

มหาวิทยาลัย
เกษตรศาสตร์
คณะมนุษยศาสตร์

วารสารมนุษยศาสตร์วิชาการ

Journal of Studies in the Field of Humanities

ปีที่ 30 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2566)

Volume 30 Number 2 (July-December 2023)

ISSN 2985-0568 (Online)

มหาวิทยาลัย
เกษตรศาสตร์
คณะมนุษยศาสตร์

วารสารมนุษยศาสตร์วิชาการ

ปีที่ 30 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2566)

ISSN 2985-0568 (ออนไลน์)

บรรณาธิการ

รัตนพล ชื่นคำ

KASETSART
UNIVERSITY
FACULTY OF HUMANITIES

Journal of Studies in the Field of Humanities

Volume 30 Number 2 (July-December 2023)

ISSN 2985-0568 (Online)

Editor

Rattanaphon Chuenka

ที่ปรึกษากองบรรณาธิการ:

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทรงรบ รื่นบรรเทิง

คณะบดีคณะมนุษยศาสตร์

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

บรรณาธิการ:

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รัตนพล ชื่นคำ

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

กองบรรณาธิการวารสารมนุษยศาสตร์วิชาการ:

ศาสตราจารย์เกียรติคุณ ดร.กุสุมา รัชสมณี

มหาวิทยาลัยศิลปากร

ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.ชลดา เรืองรักษ์ลิขิต

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.ศิราพร ณ ถลาง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ศาสตราจารย์เกียรติคุณ ดร.สดชื่น ชัยประสาธน์

มหาวิทยาลัยศิลปากร

ศาสตราจารย์เกียรติคุณกุลวดี มกราภิรมย์

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ศาสตราจารย์เกียรติคุณ นายแพทย์พูนพิศ อมาตยกุล

มหาวิทยาลัยมหิดล

ศาสตราจารย์กิตติคุณสุกัญญา สุจนายา

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ศาสตราจารย์ ดร.เทิดชาย ช่วยบำรุง

สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

ศาสตราจารย์ ดร.นรกกฤต วันตะเมล์

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ศาสตราจารย์พรรัตน์ ดำรุ่ง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รองศาสตราจารย์ ดร.นัทธนัย ประสานนาม

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

รองศาสตราจารย์ ดร.บุญยจีรา ชีรเวทย์

มหาวิทยาลัยศิลปากร

รองศาสตราจารย์ ดร.สรณัฐ ไตลังคะ

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

รองศาสตราจารย์ ดร.สรบุศย์ รุ่งโรจน์สุวรรณ

มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

รองศาสตราจารย์ ดร.สุมาลี มหณรงค์ชัย

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณิชา วัฒนวรกิกกุล

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นัทธชนัน นาถประทาน

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รัฐวรรษ กอบศิริธีร์วา

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

อาจารย์ ดร.ศิริพร เลิศไพศาลวงศ์

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

อาจารย์ ดร.เอกพล เจียรพัฒนาคม

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Professor Adrian Vickers

University of Sydney, Australia

Professor Michael Gardiner

University of Warwick, United Kingdom

Professor Peter A. Jackson

Australian National University, Australia

Professor Sharmani Patricia Gabriel

University of Malaya, Malaysia

บรรณาธิการจัดการ:

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นันทิชนัน นาถประทาน

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ผู้ช่วยบรรณาธิการจัดการ:

ผาณิตา ชัยดิเรก

สุภาภรณ์ ไชยภักดิ์

สถานที่ติดต่อ:

กองบรรณาธิการวารสารมนุษยศาสตร์วิชาการ

คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

50 ถนนงามวงศ์วาน แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900

โทรศัพท์: 0-2579-5566-8 ต่อ 1200

โทรสาร: 0-2561-3485

เว็บไซต์: <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/abc>

ศิลปกรรม:

โชติรส เกตุแก้ว

ภาพปก: ฉากนางบุษบาเสี่ยงเทียน

ลับแลไม้ ลงรักปิดทอง ลายกำมะลอ แสดงภาพจากวรรณคดีไทยเรื่องอิเหนา

ศิลปะสมัยรัตนโกสินทร์ พุทธศตวรรษที่ 24

Members of the Advisory Board:

Assistant Professor Thongrob Ruenbanthoeng, Ph.D.	Dean, Faculty of Humanities, Kasetsart University

Editor in Chief:

Rattanaphon Chuenka, Ph.D.	Assistant Professor, Kasetsart University

Members of the Editorial Board:

Kusuma Raksamanee, Ph.D.	Professor Emeritus, Silpakorn University
Cholada Ruengruglikit, Ph.D.	Professor Emeritus, Chulalongkorn University
Siraporn Nathalang, Ph.D.	Professor Emeritus, Chulalongkorn University
Sodchuen Chaiprasathna, Ph.D.	Professor Emeritus, Silpakorn University
Kulwadee Makarabhirom	Professor Emeritus, Kasetsart University
Poonpit Amatyakul	Professor Emeritus, Mahidol University
Sukanya Sujachaya	Professor Emeritus, Chulalongkorn University
Therdchai Choibamroong, Ph.D.	Professor, National Institute of Development Administration
Nottakrit Vantamay, Ph.D.	Professor, Kasetsart University
Pornrat Damrhung	Professor, Chulalongkorn University
Natthanai Prasannam, Ph.D.	Associate Professor, Kasetsart University
Boonjeera Chiravate, Ph.D.	Associate Professor, Silpakorn University
Soranat Tailanga, Ph.D.	Associate Professor, Kasetsart University
Sorabud Rungrojsuwan, Ph.D.	Associate Professor, Mae Fah Luang University
Sumalee Mahanarongchai, Ph.D.	Associate Professor, Thammasat University
Nitchaya Wattanavorakijkul, Ph.D.	Assistant Professor, Kasetsart University
Natchanan Natpratan, Ph.D.	Assistant Professor, Kasetsart University
Ranwarat Kobsirithiwara, Ph.D.	Assistant Professor, Kasetsart University
Siriporn Lertpaisarnwong, Ph.D.	Lecturer, Kasetsart University
Ekapol Cheerapatnakom, Ph.D.	Lecturer, Kasetsart University

Adrian Vickers, Ph.D.	Professor, University of Sydney, Australia
Michael Gardiner, Ph.D.	Professor, University of Warwick, United Kingdom
Peter A. Jackson, Ph.D.	Professor, Australian National University, Australia
Sharmani Patricia Gabriel, Ph.D.	Professor, University of Malaya, Malaysia

Managing Editor:

Natchanan Natpratan, Ph.D.	Assistant Professor, Kasetsart University

Assistant Managing Editors:

Phanita Chaidirek
Supaporn Chaiyabhat

Editorial Address:

Journal of Studies in the Field of Humanities,
Faculty of Humanities, Kasetsart University
50 Ngam Wong Wan Rd., Lat Yao, Chatuchak,
Bangkok 10900, THAILAND
Telephone: 0-2579-5566-8 # 1200
Fax: 0-2561-3485
Website: <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/abc>

Design and Artwork:

Chotirot Ketkaeo

Cover: A lacquer, pigmented natural resin, and gilding wooden screen on stand with a scene Bussaba's forecasting candle lots. The representation from a famous Thai literature I-Nao, Rattanakosin period of art, 24th Buddhist century.

วารสารมนุษยศาสตร์วิชาการ

วารสารมนุษยศาสตร์วิชาการเป็นวารสารวิชาการราย 6 เดือน (2 ฉบับต่อปี) คือ ฉบับที่ 1 มกราคม-มิถุนายน และฉบับที่ 2 กรกฎาคม-ธันวาคม

คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ โดยกองบรรณาธิการวารสารมนุษยศาสตร์วิชาการ จัดพิมพ์วารสารนี้เพื่อส่งเสริมให้คณาจารย์ นักวิจัย นักวิชาการ นิสิต นักศึกษาและผู้สนใจได้ศึกษาค้นคว้าวิจัยและเผยแพร่ผลงานวิชาการ ตลอดจนได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางวิชาการทางด้านมนุษยศาสตร์และศาสตร์อื่นที่เกี่ยวข้อง

กองบรรณาธิการวารสารมนุษยศาสตร์วิชาการยินดีรับต้นฉบับผลงานวิชาการที่เป็นบทความวิจัย (research article) บทความวิชาการที่ไม่ใช่งานวิจัย (non-research academic article) บทความปริทัศน์ (review article) หรือบทวิจารณ์หนังสือ (book review) ซึ่งเขียนเป็นภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษ เนื้อหาของบทความต้องเกี่ยวกับสาขาวิชามนุษยศาสตร์หรือสาขาวิชาอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เกี่ยวข้อง อาทิ ภาษา ภาษาศาสตร์ การเรียนการสอนภาษา การแปล วรรณคดี คติชนวิทยา ประวัติศาสตร์ ปรัชญาและศาสนา นิเทศศาสตร์ สารสนเทศศาสตร์ ดนตรี ศิลปะการแสดง ทัศนศิลป์และการท่องเที่ยว

บทความที่ส่งมาเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ต้องไม่เคยตีพิมพ์ในวารสารวิชาการฉบับใดมาก่อน เว้นแต่เป็นการปรับปรุงจากผลงานที่ได้เสนอในการประชุมวิชาการและต้องไม่อยู่ระหว่างการพิจารณาของวารสารอื่น

บทความที่ส่งมาเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ทุกบทความจะต้องผ่านการกลั่นกรองคุณภาพแบบไม่เปิดเผยตัวตนสองทาง (double-blind review) โดยผู้ทรงคุณวุฒิในสาขานั้นหรือสาขาที่เกี่ยวข้องอย่างน้อย 3 คน ผลการพิจารณาจากกองบรรณาธิการถือเป็นที่สุด

เมื่อพิจารณาเสร็จสิ้นแล้ว กองบรรณาธิการจะประสานกับผู้เขียนเพื่อให้แก้ไขต้นฉบับและส่งกลับมายังกองบรรณาธิการภายในกรอบเวลาที่กำหนด

ผู้ส่งบทความกรุณาส่งต้นฉบับบทความตามช่องทางและรูปแบบที่กำหนดไว้ในข้อแนะนำในการส่งบทความ (กรุณาดูรายละเอียดท้ายเล่มหรือเว็บไซต์ของวารสาร <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/abc>)

ข้อคิดเห็นใดๆ ที่ปรากฏในวารสารเป็นของผู้เขียนแต่ละคน คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์และ
กองบรรณาธิการไม่จำเป็นต้องเห็นพ้องด้วยและไม่ถือว่าเป็นความรับผิดชอบของคณะมนุษยศาสตร์และ
กองบรรณาธิการ

ลิขสิทธิ์บทความของผู้เขียนและของคณะมนุษยศาสตร์ ซึ่งได้รับการสงวนสิทธิ์ตามกฎหมาย การตีพิมพ์ซ้ำ
ต้องได้รับอนุญาตจากผู้เขียนและกองบรรณาธิการวารสารมนุษยศาสตร์วิชาการโดยตรงเป็นลายลักษณ์อักษร

About the Journal of Studies in the Field of Humanities

The Journal of Studies in the Field of Humanities is a biannual academic journal, published in two issues each year: the January-June issue, and the July-December issue.

Through the publication of this journal, the Editorial Board of the Faculty of Humanities, Kasetsart University, aims to promote distinguished works of lecturers, researchers, academics, students, and any interested individuals, and to encourage knowledge exchange in humanities and related disciplines.

The Editorial Board welcomes submissions of the following manuscripts, either in Thai or in English: research articles, non-research academic articles, review articles, or book reviews. Each contribution must address issues in humanities or related disciplines, such as language studies, linguistics, language learning and teaching, translation, literature, folklore, history, philosophy and religion, communication arts, information science, music, performing arts, arts and tourism.

The submitted manuscripts must not have been published in any other academic journals, or be under the consideration of any other academic journals. Conference articles that have been revised specifically for publication, however, are eligible.

Each submitted manuscript will be double-blind reviewed by at least three experts. The decision of the Editorial Board is final.

In the case of successful submission, the Editorial Board will inform the author of any changes or revisions that have to be made. The author then needs to edit the manuscript and send it back to the Editorial Board within an agreed timeframe.

The author should submit the manuscript in the APA format through the journal's website – <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/abc>

The opinions apparent in each published article are strictly of its respective author; the Faculty of Humanities, Kasetsart University, and the Editorial Board do not necessarily agree with and hold no responsibility to such opinions.

All rights to the articles published in this journal belong to the authors and the Faculty of Humanities, and are under the protection of the laws. Reproduction of the content in any form requires direct, written permissions from the author of each article and the Faculty of Humanities.

ถ้อยแถลงจากบรรณาธิการ

วารสารมนุษยศาสตร์วิชาการ (**Journal of Studies in the Field of Humanities**) ปีที่ 30 ฉบับที่ 2 เป็นฉบับที่มีบทความหลากหลายเช่นเคยและยังคงสะท้อนความเคลื่อนไหวในแวดวงวิชาการมนุษยศาสตร์ได้อย่างมีสีสัน ประกอบด้วยบทความวิจัย 17 เรื่อง และบทความวิชาการ 3 เรื่อง

บทความวิจัย 8 เรื่อง เป็นการศึกษาด้านคติชนวิทยา วรรณคดี ภาษาและภาษาศาสตร์ ได้แก่ “ความหมายและความสำคัญของการอธิษฐานเสี่ยงทายในวรรณคดีไทย” ของธิดิภัทร จุฑชัยกุลเจริญ และอรอุษา สุวรรณประเทศ “ศิลปะการหลอกลวง (ไวพจน์) ในกวีนิพนธ์สันสกฤตเรื่องกุมารสมภพของกาลิทาส” ของพระมหาพรภวิทย์ อุปชัย และสำเนียง เลื่อมใส “ภาพของสตรีฝรั่งเศสในบทกวี ‘แต่คุณพยายาล แอ้มมา เปแยลวีล’ ของเลโอปอลด์ เซตาร์ ซ็องกอร์” ของศิริวิจิตร ปานตระกูล “การวิเคราะห์และเปรียบเทียบการแปลความหมายแฝงและคำที่มีนัยเสียดลี การเมืองของหนังสือ *Animal Farm* ฉบับแปลภาษาไทยสองสำนวน” ของปรมาภรณ์ บุญถูก และสุริยันต์ ปานเลห์ “เรื่องเล่าในแบบเรียนวรรณคดี: กลวิธีการเล่าเรื่องและการสร้างความเป็นหญิงในโลกสังคมนิยมลาว ค.ศ. 1975-1993” ของณภัทรสรา ดาชาวะ ทวีศักดิ์ เผือกสม และอาทิตย์ พงษ์พานิช “ลีลาการใช้ภาษาและจินตภาพในบทอ่านของแบบเรียนภาษาพม่า” ของอาทิตย์ ชาวคำ และสาโรจน์ บัวพันธุ์งาม “รูปภาษาที่ทำให้ความอ่อนลงในปริเฉทภาษาไทย” ของสุจิตรา ศิริพาณิชย์ และณัฐพร พานโพธิ์ทอง และ “ปริเฉทการโฆษณาแบบอิงกระแส (Real-Time) ของทวิตเตอร์ที่โพสต์ไทยแลนด์” ของอรจิรา คงสมจิตต์

ยังมีบทความวิจัยที่ศึกษาด้านภาษากับการเรียนการสอนภาษาเกาหลี 3 เรื่อง และภาษาเยอรมัน 1 เรื่อง ได้แก่ “การศึกษาการแยกแยะเสียงสระ H [ɛ] และสระ H [e] ในผู้ศึกษาภาษาเกาหลีชาวไทย” ของปพนพัชร กอบศิริธีร์วรา “ศึกษาเปรียบเทียบคำวิเศษณ์บอกเวลาพ้องความหมายในภาษาเกาหลีกับภาษาไทย กรณีศึกษา: คำวิเศษณ์ “이따-벌써” “지금-이제” “어서-얼른” ของกาญจนา สหะวิริยะ “การวิเคราะห์ข้อผิดพลาดทางวากยสัมพันธ์ในการสร้างคุณานุประโยคภาษาเกาหลีของผู้เรียนชาวไทยระดับต้น” ของณภัสสร เกษศรี และ “An Investigation into Pronunciation Deviations in German Final Sounds among Thai YouTubers Teaching German Through YouTube” ของ Pondwanat Charoenwong Phongsakorn Jamjumrus และ Salisa Taeracoop Puthpong siriporn

อีกส่วนหนึ่งเป็นบทความวิจัยด้านพระพุทธศาสนา การท่องเที่ยว สารสนเทศศาสตร์ และดนตรีไทย รวม 5 เรื่อง ได้แก่ “การบริหารองค์กรสหภาพพระธรรมทูตไทยในทวีปยุโรป” ของพระมหานงค์ อับไพ “แนวคิดทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในมนต์เมืองและพิธีกรรมล้านนาที่ใช้ในการรักษาโรคของอาจารย์จำพงษ์ ตั้งตระกูล” ของพระมหาพรพล วรพล (แก่นกำจร) และสยาม ราชวัตร “ถอดบทเรียนการพัฒนาการท่องเที่ยววิถีชนบทผ่านมุมมองชุมชนท้องถิ่น” ของจริยา สุพรรณ รักษ์ ศิลป์ศรีกุล พิมณทน์พัทธ์ รอดทุกข์ และสุภาภรณ์ ประสงค์ทัน “การจัดการและการวิเคราะห์บทความในวารสารนเรศวรพะเยาและวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา” ของพรพรรณ จันท์แดง และ “พัฒนาการทางประวัติศาสตร์การขับร้องเพลงไทยวังบูรพาภิรมย์” ของภาณุภาค โมกขศักดิ์ วีระ พันธุ์เสือ และสุรศักดิ์ จำนงค์สาร

ปิดท้ายเล่มด้วยบทความวิชาการ 3 เรื่องทางด้านดนตรีและนิเทศศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ ได้แก่ “กรับในพระราชพิธี” ของนพพล ไชยสน “ดนตรีล้านนาศึกษา: เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่” ของปรเมศวร์ สรรพศรี และ เพ็ญแพน สรรพศรี และ “ทักษะสำคัญและการป้องกันความเสี่ยงบนออนไลน์ในการประเมินข่าวปลอมสำหรับเยาวชน” ของวราพรรณ อภิศุภะโชค กิตตินาถ เรขาลิลิต ผ่องอำไพ คงเจริญ และทักษิยา วัชรสารทรัพย์

กองบรรณาธิการวารสารขอขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เขียนและผู้อ่านทุกท่านที่เป็นส่วนหนึ่งของการขับเคลื่อนวารสารมนุษยศาสตร์วิชาการ เพื่อให้วารสารเป็นพื้นที่แลกเปลี่ยนความรู้และทัศนะทางวิชาการที่หลากหลาย เปิดกว้าง ส่งเสริมให้เกิดการศึกษาค้นคว้าประเด็นต่างๆ ทางมนุษยศาสตร์เชิงลึกในอนาคต และส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากองค์ความรู้ทางมนุษยศาสตร์สร้างสรรค์วัฒนธรรมเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจตามนโยบายและยุทธศาสตร์ของชาติ

กองบรรณาธิการวารสารยังคงสำรวจตรวจสอบ ทบทวนปรับปรุงและมุ่งมั่นดำเนินงานวารสารให้เป็นไปตามเกณฑ์การประเมินคุณภาพวารสารวิชาการที่อยู่ในฐานข้อมูลของศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (Thailand Citation Index Centre-TCI) อย่างต่อเนื่อง โดยยึดมั่นในหลักการจริยธรรมการตีพิมพ์ผลงานในวารสารวิชาการตามบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบอย่างเคร่งครัด

ในโอกาสส่งท้ายปีเก่า ต้อนรับปีใหม่ พุทธศักราช 2567 ขออำนาจองค์พระปฎิมาและเทวานุภาพน้อยใหญ่บันดาลความสุขและความสำเร็จแก่ผู้อ่านทุกท่าน ให้มีจิตตั้งมั่นในกุศลธรรม อธิฐานปรารถนาสิ่งหนึ่งประการใดขอให้สำเร็จสมดังหวังทุกประการ

ดูจุได้จุประทับใจแห่งปีแห่งปัญญา “ให้รัศมีเพลิงนั้นแจ่มใส” ส่องสว่างจัดเหตุเภทภัยและอุปสรรคทั้งปวง

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รัตนพล ชื่นคำ

บรรณาธิการ

สารบัญ

Content

หน้า

บทความวิจัยและวิทยานิพนธ์

Research articles and Thesis

ความหมายและความสำคัญของการอธิษฐานเสี่ยงทายในวรรณคดีไทย	1

“Cleromancy” in Thai Literature

ธิตทิภัทร จรูญชัยกุลเจริญ

Thitiphat Jaroonchaikuljaroen

อรอุษา สุวรรณประเทศ

Onusa Suwanpratest

ศิลปะการหลกคำ (ไวพจน์) ในกวีนิพนธ์สันสกฤตเรื่องกุมารสัมภวะของกาลิทาส	18

The Art of Epithet in the Kumārasambhava, Sanskrit Poetry of Kālidāsa

พระมหาพรภวิทย์ อุปชัย

Phramaha Phornpawit Uppachai

สำเนียง เลื่อมใส

Samniang Leurmsai

ภาพของสตรีฝรั่งเศสในบทกวี “แต่คุณพยายาล แอ้มมา เปแยลวิลล์”	43

ของเลโอปอลด์ เซดาร์ ซ็องกอร์

Image of French Woman in the Poem “Pour Emma Payelleville L’infirmière”

of Léopold Sédar Senghor

ศิริวิจิตร ปานตระกุล

Sirivijit Pantrakul

การวิเคราะห์และเปรียบเทียบการแปลความหมายแฝงและคำที่มีนัยเสียดสีการเมือง	56

ของหนังสือ *Animal Farm* ฉบับแปลภาษาไทยสองสำนวน

An Analysis and Comparison of Connotative and Political Satire Translation

between the Two Thai Translated Versions of *Animal Farm*

ปรมาภรณ์ บุญถูก

Paramaporn Boontook

สุรียันต์ ปานเล่ห์

Suriyan Panlay

เรื่องเล่าในแบบเรียนวรรณคดี: กลวิธีการเล่าเรื่องและการสร้างความเป็นหญิง
ในโลกสังคมนิยมลาว ค.ศ. 1975-1993

81

**Narratives in Literature textbooks: Storytelling Strategies and Female Identity Construction
in Laos Socialist World 1975-1993**

ณภัทรสรา ดาวชาวะ

Naphatsara Daosawa

ทวีศักดิ์ ผีอกสม

Davisakd Puaksom

อาทิตย์ พงษ์พานิช

Atit Pongpanit

ลีลาการใช้ภาษาและจินตภาพในบทอ่านของแบบเรียนภาษาพาที

99

The Style and the Imagery in Reading Textbook *Pasapatee*

อาทิตย์ ซาวคำ

Artid Saokham

สาโรจน์ บัวพันธุ์งาม

Saroj Buaphanngam

รูปภาษาที่ทำให้ความอ่อนลงในปริจเฉทภาษาไทย

119

Mitigating Expressions in Thai Discourse

สุจิตรา ศิริพานิชย์

Suchitra Siripanich

ณัฐพร พานโพธิ์ทอง

Natthaporn Panpothong

ปริจเฉทการโฆษณาแบบอิงกระแส (Real-Time) ของทวิตเตอร์ท็อปส์ไทยแลนด์

140

Real-Time Advertising Discourse of Twitter Tops Thailand

อรจิรา คงสมจิตต์

Onjira Kongsomchitt

การศึกษาการแยกแยะเสียงสระ ㅏ [ɛ] และสระ ㅑ [e] ในผู้ศึกษาภาษาเกาหลีชาวไทย

157

The Study of Vowel Sounds ㅏ [ɛ] and ㅑ [e] in Korean Language Thai Learners

ปพนพัชร กอบศิริธีรวัรา

Paphonphat Kobsirithiwara

ศึกษาเปรียบเทียบคำวิเศษณ์บอกเวลาพ้องความหมายในภาษาเกาหลีกับภาษาไทย กรณีศึกษา: คำวิเศษณ์ “이미-벌써” “지금-이제” “어서-얼른” Comparative Analysis on Synonym for Adverb of Time in Korean and Thai: A Case Study on Adverbs “이미-벌써” “지금-이제” “어서-얼른” กาญจนา สหะวีริยะ Kanchana Sahaviriya	173
การวิเคราะห์ข้อผิดพลาดทางวากยสัมพันธ์ในการสร้างคณานุประโยคภาษาเกาหลี ของผู้เรียนชาวไทยระดับต้น Analysis of Syntactic Errors in Korean Relative Clause Produced by Beginning Thai Learners นภัสสร เกษศรี Napassorn Kessri	195
An Investigation into Pronunciation Deviations in German Final Sounds among Thai YouTubers Teaching German Through YouTube การตรวจสอบความเบี่ยงเบนของการออกเสียงตัวสะกดของภาษาเยอรมัน ใน YouTubers ชาวไทยที่สอนภาษาเยอรมันผ่าน YouTube Pondwanat Charoenwong พรวนัช เจริญวงศ์ Phongsakorn Jamjumrus พงศกร แจ่มจำรัส Salisa Taeracoop Puthongsiriporn ศลิษา เตรคุพ พุทธพงษ์ศิริพร	215
การบริหารองค์กรสหภาพพระธรรมทูตไทยในทวีปยุโรป The Union of Thai Sanghas in Europe Management พระมหานงค์ อับไพ Phramaha Nong Abpai	232

แนวคิดทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในมนต์เมืองและพิธีกรรมล้านนา
ที่ใช้ในการรักษาโรคของอาจารย์จำพงษ์ ตั้งตระกูล

250

**Buddhist Concepts Appearing in Lanna Mantra and Ritual
Used in Shingles Treatment of Master Jumpong Tangtrakul**

พระมหาวรพล วรพโล (แก่นกำจร)

Phramaha Woraphon Varabala (Kaenkamchorn)

สยาม ราชวัตร

Sayam Ratchawat

ถอดบทเรียนการพัฒนาการท่องเที่ยววิถีชนบทผ่านมุมมองชุมชนท้องถิ่น

267

Lessons Learned in Rural Tourism Development from the Perspectives of Local Communities

จริยา สุพรรณ

Jariya Supun

รภัส ศิลป์ศรีกุล

Rabhas Silpsrikul

พิมณฑน์พัทธ์ รอดทุกข์

Pimonpat Rodtook

สุภาภรณ์ ประสงค์ทัน

Supaporn Prasongthan

การจัดการและการวิเคราะห์บทความในวารสารนเรศวรพะเยา
และวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา

291

**An Analysis of Naresuan Phayao Journal and Journal of Humanities
and Social Sciences University of Phayao**

พรพรรณ จันท์แดง

Phomphan Jandaeng

พัฒนาการทางประวัติศาสตร์การขับร้องเพลงไทยวังบูรพาภิรมย์

310

The Historical Development of Thai Vocal Singing of Burapha Phirom Palace

ภาณุภาค โมกขศักดิ์

Panupak Mokhasak

วีระ พันธุ์เสือ

Veera Phansue

สุรศักดิ์ จำนงค์สาร

Surasuk Jamnongsam

บทความวิชาการ

Non-research academic articles

กรับในพระราชพิธี

336

A Clappers in the Royal Ceremony of Thailand

นพพล ไชยสน

Noppon Chaiyason

ดนตรีล้านนาศึกษา: เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่

353

Lanna Music Education: Chaw Sunthorn Na Chiang Mai

ปรเมศวร์ สรรพศรี

Poramase Subphasri

เพ็ญแพน สรรพศรี

Piangpan Sabpasri

ทักษะสำคัญและการป้องกันความเสี่ยงบนออนไลน์ในการประเมินข่าวปลอมสำหรับเยาวชน

364

The Important Skills and Online Risk Prevention in Fake News Evaluation for Adolescents

วราพรรณ อภิศุภะโชค

Warapan Apisuphachok

กิตตินาถ เรขาลิลิต

Kittinata Rhekhalilit

ผ่องอำไพ คงเจริญ

Pong-ampai Kongcharoen

ทักษยา วัชรสารทรัพย์

Taksaya Watcharasarnsap

ความหมายและความสำคัญของการอธิษฐานเสี่ยงทาย ในวรรณคดีไทย*

Received: 13 August 2021

Revised: 6 December 2021

Accepted: 8 September 2023

จิตทิภัทร จรุงชัยกุลเจริญ**
อรอุษา สุวรรณประเทศ***

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์รูปแบบของ “การอธิษฐานเสี่ยงทาย” และ “เครื่องเสี่ยงทาย” ตลอดจนอภิปรายถึงความหมายและความสำคัญของการอธิษฐานเสี่ยงทายที่ปรากฏในวรรณคดีไทย ผลการวิจัยพบว่า “การอธิษฐานเสี่ยงทาย” เป็นอนุภาค (motif) สำคัญที่ปรากฏในวรรณคดีไทยหลายเรื่อง สามารถแบ่งได้เป็น 4 รูปแบบตามวัตถุประสงค์ของการกระทำ ได้แก่ 1) การอธิษฐานเสี่ยงทายเพื่อเลือกคู่ครอง 2) การอธิษฐานเสี่ยงทายเพื่อพิสูจน์ความจริง 3) การอธิษฐานเสี่ยงทายเพื่อทำนายชะตาชีวิต และ 4) การอธิษฐานเสี่ยงทายเพื่อพิสูจน์ความตั้งมั่นในการบรรลุเป้าหมาย ส่วน “เครื่องเสี่ยงทาย” ซึ่งเป็นอุปกรณ์สำคัญในการอธิษฐานเสี่ยงทายนั้น มีปรากฏ 2 รูปแบบ ได้แก่ 1) เครื่องเสี่ยงทายที่เป็นธาตุหรือสิ่งมีชีวิตในธรรมชาติ และ 2) เครื่องเสี่ยงทายที่เป็นวัตถุสิ่งของที่มนุษย์สร้างขึ้น ทั้งนี้ “การอธิษฐานเสี่ยงทาย” มีบทบาทสำคัญในการเป็นวิธีค้นหาคำตอบให้กับความไม่รู้หรือความไม่แน่ใจของมนุษย์เมื่อต้องเผชิญกับสถานการณ์สำคัญที่จำเป็นต้องตัดสินใจ แต่เกิดความไม่มั่นใจว่าจะเลือกทางใดดี จึงตั้งจิตอธิษฐานถึงสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรืออำนาจบุญซึ่งมนุษย์เชื่อว่าเป็นอำนาจที่เหนือกว่ามนุษย์ให้ช่วยตัดสินใจหรือเผยคำตอบผ่านสื่อกลางที่เรียกว่า “เครื่องเสี่ยงทาย”

บทความวิจัย

บทคัดย่อ

คำสำคัญ

การอธิษฐาน;
การเสี่ยงทาย;
วรรณคดีไทย

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง “การอธิษฐาน” ในบริบทสังคมและวัฒนธรรมไทย หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาคติชนวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

** นิสิตหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาคติชนวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร ติดต่อได้ที่: thitiphat.jk@gmail.com

*** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำภาควิชาภาษาสาส์น คติชนวิทยา ปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร ติดต่อได้ที่: onusas@nu.ac.th

“Cleromancy” in Thai Literature *

Received: 13 August 2021

Revised: 6 December 2021

Accepted: 8 September 2023

Thitiphath Jaroonsaikuljaroen **

Onusa Suwanpratest ***

This research paper aims to study and analyze the characteristics of “Cleromancy” and the tools used for such purpose, as well as to discuss the definition and importance of “Cleromancy” in Thai literature. The research has found that “Cleromancy” is an essential motif in Thai literature, and it can be classified into four types by its objectives, namely: for selecting partners in marriage; for proving that something is truthful; for predicting what is going to happen to one’s life in the future; and for proving one’s determination to achieve one’s goal. Besides, the key tools for “Cleromancy” (literally “things used for divination” in Thai) can be divided into 2 types, which are 1) natural things, which are the natural elements and living things and 2) man-made things. “Cleromancy” has an important role as a method for finding answers for the unknown, or for resolving irresolution in human’s mind when they confront incidents that need decisions but are hesitant to find exact solutions. In such cases, they pray for divine power or virtues power, which are highly revered, to judge or reveal the answers through the media of “things used for divination”.

Research Article

Abstract

Keywords

Cleromancy;
divination;
Thai literature

* This article is a part of the dissertation of “‘Adhitthana’ in Thai socio-cultural context”, Doctor of Philosophy Program in Folklore, Faculty of Humanities, Naresuan University.

** Doctoral Student, Doctor of Philosophy Program in Folklore, Faculty of Humanities, Naresuan University, e-mail: thitiphath.jk@gmail.com

*** Assistant Professor, Department of Linguistics, Folklore, Philosophy and Religion, Faculty of Humanities, Naresuan University, e-mail: onusas@nu.ac.th

1. บทนำ

ความไม่รู้ข้อเท็จจริงหรือความจริงเป็นบ่อเกิดแห่งความกลัว โดยเฉพาะความกลัวเมื่อไม่สามารถคาดการณ์เรื่องของอนาคตที่ไม่แน่นอนได้ หรือไม่อาจล่วงรู้ข้อเท็จจริงบางอย่างที่เคยเกิดขึ้นในอดีตอันอาจส่งผลกระทบต่อตนเอง มนุษย์จึงมักหาทางออกด้วยการหาที่พึ่งทางจิตใจด้วยการเคารพบูชาสิ่งที่เชื่อว่ามีอำนาจเหนือธรรมชาติหรือมีอำนาจศักดิ์สิทธิ์ สามารถลดบันดาลประทานพรให้สมปรารถนา หรือช่วยบอกเหตุการณ์ล่วงหน้าได้ เพื่อช่วยให้ความกลัวนั้นทุเลาเบาบางลงหรือเพื่อเป็นขวัญกำลังใจในการกระทำบางสิ่งบางอย่างให้บรรลุเป้าหมายด้วยความมั่นใจแน่วแน่มากขึ้น เหตุผลเหล่านี้จึงเป็นที่มาของคติความเชื่อเรื่อง “การอธิษฐาน” ซึ่งมีหลากหลายประเภท เช่น การขอพร การบนบานศาลกล่าว ในที่นี้จะกล่าวถึง “การอธิษฐานเสี่ยงทาย” เป็นการอธิษฐานประเภทหนึ่งที่ใช้เมื่อต้องการหาคำพยากรณ์หรือคำตอบในข้อสงสัยซึ่งมักเกี่ยวเนื่องกับความปรารถนาหรือเหตุการณ์สำคัญในชีวิตมนุษย์แต่ไม่อาจตัดสินใจเลือกได้ และรู้สึกว่าเกินกำลังตัวที่จะตัดสินใจเลือกทางที่ถูกต้อง จึงตั้งจิตอธิษฐานต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือเบื่องบนที่มนุษย์เชื่อว่าเป็นอำนาจที่อยู่เหนือกว่าให้ช่วยไขคำตอบที่มนุษย์ปุถุชนธรรมดาไม่ทราบได้แน่ชัด

“เสี่ยงทาย” มีความหมายตามพจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน ฉบับ พ.ศ. 2554 (2556, น. 1367) ว่า หาคำทำนายโชคชะตาของตนจากสลากหรือใบเชียมซีโดยการสั่นตัวหรือโยนไม้เสี่ยงทาย เป็นต้น อย่างไรก็ตาม “เสี่ยงทาย” ที่จะใช้ในบทความนี้มีความหมายที่กว้างกว่า เพราะผู้เสี่ยงทายอาจมุ่งหมายนอกเหนือไปจากการทำนายชะตาของตนเอง แต่ยังหมายรวมถึงการทำนายชะตาของผู้อื่นได้อีกด้วย และยังมีวิธีการที่ใช้เสี่ยงทายอีกหลากหลายรูปแบบนอกจากที่พจนานุกรมให้ตัวอย่างไว้ โดยปกติแล้ว การเสี่ยงทายโชคชะตาในปัจจุบันมักจะทำให้นึกถึงการเสี่ยงเชียมซีตามวัดหรือศาลเจ้าซึ่งพบเห็นได้ทั่วไป แม้ว่าการอาศัยอำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์ช่วยทำนายอนาคตจะไม่ใช่วิธีหลักทางพระพุทธศาสนาและอาจถูกมองว่าเป็นเรื่องมงาย แต่ในความเป็นจริงแล้ว วัฒนธรรมเสี่ยงทายด้วยเชียมซีนี้อาจมีความเป็นมายาวนานหลายพันปี อันเป็นอิทธิพลจากอารยธรรมจีนที่มีวิวัฒนาการมาจากการเสี่ยงทายด้วยกระดูกสัตว์เพื่อตอบปัญหาเกี่ยวกับอากาศ พืชผล การทำสงคราม และลำดับวงศ์ตระกูลตั้งแต่สมัยราชวงศ์ชาง (Shang) ประมาณ 1766-1122 ปีก่อนคริสต์ศักราช (ชาคริต อนันทรวัน, 2539, น. 20-21) นอกจากนั้น ยังมีลักษณะคล้ายคลึงกับกลุ่มชาติพันธุ์หลายกลุ่มในบริเวณตอนใต้ของจีน ตะวันออกเฉียงเหนือของอินเดีย และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่มีการใช้ “ไก่” ในพิธีกรรมเช่นสังเวบูชา (Chicken Sacrifice) และพิธีกรรมเสี่ยงทาย (Divination) โดยใช่วัยวะส่วนต่างๆ ของไก่ในการทำนาย เช่น ชาวอาข่าเสี่ยงทายกระดูกขาไก่ ดูหัวไก่และดับก่อนออกเดินทาง เป็นต้น (สุกัญญา สุจนายา, 2549, น. 1) ข้อมูลเหล่านี้แสดงให้เห็นว่า “การเสี่ยงทาย” เป็นวัฒนธรรมทางความเชื่อที่มีความเป็นมายาวนานและส่งอิทธิพลต่อการใช้ชีวิตของมนุษย์หลากหลายกลุ่มชาติพันธุ์ นอกจากนั้น ยังมักมีลักษณะเป็นพิธีกรรมอันเชื่อมโยงกับอำนาจศักดิ์สิทธิ์เพื่อทำนายสิ่งสำคัญ ดังนั้น ขั้นตอนของ “การอธิษฐาน” จึงเป็นสิ่งที่ปรากฏอยู่ในการเสี่ยงทายด้วยเสมอ ในที่นี้จึงใช้คำว่า “การอธิษฐานเสี่ยงทาย”

ในวัฒนธรรมไทย “การอธิษฐานเสี่ยงทาย” มิได้ปรากฏอยู่แต่เพียงในความเชื่อระดับท้องถิ่นหรือวิถีชาวบ้านทั่วไปเท่านั้น แต่ยังมีความสำคัญในเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับทั้งศาสนาและพระมหากษัตริย์มาแต่ครั้งอดีต ดังปรากฏหลักฐานเกี่ยวกับ “การอธิษฐานเสี่ยงทาย” ในศิลาจารึกวัดศรีชุม (จารึกสุโขทัยหลักที่ 2) ของสมเด็จพระมหาเถรศรีศรัทธาธรรมาธิราช ผู้ทรงเป็นสมเด็จพระสังฆราชในยุคต้นสุโขทัยและเชื่อว่าพระองค์ทรงกำลังสร้างสมภารมีเพื่อที่จะบรรลุเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในอนาคตกาล เนื้อความในจารึกด้านที่ 1 กล่าวถึงการอธิษฐานเสี่ยงบารมีของสมเด็จพระมหาเถรฯ ซึ่งแสดงให้เห็นเป็นเรื่องราวปฎิหาริย์ดังนี้

แม่นชื่อ ไม่กตึกก็ดี แม่นชื่อกึ่งพระศรีมหาโพ...แม่นชื่ออี...ก็ดีแม่นชื่อ...สิพระศรีมหาโพธิ์นครสิงห์นั้นก็ดี สมเด็จพระมหาเถรเป็นเจ้า เอามาปลูกเหนือดิน จึงอธิษฐาน ผีว่า...พระพุทธรูปจริง จึงว่า ไชว์จุง ให้เป็นอย่าได้เหยียดกัน ครั้นอธิษฐานตั้งอันชื่อไปหนึ่งแห่ง...จึงขึ้นเป็นใบเขียวงามหนักหนาแก่กมเป็นต้นใหญ่ต้นหลวงสูงงามหนักหนา เป็น...หลายกิ่ง มีพระ...ฉลักประดิษฐานไว้ในศรีรามเทพนคร เบื้องใต้เมืองสุโขทัย...ลงมหาส...ไว้ในกุदानครกำพงครองถึงในนครศรีสัชนาลัย...นาพร...าย เมื่อแผ่...อยตาย อธิษฐานใส่เป็นปุรา ในองกาทวิปในเมื่อ...กในชมพูทวีปหลวงมีหลายแห่งให้มีบังคม...สมเด็จพระมหาเถรศรีศรัทธา...ผู้...เป็นคฤหัสถ์...เมื่อนั้น

(สำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร, 2556, น. 210)

ตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นถึง “การอธิษฐานเสี่ยงทาย” เพื่อทำนายว่าพระองค์จะบรรลุปะเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าหรือไม่ โดยเสี่ยงจากการปลูกต้นไม้ ทั้งต้นกระตังและต้นศรีมหาโพธิ์ ซึ่งมีใบที่แห้งเหี่ยวอยู่ เมื่ออธิษฐานว่า หากพระองค์จะได้บรรลุปะเป็นพระพุทธรูปจริง ให้ต้นไม้เหล่านั้นกลับมาเจริญงอกงามสูงใหญ่ แล้วก็บังเกิดเป็นปาฏิหาริย์ให้เห็นตามคำอธิษฐาน นอกจากนั้น ยังพบ “การอธิษฐานเสี่ยงทาย” ในโบราณราชประเพณีเพื่อคาดการณ์ความอุดมสมบูรณ์ของพืชผลทางเกษตรกรรมในช่วงปีนั้นๆ เช่น พระราชพิธีอาศุข หรือ พระราชพิธีแข่งเรือเสี่ยงทาย ที่ปรากฏในกฎหมายเตียรบาลสมัยอยุธยา โดยใช้การแข่งเรือเพื่อเสี่ยงทายความร่มเย็นเป็นสุขของบ้านเมืองว่าปีนั้นจะ “ข้าวเหลือ เกลืออ้อม” หรือไม่ (สุจิตต์ วงษ์เทศ, 2554, น. 84-85) พระราชพิธีพืชมงคลจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ หรือพิธีแรกนา เป็นพิธีพราหมณ์ที่มีมาแต่สมัยอยุธยาเช่นกัน เพื่อทำนายปริมาณน้ำฝนและผลผลิตพืชพันธุ์ธัญญาหารในปีนั้นๆ ด้วยการเสี่ยงให้พระโคเลือกกินอาหาร 7 ชนิด หากพระโคเลือกกินสิ่งใด ก็มักเชื่อกันว่าสิ่งนั้นจะบริบูรณ์ ข้อน่าสังเกตของพิธีกรรมเหล่านี้คือ ส่วนใหญ่ได้รับอิทธิพลมาจากความเชื่อแบบพราหมณ์และเข้ามาผสมผสานอยู่ในความเชื่อของคนไทยได้อย่างกลมกลืน

จะเห็นได้ว่า “การอธิษฐานเสี่ยงทาย” เป็นพฤติกรรมหรือการกระทำที่มีส่วนสำคัญต่อชีวิตมนุษย์หลากหลายระดับ ดังปรากฏในหลักฐานทางประวัติศาสตร์ในศิลาจารึกและพระราชพิธีโบราณดังกล่าวข้างต้น นอกจากนี้ยังปรากฏในวรรณคดีไทยอีกด้วย โดยพบว่ามีลักษณะเชื่อมโยงกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมไทยอย่างน่าสนใจยิ่งอีกหลายประการ เริ่มจากที่พบเห็นโดดเด่นและเป็นที่จดจำกันได้ทั่วไป เช่น พระลอเสี่ยงน้ำนางบุษบาเสี่ยงเทียน และนางรจนาเสี่ยงพวงมาลัย เป็นต้น ซึ่งล้วนแต่เป็นอนุภาคเด่นที่จดจำได้ในแต่ละเรื่องและยังสอดคล้องกับแนวคิดทางคติชนวิทยาที่เชื่อมโยงกับความเชื่อเรื่องอำนาจศักดิ์สิทธิ์ของภาวะเบื่องบน (Divine power)

แม้ว่าจะมีนักวิชาการหลายคนได้ศึกษาประเด็นเรื่องการเสี่ยงทายในวรรณคดีอยู่บ้างแล้ว เช่น บทความเรื่อง “การเสี่ยงทายในวรรณคดีไทย: เสี่ยงน้ำ เสี่ยงลูก และเสี่ยงเทียน” ของชุมสาย สุวรรณชมภู (2551, น. 81-95), บทความเรื่อง “เสี่ยงน้ำในวรรณคดี” ของชลดา เรื่องรักลิขิต (2550, น. 310-342) และบทความเรื่อง “วรรณกรรมเสี่ยงทาย ‘ศาสตรา’: ภูมิปัญญาชาวใต้” ของวัชรภรณ์ ดิษฐบ้าน (2550, น. 39-86) แต่บทความเหล่านั้นเป็นการศึกษาการเสี่ยงทายตามประเด็นรายเรื่องของวรรณคดีที่ผู้วิจัยเลือกศึกษา ยังไม่มีผู้ใดศึกษาถึง “การอธิษฐานเสี่ยงทาย” ในภาพรวมที่เชื่อมโยงวรรณคดีแต่ละเรื่องเข้าด้วยกัน งานวิจัยชิ้นนี้จึงมุ่งเน้นที่จะศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับ “การอธิษฐานเสี่ยงทาย” ในภาพรวมของวรรณคดีแต่ละเรื่องเพื่อเชื่อมโยงและวิเคราะห์ให้เห็น

ถึงรูปแบบของ “การอธิษฐานเสียงหาย” และ “เครื่องเสียงหาย” ที่ใช้ อันจะนำไปสู่การทำความเข้าใจความหมายและความสำคัญของ “การอธิษฐานเสียงหาย” ในฐานะอนุภาคเด่นที่ปรากฏในวรรณคดีไทย

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิเคราะห์ลักษณะของ “การอธิษฐานเสียงหาย” ที่ปรากฏในวรรณคดีไทย
2. เพื่อศึกษาวิเคราะห์รูปแบบของ “เครื่องเสียงหาย” ที่ปรากฏในวรรณคดีไทย

3. ขอบเขตการวิจัย

ศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเรื่อง “การอธิษฐานเสียงหาย” ด้วยแนวคิดเรื่องอนุภาค (Motif) ที่ปรากฏในเหตุการณ์สำคัญต่อตัวละครเอกหรือโครงเรื่องในวรรณคดีไทย โดยสามารถคัดเลือกตามหลักเกณฑ์นี้ได้ออกมาจำนวน 8 เรื่อง ได้แก่ ลิลิตพระลอ เสือโคคำฉันท บทละครครั้งกรุงเก่าเรื่องนางมโนราห์ บทละครในเรื่องรามเกียรติ์ (ฉบับรัชกาลที่ 1) บทละครในเรื่องอิเหนา (ฉบับรัชกาลที่ 2) บทละครนอกเรื่องสังข์ทอง เสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน พระปฐมสมโพธิกถา

4. นิยามศัพท์เฉพาะ

1. “การอธิษฐานเสียงหาย” หมายถึง การตั้งใจแน่วแน่ต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือภาวะที่เชื่อว่ามีอำนาจเหนือมนุษย์เพื่อหาคำทำนายในสิ่งที่ปรารถนาจะล่วงรู้
2. “เครื่องเสียงหาย” หมายถึง สิ่งที่ใช้เป็นเครื่องมือสำหรับการอธิษฐานเสียงหายเพื่อหาคำตอบหรือคำทำนาย อาจเป็นได้ทั้งสิ่งมีชีวิตและไม่มีชีวิต

5. วิธีดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อทำความเข้าใจเรื่องภูมิหลังของ “การอธิษฐานเสียงหาย” ในแง่ของความเป็นมาและความสำคัญในบริบทสังคมและวัฒนธรรมไทย
2. กำหนดขอบเขตการวิจัยและคัดเลือกตัวบทที่เกี่ยวข้องกับ “การอธิษฐานเสียงหาย” ในวรรณคดี
3. วิเคราะห์ข้อมูล จัดประเภทและเรียบเรียงกลุ่มข้อมูลตามประเด็นที่ต้องการศึกษาวิเคราะห์ ได้แก่ ลักษณะของ “การอธิษฐานเสียงหาย” และ “เครื่องเสียงหาย”
4. สรุปและอภิปรายผลการวิจัย โดยนำเสนอในรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

7. ผลการวิจัย

7.1 ลักษณะของ “การอธิษฐานเสี่ยงทาย” ในวรรณคดีไทย

จากการศึกษาพบว่า “การอธิษฐานเสี่ยงทาย” ในวรรณคดีไทยมีลักษณะที่สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อเรื่องอำนาจของการอธิษฐานและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่สามารถทำนายให้ล่วงรู้เหตุการณ์ทั้งในอดีตและอนาคตได้ ผู้วิจัยจึงเห็นว่า “การอธิษฐาน” เป็นหัวใจสำคัญหรือองค์ประกอบหลักของ “การเสี่ยงทาย” ที่จะนำไปสู่การไขคำตอบที่ต้องการล่วงรู้ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ “การเสี่ยงทาย” จำเป็นต้องมี “การอธิษฐาน” อยู่ด้วยเสมอ จึงเป็นที่มาของคำว่า “การอธิษฐานเสี่ยงทาย” ซึ่งปรากฏสืบทอดอยู่ในวรรณคดีหลายเรื่องในลักษณะคล้ายคลึงกันจนเรียกได้ว่าเป็นเหตุการณ์สำคัญที่มีบทบาทในการถ่ายทอดความคิดและวิธีการค้นหาคำตอบของตัวละคร ซึ่งอาจเรียกว่าเป็นอนุภาค (motif) ในทางคติชนวิทยา ซึ่งหมายถึง หน่วยย่อยในนิทานที่มีความไม่ธรรมดา หรือมีความน่าสนใจ ในทางความคิดและจินตนาการ หรืออาจกล่าวได้ว่ามีความโดดเด่นเป็นที่จดจำได้ และได้รับการสืบทอดและดำรงอยู่ ทั้งนี้ อนุภาคอาจเป็นตัวละคร วัตถุสิ่งของ พฤติกรรมของตัวละคร หรือเหตุการณ์ก็ได้ (Stith Thompson, 1977, p. 415 อ้างถึงใน ศิราพร ณ ถลาง, 2557, น. 40) ซึ่งสอดคล้องกับวรรณคดีที่นำมาศึกษาเพราะส่วนใหญ่มีต้นเค้าจากนิทาน ตำนาน หรือเรื่องเล่า

การศึกษา “การอธิษฐานเสี่ยงทาย” ในวรรณคดีไทยในที่นี้สามารถจำแนกลักษณะอนุภาคเหตุการณ์เกี่ยวกับ “การอธิษฐานเสี่ยงทาย” ที่ปรากฏได้เป็น 4 รูปแบบ ตามวัตถุประสงค์ของการกระทำ ดังนี้

7.1.1 “การอธิษฐานเสี่ยงทาย” ในการเลือกคู่ครอง

ความรักของตัวละครเอกชายและหญิงในวรรณคดีไทยหลายเรื่องเป็นปมสำคัญที่ชวนให้น่าติดตามและเปิดโอกาสให้ตัวละครได้แสดงความรู้สึก แต่เมื่อมีเหตุให้ตัวละครเอกชายและหญิงยังไม่ได้พบเจอหรือครองคู่กัน “การอธิษฐานเสี่ยงทาย” ในการเลือกคู่เป็นวิธีหนึ่งที่ช่วยคลายปมในการครองคู่ให้กับตัวละครในตอนที่ไม่รู้หรือไม่แน่ใจว่าจะตัดสินใจเลือกใครที่ดีที่สุดหรือเหมาะสมที่สุด ตัวอย่างที่ชัดเจนคือ ตอนนางบุษบาเสี่ยงเทียนในเรื่อง อิเหนา นางอธิษฐานต่อหน้าองค์พระปฎิมาเพื่อเสี่ยงทายว่า จะได้ครองคู่กับอิเหนาหรือจรรกา เพราะท้าวดาหะจะยกนางให้กับจรรกาที่มาสวามิภักดิ์ แต่อิเหนาที่เคยเป็นคู่หมั้นก็แอบส่งสารว่าปรารถนาในตัวนางเช่นกัน ตามหลักแล้วอิเหนาไม่อาจอ้างสิทธิในตัวนางได้ ถึงแม้จะมีใจเอนเอียงประติพัทธ์กับอิเหนา แต่ก็ไม่เห็นถึงความเป็นไปได้ ในขณะที่เดียวกัน นางก็มีใจให้จรรกา นางมะเดหวีจึงจัดแจงให้นางบุษบาเสี่ยงเทียนโดยใช้เทียนจุดไฟ 3 เล่มเป็นตัวแทนของบุคคลทั้งสาม หากชายที่มีเชื้อคู่ก็ขอให้เทียนดับไป

แม่นเจ้าจะได้ข้างไหนแน่

แม่นจะได้ข้างระตูจรรกา

แม่นจะได้ข้างอิเหนากุเรปัน

ให้เทียนจรรกาดับทันใด

ให้ประจักษ์ทักแจ้งหนักหนา

ให้เทียนพี่ย้านดับไป

ให้ศรีมโเพ่งนั้นแจ่มใส

ขอให้เห็นประจักษ์บัดนี้

(พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย, 2557, น. 398)

แต่ทว่าด้วยความเจ้าเล่ห์ของอิเหนาซึ่งแอบหลบอยู่หลังพระปฎิมาได้ตรัสตอบคำถามแทนพระปฎิมาว่านางจะได้ครองคู่กับอิเหนาเพราะจรรยาไม่ชั่ววงศ์เทวัญ จากนั้น จึงต้อนค้างความมาดบิโพนหมดแล้วแอบมาสัมผัสกอดรัดนาง แต่ในที่สุด นางมะเดหียกก็จับได้ว่าอิเหนาลักลอบเข้ามาและว่ากล่าวอิเหนา แต่อิเหนาอุ้มนางบุษบาไว้บนตักและไม่ยอมปล่อยคืนให้จนกว่านางมะเดหียกจะให้คำสัตย์ว่าจะช่วยเหลือให้ตนได้ครองคู่กับบุษบา จนกระทั่งนางมะเดหียกอมรับปาก แม้ว่าในเรื่องนี้คำตอบจะไม่ได้เกิดจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์จริงๆ แต่ก็สะท้อนให้เห็นว่า ความเชื่อเรื่องการเสี่ยงทายมีบทบาทสำคัญต่อการช่วยตัดสินใจครองคู่ของตัวละคร เพราะอิเหนาถึงกับพยายามซ่อนแผนทำการแปลงปลอมผลของการอธิษฐานเพื่อตั้งใจจะโน้มน้าวใจนางบุษบาให้มาเลือกฝ่ายตนเอง จากที่นางบุษบาไม่แน่ใจว่าจะเลือกฝ่ายไหน ก็เหมือนได้คำตอบแล้วว่าต้องเลือกฝ่ายอิเหนา แม้ว่านางจะไม่พอใจที่ถูกกลั่นแกล้ง แต่ตนเองก็รู้สึกขวยเขินและมีใจให้อิเหนาเมื่อพบกันอีกครั้ง

ในวรรณคดีอีกเรื่อง คือเรื่อง *สังข์ทอง* ตอนนางรจนาเสี่ยงพวงมาลัย แม้ว่าในตอนแรกนางรจนาไม่ประสงค์จะเลือกกษัตริย์และชายใดในนครเป็นคู่ครอง แต่ทว่าสามลผู้เป็นบิดาก็รับสั่งให้ไปนำตัวเจ้าเงาะที่ปลายนาพานางเลือก เมื่อมาถึงพระสังข์ในรูปเงาะป่าก็หลงรักนางและอธิษฐานขอให้นางเห็นรูปทองของตนที่ซ่อนอยู่ โดยบทประพันธ์บรรยายว่า “เทพไทอุปถัมภ์นำชัก” (พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย, 2559, น. 100) ทำให้นางรจนาเห็นรูปทองและเสี่ยงทั้งพวงมาลัยไปจนได้พระสังข์เป็นคู่ครอง

ชะรอยบุญเราไซ้จึงได้เห็น	ต่อจะเป็นคู่ครองกระมังหนา
คิดพลางนางเสี่ยงมาลา	แม้ว่าเคยสมภิรมย์รัก
ขอให้พวงมาลัยนี้ไปต้อง	เจ้าเงาะรูปทองจงประจักษ์
เสี่ยงแล้วโฉมงามงลักขณ	ผินพิศตรึงพวงมาลัยไป

(พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย, 2559, น. 100)

จะเห็นได้ว่า ในเรื่องสังข์ทองมีการบันดาลของเทพให้เห็นความพิเศษหรือปาฏิหาริย์ดังที่นางรจนาได้เห็นรูปทองที่ซ่อนอยู่ของพระสังข์แต่เพียงผู้เดียว นอกจากนั้น ยังเกี่ยวข้องกับความเชื่อเรื่องบุญกรรมในวรรณคดีว่า “ชะรอยบุญเราไซ้จึงได้เห็น” และ “แม้ว่าเคยสมภิรมย์รัก” คือนางรจนาเชื่อว่าที่ได้เห็นรูปทองนั้นเป็นเพราะอำนาจบุญกรรมที่ตนเคยทำและเคยได้ครองคู่กับพระสังข์มาแต่ครั้งอดีตชาติ จากที่นางรจนาไม่อยากจะเลือกใครและไม่แน่ใจว่าเจ้าเงาะรูปทองนี้จะเป็นคู่ครองหรือไม่ก็ได้คำตอบว่าเจ้าเงาะคือคู่ครองของตนด้วยอำนาจของสิ่งศักดิ์สิทธิ์และอำนาจบุญบันดาล

ข้อน่าสังเกตประการหนึ่งคือ ผู้เสี่ยงทายเลือกคู่ครองมักเป็นตัวละครเอกฝ่ายหญิง แม้ว่าตามบริบทสังคมในอดีตยังคิดว่าเป็นเรื่องที่น่าอาย ดังความตอนหนึ่งในเรื่องสังข์ทอง ขณะที่พระธิดาทั้ง 7 องค์กำลังจะทำพิธีเลือกคู่ นั้นก็กล่าวกันว่า “ให้นึกอภัยสอต่ออาย จะไปเลือกผู้ชายหน้าชายหน้า” (พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย, 2559, น. 89) เช่นเดียวกับตอนนางบุษบาเสี่ยงเทียน นางมะเดหียกก็กล่าวสอนว่า “เจ้าอย่าขวยเขินสะเทินอาย จงเสี่ยงทายอธิษฐานด้วยวาจา” (พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย, 2557, น. 398) ถึงแม้ว่านางบุษบาจะเสี่ยงทายในที่รโหฐานเพื่อลดความกระวนกระวายใจ และนางรจนาเสี่ยงทายต่อหน้าธารกำนัลเพื่อแสดงการเลือกอย่างเปิดเผย แต่ตัวละครทั้งสองต่างก็รู้สึกเขินอายที่จะเลือกคู่ ดังนั้น อนุภาคเรื่อง “การอธิษฐานเสี่ยงทาย” ในการเลือกคู่ครองจึงมีบทบาทส่งเสริมให้ตัวละครฝ่ายหญิงกล้าตัดสินใจมากขึ้น ประหนึ่งว่านางมิได้เป็นผู้เลือกคู่ครองเองสักทีเดียว แต่มีอำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือบุญบันดาลเป็นผู้ช่วยกำหนดอยู่เบื้องหลังและแสดงคำตอบให้เห็นด้วยหลักฐานอันเป็นที่ประจักษ์

7.1.2 “การอธิษฐานเสี่ยงทาย” เพื่อพิสูจน์ความจริง

เนื่องด้วยวิธีการตรวจสอบข้อเท็จจริงในสมัยโบราณยังมีข้อจำกัดในด้านวิทยาการต่าง ๆ วิธีการใช้สัจจาธิษฐานหรือการอ้างความสัตย์จริงเป็นเครื่องพิสูจน์จึงมีบทบาทในเหตุการณ์สำคัญของชีวิตคนในสังคม รวมไปถึงขั้นตอนตามกระบวนการทางกฎหมาย ดังที่อาทิตย์ ศรีจันทร์ (2563) กล่าวถึงพระไอยการลักษณะพิสูจน์ดำน้ำ ลุยเพลิง ซึ่งเป็นกฎหมายที่ตราขึ้นในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนต้นเพื่อใช้ยุติข้อขัดแย้งในกระบวนการยุติธรรมหลังจากที่ใช้วิธีการสืบพยานหรือหาหลักฐานแล้วแต่ไม่เพียงพอที่จะตัดสินได้ จึงใช้อำนาจของสิ่งศักดิ์สิทธิ์มาช่วยพิสูจน์ ดังนี้

กฎหมายฉบับนี้คือการนำความเชื่อที่ยอมรับร่วมกันในสังคมมาเป็นผู้ชี้ขาดความยุติธรรมให้แก่มนุษย์ โดยที่มนุษย์มีความเชื่อว่าสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหล่านั้นนอกจากจะเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ควรเคารพบูชา ในฐานะที่คอยดลบันดาลให้เกิดเหตุต่างๆ ในธรรมชาติแล้ว ยังเป็นผู้ทรงความยุติธรรมอีกด้วย และยังสะท้อนให้เห็นถึงโลกทรรศน์ของคนในสมัยโบราณในการมองธรรมชาติด้วยความซับซ้อน โดยใช้จินตนาการว่าธรรมชาติเหล่านั้นมีตัวตนอยู่จริงและยังเป็นผู้ทรงอำนาจด้วย

เนื้อเรื่องวรรณคดีก็มีการสะท้อนวิธีการตัดสินคดีที่อิงความศักดิ์สิทธิ์ ดังเรื่อง “ดำน้ำ” และ “ลุยไฟ” ของตัวละครในคดีความเช่นเดียวกัน ซึ่งจัดเป็นการอธิษฐานเสี่ยงทายอีกลักษณะหนึ่ง เพราะจะมีการตั้งสัจจาธิษฐานและอ้างถึงอำนาจของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้ลงโทษผู้กระทำผิด แต่หากเป็นผู้บริสุทธิ์ก็ขอให้รอดพ้นจากอันตราย เนื่องจากไม่อาจทราบได้แน่ชัดว่าใครถูกใครผิด ตัวอย่างเรื่อง “ดำน้ำ” ที่โดดเด่นในวรรณคดีไทยคือเรื่อง *ขุนช้างขุนแผน* ตอนพระพันวษาให้พิสูจน์คดีความระหว่างขุนช้างกับพระไวยด้วยวิธีดำน้ำ หากผู้ใดกระทำผิด ขอให้ต้องพบอันตรายไม่อาจดำน้ำอยู่ได้นาน ส่วนผู้บริสุทธิ์ก็ขอให้ดำน้ำโดยปราศจากอันตรายใดๆ หลังจากทำพิธีบวงสรวงเทวดาแล้ว ก็เริ่มพิธีโดยมีตุลาการเป็นผู้อ่านคำสาบานและสาปแช่ง โดยกำหนดให้ฝ่ายหนึ่งอยู่ข้างเหนือน้ำและฝ่ายหนึ่งอยู่ข้างใต้ ดังตอนหนึ่งที่กล่าวถึงคดีความของขุนช้างกับพระไวยว่า

พระครูผู้รับสั่งก็บังคับ	ตามตำรับอัยการโบราณว่า
พระหมื่นไวยให้ขึ้นข้างเหนือน้ำ	ขุนช้างดำฝ่ายใต้ให้สมควร
เดิมขุนช้างเป็นโจทก์ก็จริงแล	แต่ได้ถามคดีกันถี่ถ้วน
เป็นสัตย์รับรองท้องสำนวน	ข้อพิสูจน์นี้เป็นส่วนของพระไวย

(ขุนช้างขุนแผน (ฉบับชำระใหม่), 2559, น. 830)

เมื่อดำน้ำถึง 2 ครั้งขุนช้างก็เป็นผู้พ่ายแพ้แก่พระไวย เพราะเมื่อดำลงไปใต้น้ำ “บันดาลเห็นเป็นงูเข้ารัดพันตัวสั่นกลัสดุดลนลาน” (ขุนช้างขุนแผน (ฉบับชำระใหม่), 2559, น. 832) ดีความได้ว่า เนื่องจากเป็นฝ่ายที่ให้การเท็จและมีจิตไม่บริสุทธิ์ สิ่งศักดิ์สิทธิ์จึงบันดาลให้ขุนช้างเห็นอันตรายและไม่อาจจะดำน้ำอยู่ต่อไปได้ ส่วนวิธีการ “ลุยเพลิง” ก็มีปรากฏในเรื่อง *ขุนช้างขุนแผน* เช่นเดียวกัน ในตอนนางสร้อยฟ้าและนางศรีมาลาลุยไฟเพื่อพิสูจน์ความบริสุทธิ์ มีพราหมณ์เป็นผู้ประกอบพิธีและเชิญเทพอินทรีต่างๆ เช่น พระอิศวร พระพรหม พระนารายณ์ พระแม่คงคา พระเพลิง มาเป็นพยาน เนื่องจากนางสร้อยฟ้าใส่ร้ายนางศรีมาลาว่าเป็นชู้กับพลายชุมพล ในขณะที่ตนเองเป็นฝ่ายทำเสน่ห์ใส่ จมื่นไวยผู้เป็นสามีตนเองด้วยความอิจฉานางศรีมาลา ดังนั้น นางศรีมาลาจึงขอลุยไฟพิสูจน์ ดังนี้

แล้วให้สองนางตั้งอธิษฐาน
ถ้าร่วมรู้ทำชู้กับชุมพล
ถ้าตัวข้าสัตย์ซื่อต่อสามี
ขอเชิญเทวมากุมครอง
เทวจงรักษาซึ่งความสัตย์

ศรีมาลาชูปานดอกไม้บัน
ขอให้เพลิงไหม้ล้นจนพังพอง
อย่าให้พิษอัคคีนั้นถูกต้อง
ให้เหยียบย่องอย่างน้ำเย็นนำไป
ถ้าวิบัติให้ม้วยด้วยเพลิงไหม้

(ขุนช้างขุนแผน (ฉบับชำระใหม่), 2559, น. 1015)

นางสร้อยฟ้าผู้กระทำผิดจึงลุ่มไฟแพ้ว ส่วนนางศรีมาลาไม่ได้รับบาดเจ็บแต่อย่างใด การลุ่มไฟเพื่อพิสูจน์ความบริสุทธิ์ในลักษณะนี้ยังปรากฏคล้ายคลึงกันในเรื่อง *รามเกียรติ์* ตอนนางสีดาขอลุ่มไฟเมื่อได้กลับมาอยู่กับพระรามอีกครั้ง หลังถูกลักพาตัวไปอยู่กับทศกัณฐ์เป็นเวลานาน เพื่อพิสูจน์ความบริสุทธิ์ต่อพระสวามี โดยมีการอ้างอิงคำสัตย์สาบานและอำนาจของพระอินทร์ พระเพลิง พระธรณี และเทพเทวาต่างๆ ในการแสดงความจริงให้เห็น หากนางไม่ซื่อสัตย์หรือแม้มีใจให้ชายอื่น ขอให้สิ้นชีวิตด้วยไฟและตกนรกชั่วกัปชั่วกัลป์ แต่หากนางบริสุทธิ์ก็ขอให้รอดพ้นจากอันตราย ดังนี้

ขอเทพท้าวทุกองค์
แม่นชำระคนสรัก
นอกออกไปจากพระจักรกฤษณ์
ไม่ซื่อต่อเบื้องบาทพระภูวนาย
ขอจงพระเพลิงเจ้าสังหาร
ให้ตกนรกอเวจี
แม่นชำระครองจักรวรรพ์
จะเหยียบย่างเข้าไปในเพลิงลุก

จงเป็นทิพย์พยานให้ประจักษ์
ด้วยทศพัคตร์แลชាយไฉ
มาตรแม่นแต่จิตพิสมัย
ประกอบการสิ่งใดที่ไม่ดี
ชนมานข้าม้วยอยู่ที่นี่
แสนกลัฟพันปีอย่าพ้นทุกข์
เทวัญจงช่วยให้เป็นสุข
ทุกก้าวอย่าร้อนบาท

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2553, น. 453)

ด้วยความซื่อตรงต่อพระราม จึงเกิดเป็นดอกบัวรองบาทขึ้นจากพื้นให้นางสีดาพ้นจากความร้อนใดๆ เมื่อนั้นเหล่าเทพทั้งหลายก็พากันยินดีและอวยพรเพื่อสรรเสริญในคุณความดีของนางสีดา ตัวอย่างทั้งหมดข้างต้นที่กล่าวมาแล้วนั้นแสดงให้เห็นว่าการตรวจสอบความจริงที่เกินกว่าสติปัญญาของมนุษย์จะตัดสินได้นั้น มนุษย์เชื่อว่า “เบื่อบน” จะสามารถให้คำตอบได้ จึงจะมีการกล่าวอ้างถึงอำนาจของสิ่งศักดิ์สิทธิ์มาเป็น “ทิพย์พยาน” เสมอ

7.1.3 “การอธิษฐานเสี่ยงทาย” เพื่อทำนายชะตาชีวิต

การเสี่ยงทายเพื่อทำนายชะตาชีวิตของตัวละครในวรรณคดีเป็นสิ่งที่ช่วยให้ผู้อ่านได้ล่วงรู้เหตุการณ์ล่วงหน้าที่จะเกิดกับชีวิตของตัวละครนั้นๆ ตามไปด้วย ในวาระสำคัญอันเกี่ยวเนื่องกับความเป็นความตาย ตัวละครใช้การอธิษฐาน “เสี่ยงน้ำ” ช่วยในการตัดสินใจ ที่มีชื่อเสียงมากคือวรรณคดีเรื่องลิลิตพระลอ ซึ่งแต่งขึ้นในสมัยอยุธยาตอนต้น ตอนพระลอเสี่ยงน้ำ ดังนี้

มากจะเสี่ยงน้ำ
น้ำช็อกกาหลงไหล
ผิวจะคลาไคล
น้ำจูงเวียนวนแม่

นองไป ปรีณา
เขียวแท้
บรอด คีนนา
รอดไล่จิงไหล ฯ

ครั้นนางพระโอรสน้ำ	เวียนวน อยู่นา
เห็นแก่ตาแดงกล	เลือดย่อม
หฤทัยระทดทน	ทุกข์ใหญ่ หลวงนา
ถนัดตั้งไม่ร้อยอ้อม	ท้าวท้าวทับทรวง ฯ
(ชลดา เรื่องรักษ์ลิขิต, 2545, น. 324-325)	

เหตุการณ์เสี่ยงน้ำในเรื่องลิลิตพระลอเกิดขึ้นตอนที่พระลอได้ข้ามแม่น้ำกาหลงเพื่อไปยังเมืองสรองและจะไปพบกับพระเพื่อนพระแพง แต่เกิดความหวั่นไหวว่าจะไม่ได้คืนกลับ ด้วยเมืองสรองเป็นเมืองศัตรู ดังคำพระมารดากล่าวเตือนไว้ก่อนเมื่อขอเสด็จจากเมืองสรอง และพระลอยังเสด็จมาโดยลำพังกับพี่เลี้ยงเพียง 2 นาย หลังจากส่งกองทหารกลับไปรักษาเมือง โดยตั้งจิตอธิษฐานว่าหากข้ามแม่น้ำนี้ไปและรอดกลับมาได้ ขอให้น้ำไหลไปตามปกติ แต่หากต้องข้ามไปพบกับความตาย ขอให้น้ำไหลเวียนผิดปกติ หลังจากสิ้นคำอธิษฐาน น้ำก็ไหลเวียนวน ช้ำร้ายน้ำยังเปลี่ยนเป็นสีแดงเลือด ปรากฏเป็นลางร้ายที่ทำให้พระลอและผู้อ่านรู้ได้ว่าจะมีเรื่องร้ายเกิดขึ้นในภายหลังหากพระลอเดินทางต่อ แต่พระลอก็ตัดสินใจเดินเข้าหาความตาย ซึ่งมีไฉเพราะแรงรักหรือใครในเพศตรงข้ามอย่างเดียว แต่เป็นแรงรักในเกียรติยศของตนเอง อันเป็นส่วนหนึ่งจากการปลุกฝังคุณค่าเรื่องการรักษาความมั่นคงของสถาบันชาติ (ดวงมน จิตรจำนงค์, 2561, น. 23) เมื่อพระลอเดินทางต่อไปจนพบกับนางทั้งสอง เหตุการณ์ก็เป็นไปตามการเสี่ยงทายที่พระองค์ต้องถูกสังหารในท้ายที่สุด จะเห็นได้ว่า การอธิษฐานเสี่ยงทายมีอิทธิพลต่อความเชื่อของตัวละครอย่างเด่นชัด จากที่พระลอไม่แน่ใจว่าการเดินทางครั้งนี้จะรอดชีวิตกลับมาหรือไม่ก็ได้คำตอบแล้วว่าคงไม่รอดเป็นแน่ แต่การมุ่งมั่นเดินทางต่อไปเพื่อไปหาพระเพื่อนพระแพงโดยไม่คิดชีวิตนั้น ช่วยขับเน้นลักษณะนิสัยของตัวละครอย่างพระลอให้มีความมุ่งมั่นเด็ดเดี่ยว แสดงถึงอำนาจความรักที่ยิ่งใหญ่ทั้งต่อคนรักและเกียรติยศของตนเองอีกด้วย

นอกจากนั้น ยังมีวรรณคดีเรื่องอื่นที่ใช้การอธิษฐานเสี่ยงทายทำนายชะตาชีวิตตัวละคร เช่น การอธิษฐานให้ดอกบัวเสี่ยงทายทุกข์สุขเมื่อพหลวิชัยและควาใจต้องห่างไกลจากกัน ดอกหนึ่งแทนชะตาของพหลวิชัยเก็บไว้ที่ควาใจ และอีกดอกหนึ่งแทนชะตาของควาใจเก็บไว้ที่พหลวิชัย ในเรื่อง *เสื่อโคคำฉันท* ดังตอนที่ว่า

บัวดอกหนึ่งไซ้	พี่จักเอาไว้	โดยตั้งใจหวัง
ถ้าเจ้ามีทุกข์	ทุกข์องค์เคียงข้าง	เหี่ยวแห้งหายร้าง
ถ้าเจ้าเสวยสวัสดิ์	จงดอกบัวบัวทม์	สดอยู่อย่าคลาย
กลืนเกลี้ยงเสาวคนธ์	นฤมลเปรมปราย	ดอกหนึ่งเจ้าหมาย
รู้ข่าวพี่ยา		
(เสื่อโคคำฉันทและนิรุทธคำฉันท, 2522, น. 25)		

ดอกบัวเสี่ยงทายจะยังสดอยู่เมื่อชีวิตของผู้อธิษฐานนั้นสุขสบายดี แต่ในทางกลับกันดอกบัวจะเหี่ยวลงเมื่อชีวิตของผู้นั้นกำลังมีทุกข์เข็ญ ดอกบัวนี้จึงมีบทบาทสำคัญต่อมาในตอนที่ควาใจกำลังตกอยู่ในอันตราย เพราะนางทาสีลวงเอาพระขรรค์แทนชีวิตของควาใจไปเผาไฟ เมื่อพหลวิชัยเห็นดอกบัวเสี่ยงทายเหี่ยวลงดังนั้น จึงได้เดินทางมาช่วยเหลือชีวิตควาใจได้ทันเวลา แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ของชีวิตตัวละครที่สามารถสื่อสารกันได้แม้จะห่างไกลกันด้วยอำนาจอธิษฐานแห่งจิต โดยมีสื่อกลางเป็นดอกบัวที่ใช้สัญลักษณ์แทนชะตาชีวิตของอีกฝ่ายหนึ่ง

ส่วนในเรื่อง *ขุนช้างขุนแผน* มีการอธิษฐานปลุกโพธิ์สามต้นตัวแทนของนางทองประศรี นางพิม และพลายแก้ว เนื่องจากขณะนั้นพลายแก้วต้องจากแม่และคนรักไปออกรบที่เมืองเชียงใหม่ เพื่อเสี่ยงทายพยากรณ์ชะตาชีวิตของคนทั้งสามที่ต้องพลัดพรากกัน ขุนแผนอธิษฐานว่า หากมีชัยชนะแก่ข้าศึก ขอให้ต้นโพธิ์นี้งอกงาม แต่ถ้าหากถูกฆ่าตายก็ขอให้ต้นโพธิ์นี้ตายตามไปด้วย ดังบทกลอนต่อไปนี้

แม่จะมีชัยแก่โพธิ์	ขอให้โพธิ์ต้นนี้งอกงามไสว
ถ้าแม่จะอาสัญบรรลัย	ขอให้โพธิ์ข้านี้ตายตาม
แม่ในตัวข้านี้มีป่วยไข้	ขอให้โพธิ์สุกใสเรื่องอร่าม
ถ้าสำเร็จณรงค์สงคราม	ขอให้งามเขียวชอุ่มเป็นพุ่มชฎ

(ขุนช้างขุนแผน (ฉบับชำระใหม่), 2559, น. 267)

แต่เมื่อขุนช้างที่กำลังหมายปองนางพิมรู้เรื่องนี้ได้แอบไปทำลายต้นโพธิ์ตัวแทนของพลายแก้วจนเหี่ยวเฉา นางพิมเห็นดังนั้น ก็เข้าใจว่าพลายแก้วสิ้นชีวิตและเสียใจมากจนสลบไป ดังนั้น “การอธิษฐานเสี่ยงทาย” ในลักษณะนี้นอกจากจะทำให้ผู้อ่านคาดการณ์เหตุการณ์ล่วงหน้าได้และชวนติดตามชีวิตตัวละครอย่างในเรื่องลิลิตพระลอและเห็นความสัมพันธ์ของตัวละครในเรื่องเสื่อโคคำฉันทแล้ว ยังมีบทบาทในแง่ของการแสดงลักษณะนิสัยของตัวละครและโครงเรื่อง คือผู้อ่านจะเห็นความเจ้าเล่ห์ของขุนช้าง เห็นความผูกพันของนางพิมต่อพลายแก้ว ความผูกพันนี้จะปูพื้นให้เห็นความทุกข์ของนางเมื่อต้องพลัดพรากจากสามีในที่สุด และยังสะท้อนให้เห็นการใช้ประโยชน์จากความเชื่อในอำนาจของการอธิษฐานที่ทำให้ดอกไม้หรือต้นไม้ธรรมดากลายเป็นสิ่งแทนชะตาชีวิตของผู้อธิษฐานได้

7.1.4 “การอธิษฐานเสี่ยงทาย” เพื่อพิสูจน์ความตั้งมั่นในการบรรลุเป้าหมาย

วัตถุประสงค์ของ “การอธิษฐานเสี่ยงทาย” ที่น่าสนใจอีกลักษณะหนึ่งก็คือ เสี่ยงทายเพื่อพิสูจน์ความตั้งมั่นว่าจะเพียงพอสำหรับการบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้หรือไม่ คำตอบอาจเป็นได้ทั้งสำเร็จหรือไม่สำเร็จ ซึ่งแตกต่างจากการเสี่ยงทายเพื่อทำนายชะตาชีวิตที่เน้นเรื่องโชคชะตาว่าจะดีหรือร้าย อย่างการที่พระพุทธเจ้าเสี่ยงพระบารมีในการทำนายว่าพระองค์จะบรรลุพระอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณหรือไม่ เนื่องด้วยพระพุทธเจ้าได้บำเพ็ญเพียรสั่งสมบุญบารมีมานับชาติไม่ถ้วนกว่าที่จะมาประสูติในพระชาติเจ้าชายสิทธัตถะโดยมีจุดมุ่งหมายอันแน่วแน่ก็คือการได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าและได้ช่วยสรรพสัตว์ทั้งปวงให้พ้นห้วงทุกข์ ในวรรณคดีเรื่อง *พระปฐมสมโพธิกถา* ซึ่งเป็นเรื่องที่บอกเล่าถึงพระประวัติของพระพุทธเจ้า มีปรากฏเรื่องอธิษฐานเสี่ยงทายในมหากาพย์กษณปรวิวรรต ปรีจเนทที่ 6 ตอนพระองค์เสด็จออกผนวช ได้ขว้างพระเกศาและผ้าโพกขึ้นบนอากาศและอธิษฐานว่าหากได้ตรัสรู้ ขอให้ยังลอยค้างอยู่ไม่ตกลง และพระเกศากับผ้าโพกก็ลอยอยู่เช่นนั้นตามคำอธิษฐาน ดังความว่า

ทรงจับพระจุพามาไสวข้างขึ้นไปบนอากาศทรงพระอธิษฐานว่า ถ้าอาตมจะได้ตรัสแก่พระบรมมาภิสมโพธิญาณโดยแท้แล้ว ขอจงจุพามาไสวข้างขึ้นในอากาศอย่าได้ตกลง ฅิว่าบมิได้ลุสมประสงค์จงตกลงมายังสุธาภาคย์ และพระจุพามาไสวกับพระภูษาพันโพกพระเศียรนั้นก็ประดิษฐานลอยอยู่บนอากาศสูงประมาณโยชน์หนึ่ง

(สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส, 2558, น. 70)

อีกตอนหนึ่งในลักษณะเดียวกันคือในพุทธบูชาปริวรรต ปริเฉทที่ 8 ตอนที่พระองค์เสี่ยงทายโดยใช้ ถาดข้าวมธุปายาสลอยลงในแม่น้ำเนรัญชราและอธิษฐานว่า หากได้ตรัสรู้ ขอให้ถาดทองนั้นลอยทวนกระแสน้ำขึ้นไป แต่ถ้าหากไม่สำเร็จ ก็ขอให้ลอยไปตามน้ำ ดังความว่า

ถ้าอาตมจะได้ตรัสเป็นพระบรมโลกนาถ ขอให้ถาดนี้จึงเลื่อนลอยทวนกระแสน้ำขึ้นไป
แม้ว่ามิได้สำเร็จประสงค์ก็จงลอยล่องลงไปตามกระแสชลไหล แล้วก็ทรงลอยถาดลงในอุทกะธารา
ขณะนั้นอันว่าถาดทองเหมือนดังมีเจตนาจะแสดงซึ่งนิมิตรแก่พระโพธิสัตว์ อันจะได้ตรัสแก่
พระสัพพัญญุตญาณ ก็บังดาลจุสุวรรณ์วิหังหงษ์ลงเล่นสินธุวารี เลื่อนลอยทวนกระแสนลนที่
ขึ้นไปไกลประมาณ 80 ศอก ถึงที่วนแห่งหนึ่งก็จมลงตรงเบื้องบนภพพิมานแห่งพระยาภาพ
นาคราช

(สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส, 2558, น. 87)

ข้อน่าสังเกตก็คือลักษณะเงื่อนไขของการอธิษฐานในลักษณะนี้มีความเป็นไปได้ที่จะเกิดขึ้นน้อยกว่าการอธิษฐานในลักษณะอื่นๆ เพราะขัดกับหลักพื้นฐานของธรรมชาติอย่างชัดเจน เช่น การเสี่ยงน้ำของพระลอ อธิษฐานว่าหากรอดชีวิตให้น้ำไหลไปตามปกติ แต่พระพุทธรเจ้าอธิษฐานว่าถ้าได้ตรัสรู้ให้ถาดลอยทวนน้ำ ส่วนการลุยไฟของนางสีดาและนางศรีมาลาอธิษฐานว่าหากตนเองเป็นผู้บริสุทธิ์ ขอให้ไฟนั้นไม่ร้อนหรือเป็นอันตราย แม้ว่าไฟที่ไม่ร้อนจะขัดต่อหลักของธรรมชาติและเกิดขึ้นได้ยาก แต่หากเปรียบกับพระพุทธรเจ้าที่อธิษฐานให้พระเกศาและผ้าโพกกลอยสูงค้ำอยู่บนอากาศ ซึ่งด้านแรงดึงดูดของโลกก็เป็นปาฏิหาริย์ที่เกิดขึ้นได้ยากยิ่งกว่า ดังนั้น กล่าวได้ว่ายิ่งกำหนดให้ผลของการเสี่ยงทายมีความเป็นไปได้ยากเท่าไร ก็ยิ่งสนับสนุนให้ประจักษ์ชัดว่าผู้เสี่ยงทายมีความตั้งมั่นกับเป้าหมายอันยิ่งใหญ่มากขึ้นเท่านั้น อย่างเป้าหมายการตรัสรู้ของพระพุทธรเจ้านั้นนับว่าเป็นเป้าหมายระดับสูงสุดที่มนุษย์กระทำได้ยากยิ่ง “การอธิษฐานเสี่ยงทาย” ในสิ่งที่เกิดขึ้นได้ยากในปฐมสมโพธิกถานี้จึงช่วยแสดงให้เห็นถึงความมุ่งมั่นและผลแห่งบุญญานุการอันถึงพร้อมของพระโพธิสัตว์ที่จะตรัสรู้ได้ และทำนายได้ว่ามิใช่เพียงจะกระทำเป้าหมายธรรมดาสามัญ แต่เป็นเป้าหมายที่ยิ่งใหญ่ให้สำเร็จอีกด้วย

7.2. รูปแบบของ “เครื่องเสี่ยงทาย” ที่ปรากฏในวรรณคดีไทย

จากการศึกษาวิจัยพบว่า “เครื่องเสี่ยงทาย” เป็นองค์ประกอบสำคัญของอนุภาคการอธิษฐานเสี่ยงทายในวรรณคดีไทย เพราะเป็นสัญลักษณ์แทนคำตอบของทางเลือกที่เบื้องบนจะเผยให้ทราบ จากการศึกษพบว่าสามารถแบ่งประเภท “เครื่องเสี่ยงทาย” ตามลักษณะของสิ่งที่นำมาใช้เสี่ยงทายได้ 2 ประเภท ดังนี้

7.2.1 “เครื่องเสี่ยงทาย” ในธรรมชาติ

ธาตุและสสารต่างๆ ย่อมเป็นสิ่งที่มิสภาวะเปลี่ยนแปลงได้ตามกฎแห่งธรรมชาติ ซึ่งในอดีตก่อนการรับพระพุทธศาสนาและศาสนาพราหมณ์-ฮินดูเข้าสู่ชุมชนไทยนั้น ชาวไทยนับถือศาสนาพื้นเมืองหรือลัทธิความเชื่อดั้งเดิมแบบ วิญญาณนิยม (Animism) คือความเชื่อเรื่องวิญญาณ ภูตผี และเทพที่สถิตอยู่ในสิ่งธรรมชาติต่างๆ (ภัทรพร สิริกาญจน, 2557, น. 25) เช่น ผีฟ้า ผีน้ำ เจ้าป่าเจ้าเขา เทพารักษ์ เป็นต้น ซึ่งเกิดจากความหวาดกลัวในอำนาจของธรรมชาติทำให้เกิดปรากฏการณ์ต่างๆ ที่ส่งผลต่อชีวิตมนุษย์และไม่สามารถควบคุมได้ เช่น ฝนตก อุทกภัย วาตภัย อัคคีภัย แผ่นดินไหว ดังนั้น มนุษย์จึงพยายามอธิบายปรากฏการณ์เหล่านั้นว่าเกิดจากอำนาจ

บันดาลของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่อยู่เบื้องหลัง จนเกิดเป็นลัทธิบูชาธรรมชาติต่อมา ดังนั้น การขอให้ธรรมชาติช่วยให้คำตอบแน่ชัดใน “การอธิษฐานเสี่ยงทาย” จึงเป็นสิ่งที่พบได้บ่อยครั้ง และในแง่ของวรรณคดีไทยก็ปรากฏให้เห็น ชาติในธรรมชาติหลายรูปแบบที่สอดคล้องกับความเชื่อพื้นถิ่นอย่างน่าสนใจ ดังนี้

ชาติในธรรมชาติเป็นส่วนประกอบที่ทำให้เกิดสิ่งต่างๆ ส่วนใหญ่เชื่อว่ามี 4 ชาติ ได้แก่ ชาติดิน (ปฐวีธาตุ) ชาติน้ำ (อาโปธาตุ) ชาติไฟ (เตโชธาตุ) และธาตุลม (วาโยธาตุ) การจำแนกนี้มาพร้อมกับความเชื่อแต่ครั้งอดีตว่า ธรรมชาติมีอำนาจแห่งเทพศักดิ์สิทธิ์ควบคุมอยู่ ทั้งจากความเชื่อพื้นถิ่นเดิมผสมผสานกับอิทธิพลความเชื่อแบบพราหมณ์ เช่น การบูชาพระแม่คงคาในประเพณีลอยกระทง สังเกตได้จากพิธีกรรมพิธีสู่ขวัญความจริงและทำนายชะตาชีวิตซึ่งมักเกี่ยวเนื่องกับธาตุน้ำ ธาตุไฟ ธาตุลม และธาตุดิน กับอำนาจของเทพประจำธาตุนั้นๆ เช่น พระแม่คงคา เทวีประจักษ์น้ำ และพระเพลิงหรือพระอัคนี เทพแห่งไฟ ซึ่งธาตุทั้งหลายเหล่านี้เมื่อมาปรากฏอยู่ในวรรณคดีจะมีบทบาทในการแสดงสัญลักษณ์ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตมนุษย์ ไม่ใช่เพียงแต่เป็นสัญลักษณ์ส่วนบุคคลเท่านั้น แต่ยังเป็นสัญลักษณ์สากลที่มนุษย์หลากหลายอารยธรรมเชื่อถือ ดังที่ชลธิรา สัตยาวัฒนา (2513, น. 129) กล่าวว่า

ในนิทานหรือตำนานปรัมปราจะมีเรื่องราวเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่สัมพันธ์เกี่ยวข้องกับชีวิตของมนุษย์ เช่น การเกิด การตาย การเริ่มต้น ความขัดแย้ง การเกิดใหม่ ความตกต่ำ ฯลฯ โดยใช้สัญลักษณ์ที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับธรรมชาติในชีวิตประจำวัน เช่น ดิน น้ำ ลม ไฟ แทนความหมายของความเชื่อหรือพฤติกรรมอันเป็นแบบฉบับ ส่วนใหญ่ธรรมชาติเหล่านี้จะถูกสมมติให้เป็นสัญลักษณ์ของความศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งมีอำนาจเหนือธรรมชาติด้วย เช่น “หลักแบบฉบับเกี่ยวกับการเกิด การดำรงชีวิต และการตาย” ชาวอียิปต์กำหนดให้แม่น้ำไนล์เป็นสัญลักษณ์แทนการเวียนว่ายตายเกิด, ชาวอินเดียเชื่อถือว่แม่น้ำคงคาเป็นแม่น้ำศักดิ์สิทธิ์ซึ่งเป็นมรรคาไปสู่สวรรค์ เมื่อมีคนตายจึงนำศพมาทิ้งให้ลอยไปตามกระแสน้ำ..., “หลักแบบฉบับเกี่ยวกับบาปบุญคุณโทษ” ชนชาติต่างๆ มีคติความเชื่อถือว่า พระเจ้ากริ้วที่มนุษย์ทำบาปแล้วบันดาลให้มีการทำลายโลกด้วยน้ำ ลม หรือไฟ

การวิจารณ์วรรณคดีในแง่หลักแบบฉบับ (the Archetypal Approach of Literary Criticism) หรือแนวคิดเรื่องอาร์คีไทป์ (Archetype) ที่กล่าวไว้ข้างต้นเป็นการวิจารณ์เรื่องราวในวรรณคดีที่มีลักษณะเป็นแบบฉบับ คือสิ่งที่ เป็นแบบแผนซ้ำๆ กันในจิตไร้สำนึกของมนุษย์และเกิดจากประสบการณ์อันไร้สำนึกของมนุษย์ (ชลธิรา สัตยาวัฒนา, 2513, น. 127) เมื่อนำแนวคิดนี้มาพิจารณาชาติในธรรมชาติในฐานะ “เครื่องเสี่ยงทาย” ที่พบในวรรณคดี ก็สะท้อนลักษณะที่สอดคล้องกัน เช่น การเสี่ยงน้ำที่แม่น้ำกาหลงของพระลอ แสดงให้เห็นว่า สายน้ำเป็นสัญลักษณ์ของชีวิตและเมื่อพระลอเสี่ยงทายจนผลปรากฏว่าน้ำไหลเวียนวนและกลายเป็นสียเลือด ยิ่งสื่อสัญลักษณ์ให้เห็นชะตาชีวิตของตัวละครที่จะถึงแก่ความตาย ส่วนแนวคิดสัญลักษณ์เรื่องบาปบุญคุณโทษที่ผูกโยงกับความกลัวพระเจ้าลงโทษก็สะท้อนให้เห็นว่า มนุษย์เชื่อว่าเทพเจ้ามีอำนาจบันดาลให้ธรรมชาติเปลี่ยนแปลงไป และตัดสินความดีความชั่วของการกระทำได้ ดังนั้น การเสี่ยงทายมีบทบาททำให้ผู้ร่วมพิธีพิธีสู่ขวัญข้อเท็จจริงเกิดความหวาดกลัว โดยเฉพาะผู้ที่กระทำผิด เช่น ขุนช้างกลัวการดำน้ำเพราะให้การเท็จ นางสร้อยฟ้าก็กลัวการลุยไฟ เพราะแก้ตัวด้วยความเท็จเช่นกัน ในทางตรงกันข้าม ฝ่ายผู้บริสุทธิ์ก็จะมั่นใจในความสุจริตของตนว่าจะทำให้รอดพ้นอันตรายและชนะคดี เช่น พระไวยมั่นใจว่าจะชนะในการดำน้ำ นอกจากนั้น ผู้บริสุทธิ์มักเป็นฝ่ายขอพิสูจน์ความจริงเอง เช่น นางสีดาและนางศรีมาลาต่างเป็นฝ่ายขอลุยไฟเพื่อพิสูจน์ความบริสุทธิ์และข้อสัตย์ต่อสามี แม้ว่า

จะเป็นสิ่งที่อันตรายร้ายแรงต่อชีวิต แต่ก็แสดงให้เห็นความศรัทธาเชื่อมั่นในอำนาจและความเที่ยงธรรมของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ นางจึงมั่นใจที่จะกล้าพิสูจน์เพื่อแลกกับความเป็นจริงที่ปรากฏ บทบาทของตัวละครในวรรณคดีดังกล่าวทำให้เห็นว่าคนในสังคมสมัยนั้นมองเห็นว่าธาตุในธรรมชาติเหล่านี้มีพลังอำนาจและเข้าร่วมในการตัดสินชี้ขาดข้อเท็จจริงตาม “การอธิษฐานเสี่ยงทาย” ได้

นอกจากธาตุน้ำและไฟแล้ว ตัวอย่างของธาตุลมและดินก็ปรากฏให้เห็นในตอนที่เจ้าชายสิทธัตถะกำลังเสด็จออกผนวชและอธิษฐานเสี่ยงบารมีให้พระเกศากับผ้าโพก絡ยค้างอยู่บนอากาศในเรื่องพระปฐมสมโพธิกถา และของทั้งสองสิ่งนั้นก็ลอยขึ้นสูงประมาณ 1 โยชน์ นอกจากนั้น ในมารวิชัยปริตต์ ปริจเฉทที่ 9 (สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส, 2558, น. 103) ยังกล่าวถึงพระแม่ธรณีในเหตุการณ์สำคัญก่อนที่พระพุทธเจ้าจะตรัสรู้โดยพระองค์ถูกเหล่ามารทั้งหลายขัดขวาง พระองค์จึงทรงชี้พระดัชนีลงพื้นปฐพีและอ้างถึงบุญบารมีที่เคยทำมาเพื่อให้พระแม่ธรณีเป็นพยาน เนื่องจากในอดีตพระแม่ธรณีเคยเป็นพยานมาตลอด เช่น เมื่อครั้งพระองค์เสวยชาติเป็นพระเวสสันดรและกระทำทานบารมีด้วยพระนางมัทรีก็เกิดพสุธาถล่มปนาอยู่ 7 ครั้ง ดังนั้น พระแม่ธรณีจึงปรากฏกายขึ้นบีบมวยผมเป็นน้ำออกหลังไหลท่วมจนพัดพาเหล่ามารหายไปสิ้น แสดงให้เห็นว่าธาตุในธรรมชาติที่มีอำนาจเหนือมนุษย์ยังช่วยให้คำตอบเพื่อสนับสนุนในการกระทำเป้าหมายอันยิ่งใหญ่ให้สำเร็จอีกด้วย

นอกจากธาตุในธรรมชาติแล้ว ยังพบว่า “เครื่องเสี่ยงทาย” ตามธรรมชาติยังปรากฏในรูปแบบของสิ่งมีชีวิต โดยมักพบในรูปแบบของต้นไม้หรือดอกไม้ เพราะมีลักษณะที่แสดงให้เห็นเด่นชัดว่า หากอธิษฐานแล้วให้ผลดี ก็จะแสดงสีเขียวข่มหรือความมีชีวิตชีวา แต่หากอธิษฐานแล้วให้ผลร้าย ก็จะแห้งเหี่ยวตายไป ดังที่ยกตัวอย่างไปแล้วเกี่ยวกับการอธิษฐานปลุกต้นกระทิงและต้นโพธิ์ของพระมหาเถรศรีศรัทธาราชฯ ในจารึกวัดศรีชุมเพื่อเสี่ยงทายว่าจะได้บรรลุพระสัมมาสัมโพธิญาณหรือไม่ ผลที่ออกมาคือใบไม้ที่แห้งเหี่ยวก็กลับมามีชีวิตชีวาสวยงามแสดงให้เห็นบุญญาธิการพระมหาเถรศรีศรัทธาราชฯ คล้ายคลึงกับลักษณะการปลุกต้นโพธิ์อธิษฐาน 3 ต้นของพลายแก้ว นางทองประศรี และนางพิมในเรื่องขุนช้างขุนแผน แต่ในเรื่องนี้มีจุดประสงค์เพื่อใช้แทนชะตาชีวิตของคนที่ต้องพรากจากกัน เป็นต้น

7.2.2 “เครื่องเสี่ยงทาย” ที่มนุษย์สร้างขึ้น

การอธิษฐานเสี่ยงทายโดยใช้เครื่องเสี่ยงทายที่มนุษย์สร้างขึ้นมีปรากฏน้อยกว่า “เครื่องเสี่ยงทาย” ในธรรมชาติ ที่พบได้แก่ เทียน สำหรับการเสี่ยงเทียนของบุษบา พวงมาลัย สำหรับการเสี่ยงพวงมาลัยของนางรจนา ซึ่งทั้งเทียนและพวงมาลัยต่างมีลักษณะร่วมกันคือใช้เป็นเครื่องบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ จึงถือเป็นสัญลักษณ์ที่ใช้เชื่อมโยงกับการสื่อสารกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์เพื่อไขคำตอบที่ต้องการล่วงรู้ได้ นอกจากนั้น ยังมีลักษณะของการเสี่ยงทายแบบ “แทงศาดรา” ที่มีปรากฏในวรรณกรรมลายลักษณ์ของภาคใต้ ใช้ในการเสี่ยงทายเพื่อพยากรณ์ชีวิต การที่เรียกว่าแทงศาดรามาก็จากลักษณะการเสี่ยงทายที่ใช้ไม้แหลมแทงเข้าไประหว่างหน้าหนังสือซึ่งแต่ละหน้ามีรูปภาพและเรื่องราวจากวรรณกรรมเรื่องต่างๆ เมื่อเสี่ยงทายได้หน้าใดก็จะมีคำทำนายที่สัมพันธ์กับวรรณกรรมเรื่องที่กำลังอ่านในศาดรา (วัชรภรณ์ ดิษฐบ้าน, 2550, น. 40)

ตัวอย่างวรรณคดีที่ปรากฏพิธีแทงศาดราคือบทละครครั้งกรุงเก่าเรื่อง นางมโนราห์ ตอนที่นางมโนราห์ฝันร้าย จึงให้ไพร่ทำพิธีแทงศาดราถึง 3 ครั้ง แต่ผลก็ออกมาไม่ดี พระมารดาจึงห้ามไม่ให้นางมโนราห์ออกไปเล่นน้ำกับพี่ๆ ในป่าหิมพานต์ แต่นางมโนราห์ไม่เชื่อและแอบหนีไปจนถูกจับได้เพราะต้องบวงนาคบาศของพรานบุญ ซึ่งเป็นไปตามคำทำนาย

กระยี้กระหยัด โหรากระถกเข้ามาใกล้ มานี้จะทำนายให้ หัวแหวนแขนซ้าย เจ้ามโนห์รา
เชิญเจ้าเชิญแม่ มาแลมาแทงเอาสาตรา แทงให้มันถ้วนถึงสามครา ให้แม่นให้แท้แก่หัวใจ
กระหยดเข้า นางเจ้าแม่สาตราชัย จับใส่เหนือเกศา สร้างคนางนอกใน ถ้าวอดที่ดี
ให้ชื่อน้ำ ถ้าวอดที่ร้ายให้ชื่อไฟ จะดีจะร้ายประการใด ให้เห็นข้างในตำรา
(บทละครกรุงเก่าเรื่องนางมโนห์ราและสังข์ทอง ฉบับหอสมุดแห่งชาติ, 2508, น. 22-23)

ลักษณะการทางศาสตรานี้คล้ายคลึงกับการทำ พิธีเสี่ยงทายโดยทางคัมภีร์พระธรรมบท เพื่อทำนายการ
แพ้ชนะในศึกสงครามสมัยรัชกาลที่ 1 ซึ่งเสี่ยงทายโดยใช้ไม้แหลมจิ้มไปที่ผูกต่างๆ ของคัมภีร์พระสุตตันตปิฎก
หมวดขุททกนิกายซึ่งเต็มไปด้วยเรื่องราวต่างๆ ในสมัยพุทธกาลเพื่อนำมาใช้เชื่อมโยงเป็นคำทำนายเหตุการณ์
ขณะนั้นที่ต้องการล่วงรู้ (นิยะดา เหล่าสุนทร, 2545, น. 243-244)

แสดงให้เห็นว่า “เครื่องเสี่ยงทาย” ที่มนุษย์สร้างขึ้นและมีการนำมาใช้สำหรับการเสี่ยงทายนั้น นอกจากสิ่ง
ที่ใช้บูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์แล้ว ยังใช้ตัวบรรพชนกรรมที่มีอยู่ก่อนในการอ้างอิงเป็นคำทำนายโดยเชื่อมโยงเรื่องราวหรือ
เหตุการณ์ในปัจจุบันเข้ากับเรื่องราวหรือภาพที่ปรากฏในวรรณกรรม และอาศัยการอ้างอิงถึงอำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์ใน
การบ่งชี้ นำพาไปยังคำทำนายนั้นๆ

8. บทสรุปและอภิปรายผล

“การอธิษฐานเสี่ยงทาย” เป็นอนุภาคสำคัญที่ปรากฏในวรรณคดีไทยหลากหลายเรื่อง สามารถแบ่งได้เป็น
4 รูปแบบ ได้แก่ “การอธิษฐานเสี่ยงทาย” เพื่อเลือกคู่ครอง เพื่อพิสูจน์ความจริง เพื่อทำนายชะตาชีวิต และเพื่อ
พิสูจน์ความตั้งมั่นในการบรรลุเป้าหมาย ซึ่งจัดเป็นการอธิษฐานเพื่อทำนายคำตอบในหลากหลายระดับ และมี
บทบาทหน้าที่ในวรรณคดีที่สอดคล้องกับการนำเสนอวรรณคดีเรื่องนั้นๆ อย่างมีนัยสำคัญ หากพิจารณาจาก
ประเภทของวรรณคดีที่ศึกษาส่วนใหญ่เป็นนิทานและบทละคร มักเป็นการเสี่ยงทายเรื่องทางโลกหรือใน
ระดับโลกียะเพื่อช่วยการตัดสินใจของตัวละครในการเลือกคู่ครอง การดำเนินและลุยไฟโดยอ้างความสัตย์และอำนาจ
สิ่งศักดิ์สิทธิ์เพื่อการพิสูจน์ข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในอดีต การทำให้รู้เหตุการณ์ล่วงหน้าในการเสี่ยงพยากรณ์ชะตา
ชีวิตเพื่อแสดงลักษณะนิสัยของตัวละครและผลต่อโครงเรื่อง ส่วนวรรณคดีประเภทพุทธศาสนาก็มีความเกี่ยวข้อง
กับการเสี่ยงทายเรื่องเหนือโลกวิสัยหรือในระดับโลกุตระที่แสดงให้เห็นความตั้งมั่นในการบรรลุเป้าหมายสูงสุด
อย่างการตรัสรู้พระสัมมาสัมโพธิญาณของพระพุทธเจ้าซึ่งเป็นสิ่งที่ยิ่งใหญ่และทำได้ยาก อย่างไรก็ตาม
จะเห็นได้ว่า “การอธิษฐานเสี่ยงทาย” ในทุกระดับเป็นสิ่งที่ช่วยไขคำตอบให้กับข้อสงสัยในชีวิตมนุษย์หรือตัวละครที่
เกิดจาก “ความไม่รู้” หรือความไม่แน่ใจจนเกิดความรู้ที่ยังไม่กระจ่างชัด เช่น ไม่รู้ว่าจะเลือกใครเป็นคู่ครอง ไม่รู้
ความจริงว่าใครถูกใครผิดในการพิจารณาคดีหรือข้อสงสัย ไม่รู้ว่าชะตาชีวิตของตนเองหรือบุคคลที่รักเป็นอย่างไร
ไม่รู้ว่าจะทำเป้าหมายที่ตั้งใจมั่นไว้สำเร็จหรือไม่ โดยอาศัยอำนาจแห่งสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือบุญบันดาลช่วยชี้ทางให้
คำตอบแก่ผู้อธิษฐานนั้นได้ “รู้” หรือมั่นใจขึ้นด้วยหลักฐานเชิงประจักษ์ในการเสี่ยงทาย อีกทั้งความเชื่อนี้ยังมีความ
สอดคล้องและเหมาะสมกับเนื้อเรื่องโดยนำมาใช้ในการสร้างพลังการสื่อสารในเหตุการณ์ซึ่งสืบเนื่องกัน มีบทบาท
ทั้งเป็นการคลายปม บอกเหตุการณ์ล่วงหน้า และแสดงความมุ่งมั่นแน่วแน่ของตัวละครในการกระทำเป้าหมายให้

สำเร็จ ตลอดจนจับเน้นการตัดสินใจและแสดงลักษณะนิสัยของตัวละคร เหล่านี้จึงเป็นสาเหตุให้เหตุการณ์เกี่ยวกับ “การอธิษฐานเสี่ยงทาย” เป็นอนุภาคที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งในวรรณคดีไทย

ส่วน “เครื่องเสี่ยงทาย” ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของการอธิษฐานเสี่ยงทาย สามารถจำแนกได้ 2 ประเภท คือ เครื่องเสี่ยงทายในธรรมชาติและเครื่องเสี่ยงทายที่มนุษย์สร้างขึ้น ส่วนใหญ่เป็นสิ่งที่มีความสัมพันธ์กัน คือแสดงออกถึงความไม่แน่นอน สามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามสภาพภายนอกในลักษณะที่เป็นทวิภาวะ เป็นสองด้านที่ตรงกันข้าม เช่น กระแสน้ำที่มีทั้งไหลตามน้ำและไหลทวนน้ำ ต้นไม้ที่มีเติบโตและแห้งเหี่ยว เทียนที่มีไฟประกายและไฟที่ดับลง เป็นต้น จึงเอื้อต่อ “การอธิษฐานเสี่ยงทาย” เพื่อใช้สิ่งเหล่านี้ในการพยากรณ์ทางเลือกหรือให้คำตอบที่ต้องการล่วงรู้

เมื่อพิจารณาในภาพรวมจะเห็นได้ว่า “การอธิษฐานเสี่ยงทาย” นอกจากจะเป็นอนุภาคสำคัญที่ปรากฏในวรรณคดีไทยที่มีบทบาทต่อการตัดสินใจของตัวละครอันจะนำไปสู่การดำเนินเรื่องไปในทิศทางต่างๆ แล้ว ยังสะท้อนให้เห็นถึงความเชื่ออันเข้มข้นของคนไทยทุกระดับชั้นที่เชื่อในพลังอำนาจของ “เบื่องบน” โดยเชื่อว่ามีพลังอำนาจที่อยู่เหนือมนุษย์ที่จะช่วยดลบันดาล ช่วยเหลือ และไขคำตอบในสิ่งที่เกินกว่าความสามารถของมนุษย์ได้ การอธิษฐานเสี่ยงทายจึงมีลักษณะคล้ายเป็นพิธีกรรมรูปแบบหนึ่งซึ่งเชื่อมโยง “เบื่องบน” กับ “มนุษย์” เป็น “เครื่องมือ” ที่ช่วยให้เกิดความเข้าใจและการปฏิบัติที่คล่องตัวขึ้น (กิ่งแก้ว อรรถการ, 2552, น. 3) เมื่อมนุษย์ต้องเผชิญกับสถานการณ์สำคัญที่จำเป็นต้องตัดสินใจ แต่เกิดความไม่มั่นใจว่าจะเลือกทางใดดี จึงตั้งจิตอธิษฐานถึงสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือเบื่องบนซึ่งมนุษย์เชื่อว่าเป็นอำนาจที่เหนือกว่ามนุษย์ให้ช่วยตัดสินใจหรือเผยคำตอบผ่านสื่อกลางที่เรียกว่า “เครื่องเสี่ยงทาย” ดังนั้น เครื่องเสี่ยงทายจึงเป็นสัญลักษณ์อย่างหนึ่งที่สะท้อนแนวคิดความเชื่อของผู้อธิษฐานและคนในสังคมได้ดี เช่น การใช้ต้นไม้หรือดอกไม้เสี่ยงทายเป็นสัญลักษณ์แห่งชีวิตและความสำเร็จซึ่งมีปรากฏมาตั้งแต่ในจารึกสมัยสุโขทัย การใช้เทียนหรือพวงมาลัยเสี่ยงทายเป็นสัญลักษณ์ของการพบพานสิ่งศักดิ์สิทธิ์ซึ่งมีมาช้านานและสืบเนื่องมาจนกระทั่งถึงปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม “เครื่องเสี่ยงทาย” บางอย่างสามารถตีความในเชิงสัญลักษณ์สากลที่ปรากฏร่วมกันอารยธรรมอื่นๆ ได้ด้วย เช่น การเสี่ยงน้ำของพระลอที่แม่น้ำกาหลงเป็นสัญลักษณ์ที่สื่อถึงชะตาชีวิตและความตายของพระลอเช่นเดียวกับอารยธรรมอียิปต์และอินเดียที่เห็นว่าแม่น้ำคือสัญลักษณ์ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตและความตายเช่นเดียวกัน

9. ข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิเคราะห์ในประเด็น “การอธิษฐานเสี่ยงทาย” ในครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตไว้เพียงวรรณคดีแบบฉบับเท่านั้น ในการศึกษาครั้งต่อไปอาจศึกษาประเด็นเดียวกันนี้ในกลุ่มวรรณกรรมท้องถิ่นเพื่อให้ครอบคลุมกลุ่มชนทุกระดับชั้นมากยิ่งขึ้น หรืออาจศึกษาเรื่องการเสี่ยงทายที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมต่างๆ เพื่อความเข้าใจในโลกทัศน์ความเชื่อมโยงกับเบื่องบนอย่างลึกซึ้งยิ่งขึ้น

รายการอ้างอิง

- กิ่งแก้ว อัดถากร. (2552). พิธีกรรมคือการเชื่อมโยง. วารสารมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 6(1), 1-9.
- ขุนช้างขุนแผน (ฉบับชำระใหม่). (2559). กรุงเทพฯ: แสงดาว.
- ชลดา เรื่องรักษ์ลิขิต. (2545). อ่านลิลิตพระลอ ฉบับวิเคราะห์และถอดความ. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชลดา เรื่องรักษ์ลิขิต. (2550). เสียงน้ำในวรรณคดีไทย. น้ำคือชีวิต: วารสารราชบัณฑิตยสถาน ฉบับเฉลิมพระเกียรติ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในโอกาสที่ทรงเจริญพระชนมพรรษา 80 พรรษา 5 ธันวาคม 2550, 310-342.
- ชลธิรา สัตยาวัฒนา. (2513). การนำวรรณคดีวิจารณ์ใหม่แบบตะวันตกมาใช้กับวรรณคดีไทย (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพฯ.
- ชาคริต อนันทราวัน. (2539). วรรณกรรมใบเชิยมชี. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- ชุมสาย สุวรรณชมภู. (2551). การเสียดแทงในวรรณคดีไทย: เสียงน้ำ เสียงลูก และเสียงเทียน. วารสารอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 30(18), 81-95.
- ดวงมน จิตรจำนงค์. (2561). หลงม่านวรรณศิลป์ (พิมพ์ครั้งที่ 2). นนทบุรี: สัมปชัญญะ.
- นิยะดา เหล่าสุนทร. (2545). พินิจวรรณลักษณะ. กรุงเทพฯ: ลายคำ.
- บทละครครั้งกรุงเก่าเรื่องนางมโนห์ราและสังข์ทอง ฉบับหอสมุดแห่งชาติ (พิมพ์ครั้งที่ 3). (2508). พระนคร: คลังวิทยา.
- ปรมานุชิตชินโนรส, สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระ. (2558). พระปฐมสมโพธิ. กรุงเทพฯ: สหธรรมิก.
- พุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, พระบาทสมเด็จพระ. (2553). บทละครเรื่องรามเกียรติ์ (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพฯ: บรรณกิจ 1991.
- พุทธเลิศหล้านภาลัย, พระบาทสมเด็จพระ. (2557). อิเหนา พระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย (พิมพ์ครั้งที่ 17). กรุงเทพฯ: แสงดาว.
- พุทธเลิศหล้านภาลัย, พระบาทสมเด็จพระ. (2559). บทละครนอก พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย. กรุงเทพฯ: นครสาส์น.
- ภัทรพร สิริกาญจน. (2557). พระพุทธศาสนาในประเทศไทย: เอกภาพในความหลากหลาย. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- วัชรารณณ์ ดิษฐบ้าน. (2550). วรรณกรรมเสียดแทง 'ศาสตรา': ภูมิปัญญาชาวใต้. วารสารวรรณวิทัศน์, 39-86.
- ศิริพร ณ ถลาง. (2557). ทฤษฎีคติชนวิทยา: วิถีวิทยาในการวิเคราะห์ตำนาน-นิทานพื้นบ้าน (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุกัญญา สุขฉายา. (2549). อำนาจกับปัญญาในตำนานของชนชาติไทเรื่องไก่เสียดแทงตัวแรก. กรุงเทพฯ: คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุจิตต์ วงษ์เทศ. (2554). เรือพระราชพิธีและเห่เรือมาจากไหน?. กรุงเทพฯ: โพสต์บุ๊กส์.
- สำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร. (2556). วรรณคดีแห่งชาติ เล่ม 1. กรุงเทพฯ: สำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร.
- เสือโคคำฉันทและอนิรุทธคำฉันท. (2522). นครปฐม: คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- อาทิตย์ ศรีจันทร์. (2563). 'ตำนานลุ่มเพลิง' วิถีพิจารณาคติความสมัยโบราณของไทย เมื่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์คือผู้พิพากษา. สืบค้นเมื่อ 22 พฤศจิกายน 2563 จาก https://www.silpa-mag.com/history/article_40782.

ศิลปะการหลากคำ (ไวยากรณ์) ในกวีนิพนธ์สันสกฤต เรื่องกุมารสัมภาวะของกาลิทาส*

Received: 14 September 2021

Revised: 22 September 2021

Accepted: 24 May 2023

พระมหาพรภวิทย์ อุปชัย**

สำเนียง เลื่อมใส***

บทความนี้มีจุดประสงค์เพื่อศึกษาศิลปะการประพันธ์ของกาลิทาสในประเด็นการหลากคำ กล่าวคือการใช้คำไวยากรณ์หรือสมญานามของชื่อตัวละครในกวีนิพนธ์สันสกฤตเรื่องกุมารสัมภาวะ สรรคที่ 1-8 โดยใช้วิธีการศึกษาจากเอกสาร ผลการวิจัยพบว่า กาลิทาสใช้วิธีการหลากคำพระนามของพระศิวะ โดยแบ่งออกเป็น 3 ลักษณะ คือ 1. พระนามที่เป็นคำหลัก 2. พระนามที่กวีผูกขึ้นใหม่ และ 3. พระนามที่มีความหมายสอดคล้องกับเนื้อหา จำแนกลักษณะได้ 3 ลักษณะ คือ 3.1 พระนามทั่วไป 3.2 พระนามที่แสดงความเป็นใหญ่ 3.3 พระนามที่แสดงถึงอัตลักษณ์ และ 3.4 พระนามที่สอดคล้องกับเหตุการณ์ที่กวีกำลังเล่า การหลากคำพระนามพระนางปารวตีที่มีลักษณะที่เหมาะสมกับบทบาทในเรื่อง แบ่งเป็น 3 บทบาท คือ 1. พระนามที่สอดคล้องกับบทบาทในฐานะเป็นธิดาของท้าวหิมวัต 2. พระนามที่สอดคล้องกับบทบาทของผู้เป็นเลิศในการบำเพ็ญตบะ และ 3. พระนามที่สอดคล้องกับบทบาทของกุลสตรี และการหลากคำพระนามของท้าวหิมวัตแบ่งออกเป็น 3 ลักษณะ ได้แก่ 1. การใช้คำเหมือนภูเขาทั่วไป 2. การใช้คำบ่งบอกว่าเป็นภูเขาคิมาลัย และ 3. การใช้คำบ่งบอกชัดเจนว่าเป็นจอมราชันแห่งขุนเขา

บทความวิจัย

บทคัดย่อ

คำสำคัญ

การหลากคำ;
คำไวยากรณ์;
กาลิทาส;
กุมารสัมภาวะ;
กวีนิพนธ์สันสกฤต

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์วรรณคดีเรื่องกุมารสัมภาวะของกาลิทาส สรรคที่ 1-8” หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสันสกฤตศึกษา ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร

** นักศึกษาระดับมหาบัณฑิต สาขาวิชาสันสกฤตศึกษา ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร ติดต่อได้ที่: pompawittt@gmail.com

*** รองศาสตราจารย์ประจำภาควิชาภาษาตะวันออก คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร ติดต่อได้ที่: samniang101@gmail.com

The Art of Epithet in the Kumārasambhava, Sanskrit Poetry of Kālidāsa*

Received: 14 September 2021

Revised: 22 September 2021

Accepted: 24 May 2023

Phramaha Phornpawit Uppachai**

Samniang Leurmsai***

The purpose of this article is to study the literary art of Kālidāsa, specifically the art of epithet, with Cantos 1-8 of Sanskrit poetry titled Kumārasambhava as the main resources for data collection. The research found that Kālidāsa used synonyms for the Lord Shiva's names that can be divided into three types: 1. the main word of ancient names; 2. the names that the poet himself had made; 3. the various meaningful names related to the story. The third type can be divided further into 4 groups: 3.1 the general well-known name; 3.2 the names that show greatness; 3.3 the names that represent the identity of the deity; and 3.4 the names corresponding to the events that the poet was telling. For the goddess Pārvatī's, the poet used epithets with characteristics appropriate for the story, which can be divided into 3 groups: 1. the names corresponding to the role of the daughter of God Himawat; 2. the names corresponding to the role of the perfect ascetic; and 3. the names corresponding to the role of a noble or virtuous woman. The poet also used the art of epithet with God Himawat's names, which can be divided into 3 groups: 1. the general words that mean "a mountain"; 2. the words that directly refers to the "Himālayan mountain"; and 3. the words that clearly indicates the deity's role as "the king of the mountains".

Research Article

Abstract

Keywords

epithet
synonyms;
Kālidāsa;
Kumārasambhava;
Sanskrit poetry

* This article is part of thesis named "An Analysis Study of the Kumarasambhava of Kalidasa: Cantos 1-8" the Degree of Master of Sanskrit Studies, Department of Oriental Languages, Faculty of Archaeology, Silpakorn University.

** Master's Student of Arts (Sanskrit Studies), Department of Oriental Languages, Faculty of Archaeology, Silpakorn University, e-mail: pornpawittt@gmail.com

*** Associate Professor, Department of Oriental Languages, Faculty of Archaeology, Silpakorn University, e-mail: samniang101@gmail.com

1. บทนำ

ประมาณปีคริสต์ศักราช 320 เป็นต้นมา ราชวงศ์คุปตะได้รับการสถาปนาขึ้นทางตอนเหนือของประเทศอินเดีย นักวิชาการต่างๆ เรียกกันว่าเป็นยุคทองของอินเดีย และในช่วงเวลานั้นได้มีกวีคนสำคัญนามว่า กาลิทาส ประพันธ์กวีนิพนธ์ที่โด่งดังหลายเรื่อง โดยเฉพาะมหากาพย์เรื่องรฆุวงศ์และกุมารสัมภวะซึ่งถือว่าเป็นมหากาพย์ที่งดงามที่สุดในบรรดามหากาพย์ที่ได้รับยกย่อง ได้แก่ รฆุวงศ์ กุมารสัมภวะ ศิคุปาลวธะ กิราตารชุนียะ และ ไนษจกริต (จิรายุ นพวงศ์, 2535, น. 105)

กาลิทาสประพันธ์กวีนิพนธ์เรื่องกุมารสัมภวะ โดยอิงอาศัยเรื่องราวจากแนวคิดต่างๆ เช่น การแต่งงานของ พระศิวะกับพระนางปารวตี ตามตำนานของศาสนาฮินดูโบราณ ซึ่งมีรายละเอียดปรากฏในพรหมปุราณะ กาลิกาปุราณะ ศิวปุราณะ มัตสยปุราณะ และลึงคปุราณะ เป็นต้น (Kale, 1917, p. xxvi) เรื่องพระศิวะอภิเษกสมรสกับพระนางปารวตีธิดาของท้าวหิมวัต (ภูเขาคิมาลัย) ในยุคปุราณะนี้เป็นเรื่องที่โด่งดังมาก กาลิทาสได้ประพันธ์กวีนิพนธ์เรื่องนี้ด้วยฉันทลักษณ์ 7 ชนิด คือ อุปชาติฉันทน์ อนุษฏฐฉันทน์ (หรือโคลก) วัมศสถฉันทน์ วสันตฉันทน์ มาลินีฉันทน์ วิโยคินีฉันทน์ (ไวตาลีฉันทน์) และปุชปีตฉันทน์ (Keith, 1920, p. 107) ว่าตามเนื้อเรื่องทั้งหมดประกอบด้วย 17 สรรค รวมทั้งสิ้น 1,096 บท (Ryder, 1928, p. 157) แต่นักวิชาการส่วนใหญ่ล้วนมีความเห็นร่วมกันว่า กาลิทาสประพันธ์ไว้เพียง 8 สรรคเท่านั้น ส่วนสรรคที่ 9-17 นักประพันธ์ยุคหลังแต่งเพิ่มเติมเข้ามา (Bandyopadhyay, 1986, p. 559)

ตัวละครที่โดดเด่นในกวีนิพนธ์เรื่องกุมารสัมภวะไม่ได้มีเพียงตัวละครเอก หรือที่เรียกในทางวรรณคดี สันสกฤตว่า นายกและนายิกา เท่านั้น แต่ยังมีตัวละครที่เป็นพระรอง หรือที่เรียกว่า อุปนายกและอุปนายิกา ตัวละครที่โดดเด่นในกวีนิพนธ์เรื่องนี้จึงได้แก่ พระศิวะ พระนางปารวตี และท้าวหิมวัต ส่วนตัวละครอื่น เช่น พระพรหม พระอินทร์ กามเทพ เป็นต้น ไม่ได้ถูกกล่าวถึงมากนัก เพราะฉะนั้น นอกจากการใช้สรรพนามแทนตัวละครเมื่อมีการกล่าวถึงตัวละครบ่อยครั้งแล้ว กวีมักจะใช้คำไวพจน์ (synonym) และสมญานาม (epithet, antonomasia)¹ ของชื่อตัวละครมาประพันธ์ไว้ในกวีนิพนธ์แทนชื่อหลัก หรือเรียกวิธีนี้ว่า การหลากคำ ทำให้กวีนิพนธ์ประดับประดาไปด้วยความไพจิตรผ่านการเลือกสรรใช้ถ้อยคำของกวี ดังนั้น ผู้วิจัยจึงประสงค์จะศึกษาเรื่องการหลากคำหรือการใช้คำไวพจน์ของตัวละครที่ปรากฏในกวีนิพนธ์เรื่องกุมารสัมภวะ โดยศึกษาในประเด็นต่างๆ ได้แก่ ตัวละครเอกคือ พระศิวะ จะศึกษาใน 3 ลักษณะ คือ 1) พระนามที่เป็นคำหลัก 2) พระนามที่กวีผูกขึ้นใหม่ และ 3) พระนามที่มีความหมายสอดคล้องกับเนื้อหา พระนางปารวตี จะศึกษาพระนามที่สอดคล้องกับบทบาทในเรื่อง คือ 1) พระนามที่สอดคล้องกับบทบาทในฐานะเป็นธิดาของท้าวหิมวัต 2) พระนามที่สอดคล้องกับบทบาทของผู้เป็นเลิศในการบำเพ็ญตบะ และ 3) พระนามที่สอดคล้องกับบทบาทของกุลสตรี และ ท้าวหิมวัต จะศึกษาใน

¹ ไวพจน์ (synonym) หมายถึง คำที่เขียนต่างกันแต่มีความหมายเหมือนกันหรือใกล้เคียงกันมาก เช่น มนุษย์กับคน โคกับวัว บ้านกับเรือน รอกับคอย ปากกับตบ, คำพ้องความ กี่ว่า, (ป. เวาจน) (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554) ในกุมารสัมภวะ มีตัวอย่างเช่น พระศิวะมีคำไวพจน์คือพระ เป็นต้น ส่วนสมญานามหรือสมัญญานามในทางวรรณคดีมีความหมาย 2 ลักษณะ ได้แก่ (1) Epithet คือ นามฉายา คุณศัพท์ หรือวลีที่บ่งบอกลักษณะของบุคคลและวัตถุสิ่งของ ในทางวรรณคดี กลวิธีการใช้คำจำพวกนี้ช่วยเสริมให้กวีนิพนธ์มีความงดงามแตกต่างจากภาษาพูดธรรมดา (2) Antonomasia คือ คำหรือวลีที่สร้างขึ้นมาจากชื่อเพื่อยกย่องบุคคล หรือใช้บ่งบอกลักษณะของบุคคลนั้นๆ (Britannica, 2020, online) ในกุมารสัมภวะ มีตัวอย่างเช่น พระศิวะมีสมญานามคือ พระตรีเนตร พระผู้มีว้าวเป็นสัญลักษณ์ และพระผู้ตัดทรงพระจันทร์เสี้ยว เป็นต้น

3 ลักษณะ ได้แก่ 1) พระนามที่ใช้คำเหมือนภูเขาทั่วไป 2) พระนามที่ใช้คำบ่งบอกว่าเป็นภูเขาหิมาลัย และ 3) พระนามที่ใช้คำบ่งบอกชัดเจนว่าเป็นจอมราชันแห่งขุนเขา

2. วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาศิลปะการประพันธ์ในประเด็นการหลากคำหรือการใช้คำไวพจน์ของชื่อตัวละครในกวีนิพนธ์สันสกฤตเรื่องกุมารสัมภาวะ สรรคที่ 1-8 ของกาลิทาส

3. วิธีดำเนินการวิจัย

บทความนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ผู้วิจัยใช้ระเบียบการวิจัยเอกสาร (Documentary research) นำเสนอผลการวิจัยในรูปแบบการพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical description) ตามขั้นตอนดังนี้

1. ปรับวรรตกวีนิพนธ์สันสกฤตเรื่องกุมารสัมภาวะของกาลิทาส สรรคที่ 1-8 จากต้นฉบับอักษรเทวนาครีเป็นอักษรไทย แล้วแปลเป็นภาษาไทย
2. เรียบเรียงข้อมูลที่จะนำมาใช้ในการวิจัยจากบทกวีนิพนธ์ที่ปรากฏชื่อของตัวละคร
3. ศึกษาข้อมูลวรรณกรรมและเอกสารที่เกี่ยวข้องกับชื่อของตัวละคร
4. พรรณนาผลการศึกษา
5. สรุปผลและอภิปรายผล

4. กรอบแนวคิด

กรอบแนวคิดสำหรับการวิจัยในประเด็นเรื่องการหลากคำหรือคำไวพจน์ มีงานวิจัยที่เป็นประโยชน์สำหรับเป็นแนวทางในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่

บุญเลิศ วิวรรณ (2553) ได้เขียนวิทยานิพนธ์เรื่อง “การวิเคราะห์พระสมัญญานามของพระพุทธเจ้าในคัมภีร์พระพุทธศาสนาและในวรรณคดีพระพุทธศาสนา” โดยมีผลการวิจัย คือ พระสมัญญานามพระพุทธเจ้าที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนามีจำนวน 46 พระสมัญญานาม มีความหมายโดยรวมที่บ่งบอกถึงพระปัญญาคุณ พระบริสุทธิคุณ และพระมหากรุณาคุณของพระพุทธเจ้า ในด้านความหมายของพระสมัญญานั้น ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาส่วนใหญ่จะมีความหมายที่สื่อถึงความเป็นใหญ่ ความเป็นประธาน ความเป็นผู้นำ ส่วนที่ปรากฏในวรรณคดีพระพุทธศาสนา โดยมากมีความหมายว่า พระผู้มีปัญญา พระผู้รู้แจ้งด้วยพระองค์เอง เป็นอาทิ ผู้วิจัยจะใช้แนวคิดการแบ่งความหมายของชื่อหรือพระสมัญญานามของบุญเลิศ วิวรรณมาเป็นแนวทางในการจำแนกกลุ่มพระสมัญญานาม

อุเทน วงศ์สถิตย์ (2012) ได้เขียนบทความเรื่อง *"The Ksatriyas of Ancient Cambodia"* โดยมุ่งเน้นศึกษาการสร้างคำในพระนามของกษัตริย์ในเขมรโบราณ ผลการศึกษาพบว่า ในพระนามของกษัตริย์กัมพูชามีการยืมคำจากภาษาสันสกฤตเพื่อนำมาต่อท้าย โดยแต่ละคำจะมีความเหมาะสมกับบทบาทของพระเจ้าแผ่นดิน มีคำที่สื่อถึงความหมาย จำแนกได้ 5 ประการ คือ 1) พระนามที่สื่อถึงการปกป้องคุ้มครอง 2) พระนามที่สื่อถึงความเป็นเทพ 3) พระนามที่สื่อถึงความกล้าหาญ 4) พระนามที่สื่อถึงสงคราม และ 5) พระนามที่สื่อถึงความเป็นศิริมงคล เป็นต้น บทความนี้มีประโยชน์ในด้านการประกอบคำให้มีความหมายตามบทบาทของตัวละครในกวีนิพนธ์เรื่องกุมารสัมภาวะ เนื่องจากกาลีทาสนิยมใช้วิธีผูกชื่อของตัวละครให้เหมาะสมกับบทบาทที่กำลังดำเนินไปในเรื่องอยู่บ่อยครั้ง

บุญเลิศ วิวรรณ (2562) ได้เขียนบทความเรื่อง *"นันทโศปหานันตสูตรคำหลวง: ความพิเศษ ความหมาย ความเชื่อ แห่งคำเรียกชื่อพญานาค"* โดยมีผลการวิจัย คือ การสร้างสมัญญานามหรือคำเรียกชื่อพญานาคในนันทโศปหานันตสูตร สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 มิติ คือ มิติที่ 1 ด้านคำหลัก ในประเด็นนี้พบว่า มี 7 คำสำคัญ ได้แก่ นาค ผรณราชา อรุคะ อาสิวิสะ สัลปะ และภูษังคะ มิติที่ 2 ด้านการประกอบคำ พบว่ามี 5 ลักษณะ และมิติที่ 3 เป็นมิติด้านความหมายของคำเรียกชื่อซึ่งสะท้อนความเชื่อต่าง ๆ เกี่ยวกับพญานาคในสมัยอยุธยา เป็นต้น บทความนี้มีประโยชน์ต่อการศึกษารัชนี คือ ในมิติด้านคำหลักและด้านการประกอบคำ เนื่องจากกุมารสัมภาวะเป็นกวีนิพนธ์สันสกฤตที่ถูกสร้างสรรค์มาจากรรณคดีโบราณที่เป็นต้นเค้าและเป็นกวีนิพนธ์ประเภทร้อยกรองโดยฉันทลักษณ์ จะต้องอาศัยถ้อยคำที่ลงกับฉันทลักษณ์ด้วย จึงมีการใช้ชื่อตัวละครที่ถูกดัดแปลงไปจากชื่อที่เป็นคำหลักที่มาจากคัมภีร์โบราณ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงใช้แนวคิดของบุญเลิศ วิวรรณ มาวิเคราะห์ในมิติด้านคำหลักและด้านการประกอบคำ

พระมหากวีศักดิ์ วาปีกุลเศรษฐ์ (2563) ได้เขียนวิทยานิพนธ์เรื่อง *"วรรณกรรมบาลีเรื่องสมันตภูมิกถา: การศึกษาวรรณศิลป์และสังคม"* ซึ่งเป็นการวิจัยวรรณกรรมพระพุทธศาสนาที่ได้รับอิทธิพลมาจากขนบการประพันธ์แบบสันสกฤต การวิจัยเน้นการศึกษาวรรณศิลป์หรือหลักการในการประพันธ์และภาพสะท้อนทางสังคมในส่วนของการศึกษาด้านวรรณศิลป์ผู้วิจัยได้กล่าวถึงประเด็นการหลากคำ แต่ไม่ได้เน้นไปที่การประกอบคำหรือการสร้างคำ ทว่าได้จัดกลุ่มพระสมัญญานามของพระพุทธเจ้าเพื่อให้รู้วาทะที่กวีใช้นั้นสะท้อนให้เห็นภาพลักษณ์ของพระพุทธเจ้าอย่างไร ในขณะที่เดียวกันก็สะท้อนความสามารถของกวีไปในตัว

เอกสารงานวิจัยและบทความที่เกี่ยวข้องเหล่านี้ล้วนเป็นกรอบแนวคิดสำหรับการศึกษาศิลปะการหลากคำหรือการใช้คำไวพจน์ในกวีนิพนธ์สันสกฤตเรื่องกุมารสัมภาวะ คือ 1) ด้านการใช้คำหลักที่มีอยู่แล้วในวรรณคดีโบราณ 2) ด้านการประกอบคำให้มีความหมายตามที่กวีต้องการ และ 3) ด้านคำที่มีความหมายเหมาะสมตามบทบาทของตัวละคร

5. ผลการวิจัย

การหลากคำหรือการใช้คำไวพจน์และสมัญญานามจัดเป็นศิลปะการใช้ถ้อยคำเพื่อลดการใช้คำที่ซ้ำซ้อนไม่ให้เกิดคำซ้ำซาก ทำให้ภาษาไพเราะ สละสลวย และทำให้เกิดความน่าสนใจแก่ผู้อ่าน (พระมหากวีศักดิ์ วาปีกุลเศรษฐ์, 2563, น. 116) มีการพัฒนามาจากคัมภีร์โบราณซึ่งได้ปรากฏชื่อของเทพองค์สำคัญต่าง ๆ เช่น คัมภีร์พระเวท คัมภีร์ปุราณะ และมหากาพย์มหาภารตะ เป็นต้น และเนื้อหามักจะเป็นการกล่าวชื่อหลายชื่อในโคลงเดียวหรือหลายโคลงพร้อมกัน

ยกตัวอย่างเช่น การกล่าวชื่อเทพเจ้าหลายครั้งปรากฏในคัมภีร์พระเวท มีตัวอย่างในพระคัมภีร์ฤคเวท สัมहिตา มณฑลที่ 1 สุกตะที่ 29 ฤจที่ 2 ดังนี้

ศิปรินฺวาชานำ ปเต ศิวีสฺตว ทสนา ฯ

อา ตู น อินฺทฺร ศัสย โขษฺวศฺวเนฯ ศฺฤษีฯ สหเสฺรฯ ตฺวิมฺช ฯ (ฤ.ส.1.29.2)

“ข้าฯ แต่อินทรเทพ ผู้มีกรามงาม ผู้ทรงมหิทธานุภาพ ผู้เป็นบดีแห่งวาชะ (เครื่องเซ่นสรวง)ทั้งหลาย ความอนุเคราะห์เกื้อกูลของท่าน (ย่อมปรากฏมีอยู่ในกาลทุกเมื่อ) ข้าฯ แต่พระตฺวิมฺชะ (พระผู้มีทศรพย์ นั้บคณา) ขอท่านจงยังปวงข้าพเจ้าทั้งหลายให้เกษมสุขอยู่ท่ามกลางเหล่าโคและเหล่าม้าทั้งหนึ่งพันอันงามสง่าเถิด” (Griffith, 1889, p. 49; มัลติโว จี สังเมฆ แปลเป็นภาษาไทย)

จากตัวอย่าง จะเห็นว่าการอ้อนวอนด้วยการเรียกชื่อพระอินทร์ซ้ำหลายครั้ง โดยใช้ในรูปแบบคำขยายของคำว่า อินฺทฺร (อินทรเทพ) ได้แก่ ศิปรินฺ (ผู้มีกรามงาม) ศิวีสฺ (ผู้ทรงมหิทธานุภาพ) วาชานำ ปเต (ผู้เป็นบดีแห่งวาชะ (เครื่องเซ่นสรวง) ทั้งหมด) ตฺวิมฺช (พระผู้มีทศรพย์นั้บคณา) ทำให้ทราบได้ว่าในสมัยพระเวทมีการใช้วิธีการเรียกชื่อเทพเจ้า ด้วยความหมายที่หลากหลายมาแล้ว ก่อนที่จะมาปรากฏอีกครั้งในคัมภีร์อื่นๆ ในยุคหลัง เช่น คัมภีร์ปฺราณะ เป็นต้น

เมื่อวรรณคดีได้มีการพัฒนามาถึงยุคหลัง จึงมีการกำหนดว่ากาวยะจะต้องไม่มีความบกพร่องทางไวยากรณ์ ไม่มีการใช้คำที่ออกเสียงได้ยาก เมื่อพูดถึงสิ่งลามกต้องพรรณนาให้มีความหมายแฝงนัยยากจะเดาได้ ต้องประกอบด้วยถ้อยคำที่ไม่ธรรมดาเกินไป ไม่ควรประพันธ์ให้มีการกล่าวซ้ำแล้วซ้ำเล่า (ปฺนฺรูกฺติ) แต่จะสามารถพรรณนาได้ในเมื่อมีความอัศจรรย์ ความหวาดระแวง ความกลัว ความทุกข์ ความริบร้อนและความสนุกสนาน หรือถ้าถ้อยคำถูกกล่าวซ้ำในการพูดของทูต การพูดในความฝันและการพูดกับบุคคลผู้มาเพื่อธุระ ก็สามารถจะใช้ปฺนฺรูกฺติได้² (Shar, 1990, p. 40) เพราะฉะนั้น ภายหลังจึงจึงปรับใช้คำไวพจน์เป็นการหลีกคำเพื่อนำไปร้อยเรียงไว้ในตำแหน่งที่หลากหลายของบทประพันธ์ ทำให้บทประพันธ์มีความงดงามแปลกใหม่และน่าตื่นตื้นเต้นสำหรับผู้ฟังและผู้อ่านมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ยังลดการใช้คำซ้ำซากในตำแหน่งเดิมตามข้อกำหนดอีกด้วย

ในกวีนิพนธ์สันสกฤตเรื่องกุมารสัมภวะ ผู้วิจัยพบการหลีกคำหรือการใช้คำไวพจน์กับตัวละครเอก กล่าวคือพระเอกกับนางเอก ได้แก่ พระศิวะและพระนางปารวตี รวมทั้งตัวละครรองอื่น ได้แก่ ท้าวหิมวัต ด้วยลักษณะที่หลากหลาย ดังนี้

² ตสฺมาทฺทุรลฺภยวาทฺยารุณฺทปฺรสิทฺธาภิธานวตฺ

กาวยพฺนํ น กรฺตวฺย ปฺนฺรูกฺตํ จ ยทฺทเวตฺ (วิษฺณุสฺมฺติตรปฺราณ 3.17.10)

วิสมฺเย จาภฺยสฺสุยํ ภายโศกตฺวราสฺ จ

หฺรเช จ วิปฺสว กรฺตวฺยา ปฺนฺรูกฺตํ น ตทฺวิทฺ (วิษฺณุสฺมฺติตรปฺราณ 3.17.11)

ทูตวาทฺเย ตถา สฺวปฺเน กรฺยคตฺยา ตทาคเต

ปฺนฺรวจนฺนฺรเทเช ปฺนฺรูกฺตํ จ ตทฺวิทฺ (วิษฺณุสฺมฺติตรปฺราณ 3.17.12)

อนึ่ง ปฺนฺรูกฺติ ในประเด็นศึกษานี้หมายถึงการกล่าวข้อความที่มีความหมายเดิมซ้ำซากทั่วไป ไม่เกี่ยวกับการกล่าวซ้ำคำของปฺนฺรูกฺติหรือปฺนฺรูกฺตวาทาส ซึ่งจัดอยู่ในประเภทศัพท์ทาลังการ (อลังการทางเสียง)

5.1 การหลากคำในพระนามของพระศิวะ

พระนามของพระศิวะปรากฏในกวีนิพนธ์สันสกฤตเรื่องกุมารสัมภวะจำนวน 54 พระนาม แต่ละพระนามมีความหมายแตกต่างกันไป กาลิหาสได้นำพระนามเหล่านั้นมาร้อยเรียงในกวีนิพนธ์เพื่อให้เกิดความไม่ซ้ำซากในการเรียกชื่อเดิมซ้ำๆ จัดเป็นการหลากคำหรือการใช้คำไวพจน์ ซึ่งการใช้พระนามของพระศิวะสามารถแบ่งออกเป็น 3 ลักษณะ คือ 1) พระนามที่เป็นคำหลัก 2) พระนามที่กวีผูกขึ้นใหม่ และ 3) พระนามที่มีความหมายสอดคล้องกับเนื้อหา

5.1.1 พระนามที่เป็นคำหลัก

พระนามของพระศิวะอันเป็นที่ทราบดีอยู่แล้วปรากฏในคัมภีร์เก่าแก่โบราณต่างๆ โดยเฉพาะใน ศิวสัทธรรม นมัสการบรรพ ในมหาภารตะ หรือส่วนอื่นของมหาภารตะ รวมถึงในรามายณะและลิงคปุราณะ ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1

การเปรียบเทียบพระนามพระศิวะกับคัมภีร์อื่นๆ³

พระนาม	คำแปล	กุมารสัมภวะ	ศิวสัทธรรมและคัมภีร์อื่นๆ
ภว	พระภาวะ	1.21, 3.15, 3.40, 3.63, 7.30	ศิว. 13.17.30
หร	พระหระ	1. 50, 2. 34, 3. 10, 3. 64, 3. 67, 4. 40, 7. 22, 7. 35, 7.44, 7.54, 8.1, 8.81	ศิว. 13.17.41, 66, 112, 117
ปศุบัติ	พระผู้เป็นเจ้าแห่งปศุสัตว์	1.53, 6.95	ศิว. 13.17.76, 132
อษฏมูรติ	พระผู้มีมูรติทั้งแปด	1.57, 7.76, 7.87	ลิงค. 1.41, 1.98, 2.13, 2.53
เทวเทว	พระผู้เป็นจอมแห่งทวยเทพ	1.52	มหา. 1.30, 1.212, 1.298 ลิงค. 1.92, 1.101, 1.102
เทว	พระเทวะ	2. 58, 6. 24, 7. 38, 7. 42, 7.51, 7.67	ศิว. 13.17.96, 161
ศมฤ	พระผู้เป็นบ่อเกิดแห่งความสุข	2.59, 3.58, 5.66, 6.13, 8.91	มหา. 1.1, 2.3, 2.211, 5.189, 13.14, 13.116
สุถาณ	พระผู้มั่นคง	3.17, 3.23, 3.34, 8.12	ศิว. 13.17.30
ภูตปติ	พระผู้เป็นจอมแห่งภูต	3.43	ศิว. 13.17.110
ตปสฺวิห	พระผู้บำเพ็ญตบะ	3.65, 3.74	ศิว. 13.17.33
ศูลิน	พระผู้ทรงตรีศูล	3.57, 6.94, 8.7, 8.18, 8.79	มหา. 8.24, 12.47, 13.1, 13.14, 14.8, 14.13
ตรีโลจน	พระตรีเนตร	3.66, 5.72, 6.89	ราม. 1.74, ลิงค. 1.22

³ การอ้างอิงวรรณคดีสันสกฤตในบทความนี้ ผู้วิจัยจะใช้ระบบอ้างอิงตามความนิยมในทางวิชาการ เช่น ในตำแหน่งกุมารสัมภวะ 1.21 หมายถึง สรรคที่ 1 บทที่ 21 ส่วนการอ้างอิงที่มีคำย่อ มีตัวอย่างความหมายดังนี้ ศิว.13.17.30 หมายถึง ศิวสัทธรรม ในมหาภารตะ บรรพที่ 13 อธิบายที่ 17 บทที่ 30 ลิงค. 1.41 หมายถึง ลิงคปุราณะ อธิบายที่ 1 บทที่ 41 มหา. 8.24 หมายถึง มหาภารตะ บรรพที่ 8 อธิบายที่ 24 ราม.1.74 หมายถึง รามายณะ กานท์ที่ 1 อธิบายที่ 74

พระนาม	คำแปล	กุมารสัมภาระ	ตัวเลขสรรพนามและคัมภีร์อื่นๆ
วฤษภว	พระผู้มีวิวัฒนาการ	3.62	มหา. 5.188, 7.172, 13.76, 3.221, 3.80, 7.57, 3.42, 12.278
รุทร	พระผู้แผดเสียงร้องคำราม, ผู้ดุร้าย	3.76	คิ. 13.17.46
ปัทมา	พระปัทมา, ผู้ทรงตรีศูล	5.1, 5.56, 5.71, 5.77, 8.2	มหา. 3.42, 7.69, 7.172, 13.15, 14.8
ปรัว	พระผู้เป็นศัตรูกับเมือง (ทั้งสาม)	5.54	ลึงค. 1.98, 1.96
นฤกษ	พระผู้มีพระศอสีคล้ำ	5.57, 8.12	คิ. 13.17.40
จตุรเศว	พระผู้มีพระจันทร์ประดับบนพระเศียร	5.58	ลึงค. 1.76
ชคต	พระผู้เป็นใหญ่ในโลก	5.59	คิ. 13.17.151
มเหศว	พระมเหศวร	5.65	คิ. 13.17.48, 104, 143
ตรีเนตร	พระตรีเนตร	5.69, 7.69	มหา. 7.57, 3.170 ลึงค. 2.11, 2.50
วิศวามู	พระผู้มีร่างกายเป็นจักรวาล	5.78	มหา. 6.11, 6.61, 12.325
จตุรเมลิ	พระผู้มีพระโมลีประดับด้วยพระจันทร์	5.86	ลึงค. 1.98
วิศวามู	พระผู้เป็นอาตมอันแห่งจักรวาล	6.1, 6.88	มหา. 7.57, 12.43, 12.47
สมุทร	พระผู้ฆ่ากามเทพ	6.3	ลึงค. 1.98
ปรัว	พระผู้เป็นแหล่งกำเนิด (สรรพสิ่ง)	6.4, 8.8	คิ. 13.17.30, 31
อิศว	พระอิศวร	6.12, 7.31, 8.80	คิ. 13.17.72
ศรว	พระศรว	6.14	มหา. 12.86, 12.349
ชคต	พระผู้เป็นครูแห่งโลก	6.15, 8.24	ลึงค. 1.10, 1.13, 1.27, 1.36, 1.69, 1.71, 1.98
วิรูปาก	พระผู้มีพระเนตรพิสดาร	6.21	คิ. 13.17.36
ปรเมศว	พระปรเมศว	6.25	มหา. 13.14, 6.61 ลึงค. 1.17, 2.26, 2.49
ศูลภฤ	พระผู้ทรงตรีศูล	7.40	มหา. 12.149, 6.58, 8.24
อิสาน	พระผู้เป็นใหญ่	7.56	คิ. 13.17.72, 146
คิ	พระคิ	7.74, 7.83	คิ. 13.17.100, 153
ภคว	พระภควัน	7.93	คิ. 13.17.32, 126, 150, 155, 163, 167, 168
อิส	พระผู้เป็นใหญ่	7.95	มหา. 1.30, 1.148, 13.86 ลึงค. 1.38, 1.41, 1.88, 1.98
คักร	พระคักร	8.4, 8.5, 8.17, 8.19, 8.28, 8.77	คิ. 13.17.80, 99

จากข้อมูลพระนามของพระคิทั้งหมด 37 พระนามที่ปรากฏในวินิพนธ์สันสกฤตเรื่องกุมารสัมภาระข้างต้น เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับตัวเลขสรรพนาม อนุศาสนบรรพ ในมหาภารตะ และคัมภีร์อื่นๆ ได้แสดงให้เห็นถึง อัจฉริยภาพที่กวีผู้ประพันธ์ได้นำคำไวพจน์พระนามของพระคิที่ปรากฏในคัมภีร์เก่าแก่ซึ่งมีจำนวนมากมาใช้

สำหรับการประพันธ์และร้อยเรียงคำไวพจน์แต่ละคำไว้ในตำแหน่งต่างๆ ของบทประพันธ์ได้อย่างลงตัว ดังตัวอย่างที่ได้พรรณนาถึงพระติวจำนวนหลายบทและปรากฏพระนามที่ใช้เป็นการหลากคำอย่างต่อเนื่องกันไปนี้

ดำ วัชยุย สรวาวยานวทุยา
รเตรปี หรีปมทธานาม ฯ
ชิตนุทริเย ศูลินิ ปุสุปจาปะ
สวการยสิทธี ปุณราศศเส ฯ 3.57

3.57 เทพผู้มีธนูดอกไม้ (กามเทพ) ครั้นเห็นพระนางปารวตีผู้มีอวัยวะทุกส่วนไม่มีที่ติ แม้แต่นางรติก็ยังต้องเขินอาย จึงหวังความสำเร็จในหน้าที่ของตน (ที่จะทำ) ต่อพระผู้ทรงตรีศูล (พระติว) ผู้ควบคุมอินทรียี่ได้อีกครั้ง

ภวิษุยะตะ ปตยุรุม่า จ ศโกะ
สมาสสาท ปรีดิหารภูมิมิ ฯ
โยคาตส จานตะ ปรมัตตมัสซุญ
ทุฤษฏว ปรี โชยติรูปาราม ฯ 3.58

3.58 อนึ่ง พระนางอุมาได้เข้าไปยังประตูทางเข้า (ที่อยู่) ของพระผู้เป็นพ่อเกิดแห่งความสุข (พระศัมภู/ พระติว) ผู้จะเป็นพระสวามีในอนาคต และ (ในขณะเดียวกันนั้น) พระติวเองก็ได้เห็นแสงสว่างอันสูงสุดภายในที่รู้จักกันว่าปรมาตมัน จึงหยุดจากการบำเพ็ญสมาธิ

ตโต ภุชงคาธิปะตะ ผณาไคร-
ระ กถิจิทรฤตภูมิภาคะ ฯ
ศโนะ กฤตปฺราณวิมุกติริศะ
ปรยงกพนฺธิ นิพิทํ พิเภท ฯ 3.59

3.59 จากนั้น พระอิศะ (พระติว) ผู้ทรงใช้ส่วนปลายแห่งพิงพานแห่งพญางู (เศษนาค) แบกรับโลกไว้ด้วยความยากลำบากอยู่เบื้องล่าง จึงค่อยๆ ปลดปล่อยมหายาใจออกมา แล้วคลายออกจากการนั่งสมาธิในท่าปรายังกาสนะ

ตสุยะ สชีภยา ปรีณิปาตปุรว
สวหสตุณะ คีติราตยสย ฯ
วยกีรยต ตรียมพกปาทุมเล
ปุสุโปยจจะ ปลลวภงคภินนะ ฯ 3.61

3.61 หลังจากได้ทำความนอนน้อมเสร็จแล้ว หญิงสาวทั้งสองของนางปารวตีจึงได้ไปรยกำดอกไม้ของฤดูใบไม้ผลิที่ตนเก็บมาด้วยมือ ที่ระคนไปด้วยเศษใบ ลงไปแทบพระบาทของพระตรีเนตร (พระติว)

อุมาปี นีลาลกมฐยโสภ
วิสรัสยนตี นวกรณิการม ฯ
จการ กรณจุตปลลเวน
มูรธนา ปฺรณามํ วฤษภธวชาย ฯ 3.62

3.62 แม้พระอุมาก็ได้ทำการนอบน้อมต่อพระผู้มีวิวัเป็นธง (พระศิวะ) ด้วยเศียรเกล้า ที่มีใบไม้อ่อน
หลุดออกจากหู ขณะเดียวกันก็ให้ดอกกระณิกัรสดึงดงามอยู่กลางมวยผมหลุดร่วงลงมาด้วย

อนนุยกาขั ปติมาปนุหิตี
สา ตถยเมวามิหิตา ภเวณ ฯ
น หีศุรวยาหฤตยะ กทาจิ-
ตปุษณนุติ โลเก วิปริตมรุตม ฯ 3.63

3.63 พระภาวะ (พระศิวะ) ตรัสกับพระนางอย่างนั้นว่า “ขอให้เจ้าได้พระสวามีที่ไม่สนใจต่อหญิงอื่นเกิด”
แท้จริง ไม่ว่าในกาลไหนๆ ถ้อยคำของพระผู้ทรงเป็นอิสระ ย่อมไม่ส่งเสริมความหมายที่ผิดเพี้ยนไปจากที่ตรัสใน
โลก

กามสตุ พาณาวสริ ปรีติกษุຍ
ปตงควทวิหิมขั วิวิกษุຍ ฯ
อุมาสมกษั หรรพทูลกษุຍ
ศราสนนขุยา มุหุรามมรุต ฯ 3.64

3.64 ฝ่ายกามเทพ ครั้นมองเห็นโอกาสเหมาะที่จะแผลงศร เป็นเหมือนกับปรารถนาจะเข้ากองไฟ คล้าย
แมลงเม่าอยากจะบินเข้ากองไฟ จึงได้จับสายธนูซ้ำแล้วซ้ำอีก โดยมีตาจจ้องไปที่พระหระ (พระศิวะ) ขณะ
พระนางอุมาปรากฏตัวขึ้น

อโปกนิเนย คิริศาย เคารี
ตปสฺวิเน ตามุรฺจจา กรณ ฯ
วิโคษิตา ภาณุมโต มยุไซ-
รุมนทาเกนีปุษกรพีชมาลาม ฯ 3.65

3.65 ลำดับนั้น พระนางเคารีได้น้อมเข้าไปถวายพวงลูกประคำที่ทำด้วยเม็ดบัวจากแม่น้ำมณฑากินี (คงคา)
ที่ตากแห้งแล้วด้วยแสงสว่างแห่งพระอาทิตย์ ด้วยมือที่มีสิ่งดงามคล้ายทองแดง แก่พระคิริศะ (พระศิวะ) ผู้ทรง
บำเพ็ญตบะ

ปรีติครหิตุ ปฺรณยิปฺริยตฺวา-
ตฺตฺริโลจนฺสตามุปจกรเม จ ฯ
สโมหน นาม จ ปุษฺปชฺนวา
ชนฺษุยมอฆิ สมชฺตต พาณม ฯ 3.66

3.66 เพราะความรักต่อผู้ศรัทธา พระตรีเนตร (พระศิวะ) อย่างกรายเข้าไปใกล้นาง เพื่อจะรับเอา
(ลูกประคำ) ครั้นแล้วเทพผู้มีธนูดอกไม้ม (กามเทพ) จึงได้พาดลูกศรที่ไม่เคยพลาดเป้าหมายก่อน ชื่อว่าสัสมิโหนะ
บนธนู

หรัสตุ กิจิตฺปฺริลฺปะตฺโรย-
ศฺจนฺโทรทยารมภ อิวามุพฺราศิ ฯ
อุมามุเช พิมพผลาธโรษฺฐ
วฺยาปารยามาส วิโลจนานิ ฯ 3.67

3.67 ฝ่ายพระหระ (พระคิเว) ที่ความมั่นคงถูกทำให้สั่นไหวเล็กน้อย เหมือนน้ำทะเลหนุนในเวลาพระจันทร์ขึ้น ทรงทอดพระเนตรไปทีไปหน้าของพระนางอุมาที่มีริมฝีปากล่างคล้ายผลพิมพะ (ทับทิม)

อถนุทริยกุโษภมยุคมเนตระ

ปุนรวตติวาทพุลวนนิกฤตย ๗

เหตุ สุเวโตวิฤตเรททิฤกษ-

รุตคามปานเตษุ สสรุช ฤฤษภูมิ ๗ 3.69

3.69 ที่นั่น พระตรีเนตร (พระคิเว) หลังจากข่มความหวั่นไหวแห่งอินทรีย์อย่างเต็มความสามารถอีกครั้ง เพราะความที่ทรงเป็นผู้เชี่ยวชาญในการควบคุมตนเองแล้ว เมื่อจะหาสาเหตุที่ทำให้จิตของพระองค์หวั่นไหว จึงทรงทอดพระเนตรไปยังทิศต่างๆ โดยรอบ

จะเห็นว่า กาลิทาสได้ใช้พระนามของพระคิเวพรรณนาด้วยวิธีการหลากหลายต่อเนื่องกันในหลายบท				
กล่าวคือ	บทที่ 3.57	ใช้คำว่า	ศูลิน	พระผู้ทรงตรีศูล
	บทที่ 3.58	ใช้คำว่า	ศมฤ	พระศัมฤ/ ผู้เป็นบ่อเกิดแห่งความสุข
	บทที่ 3.59	ใช้คำว่า	อิส	พระอิสะ
	บทที่ 3.61	ใช้คำว่า	ตรุมพก	พระตรีเนตร/ ผู้มีพระเนตรสามดวง
	บทที่ 3.62	ใช้คำว่า	วฤษภว	พระผู้มีวิวเป็นธง
	บทที่ 3.63	ใช้คำว่า	ภว	พระภวะ
	บทที่ 3.64, 67	ใช้คำว่า	หระ	พระหระ
	บทที่ 3.65	ใช้คำว่า	คิริศ	พระผู้ประทับอยู่บนภูเข
	บทที่ 3.66	ใช้คำว่า	ตริโลจน	พระตรีเนตร/ ผู้มีพระเนตรสามดวง
	บทที่ 3.69	ใช้คำว่า	อยุคมเนตร	พระตรีเนตร/ ผู้มีพระเนตรสามดวง

5.1.2 พระนามที่กวีผูกขึ้นใหม่

พระนามของพระคิเวที่อาจจะมีความหมายเป็นที่ทราบกันดีอยู่แล้ว แต่กวีผูกคำศัพท์ขึ้นมาใหม่ เพื่อให้สอดคล้องกับคณะฉันทาที่ใช้ในการประพันธ์บ้าง กวีจึงใจที่จะใช้ลีลาในการประพันธ์เพื่อให้เกิดความแปลกใหม่บ้าง จึงทำให้เกิดกระบวนการสร้างคำขึ้นใหม่ เช่นคำว่า จนุทรเศขร (พระผู้มีพระเศียรประดับด้วยพระจันทร์) กวีใช้เป็น ตาราริพขณธาริน (พระผู้ทรงไว้ซึ่งเสี้ยวของเทพผู้เป็นเจ้าแห่งดวงดาวทั้งหลาย (พระจันทร์)) เป็นต้น

ตารางที่ 2

การเปรียบเทียบการสร้างสรรคพระนามพระคิเว

ประเภท	คิเวสรรนามและคัมภีร์อื่น ๆ	กุมารสัมภาวะ	คำแปล
พระนาม ที่แสดงความ ยิ่งใหญ่	ปรยตาทมณ, สมยตาทมณ (คิ. 13.17.135)	ยตาทมณ (3.16)	พระผู้ควบคุมพระทัยแน่วแน่
	ชคตคุรุ (ลึงค. 1.10)	วิศวคุรุ (6.83)	พระผู้เป็นบิดาแห่งจักรวาล
พระนาม ที่แสดงอัครลักษณะ	หิมวทุคิริสมุศฺรย (คิ. 13.17.106)	คิริศ (1.37, 1.59, 5.3)	พระผู้ประทับอยู่บนภูเข
	นีลภณฐ (คิ. 13.17.40)	นีลโลหิต (2.57) คิตติภณฐ (2.61, 6.81)	พระผู้มีพระคอสีคล้ำ "
	ปินากธฤฤ (คิ. 13.17.72, 133)	ปินากปาณิ (3.10, 5.53)	พระผู้มีพระหัตถ์ทรงตรีศูล
	วฤษภางก (คิ. 13.17.124)	วฤษภ (3.14, 7.29)	พระผู้มีวัวเป็นสัญลักษณ์
	วฤษวาทน (คิ. 13.17.39)	ปุงควเกตุ (7.77)	"
	วฤษเกตุ (คิ. 13.17.87)	วฤษฐวช (8.20)	"
	วฤษราชเกตน (คิ. 13.17.87)	วฤษราชเกตน (5.84)	พระผู้มีพญาวัวเป็นสัญลักษณ์
	ตริโลจน (ลึงค. 1.22, 98)	ตริยมพก (3.44, 3.61) อยุคฺมเนตร (3.69) อยุคฺมโลจน (8.27)	พระตรีเนตร, พระผู้มีดวงตาทั้งสาม " "
	จนฺทุรเมาลี (ลึงค. 1.98)	ศคิเมาลี (5.60)	พระผู้มีพระโมลี/ พระเศียร
	จนฺทุรเศษ (ลึงค. 1.76)	อินฺทุเมาลี (7.63, 7.94)	ประดับด้วยพระจันทร์
	มทนทาห (ลึงค. 1.101)	ตารธิปชณฺทธารินุ (7.48)	พระผู้ทัดทรงเสี้ยวพระจันทร์
	กามศาสน (คิ. 13.17.87)	อนนฺคศาสน (8.6)	พระผู้ทำลายพระอนงค์ (กามเทพ)

จากตารางเปรียบเทียบการสร้างพระนามของพระคิเวใหม่ พบว่านอกจากพระนามที่เป็นคำหลัก กวียังนิยมสร้างสรรคพระนามให้มีความแปลกใหม่ด้วยเช่นกัน แต่ยังคงรักษาความหมายเดิมของพระนามหลักไว้ไม่ให้เกิดคลาดเคลื่อน พระนามที่ได้รับการสร้างใหม่ในกุมารสัมภาวะมักจะเป็นพระนามที่บ่งบอกถึงอัครลักษณะของพระองค์เป็นส่วนใหญ่ และปรากฏวิธีการประกอบคำด้วยการคงส่วนหลักของความหมายในคำที่เป็นชื่อไว้ทั้งหมด เพียงแต่กาลิทาสใช้คำไวพจน์ของคำนั้นๆ เข้ามาประกอบแทนที่ ดังนั้น คำที่ได้จากการสร้างใหม่จึงมีความหมายเดิมเพียงแต่รูปคำเปลี่ยนไปเท่านั้น ดังนี้

1) คิริศ บ่งบอกว่าพระคิเวประทับอยู่บนภูเข เป็นคำที่ถูกสร้างขึ้นมาใช้แทนคำว่า หิมวทุคิริสมุศฺรย ซึ่งหมายความว่าพระคิเวเป็นผู้ประทับอยู่บนภูเขหิมาลัย โดยคงคำหลักคือ คิริ- (ภูเข) ไว้ และสมาสกับคำว่า -ศ (อาศัยอยู่) ซึ่งมาจาก คี ธาตุ แปลว่า นอน, อาศัยอยู่ (Apte, 1890, p. 660)

2) คิตติภณฐ บ่งบอกว่าพระคิเวมีพระคอสีคล้ำ เป็นคำที่ถูกสร้างขึ้นมาใช้แทนคำว่า นีลภณฐ โดยคงคำหลักคือ ภณฐ (คอ) ไว้ แล้วนำคำที่มีความหมายว่าสีคล้ำ คือ คิตติ, นีล มาสมาสเข้าด้วยกัน

3) **ปินากปาณิ** ปงบอกว่าพระองค์มีตรีศูลเป็นอาวุธในพระหัตถ์ เป็นคำที่ถูกสร้างขึ้นมาใช้แทนคำว่า **ปินากธฤฤ** โดยคงคำหลักคือ **ปินาก (ตรีศูล)** ไว้ แล้วสมาสกับคำว่า **ปาณิ (มือ)**

4) **วฤษางก, ปุงควเกตุ, วฤษธวช, วฤษราชเกตน** ปงบอกว่าพระองค์มีโค่นันทิเป็นสัญลักษณ์หรือพาหนะ เป็นคำที่ถูกสร้างขึ้นมาใช้แทนคำว่า **วฤษภางก, วฤษวาทน, วฤษเกตุ** โดยคงคำหลักคือ **วฤษ, วฤษราช, วฤษภ (โค, พญาโค)** ไว้ และสมาสกับคำว่า **-องก, -เกตุ, -เกตน, -ธวช, -วาทน (เครื่องหมาย, สัญลักษณ์ และพาหนะ)**

5) **ตริยมพก, อยุคมเนตร, อยุคมโลจน** ปงบอกว่าพระองค์มีพระเนตรสามดวง เป็นคำที่ถูกสร้างขึ้นมาใช้แทนคำว่า **ตริโลจน, ตริเนตร** โดยคงคำว่า **-โลจน, -เนตร (ดวงตา)** ไว้ แล้วนำไปสมาสต่อท้ายคำว่า **ตริ-** (สาม) หรือ **อยุคม-** (แปลว่า ไม่คู่ หมายถึง คู่ ซึ่งในที่นี้หมายถึง จำนวนสาม)

6) **ศติเมาลี, อินทุเมาลี, ตาราริขณูทธาริน** ปงบอกว่าพระองค์มีพระเศียรประดับด้วยพระจันทร์เสี้ยวเสมอ เป็นคำที่ถูกสร้างขึ้นมาใช้แทนคำว่า **จหนุทเมาลี, จหนุทเศช** โดยคงคำว่า **-เมาลี (พระเศียร)** ไว้ แล้วนำไปต่อท้ายคำที่มีความหมายว่าพระจันทร์ คือ **ศติ-, อินทุ-, จหนุท-** บ้าง หรือโดยการผูกคำใหม่ เช่น **ตาราริขณูทธาริน** แปลว่า ผู้ทรงไว้ซึ่งเสี้ยวแห่งเทพผู้เป็นใหญ่ในบรรดาดวงดารา (พระจันทร์) บ้าง

7) **อนงคศาสน** ปงบอกว่าพระองค์เป็นผู้เผ่าทำลายพระอนงค์หรือกามเทพ เป็นคำที่ถูกสร้างขึ้นมาใช้แทนคำว่า **มททาท, กามศาสน** โดยคงคำที่มีความหมายว่า เผ่าหรือทำลาย ไว้คือ **-ศาสน, -ทาท** แล้วนำไปสมาสท้ายคำที่หมายถึงกามเทพคือ **อนงค-, กาม-, มทท-**

ตัวอย่างการใช้คำหลักและคำที่สร้างขึ้นใหม่

ตัวอย่างที่ 1 การใช้พระนามหลักทั่วไป

ยทา พุโระ สรวคตสตุวมุจยเส
น เวตสิ ภาวสุถมิมิ กถิ ชนม ๗
อิติ สุวหสโตลลิติตศุจ มุคชยา
รหস্যุปาลภยต **จหนุทเศชระ** ๗ 5.58

ตัวอย่างที่ 2 การใช้พระนามที่สร้างขึ้นใหม่

วิศวาวสุปราชูหโร ประวิโณ
สฤคียมานตริปราชทานะ ๗
อธวานมธวานตวิการลงมย-
สตุตตาร **ตาราริขณูทธารี** ๗ 7.48

จะพบว่า ในบทที่ 5.58 ตำแหน่งบาทสุดท้ายของวัมศัถฉฉฉฉ กาลิทาสใช้พระนามหลักของพระศิวะ คือ **จหนุทเศช** (พระผู้มีพระจันทร์บนพระเศียร) ส่วนในบทที่ 7.48 ตำแหน่งบาทสุดท้ายของอุปชาติฉฉฉ กาลิทาสใช้พระนามที่มาจากคำใหม่ของพระศิวะ คือ **ตาราริขณูทธารี** (พระผู้ตัดทรงเสี้ยวแห่งจอมดารา) แต่ยังคงความหมายเดิมของพระนามหลักอยู่ คือพระศิวะมีเสี้ยวพระจันทร์ประดับอยู่บนพระเศียร

อีกทั้งยังเป็นตัวอย่างของการผูกร้อยเรียงคำศัพท์ในบทร้อยกรองได้อย่างดี เพราะจากพระนามหลักซึ่งมีเพียง 5 พยางค์ (จน-ทร-เศ-ช-ร) กาลิหาสผูกคำศัพท์มาทดแทนถึง 8 พยางค์ (ตา-รา-ธิ-ป-ขณ-ท-ธา-รี) และไม่ผิดจากข้อกำหนดของฉันทลักษณ์ คือ ในบทที่ 7.48 ตำแหน่งบาทสุดท้ายของอุปชาติฉันทน์ เป็นอุเปนทรวิธรา (11 พยางค์) มีข้อกำหนดด้วยคณะคือต้องประกอบด้วย ช, ต, ข คณะ และตามด้วย ครู สองครั้ง เขียนสรุปเป็นตารางได้ดังนี้

ตารางที่ 3

ตัวอย่างการกำหนดคณะในอุเปนทรวิธราฉันทน์

คณะ	ช คณะ			ต คณะ			ข คณะ			ครู สองครั้ง	
พยางค์	ลฆ	คุรุ	ลฆ	คุรุ	คุรุ	ลฆ	ลฆ	คุรุ	ลฆ	คุรุ	คุรุ
สัญลักษณ์ใช้แทน	U	—	U	—	—	U	U	—	U	—	—
ตัวอย่าง	ต	ตา	ร	ตา	รา	ธิ	ป	ขณ	ท	ธา	รี

อนึ่ง จากตัวอย่างพระนามว่า **ตาราธิปขณทธารี** ที่กาลิหาสเลือกใช้ในตำแหน่งของบาทสุดท้ายในบทนี้ ยังสะท้อนให้เห็นถึงความงามทางเสียง กล่าวคือศัพทาลังการ (อลังการทางเสียง) ประเภทอนุปราสะ (การซ้ำเสียงพยัญชนะ) อยู่ด้วย คือประกอบด้วยเจกานุปราสะ (การซ้ำเสียงพยัญชนะที่เหมือนกัน) ในตำแหน่งของพยางค์ที่ **ตารา/ ตารา** และประกอบด้วยศรุตยอนุปราสะ (การซ้ำเสียงพยัญชนะในวรรคที่มีฐานกรณ์คล้ายกัน) ระหว่างคำว่า **ตารา** กับ **ธารี** หรือระหว่างคำว่า **ตตารา** กับ **-ท ธารี** อีกด้วย

ดังนั้น การสร้างพระนามด้วยการประดิษฐ์คำใหม่จึงอาจมีได้เนื่องจากข้อจำกัดทางด้านฉันทลักษณ์และกวีจึงใจระดับประดากวีนิพนธ์ให้คงงามไปด้วยอลังการทางเสียง

5.1.3 พระนามที่มีความหมายสอดคล้องกับเนื้อหา

การที่กวีพรรณนาชื่อของตัวละครไว้ในแต่ละตำแหน่งของบทประพันธ์ จะมีความหมายเฉพาะบ้าง มีความหมายเกี่ยวเนื่องกับเนื้อหาของเรื่องในตอนนั้นๆ บ้าง สามารถจำแนกได้ 3 ลักษณะ ได้แก่ 1) พระนามทั่วไป 2) พระนามที่แสดงถึงความเป็นใหญ่ 3) พระนามที่แสดงถึงอัตลักษณ์ และ 4) พระนามที่สอดคล้องกับเหตุการณ์ที่กวีกำลังเล่า ดังนี้

1. พระนามทั่วไป คือเป็นพระนามสามัญซึ่งเป็นที่รู้จักดีอยู่แล้วประกอบด้วย **ศิวั** (พระศิวั), **พระ** (พระพระ), **ภว** (พระภวะ), **เทว** (พระเทวะ), **ศรว** (พระศรวะ), **ศักร** (พระศักระ), **ภควต** (พระภควัน)

2. พระนามที่แสดงถึงความเป็นใหญ่ของพระศิวัทั้งในฐานะเป็นผู้ยิ่งใหญ่แห่งจักรวาล ผู้เป็นบิดาแห่งจักรวาล เป็นพระปรเมศวร หรือเป็นจอมแห่งภุต เป็นต้น ประกอบด้วย **ปศุปติ** (พระผู้เป็นเจ้าแห่งปศุสัตว์), **อษฏมุรติ** (พระผู้มีมูรติทั้งแปด), **เทวเทว** (พระผู้เป็นจอมแห่งทวยเทพ), **ศมภู** (พระผู้เป็นบ่อเกิดแห่งความสุข), **ขคตปติ** (พระผู้เป็นใหญ่ในโลก), **มเหศวร** (พระมเหศวระ), **วิศวมุรติ** (พระผู้มีร่างกายเป็นจักรวาล), **วิศวาตม** (พระผู้เป็นอาตมอันแห่งจักรวาล), **ปรัภ** (พระผู้มีอำนาจเหนือ), **อิศวร** (พระอิศวระ), **ขคทคุรุ** (พระผู้เป็นครูแห่งโลก), **วิศวคุรุ** (พระผู้เป็นบิดาแห่งจักรวาล), **ปรเมศวร** (พระปรเมศวร), **อิสาน** (พระผู้เป็นใหญ่), **อิส** (พระผู้เป็นใหญ่), **ภุตปติ** (พระผู้เป็นจอมแห่งภุต)

นอกจากพระนามทั่วไปแล้ว พระนามเหล่านี้ล้วนสอดคล้องกับเนื้อหาของเรื่องซึ่งเกี่ยวข้องกับสถานะความยิ่งใหญ่ของพระคิเว เพราะในเนื้อเรื่องพระองค์เป็นพระปรเมศวรพระองค์เดียว รองลงมาเป็นพระวิษณุและพระพรหม แสดงให้เห็นว่ากวีอาจจะเป็นผู้นับถือไศวนิกาย เพราะความหมายเหล่านี้สะท้อนถึงแนวคิดของผู้ประพันธ์ที่มีต่อเทพเจ้าที่ตนนับถือว่าเป็นผู้สูงสุดหาผู้ใดเปรียบได้

3. พระนามที่แสดงถึงอัตลักษณ์ของพระคิเว โดยจะสามารถมองเห็นได้ด้วยสภาพภายนอก เช่น พระคิเวประทับอยู่บนภูเขา ผู้บำเพ็ญตบะอย่างยวดยิ่ง ทรงตรีศูล มีพระเนตรสามดวง มีโคหน้ที่เป็นพาหนะ ประดับพระเศียรด้วยพระจันทร์เสี้ยว และเป็นผู้ทำลายกามเทพ เป็นต้น ประกอบด้วย คิริศ (พระผู้ประทับอยู่บนภูเขา), สุถาณ (พระผู้มั่นคง), ตปสฺวิห (พระผู้บำเพ็ญตบะ), ยตาตมณ (พระผู้ควบคุมพระทัยแน่วแน่), ตรีโลจน, ตรีเนตร, ตรียมพก, อยุคมเนตร, อยุคมโลจน (พระตรีเนตร), วิรูปากษ (พระผู้มีพระเนตรพิสดาร), วุฤษภวษ, วุฤษาณก, ปงควเกตุ, วุฤษวษ, วุฤษราชเกตน (พระผู้มีวิวเป็นธง), รุทร (พระผู้แผดเสียงร้องคำราม หรือผู้ดุร้าย), ศูลิน, ศูลภฤต, ปินากิน, ปินากปาลิน (พระผู้ทรงตรีศูล), ปุราริ (พระผู้เป็นศัตรูกับเมืองทั้งสาม), นิลกณฐ, นิลโลหิต, คิติกณฐ (พระผู้มีพระศอสีคล้ำ), จนุทรเศขร, ศคิเมาลี, อินทุเมาลี, ตาราริขณทธาริน, จนุทรเมาลี (พระผู้มีพระจันทร์ประดับบนพระเศียร), สุมรศาสน, อนนคศาสน (พระผู้ฆ่ากามเทพ)

ตัวอย่างพระนามที่สะท้อนอัตลักษณ์ของพระคิเว

เมื่อกวีประสงค์จะพรรณนาภาพความงามของพระคิเว มักจะใช้พระนามที่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่จะช่วยสะท้อนความงามหล่อเหลาของพระคิเวอันจะส่งผลให้เกิดความรักต่อผู้พบเห็นหรือนึกถึงออกมาได้อย่างชัดเจน และสิ่งที่สะท้อนความงามก็คือ พระจันทร์เสี้ยว โดยกวีได้นำพระนามที่ประกอบด้วยพระจันทร์เสี้ยวมาประพันธ์ไว้ในกวีนิพนธ์ ลักษณะเช่นนี้ปรากฏในโคลงที่ 5.58, 5.86, 7.48, 7.63 และ 7.94 โดยมีตัวอย่างดังต่อไปนี้

5.58 “อนึ่ง นางผู้ไร้เตียงสาวยังได้วาดรูปเขาผู้มีพระจันทร์บนพระเศียร (พระคิเว) ด้วยมือของตน แล้วบ่นอยู่ในที่ลับว่า “ในเมื่อผู้รู้ทั้งหลายต่างพากันกล่าวว่าพระองค์ดำรงอยู่ในทุกหนทุกแห่ง แล้วพระองค์ไม่รู้ว่าคนผู้นี้กำลังตกอยู่ในความรักได้อย่างไร?”

7.63 ในกาลนั้น พระผู้มีพระเศียรประดับด้วยพระจันทร์ (พระคิเว) เสด็จดำเนินไปสู่ถนนหลวงที่มีทางขึ้นไปยังบนระดับประดาด้วยธง พลังทำให้ยอดแห่งปราสาททั้งหลายมีความรุ่งโรจน์เป็นสองเท่าเพราะประกายแสงของ (เสี้ยว) พระจันทร์ แม้จะเป็นเวลากลางวันก็ตาม

จะพบว่าเมื่อกวีกล่าวถึงสิ่งที่จะสะท้อนความงามของพระคิเวออกมา เป็นการเพิ่มให้เกิดความรักต่อผู้จ้องมองหรือพบเห็นมากยิ่งขึ้น กวีมักนิยมใช้พระจันทร์เสี้ยวที่ประดับอยู่บนพระเศียรของพระคิเวเป็นองค์ประกอบในการสะท้อนความรักและความงามออกมา ซึ่งในบทที่ 5.58 กวีพรรณนาว่า พระนางปารวตีกำลังคิดถึงคำนิยามพระคิเว แล้ววาดภาพพระคิเวที่มีพระจันทร์ประดับอยู่บนเศียร พลังบ่นรำพึงรำพันออกมาด้วยความคิดถึงว่า “พระองค์ไม่รู้ว่าคนผู้นี้กำลังตกอยู่ในความรักได้อย่างไร” เป็นการแสดงออกของพระนางปารวตีผู้หลงรักพระคิเว และมีสิ่งที่กระตุ้นให้ตัวละครหรือผู้อ่านเห็นภาพอัตลักษณ์ที่สะท้อนความงามของพระคิเวออกมาก็คือพระจันทร์เสี้ยว ส่วนในบทที่ 7.63 กวีพรรณนาให้เห็นภาพพระคิเวที่กำลังเสด็จดำเนินไปสู่ถนนหลวงที่ระดับประดาด้วยธง พลังทำให้ยอดแห่งปราสาททั้งหลายมีความงดงามรุ่งโรจน์ทวีคูณขึ้นเพราะประกายแสงของเสี้ยว

พระจันทร์ แม้ขณะนั้นจะเป็นเวลากลางวัน เพียงเสี้ยวพระจันทร์ก็เป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความงดงามได้มากเพียงนั้น สอดคล้องกับบทที่ 7.35 ที่กาลิทาสพรรณนาไว้ว่า

7.35 พระพระจะประดับจุทามณีนีกทำไม่เล่า ในเมื่อพระองค์ก็มีพระเมาลี
ประดับด้วยพระจันทร์ แม้ไม่ปรากฏเด่นเพราะมีเพียงเสี้ยวเดียว แต่ก็เปล่งรัศมีเป็นประกายที่
สดใสอยู่ตลอดเวลา แม้ในเวลากลางวัน

แม้ว่ากวีจะไม่ได้พรรณนาความงามของพระศิวะโดยตรงไปตรงมา แต่สิ่งที่แฝงความหมายอยู่ก็คือ พระจันทร์บนพระเศียรของพระศิวะนั้นเป็นสัญลักษณ์ของความงามสูงส่ง เป็นสิ่งที่ช่วยเพิ่มพูนความงามให้เกิดขึ้นแก่พระศิวะเอง สภาพแวดล้อมโดยรอบ หรือช่วยกระตุ้นให้เกิดความรักต่อผู้พบเห็น

4. พระนามที่สอดคล้องกับเหตุการณ์ที่กวีกำลังเล่า

พระนามที่สอดคล้องกับเหตุการณ์ที่กวีกำลังเล่า นั้น สามารถแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่ 1) พระนามที่สอดคล้องกับเหตุการณ์ที่กำลังจะเกิดขึ้นในเรื่อง และ 2) พระนามที่สอดคล้องกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในขณะนั้น ดังนี้

4.1 พระนามที่สอดคล้องกับเหตุการณ์ที่กำลังจะเกิดขึ้นในเรื่อง

เมื่อกวีกำลังพรรณนาเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นต่อไป มักจะใช้พระนามของพระเอกที่บ่งบอกเป็นความหมายแฝงว่าเหตุการณ์เช่นไรกำลังจะเกิดขึ้น ลักษณะเช่นนี้ปรากฏเด่นชัดในโคลกที่ 3.44, 3.51, 3.66, 3.69 และ 3.71 เป็นต้น โดยมีตัวอย่างดังต่อไปนี้

3.44 กามเทพนั้น ผู้มีร่างไกลจะถูกทำลาย มองเห็น**พระตรีเนตร (พระศิวะ)** ผู้กำลัง
บำเพ็ญพรตประทับนั่งบนแท่นอาสนะไกลต้นเทวทารุ (ต้นสนหิมาลย์) อันปลาดด้วยหนังเสือ

3.51 พระสมร (กามเทพ) ขณะมองดู**พระตรีเนตร (พระศิวะ)** ผู้ไม่มีสิ่งใดรบกวน
แม้แต่ในพระทัย ผู้ประทับอยู่อย่างนั้น จากที่ไม่ไกล ก็เกิดอาการมือสั่นเพราะความกลัว จนไม่ได้
สังเกตว่าลูกศรและธนูหล่นจากมือของตน

3.66 เพราะความรักต่อผู้ศรัทธา **พระตรีเนตร (พระศิวะ)** ย่างกรายเข้าไปใกล้นาง
เพื่อจะรับเอา (ลูกประคำ) ครั้นแล้วเทพผู้มีธนูดอกไม้ (กามเทพ) จึงได้พาดลูกศรที่ไม่เคยพลาด
เป้ามามาก่อน ชื่อว่า สัมโมหะ บณธนู

3.69 ที่นั่น **พระตรีเนตร (พระศิวะ)** หลังจากชมความหวานไหวแห่งอินทรีอย่าง
เต็มความสามารถอีกครั้ง เพราะความที่ทรงเป็นผู้เชี่ยวชาญในการควบคุมตนเองแล้ว เมื่อจะหา
สาเหตุที่ทำให้จิตของพระองค์หวั่นไหว จึงทรงทอดพระเนตรไปยังทิศต่างๆ

3.71 ทันใดนั้น ไฟที่ลุกโชนและมีเปลวที่โชติช่วง ก็พุ่งออกจากดวงตาที่สาม
(**ตรีเนตร**) ของพระองค์ ผู้มีความโกรธเกิดขึ้นเพราะถูกรบกวนในการบำเพ็ญตบะ และมีใบหน้า
ที่นากลัวเนื่องจากการขมวดคิ้วของพระองค์

จะเห็นว่าก่อนเหตุการณ์ที่พระศิวะจะแผดเผากามเทพให้เป็นขี้เถ้าด้วยดวงตาที่สามนั้น กวีได้โปรยปรายคำศัพท์ที่เป็นพระนามของพระศิวะที่เกี่ยวข้องกับดวงตาที่สามของพระองค์ คำว่า **ตริเนตร, ตริโลจน** แปลว่า **พระตริเนตร, ดวงตาที่สาม** เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่กำลังจะเกิดขึ้นคือพระศิวะจะใช้ดวงตาที่สามแผดเผากามเทพให้เป็นเถ้าธุลี กามเทพจึงกลายเป็นผู้ไร้ตัวตนคือพระอนงค์ไป จากนั้นกาลิทาสจึงพรรณนาเหตุการณ์อันสำคัญของเรื่องในโคลงสุดท้าย ซึ่งก็คือพระศิวะได้แผดเผากามเทพให้เป็นเถ้าถ่านด้วยพระเนตรที่สามนั่นเอง

4.2 พระนามที่สอดคล้องกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในขณะนั้น

เมื่อพรรณนาถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในขณะนั้น กาลิทาสใช้พระนามที่สอดคล้องกับสถานการณ์นั้นๆ เช่นกัน เช่น ความโกรธของพระศิวะ เป็นต้น ลักษณะนี้ปรากฏในโคลงที่ 3.76 ดังนี้

3.76 ทันใดนั้น ท้าวหิมาวัตได้ใช้แขนทั้งสองข้างอุ้มเอาธิดาผู้นำสงสาร ผู้กำลังหลับตา
เพราะกลัวต่อความโกรธของพระรุทร (พระศิวะ) แล้วดำเนินไปตามทาง ด้วยร่างกายที่
เหยียดยาวเพราะความเร็ว ประหนึ่งช้างของเทวดาประคองดอกบัวซึ่งติดอยู่ที่งา เดินไปตามทาง
ฉนั้น

จากตัวอย่างจะเห็นว่า เมื่อกวีพรรณนาถึงความโกรธของพระศิวะ อันเป็นอาการที่มักจะเกิดขึ้นเมื่อพระองค์อยู่ในรูปของพระรุทร ซึ่งคำว่า **รุทร** เองก็เป็นพระนามที่เก่าแก่ของพระศิวะปรากฏตั้งแต่สมัยพระเวท หมายถึง ผู้แผดเสียงร้องคำรามหรือดุร้าย เป็นต้น

5.2 การหลกคำในพระนามของพระนางปารวตี

การใช้คำไวพจน์พระนามของพระนางปารวตี กวีวางบทบาทของพระนางให้อยู่ในฐานะเป็นธิดาของท้าวหิมาวัตเป็นหลัก เพราะฉะนั้น พระนามส่วนใหญ่ของพระนาง กวีจึงใช้ในลักษณะไม่มากนัก โดยมากจะมีลักษณะที่เหมาะสมกับบทบาทของพระนางเท่านั้น แบ่งเป็น 3 บทบาท คือ 1) พระนามที่สอดคล้องกับบทบาทในฐานะเป็นธิดาของท้าวหิมาวัต 2) พระนามที่สอดคล้องกับบทบาทของผู้เป็นเลิศในการบำเพ็ญตบะ และ 3) พระนามที่สอดคล้องกับบทบาทของกุลสตรี โดยมีรายละเอียดดังนี้

5.2.1 พระนามที่สอดคล้องกับบทบาทในฐานะเป็นธิดาของท้าวหิมาวัต

พระนามของพระนางปารวตีในกฤมรสัมภวะส่วนใหญ่จะปรากฏใช้ในลักษณะเป็นธิดาของท้าวหิมาวัต ดังนี้

พระนามว่า ปารวตี ปรากฏใช้ในกฤมรสัมภวะ บทที่ 1.26, 4.42, 5.1, 5.31, 5.36, 6.14, 6.28, 6.84, 8.3, 8.6, 8.9, 8.19, 8.22, 8.23, 8.50, 8.64, 8.78 และ 8.83 เป็นพระนามที่ได้รับขนานตั้งแต่กำเนิด โดยหมู่ญาติของพระนางได้ขนานชื่อนี้ตามวงศานุวงศ์เรื่อยมาและบ่งบอกถึงลักษณะบทบาทภายนอกคือพระนางเป็นพระธิดาของท้าวหิมาวัต เป็นพระนามที่มาจากคำว่า ปรวต (ภูเข) ลง อิณ บัจจยในัตถิต (Secondary Suffix) หมายถึง ผู้เป็นเหล่ากอของภูเข, ผู้กำเนิดมาจากภูเข หรือธิดาของภูเข (หิมาลัย)

อนึ่ง พระนามว่า ปารวตี ยังเป็นพระนามหลักที่กวีใช้เป็นต้นแบบสำหรับผูกคำขึ้นใหม่โดยไม่ละทิ้งความหมายเดิมของพระนามหลักอยู่ ด้วยการสร้างคำให้มีการพ้องความหมาย ใช้เป็นคำไวพจน์ของคำว่า ปารวตี

และมีคำแปลเช่นเดียวกัน คือ พระธิดาของภูเขา ซึ่งเป็นบทบาทหลักของพระนางในกวีนิพนธ์สันสกฤตเรื่องกุมารสัมภาวะ มีรายละเอียดการสร้างคำด้วยการใช้วิธีสมาส ดังนี้

ตารางที่ 4

การสร้างคำที่เป็นพระนามของพระนางปารวตี

พระนามหลัก	พระนามที่สร้างใหม่	การแยกคำ		ประเภทสมาส	หมายเหตุ
ปารวตี	ปรวตราชปุตรี (1.48)	ปรวตราช	ปุตรี	ษัษฐิตตปุรุชสมาส	
	นเคนทุรกนุยา (3.17)	นเคนทุร	กนุยา	"	
	สฤถารราชกนุยา (3.52)	สฤถารราช	กนุยา	"	
	อทุริสุตา (6.95)	อทุริ	สุตา	"	
	กษิทธิรปติกนุยา (7.94)	กษิทธิรปติ	กนุยา	"	
	ไศลราชทุหิตุรุ (8.1)	ไศลราช	ทุหิตุรุ	"	
	ไศลราชตนยา (8.49)	ไศลราช	ตนยา	"	
	อเทรสุตนยา (5.63)	อเทรสุ	ตนยา	"	อลุกตสมาส ⁴

จากพระนามของพระนางปารวตีที่มีการใช้ถึง 26 ครั้งข้างต้น กาลิทาสพรรณนาให้พระนางอยู่ในสถานะธิดาของท้าวหิมาวัตอย่างชัดเจน โดยใช้วิธีการสมาสเป็นส่วนใหญ่ คือใช้คำว่า -ปุตรี-, -กนุยา-, -ตนยา-, -สุตา และ -ทุหิตุรุ ซึ่งมีความหมายว่า ลูกสาว, ธิดา ไปสมาสต่อท้ายคำว่า ปรวตราช-, นเคนทุร-, สฤถารราช-, กษิทธิรปติ-, ไศลราช- ซึ่งแปลว่า เจ้าแห่งภูเขา, ผู้เป็นใหญ่ในบรรดาภูเขา, จอมแห่งขุนเขา และ อทุริ- ที่แปลว่า ภูเขา แต่ก็สามารถจะทราบได้ว่าเป็นท้าวหิมาวัต นอกจากจะแสดงความเป็นธิดาคือพระนางปารวตีแล้ว ยังแสดงความยิ่งใหญ่ของท้าวหิมาวัตอีกด้วย

5.2.2 พระนามที่สอดคล้องกับบทบาทของผู้เป็นเลิศในการบำเพ็ญตบะ

พระนามที่สอดคล้องกับการปฏิบัติของพระนางปารวตีซึ่งได้รับขนานพระนามขึ้นเพราะการกระทำของพระนางเอง และเนื่องจากพระนามของพระนางปารวตีมีจำนวนไม่มาก ผู้วิจัยจะอธิบายความสอดคล้องกับบทบาทของแต่ละพระนาม ดังนี้

1) พระนามว่า อูมา ปรากฏใช้ในกุมารสัมภาวะ บทที่ 1.26, 1.43, 2.59, 3.58, 3.62, 3.64, 3.67, 5.32, 5.62, 6.3, 6.82, 7.4, 7.24, 7.28, 7.76, 7.77, 8.20, 8.26, 8.88 เป็นพระนามที่ไม่ได้ตั้งใจขนานให้แต่แรก เพราะเป็นพระนามที่เกิดขึ้นเพราะพระนางปารวตีบำเพ็ญตบะมากเกินไป พระนางเมนาผู้มารดาจึงห้ามด้วยคำว่า “อู มา” แปลว่า “อย่าเลยแม่” อยู่บ่อยครั้ง ดังนั้น คำนี้จึงถูกใช้เรียกพระนางอยู่เสมอจนเสมือนหนึ่งเป็นพระนาม (Mani, 1975, p. 577) ในกวีนิพนธ์เรื่องกุมารสัมภาวะปรากฏเนื้อความตอนนี้อยู่ในบทที่ 1.26 ว่า

⁴ ตตปุรุชสมาส หมายถึง สมาสที่รวมคำสองคำเข้าด้วยกัน โดยมีคำส่วนหน้าขยายส่วนหลัง (บางชนิดคำส่วนหลังขยายคำส่วนหน้าก็ได้) รูปสำเร็จจะมีลิงค์ พจน์ และวิกิตอยู่ท้ายคำส่วนหลัง ดูเพิ่มเติมที่ Kale, M.R. (2016). A Higher Sanskrit Grammar: for The Use of School and College Students. (11th Reprint). Delhi: Motilal Banarsidass. pp. 128-129.

ตำ ปารวดีติยาภิขเนน นามนา

พณฺธปริยา พณฺธโน ชุหาฯ

อุเมติ มาตรา ตปโส นิษิตา

ปศุจาทุมายา สุมุขี ชคาม ฯ 1.26

1.26 ประยูรญาติทั้งหลายเรียกนางผู้เป็นที่รักใคร่แห่งวงศ์วาน ด้วยชื่อตามวงศ์สกุลว่า “ปารวดี” ต่อมาภายหลัง เมื่อถูกมารดาห้ามจากการบำเพ็ญตบะด้วยคำว่า “อุ มา” พระนางผู้มีดวงหน้าสวยงามจึงได้รับการขนานนามว่า “อุมา”

2) พระนามว่า เคารี ปรากฏใช้ในกุมารสัมภาวะ บทที่ 5.7, 5.50, 6.1, 7.15, 7.95 เป็นพระนามที่กาลิทาสใช้เมื่อพรรณนาถึงพระนางปารวดีเมื่อได้รับอนุญาตจากบิดา ผู้พึงพอใจในความตั้งมั่นที่เหมาะสมของพระนาง แล้วพระนางปารวดีจึงได้ไปสู่ยอดเขาที่เต็มไปด้วยนกยูง เพื่อต้องการจะบำเพ็ญตบะให้ร่างกายกลายเป็นสีขาว จากที่แต่เดิมเป็นสีดำคล้ายไพลิน พระนางประทับบำเพ็ญตบะอยู่บนยอดเขาจนครบ 100 ปี จากนั้นเมื่อพระพรหมทราบเรื่องจึงได้ประทานพรแก่พระนางให้มีความขาวกระจ่าง เพราะความขาวนั้นพระนางจึงได้ถูกเรียกว่า พระนางเคารี (Mani, 1975, pp. 577-578) ภายหลังยอดเขาที่พระนางไปบำเพ็ญตบะก็เป็นที่รู้จักโดยชื่อว่า เคารี ด้วยเช่นกัน ในกวีนิพนธ์เรื่องกุมารสัมภาวะปรากฏเนื้อความตอนนี้อยู่ในบทที่ 5.7 ว่า

อถานุรูปาภินิเวศโตษิตา

กฤตาภยพณฺธญา คुरुณา ครียสา ฯ

ปฺรชาสุ ปศุจาทปฺรติตฺ ตทาขยยา

ชคาม เคารี คิขรฺ คิขณฺทิมตฺ ฯ 5.7

5.7 ลำดับนั้น พระนางเคารี (ปารวดี) เมื่อได้รับอนุญาตจากบิดาผู้เป็นใหญ่ ผู้พึงพอใจในความตั้งมั่นที่เหมาะสมของพระนาง (พระนาง) จึงได้ไปสู่ยอดเขาที่เต็มไปด้วยนกยูง ซึ่งต่อมาภายหลังกลายเป็นที่รู้จักในหมู่คนทั้งหลายโดยชื่อว่า เคารี

3) พระนามว่า อปรณฺดา ปรากฏใช้ในกุมารสัมภาวะ บทที่ 5.28, 7.65 เป็นพระนามที่มีความหมายมาจากการที่พระนางปารวดีปฏิเสธที่จะมีชีวิตอยู่ด้วยวิธีการที่เรียกว่า อปรณฺดา กล่าวคือแม้ไปไม้ที่หล่นลงจากตนเองก็จะไม่นำมากินประทังชีวิต (Apte, 1890, p. 146; Williams, 1899, p. 51) ซึ่งถือว่าการบำเพ็ญตบะขั้นสูงสุดที่เคร่งครัดอย่างยิ่ง ดังนั้น จึงได้รับการขนานนามว่า อปรณฺดา แปลว่า ผู้มีได้อาศัยไปไม้เลี้ยงชีวิต ในกวีนิพนธ์เรื่องกุมารสัมภาวะปรากฏเนื้อความตอนนี้อยู่ในบทที่ 5.28 และ 7.65 ดังนี้

สวยวีสีรณฺทรมปฺรณฺวฤตฺติตา

ปฺรา หิ กาษฺฐา ตปสฺสฺตยา ปฺนะ ฯ

ตทปฺยปาก็รณฺมตเต ปฺริยวทา

วทณฺตยปฺรณฺเต จ ตา ปฺราวิทฺตา ฯ 5.28

5.28 แท้จริง การมีชีวิตอยู่ด้วยไปไม้ที่หล่นลงจากตนเองเป็นการบำเพ็ญตบะขั้นสูงสุดที่เคร่งครัดอย่างยิ่ง แต่พระนางก็ปฏิเสธที่จะกระทำสิ่งนั้น ดังนั้น นักปราชญ์ผู้รู้ประวัติศาสตร์จึงขนานนามพระนางผู้มีวาจาไพเราะ ว่า “อปรณฺดา (ผู้มีได้อาศัยไปไม้เลี้ยงชีวิต)”

สุธานะ ตโป ทุศจรเมตทรถ-

มปรณยา เปลวยาปี ตปตม ฯ

ยา ทาสุมปยุสย ลเกต นารี

สา สยาตฤฤฤฤฤา กิมุตางกศยยาม ฯ 7.65

7.65 (ชาวเมืองกล่าวกันว่า) “นางอปรณยา (ปารวดี) แม่ผู้บอบบาง ได้บำเพ็ญตบะซึ่งประพตติได้ยากเพื่อพระศิวะนั้น ในสถานะที่เหมาะสม แม้หญิงสาวผู้ได้รับความเป็นทาสของพระศิวะก็ยังบรรลุความสำเร็จ ไม่จำเป็นต้องพูดถึงหญิงผู้นอนอยู่บนตักของพระองค์”

5.2.3 พระนามที่สอดคล้องกับบทบาทของกุลสตรี

บทบาทอย่างหนึ่งของพระนางปารวดีที่ปรากฏในกวีนิพนธ์เรื่องกุมารสัมภวะคือ พระนางเปรียบเสมือนตัวแทนผู้หญิงที่มีความงามสมบูรณ์แบบ ดังในบทที่ 1.49 ว่า

สรุโฆปมาทฤษฎสมจุยเนน

ยถาประเทศ วิเนเวติเตน ฯ

สา นิรมิตา วิศุสสุชา ปยุตนา-

เทกสเสนาทฤษฎทิทฤกษเยว ฯ 1.49

1.49 พระนางปารวดีนั้น พระพรหมได้เนรมิตขึ้นด้วยความพยายามอันยิ่งใหญ่ เหมือนกับว่าปรารถนาจะเห็นความงามรวมอยู่ในที่เดียวกัน โดยรวมเอาสิ่งที่มีคุณสมบัติตั้งที่อุปมาไว้แล้วทุกประการ มาจัดวางในตำแหน่งที่เหมาะสม

ดังนั้น กาลิทาสจึงพรรณนาพระนางปารวดีให้มีคุณลักษณะที่งดงามทุกอย่างในความเป็นหญิงสาวผู้เป็นตัวแทนของความงาม อ่อนช้อย บอบบาง เป็นต้น ดังนี้

1) พระนามว่า ภวานี ปรากฏใช้ในกุมารสัมภวะ บทที่ 7.84 เมื่อกาลิทาสพรรณนาถึงบทบาทที่พระนางปารวดีเป็นเจ้าของสาวที่กำลังตั้งใจฟังคำสอนของพราหมณ์ในขณะที่กำลังเข้าพิธีวิวาห์กับพระศิวะ จนพระนางรู้สึกซาบซ่านอยู่ในสอประสาทไปจนถึงขอบพระเนตร ในกวีนิพนธ์เรื่องกุมารสัมภวะปรากฏเนื้อความตอนนี้อยู่ในบทที่ 7.83-84

วฐุ ทูวิชะ ปราห ตไวษ วตเส

วหุนิรวิวาห์ ปฤติ กรุมสากุณี ฯ

ติเวน ภรตุรา สห ฐรมจรยา

การยา ตวยยา มุกตวิจารเยติ ฯ 7.83

7.83 พราหมณ์ได้พูดกับเจ้าสาวว่า “ลูกเอ๋ย ไฟนี้เป็นพยานในพิธีวิวาห์ของเธอ เธอพึงประพตติปฏิบัติโดยธรรมกับพระศิวะผู้เป็นพระสวามี โดยปราศจากการโต้แย้งใดๆ”

อาโลจนานุต ศรวณ วิตตย

ปีติ คุโรสตทวจน ภวานยา ฯ

นิทาหมกาโลลพณตาปเยว

มาเหทรมมมะ ปฤถม ปฤถิวยยา ฯ 7.84

7.84 พระภาวนี (ปารวตี) ได้ดื่มด่ำคำสอนของพราหมณ์นั้นที่แผ่ซ่านโสดาประสาทไปจนถึงขอบพระเนตร เปรียบเหมือนกับแผ่นดินที่ร้อนอบอ้าวอย่างแรงกล้าได้ซึมซับเอาน้ำฝนแรกที่มาจากพระอินทร์ในฤดูร้อน

2) พระนามว่า อัมพิกา ปรากฏใช้ในกฤตยัมภวะ บทที่ 6.90, 8.18, 8.77 กาลิทาสมักจะใช้เมื่อพรรณนาให้พระนางปารวตีมีรูปลักษณะที่บอบบางเหมือนกับหญิงสาวทั่วไป เช่น

ทษฏมฤตมธโรธมมพิกา

เวทนาวีรุตหสตุปลลว ฯ

คีตเลน นีรวาปยตุษณ

เมาลิจนุรศกเลน ศูลินะ ฯ 8.18

8.18 พระนางอัมพิกา (ปารวตี) ผู้มีใบอ่อนคือฝ่ามือที่สัน (พระสวามี) เพราะความเจ็บปวดจึงทำให้ริมฝีปากล่างที่เพิ่งถูกปล่อยจากการขบกัดของพระศิวะให้ผ่อนคลาย ด้วยเสี้ยวพระจันทร์ที่ยื่นบนพระเศียรของพระผู้ทรงตรีศูล (พระศิวะ) ในช่วงขณะ

มานุภกฤตริถ วา สวีชณะ

เสวยตามิทมมณคที่ปคม ฯ

อิตยุทธามภิชาย ศักร-

สตามปายยต ปานมมพิกาม ฯ 8.77

8.77 “หรือว่า หญิงสหายของเธอ ย่อมเป็นผู้รักอย่างยิ่ง (ต่อเธอ) (เพราะฉะนั้น) เธอจึงดื่มน้ำเมานี้ที่จะกระตุ้นความรักให้เปิดเผย” พระศังกระ (พระศิวะ) เมื่อกล่าวอย่างโอ้อวมารีแล้วจึงให้พระนางอัมพิกา (ปารวตี) นั้นดื่มน้ำเมา

จะพบว่าพระนามของพระนางปารวตีนี้มีความสอดคล้องกับบทบาทของพระนางในเรื่องกฤตยัมภวะ ได้แก่ บทบาทในฐานะเป็นธิดาของท้าวหิมวัต บทบาทของผู้เป็นเลิศในการบำเพ็ญตบะ และบทบาทของกุลสตรีเป็นหลัก

5.3 การหลากคำในพระนามของท้าวหิมวัต

การใช้คำไวพจน์พระนามของท้าวหิมวัตสามารถแบ่งออกเป็น 3 ลักษณะ ได้แก่ 1) ใช้คำเหมือนภูเขาทัวไป 2) ใช้คำบ่งบอกว่าเป็นภูเขามากมาย และ 3) ใช้คำบ่งบอกชัดเจนว่าเป็นจอมราชันแห่งขุนเขา ดังนี้

5.3.1. ใช้คำเหมือนภูเขาทัวไป

กวีเลือกใช้คำที่หมายถึงภูเขาทัวไปมาใช้พรรณนาถึงท้าวหิมวัต แต่ผู้อ่านก็สามารถรู้ได้ว่าเป็นคำที่บ่งบอกถึงท้าวหิมวัตหรือภูเขามากมายได้ เพราะเข้าใจเนื้อหาของเรื่องดี

ตารางที่ 5

พระนามของท้าวหิมาวัตที่ใช้คำเหมือนภูเขาทั่วไป

พระนาม	คำแปล	กุมารสัมภาระ
มหิฤกุต	ภูเขา, ผู้ทรงแผ่นดินไว้	1.27
อหริ	ภูเขา, หิน	1.52, 3.76, 6.95, 7.29
ไศล	ภูเขา, สิ่งที่ทำมาจากหิน	3.60, 3.68, 6.85, 7.76
มหิธร	ภูเขา, ผู้ทรงแผ่นดินไว้	5.37, 6.89
ภูธร	ภูเขา, ผู้ทรงแผ่นดินไว้	6.65
คิริ	ภูเขา	6.90, 7.5, 7.71
สาหุมต	ภูเขา, มีสันเขา	7.2
ภูมิธร	ภูเขา, ผู้ทรงแผ่นดินไว้	7.54
นค	ภูเขา	7.72

จากพระนามข้างต้นนั้น เป็นเพียงคำทั่วไปที่หมายถึง ภูเขา แต่กาลิทาสนำมาใช้เป็นพระนามในการระบุถึงท้าวหิมาวัตหรือภูเขาหิมาลัยทั้งสิ้น

อนึ่ง พระนามเหล่านี้เป็นคำที่มีความสับสนกระชับเหมาะกับการใช้ประพันธ์ในกวีนิพนธ์ กาลิทาสจึงใช้ถ้อยคำเหล่านี้ ผู้ฟังหรือผู้อ่านย่อมทราบดีว่าเมื่อกวีกล่าวถึงคำเหล่านี้จะหมายถึงท้าวหิมาวัต

5.3.2 ใช้คำบ่งบอกว่าเป็นภูเขาหิมาลัย

กวีเลือกใช้คำที่ระบุถึงภูเขาหิมาลัยโดยตรง ทำให้ผู้อ่านไม่เกิดความสับสนมากนัก

ตารางที่ 6

พระนามของท้าวหิมาวัตที่ใช้คำบ่งบอกว่าเป็นภูเขาหิมาลัย

พระนาม	คำแปล	กุมารสัมภาระ
หิมาลย	ภูเขาหิมาลัย, ท้าวหิมาวัต	1.1, 6.29, 6.64, 6.94, 7.69
หิมาทริ	ภูเขาหิมาลัย, ท้าวหิมาวัต	3.16
หิมวต	ภูเขาหิมาลัย, ท้าวหิมาวัต	6.33, 6.47, 6.51, 7.1, 8.21

5.3.3 ใช้คำบ่งบอกชัดเจนว่าเป็นจอมราชันแห่งขุนเขา

กวีใช้คำที่เป็นการบ่งบอกว่าท้าวหิมาวัตหรือภูเขาหิมาลัยเป็นผู้ยิ่งใหญ่กว่าบรรดาขุนเขาทั้งปวง

ตารางที่ 7

พระนามของท้าวหิมาวัตที่ใช้คำบ่งบอกว่าเป็นจอมแห่งขุนเขา

พระนาม	คำแปล	กุมารสัมภาวะ
นคัธราช	ผู้เป็นนอิธราชในบรรดาขุนเขา	1.1
ภูธราณามธิป	ผู้เป็นอธิบดีในบรรดาขุนเขา	1.22
อทุรินาถ	ผู้เป็นที่พึ่งพิงของเหล่าขุนเขา	1.58
ภูภฤตมา นาท	ผู้เป็นที่พึ่งพิงของเหล่าขุนเขา	6.1
ภูธเรศวร	ผู้ยิ่งใหญ่ในบรรดาขุนเขา	6.53
นเคนหุทร	ผู้เป็นใหญ่ในบรรดาขุนเขา	7.50
คิริจักรวรดิษฐ์	ผู้เป็นจักรพรรดิแห่งขุนเขา	7.52
ไศลราช	ผู้เป็นราชาแห่งขุนเขา	7.68, 8.1, 8.20, 8.49
อทุริปติ	ผู้เป็นเจ้าแห่งขุนเขา	7.70
คิริราช	ผู้เป็นราชาแห่งขุนเขา	1.3
ไศลาธิปติ	ผู้เป็นอธิบดีในบรรดาขุนเขา	1.7
ภูธรราช	ผู้เป็นราชาแห่งขุนเขา	1.19
ไศลนอิธราช	ผู้เป็นนอิธราชในบรรดาขุนเขา	5.85
ภุษิตธิรปติ	ผู้เป็นเจ้าแห่งขุนเขา	7.94
ปรวตราช	ผู้เป็นราชาแห่งบรรพต	1.48
สุถาวรราช	ผู้เป็นราชาแห่งขุนเขา	3.52

จะเห็นว่า กาลิทาสยกบทบาทของท้าวหิมาวัตหรือภูเขาหิมาลัยให้เป็นจอมราชันแห่งขุนเขา เป็นการแสดงความยิ่งใหญ่ ความเป็นเจ้าของ และความเป็นที่พึ่งพิงของท้าวหิมาวัต โดยใช้คำว่า -นอิธราช, -จักรวรดิษฐ์, -อธิป, -นาถ, -อิศวร, -ราช, -ปติ มาสมาสต่อท้ายคำว่า นค-, ภูธร-, อทุริ-, ภูภฤต-, คิริ-, ไศล-, ภุษิตธิร-, ปรวต-, สุถาวร- ซึ่งแปลว่า ภูเขา ทั้งสิ้น

6. สรุปผลและอภิปรายผล

การหลากคำที่ปรากฏผ่านพระนามของพระคิเว พระนางปารวตี และท้าวหิมาวัตทั้งหมดข้างต้น ทำให้พบว่ากาลิทาสได้ใช้พระนามของตัวละครทั้งสามด้วยลักษณะเด่น 3 ประการ คือ

1. พระนามที่เป็นคำหลัก กาลิทาสนำคำเหล่านั้นจากคัมภีร์โบราณมาประพันธ์ในกุมารสัมภาวะ ปรากฏจำนวนพระนามที่ใช้เป็นคำหลักสำหรับการหลากคำทั้งสิ้น 37 พระนาม สอดคล้องกับพจนานุกรมของอมรโกศ หรืออมรสิงห์ที่ได้รวบรวมคำไวพจน์ไว้ในพจนานุกรมชื่อว่า อมรโกศ (1.1.72-82) แล้วระบุพระนามของพระคิเวไว้จำนวน 52 พระนาม แต่พระนามที่ตรงกับกุมารสัมภาวะซึ่งปรากฏเป็นคำหลักปรากฏจำนวน 25 พระนาม ได้แก่

ศมฺภู อิศ ปศุปติ ติว ศุสฺสี มเหศวร อิศวร ศรว อิศาน ศักร จนฺทุเรศธร ติริศ ปินากิณฺห คติกณฺฐ วิรูปากษ
ตรีโลจน หร สมฺมรห ตฺรุมพก ตฺริปุรานตก วุฑฺฒวช ภว สุถาณฺ รุฑฺธ และ อษฺฏมูรติ ซึ่งเป็นคำที่กาลีทาสใช้
ร้อยเรียงในบทประพันธ์ และสอดคล้องกับบุญเลิศ วิวรรณ (2562) ในมิติด้านการใช้คำหลักของพยานาคที่เป็น
คำไวพจน์มาร้อยเรียงในตำแหน่งต่างๆ ของงานนิพนธ์

2. พระนามที่กวีผูกขึ้นใหม่ ปรากฏกระบวนการสร้างคำใหม่ทั้งพระนามของพระศิวะ พระนางปารวตีและ
ท้าวหิมวัต ในส่วนของพระนางปารวตีและท้าวหิมวัตนั้นปรากฏหลักการเกี่ยวกับวิธีการใช้ส่วนหลัก+เสริมส่วนท้าย
ในพระนามของพระนางปารวตีที่สอดคล้องกับบทบาทในฐานะเป็นธิดาของท้าวหิมวัตและพระนามของท้าวหิมวัตที่
เป็นคำที่บ่งบอกว่าเป็นจอมราชันแห่งขุนเขา สอดคล้องกับงานวิจัยของปานทิพย์ มหาไตรภพ (2545) และบทความ
ของบุญเลิศ วิวรรณ (2562) ส่วนในพระนามของพระศิวะปรากฏวิธีการประกอบคำด้วยการคงความหมายเดิมของ
คำในชื่อไว้ทั้งหมด เพียงแต่กาลีทาสใช้คำไวพจน์ของคำนั้นๆ เข้ามาประกอบแทนที่ หรือประกอบคำใหม่พร้อมทั้ง
เปลี่ยนรูปคำ เพื่อให้เหมาะสมกับข้อกำหนดทางจันทรลักษณ์และแสดงฝีมือของกวี สอดคล้องกับพระมหากวีศักดิ์
วาปีกุลเศรษฐ์ (2563) ที่ได้ระบุความสำคัญของการสร้างคำที่เป็นพระสมัญญานามของพระพุทธเจ้าสำหรับลงคณะ
ฉันทและสะท้อนความสามารถของกวี

3. ความหมายของพระนาม จำแนกเป็น 3 กลุ่มคือ 1) พระนามทั่วไป 2) พระนามที่แสดงถึงความเป็น
ผู้ยิ่งใหญ่ สอดคล้องกับบุญเลิศ วิวรรณ (2553) ที่อธิบายด้านความหมายของพระสมัญญานามพระพุทธเจ้าที่
ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาซึ่งส่วนใหญ่จะมีความหมายที่สื่อถึงความเป็นใหญ่ ความเป็นประธาน ส่วน
3) พระนามที่แสดงถึงอัตลักษณ์ และ 4) พระนามที่สอดคล้องกับเหตุการณ์ที่กวีกำลังเล่า สอดคล้องกับอุเทน
วงศ์สถิตย์ (2012) ที่อธิบายความสำคัญในความหมายของพระนามที่เหมาะสมกับบทบาทของความเป็น
พระมหากษัตริย์ในเขมรโบราณที่สืบชนมาจากสันสกฤต

นอกจากนี้ การหลากคำยังทำให้กวีนิพนธ์เรื่องกุมารสัมภวะไพเราะงดงามและน่าฟังใจ เพราะอุดมไปด้วย
วรรณศิลป์ในการประพันธ์และทำให้เกิดความเพลิดเพลินต่อผู้ฟังหรือผู้อ่าน สมกับที่ได้รับการยกย่องว่าเป็น
มหากาพย์ยอดแห่งวรรณคดีสันสกฤต กาลีทาสพิถีพิถันในการเลือกสรรใช้พระนามหรือคำเรียกชื่อสำหรับการ
พรรณนาด้วยวิธีการหลากคำในกวีนิพนธ์ได้อย่างลงตัวและเหมาะสมกับบทบาทของตัวละครในแต่ละเหตุการณ์
ทำให้คำที่นำมาร้อยเรียงมีความเป็นวรรณศิลป์มากยิ่งขึ้น นับเป็นการประกาศให้ทราบถึงอัจฉริยภาพของกวี
อีกทางหนึ่งด้วยเช่นกัน

รายการอ้างอิง

จิรายุ นพวงศ์, หม่อมหลวง. (2535). ประวัติวรรณคดีสันสกฤต. ใน จิรายุ นิพนธ์. (น. 87-114).

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

บุญเลิศ วิวรรณ. (2553). การวิเคราะห์พระสมัญญานามของพระพุทธเจ้าในคัมภีร์พระพุทธศาสนาและในวรรณคดี
พระพุทธศาสนา (วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย). มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.

บุญเลิศ วิวรรณ. (2562). นันโทปนันทสูตรคำหลวง: ความพิเศษ ความหมาย ความเชื่อ แห่งคำเรียกชื่อพยานาค.

ดำรงวิชาการ, 18(1), 151-172.

- ปานทิพย์ มหาไตรภพ. (2545). นามสกุลพระราชทานในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว: การวิเคราะห์ทางประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาศาสตร์). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- พระมหากวีศักดิ์ วาปีกุลเศรษฐ์. (2563). วรรณกรรมบาลีเรื่องสมันตกุฎวณิชนา: การศึกษาวรรณศิลป์และสังคม (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาจารึกภาษาไทยและภาษาตะวันออก). มหาวิทยาลัยศิลปากร, นครปฐม.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- Apte, V.S. (1890). The Practical Sanskrit-English Dictionary. Retrieved September 20, 2012, from <https://dsal.uchicago.edu/dictionaries/apte/>.
- Bandyopadhyay, Pratap. (1986). Did Kalidasa Complete the Kumarasambhava?. *Journal of the American Oriental Society*, 106(3). 559-564.
- Griffith, R. T. H. (1889). *The Hymns of the Rigveda* (Vol. I). Benares: E.J. Lazarus.
- Kale, M. R. (1917). *Kalidasa's Kumarasambhava cantos I-VIII* (7th Ed.). Delhi: Motilal Banarsidass.
- Kale, M. R. (2016). *A Higher Sanskrit Grammar: for The Use of School and College Students* (11th Reprint). Delhi: Motilal Banarsidass.
- Keith, A.B. (1920). *A History of Sanskrit Literature*. Oxford: Great Britain.
- Mani, V. (1975). *Puranic Encyclopedia, A Comprehensive Dictionary with Special Reference to the Epic and Puranic Literature*. Delhi: Motilal Banarsidass.
- Ryder, A. W. (1928). *Kalidasa Translations of Shakuntala and Other Works*. London: J.M. Dent & Sons Ltd.
- Shar, P. (1990). *Shri Vishnudharmottara* (A Text on Ancient Indian Arts). Baroda: The new order book co.
- Williams, M. (1899). Sanskrit-English Dictionary. Retrieved September 20, 2012, from <https://www.sanskrit-lexicon.uni-koeln.de/scans/MWScan/2020/web/webtc2/index.php>.
- Wongsathit, U. (2012). *The Ksatriyas of Ancient Cambodia*. in Proceeding of the 8th International Conference on Southeast Asian Cultural Values, 6-7 December 2012, Angkor Century Hotel, Siem Reap City, Cambodia. 70-85.

ภาพของสตรีฝรั่งเศสในบทกวี “แต่คุณพยาบาล เอ็มมา เปแยลวิลล์” ของเลโอปอลด์ เซดาร์ ซ็องกอร์

ศิริวิจิตร ปานตระกูล*

Received: 14 September 2021

Revised: 18 November 2021

Accepted: 9 November 2022

บทความเรื่องภาพของสตรีฝรั่งเศสในบทกวี “แต่คุณพยาบาล เอ็มมา เปแยลวิลล์” ของเลโอปอลด์ เซดาร์ ซ็องกอร์ เป็นการศึกษาบทกวี “Pour Emma Payelleville L’infirmière” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาภาพของสตรีฝรั่งเศสซึ่งปรากฏในบทกวี โดยกวีได้ประกอบสร้างภาพสตรีฝรั่งเศสตามแนวคิด “แม่แอฟริกา” ตามหลักสุนทรียะแบบแอฟริกาผิวดำ เพื่อสะท้อนอัตลักษณ์ของชาวแอฟริกาผิวดำและตอบโต้เจ้าอาณานิคมในช่วงศตวรรษที่ 19 ซึ่งประเทศฝรั่งเศสเข้ามายึดครองแอฟริกา นอกจากนี้ซ็องกอร์พยายามขับเคลื่อน “อารยธรรมแห่งสากล” เพื่อให้เกิดการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมฝรั่งเศสกับแอฟริกา ในบทกวีซ็องกอร์เชื่อมโยงศิลปะสองแขนงไว้ด้วยกัน ได้แก่ ศิลปะด้านการประพันธ์และด้านจิตรกรรม โดยภาพสตรีฝรั่งเศสที่ปรากฏมีความเชื่อมโยงกับภาพ “แม่แอฟริกา” แบบดั้งเดิมในฐานะ “นักบุญหญิง” ซึ่งนำแสงสว่างสู่มนุษยชาติด้วยพลังศรัทธาในศาสนา “ผู้มีบทบาทสำคัญในประวัติศาสตร์การเปลี่ยนแปลงของมนุษยชาติ” และ “ผู้เป็นรากฐานอันมั่นคงของสังคม”

บทความวิจัย

บทคัดย่อ

คำสำคัญ

เลโอปอลด์ เซดาร์ ซ็องกอร์;
เอ็มมา เปแยลวิลล์;
แม่แอฟริกา

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาอังกฤษธุรกิจ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย ติดต่อได้ที่:

sirivijit@eau.ac.th

Image of French Woman in the Poem “Pour Emma Payelleville L’infirmière” of Léopold Sédar Senghor

Received: 14 September 2021

Revised: 18 November 2021

Accepted: 9 November 2022

Sirivijit Pantrakul*

The article is a study of the poetry “Pour Emma Payelleville L’infirmière” by Léopold Sédar Senghor, focusing on the poet’s portrayal of a French woman based on the concept of “Mother Africa” according to the black African aesthetic to reflect the identity of black Africans, as well as to react against the colonialists during the 19th century, when France came to occupy Africa. In addition, Senghor is trying to drive “Universal Civilization” for the integration of French and African cultures. In the poetry of Senghor, there is a link between two art forms: literary and painting. The images of French women appear to be linked to the traditional ones of the African Mother as a saint woman bringing light to humanity with the power of religion, a key player in the transformational history of the human, and a solid foundation of society.

Research Article

Abstract

Keywords

Léopold Sédar Senghor;
Emma Payelleville
l’infirmière;
Mother Africa

* Assistant Professor, Business English Department, School of Liberal Arts, Eastern Asia University, e-mail: sirivijit@eau.ac.th

1. เลโอปอลด์ เซดาร์ ซ็องกอร์: ความสัมพันธ์กับทฤษฎีการผสมผสาน

เลโอปอลด์ เซดาร์ ซ็องกอร์ (Léopold Sédar Senghor) เป็นปัญญาชนผิวดำชาวเซเนกัล เขาเป็นผู้ริเริ่มกลุ่มเนกริตูว์ด (Négritude) หรือแนวคิด “สภาวะการเป็นคนดำ” ร่วมกับเอเม เซแซร์ (Aimé Césaire) และเลอง ดูมาส์ (Léon Dumas) เพื่อต่อสู้กับการกดขี่คนผิวดำในรูปแบบต่างๆ ได้แก่ การเข้ามาครอบครองดินแดนของชาวแอฟริกา การปฏิเสธในคุณค่าทางประเพณี วัฒนธรรมและศาสนาของชาวแอฟริกา และปฏิบัติต่อพวกเขาแตกต่างจากมนุษย์กลุ่มชาติพันธุ์อื่น

ซ็องกอร์เป็นกวีผู้มีสายเลือดผสมผสานและถูกหล่อหลอมในวัฒนธรรมผสมผสาน กล่าวคือทางด้านชาติกำเนิด เขาคือลูกชายของบาซิล ดีโอเกว ซ็องกอร์ (Basile Diogoye Senghor) นามสกุลของพ่อเขาคือดีโอเกว (Diogoye) มีความหมายว่า “กษัตริย์แห่งสิงห์” ส่วนคำว่าซ็องกอร์ (Senghor) หมายถึงเกียรติยศ ซ็องกอร์เป็นลูกชายคนโตสุดของครอบครัว เขาจึงถูกเรียกว่าเซดาร์ (Sédar) ซึ่งหมายความว่า “ภูมิใจ” หรือ “คนที่ไม่ต่ำต้อย” ส่วนชื่อเลโอปอลด์ (Léopold) มีที่มาจากชื่อของชาวยุโรป จะพบว่าการผสมผสานระหว่างความเป็นแอฟริกากับความเป็นยุโรปอยู่ในชื่อและนามสกุลของเขา ทำให้คาดการณ์ได้ว่าซ็องกอร์มีเชื้อสายโปรตุเกสตามที่เขาได้กล่าวไว้ในบทกวีชื่อ “บทกวีแห่งการหวนรำลึก” (Élégie des saudades) เขาเกิดมาในเผ่าเซแรร์ซึ่งมีลักษณะสังคมแบบมาตาธิปไตย ในสังคมดังกล่าวเด็กจะอยู่ในการดูแลของผู้เป็นพี่ชายหรือน้องชายของแม่ ซ็องกอร์จึงอยู่ในการดูแลของลุงซึ่งสอนเขาในเรื่องความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ภูตผีวิญญาณตามความเชื่อดั้งเดิมของคนพื้นเมือง แต่เมื่อซ็องกอร์เติบโตขึ้น เขาได้เข้าศึกษาในโรงเรียนของบาทหลวงแห่งพระจิต จนกระทั่งมีความตั้งใจจะเป็นนักบวช แต่ตัดสินใจเปลี่ยนเส้นทางและเข้ามาศึกษาในโรงเรียนสามัญซึ่งก่อตั้งขึ้นสำหรับบุตรหลานชาวยุโรป เนื่องจากซ็องกอร์เป็นนักเรียนที่มีผลการเรียนโดดเด่น ทำให้เขาได้รับทุนการศึกษาไปศึกษาต่อที่ประเทศฝรั่งเศส ต่อมาเขาได้เข้าศึกษาในโรงเรียนหลุยส์-เลอ-กร็องด์ (Louis-le-Grand) ทำให้เขารู้จักกับเพื่อนที่กลายเป็นนักเขียนชื่อดังในอนาคต รวมทั้งฌอร์ฌ ปงปีดู (George Pompidu) ซึ่งเป็นบุคคลที่ซ็องกอร์สนิทสนมและทำให้เขาเข้าสู่วัฒนธรรมของกรุงปารีส จากบรรพบุรุษที่มีการผสมผสานทางชาติพันธุ์และประสบการณ์ในการใช้ชีวิตที่ประเทศฝรั่งเศส ทำให้ซ็องกอร์มองว่าปรากฏการณ์ดังกล่าวเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นทั่วไป จึงปฏิเสธไม่ได้ว่าชาวแอฟริกามีความสัมพันธ์กับชาติพันธุ์อื่นๆ ทั้งทางด้านชีววิทยาและทางวัฒนธรรม ทำให้เขาเสนอทฤษฎีการผสมผสาน (la théorie du métissage) เพื่อตั้งคำถามกับชาวตะวันตกที่มองว่ากลุ่มชาติพันธุ์อื่นซึ่งไม่ใช่ผิวขาวมีความต่ำต้อยกว่า (ศิริวิจิตร ปานตระกูล, 2558, น. 129-130)

ซ็องกอร์เป็นผู้สร้างสรรค์ผลงานด้านวรรณกรรมมากมาย รวมถึงบทกวี และหนังสือ ประเด็นสำคัญที่เขาเสนอมีความหลากหลาย อาทิ เรื่องสุนทรียะแบบแอฟริกาผิวดำ เรื่องการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ทำให้เกิดการตระหนักรู้ของชาวตะวันตกถึงการมีตัวตนของชาวผิวดำและทำให้ยอมรับวิถีปฏิบัติของชาวแอฟริกาผิวดำ ผลงานของเขายังมีคุณค่าต่อประชาชนชาวเซเนกัลและชาวแอฟริกาผิวดำ

2. เลโอปอลด์ เซดาร์ ซ็องกอร์กับแนวคิด “แม่แอฟริกา”

ในสังคมแอฟริกาความเป็นแม่ถือเป็นประเด็นทางวัฒนธรรมและมีความสำคัญอย่างยิ่งของสังคม อีฟฟี อมาเดียม (Ifi Amadiume) กวีชาวไนจีเรียและนักมานุษยวิทยาได้กล่าวไว้ในหนังสือชื่อ *Male Daughters, Female Husbands* ดังนี้

ความเป็นแม่ถือว่ามีคุณค่าดีที่สุดในชีวิตตามประเพณีของชาวแอฟริกาทุกสังคม และในทุกสังคม ชาวแอฟริกามีความเชื่อดั้งเดิมว่าความอุดมสมบูรณ์ของผืนดินเชื่อมโยงกับอำนาจความเป็นแม่ ดังนั้นจึงเกิดความเชื่อว่าแม่คือศูนย์กลางการผลิตและเป็นผู้หาปัจจัยยังชีพ แม่จึงเป็นที่เคารพในสังคม (Amadiume, 1987, p. 191)

ในคริสต์ศตวรรษที่ 19 เลโอปอลด์ เซดาร์ ซ็องกอร์ ในฐานะผู้นำกลุ่ม “สภาะการเป็นคนดำ” ได้ริเริ่มนำแนวคิดเรื่อง “แม่แอฟริกา” ซึ่งได้รับแรงบันดาลใจมาจากคติความเชื่อที่ว่า “สตรีเปรียบเสมือนผืนดิน” ที่มีมาตั้งแต่ยุคบุพกาล มาใช้เพื่อการตอบโต้เจ้าอาณานิคมซึ่งเชื่อว่าชาวตะวันตกมีเหตุผลและมีอารยธรรมเหนือกว่าชาวแอฟริกา ซึ่งล้าหลังและไร้วัฒนธรรม ด้วยการสร้างข้อสองข้อขึ้นมา ข้อหนึ่งคือชนผิวดำ อ่อนไหว ใช้อารมณ์และเป็นผู้สร้างศิลปะ ส่วนอีกข้อหนึ่งคือคนผิวขาวซึ่งมักใช้เหตุผล ดังที่ซ็องกอร์กกล่าวว่า “อารยธรรมคือชนผิวดำและเหตุผลคือชาวกรีก” (Diop, 1979, p. 55) ด้วยวัตถุประสงค์หลายประการ ได้แก่ ประการแรกเพื่อตอบโต้งานวรรณกรรมและศิลปะแขนงต่างๆ ซึ่งสร้างความรู้สึกให้กับผู้รับรู้ในผลงานเหล่านั้นว่าชนผิวดำเป็นสัตว์ที่ต่ำต้อย ประการที่สองเพื่อแสดงให้เห็นความผูกพันระหว่างกวีในฐานะลูกของแม่กับแผ่นดินแม่ ซึ่งหมายถึงแผ่นดินของชาวเซเนรั เพื่อบอกอัตลักษณ์ของกวีในฐานะเป็นผู้สืบเชื้อสายกษัตริย์และเจ้าของดินแดนอันมั่งคั่ง มีความอุดมสมบูรณ์ เต็มไปด้วยความสุข ประการที่สาม เพื่อแสดงความผูกพันอย่างแน่นแฟ้นระหว่างกวีกับแผ่นดินตามคติความเชื่อของสังคมแอฟริกาที่เชื่อในการเป็นอมตะของวิญญาณแห่งบรรพบุรุษซึ่งผูกพันกับลูกหลาน ประการที่สี่ การนำแนวคิดเรื่อง “แม่แอฟริกา” มาใช้สามารถนำกวีกลับสู่ความเป็นชุมชนเพราะแม่ถือเป็นผู้มีอำนาจอย่างแท้จริงในสังคม แม่จึงสัมพันธ์กับกิจกรรมทั้งหมดในสังคมของชาวแอฟริกาผิวดำ ประการที่ห้า การนำแนวคิดเรื่อง “แม่แอฟริกา” มาใช้เป็นแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ผลงานสามารถสะท้อนสุนทรียะแบบชาวแอฟริกาผิวดำ เนื่องจากแนวคิดดังกล่าวภาพของสตรีและภาพแม่เป็นภาพของความงาม ความอบอุ่น ซึ่งช่วยบรรเทาความเจ็บปวดของกวีในฐานะกวีพลัดถิ่น (ศิริวิจิตร ปานตระกูล, 2560, น. 209-210)

ซ็องกอร์ใช้การเปรียบคำระหว่าง “แม่” กับ “แผ่นดิน” ในบทกวีของเขาเช่นบทกวี “สตรีผิวดำ” (Femme noire) ดังข้อความบางส่วนของบทกวีต่อไปนี้

บทกวี “สตรีผิวดำ” (Femme noire)

หญิงเปลือย หญิงดำ

Femme nue, Femme noire

นุ่งห่มด้วยสีผิวของเธอ สีผิวแห่งชีวิต นุ่งห่มด้วยทรวดทรงของเธอ ทรวดทรงแห่งความงาม

Vêtue de ta couleur qui est vie, de ta forme qui est beauté !

ฉันได้เติบโตไ้ร่มเงาของเธอ ความอ่อนโยนแห่งหัตถ์เธอวางทาบบนตาฉัน

J'ai grandi à ton ombre ; la douceur de tes mains bandait mes yeux.

และ ณ ตรงกลางหทัยแห่งฤดูร้อนและยามเที่ยงวัน ฉันได้ค้นพบเธอ โอ้ดินแดนแห่งพันธสัญญา
ค้นพบจากร่องคอสูงอันเกรี้ยวไหม้

Et voilà qu'au cœur de l'Été et de Midi, Je te découvre, Terre promise, du haut d'un haut col calciné
และความงามของเธอได้ฟาดผ่าลงกลางหทัยฉันราวอัสนีแห่งอินทรี

Et ta beauté me foudroie en plein cœur, comme l'éclair d'un aigle.

หญิงเปลือย หญิงมืด

Femme nue, femme obscure

ผลสุกเนื้อแน่น สุขแสนสม รสเมามัวแห่งไวน์ดำ ปากขานบรรเลงปากฉัน

Fruit mûr à la chair ferme, sombres extases du vin noir ; bouche qui fais lyrique ma bouche

ทุ่งหญ้าแนวขอบฟ้าบริสุทธิ์ ทุ่งหญ้าหวั่นไหวเมื่อต้องแรงกล้าของลมตะวันตก

Savane aux horizons purs, savane qui frémit aux caresses ferventes du Vent d'Est

กลองยาวสลักรูป หน้ากลองผิวตึงกระหน่ำร้องไถ่ผู้พิชิต

Tamtam sculpté, tamtam tendu qui gronde sous les doigts du vainqueur

เสียงทุ้มต่ำของเธอคือบทเพลงแห่งจิตวิญญาณของหญิงคนรัก

Ta voix grave de contralto est le chant spirituel de l'Aimée

แปลโดย ศิริวิจิตร ปานตระกูล

จากบทกวี ภาพแม่ที่กวีนำเสนอคือสตรีผู้มีความงามทั้งสี่ผิว เรือนร่าง ดังปรากฏในบาทที่ 1 คือ “สี่ผิวแห่งชีวิต” หรือในบาทที่ 2 “ทรวดทรงแห่งความงาม” นอกจากนี้ภาพของแม่ที่ปรากฏคือ แม่ผู้ปกป้อง มีความอ่อนโยน และน่าเกรงขาม และในบาทที่ 3 คือ “ฉันได้เติบโตไ้ร่มเงาของเธอ ความอ่อนโยนแห่งหัตถ์เธอวางทาบบนแถบบนตาฉัน”

การเปรียบคำระหว่าง “แม่” กับ “แผ่นดิน” ยังเป็นการระลึกถึงแผ่นดินเกิดในระหว่างที่กวีใช้ชีวิตอยู่ที่ปารีส เป็นช่วงเวลาที่เขารู้สึกเหงาและแปลกแยกจากวัฒนธรรมของประเทศฝรั่งเศส ดังปรากฏในบาทที่ 4 “และ ณ ตรงกลางหทัยแห่งฤดูร้อนและยามเที่ยงวัน” ในภาษาฝรั่งเศสคือ “Et voilà qu'au Cœur de l'Été et de Midi คำว่า “Midi” ที่ปรากฏมีความหมายว่า “กลางวัน” หรือ “ดินแดนแห่งพันธสัญญา” อาจตีความหมายถึง “ดินแดนเอริโอเปีย” ในอดีตประเทศเอริโอเปียคืออาณาจักรเอริโอเปียเก่าแก่และมีพื้นที่กว้างขวาง มีอาณาบริเวณอยู่ทั้งในประเทศซูดาน อียิปต์ ผู้คนในแถบนี้ดำรงชีวิตในวิถีวัฒนธรรม “แม่แอฟริกา” นอกจากนี้คำว่า “Midi” ยังหมายถึงแคว้นต่างๆ ที่อยู่ทางตอนใต้ของประเทศฝรั่งเศส การเชื่อมโยงระหว่างกวีกับแผ่นดินแม่ทำให้เขาสามารถรื้อฟื้นความทรงจำเกี่ยวกับเรื่องราวต่างๆ ในแผ่นดินเกิดของตนเอง

การนำแนวคิด “แม่แอฟริกา” มาใช้ยังเป็นการนำเสนอสุนทรียะแบบแอฟริกาผิวดำ โดยมีการผสมผสานระหว่างศิลปะด้านการประพันธ์กับศิลปะด้านจิตรกรรมเพื่อนำเสนอความงามของสตรีผิวดำตามแนวคิดสุนทรียะแบบแอฟริกาผิวดำ ดังที่ซ็องกอร์กล่าวว่า “สิ่งที่ทำให้เกิดจังหวะและก่อให้เกิดอารมณ์ความรู้สึกมากที่สุด ได้แก่ เส้น พื้นผิว สีรูปแบบ โครงสร้าง ผลงานประติมากรรมและจิตรกรรม ท่วงทำนองของบทกวีและดนตรี การเคลื่อนไหวในการเต้นรำ” (Senghor, 1964, p. 211) จากบทกวีพบว่ากวีได้บรรยายอวัยวะและเรือนร่างของสตรี ซึ่งก่อให้เกิดจินตนาการภาพสตรีผิวดำในลักษณะของภาพวาด โดยผสมผสานกับจังหวะต่างๆ ทั้งดนตรี การเคลื่อนไหวของลม

ต้นไม้และสัตว์ ดังปรากฏข้อความในบทที่ 8 และ 9 ได้แก่ “ทุ่งหญ้าวันไหนเมื่อต้องแรงลม” หรือการกล่าวถึงเครื่องดนตรี อาทิ “กลองยาวสลักรูป” เพื่อเป็นการสะท้อนอารมณ์ความรู้สึกของกวีต่อสตรีผิวดำ

3. ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับบทกวี “แต่คุณพยาบาล แอ้มมา เปแยลวิลล์”

บทกวี “แต่คุณพยาบาล แอ้มมา เปแยลวิลล์” เป็นบทกวีหนึ่งในรวมบทกวีชุด “บทเพลงแห่งร่มเงา” หรือ “Chants d'Ombre” ตีพิมพ์เมื่อ ค.ศ.1945 ในรวมบทกวีชุดนี้มีบทกวีทั้งหมด 20 บท คำว่า Chants d'Ombre สะท้อนอัตลักษณ์ของชาวแอฟริกาผิวดำ กล่าวคือคำว่า “Chants” คือการขับขานบทกวี หรือเพลง ซึ่งถือเป็นสัญลักษณ์ของชาวแอฟริกา ดังปรากฏในกิจกรรมต่างๆ ทางสังคมของชาวแอฟริกาผิวดำ รวมทั้งกิจกรรมการต่อสู้ ซึ่งเป็นกีฬาประจำปีของชุมชนซึ่งจะจัดในทุกปีช่วงฤดูฝน และถูกกล่าวไว้ในบทกวีชุดนี้ว่าในการแข่งขันมีการร่ายบทกวีและการขับขานเพลงที่มีเครื่องดนตรีพื้นเมืองเป็นอุปกรณ์ให้จังหวะ พบว่าในบทกวีหลายบทในชุดนี้จะมีชื่อเครื่องดนตรีพื้นบ้านปรากฏอยู่ นอกจากนี้คำว่า “Chants” ยังอาจสื่อถึงการกล่าวบทสวดของคริสต์ศาสนิกชนซึ่งสวดเพื่อขอพรต่อพระเจ้าในสภาวะที่ไม่ปกติทั้งร่างกายและจิตใจของชาวแอฟริกาผิวดำภายใต้การกดขี่ของเจ้าอาณานิคม ส่วนคำว่า “Ombre” อาจมีนัยยะหลายประการ ประการแรก หมายถึง ร่มเงาของต้นไม้ สะท้อนวัฒนธรรมการเกิดของชาวแอฟริกา เพราะประเพณีการประกาศการเกิดของเด็กแรกเกิดในเฝ้าของช็องกอร์มักเกิดขึ้นใต้ต้นไม้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งต้นบาวบับ (Brunel, 2007, p. 1068) หรือเรียกกันว่า “ต้นไม้แห่งชีวิต” เป็นต้นไม้ที่ยังรากลึกลงบนพื้นดินแอฟริกา มีนัยยะว่าชีวิตชาวแอฟริกาผิวดำผูกพันกับแผ่นดินแอฟริกาซึ่งเป็นแผ่นดินแม่ ประการที่สอง คำว่า “Ombre” อาจหมายถึง “เงามืด” สื่อถึงความมืดมิดซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ทุกคนหยุดทำกิจกรรมต่างๆ ในแต่ละวันและอยู่ในสภาวะของการครุ่นคิดและหวนรำลึกความทรงจำต่างๆ เกี่ยวกับวิถีชีวิต รวมทั้งกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนที่ขาดหายไป นอกจากนี้ร่มเงาที่ช็องกอร์กกล่าวถึงอาจหมายถึงร่มเงาแห่งบรรพบุรุษของชาวแอฟริกาและเป็นร่มเงาทางประวัติศาสตร์แอฟริกาที่มีมายาวนาน ดังปรากฏในหนังสือชื่อ (Femmes de l'ombre et Grandes Royales dans la mémoire du continent africain) คำว่า femmes d'ombres หมายถึง สตรีในร่มเงา หนังสือเล่มนี้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องราวของสตรีในประวัติศาสตร์ชาวแอฟริกาผิวดำในยุคอดีตที่มีความเก่าแก่ยาวนาน ข้อมูลดังกล่าวตรงกับสิ่งที่ทิมหนักวิญานานชาติได้ค้นพบ คือซากกระดูกของหญิงสาวซึ่งเป็นซากกระดูกของมนุษย์ที่เก่าแก่ที่สุด มีอายุกว่าสามล้านปีในประเทศเอธิโอเปีย (Sorel & Gomis, 2004, p. 19)

4. การประกอบสร้างภาพแม่แอฟริกาในบทกวี “แต่คุณพยาบาล แอ้มมา เปแยลวิลล์”

ตามหลักสุนทรียะแบบแอฟริกาผิวดำ

บทกวี “แต่คุณพยาบาล แอ้มมา เปแยลวิลล์”

Emma Payelleville

แอ้มมา เปแยลวิลล์

Ton nom brisera les images poudreuses des gouverneurs.

ชื่อของเธอจะทำลายภาพเบื่อนฝุ่นของผู้ปกครองของเจ้าอาณานิคม

Toi la si faible et frêle jeune fille

เธอเด็กสาวที่อ่อนแอและเปราะบาง

Tu rompis les remparts décrétés entre toi et nous, les faubourgs indigènes.

เธอทำลายทุกกฏบัตรที่กั้นกลางระหว่างเธอกับพวกเรา เข้ามาในดินแดนของคนพื้นเมือง

Ignorante de la technique des bureaux, sans livre sans dictionnaire

ไม่รู้กฎของเจ้าอาณานิคม ไร้ตำรา ไร้พจนานุกรม

Sans interprète aigu, tes yeux surent percer l'épaisseur des remparts.

ไร้ล่ามเจ้าเล่ห์ ตาของเธอสามารถทะลุความหนาของป้อมปราการ

Tes yeux le mystère lourd des corps noirs

ตาของเธอความลึกลับอันหนักหน่วงของร่างกายสีดำ

Tes yeux pour les seuls yeux transparents de pure eau

ตาของเธอเพื่อตาที่ใสดั่งน้ำบริสุทธิ์ของชาวแอฟริกา

Tes mains, sous la douceur charnelle des corps noirs

มือของเธออยู่ภายใต้ความนุ่มนวลของเนื้อหนังของกายสีดำ

Fraternelle douceur pour toi seule

ความนุ่มนวลแบบพี่น้องเพื่อเธอเท่านั้น

Tes mains découvrir, tes mains extirper les nœuds de leurs misères.

มือของเธอค้นพบ มือของเธอปลดปล่อยความทุกข์ของชาวแอฟริกา

Que des génies hostiles séculairement n'avaient pu faire si durs.

วิญญาณศักดิ์สิทธิ์ที่แข็งแกร่งไม่อาจทนความทุกข์อันยาวนานมาก่อน

Toi couleur de lait et d'enfant

เธอสีขาวนวลและสีของเด็ก

Ton nom brisera les bronzes poudreux des gouverneurs

ชื่อของเธอจะทำลายอนุสาวรีย์เปื้อนฝุ่นของผู้ปกครองของเจ้าอาณานิคม

Sous ton visage lumineux, au carrefour des cœurs noirs

ภายใต้ใบหน้าสว่างไสวของเธอ ณ กลางใจสีดำ

Gardé jalousement par les ténèbres fidèles de leur mémoire noire.

แปลโดย ศิริวิจิตร ปานตระกูล

ซ็องกอร์ได้กล่าวไว้ว่า “สิ่งสำคัญของ “สภาวะการเป็นคนดำ” อยู่ในคำพูด ในบทกวี” (Ibáñez, 2009, p. 59) ซ็องกอร์ประกอบสร้างภาพสตรีผ่านบทกวีในลักษณะภาพแม่แอฟริกาตามหลักสุนทรียะแบบแอฟริกาผิวดำ ประกอบด้วย “อารมณ์ ความรู้สึก สัญชาตญาณ ความเป็นธรรมชาติ จังหวะ การเต้น ภาพที่ทำให้เกิดจังหวะและการอุปมา” (Senghor, 1956, p. 58) การเปรียบเทียบแผ่นดินกับสตรีเป็นการนำเสนอภาพอุปมา (image-analogie) และภาพที่ทำให้เกิดจังหวะ (image rythmée) ถือเป็นลักษณะสำคัญของศิลปะชนผิวดำ ทำให้ผู้อ่านได้มองเห็นการเคลื่อนไหวและรับรู้ถึงการมีชีวิตอยู่ของสรรพสิ่ง ดังที่ซ็องกอร์ได้ให้คำจำกัดความของคำว่า “จังหวะ” ว่าเป็น “โครงสร้างของสิ่งมีชีวิต พลงภายในทำให้เกิดเป็นรูปร่าง ระบบของคลื่นของความรู้สึกที่ส่งมายังผู้อื่น ความรู้สึก

อันบริสุทธิ์ของพลังเหนือธรรมชาติ จังหวะคือการสั่นสะเทือนความรู้สึก คือพลังที่ทำให้เรารู้ถึงที่มาของสิ่งมีชีวิตผ่านความรู้สึก” (Senghor, 1956, p. 58)

การประกอบสร้างภาพแอมมา เปแวลวีลเป็นภาพของเด็กสาวที่อ่อนแอและเปราะบาง ดังปรากฏในบทที่ 3 “เธอเด็กสาวที่อ่อนแอและเปราะบาง” ความอ่อนแอและเปราะบางสะท้อนภาพสตรีที่มีเรือนร่างเล็กและน่าทะนุถนอมและอาจสะท้อนความอ่อนแอทางร่างกายหรือจิตใจ แต่ภายใต้เรือนร่างที่อ่อนแอและเปราะบาง สตรีผู้นี้กลับมีพลังทำลายภาพของเจ้าอาณานิคมและทำลายสิ่งที่ขวางกั้นระหว่างคนผิวดำกับผิวขาว การนำเสนอภาพการเปรียบเทียบระหว่างความอ่อนแอของร่างกายกับพลังความเข้มแข็งของสตรีทำให้เห็นความย้อนแย้งของสตรีโดยเฉพาะอย่างยิ่งสตรีผู้เป็นแม่ แม้มีร่างกายที่อ่อนแอ แต่ด้วยคลื่นพลังของความรักและคลื่นของความรู้สึกที่บริสุทธิ์ของแม่ถูกส่งผ่านมายังกวีได้แม้มีข้อจำกัด และแม้สตรีผู้นี้เป็นชาวฝรั่งเศส แต่สามารถสื่อสารกับกวีได้โดยไม่ผ่านล่าม เนื่องจากพลังความรักอันบริสุทธิ์ประจักษ์ความรักของแม่ซึ่งเป็นพลังความรักอันยิ่งใหญ่ที่มีต่อลูกแบบไม่มีเงื่อนไขใดๆ

ซ็องกอร์บรรยายภาพของแอมมา เปแวลวีลตามหลักสุนทรียะแบบแอฟริกาผิวดำ โดยเชื่อมโยงระหว่างศิลปะด้านการประพันธ์กับด้านจิตรกรรมไว้ด้วยกัน เช่นเดียวกับการบรรยายภาพแม่แอฟริกาในบทกวี “สตรีผิวดำ” โดยปรากฏแสง สีและเงา ซึ่งจะมีสองสีหลักที่ปรากฏ ได้แก่ สีดำและสีขาว กวีได้บรรยายดวงตา สีผิวและใบหน้าเพื่อให้ผู้อ่านรับรู้การมีอยู่ของสิ่งต่างๆ ดังปรากฏในบทที่ 7-8 ด้วยข้อความ “มีความลึกกลับอันหนักหน่วง” และ “ตาที่ใสต้งน้ำบริสุทธิ์” กวียังบรรยายถึงสีผิวในบทที่ 9 ด้วยข้อความ “เนื้อหนังของกายสีดำ” และในบทที่ 13 ด้วยข้อความ “เธอสีขาวน่านและสีของเด็ก” นอกจากนี้กวีได้บรรยายใบหน้าด้วยคำว่า “สว่างไสว” คู่กับคำว่า “หัวใจสีดำ” การใช้สียังเป็นการสะท้อนความเข้าใจต่อสิ่งต่างๆ รอบตัวตามแบบแอฟริกาผิวดำ โดยปกติสีขาวคือสีที่เกี่ยวข้องกับความตายและบรรพบุรุษผู้ล่วงลับ สีขาวยังเป็นสัญญาณที่บ่งบอกถึงการทำให้ความตายสูญสลายไป และการมีพลังของการรักษาให้หายเจ็บป่วย ด้วยเหตุผลดังกล่าวชาวแอฟริกามักทำพิธีปิดเป่าความทุกข์ด้วยน้ำสะอาดที่ใสบริสุทธิ์ดังที่กวีเชื่อมโยงระหว่าง “ความขาวใส” กับ “ความบริสุทธิ์ของน้ำ” โดยปรากฏคำว่า “น้ำบริสุทธิ์” ในบทที่ 8 ส่วนสีดำ คนส่วนใหญ่มักตีความว่าเป็นสีแห่งความโชคร้าย แต่สำหรับชาวแอฟริกาสีดำหมายถึงความมืดที่เขาสามารถหลบซ่อนตัวเองจากศัตรูได้อย่างปลอดภัย (Ibáñez, 2009, p. 51)

5. ภาพ “แม่แอฟริกา” กับทฤษฎีการผสมผสานของซ็องกอร์

ซ็องกอร์มีความเชื่อว่าแอฟริกาจะได้รับอิสรภาพได้หากแอฟริกามีบทบาทในการขับเคลื่อน “อารยธรรมแห่งสากล” เขานำแนวคิดดังกล่าวของปีแยร์ เตยยาร์ด เดอ ชาร์แต็ง (Pierre Teilhard de Chardin) นักบวชนิกายเยซูอิตชาวฝรั่งเศส นักบรรพชีวิน นักเทววิทยาและนักปรัชญา ซึ่งเชื่อว่าวัฒนธรรมชาวแอฟริกาคือจุดเริ่มต้นของวัฒนธรรมอันหลากหลายของมนุษยชาติมาเพื่อพัฒนาทฤษฎีการผสมผสาน (le théorie du métissage) การนำแนวคิดของชาร์แต็งมาใช้ เนื่องจากซ็องกอร์ได้รับแรงบันดาลใจจากการค้นพบร่องรอยหลักฐานทางโบราณคดีในช่วงครึ่งหลังศตวรรษที่ 20 ทำให้นักชาติพันธุ์บางส่วนเชื่อกันว่าวัฒนธรรมชาวแอฟริกาเป็นวัฒนธรรมที่เก่าแก่ที่สุดของมนุษยชาติและเป็นจุดเริ่มต้นของวัฒนธรรมอันหลากหลายในโลก (Sorel & Gomis, 2004, p. 8)

ซ็องกอร์และชาร์แต็งมีความศรัทธาในคริสต์ศาสนานิกายคาทอลิก ความศรัทธาในศาสนาทำให้ซ็องกอร์ผ่านพ้นช่วงเวลาของความทุกข์ทรมานในระหว่างการถูกคุมขังที่ประเทศฝรั่งเศสจากการต่อต้านกองทัพนาซี นอกจากนี้ทั้งสองต่างปฏิเสธแนวคิดเรื่อง “พันธกิจเรื่องการสร้างอารยธรรมของประเทศฝรั่งเศส” ซึ่งเจ้าอาณานิคมนำมาใช้ในช่วงการเข้ามามีครอบครองดินแดนแอฟริกา แต่สำหรับซ็องกอร์และชาร์แต็งแนวคิดดังกล่าวเป็นเพียงการเหยียดสีผิว ไม่ใช่การสร้างอารยธรรมแต่อย่างใด การนำแนวคิด “อารยธรรมแห่งสากล” มาใช้เพื่อตอบโต้พันธกิจของเจ้าอาณานิคม เนื่องจากซ็องกอร์มีศรัทธาในพระเจ้าและเชื่อว่ามนุษย์ทุกคนมีความเท่าเทียมกันในสายตาของพระเจ้า วัฒนธรรมของทุกกลุ่มชนที่ทำให้มนุษย์ดำรงชีพอยู่ได้นั้นจึงเป็น “อารยธรรมแห่งสากล”

คำจำกัดความของคำว่า “การผสมผสาน” ในทฤษฎีของซ็องกอร์เป็นสิ่งที่มีการถกเถียงกันอย่างกว้างขวางในวงวิชาการ แต่หากพิจารณาในพจนานุกรม “Le Grand Robert de la langue Française” ฉบับที่ตีพิมพ์เมื่อ ค.ศ. 1989 คำว่า “métissage” คือการผสมผสานระหว่างเชื้อชาติ ส่วนในหนังสือ “Les Races Humaines” ซึ่งเขียนโดยองรี วิกตอร์ วาลลัวส์ (Henri Victor Vallois) เมื่อ ค.ศ. 1944 ได้ให้ความหมายของคำว่า “métissage” ว่าเป็นการผสมผสานระหว่างเชื้อชาติเช่นกัน (Lüsebrink, 1993, p. 93) สำหรับซ็องกอร์ “การผสมผสาน” คือยุทธศาสตร์การยกระดับพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่ถูกกลืนโดยได้ระบบการปกครองจักรวรรดินิยมฝรั่งเศสด้วยการหยิบยืมวัฒนธรรมอื่นมาใช้อย่างอิสระ จนเกิดการหลอมรวมกันและเกิดเป็น “อารยธรรมแห่งสากล” ซึ่งเป็นวัฒนธรรมร่วมกันระหว่างเผ่าพันธุ์ที่หลากหลาย (Vetinde & Fofana, 2014, p. 92) สอดคล้องกับชาร์แต็งที่ให้คำจำกัดความ “อารยธรรมแห่งสากล” ว่าหมายถึง “การผสมผสานระหว่างการให้กับการรับ” ดังนั้นการผสมผสานที่ซ็องกอร์หมายถึงจึงเป็นการผสมผสานทางด้านวัฒนธรรมและศาสนา ไม่ใช่การครอบงำทางวัฒนธรรมของชาติหนึ่งชาติใดเหนือชาติอื่น แต่เป็นการยอมรับลักษณะเฉพาะของผู้คนทุกชาติในบรรยากาศแบบพหุวัฒนธรรม การตระหนักถึงคุณค่าทางวัฒนธรรมของตนเองและเปิดรับสู่วัฒนธรรมของผู้อื่น

ซ็องกอร์เชื่อว่ากลุ่มเนกริตูว์จะมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อน “อารยธรรมแห่งสากล” ซึ่งเป็นการขับเคลื่อนด้วยภาษาฝรั่งเศส โดยซ็องกอร์ได้บัญญัติศัพท์คำว่า “Francité” ซึ่งพจนานุกรม Larousse ได้ให้คำจำกัดความ “Francité” ว่าหมายถึง คุณค่าของสิ่งที่เกี่ยวข้องกับภาษาฝรั่งเศสหรือคุณลักษณะของทุกสิ่งที่ได้การยอมรับว่าเป็นฝรั่งเศส (Lüsebrink, 1993, p. 93) จากการนำแนวคิดผสมผสานมาใช้พบว่าซ็องกอร์เป็นกวีที่มีคุณลักษณะแบบทวิลักษณ์ กล่าวคือเป็นกวีที่มีแนวคิดผสมผสานระหว่างความเป็นตะวันตกกับความเป็นแอฟริกา กวีที่ใช้ภาษาเซแรร์ซึ่งเป็นภาษาเผ่าของเขาเป็นแรงบันดาลใจและใช้ภาษาฝรั่งเศสสร้างสรรค์ผลงาน กวีที่มีความชื่นชอบในผลงานของนักเขียนร่วมสมัยชาวแอฟริกา เช่น กามารา เลย์ (Camara Laye) และหลงใหลในความมีเสน่ห์ของบทกวีของชาร์ลส์ โบแดลแยร์ (Charles Baudelaire) ปอล โกลเดล (Paul Claudel) กวีที่ถือปฏิบัติศาสนาคริสต์นิกายคาทอลิกและมีความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของเผ่าเซแรร์ เพื่อทำให้กวีพบกับความสงบสุขโดยอยู่ร่วมกับพลังเร้นลับต่างๆ ในจักรวาล

การนำภาพของแอดมา เปแยลวีลซึ่งเป็นสมาชิกคนแรกขององค์กร “ลูแสงสว่าง” (Ad Lucem) มานำเสนอเป็นการสะท้อนความศรัทธาของเขาต่อพระเจ้า ความรักของพระเจ้าต่อมนุษยชาติและความรักระหว่างเพื่อนมนุษย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับชาวแอฟริกา ความรักคือการแสดงออกทางอารมณ์ของมนุษย์และเป็นการสะท้อนสิ่งที่ชาวแอฟริกาฝังใจได้แก่ ความเชื่อในเรื่องอารมณ์มากกว่าเหตุผล ความรักในบทกวีคือความรักบริสุทธิ์ของพยาบาลเปแยลวีลที่มีต่อชาวแอฟริกาผิวดำที่เขามารักษาชาวแอฟริกาในดินแดนของชาวแอฟริกา แม้ว่าจะมีกำแพงที่ขวางกั้นระหว่างชาวยุโรปกับชาวแอฟริกาก็ตาม ความรักของเปแยลวีลยังเปรียบเสมือนสะพานเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างชาวยุโรปกับชาวแอฟริกาซึ่งเป็นความรักกันพ้องดังที่ปรากฏในบทกวีในบทที่ 10

“ความนุ่มนวลแบบพี่น้องเพื่อเธอเท่านั้น” นอกจากนั้นบทกวียังสะท้อนความเชื่อและความศรัทธาของซ็องกอร์ที่ผสมผสานระหว่างความเชื่อเรื่องภูตผีวิญญาณบรรพบุรุษกับความเชื่อในคริสต์ศาสนาในสถานะที่ชาวแอฟริกาผิวดำอยู่ภายใต้การปกครองของเจ้าอาณานิคม ชาวพื้นเมืองไม่สามารถดำรงชีวิตได้ในวิถีชีวิตปกติและไม่สามารถเชื่อมโยงกับวิญญาณบรรพบุรุษด้วยประเพณีและพิธีกรรมที่เคยปฏิบัติมาดังปรากฏในบทที่ 12 “วิญญาณศักดิ์สิทธิ์ที่แข็งแกร่งไม่อาจทนความทุกข์อันยาวนานมาก่อน” เนื่องจากเจ้าอาณานิคมพยายามลบล้างความเชื่อและวิถีปฏิบัติเหล่านั้นและหยิบนกฏระเบียบและแบบแผนการดำเนินชีวิตรูปแบบใหม่ให้ชาวพื้นเมือง

แอดมา เปแยลวิลล์ มีคุณลักษณะเดียวกับแม่แอฟริกาแบบดั้งเดิมในฐานะนักบุญหญิง ซึ่งเป็นผู้มีบทบาทสำคัญทางศาสนาและมีบทบาทด้านการรักษาความเจ็บป่วย เนื่องจากการทำหน้าที่ทั้งสองหน้าที่ในอดีตมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน กล่าวคือแม่แอฟริกาในอดีตจะเป็นผู้มีความรู้ในเรื่องสมุนไพรต่างๆ ซึ่งเป็นมรดกตกทอดจากรุ่นสู่รุ่น แม่ทำหน้าที่รักษา และก่อนที่จะทำการรักษาอาการป่วย แม่จะทำพิธีเพื่อขอพรจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์เพื่อให้การรักษาสำเร็จลุล่วงไปได้ ด้วยเหตุผลดังกล่าวซ็องกอร์จึงนำแนวคิดเรื่อง “แม่แอฟริกา” มาใช้เพื่อเยียวยารักษาบรรเทาความเจ็บปวดของกวีในฐานะกวีพลัดถิ่นซึ่งมีความทุกข์ทางจิตใจ การเชื่อมโยงระหว่างแอดมา เปแยลวิลล์ในฐานะแม่แอฟริกาจึงมีบทบาทสำคัญในการรักษาทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจให้กวีหายจากความเจ็บปวดเนื่องจากเปแยลวิลล์มีบทบาทสำคัญทางด้านศาสนาและการรักษา เนื่องจากเธอเป็นพยาบาลชาวฝรั่งเศสและสมาชิกคนแรกขององค์กร “สูล่งสว่าง” ที่เดินทางมาที่เมืองดาการ์ เมืองหลวงของประเทศเซเนกัล ใน ค.ศ. 1945 ด้วยพันธกิจด้านการแพทย์ ในส่วนขององค์กร “สูล่งสว่าง” เป็นองค์กรทางศาสนาฆราวาสซึ่งก่อตั้งขึ้นเมื่อ ค.ศ. 1935 องค์กรดังกล่าวก่อตั้งขึ้นมาเพื่อสนับสนุนงานของกลุ่มมิชชันนารีในด้านต่างๆ อีกทั้งยังทำหน้าที่ดูแลนักศึกษาผิวดำซึ่งรวมถึงซ็องกอร์ที่อาศัยอยู่ที่ประเทศฝรั่งเศสให้มีบรรยากาศความอบอุ่นในครอบครัวฝรั่งเศสและบรรยากาศแบบคริสต์ศาสนา และยังทำหน้าที่ให้ความช่วยเหลือด้านการแพทย์ในประเทศต่างๆ แอดมา เปแยลวิลล์ (Ad Lucem, 2020, p. 8) ดังปรากฏในบทที่ 11 “มือของเธอฉันพบ มือของเธอปลดปล่อยความทุกข์ของชาวแอฟริกา” ความทุกข์ที่กวีกล่าวถึงอาจหมายถึงความทุกข์ทางจิตใจของกวีในฐานะกวีพลัดถิ่นและความทุกข์ทางร่างกายของชาวแอฟริกาจากความเจ็บป่วย

ภาพของสตรีแอฟริกาและเปแยลวิลล์อาจเชื่อมโยงกันในฐานะผู้ที่นำแสงสว่างสู่มนุษยชาติด้วยพลังศรัทธาในศาสนา ความเชื่อมโยงของสตรีทั้งสองดินแดนเชื่อมโยงจากงานที่ทำ กล่าวคือเปแยลวิลล์เป็นสมาชิกขององค์กร “Ad Lucem” คำว่า “Ad Lucem” เป็นภาษาละตินมีความหมายว่า “สูล่งสว่าง” ภารกิจขององค์กรดังกล่าวเป็นพันธกิจทางด้านการแพทย์ การศึกษา ด้านศิลปะและวัฒนธรรม ภารกิจดังกล่าวเป็นการทำเพื่อความสุขความปลดปล่อยของมนุษยชาติและเพื่อรับใช้พระเจ้า ซึ่งสอดคล้องกับภารกิจของสตรีแอฟริกาในอดีต คือ “ผู้สร้างสรรค์ศิลปะอันสวยงาม” ทำให้สตรีเป็นภาพแทนของความรู้สึกปลดปล่อย มั่นคง ความมีอิสรภาพและแสงสว่างของสังคม (Houeto, 1972, p. 57) เนื่องจากงานของสตรีแอฟริกาในการสร้างสรรค์ศิลปะทั้งในเรื่องการถักทอผ้า การปั้นเครื่องปั้นดินเผา การกล่าวบทกวี การใช้ภาษาเพื่อการบอกเล่าเรื่องราวและนิทานต่างๆ จากรุ่นสู่รุ่นไม่เพียงแต่เป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมเท่านั้น แต่ยังเป็นงานที่สร้างจินตนาการและสะท้อนอารมณ์ความรู้สึกของชาวแอฟริกาเพื่อรับใช้พระเจ้าตามความเชื่อของชาวแอฟริกาผิวดำที่เชื่อว่าการสร้างสรรค์ศิลปะความงามด้านต่างๆ คือการสร้างพลังให้กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของชาวแอฟริกาผิวดำ

บรูเนล (Brunel, 2007, p. 80) ได้ให้ข้อสังเกตว่าบทกวี “แต่คุณพยาบาล แอดมา เปแยลวิลล์” ได้รับแรงบันดาลใจมาจากบทกวี “มือของฌานน์-มารี” (Les Mains de Jeanne-Marie) ของอาตูร์ แรงโบด์ (Arthur Rimbaud) กวีชาวฝรั่งเศส เป็นการสะท้อนแนวคิดผสมผสานของซ็องกอร์ซึ่งเชื่อมโยงบทบาทของสตรีแอฟริกากับสตรีฝรั่งเศส

ในฐานะผู้มีบทบาทสำคัญในประวัติศาสตร์การเปลี่ยนแปลงของมนุษยชาติ กล่าวคือการกล่าวถึงมือของฉานน์-มารี ซึ่งเชื่อมโยงกับภาพสตรีแห่งคอมมูนปารีส ทำให้ผู้อ่านเกิดมโนภาพเหตุการณ์การต่อสู้ครั้งสำคัญทางประวัติศาสตร์ของฝรั่งเศส ในช่วง ค.ศ. 1870 สตรีมีส่วนร่วมกับการต่อสู้เพื่อต่อสู้กับชาวปรัสเซียซึ่งเข้ามาบุกรุกประเทศฝรั่งเศส จนประเทศฝรั่งเศสพ่ายแพ้ ภายใต้การปกครองของปรัสเซีย ชาวฝรั่งเศสต้องอยู่ในสภาพที่ยากลำบาก หิวโหย และถึงแม้ฝ่ายความมั่นคงจะเซ็นสัญญาสงบศึกกับฝ่ายปรัสเซีย แต่กลับเป็นจุดเริ่มต้นของความรุนแรงอย่างแท้จริง การปะทะระหว่างกองทัพสตรีที่พร้อมต่อสู้เพื่อยุติสภาพการกดขี่และความต่ำต้อยของสภาพชีวิตซึ่งในยุคนั้นสตรีไม่มีสิทธิใดในครอบครัว สังคม และการเมืองและไม่ถูกมองว่าเป็นคนเช่นเดียวกับบุรุษ จนเกิดเหตุการณ์นองเลือดในที่สุดกลุ่มสตรีได้รับชัยชนะเหนือรัฐบาลและสามารถเสนอร่างกฎหมายที่ให้ความเป็นธรรมแก่สตรีในทุกมิติของชีวิต

“มือของฉานน์-มารี” มีนัยยะหมายถึง มือของสตรีที่ร่วมกันเผาศาลว่าการกรุงปารีส ศาลและพระราชวังใน“สัปดาห์การนองเลือด” ซึ่งถือเป็นหัวใจของกรุงปารีส ภาพเหตุการณ์ดังกล่าวถูกนำเสนอโดยสื่อมวลชนมากมาย รวมทั้งศิลปินต่างวาดภาพเหตุการณ์ในวันนั้น อาทิ ภาพที่มีชื่อว่า “Les séides de la commune, les pétroleuses et les enfants perdus”¹ ซึ่งวาดโดยศิลปิน เฟเดริก เตโอโดร์ (Fédéric Théodore) ภาพดังกล่าวสะท้อนภาพของสตรีที่ร่วมเหตุการณ์เผาเมืองครั้งประวัติศาสตร์และมักถูกเชื่อมโยงกับภาพ “Les tricoteuses Jacobines” ซึ่งวาดโดยปีแยร์ เอเตียน (Pierre Etienne) เป็นภาพสตรีสามคนกำลังถักนิตติ้ง² ภาพนี้ทำให้เกิดจินตนาการเกี่ยวกับการต่อสู้ของสตรีที่เริ่มมีบทบาทการต่อสู้ในช่วง ค.ศ. 1793 ที่สตรีตั้งคำถามกับคำประกาศหลักสิทธิมนุษยชนเมื่อ ค.ศ. 1789 ที่ว่า “บุรุษทุกคนที่เกิดมามีสิทธิและเสรีภาพเท่าเทียมกัน” คำประกาศดังกล่าวไม่ได้รวมสิทธิของสตรีไว้ โอแลงปี เดอกูฌส์ (Olympe de Gouges) นักเขียนสตรีชาวฝรั่งเศสและนักเคลื่อนไหวทางการเมืองเพื่อสิทธิสตรีจึงได้ร่างหลักสิทธิเสรีภาพสำหรับสตรีและความเป็นประชากร (Déclaration des droits de la femme et de la citoyenne) เสนอควบคู่ไปกับคำประกาศที่มีอยู่เดิม ทำให้สตรีเริ่มรวมตัวกันและเรียกร้องสิทธิความเท่าเทียมกันระหว่างบุรุษกับสตรีตามร่างคำประกาศของเดอกูฌส์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องสิทธิทางการเมือง ภาพที่ศิลปินสร้างสรรค์ทำให้เกิดเรื่องเล่าต่างๆ เกี่ยวกับการต่อสู้ของสตรี จนกลายเป็นตำนานของประเทศฝรั่งเศสว่าการเปลี่ยนแปลงทางสังคมเกิดขึ้นด้วยพลังของสตรี

เหตุการณ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าสตรีฝรั่งเศสอาจเป็นภาพแทนของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและผู้รักษาความยุติธรรมซึ่งสอดคล้องกันกับวัฒนธรรมของชาวแอฟริกาซึ่งเชื่อว่าสตรีคือ “รากฐานอันมั่นคงของสังคม” (Houeto, 1972, p. 56) ในสังคมแอฟริกา สตรีได้รับความไว้วางใจ ตลอดจนเป็นภาพแทนของความยุติธรรม ทำให้พรรคการเมืองต่างๆ มักนำรูปของสตรีไปใช้เป็นสัญลักษณ์ของพรรคการเมือง การที่สตรีแอฟริกาได้รับความ

¹ ภาพวาดดังกล่าวปรากฏภาพสองภาพ ภาพแรกมีสตรีสามคนกำลังจุดไฟเผาบ้านที่พวกเขาเพิ่งประตู่เข้าไป สตรีด้านขวาหยิบขวดน้ำมันให้กับเพื่อน ส่วนสตรีด้านซ้ายกำลังเตรียมขว้างคบเพลิงที่พวยพุ่งด้วยไฟเข้าไปในบ้านเรือน อีกภาพหนึ่งคือภาพสตรีสองคนมีใบหน้าที่สะท้อนอารมณ์ความรุนแรงและน่าเกลียด อาจตีความได้ว่าภาพความน่าเกลียดนี้เป็นสิ่งที่ย้อนแย้งกับเมืองที่มีความสูงส่ง แต่มีตบอด (Tillier, 2016)

² ภาพของสตรีสามคนนี้เป็นภาพแทนของสตรีที่ร่วมเดินประท้วงไปยังพระราชวังแวร์ซายส์ เพื่อประท้วงต่อพระเจ้าหลุยส์ที่ 16 โดยเรียกร้องสิทธิของสตรีและสิทธิความเป็นประชาชน จนกระทั่งพระองค์ยินยอมตามข้อเรียกร้อง ในการต่อสู้มีสตรีจำนวนมากถูกพิพากษาประหารโดยการตัดคอด้วยเครื่องกิโยติน แต่ในระหว่างรอการประหาร สตรีกลุ่มนี้ถักนิตติ้งเพื่อฆ่าเวลา ภาพ “Les tricoteuses Jacobines” ถือเป็นภาพประวัติศาสตร์การต่อสู้และการเปลี่ยนแปลงของประเทศฝรั่งเศสจากระบอบกษัตริย์มาสู่ระบอบสาธารณรัฐฝรั่งเศส (Denoël, 2008)

ไว้วางใจเนื่องจากสตรีแอฟริกาในฐานะ “แม่แอฟริกา” เป็นผู้สร้างประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติและเป็นผู้มีบทบาทในทุกมิติทางสังคมเพื่อให้สังคมแอฟริกาดำรงอยู่ได้ ดังสุภาษิตของชาวแอฟริกาที่ว่า “งานของแม่นำไปสู่ความสำเร็จของสังคม” (Sow, 1972, p. 339)

อาจกล่าวได้ว่า บทกวีของซ็องกอร์เชื่อมโยงผู้อ่านกับงานศิลปะฝรั่งเศสประเภทจิตรกรรม ทำให้ผู้อ่านเกิดมโนภาพเกี่ยวกับสถานการณ์ของชนดำในฐานะคนพื้นเมืองชาวแอฟริกาภายใต้การปกครองของเจ้าอาณานิคมที่ถูกมองว่าเป็นสิ่งมีชีวิตที่ต่ำต้อย และต้องดำรงชีวิตภายใต้กฎเกณฑ์ของเจ้าอาณานิคม ทำให้ไม่มีสิทธิ์เท่าเทียมกับเจ้าอาณานิคมในมิติต่างๆ ทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง นอกจากนี้การเชื่อมโยงศิลปะทั้งสองประเภทยังสะท้อนอารมณ์และความรู้สึกร่วมกันของผู้คนที่เต็มไปด้วยความทุกข์ ความโกรธและความปรารถนาที่จะต่อสู้ในทุกรูปแบบเพื่อนำไปสู่ความเท่าเทียมกันระหว่างกลุ่มคน

6. สรุป

ซ็องกอร์นำแนวคิดเรื่อง “แม่แอฟริกา” มาใช้เป็นแรงบันดาลใจเพื่อสร้างสรรค์บทกวี โดยประกอบสร้างภาพพยายาลเปแเลลวีลตามหลักสุนทรียะแบบแอฟริกาผิวดำ เป็นการสะท้อนอัตลักษณ์ของชาวแอฟริกาผิวดำซึ่งมีความเข้าใจและให้ความหมายกับสิ่งต่างๆ รอบตัวตามแบบฉบับชาวแอฟริกาผิวดำ ทั้งนี้ซ็องกอร์สามารถนำศิลปะของชาวแอฟริกามาผสมผสานกับศิลปะของชาวฝรั่งเศสเพื่อสะท้อนแนวคิดเรื่อง “อารยธรรมแห่งสากล” โดยในบทกวี “แต่คุณพยายาล แอ้มมา เปแเลลวีล” ภาพของพยายาลเปแเลลวีลเชื่อมโยงกับภาพ “แม่แอฟริกา” แบบดั้งเดิมในฐานะ “นักบุญหญิง” “ผู้มีบทบาทสำคัญในประวัติศาสตร์การเปลี่ยนแปลงของมนุษยชาติ” “ผู้นำแสงสว่างสู่มนุษยชาติด้วยพลังศรัทธาในศาสนา” และ “ผู้เป็นรากฐานอันมั่นคงของสังคม”

อย่างไรก็ตามแนวคิดเรื่องการผสมผสานของซ็องกอร์ถูกวิพากษ์วิจารณ์โดยกลุ่มนักวิชาการและนักเขียนอย่างกว้างขวาง รวมทั้งมอง ปอล ซาตร์ (Jean Paul Satre) ซึ่งมีอุดมการณ์การต่อสู้เพื่อนำไปสู่สังคมในอุดมคติที่ปราศจากเชื้อชาติและชนชั้น ซาตร์วิจารณ์ว่าแนวคิด “สภาวะการเป็นคนดำ” คือลัทธิที่เกิดขึ้นมาเพื่อต่อต้านการเหยียดผิวแต่กลับกลายเป็นลัทธิเหยียดผิวเสียเอง (anti-racist racism)

รายการอ้างอิง

- ศิริวิจิตร ปานตระกูล. (2558). สุนทรียะสตรีผิวดำ: จาก “แม่แอฟริกา” ถึงแนวคิด “สภาวะการเป็นคนดำ” ของ เลโอปอลด์ เซดาร์ ซ็องกอร์. *วารสารวรรณคดีเปรียบเทียบ*, 4(1), 128-145.
- ศิริวิจิตร ปานตระกูล. (2560). แนวคิดเรื่อง “แม่แอฟริกา” กับสตรีเซเนกัลในผลงานของอูสมาน ซองแบน (วิทยานิพนธ์ดุขะบัณฑิต สาขาวิชาวรรณคดีและวรรณคดีเปรียบเทียบ). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- Ad Lucem. (2020). *Laïcité missionnaire*. Retrieved June 20, 2020, from <https://louisthomasachille.com>.
- Amadiume, I. (1987). *Male Daughters, Female Husbands*. London: Zed Books.
- Brunel, P. (2007). *Poésie Complète*. Paris: Planète libre.
- Denoël, C. (2008). *Les Tricoteuses Pendant la Révolution Française*. Retrieved April 1, 2021, from <https://histoire-image.org/fr/etudes/tricoteuses-revolution-francaise>.

- Diop, A. (1979). *Nations Nègre et Culture*. Paris: Présence Africain.
- Houeto, C. (1972). La femme, source de vie dans l'Afrique traditionnelle. In *La civilisation de la femme dans la tradition africaine* (pp. 51-66). Paris: Présence Africaine.
- Ibáñez, M. C. (2009). *Tradition Et Littérature Orale en Afrique Noire*. Paris: L'Harmattan.
- Lüsebrink, H. J. (1993). (Métissage). Contours et enjeux d'un concept carrefour dans l'aire francophone. *Études littéraires*, 25(3), 93-106.
- Senghor, L.P. (1964). *Liberté I*. Paris: Seuil.
- Senghor, L.P. (1956, September 19-22). The spirit of civilisation, or the laws of African negro culture. In *The 1st International Conference of Negro Writers and Artists* (pp. 50-64). Paris: Présence Africaine.
- Sorel, J., Gomis, P. G. (2004). *Femmes de l'ombre § Grandes Royales*. Paris: Présence Africaine.
- Sow, S. (1972). Le Matriarcat : preuve historique de l'importance sociale de la femme et de son rôle dynamique dans la société africaine traditionnelle., In *La civilisation de la femme dans la tradition africaine* (pp. 337-355). Paris: Présence Africaine.
- Tillier, B. (2016). *Le Mythe de la pétroleuse*. Retrieved April 1, 2021, from <https://histoire-eimage.org/de/etudes/mythe-petroleuse>.
- Vetinde, L. J, Fofana, A. T. (2014). *Ousmane Sembene and the Politics of Culture*. Lanham: Lexington Books.

การวิเคราะห์และเปรียบเทียบการแปลความหมายแฝง และคำที่มีนัยเสียดลีการเมืองของหนังสือ *Animal Farm* ฉบับแปลภาษาไทยสองสำนวน

Received: 13 August 2021

Revised: 19 July 2023

Accepted: 19 July 2023

ปรมาภรณ์ บุญถูก*

สุรียันต์ ปานเล่ห์**

ความหมายแฝงเป็นหนึ่งในอุปสรรคที่ทำทลายความสามารถของนักแปล งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์และเปรียบเทียบคำที่มีความหมายแฝงและคำที่มีนัยทางการเมืองที่ปรากฏในวรรณกรรมเรื่อง *แอนิมอล ฟาร์ม* (Animal Farm, 1945) ฉบับแปลภาษาไทยสองสำนวน โดยนำทฤษฎีสัญศาสตร์ของโรลิ่งด บาร์ตส์ (1974) มาใช้ในการวิเคราะห์ความหมายตรงและความหมายแฝง รวมทั้งนำแนวทางการวิเคราะห์บทแปลของโมนา เบเคอร์ (2011) มาวิเคราะห์ผ่านมุมมองวิชารัฐศาสตร์ของวิลเลียม อี คอนนอลลี (1977) งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสารในการหาคำตอบ ผลการศึกษาพบว่าผู้แปลทั้งสองสำนวนมีการนำรูปสัญลักษณ์ที่มีนัยทางการเมืองเข้ามาใช้ในบทแปล และพบว่าปัจจัยเรื่องช่วงเวลา การเมือง สังคม และเศรษฐกิจส่งผลให้ความหมายสัญลักษณ์ของรูปสัญลักษณ์เปลี่ยนไป รวมทั้งยังเผยให้เห็นว่าช่องว่างของคำศัพท์ว่าเป็นอุปสรรคต่อการผลิตผลงานของนักแปล

บทความวิจัย

บทคัดย่อ

คำสำคัญ

ความหมายตรง;
ความหมายแฝง;
รูปสัญลักษณ์;
ความหมายสัญลักษณ์;
ช่องว่างของคำศัพท์

* นักศึกษาระดับมหาบัณฑิต สาขาวิชาการแปลอังกฤษและไทย คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ติดต่อได้ที่: boontookdd@gmail.com

** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาอังกฤษ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ติดต่อได้ที่: lekies20@gmail.com

An Analysis and Comparison of Connotative and Political Satire Translation between the Two Thai Translated Versions of *Animal Farm*

Received: 13 August 2021

Revised: 19 July 2023

Accepted: 19 July 2023

Paramaporn Boontook^{*}

Suriyan Panlay^{**}

Connotative meaning is one of the most challenging barriers facing translators. This study, which is documentary research and interdisciplinary in nature, is aimed at analysing and comparing connotative meaning and political language between the two Thai translations of George Orwell's *Animal Farm* (1945). It utilises the theory of semiotics, particularly an analysis of denotation and connotation as suggested by Roland Barthes (1974), translation theory, mainly Mona Baker's text analysis (2011), as well as William E. Connolly's theoretical grounding regarding politics (1977). The results suggested that both translators adopted political language in their translations, and that political, social, and economic factors of different periods essentially affected the meanings of signifiers. Additionally, it was found that lexical gap was another key obstacle facing the two translators.

Research Article

Abstract

Keywords

denotation;
connotation;
signifier;
signified;
lexical gap

^{*} Graduate student, English-Thai Translation Section, Faculty of Liberal Arts, Thammasat University, e-mail: boontookdd@gmail.com

^{**} Assistant Professor Doctor, English Section, Faculty of Liberal Arts, Thammasat University, e-mail: lekkies20@gmail.com

1. บทนำ

“All animals are equal but some animals are more equal than others.”

(Orwell, 1987, p. 90)

ประโยคข้างต้นคือตัวอย่างประโยคจากวรรณกรรมสะท้อนการเมือง (political satire) อันโด่งดังเรื่อง *แอนิมอล ฟาร์ม* (Animal Farm, 1945) ประพันธ์โดยจอร์จ ออร์เวลล์ (George Orwell) วรรณกรรมเรื่องนี้ถูกแปลเป็นภาษาต่างๆ ทั่วโลก รวมถึงภาษาไทย นับตั้งแต่ พ.ศ. 2502 ถึง 2560 มีการนำหนังสือ *แอนิมอล ฟาร์ม* มาแปลเป็นภาษาไทยแล้วถึง 10 สำนัก *แอนิมอล ฟาร์ม* เป็นวรรณกรรมที่ทำลายความสามารถในการตีความของนักแปล เนื่องจากออร์เวลล์ใช้กลวิธีการเขียนเชิง “สัญญาะ” ในการเล่าเรื่อง ซึ่งกลวิธีการเขียนวรรณกรรมเชิงสัญญาะเป็นช่องทางการสื่อสารระหว่างนักเขียนกับผู้อ่านรูปแบบหนึ่ง รื่นฤทัย สัจพันธุ์ และคณะ (2559, น. 55-56) แสดงทัศนะในการเขียนวรรณกรรมเชิงสัญญาะไว้ว่า “การเขียนวรรณกรรมเชิงสัญญาลักษณ์สะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมกับสังคม เพราะในบางช่วงเวลา บริบททางสังคมและการเมืองไม่เอื้อต่อการแสดงเสรีภาพทางความคิดของนักเขียน นักเขียนจึงใช้สัญญาลักษณ์อันเป็นกลวิธีอันแยบยลเป็นทางออกในการแสดงทัศนะทางการเมือง” หากนำตัวอย่างประโยคข้างต้นมาวิเคราะห์ผ่านมุมมองการแปลจะพบว่า equal จากภาษาต้นฉบับ ผู้แปลมีการตีความและเลือกคำแปลแตกต่างกัน ดังตัวอย่าง

ตารางที่ 1

เปรียบเทียบบทแปลหนังสือแอนิมอล ฟาร์ม ฉบับแปลภาษาไทยสำนักของนิภา ภาณุมาศ (2502) และเพชร ภาษพิริช (2560)

Orwell (1987, p. 90)	นิภา ภาณุมาศ (2502, น. 155)	เพชร ภาษพิริช (2560, น. 159)
“All animals are equal but some animals are more equal than others.”	“สัตว์ทุกตัวเสมอภาคกัน แต่สัตว์บางชนิด มีความเสมอภาคกว่าสัตว์ชนิดอื่น”	“สัตว์ทั้งหลายล้วนมีความเท่าเทียม แต่สัตว์บางชนิด มีความเท่าเทียมมากกว่าสัตว์อื่น”

จากตัวอย่างข้างต้น นอกจากผู้แปลทั้งสองสำนักจะเลือกใช้รูปคำที่แตกต่างกันแล้ว ยังสื่อความหมายแตกต่างกันอีกด้วย ดังจะเห็นได้จากคำอธิบายของธนาชัย สุนทรอนันตชัย (2560, น. 57) ได้อธิบายความแตกต่างทางความหมายระหว่างความเท่าเทียมกับความเสมอภาคไว้ว่า “ความเท่าเทียม (equality) เป็นมุมมองที่ถือว่าบุคคลทุกคนต้องได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกัน โดยมีได้พิจารณาหรือคำนึงถึงข้อแตกต่างของแต่ละบุคคลเลย ส่วนความเสมอภาค (equity) นั้นมีความแตกต่างกับคำว่าความเท่าเทียม โดยเฉพาะในมุมมองทางกฎหมายมิได้เรียกร้องให้บุคคลต้องได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกันโดยสิ้นเชิง ซึ่งการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกันอาจนำมาซึ่งความไม่เสมอภาค เช่น บุคคลทุกคนจะต้องเสียภาษีอย่างเท่าเทียมกันหมด โดยมิต้องคำนึงถึงรายได้ของบุคคล ในที่สุดจะนำไปสู่การปฏิบัติอย่างไม่เสมอภาคต่อบุคคลบางกลุ่ม”

ความแตกต่างของความหมายที่แสดงให้เห็นนี้เผยให้เห็นถึงความสำคัญของการเลือกใช้คำแปลที่แตกต่างกันของนักแปลว่าส่งผลต่อความหมายของบทแปล เช่นที่ซามูเอล จอห์นสัน กล่าวไว้ว่า

ไม่มีหนังสือเล่มใดที่จะแปลจากภาษาหนึ่งไปสู่ภาษาหนึ่งได้โดยไม่ถ่ายทอดลักษณะเฉพาะบางอย่างของภาษาถิ่นของตน คำหนึ่งๆ อาจถูกแทนที่ได้เป็นพันคำ ทั้งยังสามารถรักษาโครงสร้างเดิมของภาษาไว้ได้ แต่การใช้ถ้อยโวหารใหม่ที่เปลี่ยนไปมากในคราวเดียวกันไม่ใช่เป็นเพียงแค่การสลับตำแหน่งก่อนหน้าของอาคารเพียงก่อนเดียว แต่คือการเปลี่ยนเป้าประสงค์ของงานเขียนทั้งหมด

(จอห์นสัน, 1755 อ้างถึงใน Beker, 2011, p. 51)

การศึกษาและวิเคราะห์ความหมายที่กล่าวมานี้สอดคล้องกับการศึกษาตามแนวทางของทฤษฎีสัญศาสตร์ (Semiotics) คือ ศาสตร์แห่งการศึกษาสัญลักษณ์ หรือศาสตร์ที่ศึกษาความหมายของสัญลักษณ์ โดยการแยกสัญลักษณ์ออกจากบริบท (Barthes, 1972, p. 110) ซึ่งภาษาคือระบบสัญลักษณ์ที่มีความสำคัญที่สุดหรือที่ยากินและโทท (Yakin & Totu, 2014) เสนอว่า สัญศาสตร์ คือ การศึกษาญาณวิทยา (Epistemology) ที่เกี่ยวกับการดำรงอยู่ของความเป็นจริงของวิธีการเกิดหรือการสูญสิ้นไปของสัญลักษณ์ที่เชื่อมโยงหรือเกี่ยวข้องกับสังคม

จากกรอบแนวคิดเรื่องการแปลและสัญศาสตร์ข้างต้นมีนัยที่สอดคล้องกันในเรื่องการให้ความสำคัญกับความหมาย นำมาซึ่งงานวิจัยนี้เพื่อศึกษาเรื่องการแปลคำที่มีความหมายแฝงและคำที่มีนัยเสียดลการเมือง ที่ปรากฏในหนังสือ *แอนิมอล ฟาร์ม* ฉบับแปลภาษาไทยสำนวนของนิภา ภาณุมาศ (2502) และเพชร ภาษพิรัช (2560) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยเรื่องเวลา สังคม และการเมืองที่อาจส่งผลต่อความหมายและการเลือกใช้คำแปลของผู้แปลทั้งสองสำนวน ภายใต้สมมติฐานที่ว่า ปัจจัยทางสังคม การเมือง และช่วงเวลาที่แตกต่างกันถึง 58 ปีของบทแปลทั้งสองสำนวนส่งผลให้ผู้แปลมีการเลือกใช้คำแปลต่างกัน

ประเด็นที่น่าสนใจของตัวบทแปลสำนวนแรกของนิภา ภาณุมาศ (2502) คือเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างตัวบทแปลสำนวนแรกกับสำนวนหลังๆ ซึ่งเจเรมี มันเดย์ (Jeremy Munday) อธิบายว่า การแปลซ้ำเป็นลักษณะเฉพาะที่มีความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบของคำที่ถูกเลือกกับไม่ถูกเลือก รวมถึงการวิเคราะห์คุณค่าหรือความหมายที่ซ่อนอยู่ภายใต้คำที่ได้รับเลือกเหล่านั้น ซึ่งเราสามารถทำความเข้าใจได้โดยการเปรียบเทียบการเลือกคำแปลของนักแปลคนหนึ่งกับอีกคนหนึ่ง (Munday, 2012, p. 13) รวมถึงลอว์เรนซ์ เวนูติ (Lawrence Venuti) ยังตั้งข้อสังเกตว่าบทแปลสำนวนหลังเป็นการแข่งขันกับสำนวนก่อนหน้า โดยในการสร้างสรรค์บทแปลสำนวนหลัง นักแปลจำเป็นต้องให้ความสำคัญทั้งต่อตัวบทต้นฉบับและการตีความของสำนวนแปลก่อนหน้า ซึ่งการแปลซ้ำมีความสำคัญในการช่วยปลูกฝังความเชื่อผ่านการตีความและกำหนดคุณค่าให้กับตัวบทแปล เช่น การนำพระคัมภีร์ไบเบิลมาแปลซ้ำช่วยในการรักษาและเสริมสร้างอำนาจของสถาบันศาสนา แต่อีกทางหนึ่งการแปลซ้ำยังสามารถท้าทายการตีความแบบเก่า (Venuti, 2013, pp. 96-97)

บทแปลของนิภา ภาณุมาศ (2502) นอกจากจะมีฐานะเป็นบทแปลภาษาไทยสำนวนแรกแล้ว ยังมีความสำคัญและความน่าสนใจในเรื่องของตัวภาษา ไม่ว่าจะเป็นชื่อเรื่อง (title) “ฟาร์มเดียจฉาน” ที่ผู้แปลเลือกใช้คำแปลที่มีนัยเสียดลอย่างชัดเจน รวมทั้งมีความน่าสนใจในเรื่องของระบอบการปกครองที่ในขณะนั้นประเทศไทยกำลังอยู่ภายใต้รัฐบาลที่มาจากการยึดอำนาจนำโดยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ คล้ายคลึงกับการแปลสำนวนของเพชร ภาษพิรัช (2560) ซึ่งเป็นการแปลซ้ำสำนวนที่ 10 โดยบทแปลผลิตขึ้นในยุคที่ประเทศไทยกำลังอยู่ภายใต้รัฐบาล คสช. นำโดยพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ยิ่งไปกว่านั้นเมื่อวันที่ 29 พฤษภาคม 2562 พลโทวีรชน สุคนธปฏิภาค ซึ่งในขณะนั้นดำรงตำแหน่งรองโฆษกประจำสำนักนายกรัฐมนตรีภายใต้รัฐบาล คสช. ได้ออกมาระบุว่า

นายกรัฐมนตรีแนะนำให้อ่านหนังสือ *Animal Farm* ฉบับภาษาไทยซึ่งเป็นหนังสือนำอ่านที่ให้
ข้อคิดเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตได้เป็นอย่างดี

(ไทยพีบีเอส, 2562)

ข้อความดังกล่าวสร้างแรงกระเพื่อมในสังคมเป็นวงกว้าง ส่งผลให้ *แอนิมอล ฟาร์ม* กลับมาโด่งดังและถูก
หยิบยกมาเป็นประเด็นวิพากษ์วิจารณ์ในหลากหลายแง่มุม โดยเฉพาะมุมมองของความเป็นการเมืองที่สอดแทรก
อยู่ในบทแปล ด้วยเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงเลือกบทแปลของนิภา ภาณุมาศ (2502) ซึ่งเป็นสำนวนการ
แปลภาษาไทยสำนวนแรกมาเปรียบเทียบกับสำนวนที่ 10 แปลโดยเพชร ภาษพิริช (2560) เพราะไม่ว่าจะเป็นเรื่อง
ของยุคสมัย บริบททางสังคม และการเมืองการปกครองที่บทแปลทั้งสองสำนวนผลิตขึ้นล้วนเป็นปัจจัยสำคัญที่
ผู้วิจัยเลือกบทแปลทั้งสองสำนวนมาใช้เป็นแหล่งข้อมูลพื้นฐานในงานวิจัยนี้

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาคำที่มีความหมายแฝงที่พบในหนังสือ *แอนิมอล ฟาร์ม* (Animal Farm) ฉบับแปลภาษาไทย
สองสำนวน คือ 1) ฟาร์มเดียร์จัน แปลโดยนิภา ภาณุมาศ (2502) และ 2) *แอนิมอล ฟาร์ม* แปลโดย เพชร
ภาษพิริช (2560) ว่าผู้แปลแต่ละสำนวนมีการเลือกใช้คำที่มีความหมายแฝงหรือคำที่มีนัยทางการเมืองหรือไม่

2. ปัจจัยของช่วงเวลา สังคมและการเมืองที่ต่างกันส่งผลต่อความหมายของบทแปลคำที่มีความหมายแฝง
และคำที่มีนัยเสียดสีการเมืองที่ปรากฏในหนังสือฉบับแปลทั้งสองสำนวนอย่างไร โดยเปรียบเทียบจากลักษณะการ
ใช้ภาษาทางการเมืองที่เกิดขึ้นจริง ในช่วง พ.ศ. 2502 และ พ.ศ. 2560

3. แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ในงานวิจัยนี้สามารถแบ่งออกเป็น 2 หัวข้อ ได้แก่ 1. ความสัมพันธ์ระหว่าง
สัญศาสตร์กับการแปล (Semiotics and Translation) และ 2. กรอบมโนทัศน์ของภาษาและการเมือง (Language
and Politics) มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.1 สัญศาสตร์กับการแปล (Semiotics and Translation)

การแปล (Translation) เป็นคำที่มีนิยามแตกต่างกัน เช่น ไนดาและเทเบอร์ (Nida & Taber, 1982, p. 12)
กล่าวว่า “การแปลประกอบด้วยการผลิตสร้างขึ้นใหม่ของภาษาต้นฉบับ ซึ่งมีความหมายเทียบเท่ากับข้อความ
จากภาษาต้นฉบับอย่างเป็นธรรมชาติมากที่สุด” แต่อีกมุมมองหนึ่งนิวมาร์ค (Newmark, 1988, p. 5) ได้แสดงทัศนะว่า
“นักแปลอาจแปลผ่านสมมติฐานของตนเอง โดยการแปลผ่านมุมมองและคติความเชื่อ ซึ่งอาจเป็นมุมมองและ
ความเห็นส่วนบุคคล หรืออาจเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสังคมและวัฒนธรรม และอาจเกี่ยวข้องกับปัจจัยเรื่องความ

ภาคีของกลุ่มนักแปล ซึ่งอาจสะท้อนมุมมองที่เชื่อมโยงกับความเป็นชาติ การเมือง ชาติพันธุ์ ศาสนา ชนชั้นทางสังคม เพศ เป็นต้น”

นอกจากนักวิชาการแปลยังมีนิยามของอุมแบร์โต เอโก (Umberto Eco) นักสัญศาสตร์ชาวอิตาลีเลียนที่สนใจนาทฤษฎีสัญศาสตร์ (Semiotics) มาใช้อธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในการแปลไว้ว่า *“a translation can never say the same thing; however it can say almost the same thing”* (เอโก, 2003 อ้างถึงใน Stecconi, 2007, p. 16) เอโกเห็นว่าในการแปลนั้นนักแปลไม่สามารถถ่ายทอดความหมายของภาษาหนึ่งเป็นภาษาหนึ่งให้มีความหมายเดียวกันกับภาษาต้นฉบับได้ แต่ในขณะเดียวกันนักแปลสามารถถ่ายทอดความหมายที่เกือบจะมีความหมายเดียวกันกับภาษาต้นฉบับได้ รวมทั้งยังมีซูซาน เพทริลลี (Susan Petrilli) ที่มีความเห็นว่าการแปลหรือการตีความ เป็นพื้นฐานสำคัญของทฤษฎีสัญศาสตร์ โดยเพทริลลี (Petrilli, 2014) ระบุว่า *“สัญศาสตร์คือการศึกษาระบบการแปลหรือการตีความสัญลักษณ์ ดังนั้นบทบาทของการแปลจึงเป็นพื้นฐานสำคัญในการสร้างความหมายให้กับสัญลักษณ์ ทั้งสัญลักษณ์ที่เป็นวัจนภาษาและอวัจนภาษา”* (Petrilli, 2014, p. 189)

คำนิยามข้างต้นเผยให้เห็นความสอดคล้องของทฤษฎีสัญศาสตร์ (Semiotics) ที่สามารถอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในการแปล เนื่องจากสัญศาสตร์ให้ความสำคัญกับการวิเคราะห์ความหมายของสัญลักษณ์หรือสัญลักษณ์ โดยถือว่าภาษาศาสตร์เชิงโครงสร้าง (Structuralism) ตามแนวทางของเฟร์ดินานด์ เดอ โซซูร์ (Ferdinand de Saussure) เป็นรากฐานของการศึกษาสัญศาสตร์ (ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร, 2555, น. 11-12) โซซูร์มองภาษาเป็น *“ระบบของสัญลักษณ์แบบหนึ่งซึ่งสื่อถึงความคิดต่าง ๆ ไม่แตกต่างกันไปจากระบบของงานเขียนตัวหนังสือของคนหมู่มาก พิธีกรรมเชิงสัญลักษณ์แบบต่างๆ กฎเกณฑ์เกี่ยวกับมารยาทในสังคม สัญลักษณ์ทางทหารและอื่นๆ เพียงแต่ภาษาเป็นระบบสัญลักษณ์ที่มีความสำคัญสูงสุดเมื่อเปรียบเทียบกับระบบสัญลักษณ์อื่นๆ”* (ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร, 2555, น. 17) สำหรับโซซูร์ภาษาคือระบบของความสัมพันธ์ที่สลับซับซ้อนที่เชื่อมโยงระหว่าง *“รูปสัญลักษณ์”* (signifier) หมายถึง ตัวสื่อหรือตัวหมายกับ *“ความหมายสัญลักษณ์”* (signified) หมายถึง ความหมายสัญลักษณ์หรือความคิดที่รูปสัญลักษณ์ต้องการจะสื่อ สองส่วนประกอบกันขึ้นเป็น *“สัญลักษณ์”* ตัวอย่างเช่น เสียงที่เปล่งออกมาในรูปของคำว่า *“ม้า”* หรือตัวสะกดคำว่า *“ม้า”* ในภาษาไทย หรือ *“horse”* ในภาษาอังกฤษ คือ *“รูปสัญลักษณ์”* (signifier) หรือตัวสื่อ/ตัวหมายที่จะนำไปสู่ความคิดเกี่ยวกับสัตว์ที่เรียกว่า *“ม้า”* (signified) ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างรูปสัญลักษณ์กับความหมายสัญลักษณ์เป็นเรื่องที่มนุษย์กำหนดให้เป็น (โซซูร์, 1959 อ้างถึงใน ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร, 2555, น. 20-21)

ต่อมานักปรัชญาชาวอเมริกันชื่อชาร์ลส แซนเดอร์ส เพียร์ส (Charles Sanders Peirce) ได้ต่อยอดการศึกษาสัญศาสตร์ของโซซูร์ โดยเพียร์สชี้ให้เห็นว่าความสัมพันธ์ระหว่างรูปสัญลักษณ์ (signifier) กับความหมายสัญลักษณ์ (signified) มีมากกว่าเรื่องของกำหนัดให้เป็น (arbitrary) เช่น หากความสัมพันธ์ของรูปสัญลักษณ์ (signifier) กับความหมายสัญลักษณ์ (signified) เป็นเรื่องของความคล้ายคลึงกัน (resemblance) ก็จะเรียกว่า *“ภาพเหมือน”* (icon) เช่น ภาพถ่ายหรือภาพวาดของคนที่คล้ายคลึงกับตัวจริง เพียร์สอธิบายว่าเป็นเรื่องของความคล้ายคลึงมากกว่าเรื่องของกฎเกณฑ์สังคม หรือถ้าหากความสัมพันธ์ของรูปสัญลักษณ์ (signifier) กับความหมายสัญลักษณ์ (signified) เป็นเรื่องแบบสาเหตุ-ผลลัพธ์ (causal relation) ก็จะเรียกว่า *“ดัชนี”* (index) เช่น ควันเป็นดัชนีของไฟ เมฆเป็นดัชนีของฝน และหากความสัมพันธ์ของรูปสัญลักษณ์ (Signifier) กับความหมายสัญลักษณ์ (signified) เป็นเรื่องของกำหนัดเป็นตัวแทน (representation) และสังคมในวงกว้างยอมรับก็เรียกว่า *“สัญลักษณ์”* (symbol) เช่น รถยนต์ยี่ห้อเมอร์เซเดสเบนซ์ในสังคมไทยถือเป็นสัญลักษณ์ของความร่ำรวย ทั้งๆ ที่มีรถยนต์ยี่ห้ออื่นที่ราคาแพงกว่าก็ตาม (Peirce, 1955 อ้างถึงใน ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร, 2555, น. 21)

จากแนวคิดของเพียร์ซข้างต้น อุบัลโด สเตคโคนี (Ubaldo Stecconi) ได้นำมาขยายความต่อ ยอดเพื่อใช้ในการวิเคราะห์ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในการแปล โดยสเตคโคนีเรียกการศึกษาแนวทางของตนว่า Translation semiosis (Stecconi, 2004) สเตคโคนีเสนอว่าการแปลสามารถแยกออกเป็น 3 รูปแบบ คือ 1. ความคล้ายคลึง (similarity) หมายถึง การตกลงร่วมกันระหว่างบุคคลหรือกลุ่มคนในสังคมหนึ่งๆว่าจะใช้คำหรือสัญลักษณ์ (signifier) ใดในภาษาของตนเพื่อถ่ายทอดความหมายของสัญลักษณ์ (signified) ในภาษาอื่น เช่น ในภาษาฝรั่งเศสใช้รูปสัญลักษณ์ “courriel” เพื่อสื่อความหมายสัญลักษณ์ถึง “email” หรือในภาษาไทยใช้รูปสัญลักษณ์ “อีเมล” หรือ “จดหมายอิเล็กทรอนิกส์” เป็นต้น 2. ความแตกต่าง (difference) มีพื้นฐานความคิดมาจากการตระหนักว่าภาษาที่มีความแตกต่างกัน เช่น คำทางวัฒนธรรมที่เป็นกำแพงทางภาษาและเป็นปัญหาสำคัญที่นักแปลต้องเผชิญ สเตคโคนีเสนอว่าผู้แปลจำเป็นต้องมีความรู้และความเข้าใจต่อวัตถุหรือวัฒนธรรมที่แตกต่าง (difference) เรียกว่า “ตัวอ้างอิง/ ตัวอ้างถึง” (reference) เช่น อาหารชื่อ “onion ring” หากแปลแบบตรงตัวจะหมายถึง “วงหัวหอม” หรือทับศัพท์ว่า “ออเนี่ยนริง” การแปลทั้งสองแบบนี้อาจไม่สามารถสื่อความหมายในภาษาไทยได้สมบูรณ์ ซึ่งผู้แปลสามารถปรับบทแปลเป็น “หอมหัวใหญ่ที่หั่นเป็นแว่น” เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจมากขึ้น (ณัฐปัญญ เพื่องระย้า และ นครเทพ ทิพย์สุภราชภรณ์, 2558) ตัวอย่างดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าในการแปลคำประเภท “ความแตกต่าง” (difference) นอกจากปัจจัยเรื่องภาษาที่แตกต่างกันแล้ว ตัวอ้างอิง/ ตัวอ้างอิง (reference) ก็เป็นปัจจัยสำคัญในการแปล และ 3. ความเป็นสื่อกลาง (mediation) สเตคโคนี (Stecconi, 2004) กล่าวว่า ‘*there is no translation if the target sign does not speak on behalf of the source sign.*’ หมายความว่า ผู้แปลมีฐานะเป็นสื่อกลางระหว่างต้นฉบับกับบทแปล โดยที่ผู้แปลจะใช้พื้นฐานความรู้ที่มาจากกรวิเคราะห์ความคล้ายคลึง (similarity) และความแตกต่าง (difference) ที่กล่าวไว้ข้างต้นและผู้แปลจะถ่ายทอดความหมายสัญลักษณ์ (signifier) ในฐานะสื่อกลางหรือตัวแทนของภาษาต้นฉบับ

นอกจากสเตคโคนีที่นำสัญศาสตร์มาเป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์การแปลแล้ว ยังมีโรลันด์ บาร์ตส์ (Roland Barthes) นักวิชาการชาวฝรั่งเศสที่นำเอาสัญศาสตร์ตามแนวทางของโซซูร์มาเป็นแนวทางในการวิเคราะห์วรรณกรรม รวมทั้งปรากฏการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม ซึ่งบาร์ตส์อธิบายว่าความหมายสัญลักษณ์ (signified) มีสองระดับ ได้แก่ “ความหมายตรง” (denotation) คือ ความหมายแรกที่เกี่ยวข้องกับความหมายตามตัวอักษรของคำและ “ความหมายแฝง” (connotation) ตามทัศนะของบาร์ตส์มองว่า “ความหมายแฝง” คือ ความหมายที่ไม่ใช่ความหมายตามพจนานุกรมและไม่ใช่ความหมายตามหลักไวยากรณ์ของภาษาที่ตัวบทนั้นเขียนขึ้น แต่เป็นความหมายระดับที่สองที่มีความซับซ้อนคลุมเครือ ต้องอาศัยบริบทแวดล้อมในการตีความ (Barthes, 1974) บาร์ตส์เห็นว่าความหมายแฝงเป็นความหมายที่มีความสำคัญและน่าสนใจ ซึ่งบาร์ตส์ได้นำแนวคิดความหมายแฝงมาผนวกกับทฤษฎีสัญศาสตร์ไปประยุกต์ใช้ในการวิเคราะห์สื่อต่างๆ ที่เขาสนใจมากมาย เช่น การวิเคราะห์แฟชั่น รูปถ่าย วรรณกรรม นิตยสาร บทเพลง เป็นต้น เห็นได้จากผลงานเขียนของเขาที่รวบรวมไว้ในหนังสือ ‘มายาคติ’ (Mythologies, 1972) ที่แสดงให้เห็นว่าบาร์ตส์สามารถนำเอาทฤษฎีสัญศาสตร์มาประยุกต์ใช้ได้อย่างกว้างขวาง รวมทั้งหนังสือ ‘S/Z’ (1974) ที่บาร์ตส์นำสัญศาสตร์มาใช้ในการวิเคราะห์วรรณกรรมได้อย่างน่าสนใจ

เมื่อนำกรอบความคิดของสเตคโคนีและบาร์ตส์มาวิเคราะห์ร่วมกันจะพบว่าทั้งสองแนวคิดมีความเชื่อมโยงกัน โดยจะเห็นได้ว่าแนวคิดเรื่องความคล้ายคลึง (similarity) ของสเตคโคนีมีความสอดคล้องกับการทำงานของความหมายตรง และความแตกต่าง (difference) ก็มีการทำงานคล้ายกับการทำงานของความหมายแฝง ในส่วนของความเป็นสื่อกลาง (mediation) ให้ความสำคัญไปที่ผู้แปล สอดคล้องกับแนวทางการวิเคราะห์ระดับคำที่ปรากฏในหนังสือชื่อ *In Other Words* (2011) เขียนโดยนักวิชาการแปล โมนา เบเกอร์ (Baker, 2011) ที่นำแนวทางการ

วิเคราะห์ระดับคำ (Lexical meaning) ของดี อลัน ครูส (Cruse, 1986) มาขยายความ ซึ่งการวิเคราะห์ระดับคำมีความสำคัญในกระบวนการแปล การวิเคราะห์ระดับคำสามารถแบ่งออกเป็น 4 ประเภทดังนี้

1. ความหมายเชิงประพจน์ (propositional meaning) คือ ความหมายของคำ หรือถ้อยคำที่เกิดขึ้นจากความเกี่ยวข้องกันระหว่างคำหรือถ้อยคำกับสิ่งที่มันอ้างถึงหรืออธิบายถึงบนพื้นฐานของโลกความเป็นจริง หรือตามมโนภาพของโลก ซึ่งเป็นไปตามความเข้าใจของผู้พูดในภาษาเฉพาะภาษาหนึ่ง โดยเราสามารถตัดสินได้ว่าเป็นจริงหรือเท็จ เช่น shirt ในภาษาอังกฤษหมายความว่า เครื่องนุ่งห่มที่ใช้สวมบนร่างกายท่อนบน และในสถานการณ์ปกติ หากกล่าวถึง shirt ว่าเป็นเครื่องนุ่งห่มที่ใช้สวมใส่บนเท้า เหมือนการสวมถุงเท้า เราสามารถตัดสินได้ในทันทีว่าข้อความดังกล่าวเป็นเท็จ

2. ความหมายแสดงอารมณ์ (expressive meaning) เป็นคำที่ไม่สามารถตัดสินได้ว่าคำหรือถ้อยคำนั้นเป็นจริงหรือเท็จ เนื่องจากความหมายแสดงอารมณ์เกี่ยวข้องกับความรู้สึกหรือทัศนคติของผู้พูด เช่น ความแตกต่างระหว่าง Don't complain กับ Don't whinge สองคำนี้มีความหมายเชิงประพจน์ที่ใกล้เคียงกัน แต่ whinge แสดงออกถึงความคิดและความรู้สึกของผู้พูดที่กำลังรู้สึกอึดอัด

3. ความหมายตามการคาดคะเน สมมติฐาน (presupposed meaning) เป็นความหมายที่เกิดจากข้อจำกัดที่เกิดขึ้นร่วมกัน นั่นคือข้อจำกัดของคำอื่นๆ หรือการแสดงออกอื่นๆ ที่เราคาดว่าจะปรากฏขึ้นก่อน หรือหลังหน่วยคำศัพท์ ข้อจำกัดดังกล่าวมีสองประเภท คือ

(1) Selectional restrictions คือการทำงานของความหมายเชิงประพจน์ของคำ เป็นคำที่เราคาดว่ามนุษย์เป็นผู้ควบคุมกำหนดส่วนประกอบของคำ เช่น กริยา eat มนุษย์เราจะรู้ได้ในทันทีว่านามประธานควรต้องเป็นสิ่งมีชีวิต และกรรมควรต้องเป็นสิ่งที่สามารถรับประทานได้ เช่น John eats hamburgers. แต่ทั้งนี้ Selectional restrictions ไม่สามารถใช้ได้กับรูปคำหรือประโยคประเภทภาษาภาพพจน์ (figurative language)

(2) Collocational restrictions เป็นข้อจำกัดทางความหมายซึ่งไม่เป็นไปตามหลักเหตุและผลจากความหมายเชิงประพจน์ของคำ ตัวอย่างเช่น ในภาษาอังกฤษใช้คำกริยา brush คู่กับคำนาม teeth ที่มีความหมายว่า แปรง เช่น teeth are brushed แต่ในภาษาเยอรมันและอิตาลีใช้กริยา 'polished' ที่มีความหมายว่า ขัด ภาษาโปแลนด์ใช้กริยา 'washed' ที่มีความหมายว่า ล้าง และภาษารัสเซียใช้กริยา 'cleaned' ที่มีความหมายว่า ทำความสะอาด

4. ความหมายเชิงประจักษ์ (evoked meaning) เป็นความหมายที่เกิดขึ้นจากภาษาถิ่น (dialect) และความแตกต่างของทำเนียบภาษา (register) ภาษาถิ่นคือความหลากหลายของภาษาซึ่งเป็นภาษาเฉพาะของสังคมหรือกลุ่มของผู้พูดที่อาจแยกประเภทได้ดังนี้

(1) ความหมายที่อ้างอิงตามภูมิศาสตร์ เช่น ภาษาถิ่นของชาวสกอตแลนด์ หรือภาษาอังกฤษแบบอเมริกันที่แตกต่างกับภาษาอังกฤษแบบประเทศอังกฤษ เช่น ชาวอังกฤษใช้ lift แต่อเมริกันใช้ elevator

(2) ความหมายภาษาที่ใช้ชั่วคราว เช่น คำและโครงสร้างที่ใช้โดยสมาชิกของกลุ่มอายุที่แตกต่างกันภายในชุมชน หรือคำที่ใช้ในช่วงเวลาต่างกันในประวัติศาสตร์ของภาษา เช่น verily ซึ่งเป็นคำศัพท์โบราณ และ really ใช้ในปัจจุบัน แปลว่า แท้จริง

(3) ความหมายตามระดับทางสังคม เช่น คำและโครงสร้างที่ใช้โดยสมาชิกของสังคมที่มีระดับทางสังคมแตกต่างกัน เปรียบเทียบระหว่างกิน รับประทาน เสวย และฉัน ซึ่งมีความหมายพื้นฐานเดียวกัน คือ การเคี้ยว การทำให้ล่วงล้ำคอลงไปสู่กระเพาะ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554) แต่มีระดับการใช้ที่แตกต่างกัน

3.2 ภาษาและการเมือง (Language and Politics)

เป็นที่ยอมรับกันว่า แอนิมอล ฟาร์ม (Orwell, 1945) เขียนขึ้นในบริบทการเสียดสีการเมือง (political satire) ของรัสเซียยุคสตาลินว่าระบอบการปกครองโดยสตาลินก็ไม่ได้ดีไปกว่าระบอบพระเจ้าซาร์ซึ่งเป็นระบอบเก่าเท่าใดนัก แต่ด้วยความเก่งกาจของผู้ประพันธ์ ทำให้หนังสือเล่มนี้สามารถใช้เสียดสีระบบเผด็จการมาโดยตลอด (แพรว จิตติพลังศรี, 2562) ด้วยเหตุนี้ แอนิมอล ฟาร์ม ฉบับแปลภาษาไทยจึงมีความน่าสนใจในฐานะตัวแทนของตัวบทที่สอดแทรกความเป็นการเมือง นักรัฐศาสตร์ชาวอเมริกันชื่อวิลเลียม อี คอนนอลลี (William E. Connolly) ได้พยายามอธิบายถึงภาษาที่ใช้กันในแวดวงรัฐศาสตร์และการเมืองว่า “คำศัพท์แต่ละคำสามารถให้ทั้ง คำอธิบาย (describe) และยังสอดแทรกความคิดเห็น (ascribe) ไปในตัวได้อีกด้วย” (Connolly, 1974, p. 22) โดยคอนนอลลี (Connolly, 1974 อ้างถึงใน ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร, 2551, น. 70) แสดงให้เห็นว่ามโนทัศน์ทางการเมืองชุดหนึ่งๆ สามารถก่อให้เกิดปัญหาได้ซึ่งเกิดจากการตีความเช่น “ประชาธิปไตย” ที่มีการรับรู้ การตีความ และความเข้าใจแตกต่างกันออกไปมากมายจนหาข้อยุติไม่ได้ ซึ่งผู้ใช้แต่ละคนก็จะดึงเอาความหมายอ้างอิงอื่นๆ เพื่อใช้สร้างคำจำกัดความให้กับ “ประชาธิปไตย” เช่น อำนาจ การเลือกตั้ง ความเสมอภาค ความเท่าเทียม เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น ความชอบธรรม ผลประโยชน์สาธารณะ เป็นต้น ซึ่งชุดคำเหล่านี้ยังสร้างข้อถกเถียงชุดใหม่ไม่รู้จบ

อีกทั้งไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร (2551, น. 73) ยังได้อธิบายเพิ่มเติมด้วยว่า “การใช้คำว่าพระราชเป็นมากกว่าคำหรือถ้อยคำเพื่ออธิบายการกระทำ แต่ยังสามารถบ่งชี้ให้เห็นถึงความไม่พอใจหรือไม่เห็นด้วยกับพฤติกรรมดังกล่าว ซึ่งแสดงออกผ่านมุมมองของผู้ใช้ศัพท์” และยังชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับการเมืองไว้ว่า “การเมือง’ (politics) คือกิจกรรมเฉพาะชนิดหนึ่งที่กระทำผ่านภาษา ขณะเดียวกัน ‘การเมือง’ ก็คือสิ่งที่ภาษาสร้างขึ้น ถ้าการเมืองเป็นเรื่องของภาษา ส่วนความหมายของภาษาก็ไม่หยุดนิ่งแต่เปลี่ยนไปตามยุคสมัย จึงไม่มีความเป็นจริงทางการเมืองใดที่ไม่เปลี่ยนแปลง ขณะเดียวกันเราก็สามารถศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองผ่านการศึกษาการเปลี่ยนแปลงของภาษา ดังนั้น การเข้าใจการเปลี่ยนความหมายของคำในภาษาช่วยให้เราเข้าใจการเปลี่ยนแปลงทางสังคม-การเมือง” (ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร, 2551, น. 13)

ในการวิเคราะห์ภาษาการเมืองตามคำอธิบายของคอนนอลลี (Connolly, 1974 อ้างถึงใน ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร, 2551, น. 16) แสดงให้เห็นว่าคำศัพท์ ‘การเมือง’ มีความหมายที่หลากหลายและเป็นปัญหาเนื่องจากเป็นคำศัพท์ที่นำไปใช้หลากหลายบริบท ถูกนำไปใช้บนความหมายพื้นฐานร่วมกันเพียงบางส่วน แต่ในส่วนที่เหลือเปิดพื้นที่ให้ตีความและนำไปใช้แตกต่างกัน ความหมายของคำศัพท์ ‘การเมือง’ จึงอยู่กับศัพท์คำอื่นๆ ในชุดเดียวกัน เช่น การทำความเข้าใจ ‘การเมืองในระบอบประชาธิปไตย’ เราจำเป็นต้องเข้าใจศัพท์แวดล้อมคำว่า การตัดสินใจ การมีส่วนร่วมของประชาชน เสรีภาพ เสมอภาค นโยบาย การลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง เป็นต้น ดังนั้นสิ่งที่เรียกว่า ‘การเมืองในระบอบประชาธิปไตย’ จึงเป็นชุดของคำศัพท์ที่ประกอบกันขึ้นเพื่อสร้างความหมายให้กับสิ่งที่เรียกว่า ‘การเมือง’

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ทฤษฎีสัญศาสตร์มักถูกนำไปใช้ในการวิเคราะห์หรือการตีความหมายของสัญลักษณ์ เช่นงานวิจัยของ ปรววรรณ ดวงรัตน์ (2557) เรื่อง “*สัญศาสตร์และความหมายที่แปรเปลี่ยน*” โดยนำเครื่องหมาย “สวัสติกะ” มาวิเคราะห์และค้นหาความหมายตามแนวคิดเรื่องมายาคติของโรลิ่งด์ บาร์ตส์ ผลการวิจัยพบว่าเหตุการณ์สำคัญของโลกทั้งในอดีตถึงปัจจุบันส่งผลต่อความเข้าใจของคนในสังคม ซึ่งการตีความความหมายที่แปรเปลี่ยนไปจากความหมายดั้งเดิมนั้นมีอิทธิพลมาจากวัฒนธรรมหรือบริบทของสังคมเป็นสำคัญ รวมถึงยังชี้ให้เห็นว่าการที่จะสามารถยอมรับและสร้างความเข้าใจความหมายที่เปลี่ยนไปได้นั้นจำเป็นต้องทำความเข้าใจความหมายที่แท้จริงของสัญญะนั้นอย่างถ่องแท้เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และยอมรับในความแตกต่างทางความคิด

ในแวดวงวรรณกรรมยังมีการนำทฤษฎีสัญศาสตร์มาใช้ในการศึกษา เช่น ซาอับและมาโชรี (Zaib & Mashori, 2014) ได้ศึกษาเรื่อง *Five Codes of Barthes in Shahraz's Story A Pair of Jeans: A Post-Structural Analysis* มีวัตถุประสงค์เพื่อถอดรหัสความหมายที่ซ่อนอยู่ในเรื่องราวของหนังสือ *A Pair of Jeans* ประพันธ์โดย ซาห์ราซ (Shahraz) เพื่อวิเคราะห์แนวคิดหลังโครงสร้างนิยม (Post-Structural Analysis) โดยใช้กรอบการวิเคราะห์ความหมายแฝงของวรรณกรรมตามแนวทางของบาร์ตส์ (1974) ที่จำแนกรหัสทางวรรณกรรมไว้ 5 ประเภท คือ 1. รหัสปริศนา 2. รหัสเหตุการณ์ 3. รหัสอรรถลักษณะ 4. รหัสสัญลักษณ์ และ 5. รหัสวัฒนธรรม ผลการวิจัยพบว่าการประยุกต์ใช้รหัสความหมายแฝงทางวรรณกรรมในการวิเคราะห์ตัวบทช่วยเพิ่มความเข้าใจของผู้อ่าน รหัสเหล่านี้ใช้เพื่อแสดงเหตุและแสดงความหลากหลายของสาระสำคัญในงานเขียน อีกทั้งยังเป็นการอ่านเพื่อความเข้าใจรูปแบบใหม่

รวมทั้งการศึกษาของพีร์โจ กุกโคเนน และอีวานเจลอส์ คูร์ดิส (Kukkonen & Kourdis, 2015) เรื่อง *Semiotics of Translation, Translation in Semiotics* และเพทริลลี (Petrilli, 2015) ในหัวข้อ *Translation of semiotics into translation theory, and vice versa* ซึ่งทั้งสองผลงานศึกษาในแนวทางการทบทวนวรรณกรรมโดยใช้การอ้างอิงแนวคิดของนักวิชาการทั้งจากฝั่งทฤษฎีภาษาศาสตร์ ทฤษฎีสัญศาสตร์ และทฤษฎีการแปล มาใช้ในการสนับสนุนแนวคิดเรื่องการศึกษาแบบสหวิชาการร่วมกันระหว่างทฤษฎีสัญศาสตร์และทฤษฎีการแปลว่าต่างสามารถนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการศึกษาหาความรู้และหาคำตอบร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยต่างๆ ข้างต้นแสดงให้เห็นถึงความสอดคล้องของทฤษฎีสัญศาสตร์และทฤษฎีการแปลในหลายแง่มุม ซึ่งเป็นเรื่องน่าสนใจในการศึกษาและน่าจะเป็นประโยชน์ต่อวงการการแปลศึกษาในประเทศไทย

5. ขอบเขตและวิธีการดำเนินการวิจัย

5.1 ขอบเขตของงานวิจัย

1. การวิจัยนี้เน้นศึกษาเฉพาะคำศัพท์ วลี หรือประโยคที่มีนัยทางการเมืองของหนังสือ *แอนิมอล ฟาร์ม* (Animal Farm) ฉบับแปลภาษาไทยสองสำนวน คือ ฟาร์มเดียร์จัน (2502) แปลโดยนิภา ภานุมาศ และแอนิมอล ฟาร์ม (2560) แปลโดยเพชร ภาษพิรัช

2. การวิจัยนี้ใช้พจนานุกรม Cambridge Advance Learner's Dictionary (2013) และ Black's Law Dictionary (2009) เป็นเกณฑ์ในการคัดเลือกตัวอย่างคำที่พบในต้นฉบับ
3. การวิจัยนี้ใช้เว็บไซต์คลังคำศัพท์ภาษาไทยแห่งชาติ (Thai National Corpus) ในการทดสอบคำศัพท์ตัวอย่างที่พบในบทแปลว่ามีการใช้ในบริบทการเมืองจริงหรือไม่ ก่อนนำมาใช้ในการวิจัยครั้งนี้
4. การวิจัยนี้ใช้กรอบความคิดสัญศาสตร์ตามแนวทางของบาร์ตส์ (Barthes, 1972; 1974) เรื่องความหมายตรงและความหมายแฝงมาใช้เป็นกรอบการวิเคราะห์
5. การวิจัยนี้ใช้พจนานุกรมของราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2493 และ พ.ศ. 2554 ในการวิเคราะห์ความหมายตรง
6. การวิจัยนี้ใช้แนวทางการวิเคราะห์ระดับคำตามแนวทางของเบเคอร์ (Baker, 2011) ในการวิเคราะห์ความหมายแฝง โดยใช้นิยามของระดับคำความหมายแสดงอารมณ์ (expressive meaning)
7. การวิจัยนี้ใช้แนวคิดเรื่องภาษาการเมืองของคอนนอลลี (Connolly, 1974) ในการวิเคราะห์ความเป็นภาษาการเมืองของบทแปลที่นำมาวิเคราะห์

5.2 วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพที่ดำเนินการวิจัยในรูปแบบการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) และการวิจัยเอกสาร (Document research) ในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยไม่มีวัตถุประสงค์ในการวิเคราะห์ความถูกต้อง หรือความเท่าเทียมของภาษาต้นฉบับและภาษาปลายทาง แต่มีเป้าหมายในการวิเคราะห์และเปรียบเทียบบทแปลในเชิงความหมาย โดยแบ่งขั้นตอนการวิเคราะห์ไว้ 3 ขั้นตอนดังนี้

1. การวิเคราะห์ความหมายตรง (Denotative meaning) มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ความหมายพื้นฐานของรูปสัญลักษณ์ โดยผู้วิจัยนำพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2493 มาใช้ในการวิเคราะห์ความหมายตรงสำหรับการแปลของนิภา ภาณุมาศ (2502) เนื่องจากผู้วิจัยต้องการแสดงความหมายตรงของบทแปลในช่วงเวลาที่งานแปลผลิตขึ้นในสำนวนนี้ จึงใช้พจนานุกรมเพียงฉบับเดียว ในขณะที่การวิเคราะห์ความหมายตรงสำหรับการแปลของเพชร ภาณุพิรัช (2560) ผู้วิจัยใช้พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2493 และ 2554 เพื่อแสดงให้เห็นถึงพัฒนาการของความหมายตรงที่อาจมีความเปลี่ยนแปลง
2. การวิเคราะห์ความหมายแฝง (Connotative meaning) ผู้วิจัยนำความหมายตรงที่พบข้างต้นมาใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานและเป็นสมมติฐานเบื้องต้นในการวิเคราะห์ความหมายแสดงอารมณ์ (expressive meaning) ของรูปสัญลักษณ์ ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยใช้วิธีวิจัยเชิงเอกสาร โดยการเปรียบเทียบรูปสัญลักษณ์กับบริบทข้อความการเมืองที่เกิดขึ้นหรือใช้จริงในช่วงเวลาที่บทแปลถูกผลิตขึ้น มาเป็นเครื่องมือในการหาความหมายแสดงอารมณ์ (expressive meaning) ของรูปสัญลักษณ์ รวมทั้งยังใช้สุนทรพจน์ของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ในช่วง พ.ศ. 2501-2504 มาใช้ในการวิเคราะห์ความหมายแฝงสำหรับการแปลของนิภา ภาณุมาศ (2502) เนื่องจากผู้วิจัยต้องการสะท้อนการใช้ภาษาผ่านมุมมองของผู้มีอำนาจทางการเมืองในขณะนั้น อีกทั้งยังนำผลงานการเขียนบทความของกอบกุล มณีน้อย ในช่วง พ.ศ. 2500-2510 มาใช้ในการวิเคราะห์ความหมายแฝงสำหรับการแปลของนิภา ภาณุมาศ (2502) เนื่องจากกอบกุล มณีน้อย เป็นนักเขียนประจำคอลัมน์รอบสภา ซึ่งตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์ข่าวไทยนับตั้งแต่ พ.ศ. 2500 ติดต่อกันเป็นระยะเวลา 10 ปี โดยผู้วิจัยต้องการสะท้อนการใช้ภาษาผ่านมุมมองของสื่อมวลชน ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการสื่อสารและถ่ายทอดความหมายไปสู่คนในสังคม

ในส่วนของการวิเคราะห์ความหมายแฝงสำหรับการแปลของเพชร ภาษพิรัช (2560) ผู้วิจัยนำบทความจากหนังสือพิมพ์ไทยรัฐออนไลน์หัวข้อข่าวการเมืองที่ปรากฏในระหว่าง พ.ศ. 2560-2563 มาใช้ในการวิเคราะห์และเปรียบเทียบความหมาย เนื่องจากหนังสือพิมพ์ไทยรัฐเป็นหนังสือพิมพ์ที่ได้รับความนิยมมาอย่างยาวนานทั้งในอดีตและปัจจุบัน อีกทั้งยังเป็นหนังสือพิมพ์ที่สามารถเข้าถึงผู้อ่านมากที่สุดฉบับหนึ่งในประเทศไทย ผู้วิจัยจึงเลือกหนังสือพิมพ์ไทยรัฐมาใช้เทียบเคียงกับบทแปลเพื่อสะท้อนความหมายแฝงทางการเมือง นอกจากนี้ยังใช้บทความจากหนังสือพิมพ์ BBC News หัวข้อข่าวการเมืองที่ปรากฏในระหว่าง พ.ศ. 2560-2563 มาใช้ในการวิเคราะห์เนื่องจากหนังสือพิมพ์ BBC News เปิดตัวในรูปแบบออนไลน์ใน พ.ศ. 2557 ปีเดียวกันกับการยึดอำนาจของ คสช. (ข่าวสด, 2562) รวมทั้งยังเป็นสื่อระดับโลกที่มีการดำเนินการที่มีมาตรฐานสากล ผู้วิจัยจึงเลือกให้หนังสือพิมพ์ BBC News เป็นตัวแทนของการสะท้อนความหมายทางการเมืองที่มีความเป็นปัจจุบันและมีความเป็นสากล เพื่อให้ได้มุมมองความหมายทางภาษาที่มีความหลากหลาย

3. การวิเคราะห์บทแปล (Analysis of target text) ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยนำกรอบการวิเคราะห์ระดับคำของเบเคอร์ (Beker, 2011) มาใช้ในการวิเคราะห์บทแปล โดยนำผลการวิเคราะห์ความหมายตรงและความหมายแฝงจากขั้นตอนที่ 1 และ 2 ข้างต้น มาวิเคราะห์ร่วมกับแนวคิดเรื่องภาษาการเมืองของคอนนอลลี (Connolly, 1974) เพื่อวิเคราะห์บทแปลว่ามีนัยการเมืองหรือไม่

6. ผลการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพโดยการสุ่มตัวอย่างคำที่มีความหมายแฝงทางการเมืองที่พบในบทแปลสำนวนของนิภา ภาณุมาศ (2502) และเพชร ภาษพิรัช (2560) ประกอบด้วยคำดังต่อไปนี้

ตารางที่ 2

ผลการวิเคราะห์คำที่มีความหมายแฝงทางการเมือง

ตัวอย่าง	ภาษาต้นฉบับ (Orwell, 1951)	ภาษาปลายทาง (นิภา ภาณุมาศ, 2502)		ภาษาปลายทาง (เพชร ภาษพิรัช, 2560)	
		ภาษา การเมือง	ไม่เป็น ภาษาการเมือง	ภาษา การเมือง	ไม่เป็น ภาษาการเมือง
ตัวอย่างที่ 1	rebellion (p. 53)	ปฏิวัติ (น. 93)		กบฏ (น. 97)	
ตัวอย่างที่ 2	rebellion (p. 19)		ต่อต้าน (น. 37)	ปฏิวัติ (น. 38)	
ตัวอย่างที่ 3	tyranny (p. 5)		บีบบังคับ (น. 9)	ทรราช (น. 11)	
ตัวอย่างที่ 4	luxuries (p. 86)		ฟุ่มเฟือย (น. 149)		สะดวกสบาย (น. 152)
ตัวอย่างที่ 5	interest (p. 5-6)		ความสนใจ (น. 10)		อุดมการณ์ (น. 12)
ตัวอย่างที่ 6	agreement (p. 24)		ตกลง (น. 47)	ปรองดอง (น. 48)	
ตัวอย่างที่ 7	equal (p. 90)	เสมอภาค (น. 155)		เท่าเทียม (น. 159)	

ตัวอย่างจากตารางข้างต้นเป็นรูปสัญลักษณ์เพียงบางส่วนที่ผู้วิจัยนำมาวิเคราะห์เพื่อแสดงให้เห็นว่านิภา ภาณุมาศ (2502) และเพชร ภาษพิรัช (2560) มีการนำรูปสัญลักษณ์ที่มีความหมายแฝงทางการเมืองเข้ามาในบทแปลของตน โดยตัวอย่างที่นำมาวิเคราะห์ทั้งหมดผ่านกระบวนการคัดเลือก โดยการนำตัวอย่างที่พบในภาษาต้นฉบับไปค้นหาความหมายทางการเมืองหรือกฎหมายจาก Cambridge Advance Learner's Dictionary (2013) และ Black's Law Dictionary (2009) จากนั้นนำมาเปรียบเทียบกับบทแปลทั้งสองสำนวน เมื่อพบการใช้รูปสัญลักษณ์ที่ต่างกัน ในบทแปลทั้งสองสำนวน ผู้วิจัยจะนำรูปสัญลักษณ์ที่พบไปค้นหารูปแบบการใช้งานในคลังคำศัพท์ภาษาไทยแห่งชาติ (Thai National Corpus) เพื่อเป็นการยืนยันว่ารูปสัญลักษณ์ที่นำมาใช้ในงานวิจัยนี้มีการนำไปใช้ในบริบทการเมืองจริงหรือไม่ ในบทความวิจัยนี้ผู้วิจัยจะแสดงตัวอย่างการวิเคราะห์โดยใช้ตัวอย่างที่ 1-3 ตามที่แสดงไว้ในตารางที่ 2 ข้างต้น ซึ่งตัวอย่างที่ 1 เป็นตัวอย่างที่ชัดเจนในเรื่องของความเป็นภาษาการเมืองของรูปสัญลักษณ์ ในขณะที่ตัวอย่างที่ 2 มีความน่าสนใจในประเด็นของความหมายที่แม้ว่าจะใช้รูปสัญลักษณ์เดียวกัน แต่มโนทัศน์ที่มีต่อรูปสัญลักษณ์เดียวกันอาจแตกต่างกันในแต่ละยุคสมัย และตัวอย่างที่ 3 เป็นตัวอย่างที่สะท้อนให้เห็นถึงข้อจำกัดทางภาษาที่นักแปลต้องเผชิญ

ภาษาการเมือง (Political Language)

การวิเคราะห์ความหมายตามแนวทางทฤษฎีสัญศาสตร์ คือการนำสัญลักษณ์ (ซึ่งในงานวิจัยนี้หมายถึงภาษา) มาวิเคราะห์โดยแยกสัญลักษณ์ออกจากบริบท ทั้งนี้เพื่อศึกษาลักษณะการเกิดหรือการสร้างความหมายให้กับสัญลักษณ์นั้นๆ ซึ่งบาร์ตส์ (Barthes, 1974) ได้แบ่งความหมายออกเป็นสองประเภทคือ ความหมายตรง (denotation) และความหมายแฝง (connotation) เพื่อพิสูจน์ว่าผู้แปลทั้งสองสำนวนมีการนำภาษาการเมืองเข้ามาใช้ในบทแปลหรือไม่ ผู้วิจัยจึงนำแนวทางการวิเคราะห์ดังกล่าวมาใช้ในการหาคำตอบ

ตัวอย่างที่ 1

ภาษาต้นฉบับ

We had thought that Snowball's **rebellion** was caused by his vanity and ambition. But we were wrong, comrades. Do you know what the real reason was? Snowball was in league with Jones from the very start!

(Orwell, 1987, p. 53)

ตารางที่ 3

เปรียบเทียบบทแปลหนังสือแอนิมอล ฟาร์ม ฉบับแปลภาษาไทยสำนวนของนิภา ภาณุมาศ (2502) และเพชร ภาษพิรัช (2560)

ภาษาปลายทาง (1)	ภาษาปลายทาง (2)
สิ่งที่ร้ายกาจที่สุดก็คือ เราคิดแต่เพียงว่าเหตุที่สโนว์บอลทำ การปฏิวัติ ก็เพราะคิดมักใหญ่ใฝ่สูง แต่เราได้คิดผิด พวกท่านรู้ไหมว่าสาเหตุที่แท้จริงคืออะไร สโนว์บอลเป็นพวกเดียวกับนายโจนส์มาตั้งแต่ต้น (นิภา ภาณุมาศ, 2502, น. 93)	แต่ว่า...มันยังมีเรื่องที่เราเล่าร้ายกว่านั้น คือก่อนหน้านี้ เราเคยคิดกันว่าการเป็นกบฏของเจ้าสโนว์บอลนั้น เกิดขึ้นจากความมโหฬารและความมักใหญ่ใฝ่สูงของมัน แต่เราเข้าใจผิดถนัดเลย สหายเอ๋ย...พวกเจ้ารู้ไหมว่าเหตุผลที่แท้จริงคืออะไร สโนว์บอลมันร่วมมือกับโจนส์มาตั้งแต่แรกเริ่มเลย! (เพชร ภาษพิรัช, 2560, น. 97)

การวิเคราะห์ความหมายตรง (Denotative Meaning)

รูปสัญลักษณ์ (signifier) **ปฏิวัติ** ในสำนวนการแปลของนิภา ภาณุมาศ (2502) มีความหมายตรงตามที่บัญญัติไว้ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2493 ว่ามีหน้าที่เป็นคำนาม หมายถึง ‘การหมุนกลับ การผันแปร เปลี่ยนหลักรูป’

รูปสัญลักษณ์ (signifier) **กบฏ** ในสำนวนการแปลของเพชร ภาษพิรัช (2560) มีความหมายตรงตามที่ได้บัญญัติไว้ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2493 ว่ามีหน้าที่เป็นคำนาม หมายถึง ‘การประทุษร้ายต่อทางอาณาจักร ความทรยศ คำนับที่เพี้ยนเป็น ขบถ’ และปรากฏในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ว่าเป็นได้ทั้งคำกริยาและคำนาม หมายถึง ‘การประทุษร้ายต่ออาณาจักร ทรยศ ขบถ หรือผู้ประทุษร้ายต่อทางอาณาจักร ผู้ทรยศ’

การวิเคราะห์ความหมายแฝง (Connotative Meaning)

ความหมายตรงที่ได้จากการสืบค้นข้อมูลจากพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานข้างต้นถูกนำมาเป็นกรอบในการวิเคราะห์หาความหมายแฝง โดยนำรูปสัญลักษณ์ทั้งสองมาวิเคราะห์เปรียบเทียบกับบริบทการเมือง เพื่อค้นหาความหมายแฝงโดยเฉพาะอย่างยิ่งค้นหาความหมายแสดงอารมณ์ (expressive meaning) ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ประโยคตัวอย่างที่ 1

ด้วยเหตุนี้ ที่เรียกว่า “แผนการ**ปฏิวัติ**” จึงมีความหมายลึกซึ้งกว้างขวางกว่าที่สามัญชนจะเข้าใจอย่างผิวเผิน แผนการ**ปฏิวัติ**ไม่ใช่แผนการช่วงชิงอำนาจ ยึดอำนาจหรือถืออำนาจไว้ในมือใครหรือในมือของบุคคลพวกหนึ่งพวกใด ตรงกันข้ามแผนการอันแรกของงาน**ปฏิวัติ**ครั้งนี้คือเสริมสร้างความสามัคคีกลมเกลียวกันในชาติ

(สฤษดิ์ ธนะรัชต์, 2507)

ประโยคตัวอย่างที่ 2

ความจริงเรื่อง**การปฏิวัติ**รัฐประหารนี้เป็นเรื่องที่ประชาชนคนไทยพากันเบื่อหน่ายที่สุดแล้ว เพราะเกิดกันได้ง่ายและบ่อยเหลือเกิน แต่**การปฏิวัติ**ทุกคราวผลของมันก็เพียงเปลี่ยนแปลงตัวผู้มีอำนาจการบริหารราชการบ้านเมืองเท่านั้นเอง ไม่มีการ**ปฏิวัติ**ครั้งไหนที่ส่งผลโดยตรงกับประชาชนเลย

(กอบกุล มณีน้อย, ม.ป.ป.)

ข้อความทั้งสองข้างต้นแสดงให้เห็นถึงการนำรูปสัญลักษณ์ **ปฏิวัติ** มาใช้ในบริบทความหมายที่แตกต่างกัน โดยประโยคตัวอย่างที่ 1 ผู้พูดสร้างความหมาย ‘เชิงบวก’ ให้แก่รูปสัญลักษณ์ **ปฏิวัติ** สังเกตได้จากประโยคสุดท้ายของข้อความที่ว่า “แผนการอันแรกของงาน**ปฏิวัติ**ครั้งนี้คือเสริมสร้างความสามัคคีกลมเกลียวกันในชาติ” แตกต่างกับตัวอย่างประโยคที่ 2 ที่สร้างความหมายแสดงอารมณ์ (expressive meaning) ‘เชิงลบ’ ให้กับรูปสัญลักษณ์ **ปฏิวัติ** โดยสังเกตได้จากคำศัพท์ที่ปรากฏในประโยค เช่น “เบื่อหน่าย” หรือในประโยคสุดท้ายที่ว่า “ไม่มีการ**ปฏิวัติ**ครั้งไหนที่ส่งผลโดยตรงกับประชาชนเลย” ซึ่งการสร้างคามหมายให้กับรูปสัญลักษณ์ที่เห็นนี้คือลักษณะของการต่อสู้กันของวาทกรรมการเมือง (political discourse) ที่รูปสัญลักษณ์ (signifier) เดียวกันสามารถมีความหมายสัญลักษณ์ (signified) ได้

ทั้ง ‘เชิงบวก’ และ ‘เชิงลบ’ สอดคล้องกับที่ชนชาติ แสงประดับ ธรรมโชติ (2553) ได้อธิบายไว้ว่า “วาทกรรมการเมืองคือกระบวนการต่อสู้แย่งชิงอำนาจในการนิยามความหมายของสิ่งที่ดีหรือไม่ดี ถูกต้องหรือไม่ถูกต้องในทางการเมือง และผู้อยู่ในอำนาจจะได้เปรียบในการต่อสู้แย่งชิงนี้”

และในส่วนของรูปสัญลักษณ์ (signifier) **กบฏ** ที่ปรากฏในสำนวนการแปลของเพชร ภาษพิริช (2560) เมื่อนำไปเปรียบเทียบกับบริบทการเมืองจากข่าวของหนังสือพิมพ์ไทยรัฐออนไลน์ เผยแพร่เมื่อวันที่ 25 กรกฎาคม พ.ศ. 2562 ใจความตอนหนึ่งว่า

ประโยคตัวอย่างที่ 3

กรณีเมื่อวันที่ 23 พ.ย. 56 พวกจำเลยได้ร่วมกับนายสุเทพ เทือกสุบรรณ แกนนำ กปปส. เป็น **กบฏ** มั่วสุมก่อความวุ่นวายในบ้านเมือง โดยการชุมนุมทางการเมืองลักษณะเป็นอั้งยี่ ช้องโจร เพื่อปฏิวัติประชาชน และปฏิวัติประเทศไทย เพื่อกดดันให้ น.ส.ยิ่งลักษณ์ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี ขณะนั้นลาออก

(ไทยรัฐออนไลน์, 2562)

รวมทั้งข่าวจากไทยรัฐออนไลน์เผยแพร่เมื่อวันที่ 11 กันยายน พ.ศ. 2561 ได้เผยแพร่คำกล่าวของพลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา ถึงกรณีที่มีการจับกุมผู้ที่ไม่ได้เสียสละมีสัญลักษณ์สหพันธรัฐไท มีใจความตอนหนึ่งดังต่อไปนี้

ประโยคตัวอย่างที่ 4

ผมขอถามกลับว่าคำว่า สหพันธรัฐไทถูกกฎหมายหรือไม่ ประเทศไทยจะเป็นสหพันธรัฐได้หรือไม่ ความหมายของสหพันธรัฐคืออะไร เป็นการล้มระบบการปกครองหรือไม่ เข้าข้อหากบฏหรือไม่ อั้งยี่ ช้องโจรหรือไม่ ตามรัฐธรรมนูญแล้วประเทศไทยก็คือประเทศไทย

(ไทยรัฐออนไลน์, 2561)

จากประโยคตัวอย่างทั้งสองข้างต้นแสดงให้เห็นว่ารูปสัญลักษณ์ **กบฏ** ยังคงความหมายตรงตามที่พบในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2493 และ 2554 คือ “การประทุษร้ายต่อทางอาณาจักร ความทรยศ” ซึ่งล้วนสื่อความหมาย ‘เชิงลบ’ สอดคล้องกับความหมายแฝงที่พบในบริบทการเมืองที่สื่อความหมายแสดงอารมณ์ (expressive meaning) ‘เชิงลบ’ เช่นในตัวอย่างประโยคที่ 3 มีการขยายความรูปสัญลักษณ์ **กบฏ** ว่าเป็น “การมั่วสุม ก่อความวุ่นวายในบ้านเมือง โดยการชุมนุมทางการเมืองลักษณะเป็นอั้งยี่ ช้องโจร” ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นคำที่มีความหมาย ‘เชิงลบ’

การวิเคราะห์บทแปล (Analysis of Target Text)

เมื่อนำผลการวิเคราะห์ข้างต้นมาใช้ในการวิเคราะห์ตัวอย่างบทแปลที่พบในสำนวนของเพชร ภาษพิริช (2560) พบว่าสควิลเลอร์ต้องการสื่อสารให้บรรดาสัตว์ในแอนิเมล ฟาร์ม เห็นว่าการกระทำที่ผ่านมาของสโนว์บอล ล้วนแต่เป็นการทรยศหรือเป็นการ **กบฏ** ต่อสัตว์ในฟาร์มมาตั้งแต่ต้น ซึ่งคำกล่าวของสควิลเลอร์นั้นมีวัตถุประสงค์เพื่อชี้แจงให้สัตว์ในแอนิเมล ฟาร์ม คล้อยตามว่าเรื่องวุ่นวายหรือการที่มนุษย์พยายามเข้ามายึดแอนิเมล ฟาร์ม ล้วนเป็นฝีมือของสโนว์บอล เพียงแต่กระทำการไม่สำเร็จ อีกทั้งผู้วิจัยมีข้อสังเกตว่ารูปสัญลักษณ์ (signifier) **กบฏ** (2560) ที่เพชร ภาษพิริช เลือกใช้ในบทแปลของตนมีความหมายแสดงอารมณ์ (expressive meaning) เชิงลบมากกว่าหากเทียบกับรูปสัญลักษณ์ **ปฏิวัติ** (2502) ที่พบในบทแปลของนิภา ภาณุมาศ เนื่องจากรูปสัญลักษณ์

(signifier) **กบฏ** ไม่ว่าจะปรากฏในบริบทใดหรือช่วงเวลาใดก็ยังคงสื่อความหมายแสดงอารมณ์ (expressive meaning) เชิงลบ แต่ในทางกลับกันรูปสัญลักษณ์ (signifier) **ปฏิวัติ** เมื่อใช้ในบริบทอื่นเช่นบริบททางวิชาการ ยกตัวอย่างเช่น การปฏิวัติอุตสาหกรรม การปฏิวัติวิทยาศาสตร์ การปฏิวัติเกษตรกรรม และการปฏิวัติฝรั่งเศส รูปสัญลักษณ์ (signifier) **ปฏิวัติ** กลับถูกนำไปใช้ในความหมายของการเปลี่ยนแปลง การพัฒนา ความเจริญก้าวหน้า การเลือกใช้คำแปลที่แตกต่างกันสามารถสะท้อนตัวตน ความเชื่อ หรืออุดมการณ์ของนักแปล สอดคล้องกับทัศนะของนิวมาร์ค (Newmark, 1988) ที่มีความเห็นว่าการเลือกใช้คำของนักแปลเป็นตัวสะท้อนความคิดและความเชื่อของนักแปล

เมื่อนำรูปสัญลักษณ์ **ปฏิวัติ** มาวิเคราะห์ผ่านกรอบความคิดของคอนนอลลี (Connolly, 1974) พบว่ารูปสัญลักษณ์ **ปฏิวัติ** ในสำนวนของนิภา ภาณุมาศ (2502) จัดอยู่ในภาษาการเมืองในมโนทัศน์ที่เกี่ยวข้องกับ ‘การเปลี่ยนแปลงการปกครอง’ ซึ่งมีรูปสัญลักษณ์ที่อยู่ในกลุ่มเดียวกัน เช่น รัฐประหาร อุดมการณ์ ล้มล้าง ปฏิรูป กบฏ เป็นต้น เมื่อนำข้อมูลที่ได้ทั้งหมดมาใช้ในการวิเคราะห์ตัวอย่างบทแปลสำนวนของนิภา ภาณุมาศ (2502) ที่แสดงไว้ในตารางที่ 3 ใจความว่า “สิ่งที่ร้ายกาจที่สุดก็คือเราคิดแต่เพียงว่าเหตุที่สโนว์บอลทำการ**ปฏิวัติ** ก็เพราะคิดมักใหญ่ใฝ่สูง แต่เราได้คิดผิด พวกท่านรู้ไหมว่าสาเหตุที่แท้จริงคืออะไร สโนว์บอลเป็นพวกเดียวกับนายโจนส์มาตั้งแต่ต้น” (นิภา ภาณุมาศ, 2502, น. 93) ข้อความดังกล่าวสื่อถึงการกระทำของสโนว์บอลซึ่งคือหมูตัวที่มีบทบาทสำคัญในการร่วมขับไล่มนุษย์ออกจากแอนิมอล ฟาร์ม โดยสควิลเลอร์ชี้ให้เห็นว่าที่ผ่านมาสโนว์บอลมีเจตนาแอบแฝงในการร่วมก่อการต่อต้านเพื่อขับไล่มนุษย์ในครั้งนั้น และภายหลังบรรดาสัตว์ในแอนิมอล ฟาร์ม โดยเฉพาะชนชั้นปกครองหรือหมูในแอนิมอล ฟาร์ม พยายามสร้างความหมายสัญลักษณ์ให้กับรูปสัญลักษณ์ **ปฏิวัติ** ใน ‘เชิงบวก’ ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของการเปลี่ยนแปลงการปกครองที่สัตว์ทุกตัวเสมอภาคเท่าเทียมกัน

ในส่วนของรูปสัญลักษณ์ **กบฏ** ที่ปรากฏในบทแปลของเพชร ภาษพิรัช (2560) จัดอยู่ในประเภทเดียวกับรูปสัญลักษณ์ **ปฏิวัติ** ที่กล่าวมาข้างต้น คือ ‘การเปลี่ยนแปลงการปกครอง’ แต่ในมุมมองการเมืองรูปสัญลักษณ์ **กบฏ** ยังแฝงนัยของความพ่ายแพ้หรือกระทำการเปลี่ยนแปลงการปกครองไม่สำเร็จอีกด้วย สอดคล้องกับที่สุชิน ตันติกุล และคณะ อธิบายว่า

กบฏ ปฏิวัติหรือรัฐประหาร คำเหล่านี้คล้ายกันในแง่ของการใช้กำลังอาวุธยึดอำนาจทางการเมือง แต่มีความหมายต่างกันในด้านผลของการกระทำ หากกระทำการไม่สำเร็จก็จะถูกเรียกว่า **กบฏ** (rebellion) ถ้ายึดอำนาจสำเร็จแต่เป็นเพียงการเปลี่ยนรัฐบาลจะเรียกว่า **รัฐประหาร** (coup d'état) แต่ถ้ารัฐบาลใหม่ได้กระทำการเปลี่ยนมูลฐานของระบอบการปกครองจะถือว่าเป็นการ**ปฏิวัติ**

(สุชิน ตันติกุล และคณะ, 2554, น. 62)

ผลจากการวิเคราะห์และเปรียบเทียบบทแปลข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ผู้แปลทั้งสองสำนวนมีการนำรูปสัญลักษณ์ที่มีความหมายสัญลักษณ์ที่สื่อถึงการเมืองมาใช้ในบทแปล สอดคล้องกับที่รีนฤทัย สัจจพันธุ์ และคณะ (2559, น. 55-56) ได้กล่าวไว้ว่า “วรรณกรรมเป็นกลวิธีอันแยบยลที่นักเขียนใช้เป็นทางออกในการแสดงทัศนะทางการเมือง” เช่นเดียวกับที่ออร์เวลล์ได้ใช้วรรณกรรมเป็นเครื่องมือในการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองของตน ซึ่งแอนิมอล ฟาร์ม เป็นตัวอย่างของวรรณกรรมเสียดสีการเมืองที่ได้รับการยอมรับทั่วโลก จึงไม่แปลกที่ออร์เวลล์จะนำ

รูปคำที่สื่อถึงการเมืองเข้ามาใช้ในงานเขียนของตนและรูปภาษาดังกล่าวได้รับการถ่ายทอดผ่านการแปลงอย่างชัดเจนดังที่ผู้วิจัยได้แสดงการวิเคราะห์ไว้ข้างต้น

การเปลี่ยนความหมายของรูปสัญลักษณ์ (Semantic Shift)

ผลจากการวิเคราะห์ตัวอย่างที่ 1 ข้างต้น นำมาซึ่งข้อสังเกตถึงรูปสัญลักษณ์เดียวกันแต่ปรากฏในช่วงเวลาต่างกัน ความหมายสัญลักษณ์ของรูปสัญลักษณ์จะยังคงความหมายเดิมหรือไม่ สามารถพิสูจน์ได้โดยการวิเคราะห์ดังต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 2

ภาษาต้นฉบับ

About the **Rebellion** and its results he (Benjamin) would express no opinion.

(Orwell, 1987, p. 19)

ตารางที่ 4

เปรียบเทียบบทแปลหนังสือแอนิมอล ฟาร์ม ฉบับแปลภาษาไทยสำนวนของนิภา ภาณุมาศ (2502) และเพชร ภาษพิริช (2560)

ภาษาปลายทาง (1)	ภาษาปลายทาง (2)
ส่วนการต่อต้านคราวนี้มันก็ไม่ได้แสดงความคิดเห็นใดๆ (นิภา ภาณุมาศ, 2502, น. 37)	ไม่เคยแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องการปฏิวัติกับ ผลลัพธ์ทั้งหลายที่เกิดตามมา (เพชร ภาษพิริช, 2560, น. 38)

การวิเคราะห์ความหมายตรง (Denotative Meaning)

รูปสัญลักษณ์ (signifier) ต่อต้าน (นิภา ภาณุมาศ, 2502) มีความหมายตรง (denotation) ตามที่ได้บัญญัติไว้ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2493 ทำหน้าที่เป็นคำกริยา มีความหมายว่า “ปะทะด้านทานไว้สู้รบป้องกันไว้”

รูปสัญลักษณ์ (signifier) ปฏิวัติ (เพชร ภาษพิริช, 2560) มีความหมายตรง (denotation) ตามที่ได้บัญญัติไว้ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2493 ว่ามีหน้าที่เป็นคำนาม หมายถึง “การหมุนกลับ การผันแปรเปลี่ยนหลัมูล” และรูปสัญลักษณ์ (signifier) ปฏิวัติ (เพชร ภาษพิริช, 2560) มีความหมายตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ว่ามีหน้าที่เป็นคำนาม มีความหมายว่า “การหมุนกลับ การผันแปรเปลี่ยนหลัมูล” และมีความหมายเพิ่มเติมจาก พ.ศ. 2493 คือ “การเปลี่ยนแปลงระบบ เช่น ปฏิวัติอุตสาหกรรม การเปลี่ยนแปลงระบอบการบริหารบ้านเมือง เช่น ปฏิวัติการปกครอง”

การวิเคราะห์ความหมายแฝง (Connotative Meaning)

ข้อความจากแถลงการณ์ของรัฐบาลเรื่องความเคลื่อนไหวของคอมมิวนิสต์ในประเทศไทย โดยสำนักนายกรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 26 สิงหาคม 2503 มีเนื้อความตอนหนึ่งว่า

ประโยคตัวอย่างที่ 5

เป็นการทราบกันทั่วไปแล้วว่า การกระทำของคอมมิวนิสต์เป็นความพยายามขายชาติ ขายประเทศ ล้มล้างสถาบันต่างๆ ที่เป็นของชาติ ความเคลื่อนไหวทุกอย่างของคอมมิวนิสต์เป็นไปเพื่อจุดประสงค์นี้เสมอ รัฐบาลนี้จึงตัดสินใจแน่วแน่ที่จะต่อต้านการกระทำของคอมมิวนิสต์อย่างเข้มแข็งด้วยกฎหมายการศึก ด้วยอำนาจปฏิวัติ

(สฤษดิ์ ธนะรัชต์, 2507)

รวมทั้งสุนทรพจน์ของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ในวันครบรอบ 6 ปี แห่งการลงนามในสนธิสัญญาป้องกันร่วมกันแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เมื่อวันที่ 8 กันยายน 2503 มีใจความตอนหนึ่งว่า

ประโยคตัวอย่างที่ 6

วัตถุประสงค์อันสำคัญของการ ส.ป.อ. คือ เพื่อต่อต้านป้องกันการรุกรานของคอมมิวนิสต์ในตะวันออกเฉียงใต้ของเอเชีย ทั้งการรุกรบและการรุกรอย่างสงบในแถวถิ่นที่ใกล้เคียงกับประเทศเรา

(สฤษดิ์ ธนะรัชต์, 2507)

จากตัวอย่างประโยคที่แสดงไว้ข้างต้น รูปสัญลักษณ์ (signifier) ต่อต้าน (นิภา ภาณุมาศ, 2502) ที่พบในคำกล่าวสุนทรพจน์ของจอมพลสฤษดิ์มักใช้ในบริบทที่เกี่ยวข้องกับคอมมิวนิสต์ ซึ่งในยุคสมัยนั้นคอมมิวนิสต์ถูกสร้างความหมายสัญลักษณ์ (signified) ว่าเป็นผู้รุกราน ที่จะเข้ามาลิดรอนสิทธิเสรีภาพของคนที่อยู่ภายใต้การปกครองระบอบคอมมิวนิสต์ ซึ่งแสดงความหมายแสดงอารมณ์ (expressive meaning) ‘เชิงลบ’ และมักถูกนำไปใช้เพื่อเชื่อมโยงเหตุและผล เช่น ในประโยคตัวอย่างทั้งสองข้างต้น รูปสัญลักษณ์ ต่อต้าน ที่จอมพลสฤษดิ์กล่าว เป็นเหตุมาจากการรุกรานของลัทธิคอมมิวนิสต์ ผลก็คือรัฐบาลไทยในขณะนั้นจำเป็นต้อง ต่อต้าน การรุกรานดังกล่าว อีกทั้งรูปสัญลักษณ์ ต่อต้าน มักเกี่ยวข้องกับอำนาจและผู้อยู่ใต้อำนาจในทุกระดับชั้น เช่น ลูกมีพฤติกรรมต่อต้านคำสั่งของพ่อแม่ นักเรียนสวมชุดไพรเวทเพื่อต่อต้านกฎระเบียบของโรงเรียน ประชาชนออกมาต่อต้านการรัฐประหาร เป็นต้น

ในส่วนของรูปสัญลักษณ์ (signifier) ปฏิวัติ (เพชร ภาษพิริช, 2560) ที่พบในบทสัมภาษณ์ของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ได้ตอบคำถามของสื่อมวลชนที่ได้ตั้งคำถามเกี่ยวกับข่าวการปฏิวัติที่อาจเกิดขึ้น เผยแพร่ผ่านเว็บไซต์ข่าว BBC News เมื่อวันที่ 23 พฤศจิกายน 2563 มีใจความดังต่อไปนี้

ประโยคตัวอย่างที่ 7

ผมไม่อยากจะเกิดขึ้น มีอบชนมีอบ ตั้งเงื่อนไข ผมเป็นรัฐบาล ผมเป็นนายกฯ ผมไม่อยากจะคนไทยต้องมาฆ่าแกงกันอีก ไม่อยากให้มีการใช้ความรุนแรงกันอีก

(BBC News ไทย, 2563)

จากการตอบคำถามของพลเอกประยุทธ์ข้างต้นแสดงให้เห็นการนำรูปสัญลักษณ์ (signifier) ปฏิวัติ มาใช้ในความหมาย ‘เชิงลบ’ สืบเนื่องจากคำศัพท์ที่ปรากฏร่วมในข้อความ ได้แก่ “ฆ่าแกง” และ “ความรุนแรง” รวมทั้งผู้วิจัยยังตั้งข้อสังเกตว่าผู้ตั้งคำถามและผู้ตอบคำถาม (ผู้ส่งสาร) รวมถึงผู้อ่าน (ผู้รับสาร) รับรู้และเข้าใจความหมายสัญลักษณ์ของรูปสัญลักษณ์ ปฏิวัติ ไปในทิศทางเดียวกัน เนื่องจากคนส่วนใหญ่โดยเฉพาะสื่อมวลชนมักนำรูปสัญลักษณ์

‘ปฏิวัติรัฐประหาร’ มาใช้คู่กัน โดยใช้วลีนี้อธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นแบบเหมารวม (ศรีธณย์ จิระพงษ์สุวรรณ, 2560, น. 309)

การที่ผู้วิจัยอ้างอิงการใช้ภาษาและความหมายของจอมพลสฤษดิ์และพลเอกประยุทธ์มาใช้ในการศึกษา เนื่องจากต้องการสะท้อนความหมายของความเป็นการเมืองจากปากฝั่งของผู้ปกครอง ซึ่งมักเป็นผู้ที่มีอิทธิพลทางความคิดและมีความสามารถในการสื่อสารไปยังคนหมู่มาก เช่นเดียวกับตัวบท*แอนิมอล ฟาร์ม* ที่โน้มน้าวหรือก็คือ หมูที่เป็นผู้ปกครองและกำหนดความคิด การกระทำ หรือแม้กระทั่งการใช้ภาษาของเหล่าสรรพสัตว์ใน*แอนิมอล ฟาร์ม* อีกทั้งผู้วิจัยยังต้องการจะแสดงให้เห็นถึงประเด็นการสร้าง ความหมายสัญลักษณ์ (signified) ที่แตกต่างกันของ รูปสัญลักษณ์ (signifier) ปฏิวัติ พบว่าจอมพลสฤษดิ์และพลเอกประยุทธ์แม้จะใช้รูปสัญลักษณ์ (signifier) ปฏิวัติ เช่นเดียวกัน แต่ใช้ความหมายแสดงอารมณ์ (expressive meaning) แตกต่างกัน

การวิเคราะห์บทแปล (Target Text Analysis)

เมื่อนำตัวอย่างบทแปลมาวิเคราะห์ผ่านมุมมองของตัววรรณกรรมเองพบว่ารูปสัญลักษณ์ **ต่อต้าน** และ **ปฏิวัติ** มีความหมายระดับคำแบบความหมายเชิงประพจน์ (propositional meaning) เนื่องจากเป็นเพียงการอธิบาย ลักษณะนิสัยของเบนจามินซึ่งคือลาตัวหนึ่งในเรื่องที่ทำงานหนักตามกฎระเบียบและไม่เคยปรึกษากับเหตุการณ์ ต่างๆ ที่เกิดขึ้นใน*แอนิมอล ฟาร์ม* ไม่ว่าจะดีหรือร้าย ตรงกับคำอธิบายของเบเกอร์ (Baker, 2011, p. 32) ที่ว่า ความหมายเชิงประพจน์เกี่ยวข้องกับคำที่อ้างถึงบนพื้นฐานของโลกความเป็นจริงซึ่งสามารถตัดสินได้ว่าจริงหรือ เท็จ ซึ่งรูปสัญลักษณ์ **ต่อต้าน** และ **ปฏิวัติ** ในประโยคตัวอย่างสื่อความหมายว่าเป็นเพียงเหตุการณ์หนึ่งที่เกิดขึ้น เท่านั้น

เมื่อนำรูปสัญลักษณ์ **ต่อต้าน** ที่พบในสำนวนการแปลของนิภา ภาณุมาศ (2502) มาวิเคราะห์ผ่านกรอบ ความคิดของคอนนอลลี (Connolly, 1974) ผู้วิจัยพบว่าไม่สามารถเหมารวมรูปสัญลักษณ์ **ต่อต้าน** ว่าเป็นภาษา การเมืองได้ เพราะรูปสัญลักษณ์ **ต่อต้าน** สามารถปรากฏในบริบทที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นบริบททางการแพทย์ เช่น ตะไคร้ ใบมะกรูดมีผล**ต่อต้าน**อนุมูลอิสระ หรือในบริบททางวิทยาศาสตร์ เช่น ซามีคุณสมบัติช่วยในการ**ต่อต้าน** และปกป้องผิวจากมลภาวะ เร่งการผลิตเซลล์ผิวเสื่อมสภาพ เป็นต้น (คลังคำศัพท์ภาษาไทยแห่งชาติ, 2563) และ หากปราศจากบริบทแวดล้อม รูปสัญลักษณ์ **ต่อต้าน** ก็ไม่สามารถสื่อนัยทางการเมืองออกมาได้ รวมทั้งในบทแปลของ นิภา ภาณุมาศ (2502) จากประโยคตัวอย่างที่ว่า “*ส่วนการ**ต่อต้าน**คราวนี้มันก็ไม่ได้แสดงความคิดเห็นใดๆ*” จะเห็น ได้ว่าความหมายของประโยคนี้ไม่ได้ชี้ว่าตัวบทไปในทางการเมือง บทแปลบรรยายเพียงลักษณะนิสัยของเบนจามิน (ลา) เท่านั้น

รวมทั้งยังพบว่ารูปสัญลักษณ์ **ปฏิวัติ** ในสำนวนของเพชร ภาษพิรัช (2560) เป็นคำที่สื่อนัยการเมืองใน ประเภทของ ‘การเปลี่ยนแปลงการปกครอง’ เช่นเดียวกับที่พบในผลการวิเคราะห์ของตัวอย่างที่ 1 และเมื่อนำ รูปสัญลักษณ์ **ปฏิวัติ** มาใช้โดยปราศจากบริบทแวดล้อม รูปสัญลักษณ์ **ปฏิวัติ** ก็ยังคงสื่อนัยการเมือง ซึ่งรูปสัญลักษณ์ **ปฏิวัติ** เมื่อปรากฏในบทแปลจึงเปิดพื้นที่ให้ผู้อ่านตีความได้หลากหลาย รวมทั้งมุมมองด้านการเมืองก็เป็นหนึ่งในพื้นที่นั้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของบาร์ตส์ (Barthes, 1974) ที่มองว่า “วรรณกรรมหรืองานเขียนนั้นทั้งก็ต่าง ๆ ไม่ได้เป็น การคิดค้น หรือแต่งขึ้นใหม่จากจินตนาการของผู้แต่ง แต่หากเกิดขึ้นจากการเรียนรู้ ประสบการณ์ สภาพแวดล้อม ซึ่งสิ่งเหล่านี้แฝงอยู่ในตัวบท”

ข้อค้นพบที่น่าสนใจในตัวอย่างที่ 2 คือ การย้ายหรือการเปลี่ยนความหมายของรูปสัทญะ **ปฏิวัติ** ที่พบจากการวิเคราะห์ความหมายตรงและความหมายแฝง เมื่อเปรียบเทียบกับผลที่ได้จากตัวอย่างที่ 1 รูปสัทญะ **ปฏิวัติ** (นิภา ภาณุมาศ, 2502) มีความหมายแสดงอารมณ์ (expressive meaning) ‘เชิงบวก’ และ ‘เชิงลบ’ แตกต่างกับผลจากการวิเคราะห์รูปสัทญะ **ปฏิวัติ** (เพชร ภาษพิรัช, 2560) ในตัวอย่างที่ 2 รูปสัทญะ **ปฏิวัติ** กลับครองเนื้อที่ความหมายแสดงอารมณ์ (expressive meaning) ‘เชิงลบ’ ผลวิจัยที่ได้นี้สอดคล้องกับสมมติฐานของผู้วิจัยที่ว่า “ปัจจัยแวดล้อมทางสังคม การเมือง และช่วงเวลาที่ต่างกันส่งผลต่อความหมายของบทแปล”

ช่องว่างของคำศัพท์ (Lexical Gap)

จอห์น ไลออนส์ (Lyons, 1977, p. 301) นักภาษาศาสตร์ชาวอังกฤษอธิบายถึงช่องว่างของคำศัพท์ (lexical gap) ว่าเป็นช่องโหว่ของภาษา หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นการขาดคำศัพท์ที่มีความหมายเฉพาะเจาะจงในโครงสร้างของวงความหมาย (lexical field) ซึ่งเป็นอุปสรรคที่พบในการแปลเสมอ เพราะนักแปลไม่สามารถหาความสัมพันธ์ของคำที่ใกล้เคียงในวงความหมายกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งในภาษาปลายทางได้ ผู้วิจัยพบว่านิภา ภาณุมาศ (2502) ต้องเผชิญกับข้อจำกัดในเรื่องการขาดคำศัพท์ที่วุ่นวายเช่นนี้ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 3

ภาษาต้นฉบับ

'Is it not crystal clear, then, comrades, that all the evils of this life of ours spring from the **tyranny** of human beings?

(Orwell, 1987, p. 5)

ตารางที่ 5

เปรียบเทียบบทแปลหนังสือแอนิมอล ฟาร์ม ฉบับแปลภาษาไทยสำนวนของนิภา ภาณุมาศ (2502) และเพชร ภาษพิรัช (2560)

ภาษาปลายทาง (1)	ภาษาปลายทาง (2)
มันยังไม่เป็นที่กระจ่างแจ้งอีกหรือสหาย ว่าสิ่งชั่วร้ายต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นนี้ก็เกิดจากการ บีบบังคับ ของมนุษย์ (นิภา ภาณุมาศ, 2502, น. 9)	แต่นี่มันชัดเจนพอหรือยังล่ะสหายทั้งหลายว่าความชั่วร้ายของชีวิตนี้มันเกิดขึ้นจากความ ทรราช ของมนุษย์ทั้งสิ้น (เพชร ภาษพิรัช, 2560, น. 11)

การวิเคราะห์ความหมายตรง (Denotative Meaning)

รูปสัทญะ **บีบบังคับ** (นิภา ภาณุมาศ, 2502) ทำหน้าที่เป็นกริยาลีของประโยคเพื่อขยายคำนาม ‘มนุษย์’ ซึ่งคำหลักคือคำกริยาสองตัวคือ ‘บีบ’ และ ‘บังคับ’ ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2493 ให้ความหมายคำกริยา ‘บีบ’ ไว้ว่า “การกดสองข้างอย่างคั้นหนึบ คั้นด้วยมือ หรือด้วยไม้หาคีม เช่น บีบคั้น หรือมีความหมายว่า เคี้ยวเคี้ยว นวดฟัน หรือมีความหมายว่า เคี้ยวเคี้ยว กดขี่ เช่น บีบบังคับ” และพบความหมายของคำกริยา ‘บังคับ’ ว่าเป็น “การใช้อำนาจให้ทำ สิ่งด้วยอำนาจ สั่งให้ปฏิบัติ ให้จำต้องทำ เช่น อยู่ในที่บังคับ หรือให้เป็นไปตามความประสงค์” เห็นได้ว่ากริยา ‘บีบ’ และ ‘บังคับ’ มักนำมาใช้ร่วมกันเพื่อสะท้อนความหมายของการเคี้ยวเคี้ยวกดขี่ด้วยอำนาจ

ในส่วนความหมายตรงของรูปสัทญะ **ทรราช** (เพชร ภาษพิรัช, 2560) พบว่าในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2493 ยังไม่มีการบัญญัติศัพท์ **ทรราช** ไว้ แต่จากการค้นคว้าพบว่ารูปสัทญะ **ทรราช** ถูกบรรจุไว้ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 เป็นครั้งแรก ซึ่งทำหน้าที่เป็นคำนาม หมายถึง “ผู้ปกครองบ้านเมืองที่ใช้อำนาจตามอำเภอใจ ทำความเดือดร้อนทารุณให้แก่ผู้อยู่ใต้การปกครองของตน” และระบุว่ามาจากคำภาษาอังกฤษ ‘*tyrant*’ ใช้เรียกลัทธิเช่นนั้นว่า **ทรราชย์** หรือระบบ**ทรราชย์** และพบความหมายจากพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ว่าเป็นคำนาม หมายถึง ผู้ปกครองบ้านเมืองที่ใช้อำนาจตามอำเภอใจ ทำความเดือดร้อนทารุณให้แก่ผู้อยู่ใต้การปกครองของตน

จากการวิเคราะห์ความหมายตรงเพียงขั้นตอนเดียวเผยให้เห็นประเด็นที่น่าสนใจ คือในสำนวนการแปลของนิภา ภาณุมาศ (2502) ไม่พบการใช้รูปสัทญะ **ทรราช** ในบทแปลเลย แตกต่างกับสำนวนการแปลของเพชร ภาษพิรัช (2560) ที่พบการใช้รูปสัทญะ **ทรราช** สามตำแหน่ง ดังตัวอย่าง

ตารางที่ 6

เปรียบเทียบหนังสือแอนิมอล ฟาร์ม ฉบับแปลภาษาไทยสำนวนการแปลของนิภา ภาณุมาศ (2502) และเพชร ภาษพิรัช (2560)

ภาษาต้นฉบับ	ภาษาปลายทาง (1)	ภาษาปลายทาง (2)
Is it not crystal clear, then, comrades that all the evils of this life of ours spring from the tyranny of human beings? (Orwell, 1987, p. 5)	มันยังไม่เป็นที่กระจ่างแจ้งอีกหรือ สหาย ว่าสิ่งชั่วร้ายต่างๆ ที่เกิดขึ้นนี้ ก็เกิดจากการ บีบบังคับ ของมนุษย์ (นิภา ภาณุมาศ, 2502, น. 9)	แค่นี้มันชัดเจนพอหรือยังล่ะ สหาย ทั้งหลาย ว่าความชั่วร้ายของชีวิตนี้ มันเกิดขึ้นจากความ ทรราช ของมนุษย์ทั้งสิ้น (เพชร ภาษพิรัช, 2560, น. 11)
And above all, no animal must ever tyrannise over his own kind. (Orwell, 1987, p. 6)	และเหนือสิ่งอื่นทั้งหมด คือไม่มีสัตว์ใดทนต่อการ กดขี่ ของพวกเขาได้ (นิภา ภาณุมาศ, 2502, น. 12)	และเหนือสิ่งอื่นใดไม่เคยมีสัตว์ตัวใดที่ ทรยศ หักหลังพวกของตัวเอง (เพชร ภาษพิรัช, 2560, น. 13)
Soon or late the day is coming, Tyrant Man shall be o' ertrown, And the fruitful fields of England Shall be trod by beasts alone. (Orwell, 1987, p. 7)	ไม่นานดอกยูกนั้นจักพลันถึง คืนวันซึ่งมวลมนุษย์ต้องสุดเศร้า สยบย่อยละทิ้งถิ่นเคยเนาไว้ เหลือแต่เราครอบครองท้องธาณินท์ (นิภา ภาณุมาศ, 2502, น.13)	วันนั้นอีกไม่ช้าจะมาถึง ทรราช ซึ่งล้วนแต่โหดเขลา ลินอำนาจบาตรใหญ่จักชบเขา ด้วยพวกเขาต้องถูกจับโยนออกไป (เพชร ภาษพิรัช, 2560, น. 15)
If they went hungry, it was not from feeding tyrannical human beings; if they worked hard, at least they worked for themselves. (Orwell, 1987, p. 88)	แต่ก็ยิ่งรู้สึกว่ามันไม่เหมือนกับพวกสัตว์อื่น ๆ เพราะสัตว์ที่อื่นจะได้รับอาหารอย่างแร้นแค้นจากมนุษย์ เมื่อเวลาที่หิวโหย แต่พวกมันมิได้เป็นเช่นนั้น แม้ว่าจะต้องทำงานหนัก ก็ทำเพื่อตนเอง (นิภา ภาณุมาศ, 2502, น. 152)	ถ้าพวกมันจะต้องพบกับความอดอยากหิวโหย ก็ไม่ได้เป็นเพราะทำมาหาเลี้ยงพวกมนุษย์ ทรราช ทั้งหลาย ถ้าพวกมันต้องทำงานหนัก อย่างน้อยก็เป็นงานที่ทำเพื่อตัวพวกมันนั่นเอง (เพชร ภาษพิรัช, 2560, น. 155-156)

ตารางที่ 6 ข้างต้นแสดงให้เห็นว่าช่องว่างของคำศัพท์ (lexical gap) เป็นอุปสรรคที่นิภา ภาณุมาศ (2502) ต้องเผชิญ เนื่องจากปัจจัยเรื่องการขาดคำศัพท์ในภาษาปลายทาง ส่งผลต่อบทแปลที่อาจสื่อความได้ไม่ครบถ้วน สมบูรณ์ หรือไม่เท่าเทียมกับภาษาต้นฉบับ แตกต่างกับสำนวนการแปลของเพชร ภาษพิรัช (2560) ที่ผู้แปลผลิตงานแปลในช่วงเวลาที่ช่องว่างคำศัพท์ดังกล่าวได้รับการเติมเต็มแล้ว จึงมีความคงที่ในการใช้คำมากกว่า ซึ่งเป็นไปได้ที่นิภาจะเลือกความหมายเพียงบางส่วนของรูปสัญลักษณ์ (signifier) **tyrant** มาใช้ตามความเหมาะสม ความหมายของรูปสัญลักษณ์ (signifier) **tyrant** มีความหมายว่า ‘a ruler who has unlimited power over other people, and uses it unfairly and cruelly’ (Cambridge Advanced Learner’s Dictionary, 2013) ส่วนในพจนานุกรม Black’s Law Dictionary (2009) ให้คำนิยามว่า ‘a sovereign or ruler, legitimate or not, who wields power unjustly and arbitrarily to oppress the citizenry; a despot’ ความหมายที่พบในพจนานุกรมทั้งสองฉบับล้วนแต่พยายามอธิบายลักษณะการใช้อำนาจอย่างไม่เป็นธรรม หรือใช้อำนาจโดยพลการและโหดร้ายทารุณต่อผู้อยู่ใต้ปกครองของตน โดยนิภา ภาณุมาศ มีลักษณะการเลือกใช้ความหมายเพียงบางส่วน เช่น unfairly หรือ cruelly (Cambridge Advanced Learner’s Dictionary, 2013) ที่มีความหมายว่าไม่ถูกต้องไม่เป็นธรรม หรือโหดร้าย กดขี่ และทารุณ ความหมายเหล่านี้ล้วนไม่สามารถสะท้อนความหมายสัญลักษณ์ (signified) ของรูปสัญลักษณ์ (signifier) **tyrant** ได้อย่างครบถ้วนเช่นที่รูปสัญลักษณ์ (signifier) **ทรราช** (2560) ในสำนวนของเพชร ภาษพิรัช เลือกใช้ เนื่องจากรูปสัญลักษณ์ (signifier) **ทรราช** เป็นคำที่ได้รับการบัญญัติขึ้นเป็นการเฉพาะเพื่อให้ตรงตามมโนทัศน์ (concept) ของ **tyrant** ในภาษาอังกฤษ ตามที่ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ไว้ก่อนหน้านี้ในหัวข้อการวิเคราะห์ความหมายตรง

7. การอภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยที่ได้จาก 3 ตัวอย่างข้างต้นสอดคล้องกับสมมติฐานของงานวิจัยที่ผู้วิจัยได้ตั้งข้อสังเกตไว้ว่า ปัจจัยทางสังคม การเมือง และช่วงเวลาที่แตกต่างกันถึง 58 ปีของบทแปลทั้งสองสำนวน ส่งผลให้ผู้แปลมีการเลือกใช้คำแปลต่างกัน ผลการวิจัยที่พบสอดคล้องกับผลวิจัยของปรวรรณ ดวงรัตน์ (2014) เรื่อง “*สัตยศาสตร์และความหมายที่แปรเปลี่ยน*” ที่นำเครื่องหมาย “*สวัสดิกะ*” มาวิเคราะห์ความหมายโดยใช้เงื่อนไขแตกต่างกัน เช่น การตีความตามความเชื่อทางศาสนา การตีความหมายของแต่ละประเทศ เป็นต้น ซึ่งความหมายของเครื่องหมาย “*สวัสดิกะ*” เปลี่ยนไปอย่างช้าๆ ตามเงื่อนไขดังกล่าว ซึ่งต้องอาศัยระยะเวลาในการเปลี่ยนแปลง เนื่องจากการจะเปลี่ยนมโนทัศน์ที่ผู้คนมีต่อสัญลักษณ์ใดๆ ไม่สามารถเปลี่ยนได้ในทันทีทันใด แต่ต้องอาศัยการสร้างความหมายผ่านวาทกรรมหรือการผลิตซ้ำ ดังที่เวนูตีได้กล่าวถึงความสำคัญของการแปลซ้ำ (retranslation) ไว้ว่า การแปลซ้ำมีความสำคัญในการช่วยปลูกฝังความเชื่อผ่านการตีความและกำหนดคุณค่าให้กับตัวบทแปล เช่น การนำพระคัมภีร์ไบเบิลมาแปลซ้ำช่วยในการรักษาและเสริมสร้างอำนาจของสถาบันศาสนา แต่อีกทางหนึ่งการแปลซ้ำยังสามารถท้าทายการตีความแบบเก่า (Venuti, 2013) ด้วยเหตุนี้การแปล โดยเฉพาะการแปลซ้ำจึงเป็นแหล่งข้อมูลทางภาษาที่มีคุณค่าและเป็นประโยชน์ในการสะท้อนพัฒนาการของภาษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งพัฒนาการทางความหมาย

ผลจากการวิจัยนี้มีความสำคัญและน่าสนใจอย่างยิ่งในเรื่องความหลากหลายของความหมายของรูปสัญลักษณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงและไม่คงที่ การวิเคราะห์ความหมายเป็นเรื่องที่มีความสำคัญต่อกระบวนการแปล ดังนั้นการวิจัยในหัวข้อที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความหมายของคำ จึงเป็นหัวข้อที่น่าสนใจในการศึกษาวิจัย

ต่อไป ทั้งนี้เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวิชาการแปลและนักแปลที่จะใช้แนวทางการวิเคราะห์นี้ไปปรับใช้ในการทำงานของตน

8. สรุป

งานวิจัยนี้เผยให้เห็นขั้นตอนการวิเคราะห์ความหมายของรูปสัญลักษณ์ หรือคำศัพท์ที่มีความละเอียดและรอบด้าน ทั้งในมิติความหมายทั่วไป มิติทางการเมือง และมิติทางวรรณกรรม ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าเวลาและสภาพสังคมเป็นปัจจัยหลักที่ส่งผลต่อความหมายสัญลักษณ์ ดังนั้นนักแปลหรือนักวิชาการแปลควรให้ความสำคัญกับการวิเคราะห์ความหมาย เพราะความหมายเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ นอกจากนั้นผลการวิจัยนี้ยังนำเสนอแนวทางการวิเคราะห์ที่แปลแนวทางใหม่ที่ชี้ให้เห็นว่าสัญลักษณ์เป็นศาสตร์หนึ่งที่สามารถนำมาใช้ในการศึกษาวิชาการแปลได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากสัญลักษณ์เป็นศาสตร์แห่งการผสมผสานที่ช่วยให้นักแปลสามารถวิเคราะห์ตัวบทได้อย่างรอบด้าน ทั้งในมิติเชิงสัญลักษณ์ เช่น การวิเคราะห์รูปคำ หรือไวยากรณ์ และในมิติความหมาย เช่น การวิเคราะห์ความเป็นไปของสังคม วัฒนธรรม ความเชื่อ และยุคสมัยของตัวบท ซึ่งผู้วิจัยเล็งเห็นว่าการศึกษาวิจัยในสาขาการแปลนั้นสามารถนำแนวความคิด หรือทฤษฎีอื่นๆ มาประยุกต์ใช้เป็นเครื่องมือในการหาคำตอบได้อย่างมีประสิทธิภาพ พร้อมทั้งชี้ให้เห็นว่าการศึกษาในสาขาวิชาการแปลมีความสำคัญเพราะ ‘ภาษา’ เป็นตัวกลางและเครื่องมือหลักในการเชื่อมโยงความรู้ทุกแขนงและการแปลก็เป็นสื่อกลางที่ทรงอำนาจภาพในการถ่ายทอดความรู้ ดังนั้นการศึกษาวินิจฉัยการแปลจึงมิใช่เพียงการศึกษาความถูกต้อง ความเท่าเทียม ความสละสลวย หรือความเหมาะสมของคำแปลเท่านั้น แต่การแปลยังสามารถสะท้อนแง่มุมทางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ได้อย่างมีประสิทธิภาพอีกด้วย

9. ข้อเสนอแนะ

งานวิจัยนี้ใช้มุมมองการวิเคราะห์ความหมายเชิงรัฐศาสตร์ (political perspective) เพียงด้านเดียวเท่านั้น ดังนั้นรูปภาษาที่ใช้ในการเปรียบเทียบ กรอบความคิด และตัวอย่างที่นำมาวิเคราะห์จึงอยู่ในวงจำกัด ซึ่งผลที่ได้จากการวิเคราะห์รูปสัญลักษณ์เดียวกันที่พบในงานวิจัยนี้อาจมีความหมายและรูปแบบการใช้ที่แตกต่างออกไปเมื่อปรากฏอยู่ในบริบทหรือข้อความรูปแบบอื่น อีกทั้งข้อจำกัดของตัวอย่างที่ผู้วิจัยหยิบยกมาเพียง 3 ตัวอย่าง ถือว่าเป็นจำนวนที่น้อยมากและอาจไม่สามารถสะท้อนแง่มุมทางภาษาได้อย่างครอบคลุม รวมทั้งงานวิจัยนี้ยังเป็นการศึกษาโดยใช้การวิเคราะห์ตัวบท (textual analysis) ที่ไม่สามารถสะท้อนมุมมองของผู้แปลได้ งานวิจัยนี้จะสมบูรณ์ยิ่งขึ้นหากนำการวิเคราะห์ paratext การสัมภาษณ์สำนักพิมพ์ หรือการสัมภาษณ์ผู้แปลเข้ามาประกอบการวิเคราะห์ ซึ่งอาจได้ข้อมูลมาสนับสนุนหรือหักล้างข้อค้นพบในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยตระหนักถึงปัจจัยดังกล่าวเป็นอย่างดี หากแต่เกินขอบเขตและกรอบการวิจัยที่ผู้วิจัยได้วางแนวทางไว้

รายการอ้างอิง

- กอบกุล มณีน้อย. (ม.ป.ป.). 10 ปีที่ได้พบเห็น: ส่วนหนึ่งจากคอลัมน์ “รอบสภา” ในหนังสือพิมพ์ “ชาวไทย” พ.ศ. 2500-2510. ม.ป.พ.
- ข่าวสด. (2562). *ครบรอบ 5 ปี ของบีบีซีไทยโฉมใหม่ กับ 5 เรื่องที่คุณอาจยังไม่รู้-BBCไทย*. สืบค้นเมื่อ 9 มกราคม 2565 จาก https://www.khaosod.co.th/bbc-thai/news_2696289.
- คลังคำศัพท์ภาษาไทยแห่งชาติ. (2563). สืบค้นเมื่อ 5 กุมภาพันธ์ 2563 จาก <http://www.arts.chula.ac.th/~ling/tnc3/>.
- ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. (2551). *ภาษากับการเมือง/ความเป็นการเมือง*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. (2555). *สัญญาวิทยา โครงสร้างนิยม หลังโครงสร้างนิยมกับการศึกษารัฐศาสตร์* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: วิภาษา.
- ณัฐปัญ เพื่อระย้า และนครเทพ ทิพย์สุภาภรณ์. (2558). การวิเคราะห์การปรับเปลี่ยนและกลวิธีการแปลวรรณกรรม เรื่อง “คนตัวจิ๋ว”. *วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต*, 11(19), 61-71.
- ไทยพีบีเอส. (2562). *พล.อ.ประยุทธ์ อยากให้อ่าน #Animal Farm ฟังติดทวิตเตอร์ทันที*. สืบค้นเมื่อ 30 กรกฎาคม 2562 จาก <https://www.thaibps.or.th/news/content/280468>
- ไทยรัฐออนไลน์. (2561). *‘บิ๊กตู่’ จัดการเด็ดขาดพวกแบ่งแยกประเทศ ลั่นกบฏ เชื้อมีคนเบื้องหลัง*. สืบค้นเมื่อ 1 มกราคม 2564 จาก <https://www.thairath.co.th/news/politic/1374063>.
- ไทยรัฐออนไลน์. (2562). *ศาลยกฟ้อง 4 แกนนำ กปปส.ในข้อหากบฏ สมัยรัฐบาลอดีตนายกฯ ยิ่งลักษณ์*. สืบค้นเมื่อ 1 มกราคม 2564 จาก <https://www.thairath.co.th/news/local/bangkok/1622725>.
- ธนาชาติ แสงประดับ ธรรมโชติ. (2553). *“วาทกรรมการเมือง (Discourse)”*. สืบค้นเมื่อ 12 พฤษภาคม 2564 จาก <https://prachatai.com/journal/2010/12/32341>.
- ธนาชัย สุนทรอนันตชัย. (2560). ความเท่าเทียมความเสมอภาคและความเป็นธรรมทางสังคมกับการจัดสวัสดิการสังคมของประเทศไทย. *Huachiew Chalermprakiet Law Journal*, 7(2), 52-65.
- ปรววรรณ ดวงรัตน์. (2557). สัญศาสตร์และความหมายที่แปรเปลี่ยน. *วารสารสุทธิปริทัศน์*, 28(88), 1-14.
- แพรว จิตติพลังศรี. (2562). *“แอนิมอล ฟาร์ม” การเมืองในวรรณกรรม*. สืบค้นเมื่อ 1 พฤษภาคม 2564 จาก <https://www.chula.ac.th/cuinside/19927/>.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2493). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2493*. พระนคร: คณะช่าง.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2539). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525* (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2554). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554*. สืบค้นเมื่อ 30 พฤษภาคม 2563 จาก <http://www.royin.go.th/dictionary/>.
- รีนฤทัย สัจจพันธุ์ และคณะ. (2559). *หลากมิติประชาธิปไตยไทย: รวมบทความและปาฐกถาทางวรรณกรรม*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- ศรีธัญย์ จิระพงษ์สุวรรณ. (2560). การรัฐประหาร กับ “องค์กรพิบัติ” ในสังคมการเมืองไทย. *วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี*, 13(2), 306-328.
- สุชิน ตันติกุล, สุขุม นวลสกุล และวิศิษฐ์ ทวีเศรษฐ. (2554). *กบฏ ปฏิวัติ รัฐประหาร. ใน วิศิษฐ์ ทวีเศรษฐ, สุขุม นวลสกุล และวิภา จิตนุกพงศ์. การเมืองและการปกครองไทย* (พิมพ์ครั้งที่ 19) (น. 61-80). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สฤณี ธนรัชต์. (2507). *ประมวลสุนทรพจน์ของจอมพล สฤณี ธนรัชต์ พ.ศ. 2502-2504*. กรุงเทพฯ: คณะรัฐมนตรี.
- ออร์เวลล์, จอร์จ. (2502). *ฟาร์มเดียร์จัน* (นิภา ภาณุมาศ, ผู้แปล). กรุงเทพฯ: ม.ป.ท.
- ออร์เวลล์, จอร์จ. (2560). *แอนิมอล ฟาร์ม* (เพชร ภาษพิรัช, ผู้แปล). กรุงเทพฯ: ไทยควอลิตีบุ๊กส์ (2006).

- BBC News ไทย. (2563). *ประยุทธ์ย้อนถามใครประกาศปฏิวัติ ลั่นห้ามมีมือบนมือ ขอคนไทยอย่าฝากันเองอีก*. สืบค้นเมื่อ 28 ธันวาคม 2563 จาก <https://www.bbc.com/thai/thailand-55042975>.
- Baker, M. (2011). *In Other Words: A Course book on Translation* (2nd ed). London: Routledge.
- Barthes, R. (1972). *Mythologies* (Lavers, A, Trans.). New York: Hill and Wang.
- Barthes, R. (1974). *S/Z* (R. Miller, Trans.). New York: Hill and Wang.
- Black, H. C. (2009). *Black's Law Dictionary* (9th ed). St. Paul, Minn.: Thomson Reuters.
- Cambridge Advanced Learner's Dictionary* (4th ed). (2013). Delhi: Cambridge University Press.
- Connolly, W. E. (1974). *The terms of political discourse*. Amherst: D.C. Heath and Company.
- Cruse, D. A. (1986). *Lexical semantics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Gambier, Y., Shlesinger, M., & Stolze, R. (Eds.). (2007). Doubts and directions in translation studies: Selected contributions from the EST Congress, Lisbon 2004 (Vol. 72). In Stecconi, U. (2007). *Five reasons why semiotics is good for Translation Studies* (pp. 15-26). Amsterdam: John Benjamins Publishing.
- Kukkonen, P. L. H., & Kourdis, E. (2015). Semiotics of Translation, Translation in Semiotics. *Punctum. International Journal of Semiotics*, 1(2), 5-10.
- Lyons, J. (1977). *Semantics* (Vol. I). New York: Cambridge University Press.
- Munday, J. (2012). *Evaluation in translation: Critical points of translator decision-making*. Oxon: Routledge.
- Newmark, P. (1988). *A textbook of translation* (Vol. 66). New York: Prentice hall.
- Nida, E. A., & Taber, C. R. (1982). *The theory and practice of translation* (Vol. 8). Leiden: Brill Archive.
- Orwell, G. (1987). *Animal Farm*. London: Penguin Books.
- Petrilli, S. (2014). *Sign Studies and Semioethics: Communication, Translation and Values*. Boston: De Gruyter Mouton.
- Petrilli, S. (2015). Translation of semiotics into translation theory, and vice versa. *Punctum. International Journal of Semiotics*, 1(2), 96-117.
- Stecconi, U. (2004). Interpretive semiotics and translation theory: The semiotic conditions to translation. *Semiotica*, 150, 471-489.
- Venuti, L. (2013). *Translation changes everything: Theory and practice*. Oxon: Routledge.
- Yakin, H. S. M., & Totu, A. (2014). The semiotic perspectives of Peirce and Saussure: A brief comparative study. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 155, 4-8.
- Zaib, S., & Mashori, G. M. (2014). Five Codes of Barthes in Shahraz's Story A Pair of Jeans: A Post-Structural Analysis. *ELF Annual Research Journal*, 16, 171-184.

เรื่องเล่าในแบบเรียนวรรณคดี: กลวิธีการเล่าเรื่องและการสร้างความเป็นหญิง ในโลกสังคมนิยมลาว ค.ศ. 1975-1993*

Received: 14 September 2021

Revised: 26 May 2023

Accepted: 26 May 2023

ณภัทรสรา ดาวชาวะ**

ทวีศักดิ์ เผือกสม***

อาทิตย์ พงษ์พานิช****

บทความนี้วิเคราะห์เรื่องเล่าในแบบเรียนวรรณคดี เพื่อศึกษาวิธีการเล่าเรื่องและการประกอบสร้างความเป็นหญิงในแบบเรียนวรรณคดีลาวภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ค.ศ. 1975-1993 ซึ่งเป็นยุคแรกของการเปลี่ยนแปลงระบบการศึกษาและโครงสร้างการศึกษา ระบบการศึกษามีส่วนสำคัญในการพัฒนาประเทศและเป็นเครื่องมือสื่อสารสู่เยาวชนรุ่นใหม่ นอกจากต้องการสร้างความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับระบอบการปกครองใหม่แล้ว ยังเป็นเครื่องมือประกอบสร้างพลเมือง ปลุกฝังค่านิยมให้สอดคล้องกับอุดมการณ์ทางการเมืองในบริบทการปกครองและสังคมใหม่ จากการศึกษาพบว่าแบบเรียนวรรณคดีเสนอเรื่องเล่าที่มีโครงเรื่องและตัวละครเกี่ยวข้องกับผู้หญิงจำนวน 14 เรื่อง จากแบบเรียนวรรณคดีระดับมัธยมศึกษาจำนวน 4 เล่ม เมื่อศึกษาองค์ประกอบของเรื่องเล่าพบว่าเรื่องเล่าในแบบเรียนวรรณคดีลาวผลิตภาพลักษณะผู้หญิงที่มีลักษณะผู้หญิงเก่ง เสียสละ ยึดมั่นอุดมการณ์ เรียนรู้โลกสังคมนิยมและอุดมการณ์รัฐ ขณะเดียวกันก็มีการบจาริตความเป็นแม่และเมียที่ดีครอบอยู่ แบบเรียนชุดนี้จึงเน้นย้ำเรื่องบทบาทหน้าที่ของผู้หญิงต่อครอบครัวและสังคม ความเสียสละ ให้คุณค่ากับผู้หญิงทำงานเก่ง สนับสนุนแนวคิดระบบสังคมใหม่และแนวคิดสร้างคนใหม่ให้สังคม

บทความวิจัย

บทคัดย่อ

คำสำคัญ

เรื่องเล่า;
ความเป็นผู้หญิง;
แบบเรียนวรรณคดี

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง “การประกอบสร้างความเป็นแม่ยิ่งในแบบเรียนวรรณคดีลาว ค.ศ. 1975-2016” โดยมีรองศาสตราจารย์ ดร.ทวีศักดิ์ เผือกสม และอาจารย์ ดร.อาทิตย์ พงษ์พานิช เป็นที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

** นิสิตระดับปริญญาบัณฑิต สาขาวิชาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร ติดต่อได้ที่: Naphatsara.dw@gmail.com

*** รองศาสตราจารย์ประจำภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร ติดต่อได้ที่: davisakd.puaksom@gmail.com

**** อาจารย์ประจำสถานประชาคมอาเซียนศึกษา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร ติดต่อได้ที่: Aixy1982@googlegmail.com

Narratives in Literature Textbooks: Storytelling Strategies and Female Identity Construction in Socialist Laos, 1975-1993 *

Received: 14 September 2021

Revised: 26 May 2023

Accepted: 26 May 2023

Naphatsara Daosawa **

Davisakd Puaksom ***

Atit Pongpanit ****

This article analyzed narratives in literature textbooks in order to understand strategies of storytelling and the construction of female identity in Lao Literature textbooks. The article examined the post-revolutionary literature between 1975-1993, which marks the era of changes in the educational system and structure. The education system is instrumental to the development of the country and serves as a communication tool between the Lao government and the emerging generations. Apart from fostering the perceptions and understanding about the new regime, the system contributes to the preparation of citizens for, as well as creates social values in accordance with, the political ideology of the new governance and society. The study revealed that, from 4 volumes of the literature textbooks at the secondary school level, 14 stories with a storyline and characters related to women were presented. It was found through studying composition of the narratives that the Lao literature textbooks depict female characters as a smart, selfless, and devoted follower of the socialist and state ideology. At the same time, the traditional ideal woman still retains the image of a good mother and a dutiful wife. Thus, these textbooks emphasized the roles of women in family and society, especially their selfless contribution, and praised hard working women from the perspective of new social system and new socialist generation.

Research Article

Abstract

Keywords

narrative;
femininity;
literature textbooks

* This article is part of the dissertation titled "The Constructions of Lao Women in Lao Literature Textbooks from 1975-2016". Associate Professor Davisakd Puaksom, Ph.D. and Lecturer Atit Pongpanit, Ph.D. are dissertation advisors.

** Doctoral Student, Southeast Asian Studies Program, Faculty of Social Sciences, Naresuan University, e-mail: Naphatsara.dw@gmail.com.

*** Associate Professor, Department of History, Faculty of Social Sciences, Naresuan University, e-mail: davisakd.puaksom@gmail.com

**** Lecturer, Center of ASEAN Community Studies, Faculty of Social Sciences, Naresuan University, e-mail: Aixy1982 @googlemail.com

1. บทนำ

ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองและสถาปนาเป็นสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว รัฐบาลเห็นความสำคัญของการจัดการระบบการศึกษา มอบหมายให้กระทรวงศึกษาธิการ กีฬา และวัฒนธรรมกำกับดูแลนโยบายการศึกษา ผลิตสื่อและผลิตแบบเรียนรายวิชาต่างๆ สำหรับประกอบการเรียนการสอน โดยมีสถาบันค้นคว้าวิทยาศาสตร์การศึกษาเป็นผู้รับผิดชอบหลัก ในเอกสารรายงานของสถาบันค้นคว้าวิทยาศาสตร์การศึกษา เรื่อง “30 ปี แห่งการสร้างสรรค์ (ก่อตั้ง) และเติบโตใหญ่ (เติบโต) ขยายตัวของสถาบันค้นคว้าวิทยาศาสตร์การศึกษา” ได้สรุปผลการดำเนินงานของสถาบันค้นคว้าวิทยาศาสตร์การศึกษาแห่งชาติ ตั้งแต่ ค.ศ. 1975 ถึงปัจจุบัน (ค.ศ. 2017) กล่าวถึงภาพรวมของความสำเร็จและพัฒนาระบบการจัดการศึกษา ทั้งด้านอุปกรณ์สื่อการเรียนการสอน และแบบเรียนในระดับศึกษาก่อนวัยเรียนและปฏิรูปหลักสูตรสามัญศึกษา ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานด้านการศึกษา วิสัยทัศน์และแนวทางปรับปรุงเพื่อพัฒนาระบบการศึกษาให้ทันสมัยและก้าวหน้าไปพร้อมกับการขับเคลื่อนทางเศรษฐกิจสังคมลาวและสังคมโลก สถาบันค้นคว้าวิทยาศาสตร์การศึกษาจัดตั้งขึ้นเมื่อ ค.ศ. 1960 ที่แขวงหัวพัน ภายใต้ชื่อแผนกศูนย์กลางแนวลาวยุทธชาติ ต่อมา ค.ศ. 1971 จัดตั้งศูนย์กลางค้นคว้าการศึกษาแห่งชาติที่นครหลวงเวียงจันทน์ ภายหลังการสถาปนาสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ใน ค.ศ. 1975 กระทรวงศึกษาธิการได้รวมทั้งสองส่วนเป็นกรมค้นคว้าและเรียบเรียง ใน ค.ศ. 1986 เปลี่ยนชื่อเป็นสถาบันค้นคว้าวิทยาศาสตร์การศึกษา

ระบบการศึกษาและโครงสร้างหลักสูตรใหม่ได้รับการปรับเปลี่ยนจากสองระบบที่มีความแตกต่างกัน กล่าวคือ ก่อน ค.ศ. 1975 ระบบการศึกษาแบ่งเป็นสองเขต ได้แก่ ระบบเขตปลดปล่อย (แขวงเชียงขวาง, หัวพัน) 10 ปี และระบบในเขตเวียงจันทน์ 13 ปี แต่หลัง ค.ศ. 1975 ได้เปลี่ยนเป็นระบบ 11 ปี ทั้งสองเขต คือ ระดับประถมศึกษา 5 ปี ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น 3 ปี และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย 3 ปี ซึ่งการจัดการเรียนการสอนในระยะแรกมีปัญหาและอุปสรรคมาก โดยเฉพาะการศึกษาค้นคว้าข้อมูลและการพิมพ์หนังสือแบบเรียนออกมาเป็นเล่ม แต่ก็ได้รับความร่วมมือและอนุเคราะห์การพิมพ์แบบเรียนและเอกสารต่างๆ จากสหภาพโซเวียต ความสำเร็จของการปรับปรุงหลักสูตรและโครงสร้างการศึกษารวมถึงการมีแบบเรียนในรายวิชาต่าง ๆ ของสถาบันค้นคว้าวิทยาศาสตร์การศึกษาดอบสนองความต้องการของหน่วยงานและเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับหน่วยงานอื่นๆ ที่อยู่ในการกำกับของรัฐ เช่น องค์การจัดตั้งชาวหนุ่มประชาชนปฏิวัติลาว สหพันธ์กรรมบาลลาว และสหพันธ์แม่หญิงลาว (สถาบันค้นคว้าวิทยาศาสตร์การศึกษา, 2017, น. 1)

กล่าวได้ว่าแบบเรียนในระยะเริ่มแรกภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองมีอุปสรรคและปัญหาที่ต้องปรับปรุงแก้ไข ทั้งในส่วนของงบประมาณและการจัดการเรียนการสอน เช่น แบบเรียนไม่ครบทุกรายวิชาหรือไม่ครบทุกระดับชั้น บางรายวิชาไม่มีแบบเรียนสำหรับผู้เรียน มีเพียงคู่มือครู ครูจึงใช้วิธีคัดลอกเนื้อหาจากโรงเรียนสร้างครู (สถาบันค้นคว้าวิทยาศาสตร์การศึกษา, 2017, น. 32) อย่างไรก็ตามหน่วยงานที่รับผิดชอบดูแลเรื่องการศึกษาได้นำช่องทางการสื่อสารเพื่อกระจายความรู้สู่ชนบทที่ห่างไกลและแก้ปัญหาการเรียนการสอนที่มีแบบเรียนไม่พอ เช่น รายการวิทยุเพื่อการศึกษา เริ่มก่อตั้ง ค.ศ. 1962 (สถาบันค้นคว้าวิทยาศาสตร์การศึกษา, 2017, น. 22) ค.ศ. 1976 ได้จัดตั้งแผนกโฆษณาศึกษาและผลิตรายการวิทยุเพื่อการศึกษาออกอากาศในสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งชาติ 2 รายการ คือ “รายการเมืองลาวในระบอบใหม่ภาคการศึกษา” สารสำคัญคือการเผยแพร่นโยบายใหม่ทางการศึกษาของพรรคและรัฐ แผนพัฒนาการศึกษา วิธีการสอน และผลสำเร็จของการพัฒนาการศึกษา และ “รายการเมืองลาวในระบอบใหม่ภาคเยาวชน” ซึ่งกลุ่มเป้าหมายคือนักเรียนตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษาถึง

มัธยมศึกษา (สถาบันค้นคว้าวิทยาศาสตร์การศึกษา, 2017, น. 23) นอกจากนี้ใน ค.ศ. 1980 ได้ออกหนังสือพิมพ์ชื่อ “ศึกษาใหม่” ที่จัดตั้งขึ้นตามมติกระทรวงศึกษาธิการและกีฬา เป็นหนังสือพิมพ์รายเดือน มีจุดประสงค์เดียวกันกับรายการวิทยุ ใน ค.ศ. 1987 มีรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาชื่อรายการ “โทรภาพศึกษาใหม่” โดยเนื้อหาและวัตถุประสงค์เดียวกันกับรายการวิทยุและหนังสือพิมพ์ (สถาบันค้นคว้าวิทยาศาสตร์การศึกษา, 2017, น. 24-25) คือการให้ข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรและโครงสร้างระบบการศึกษา รวมถึงการผลิตตำรา การถ่ายทอดความรู้ผ่านสื่อมวลชน แสดงให้เห็นว่ารัฐให้ความสำคัญกับระบบการศึกษาอย่างมาก

แบบเรียนนิชาวรรณคดีเป็นรายวิชาหนึ่งที่ได้รับการบรรจุอยู่ในระบบการศึกษาและโครงสร้างหลักสูตรใหม่ และถูกใช้เพื่อเผยแพร่ความคิดทางการเมือง พัฒนาเยาวชนและพลเมืองให้เป็นไปตามคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของรัฐ ดังแนวทางการจัดการเรียนการสอนที่เสนอไว้ในบทแรกของแบบเรียนหัวข้อเรื่อง “เสนอโครงการสอนวรรณคดีชั้นมัธยม” ในแบบเรียนวรรณกรรมมัธยม 1 ที่เสนอแนวทางการสอนไว้ว่า

วิชาวรรณคดีชั้นมัธยมได้ขยายกว้างพอสมควร ในนั้นมีบทกวีกลอนและบทประพันธ์สั้นของลาวในสมัยใหม่มาสอน ได้นำเอาบทวรรณกรรมในสมัยก่อนของลาวและของต่างประเทศจำนวนหนึ่ง เช่น นิยายพื้นเมืองและเรื่องโบราณมาเล่าเรียน ให้นักเรียนรู้วรรณคดีของชาติสนุก ๆ จำนวนหนึ่ง... ผ่านการเรียนการสอนวรรณคดีแล้ว จะทำให้นักเรียนเริ่มมีแนวคิดรักบ้านเกิดเมืองนอน รักธรรมชาติอันสวยงามของท้องถิ่น แล้วกลายเป็นความรักชาติ ในการเรียนการสอนวรรณคดีนี้มุ่งหวังให้นักเรียนรักวรรณคดีของชาติ รักแพงหมู่กู (เพื่อน) เคารพท่านผู้นำ รักอุดมการณ์ปฏิวัติ มีน้ำใจตื่นตัวปฏิวัติ มีสติต่อระเบียบวินัย มีทักษะด้านชนชั้นการออกแรงงานและอื่นๆ

(กระทรวงศึกษา กีฬา และกรรมการ, 1978ก, น. 6)

จากข้อความข้างต้นเสนอให้เห็นว่าแบบเรียนวรรณคดีไม่ได้มีหน้าที่เพียงสื่อสารเพื่อให้ผู้เรียนรู้จักซาบซึ้งในวรรณคดีของชาติเท่านั้น แต่มุ่งหวังให้ผู้เรียนมีลักษณะพึงประสงค์ตามความต้องการของรัฐ โดยเฉพาะประเด็นรักอุดมการณ์ปฏิวัติ ตระหนักรู้เกี่ยวกับการปฏิวัติ และทักษะเกี่ยวกับการทำงาน กล่าวได้ว่าแบบเรียนรายวิชาวรรณคดีเป็นเครื่องมือหนึ่งในการประกอบสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ สอดคล้องกับอุดมการณ์ปฏิวัติและเชื่อมโยงกับเรื่องเล่าในอดีต โดยการประกอบสร้างผ่านเรื่องเล่าที่ประกอบด้วยตัวละคร ชุดเหตุการณ์ วิธีการแก้ปัญหาและผลที่ได้รับจากพฤติกรรมต่างๆ ดังที่กล่าวมาแล้วว่าความมุ่งหวังของการเรียนวรรณกรรมที่ไม่ต้องการผลลัพธ์เพียงการซาบซึ้งในวรรณกรรมเท่านั้น แต่ต้องการให้การเรียนวรรณกรรม ทำให้เยาวชนมีความรักบ้านเกิดเมืองนอน รักธรรมชาติ ท้องถิ่น วรรณกรรมจึงมีผลต่อการปรับเปลี่ยนทัศนคติและพฤติกรรมด้วย นอกจากนี้ในแบบเรียนเล่มเดียวกันยังนำจดหมายของท่านผู้นำ สมเด็จประธานสุพานูงที่ฝากถึงบรรดานักเรียนในโอกาสเปิดการศึกษา ค.ศ. 1964-1965 ท่านกล่าวถึงความสำคัญของการเรียนที่มีความสนุกสนาน ลูกหลานที่ได้รับการศึกษาเป็นผู้นำอนาคตของชาติ เปรียบเทียบให้เห็นถึงระบอบการศึกษาเดิมที่อยู่ภายใต้การปกครองของสหรัฐอเมริกาที่ถูกกดขี่ข่มเหงว่า การเรียนในระบบเป็นไปเพื่อหวังจะเป็นเจ้าคนนายคน ซึ่งความเป็นจริงแล้วเป็นไปเพื่อรับใช้พวกกลุ่มจักรวรรดินิยม แต่ปัจจุบันการเรียนมีจุดมุ่งหมายสำคัญคือรับใช้ประเทศ เป็นนักรบที่ดี เป็นแรงงานที่เก่ง (กระทรวงศึกษา กีฬา และกรรมการ, 1978ก, น. 6) และเสนอว่าการศึกษาใหม่จะต้องเป็นไปเพื่อรับใช้ประเทศชาติ ต่อต้านสหรัฐอเมริกา ดังความตอนหนึ่งในแบบเรียนวรรณกรรมมัธยม 1 ว่า

แต่จะไปพวกหลานต้องเข้าร่วมในการแข่งขันรักชาติ ด้านจักรพรรดิอเมริกาตามเหงื่อแรงของตน พวกหลานต้องแข่งขันกันร่ำเรียน ออกแรงฝึกฝนร่างกายและเข้าร่วมทำงาน สร้างสรรค์คนใหม่ พวกหลานต้องปฏิบัติตามคำขวัญที่ว่า: เคารพครู รักแพงเพื่อน เชื่อฟังพ่อแม่ ประเทศชาติได้ฝากความหวังไว้กับลูกหลานหลายที่สุด เพราะพวกหลานจะได้เป็นผู้กำหนดอนาคตบ้านเมืองสืบต่อไป

(กระทรวงศึกษา กีฬา และกรรมการ, 1978ก, น. 6)

แบบเรียนวรรณคดีมีบทบาทในการสร้างคุณลักษณะเยาวชนตามความต้องการและความคาดหวังของรัฐภายใต้ระบอบใหม่ มีเป้าหมายสำคัญให้ผู้เรียนรู้จักหน้าที่พลเมือง รู้จักทำงาน รักเพื่อน เคารพครู เชื่อฟังพ่อแม่ และเป็นความหวังของชาติ

บทความนี้มุ่งนำเสนอผลการวิเคราะห์แบบเรียนวรรณคดีที่ประกอบสร้างความเป็นหญิง เพื่อสนองตอบนโยบายรัฐในการ “สร้างคนใหม่” ว่ามีลักษณะอย่างไร ผ่านเรื่องเล่าในแบบเรียนวรรณคดีในยุคแรกที่ใช้ในระบบการเรียนการสอนระหว่าง ค.ศ. 1975-1993 โดยนำแนวคิดศาสตร์แห่งเรื่องเล่า (Narratology) มาใช้วิเคราะห์เนื่องจากแนวคิดดังกล่าวเสนอว่าเรื่องเล่ามีความสำคัญและมีนัยของการประกอบสร้างตัวตน การสร้างความหมายผ่านการเล่าเรื่อง ตัวละคร ฉาก และองค์ประกอบอื่นๆ ของเรื่องเล่า การเลือกตัวบทที่นำมาเล่า การเล่าเรื่องแสดงให้เห็นถึงการเน้นหรือให้ความสำคัญกับเรื่องเล่าอย่างไร และผู้หญิงในเรื่องเล่าที่ปรากฏในแบบเรียนวรรณคดีมีภาพลักษณ์อย่างไรในการที่จะเป็น “คนใหม่” ตามแนวทางอันพึงประสงค์ของรัฐ

2. วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาทวิลักษณ์การเล่าเรื่องและการประกอบสร้างความเป็นหญิงผ่านเรื่องเล่าในแบบเรียนวรรณคดีระดับมัธยมศึกษา ค.ศ. 1975-1993

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาตัวบทที่มีตัวละครหญิงเป็นตัวละครหลักหรือตัวละครเสริมที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับเรื่องเล่า เพื่อศึกษาทวิลักษณ์การเล่าเรื่องและการประกอบสร้างความเป็นหญิงในแบบเรียนวรรณคดีระดับมัธยมศึกษาที่ใช้ในระบบการศึกษาของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ระหว่าง ค.ศ. 1975-1993 จำนวน 4 เล่ม ได้แก่ 1) แบบเรียนวรรณกรรมมัธยม 1 สามัญศึกษา 2) แบบเรียนวรรณกรรมมัธยม 2 สามัญศึกษา 3) แบบเรียนวรรณกรรมมัธยม 3 สามัญศึกษา และ 4) แบบเรียนวรรณคดี ชั้นอุดม 1

4. แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยใช้แนวคิดเรื่องศาสตร์แห่งเรื่องเล่า (Narratology) ที่สนใจศึกษาโครงสร้างของเรื่องเล่า องค์ประกอบของเรื่องเล่า ได้แก่ โครงเรื่อง แก่นเรื่อง ตัวละคร จาก มุมมองการเล่าเรื่อง ปัจจุบันแนวคิดเรื่องเล่าขยายขอบเขตความสนใจและการวิเคราะห์ไปสู่การประกอบสร้างความหมาย (Construction of Meaning) โดยสนใจว่าเรื่องเล่านั้นมีวิธีการเล่าอย่างไร ให้ความสำคัญและความหมายอย่างไร โมนาิกา เฟอ์เดอนิก (Fludernik, 2009) และซีมัวร์แชทแมน (Chatman, 1980, p. 19) กล่าวว่าเรื่องเล่ามีองค์ประกอบสองส่วน คือ เรื่องราวและกลวิธี เรื่องราว (story) คือชุดเหตุการณ์ที่เกิดจากการกระทำ ตัวละคร จาก ส่วนกลวิธี (discourse) คือวิธีการถ่ายทอดหรือนำเสนอเรื่องราวนั้น เรื่องเล่ามีองค์ประกอบ มีโครงสร้าง และที่สำคัญมีเป้าหมายในการเล่าหรือสื่อความหมาย การร้อยเรียงเหตุการณ์รวมถึงการกระทำและการแสดงออกของตัวละครจึงประกอบเป็นเรื่องราวขึ้น

ผู้วิจัยประยุกต์แนวคิดนี้ปรับใช้กับการศึกษาเรื่องเล่าในแบบเรียนวรรณคดีลาว ซึ่งการเล่าเรื่องมีลักษณะและข้อจำกัดเฉพาะ กล่าวคือเรื่องเล่าที่ถูกนำเสนอในแบบเรียนเป็นเรื่องที่ได้รับการคัดสรร ตัดตอน ย่อความย่อเรื่อง เฉพาะบางส่วนบางช่วงหรือบางตอนมาใช้ประกอบการเรียนการสอน บางเรื่องเป็นการเล่าเรื่องอย่างย่อที่ประกอบด้วยตัวละครและชุดเหตุการณ์สำคัญที่มีผลต่อตัวละคร ผู้วิจัยศึกษาเฉพาะส่วนเรื่องราวที่เล่าในแบบเรียนเท่านั้น เพื่อศึกษาการประกอบสร้างความเป็นหญิงในแบบเรียน ผู้วิจัยมุ่งพิจารณาการเล่าเรื่องผ่านองค์ประกอบต่างๆ และการสร้างบุคลิกลักษณะของตัวละครหญิงเป็นสำคัญ ทั้งพฤติกรรม ความคิด และความสัมพันธ์กับตัวละครอื่นๆ เพื่อเชื่อมโยงให้เห็นถึงความมุ่งหมายสำคัญของการเล่าเรื่องเกี่ยวกับผู้หญิงและการสร้างภาพลักษณ์ผู้หญิงผ่านเรื่องเล่า

ผู้วิจัยได้ศึกษาและทบทวนสถานภาพองค์ความรู้เกี่ยวกับการศึกษาแบบเรียนของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวที่เคยมีมาก่อน พบว่าเน้นศึกษาแบบเรียนรายวิชาทางประวัติศาสตร์และสังคมศึกษา และศึกษาประเด็นความสัมพันธ์ทางสังคม มุมมอง แนวทางการศึกษาเน้นในเชิงเปรียบเทียบ เช่น แบบเรียนลาวและแบบเรียนไทย ประเด็นวิธีคิดทางประวัติศาสตร์ระหว่างเพื่อนบ้าน หรือมุมมองการสร้างความเป็นชาติในแบบเรียนสังคมศึกษา ดังปรากฏในงานวิจัยของจากรุวรรณ ธรรมวัตร และคณะ (2544, น. 163-269) เรื่องการกล่อมเกลாதองสังคมจากแบบเรียนระดับประถมศึกษาในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว พ.ศ. 2518-2538 เสนอให้เห็นความสัมพันธ์ของการสร้างนโยบายการศึกษาเพื่อสนองและสอดคล้องกับอุดมการณ์ชาติ โดยอุดมการณ์รัฐที่สำคัญภายหลังการเปลี่ยนการปกครองเป็นสาธารณรัฐ คือแนวคิดและอุดมการณ์ใหม่ 3 ประการ ได้แก่ ความรักชาติอันสูงส่ง ความสามัคคี และความขยันหมั่นเพียร (จากรุวรรณ ธรรมวัตร และคณะ, 2544, น. 174) โดยแบบเรียนที่ใช้ศึกษาคือแบบเรียนระดับประถมศึกษา 1-5 โดยมีประเด็นการกล่อมเกลาร่องที่ตนคติคุณสมบัตินักเรียนวัฒนธรรม การงานและเศรษฐกิจ เน้นย้ำไปที่ความรักชาติ ประเทศ ผู้นำ พรรคและรัฐ ทั้งเรื่องความสามัคคี ความกตัญญู กล่าวได้ว่างานศึกษานี้เป็นส่วนหนึ่งที่แสดงให้เห็นบทบาทหน้าที่ของแบบเรียนที่ทำหน้าที่กล่อมเกลายาวชนของชาติให้มีคุณสมบัติเป็นไปตามความประสงค์ของพรรคและรัฐตามที่วางแนวทางไว้ในนโยบายการศึกษา งานศึกษาอีกชิ้นหนึ่งที่ใช้แบบเรียนเป็นหน่วยการวิเคราะห์คืองานของวิบูล สันธุมลย์ (2554) เรื่องการรับรู้ประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ไทย-ลาว: ผ่านแบบเรียนประวัติศาสตร์ไทยและลาว ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 (ค.ศ. 1975-2009) ซึ่งเป็นการศึกษาในเชิงสังคมและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศผ่านเนื้อหาในแบบเรียนประวัติศาสตร์ พบว่าสาระสำคัญในแบบเรียนมีผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ เช่น ประเด็นเรื่องเจ้าอนุวงศ์ ในงานศึกษาของ

นรินทร์ พุดลา (2551, น. 6) เรื่อง *ตัวตนทางวัฒนธรรมในแบบเรียนลาว* กล่าวถึงแบบเรียนประวัติศาสตร์ไทย-ลาวที่ทำให้คนเป็นศัตรูกันมากกว่าเป็นมิตรที่ดีต่อกัน

กล่าวได้ว่าการศึกษาแบบเรียนที่กล่าวถึงข้างต้นแสดงให้เห็นสอดคล้องกันว่าเนื้อหาสาระสำคัญที่บรรจุในแบบเรียนที่ได้รับการเลือกสรรและกลั่นกรองจากกระทรวงศึกษาธิการนั้นประกอบด้วยความคิด อุดมคติ โดยเฉพาะอุดมการณ์ชาตินิยม แบบเรียนเสนอคุณลักษณะพลเมืองที่พึงประสงค์ของรัฐ รวมถึงเรื่องราวที่ควรเล่าขานและเป็นที่จดจำเพื่อพัฒนาศักยภาพตนเองไปสู่อุดมการณ์ของรัฐใหม่ ดังนั้นการศึกษาสาระสำคัญในแบบเรียนจึงสะท้อนให้เห็นความคิดของพรรคและรัฐในการสร้างคุณสมบัติและคุณลักษณะสำคัญของพลเมือง ผู้เขียนสันนิษฐานว่าแบบเรียนในรายวิชาอื่นๆ ก็อาจมีแนวคิดเหล่านี้แฝงรวมอยู่ด้วย รวมถึงแบบเรียนรายวิชาวรรณคดีด้วย ดังตัวอย่างบทความของอุมารินทร์ ตุลารักษ์ เรื่อง *ภาพแทนผู้หญิงในวรรณกรรมในแบบเรียนลาว ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เรื่อง "คนงาม"* บทความดังกล่าวเสนอภาพแทนผู้หญิงยุคสมัยใหม่ที่มีลักษณะคนใหม่คือการทำประโยชน์เพื่อสังคมตามอุดมคติของรัฐและมีภาพแทนผู้หญิงที่ชัดเจนไม่ยอมทำตามนโยบายของรัฐ (อุมารินทร์ ตุลารักษ์, 2553, น. 22)

กล่าวโดยสรุปการศึกษาแบบเรียนที่ผ่านมาใช้ตัวบทแบบเรียนรายวิชาทางประวัติศาสตร์ วิชาสังคมศึกษา วิชาพลเมือง ซึ่งเป็นรายวิชาที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับสังคมและหน้าที่พลเมืองโดยตรง รวมถึงรายวิชาที่ใช้ในการเรียนการสอนระดับประถมศึกษา ยังไม่มีการศึกษาแบบเรียนวรรณคดีมาก่อน ส่วนการศึกษาภาพลักษณ์ผู้หญิงในสังคมลาว มีการศึกษาผ่านวรรณคดีและสื่อสารมวลชนอื่นๆ มีการวิจัยตัวบทวรรณคดีเฉพาะเรื่องหรือเฉพาะยุคสมัย ในวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโทและปริญญาเอกมีงานวิจัยที่ศึกษาภาพลักษณ์ผู้หญิงลาวที่เชื่อมภาพลักษณ์และบริบททางสังคม รวมถึงนโยบายรัฐในแต่ละยุค เช่น วิทยานิพนธ์ของอุมารินทร์ ตุลารักษ์ (2550) เรื่อง *แม่หญิงในวรรณกรรมลาวร่วมสมัย หลังการปฏิวัติชาติประชาธิปไตย ค.ศ. 1975* โดยศึกษาตัวบทวรรณคดีตั้งแต่หลัง ค.ศ. 1975 จนถึงวรรณกรรมปัจจุบัน นับเป็นงานศึกษาที่มีคุณภาพต่อการศึกษาผู้หญิงในวรรณกรรมที่สำคัญเล่มหนึ่ง ดวงเดือน บุญยาว (2547) นักวิชาการลาวได้กล่าวถึงบทบาทผู้หญิงในโลกวรรณคดีในหนังสือ *เรื่องตัวตนผู้หญิงลาวในวรรณกรรม* ดวงเดือนกล่าวถึงตัวละครหญิงที่ปรากฏในวรรณคดีสามเรื่อง คือนางจ้อมจากเรื่อง *ท้าวสูงท้าวเจือง* นางมะทีในเรื่อง *เวสสันดร* และนางสมุนทาจากเรื่อง *สังข์ศิลป์ชัย* ซึ่งมีความเป็นหญิงปรากฏแตกต่างกัน ในมิติผู้หญิงกับความงาม บทความของวิสิฐฐ์ คิตคำส่วน (2561) ศึกษาเรื่อง *ภาพลักษณ์ความงามของผู้หญิงลาวในวรรณคดีลาว* นำเสนอเรื่องคติความงามของผู้หญิงลาวตามโฉลก ฮีตคอง และภาพลักษณ์ผู้หญิงลาวในนิยาย โดยพบว่าความงามของผู้หญิงมีแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับความงามภายนอกคือรูปลักษณ์ที่สวยงามเปรียบเทียบกับสิ่งที่มีคุณค่า เช่น ทอง ส่วนความงามตามโฉลกเกี่ยวข้องกับลักษณะนิสัยและความเป็นผู้ดี

5. ผลการศึกษา

จากการศึกษาเรื่องเล่าในแบบเรียนวรรณคดีของลาวที่นำเสนอภาพลักษณ์ตัวละครหญิงพบว่ามีจำนวน 13 เรื่อง ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิจัย 2 ประเด็น คือ ประเภทเรื่องเล่าและกลวิธีการเล่าเรื่องและการประกอบสร้างความ เป็นหญิง ดังนี้

5.1 ประเภทเรื่องเล่าและกลวิธีการเล่าเรื่อง

เรื่องเล่าในแบบเรียนวรรณคดีมีจำนวน 14 เรื่อง แบ่งเป็นบทร้อยกรอง นวนิยาย เรื่องสั้น นิทาน และ กวีนิยาย (นวนิยายที่เล่าเรื่องด้วยบทร้อยกรองในแบบเรียนวรรณคดี ใช้เรียกวรรณคดีร้อยกรองสมัยอาณาจักร ล้านช้าง)

แบบเรียนวรรณกรรมมัธยม 1 สามัญศึกษา จำนวน 1 เรื่อง คือ เรื่องแม่หญิงสามแก้ว

แบบเรียนวรรณกรรมมัธยม 2 สามัญศึกษา จำนวน 4 เรื่อง ได้แก่ ปู่เยอ นางสาวและเม็ตข้าว แม่เฒ่า ยังกาย และนางสาวกรรมกรทอผ้า 12 ตุลาคม

แบบเรียนวรรณกรรมมัธยม 3 สามัญศึกษา จำนวน 5 เรื่อง ได้แก่ สินไซ นางแดงอ่อน แยมลูก ท้าวเสียวสรวาด และแม่หญิงลาวสมัยใหม่

แบบเรียนวรรณคดี ชั้นอุดม 1 จำนวน 4 เรื่อง ได้แก่ กำพร้าผีน้อย กำพร้าไก่อแก้ว ผู้สืบทอด และผ้าห่ม

เรื่องเล่าประเภทนวนิยายจะใช้วิธีการคัดบางตอนในนวนิยายสำหรับเป็นบทอ่านในแบบเรียน ส่วน กวีนิยายใช้วิธีการย่อเรื่อง เล่าสาระสำคัญ เหตุการณ์ และตัวละครสำคัญของเรื่อง โดยให้รายละเอียดเกี่ยวกับ ตัวละครค่อนข้างน้อย ส่วนใหญ่จะเสนอความสัมพันธ์ของตัวละครต่างๆ และพฤติกรรมการแสดงออกระหว่าง ตัวละครกับตัวละคร ทั้งความสัมพันธ์เชิงพึ่งพาและความขัดแย้ง เช่น ในเรื่องนางแดงอ่อนมีตัวละครชายและหญิง จำนวนมากและมีความสัมพันธ์ที่ช่วยเหลือพึ่งพิง เช่น นางเทพลีลาเลี้ยงลูกชายของนางแดงอ่อนที่ถูกนำมาทิ้งใน ป่า ความสัมพันธ์เชิงขัดแย้ง เช่น นางแดงอ่อนกับนางอัยกา หญิงชราผู้มีความริษยาและมีอำนาจบาตรมีในวัง สามารถติดสินบนให้ตัวละครอื่นๆ ร่วมกันใส่ร้ายนางแดงอ่อนว่าคลอดลูกเป็นจระเข้และมีสัมพันธ์ลึกซึ้งกับเผ่าพันธุ์ เดียวกัน ส่วนเรื่องสั้นใช้การเล่าเรื่องโดยเปิดเรื่องให้เห็นลักษณะของตัวละคร ลักษณะนิสัยและการแสดงออก และ นิทานใช้วิธีการเล่าเรื่องย่อ ให้รายละเอียดความสัมพันธ์ของตัวละครต่างๆ และชุดเหตุการณ์ อธิบายลักษณะตัวละคร คร่าวๆ เช่น เป็นกำพร้า ไม่ได้รับการยอมรับจากสังคม และถูกไล่ออกจากหมู่บ้าน

ในส่วนกลวิธีการเล่าเรื่อง เมื่อพิจารณาองค์ประกอบด้านโครงเรื่อง ลักษณะการเริ่มเรื่องหรือเปิดเรื่องของ เรื่องเล่าแต่ละประเภทก็เป็นไปตามขนบการเล่าทั่วไป เช่น นิทาน กวีนิยาย กล่าวเริ่มต้นว่า “ในปางก่อนที่เมือง...” หรืออีกตัวอย่าง “ในปางก่อนยังมีครอบครัวนางหม้ายแม่ลูก” เป็นต้น ส่วนเรื่องเล่าประเภทเรื่องสั้น นวนิยาย มี ลักษณะของการย่อเรื่องให้สั้น กระชับ เนื่องจากเนื้อเรื่องมีขนาดยาวจึงไม่ได้นำเรื่องเล่ามาบรรจุไว้ทั้งหมด โดย ส่วนใหญ่เน้นประสบการณ์ส่วนตัวและความรู้สึกของตัวละครหญิง การเปิดเรื่องด้วยการพรรณนาถึงสถานที่ แล้ว อธิบายถึงตัวละครอื่นๆ ในเรื่อง และมีการเปิดเรื่องด้วยการอธิบายลักษณะตัวละคร มีการดำเนินเรื่องไปตามลำดับ เหตุการณ์ การจบเรื่องเป็นแบบสุขนานุกรมหรือความสำเร็จของตัวละคร หลังพบกับอุปสรรคและความขัดแย้ง ต่างๆ ตัวละครจะได้รับความสุขและความสำเร็จ เช่น การได้พบกับคนรักที่พลัดพราก ครอบครัวเข้าใจกัน ให้อภัย และกลับมาอยู่พร้อมหน้ากัน และการได้รับรางวัลจากความดีงามและคุณธรรมของตัวละคร

องค์ประกอบวรรณกรรมด้านแก่นเรื่อง พบว่ามีแก่นเรื่อง 3 ลักษณะ ได้แก่ 1) ทำดีได้ดี พบในนิทานและ กวีนิยาย ตัวละครมีคุณธรรมได้รับรางวัล ส่วนตัวละครร้ายไร้คุณธรรมอาจพบจุดจบเป็นความตายหรือถูกปลดและ ขับไล่ออกจากสังคม เช่น เรื่องสินไซ เรื่องนางแดงอ่อน 2) มนุษย์พัฒนาได้ พัฒนาทางความคิดและการกระทำ พบใน เรื่องสั้นและนวนิยาย เช่น เรื่องนางสาวและเม็ตข้าว และ 3) ความเสียสละ เช่น เรื่องผู้สืบทอด ปู่เยอ

ในด้านการสร้างตัวละคร พบการสร้าง ความขัดแย้งให้กับตัวละครหญิง โดยพบว่าตัวละครหญิงมีบทบาทในเรื่องเล่า 2 ลักษณะ ได้แก่ ตัวละครดีและตัวละครร้าย ตัวละครดีมีลักษณะเป็นนักต่อสู้ มีศีลธรรม เชื่อมมั่นในความดี และปฏิบัติตนในกรอบศีลธรรมของสังคม ส่วนตัวละครร้ายมีจิตใจอิจฉาริษยา ใส่ร้ายผู้อื่น นอกจากนี้ยังแบ่งลักษณะตัวละครหญิงที่สัมพันธ์กับโครงเรื่องเป็น 2 ลักษณะ คือ ตัวละครที่มีบทบาทหลักและตัวละครที่มีบทบาทสมทบ ความขัดแย้งในเรื่องมี 2 ลักษณะ ได้แก่ ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ ส่วนใหญ่พบในนิทาน เช่น ความขัดแย้งระหว่างผู้ยากจนกับชนชั้นปกครอง และความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ เช่น เรื่องปู่เยอ

องค์ประกอบด้านฉาก พบว่ามีฉากธรรมชาติ ฉากสงครามการต่อสู้ ในเรื่องเล่าประเภทเรื่องสั้นและนวนิยาย ส่วนเรื่องเล่าประเภทนิทานและกวีนิยายพบฉากการดำเนินชีวิตของตัวละครมากที่สุด

ในส่วนองค์ประกอบสุดท้าย คือ มุมมองการเล่าเรื่อง เรื่องเล่าใช้วิธีการเล่าเรื่อง 2 ลักษณะ ได้แก่ มุมมองการเล่าผ่านบุคคลที่หนึ่ง เช่น “ข้าพเจ้า” ในเรื่องแม่เฒ่าอย่างกาย “ข้าพเจ้านั่งฟังการเล่าของแม่เฒ่าอย่างกายอย่างเอาใจใส่” (กระทรวงศึกษา กีฬา และกรรมการ, 1978ข, น. 62) โดยผู้เล่าเรื่องไม่ได้เป็นตัวละครในเรื่อง แต่เล่าสิ่งที่ตัวละครได้เล่าให้ฟังอีกทอดหนึ่ง อีกตัวอย่าง “ฉันไปแคว่ยามตาแสงนาทองเมืองพิน แขวงสุวรรณเขต พวกเราจะไต่ยีนผู้เฒ่าผู้แก่และเด็กน้อยเล่าเรื่องนางมา “แม่หญิงสามเก่ง” ของพวกเขาเจ้าผู้ฟัง” (กระทรวงศึกษา กีฬา และกรรมการ, 1978ค, น. 86) และมุมมองการเล่าเรื่องผ่านบุคคลที่สาม คือ การเล่าผ่านตัวละครตัวใดตัวหนึ่งและเล่าเฉพาะสิ่งที่ตัวละครแสดงออกภายนอก เช่น เรื่องกำพร้าผีน้อย ซึ่งให้ความสำคัญกับการแสดงออกของตัวละครกำพร้า

เมื่อวิเคราะห์องค์ประกอบหลักของเรื่องเล่าในแบบเรียนพบว่าเรื่องเล่าส่วนใหญ่เล่าเรื่องเป็นไปตามลำดับ กล่าวคือไล่เรียงเรื่องราวตามบทประพันธ์ต้นฉบับ มีการตัดทอนเรื่องราวบางส่วนออก เล่าเหตุการณ์ที่ต่อเนื่องและมีผลกระทบที่นำไปสู่เหตุการณ์อื่นๆ ตามมาเท่านั้น ไม่ให้รายละเอียดบุคลิกลักษณะของตัวละครมากนัก กล่าวเพียงภาพรวม เช่น นางแดงอ่อนเป็นสาวงามในเมืองบาดาล แต่ไม่ได้ให้รายละเอียดความงาม เน้นพฤติกรรม การแสดงออก ความคิด และพัฒนาการของตัวละคร นอกจากนี้ยังพบลักษณะเรื่องที่แสดงการตระหนักรู้ของตัวละคร เช่น เรื่องนางสาวและเม็ตข้าว ส่วนบทสนทนานั้นแทบจะไม่ปรากฏในเรื่องเล่า

5.2 การประกอบสร้างความเป็นหญิง

จากการศึกษาองค์ประกอบของเรื่องเล่าและกลวิธีการเล่าเรื่องในแบบเรียนวรรณคดีที่มีหลากหลายลักษณะ ทั้งนวนิยาย เรื่องสั้น นิทาน และกวีนิยาย พบว่าเรื่องเล่าพยายามเสนอคุณสมบัติผู้หญิงในอุดมคติว่าควรปฏิบัติตัวอย่างไรที่จะได้รับการยอมรับและยกย่องจากสังคม และเสนอบทลงโทษสำหรับตัวละครที่แปลกแตกต่างไปจากคุณสมบัติที่สังคมคาดหวัง จากเรื่องเล่าข้างต้นเกิดการประกอบสร้างความเป็นหญิงผ่านองค์ประกอบและกลวิธีการเล่าเรื่องที่มีลักษณะเด่น 2 ประการ คือ 1) การประกอบสร้างความเป็นหญิงผ่านองค์ประกอบการสร้างตัวละคร 2) การประกอบสร้างความเป็นหญิงด้วยกลวิธีการเล่าเรื่องผ่านอุดมการณ์ โดยมีรายละเอียดดังนี้

5.2.1 การประกอบสร้างความเป็นหญิงผ่านองค์ประกอบการสร้างตัวละคร

ตัวละครหญิงในเรื่องเล่าจำนวน 13 เรื่องถูกสร้างโดยสามารถแบ่งลักษณะบทบาทการกระทำเป็น 3 ลักษณะ ได้แก่ บทบาทผู้หญิงเก่ง บทบาทผู้ส่งเสริมเติมเต็ม และบทบาทผู้หญิงตามจารีต

5.2.1.1 บทบาทผู้หญิงเก่ง

ผู้หญิงเก่งในเรื่องเล่าในแบบเรียนวรรณคดีคือบทบาทผู้หญิงที่มีความก้าวหน้าทันสมัย มีความคิดเฉลียวฉลาด มีไหวพริบในการแก้ปัญหาครอบครัวและสังคม พัฒนาศักยภาพการเรียนรู้ของตนเองจนได้รับยกย่องจากสังคม เรื่องเล่าในแบบเรียนนำเสนอให้เห็นบทบาทผู้หญิงในฐานะผู้หญิงเก่งจำนวน 3 เรื่อง ได้แก่ เรื่องแม่หญิงสามเก่ง แม่เฒ่าอย่างกาย และนางสาวกรรมกรทอผ้า 12 ตุลา และบทร้อยกรอง 1 เรื่อง คือ แม่หญิงลาวสมัยใหม่ เนื้อหาทั้งสี่เรื่องกล่าวถึงบทบาทผู้หญิงในความคาดหวังใหม่ในโลกหลังการเปลี่ยนแปลงของรัฐ บทร้อยกรองเรื่องแม่หญิงลาวสมัยใหม่พรรณนาภาพผู้หญิงที่มีความก้าวหน้าทันสมัยทั้งหน้าที่การทำงาน การแสดงความคิดเห็น การทำงานในโรงงานทอผ้า ส่วนงานด้านเกษตรกรรมก็ยังทำอยู่ไม่ขาด งานเกี่ยวกับรัฐและศิลปวัฒนธรรม จารีตอันดีงามก็ยังรักษาไว้ การกล่าวถึงบทบาทหน้าที่การทำงานของผู้หญิงหลายด้าน นอกจากเพื่อแสดงให้เห็นความสามารถของผู้หญิงที่มีมากแล้ว ยังพยายามเสนอให้เห็นว่ารัฐเองก็ส่งเสริมสนับสนุนบทบาทใหม่ๆ เหล่านี้ของผู้หญิงเช่นกัน ดังตัวอย่างที่เปรียบเทียบทั้งตอนต้นและตอนท้ายของบทร้อยกรองว่า “แม่หญิงลาวสมัยใหม่ ทั้งผู้ใหญ่และน้อย ทวีกว่าทว่าหลัง คันจะเปรียบแต่ครั้ง ปางฝรั่งปกครอง ไกลตั้งสองสามวา บ่กล่าวมาแต่คราวก็” (กระทรวงศึกษาธิการและกรรมการ, 1978ค, น. 89) บทกวีกล่าวเปรียบเทียบบทบาทและภาพลักษณ์ผู้หญิงที่เปลี่ยนไปจากช่วงที่อยู่ภายใต้การปกครองของฝรั่งเศส นอกจากนี้บทร้อยกรองยังใช้คำที่สื่อให้เห็นถึงการที่รัฐให้โอกาสผู้หญิงในการทำงานเหล่านั้น “เสมอชายเพียงไหล่” “เส็งได้ตั้งผู้ชาย” “เคียงข้างหมู่ผู้ชาย” และเป็นการตอกย้ำให้เห็นประการหนึ่งว่าบทบาทหน้าที่ดังกล่าวนั้นเดิมเป็นพื้นที่ของผู้ชาย คือโลกการทำงานนอกบ้าน งานในสภาผู้แทน งานในโรงงาน เป็นโลกและงานของผู้ชายมาตลอด แต่เมื่อเปิดโอกาสให้ผู้หญิงเข้ามามีส่วนร่วมก็พบว่าผู้หญิงสามารถทำได้ดี นัยหนึ่งเป็นการยกย่องการทำงานของผู้หญิง อีกนัยหนึ่งก็แสดงให้เห็นว่าผู้ชายได้เป็นผู้แบ่งปันโลกของงานเหล่านั้นให้ผู้หญิงด้วยเช่นกัน

ตัวละครหญิงในเรื่องแม่หญิงสามเก่ง แม่เฒ่าอย่างกาย และนางสาวกรรมกรทอผ้า 12 ตุลา มีลักษณะที่คล้ายคลึงกัน คือการแสดงบทบาทผู้หญิงสมัยใหม่ เรื่องแม่หญิงสามเก่งและแม่เฒ่าอย่างกายใช้ฉากในเรื่องในช่วงภาวะสงครามที่เกิดการต่อสู้ระหว่างกลุ่มแนวลาวยุโรปกับสหรัฐอเมริกา ในภาวะสงครามทำให้สมาชิกในครอบครัวต้องพลัดพรากคนละทิศละทาง สามียของนางมาในเรื่องผู้หญิงสามเก่งต้องออกไปรบอยู่แนวหน้า นางมาต้องรับผิดชอบดูแลลูกและครอบครัว รวมถึงภาระเรียกสวนไร่นาและบ้านเรือน

หลังจากสามีออกไปรบ วิธีการที่นางมาต้องดูแลตนเอง เริ่มต้นจากการขอความช่วยเหลือจากญาติพี่น้องและคนอื่นๆ ในสังคม เช่น เรื่องการสร้างบ้าน การทำไร่ เรื่องเล่าบรรยายลักษณะการทำงานของนางมาอย่างละเอียด สะท้อนให้เห็นวิถีคิด การวางแผน ความเฉลียวฉลาด สติปัญญา และความแข็งแรงทางร่างกายด้วย นางมาเป็นคนไม่รู้หนังสือแต่ชวนขวยจนอ่านออกเขียนได้ “การเรียนรู้ของนางก็ได้รับผลดี จนว่านางได้คิดไล่เลขเป็น เมื่อเปรียบเทียบระดับวัฒนธรรมของนางเท่ากับประภัสสรของโรงเรียนสามัญ” (กระทรวงศึกษา ธิการและกรรมการ, 1978ค, น. 89) ความรู้ความสามารถของนางมาได้รับการยกย่องจากกลุ่มผู้หญิงด้วยกันจึงแต่งตั้งให้นางเป็น “หัวหน้าหน่วยแม่หญิง” บทบาททางการเมืองของนางมาจึงเริ่มต้นขึ้น นางมาสามารถอ่านเอกสารทางราชการที่ส่งมาให้เผยแพร่แนวคิดและแนวทางการเมือง นางมาระดมลูกหลานเข้าร่วมงานทางการเมือง ส่งเสริมให้หญิงและชายเรียนหนังสือ วิถีปฏิบัติของนางเป็นแบบอย่างที่ดี “เขาเจ้าได้พากันแข่งขันกันเพื่อจะได้เป็นแม่หญิงสามเก่งคือนางมา” (กระทรวงศึกษา ธิการและกรรมการ, 1978ค, น. 89) เรื่องเล่าของแม่หญิงสามเก่งแสดงให้เห็นบทบาทใหม่ของผู้หญิงได้รับระหว่างสงคราม บทบาทเหล่านั้นเคยเป็นหน้าที่ของผู้ชายมาก่อน เมื่อขาดเสาหลักในครอบครัว จึงเป็นหน้าที่ของผู้หญิงในการดูแลครอบครัวทุกด้าน ทั้งหน้าที่ในครอบครัวและหน้าที่ทางสังคมไม่ให้ขาดตกบกพร่อง นางมาจึงเป็น

ตัวอย่างผู้หญิงสามแก่ง เก่งงานบ้านงานเรือน เก่งงานสังคมวัฒนธรรม เก่งงานปฎิวัติ ผู้หญิงเช่นนี้จึงได้รับรางวัล และได้รับยกย่องเป็นตัวอย่างที่ดี

เรื่องแม่เฒ่าอย่างกายมีลักษณะเรื่องไม่แตกต่างจากเรื่องแม่หญิงสามแก่ง เล่าถึงนางยังกาย หญิงชราที่กำลังเล่าเรื่องของตนเองให้ “ข้าพเจ้า” ฟัง เสียงที่เล่าเรื่องจึงเป็นเสียงข้าพเจ้าที่ไม่อาจรู้ได้ว่าเป็นชายหรือหญิง “ข้าพเจ้า” เล่าถึงรูปลักษณะของนางยังกายว่าเป็นหญิงชราที่มีผิวหนึ่งเหี่ยวยุ่น แต่ดวงตายังส่องแสงแสดงความสดชื่นผ่องใส นางยังกายเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของการปฎิวัติเพื่อต่อต้านศัตรูผู้รุกราน นางยังกายได้เล่าถึงความหลังครั้งเข้าร่วมขบวนการต่อสู้ว่าทำหน้าที่ช่วยเหลือทหารอย่างลับๆ เช่น ให้ที่พักอาศัย ซ่อนตัว ปลอมเป็นคนขายผักเข้าไปในเขตศัตรู ปลุกระดมผู้หลงผิดให้กลับใจ แม้ว่าภาพลักษณ์ของนางยังกายจะเป็นหญิงชราที่ดูไร้เรี่ยวแรง แต่เมื่อเล่าถึงการเข้าร่วมปฎิวัติ ช่วยเหลือผู้อื่น นางยังกายกลับมีสายตาแห่งความมุ่งมั่นและตั้งใจ ตอนท้ายเรื่องเล่าถึงจิตใจที่แน่วแน่ของนางยังกายในการต่อสู้กับศัตรูและการทำงานในชีวิตประจำวัน “ถึงกำลังกายของตอนจะอ่อนเพลียลงมากแล้วก็ตาม แต่เสียมพรำไม่เคยหลุดออกจากมือแม่จ๊กเทื่อ แต่ละวันแม่ไปทำไร่ถางสวน” (กระทรวงศึกษา กีฬา และวัฒนธรรม, 1978ข, น. 63) ตอนจบของเรื่องนางยังกายได้รับยกย่องเป็นนักรบปฎิวัติดีเด่น

ส่วนเรื่องนางสาวกรรมกรทอผ้า 12 ตุลา เล่าถึงนางไซ หญิงสาวชาวชนเผ่า วัย 20 ปี เข้าปฏิบัติงานในโรงงานทอผ้าของรัฐ นางไซไม่มีความรู้เรื่องการทอผ้า อ่านไม่ออกเขียนไม่ได้ แต่เมื่อทำงานอยู่โรงงานมา 3 ปี นางไซพัฒนาตนเอง จนรู้หนังสือและโดดเด่นเรื่องการทอผ้า จากนั้นได้รับคัดเลือกให้เป็นผู้ควบคุมเครื่องจักรทอผ้าอัตโนมัติ นางไซทำได้ดีและมีประสิทธิภาพจนได้รับยกย่องและได้รับเหรียญชัยแรงงานชั้น 3 ภาพลักษณ์สำคัญของนางไซคือเป็นผู้หญิงชนเผ่าที่ไร้ความรู้ ไร้ฝีมือ รวมถึงไร้โอกาสด้วย แต่เมื่อได้เข้าร่วมงานกับระบอบสังคมใหม่ “ภายใต้ระบอบใหม่ ประชาชนได้ขยายกำลังความสามารถของตนทุก ๆ ด้าน เข้าในงานสร้างสาประเทศชาติและพวกเราภาคภูมิใจที่มีคนก้าวหน้าปฎิวัติคือนางไซ” (กระทรวงศึกษา กีฬา และวัฒนธรรม, 1978ข, น. 75)

จากเนื้อหาที่เล่าถึงตัวละครหญิงข้างต้น ด้วยบทเน้นย้ำให้เห็นภาพลักษณ์ผู้หญิงลาวตัวอย่าง คุณค่าและบทบาทใหม่ของผู้หญิงลาวที่ไม่ได้มีพื้นที่เฉพาะในบ้านหรือครัวเรือนเท่านั้น แต่เป็นภาพผู้หญิงเก่ง เป็นนักต่อสู้ เชิดชูอุดมการณ์ และปฏิบัติตามแนวทางของรัฐในการประกอบสร้างคนใหม่ในสังคม ผู้หญิงเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างชาติ ตัวละครหญิงเหล่านี้เป็นตัวแทนของภาพลักษณ์ประชาชนที่ดีและพึงประสงค์ของรัฐ พิจารณาได้จากการให้รางวัลตัวละครหญิง ทั้งการได้รับยกย่องเป็นแม่หญิงตัวอย่าง การให้เป็นหัวหน้าสมาคมผู้หญิง ให้รางวัลเหรียญชัยระดับ 3 ผู้หญิงถูกสร้างให้มีความเก่งรอบด้านเพื่อเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่สำคัญในการพัฒนาประเทศ ผู้หญิงต้องมีภาพลักษณ์ภายนอกที่เก่งและมีศักยภาพในการทำงาน ผู้หญิงมีความรู้ ได้เรียนหนังสือ อ่านออกเขียนได้ จนพัฒนาเป็นผู้อ่านเอกสารของรัฐให้ผู้อื่นฟังได้ มีความรู้ มีสติปัญญา ความเฉลียวฉลาด และแน่นอนว่าผู้หญิงจะได้รับสิ่งเหล่านั้นเมื่อเข้าร่วมในการพัฒนาประเทศด้วยการปฏิบัติตามระบบสังคมนิยมใหม่ที่เปิดโอกาสให้ผู้หญิงก้าวหน้า และพัฒนาศักยภาพตนเองได้ นอกจากนี้เรื่องเล่าได้เปรียบเทียบให้เห็นถึงภาพลักษณ์ผู้หญิงภายใต้การปกครองของสหรัฐอเมริกาว่าไม่มีสิทธิ์ เสี่ยง และเสรีภาพเช่นนี้มาก่อน

5.2.1.2 บทบาทผู้ส่งเสริมเติมเต็ม

บทบาทผู้ส่งเสริมเติมเต็มพบในเรื่องเล่าที่เป็นนิทานกำพรำ 2 เรื่อง ได้แก่ กำพรำผีน้อยและกำพรำไก่อ้าว นิทานกำพรำเป็นเรื่องราวที่เล่าถึงตัวละครชายที่เป็นกำพรำ ขาดแคลนทรัพย์สิน ชาวบ้านรังเกียจ มีความด้อยกว่าทั้งทางด้านสังคมและเศรษฐกิจ แต่ตัวละครชายกำพรำมักจะมีลักษณะอดทน ต่อสู้ จนได้รับความช่วยเหลือจากสิ่งที่ไม่มองไม่เห็น เช่น เทวดา ผี นอกจากนี้ยังส่งตัวละครหญิงเข้ามาเป็นส่วนเติมเต็มให้ตัวละครชายกำพรำได้แสดงบทบาทการเป็นผู้ปกป้อง เป็นผู้ดูแล และแสดงความเป็นสิริธรรม

นิทานกำพรว้าผีน้อยและกำพรว้าไก่แก้วเป็นเรื่องเล่าที่มีโครงเรื่องเดียวกันและมีชุดตัวละครที่ใกล้เคียงกัน กล่าวคือมีตัวละครหลัก ตัวละครปักษ์ และตัวละครผู้ช่วย นิทานกำพรว้าทั้งสองเรื่องเสนอชุดความคิดเกี่ยวกับการต่อสู้ของชนชั้นล่างจนก้าวไปสู่ชนชั้นปกครอง วิพากษ์ชนชั้นนำถึงการเอาเปรียบในทุกกรณีไม่ว่าแม้แต่การอยากได้ภรรยาของผู้อื่น การเป็นกำพรว้ายังมีความหมายถึงการขาดผู้ชี้นำในชีวิต ขาดทุนทรัพย์และต้นทุนทางสังคม ชายกำพรว้าแม้จะยากจน แต่มีคุณธรรม ความซื่อสัตย์ และความขยันอดทน ซึ่งทำให้ประสบความสำเร็จ แสดงบทบาทของนิทานที่ใช้สำหรับสอนใจ สอนผู้ปกครอง และสอนบุคคลทั่วไป โดยพิจารณาจากพฤติกรรมและผลที่ตัวละครได้รับในตอนท้ายเรื่อง

ความเป็นกำพรว้าของผู้ชายจะได้รับการช่วยเหลือให้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นจากตัวละครรอบข้าง ทั้งสัตว์ ผี และผู้หญิง ความช่วยเหลือที่ได้รับเป็นเพราะตัวละครกำพรว้ามีคุณธรรม เช่น ในกำพรว้าผีน้อย ตัวละครชายช่วยเหลือสัตว์ที่ติดบ่วงดักสัตว์ ทำให้สัตว์ทั้งหลายกลายเป็นเพื่อนที่ช่วยเหลือเพื่อเป็นการตอบแทน เมื่อช่วยช้างก็ได้รับรางวัลของช้างเป็นสิ่งตอบแทน หลังจากนั้นก็มีหญิงสาวแสนสวยออกมาจากงาช้างมาช่วยเหลือทำงานบ้านจนตกลงใช้ชีวิตร่วมกัน ส่วนในเรื่องกำพรว้าไก่แก้ว ลูกสาวจากนาเคเมืองบาดาลแปลงกายเป็นไก่มาเที่ยวเล่นในเมืองมนุษย์จนพบรักกับกำพรว้า ความงามของตัวละครหญิงทั้งสองทำให้เจ้าเมืองต้องการไปเป็นมเหสีและใช้กลวิธีต่างๆ เพื่อเอาชนะกำพรว้า เช่น การพนันตีไก่ การแข่งเรือ

บทบาทของตัวละครชายเป็นบทบาทที่โดดเด่นและมีความเป็นผู้นำ ในขณะที่บทบาทของตัวละครหญิงคือตัวกลางการเติมพินและแข่งขันเพื่อแย่งชิงความเป็นหนึ่ง หญิงงามจึงคู่ควรกับชายผู้มีอำนาจเท่านั้น ตัวละครหญิงทั้งนางงาและนางสีดา ก่อนที่จะแต่งงานมีอำนาจพิเศษ สามารถเสกสิ่งของต่างๆ ได้ แปลงกายได้ แต่เมื่อเรื่องเล่าดำเนินไปจนกระทั่งแต่งงาน บทบาทและความสามารถเหล่านั้นถูกลดทอนและทำให้เลือนหายไป เนื้อเรื่องให้ความสำคัญกับการแข่งขันระหว่างกำพรว้ากับผู้ปกครอง ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าผู้หญิงเป็นตัวกลางสำหรับผู้ชายแสดงความรู้ความสามารถและเป็นของรางวัลสำหรับผู้ที่เหมาะสมคือมีคุณธรรมและความสามารถเท่านั้น

5.2.1.3 บทบาทผู้หญิงตามจารีต

เรื่องเล่าที่นำเสนอภาพลักษณ์ผู้หญิงตามขนบจารีต คือเรื่องเล่าที่ตัวละครหญิงแสดงบทบาทความเป็นลูกสาว เมีย และแม่ที่ดี ได้แก่ บทบาทลูกสาวที่เชื่อฟังพ่อแม่และผู้ปกครองในครอบครัว บทบาทเมียที่จงรักภักดี ซื่อสัตย์ ประพฤติตนให้เป็นไปตามขนบจารีต บทบาทแม่ที่รักเมตตาลูก

ลักษณะของผู้หญิงตามจารีตพบในเรื่องเล่าประเภทนิทาน ตำนาน และกวีนิพนธ์ เช่น สิ้นไซ ท้าวเสียวสะหวาด นางแดงอ่อน เรื่องเล่าเหล่านี้ใช้วิธีการเล่าอย่างย่อและตัดตอนบางส่วนมานำเสนอในแบบเรียนวรรณคดี ซึ่งแสดงให้เห็นภาพลักษณ์ผู้หญิงในฐานะลูกสาวที่เชื่อฟังพ่อแม่ เช่น ในเรื่องเสียวสะหวาด พ่อยกลูกสาวของตนให้เป็นภรรยาท้าวเสียวสะหวาด โดยเห็นว่าท้าวเสียวสะหวาดมีความเฉลียวฉลาดย่อมจะนำพาครอบครัวให้พบความเจริญรุ่งเรือง ในเรื่องนางแดงอ่อนเล่าถึงนางแดงอ่อนหญิงสาวผู้มีความสวยงามในเมืองบาดาล เมื่อท้าวมหาวงได้พบนางแดงอ่อนก็หลงรักและให้บิดาสู่ขอตามประเพณี พ่อแม่และครอบครัวนางแดงอ่อนก็เห็นชอบยกนางแดงอ่อนให้ท้าวมหาวง ในสังคมชายเป็นใหญ่ท้าวมหาวงมิได้มีนางแดงอ่อนเป็นภรรยาเพียงคนเดียว แต่ยังมีสาวงามอีกห้าคนด้วย นางแดงอ่อนเป็นลูกครึ่งมนุษย์และจระเข้ เมื่อขึ้นมามีอำนาจในเมืองมนุษย์ ด้วยรูปลักษณ์ที่สวยงามและเป็นที่รักของสามี ทำให้เกิดความอิจฉาริษยา นางแดงอ่อนถูกใส่ร้ายว่าเป็นชู้กับจระเข้ด้วยกัน เพราะลูกที่คลอดออกมานั้นเป็นจระเข้ ไม่ใช่มนุษย์ นางแดงอ่อนถูกขับไล่ออกจากเมือง กระนั้นนางก็มีได้กล่าวโทษสามีแม่แต่น้อยยังให้อภัยในตอนจบของเรื่อง

ส่วนบทบาทการเป็นเมียที่ดีปรากฏในเรื่องนางแดงอ่อน สินไซ เสนอภาพผู้หญิงที่ซื่อสัตย์ แม้ว่าจะถูกใส่ร้ายว่าเป็นชู้กับจระเข้และถูกขับไล่ออกจากบ้านเมือง แต่นางแดงอ่อนไม่เคยกล่าวโทษสามี ในเรื่องกำพร้าผีน้อย เสนอภาพผู้หญิงที่ดูแลรับผิดชอบครอบครัว ในการดูแลบ้านให้สะอาด ดูแลเครื่องแต่งกายของสามี จัดเตรียมอาหารสำหรับสามีเมื่อกลับจากทำงาน เคารพเชื่อฟังสามี และเป็นเพื่อนคู่คิดที่ดี ช่วยแก้ไขปัญหาต่างๆ เช่น ตอนที่พระยาทำทนายกำพร้าแข่งขันพนันในเรื่องต่างๆ ดังความว่า “พอเมียขวัญเห็นท้าวโศกเศร้าเช่นนั้น จึงถามสาเหตุ ท้าวได้เล่าความเป็นไปทั้งหมดให้เมียฟัง เมียจึงบอกว่า อ้ายกำพร้าเอ๋ย อ้ายบ่ต้องโศกเศร้าเสียใจอะไรเลย ให้อ้ายไปร้องหาอีเห็นที่เคยถูกบ่วงนั้นแล้วเล่าเหตุการณ์ให้ฟัง เขาจะมีวิธีช่วยได้” (กระทรวงศึกษา กีฬา และกรรมการ, 1978ง, น. 30)

เรื่องแย่งลูกเป็นตอนหนึ่งของเรื่องมโหสถชาดก เสนอภาพผู้หญิงสองคนที่อ้างสิทธิ์ในการเป็นแม่ของเด็กทารกคนหนึ่ง โดยมีมโหสถพิสูจน์ความเป็นแม่โดยการให้ผู้หญิงทั้งสองแย่งเด็กทารก มโหสถใช้ไม้ขีดพื้นดินเป็นเส้นตรง แล้วให้ผู้หญิงสองคนจับขาเด็กคนละฝั่ง ใครสามารถดึงเด็กเข้าไปที่ฝั่งตนเองได้เป็นแม่ของเด็ก ข้อพิสูจน์ทำให้ผู้หญิงทั้งสองพยายามจุดดิ่งขาเด็ก จนกระทั่งเด็กเจ็บปวดและร้องไห้ หญิงสาวฝั่งหนึ่งจึงวางลูกลงกับพื้นแล้วออกมาเรียกร้องให้ การแสดงออกเช่นนั้นทำให้มโหสถและชาวบ้านตัดสินใจด้วยคำถามจากผู้ร่วมฟัง คำพิพากษาว่า “ธรรมดาแม่แท้ต้องเป็นคนมีหัวใจอ่อน เอ็นดูกรุณาต่อลูกเป็นที่สุด” (กระทรวงศึกษา กีฬา และกรรมการ, 1978ง, น. 15)

บทบาทของแม่ในเรื่องนางแดงอ่อนกล่าวถึงนางเทพลีลา แม่เลี้ยงที่เลี้ยงลูกคนอื่นดังลูกตน นอกจากเลี้ยงจนเติบโตใหญ่ยังสนับสนุนท้าวเกิดสุริยยานตามหาแม่แท้ๆ คือนางแดงอ่อนและช่วยเหลือจนได้กลับเข้าเมือง ในเรื่องปุณณทกก็เช่นเดียวกัน เสนอภาพนางเยอ แม่ที่เลี้ยงท้าวกาละลาดโดยลำพัง เพราะสามีคือปุณณทกนั้นเสียชีวิตไปแล้ว วันหนึ่งท้าวกาละลาดเข้ามาถามแม่ว่าพ่อไปไหน ทำไมคนจึงบอกว่าลูกนั้นเป็น “ลูกบ่มีพ่อ” นางเยอเล่าให้ลูกฟังด้วยความโศกเศร้าว่าพ่อของลูกนั้นเสียชีวิตตั้งแต่ลูกยังเด็ก แต่การเสียชีวิตของพ่อเป็นความเสียสละใหญ่หลวงใช้ชีวิตเข้าแลกเพื่อให้โลกมนุษย์มีแสงสว่าง บทบาทของแม่ที่มีหน้าที่อบรมสั่งสอนและชี้แนะทางการดำเนินชีวิต “เดี๋ยวนี้ลูกใหญ่สูงจุงหน้ามาแล้ว ลูกต้องกระทำตามแบบอย่างช่วยเหลือมวลมนุษย์ให้พ้นจากความทุกข์ยากลำบาก เหมือนกับพ่อเจ้า” (กระทรวงศึกษา กีฬา และกรรมการ, 1978ง, น. 15) ในเรื่องผู้สืบทอดนำเสนอบทบาทแม่ที่เลี้ยงลูกตามลำพัง เพราะสามีออกไปรบ แม่สอนให้ลูกสืบทอดคิดทางการเมืองและเข้าร่วมปฏิบัติ บทบาทของแม่ในเรื่องปุณณทกและเรื่องผู้สืบทอดเป็นแม่ในแนวคิดเดียวกัน

กล่าวโดยสรุปบทบาทความเป็นหญิงตามจารีตปรากฏทั้งในวินัยและนิทานที่ยกมาจากชาดก ซึ่งการเลือกนำเสนอเรื่องเล่าประเภทนี้เน้นย้ำว่าการเป็นเมีย แม่ และลูกสาวที่ดีพึงมีลักษณะอย่างไรและเมื่อปฏิบัติตนตามความคาดหวังนั้นจะได้รับผลตอบแทนที่ดี คุณธรรมสำหรับผู้หญิงตามจารีตที่ปรากฏในเรื่องคือความซื่อสัตย์ จงรักภักดี และรู้จักอดทน

5.2.2 การประกอบสร้างความเป็นหญิงด้วยกลวิธีการเล่าเรื่องผ่านอุดมการณ์

จากบทบาทและภาพลักษณ์ของตัวละครหญิงที่นำเสนอข้างต้น สามารถวิเคราะห์การประกอบสร้างความเป็นหญิงผ่านกลวิธีการเล่าเรื่องผ่านตัวละคร จาก ความขัดแย้ง โดยปรากฏแนวคิดการประกอบสร้าง 3 ชุด ได้แก่ อุดมการณ์ความรักชาติและเสียสละ อุดมการณ์ความงาม และผู้หญิงเป็นอื่นแต่หนึ่งเดียว

5.2.2.1 อุดมการณ์ความรักชาติและเสียสละ

การประกอบสร้างผู้หญิงอย่างตัวละครนางมา (เรื่องแม่หญิงสามเก๋ง) นางไซ (เรื่องนางสาวกรรมกรทอผ้า 12 ตุลา) นางยงกาย (เรื่องแม่เฒ่ายงกาย) และนางสีพอน (เรื่องผู้สืบทอด) ที่มุ่งมั่นในอุดมการณ์ปฏิวัติทั้งร่วมภารกิจปฏิวัติ ร่วมต่อสู้และสนับสนุนแนวทางปฏิวัติในหลากหลายรูปแบบ อุดมการณ์เกี่ยวกับการต่อสู้และความรักชาติ อันหมายถึงความเสียสละ ความกล้าหาญ เข้มแข็ง ช่วยเหลือทหารแนวลาภรักชาติด้วยร่างกาย สติปัญญาและแรงสนับสนุนด้านอื่นๆ ลูกขึ้นมาต่อสู้กับความเหลื่อมล้ำและการรุกรานจากการปกครองของตะวันตก ตัวละครคู่ตรงข้ามที่ถูกสร้างให้เป็นศัตรูของชาติคือชาติตะวันตก เมื่อพิจารณาจากการใช้คำเรียกและประโยคที่แสดงความเจ็บแค้นของตัวละคร เช่น “แม่มีความเคียดแค้นต่อศัตรูผู้ขูดรีด” หรือ “ต้านศัตรูผู้รุกราน” และ “ทำลายความถูกต้องปรองดองของชาติ” จากเรื่องแม่เฒ่ายงกาย ข้อความเหล่านี้เน้นย้ำความคิดเรื่องการต่อสู้เพื่อชัยชนะของชาติและต้องการขับไล่ศัตรูผู้รุกราน ความทรงจำที่เจ็บปวดผ่านเรื่องเล่าของนางยงกายสะท้อนให้เห็นว่าศัตรูของชาติก็คือศัตรูของผู้หญิงด้วยเช่นกัน

“รุกราน ขูดรีด ทำลายความปรองดองของชาติ” คำเหล่านี้มีความหมายและนัยของการต่อต้าน เกลียดชังและความเจ็บปวด ผู้หญิงที่อยู่แนวหลังมีภาพลักษณ์ผู้หญิงที่เสียสละ อดทนทำงานด้วยตนเอง พัฒนาศักยภาพและช่วยเหลือสังคมและงานปฏิวัติ ความเสียสละหมายถึงการยินยอมและสนับสนุนให้สามีและลูกชายเข้าร่วมการปฏิวัติเพื่อช่วยชาติต่อต้านศัตรู ดังตัวอย่างนางสีพอนในเรื่องผู้สืบทอด ทั้งสามีและลูกชายเป็นนักรบปฏิวัติทั้งคู่เป็นการเสียสละความสุขส่วนตัวเพื่อส่วนรวม

กลวิธีการวางโครงเรื่องในเรื่องสั้นและนวนิยายข้างต้นนำเสนอผ่านฉากเดียวกันคือช่วงเวลาทางประวัติศาสตร์ที่เกิดการต่อสู้ระหว่างสองฝ่าย คือฝ่ายลาภรักชาติ (ฝ่ายปฏิวัติ) กับฝ่ายผู้ปกครอง (ฝรั่งเศสและสหรัฐอเมริกา) ช่วงเวลาของแต่ละเรื่องอาจแตกต่างกันเล็กน้อย แต่เป้าหมายสำคัญคือการใช้ฉากที่อยู่ภายใต้การปกครองที่ถูกกดขี่เอารัดเอาเปรียบ ดังนั้นการลุกขึ้นมาต่อสู้จึงเป็นหนทางแห่งอิสรภาพและการต่อสู้ต้องเกิดจากการร่วมมือร่วมใจจากทุกคน ดังตัวอย่างเรื่องผู้สืบทอดที่ตัวละครพ่อ แม่ และลูกชายได้เข้าร่วมปฏิวัติ และแม่เป็นผู้เสียสละให้คนทั้งสองเข้าร่วมปฏิวัติ เสียงของผู้เล่าที่เล่าผ่านตัวละครลูกชายที่ชื่อ “อิสระ” (เดิมชื่อบัวไท เพราะพ่อชื่อบัวไล) ซึ่งเป็นความตั้งใจของแม่ที่เปลี่ยนชื่อให้ลูกชายเพื่อให้ระลึกว่าการเข้าร่วมการปฏิวัติเป็นการเสียสละอย่างยิ่งใหญ่ แม้ว่าครอบครัวต้องพลัดพรากจากกัน โดยแม่เป็นผู้เสียสละยอมให้ลูกชายและสามีเข้าร่วมปฏิวัติ อีกตัวอย่างหนึ่งในเรื่องแม่เฒ่ายงกาย เลือกใช้ตัวละครสูงอายุที่ขาดความคล่องแคล่วและไม่มีพื้นฐานความรู้เรื่องการปฏิวัติ แต่ตัวละครหญิงใช้วิธีแทรกซึมและปลอมตัว เช่น ปลอมตัวเป็นแม่ค้าเข้าไปขายผักในเขตศัตรูเพื่อช่วยสืบข่าวและคอยช่วยเหลือทหารปฏิวัติที่ถูกตามจับตัว โดยการให้หลบในห้องนอนของตนเอง เป็นต้น

นอกจากการวางตัวละครให้มีความเสียสละแล้ว พบว่าการพัฒนาตนเองเพื่อให้เป็นส่วนหนึ่งของการปฏิวัติไม่เป็นภาระผู้อื่น แต่สามารถเป็นที่พึ่งให้กับผู้อื่นได้ เช่น การพัฒนาทักษะการทำงาน ความรู้ การปรับตัวเข้าสู่การเป็นแรงงานสำคัญของชาติ เช่น ในโรงงานทอผ้าของรัฐ ตัวยกเน้นย้ำเรื่อง “ความไม่คุ้นเคย” เสมอในเรื่องเล่าความไม่คุ้นเคยหมายถึงการไม่เคยทำสิ่งนั้นมาก่อน เพราะเป็นงานของผู้ชาย ไม่ใช่บทบาทหน้าที่หลักของผู้หญิง เช่น นางมาไม่เคยสร้างบ้านด้วยตนเอง หรืออีกตัวอย่างคือนางไซ ไม่เคยทำงานในโรงงาน ไม่เคยทอผ้า เพราะนางไซเป็นคนชนเผ่า มีความคุ้นชินกับงานเกษตรกรรม ไม่ใช่งานเครื่องจักรในโรงงานอุตสาหกรรม

กล่าวโดยสรุปอุดมการณ์เรื่องความรักชาติและเสียสละ รวมถึงผู้หญิงต้องรู้จักพัฒนาตนเอง เพื่อช่วยเหลือสังคมปฏิวัติ และต้องไม่สร้างปัญหาหรือเพิ่มภาระให้กับสังคม นำเสนอผ่านตัวละครหญิงหลากหลายวัย หลากบทบาท เพื่อต้องการเน้นย้ำให้เห็นความเท่าเทียมและเสมอภาค

5.2.2.2 อุดมการณ์ความงาม

ภาพลักษณ์ความงามของผู้หญิงลาวในวรรณคดีเป็นคตินิยมในวรรณคดีลาวประการหนึ่ง ซึ่งพบได้ในวรรณคดีนิยาย ปรากฏในลักษณะบทชมโฉม ทั้งชมโดยภาพรวมคือชมความงามทั้งหมดของตัวละครนั้นและชมแบบแยกส่วนคือการชมใบหน้าและผิวพรรณ นอกจากนี้ยังเสนอรูปลักษณะที่สวยงามเปรียบเทียบกับสิ่งที่มีคุณค่า เช่น ทอง นอกจากนี้ยังพบลักษณะผู้หญิงที่มีความงามตามโฉลกและตามฮีตคอง พบในวรรณคดีคำสอน กล่าวถึงลักษณะผู้หญิงที่ควรเลือกเป็นคู่ครอง บทบาทตามจารีตประเพณี ผู้หญิงจะถูกให้คุณค่าจากมาตรฐานทางศีลธรรม ครอบครัวยุค ลักษณะนิสัยและความเป็นผู้ดี (วิสิฐวิทย์ คัดคำส่วน, 2561, น. 202-223) ในแบบเรียนวรรณคดีนำเสนอภาพลักษณ์ความงามของผู้หญิงค่อนข้างน้อย ดังที่กล่าวก่อนหน้านี้ว่ามีการชมโฉมตัวละครหญิงในภาพรวม เช่น มีความงามเป็นที่รำลึก ความงามทำให้เป็นที่หมายปอง แต่ไม่ได้ให้รายละเอียดด้านอื่นๆ เรื่องเล่าให้ความสำคัญกับพฤติกรรมด้านคุณธรรม ศีลธรรม และการทำงานมากกว่า ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดในเรื่องนางสาวและเม็ตข้าว เสนอแนวคิดเรื่องความงามที่ได้รับการยอมรับและยกย่อง บทลงโทษและสิ่งตอบแทน นางสาวและเม็ตข้าวเล่าถึงความงามของนางเฮอเบีย หญิงสาวที่มีรูปลักษณะและผิวพรรณงดงาม มีการพรรณนาความงามแต่ละส่วน แต่ความงามของนางเฮอเบียนั้นไม่ได้ช่วยให้นางเฮอเบียมีคุณค่าหรือความหมายในสายตาของสังคม เพราะเป็นคนเกียจคร้าน ดังตัวอย่าง

เฮอเบียเป็นหญิงสาวที่มีความสวยงาม ผิวพรรณของนางนิ่มนวลและขาวเหมือนดั่งดอกไม้
เอปาง ริมสบ (ริมฝีปาก) แดงเหมือนดั่งกลีบกุหลาบ ผมยาสลวยและดกดำเหมือนดั่ง
เส้นไหม นางเฮอเบียเป็นคนงามแต่ไม่มีไครนิยมชมชอบ เนื่องจากนางเป็นคนขี้คร้าน ขี้
ผัดผดองทนงตัว ลาวบ่มักไปไร่ไปสวน จับจกบายเสียมปลูกผักหักหน่อ หรือไปชอกส่อนปู
ส่อนปลา ตลอดมือลาวมีแต่แยงแวนแต่งหน้า หวีผม และผลัดเปลี่ยนชุดนั้นชุดนี้อยู่บูชาด

(กระทรวงศึกษา กีฬา และกรรมการ, 1978ข, น. 23)

เฮอเบียเป็นผู้หญิงที่มีความงามตามอุดมคติ แต่เรื่องเล่าได้เสนอให้เห็นว่าความงามเหล่านั้นเป็นความงามภายนอกที่ไม่ได้รับการยอมรับหรือให้คุณค่า นิยามความงามของผู้หญิงอยู่ที่คุณค่าและการรู้จักทำประโยชน์เพื่อผู้อื่น รับผิดชอบตนเองได้ รู้จักทำมาหากิน เฮอเบียเป็นคนเกียจคร้านและอวดดีว่ามีรูปลักษณะสวยงาม จึงเป็นคนที่ไม่รักษาความสะอาดและไม่รู้จักให้เกียรติสิ่งของต่างๆ ภายในบ้านโดยเฉพาะเมล็ดข้าวที่ช่วยให้เติบโตแข็งแรง ความเกียจคร้านและดูถูกผู้อื่นจึงทำให้เมล็ดข้าวและอุปกรณ์ต่างๆ หนีออกจากบ้าน ปล่อยให้บ้านสกปรกและว่างเปล่า ดังตัวอย่าง

เม็ตข้าวหนีจากเรือนน้องไปย่อนว่าน้องขี้คร้าน บ่ยอมออกแรงงาน ข้ายังหมิ่นประมาท
วัตถุสิ่งของในเรือนอีก จนกระทั่งว่าเม็ตข้าวน้องก็บ่นบ่นถือ เดียวนี้้องรู้จักความบกพร่องแล้ว
ข้อยจะบอกให้เม็ตข้าวทั้งหลายกับคินมาหาน้องอีก

(กระทรวงศึกษา กีฬา และกรรมการ, 1978ข, น. 26)

จากตัวอย่างข้างต้นนำเสนอเรื่องความงามและความรับผิดชอบของผู้หญิง โดยผ่านสัญลักษณ์เมล็ดข้าว ซึ่งเป็นอาหารหลักของคน ข้าวมีความหมายในฐานะอาหารที่ช่วยให้ร่างกายเจริญเติบโต การที่เฮอเบียไม่เคารพเมล็ดข้าวเท่ากับแสดงความไม่เคารพธรรมชาติ การเชื่อมั่นในตนเองสูงเกินไป เฮอเบียดูถูกและหมิ่นประมาทผู้อื่น เฮอเบียมั่นใจว่าความงามที่ตนเองมีอยู่เพราะพ่อและแม่ของตนเองเท่านั้น ชื่อเฮอเบียหมายถึงดอกไม้ชนิดหนึ่ง

ที่สวยงาม เรื่องเล่าใช้การสร้าง ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ เพื่ออธิบายให้เห็นถึงคุณค่าของผู้หญิง ทั้งชื่อตัวละครและความขัดแย้งระหว่างตัวละครกับเม็ต้าว เป็นการเชื่อมโยงความงามของผู้หญิงกับคุณค่าของ ธรรมชาติ ผ่านมุมมองการเล่าโดยไม่ปรากฏตัวผู้เล่า การพรรณนาและเล่าเรื่องพฤติกรรมของเฮอเบียไปตามลำดับ ตั้งแต่การอวดตัวว่าเป็นหญิงสาวที่งดงามจึงไม่จำเป็นต้องพึ่งพาอาศัยผู้ใด จนกระทั่งตัวละครหญิงสำนึกตนและ เปลี่ยนแปลงตนเอง ตัวละครรู้แจ้งได้ด้วยตนเองประกอบกับสังคมไม่ยอมรับ ซึ่งสันนิษฐานผ่านตัวบทว่าหากยังไม่ มีการปรับปรุงตนเองก็จะไม่ได้รับการยอมรับต่อไป ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าอุดมคติเรื่องความงามในแบบเรียน นอกจากต้องมีรูปลักษณะภายนอกที่สวยงาม สะอาดแล้ว ความงามด้านจิตใจคือการไม่หมิ่นประมาทและถูกผู้อื่นก็ สำคัญ และรู้จักประกอบอาชีพเพื่อเลี้ยงตัว ไม่เป็นคนเกียจคร้าน จึงเป็นคุณสมบัติของผู้หญิงที่ดี รวมถึงสำนึกใน คุณค่าของสิ่งแวดล้อมรอบตัว ในตอนท้ายเรื่องเมื่อนางเฮอเบียเปลี่ยนแปลงตัวเองก็ได้รับคำชมจากสังคม “ไม่นาน นางเฮอเบียก็กลับกลายเป็นคนบ๊อดบ๊อยาก (มียูมิกิน) และมีความงามหลายชั้นกว่าเก่า” (กระทรวงศึกษา กีฬา และกรรมการ, 1978ข, น. 26)

5.2.2.3 ผู้หญิงเป็นอื่นแต่หนึ่งเดียว

ความเป็นอื่นแต่หนึ่งเดียว หมายถึง การนำเสนอภาพผู้หญิงที่มีความแตกต่างทางชาติพันธุ์และชนชั้นใน สังคมลาวที่มีความหลากหลาย แต่สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันได้ เพราะสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ประกอบด้วยคนหลากหลายชาติพันธุ์ หลากวัฒนธรรม มีอัตลักษณ์ ความคิดความเชื่อ มีความรู้และความเชี่ยวชาญที่ แตกต่างกัน เอกสารของรัฐเรียกกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในประเทศลาวว่า “บรรดาชนเผ่า” ซึ่งสะท้อนให้เห็นการ เคารพพลเมืองที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ จากเดิมเคยแบ่งกลุ่มประชาชนลาวเป็น 3 กลุ่ม คือ ลาวลุ่ม ลาวเทิง และลาวสูง คำเดียวกันนี้ปรากฏในแบบเรียนด้วยเช่นกัน ในแบบเรียนวรรณคดีนำเสนอภาพลักษณะผู้หญิงที่มี ลักษณะแตกต่างจากบรรทัดฐานทางสังคมทั่วไป 2 ลักษณะ คือตัวละครชนเผ่าและตัวละครสัตว์หรือครึ่งคนครึ่งสัตว์

การนำเสนอตัวละครชนเผ่าคือนางไซและนางเจีย นางไซเป็นหญิงสาวชนเผ่าที่ไม่เคยทอดผ้ามาก่อน นางไซ เป็นหญิงสาววัยรุ่นอายุ 20 ปี ได้พยายามเรียนรู้และฝึกฝน ช่างสังเกต และสอบถามผู้รู้ในเรื่องต่างๆ อยู่เสมอ นางไซเป็นคนขยัน มีคุณธรรม วิธีการแก้ปัญหาความไม่รู้ของตัวละครคือพยายามฝึกฝนตนเอง มีความตั้งใจ ทำงาน ส่วนนางเจียในเรื่องผ้าห่มเป็นหญิงสาวชนเผ่าและเป็นเมียน้อยของเพี้ยตง ผู้มีทั้งอำนาจและเงินทอง นางเจียเป็นผู้ถูกกระทำและถูกกดขี่จากเมียหลวงและเพี้ยตง แต่กระนั้นก็ได้ให้ความช่วยเหลือนำผ้าห่มไปให้ ตัวละครชายที่กำลังเป็นไข้ ทำให้เมียหลวงไม่พอใจและทำร้ายร่างกายนางเจีย จากนั้นไม่มีใครพบนางเจียอีกเลย ตัวละครทั้งสองมีสถานะที่ขาดและด้อย ทั้งมิติชนชั้นและความรู้ วิธีการแก้ปัญหาของตัวละครพบว่านางเจียใช้ คุณธรรมพื้นฐานของความเป็นมนุษย์คือความเห็นอกเห็นใจกัน โดยไม่เลือกสถานะและเพศ ซึ่งเป็นลักษณะตรงข้าม กับตัวละครเมียหลวงของเพี้ยตง แม้ไม่มีใครพบนางเจียอีก แต่ตัวละครผู้เล่าเรื่องกลับมีความทรงจำเรื่องผ้าห่มผืนนั้น

การนำเสนอภาพตัวละครหญิงที่เป็นสัตว์หรือครึ่งคนครึ่งสัตว์ในวรรณคดีหลายเรื่องให้ความหมายที่แสดง ถึงภาวะขาดความรู้ ไร้เดียงสา และความแตกต่างทางวัฒนธรรม ความป่าเถื่อน ตัวละครหญิงในนิทานและกวีนิยาย เช่น นางแดงอ่อน (เรื่องนางแดงอ่อน) นางงา (เรื่องกำพรว้าผืนน้อย) นางสีดา (เรื่องกำพรว้าไก่อแก้ว) ตัวละครหญิง เหล่านี้นอกจากมีกำเนิดจากสัตว์หรือครึ่งมนุษย์ครึ่งสัตว์ ได้แก่ จะเข้ งาช้าง และนาค ตามลำดับ ตัวละครยังถูกให้ ความหมายจากผู้อื่นว่ามีความแตกต่าง มีความไม่รู้ ไม่มีคุณธรรมและศีลธรรมตั้งมนุษย์ทั่วไป ตัวละครคู่ขัดแย้ง จึงใช้ความแตกต่างทางวัฒนธรรมมาตัดสินตัวละครเอก เช่น นางอัยกาใส่ร้ายนางแดงอ่อนว่าเป็นผู้ไม่รู้จักระบับ ความต้องการของตนเอง ออกไปเล่นน้ำทุกวันตามประสาสัตว์ แสดงตัวสนุกสนานร่าเริงมีความสุข ทั้งที่สามีออกไป คล่องช้างในป่าซึ่งอยู่ในภาวะอันตราย ส่วนนางสีดาไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของสามีจึงถูกทหารนำตัวไปให้เจ้าเมือง

จนชายกำพร้าต้องตามไปช่วย การวางโครงเรื่องโดยใช้ความขัดแย้งระหว่างตัวละครหญิงกับสังคมโดยใช้ประเด็นเรื่องจารีตประเพณีเป็นหลักในการตัดสินความผิดและความถูกต้องของตัวละครชี้ภาวะความไม่รู้และนำเสนอภาวะความเป็นสัตว์ที่มีพฤติกรรมตามสัญชาตญาณ ในตอนจบเรื่องเสนอให้เห็นว่าตัวละครต้องยอมรับชะตากรรมที่เกิดขึ้น เช่น ถูกขับไล่ออกจากเมือง ลตฺฐานะให้เป็นคนไข้ และกลับมาได้รับการยอมรับเมื่อมีตัวละครชายเข้ามาช่วยเหลือแก้ไขปัญหา เช่น นางแดงอ่อนได้รับการช่วยเหลือจากลูกชาย ส่วนในนิทานกำพร้า ตัวละครหญิงได้รับการช่วยเหลือจากสามี

กล่าวโดยสรุปแม้ตัวละครหญิงในเรื่องจะมีความแตกต่างกันในด้านชาติพันธุ์ แต่มีคุณลักษณะหนึ่งร่วมกันคือผู้หญิงสามารถขัดเกลา สั่งสอน และเปลี่ยนแปลงได้ เมื่อได้รับความรู้ความเข้าใจและช่วยเหลืออย่างมีคุณธรรม ตัวละครใช้ความอดทนและยึดมั่นในความดี ยอมรับชะตากรรมและบทลงโทษ ความดีและความซื่อสัตย์จะเป็นเกราะป้องกันตนเองได้ในที่สุด

6. สรุป

วิชาวรรณคดีมีบทบาทสำคัญในการหล่อหลอมกล่อมเกลาไม่แตกต่างจากรายวิชาอื่น เช่น วิชาสังคมศึกษา วิชาพลเมือง เพียงแต่มีกลวิธีที่สอดแทรกเนื้อหาเรื่องราวแตกต่างออกไป โดยใช้การประกอบสร้างตัวตนและภาพลักษณ์ใหม่ในรูปแบบของเรื่องเล่า วรรณคดีที่ถูกคัดเลือกนำมาบรรจุในแบบเรียนสอดคล้องกับนโยบายทางการศึกษาและแนวคิดสำนึกรวมความเป็นชาติ เมื่อพิจารณาเรื่องเล่าที่พบในแบบเรียนมีการผสมผสานเรื่องเล่าที่ประกอบสร้างผู้หญิงให้มีสำนึกร่วมของความเป็นชาติ เรื่องเล่าให้คุณค่าผู้หญิงที่การแสดงออกทางสังคมการเมือง โดยเฉพาะการทำงานเพื่อส่วนรวมสอดแทรกอยู่ในเรื่องเล่าทั้งนิทานและเรื่องสั้นสมัยใหม่ เช่น เรื่องปู่เยอแสดงให้เห็นความเสียสละของปู่เยอและย่าเยอในการช่วยให้แสงสว่างของโลกกลับมาอีกครั้ง ในเรื่องสั้น นวนิยายที่ถูกนำมาเล่าอย่างย่อก็แสดงให้เห็นความเสียสละความสุขส่วนตัวเพื่อส่วนรวม โดยแสดงให้เห็นว่าในห้วงเวลาที่เกิดการต่อสู้เพื่อปลดแอกประเทศให้เป็นอิสระจากการปกครองของต่างชาติและการพัฒนาประเทศให้เข้าสู่โลกอุตสาหกรรม ผู้หญิงมีส่วนสำคัญในการพัฒนาประเทศ สืบทอดอุดมการณ์ ฟังพาดตนเองได้อย่างดี พิจารณาจากตอนจบของเรื่องเสนอให้เห็นการได้รับยกย่องจากสังคม เพื่อยืนยันว่าเป็นผู้ที่มีความใฝ่รู้ พัฒนาตนเองให้เข้มแข็งทัดเทียมกับผู้ชาย ได้รับรางวัลเหรียญชัยจากการพัฒนาตนเอง สอดคล้องกับแนวคิดด้านการศึกษาของพรรคประชาชนปฏิวัติลาวที่มีจุดมุ่งหมายสำคัญเพื่อยกระดับความรู้ของชนเผ่าต่างๆ ให้มีความรู้ มีวิชาชีพ มีศีลธรรม มีน้ำใจรักชาติ ตามคำกล่าวของท่านคำไต สีพันดอน ที่ต้องการให้คนลาวมีความรักชาติสังคมนิยมอย่างดุเดือด มีโลกทัศน์วิทยาศาสตร์ มีแนวคิดฟังพาดตนเอง (นรินทร์ พุดลา, 2550, น. 37) อย่างไรก็ตามบทบาทหน้าที่ตามจารีตก็ยังได้รับการประทับตราถึงความจำเป็นของหน้าที่ผู้หญิงในทุกยุคสมัย

รายการอ้างอิง

- กระทรวงศึกษา กีฬาและกรรมการ. (1978ก). *วรรณกรรมมัธยม 1 สามัญศึกษา*. ม.ป.ท.
- กระทรวงศึกษา กีฬาและกรรมการ. (1978ข). *วรรณกรรมมัธยม 2 สามัญศึกษา*. ม.ป.ท.
- กระทรวงศึกษา กีฬาและกรรมการ. (1978ค). *วรรณกรรมมัธยม 3 สามัญศึกษา*. ม.ป.ท.
- กระทรวงศึกษา กีฬาและกรรมการ. (1978ง). *วรรณคดีชั้นอุดม 1*. ม.ป.ท.
- จารุวรรณ ธรรมวัตร, ประภาส สุวรรณศรี และพรสวรรค์ สุวรรณชาติ. (2544). การกล่อมเกลากลายทางสังคมจากแบบเรียนระดับประถมศึกษาในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว พ.ศ. 2518-2538. ใน กาญจน์ ละอองศรี (บ.ก.), *ลาวผู้หยั่ง-ไทยรู้อะไร: วิเคราะห์แบบเรียนสังคมศึกษา* (น. 163-269). กรุงเทพฯ: อัลฟ่าพับลิชชิง.
- ดวงเดือน บุญยาว. (2547). *ตัวตนผู้หญิงลาวในงานวรรณกรรม*. เชียงใหม่: ศูนย์สตรีศึกษา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ .
- นรินทร์ พุดลา. (2550). พรรคประชาชนปฏิวัติลาวกับการสร้างตัวตนทางวัฒนธรรม. *วารสารปาริชาติ*, 19(2), 31-44.
- นรินทร์ พุดลา. (2551). *ตัวตนทางวัฒนธรรมในแบบเรียนลาว* (วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาไทศึกษา). มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, มหาสารคาม.
- วิบูล สันธุมลย์. (2554). *การรับรู้ประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ไทย-ลาว: ผ่านแบบเรียนประวัติศาสตร์ไทยและลาว ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 (ค.ศ. 1975-2009)* (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ศึกษา). มหาวิทยาลัยศิลปากร, นครปฐม.
- วิสิฐ คัดคำส่วน. (2561). ภาพลักษณ์ความงามของผู้หญิงลาวในวรรณคดีลาว. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี*, 9(1), 202-223.
- สถาบันค้นคว้าวิทยาศาสตร์การศึกษา. (2017). *30 ปี แห่งการสร้างตั้งและเติบโตให้ขยายตัวของสถาบันค้นคว้าวิทยาศาสตร์การศึกษา*. เวียงจันทน์: โรงพิมพ์สีเสลด.
- อุมารินทร์ ตูลารักษ์. (2550). *แม่หญิงในวรรณกรรมลาวร่วมสมัยหลังการปฏิวัติชาติประชาธิปไตย ค.ศ. 1975* (วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาไทศึกษา). มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, มหาสารคาม.
- อุมารินทร์ ตูลารักษ์. (2553). ภาพแทนผู้หญิงในวรรณกรรมในแบบเรียนลาว ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เรื่อง “คนงาม”. *มนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์*, 27(3), 22-23.
- Chatman, S. (1980). *Story and Discourse: Narrative Structure in Fiction and Film*. Ithaca: Cornell.
- Fludernik, M. (2009). *An Introduction to Narratology*. London: Routledge. University Press.

ลีลาการใช้ภาษาและจินตภาพในบทอ่าน ของแบบเรียนภาษาพาทิ*

อาทิตย์ ชาคำ**

สาริจน์ บัวพันธุ์งาม***

Received: 14 September 2021

Revised: 20 September 2021

Accepted: 23 February 2023

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ลีลาการใช้ภาษาและจินตภาพในบทอ่านของแบบเรียนภาษาพาทิในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 เมื่อ พ.ศ. 2563 ด้วยวิธีสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง จำนวน 6 เล่ม รวม 88 เรื่อง โดยประยุกต์แนวคิดเรื่องลีลาการใช้ภาษา (Style) ผลการวิจัยจำแนกเป็น 2 ส่วน ส่วนแรกคือลีลาการใช้ภาษาพบว่ามี 3 ลักษณะ คือ 1) ลีลาการใช้คำ ได้แก่ การใช้คำแสดงอาการ การใช้คำแสดงเสียง การใช้คำแสดงแสง สี การใช้คำแสดงสัมผัส การใช้คำแสดงกลิ่น การใช้คำสื่ออารมณ์ 2) ลีลาการใช้ประโยค ได้แก่ การใช้ประโยคสั้น การใช้ประโยคยาว และ 3) ลีลาการใช้โวหารภาพพจน์ ได้แก่ การใช้โวหารภาพพจน์โดยการเปรียบเทียบ การใช้โวหารภาพพจน์เชิงวาทศิลป์ การใช้โวหารภาพพจน์จินตนาการ การใช้โวหารภาพพจน์ทางเสียง ส่วนต่อมาเป็นจินตภาพ พบว่ามี 2 กลุ่ม คือ 1) จินตภาพที่เน้นการสร้างบรรยากาศและสะท้อนให้เห็นภาพที่ชัดเจน ได้แก่ จินตภาพที่สื่อให้เห็นถึงลักษณะของธรรมชาติ สัตว์ และสิ่งแวดล้อม จินตภาพที่สื่อให้เห็นถึงความน่าอยู่ในวิถีชีวิตชนบท และ 2) จินตภาพที่เน้นการสร้างอารมณ์ความรู้สึก การรับรู้อารมณ์และความรู้สึกอย่างชัดเจน ได้แก่ จินตภาพที่สื่อให้ตระหนักถึงความดี การทำความดี และการเป็นคนดี จินตภาพที่สื่อให้เห็นถึงการรับรู้พฤติกรรม อารมณ์ และความรู้สึก จินตภาพที่สื่อให้เกิดความรู้สึกรัก และภูมิใจในความเป็นไทย รวมถึงจินตภาพที่สื่อให้เห็นถึงภาพของพระมหากษัตริย์ไทย

ลีลาการใช้ภาษาในบทอ่านของแบบเรียนภาษาพาทิแสดงให้เห็นว่าสามารถสื่อและสร้างจินตภาพให้แก่เด็กได้เป็นอย่างดี

บทความวิจัย

บทคัดย่อ

คำสำคัญ

จินตภาพ;
แบบเรียนภาษาพาทิ;
ลีลาการใช้ภาษา

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง “ภาษาจินตภาพในบทอ่านของแบบเรียนภาษาพาทิ” สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

** นักศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ติดต่อได้ที่: artid.sk@gmail.com

*** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ติดต่อได้ที่: saroj.b

The Style and the Imagery in Reading Textbook

*Pasapatee**

Artid Saokham**

Saroj Buaphanngam***

Received: 14 September 2021

Revised: 20 September 2021

Accepted: 23 February 2023

This study aimed to analyze the style and imagery of the 88 reading articles in six reading textbooks named *Pasapatee* of Grade 1-6 published in 2020, using a purposive sampling method. The concept of the style was applied to analyze these articles. The findings revealed that there were three styles: 1) the uses of word style consisting of the words that describe actions and movements, colors, qualities of light, tactile, scents, and emotions and feeling; 2) the uses of sentence style containing the attic and isocratic sentence; and 3) the figure of speech consisting of the uses of the rhetorical, imaginative, comparative, and sound figurative language respectively. These styles suggested that the imagery in the work can be divided into two groups. 1) The imagery conveying the characteristics of nature, animal, and environment; and the imagery conveying the livelihood in rural life. 2) The imagery conveying the awareness of goodness, of doing good, and of being good; the imagery conveying perception of behaviors, emotions and feelings; the imagery conveying feelings of love and pride of Thainess; and the imagery conveying the importance of the Thai Monarch.

This study illustrated many kinds of style of the authors that contain the imagery that ingenuously inculcates students with desirable characteristics based on the demand of the adults.

Research Article

Abstract

Keywords

imagery;
textbook *Pasapatee*;
style

* This article is a part of the author's thesis "Imagery Language in Textbook *Pasapatee* Reading Passages", Thai Language Program, Faculty of Humanities, Chiang Mai University.

** Master's Student, Thai Language Program, Faculty of Humanities, Chiang Mai University, e-mail: artid.sk@gmail.com

*** Assistant Professor, Department of Thai Language, Faculty of Humanities, Chiang Mai University, e-mail: saroj.b@cmu.ac.th

1. บทนำ

มนุษย์ใช้ภาษาเพื่อถ่ายทอดความรู้สึนึกคิด อารมณ์ ทศนคติ เป็นความตั้งใจที่ต้องการนำเสนอสารอย่างใดอย่างหนึ่งออกมาผ่านลีลาการใช้ภาษา (Style) ใดๆ การถ่ายทอดสารอย่างหลากหลายทั้งที่เป็นการถ่ายทอดสารด้วยภาษาตรงไปตรงมา หรือประณีต ละเอียดลอบ ล้วนสื่อความนึกคิด อารมณ์ ความรู้สึก รวมไปถึงจินตนาการได้ ลีลาการใช้ภาษาในงานแต่ละประเภทย่อมมีวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกันไป แต่สิ่งสำคัญประการหนึ่งคือ ลีลาการใช้ภาษาย่อมก่อให้เกิดภาพภายในจิตใจอันส่งผลให้ผู้รับสารเกิดจินตนาการ ภาษาที่สื่อความได้ดีให้ภาพชัดเจน นอกจากจะทำให้เข้าใจตรงกันระหว่างผู้ส่งสารกับผู้รับสารแล้ว ยังก่อให้เกิด “จินตภาพ” อีกด้วย

การสร้างจินตภาพไม่เพียงเฉพาะเป็นการใช้ภาษาเพื่อสร้างภาพให้เกิดขึ้นในจิตเท่านั้น แต่ยังมี ความสำคัญในด้านต่าง ๆ ดังที่นิตยา แก้วคัลณา (2557, น. 5) กล่าวถึงความสำคัญเกี่ยวกับการสร้างจินตภาพในงานวรรณกรรมว่า นอกจากผู้เขียนจะสร้างจินตภาพให้เกิดภาพขึ้นในจิต อีกทั้งเป็นเครื่องมือสื่อสารเพื่อแสดงความคิดหรืออารมณ์ที่ซับซ้อนและลึกซึ้งแล้วนั้น ยังแสดงให้เห็นถึงฝีมือทางการใช้ภาษา แสดงเทคนิคโวหารอย่างมีชั้นเชิง รวมถึงให้ข้อมูลที่ควรรู้แก่ผู้อ่านด้วย

จากการศึกษาเรื่องลีลาการใช้ภาษา (Style) ในงานวรรณกรรมของลีชและชอร์ต (Leech & Short, 2007, p. 9) แสดงให้เห็นว่าลีลาการใช้ภาษาสามารถสร้างและสื่อจินตภาพได้ โดยพิจารณาลักษณะการใช้ภาษาต่าง ๆ ทั้งลักษณะคำ ประโยค โวหารภาพพจน์ และอื่นๆ จากนั้นนำข้อมูลมาตีความ โดยวิเคราะห์สัมพันธ์ภาพและบริบทต่าง ๆ ซึ่งลักษณะการใช้ภาษาอันโดดเด่นสามารถนำเสนอความหมายของสารและสร้างจินตภาพที่เด่นชัด

จินตภาพที่ปรากฏในบทอ่านจึงเป็นส่วนสำคัญที่จะช่วยให้เกิดจินตนาการ มองเห็นภาพและเข้าใจเรื่องราวที่ผู้เขียนต้องการนำเสนอ เป็นพลังที่ทำให้ผู้อ่านเกิดอารมณ์ความรู้สึกอันจะนำไปสู่การรับรู้และเข้าถึงแนวคิดหรือสาระของเรื่องได้มากขึ้น ตลอดจนกระตุ้นให้ผู้อ่านซึมซับสารในบทอ่าน การใช้ภาษาที่สื่อจินตภาพในบทอ่านจึงถือเป็นเรื่องที่สำคัญประการหนึ่ง โดยเฉพาะการใช้ภาษากับเด็กยิ่งต้องพิถีพิถันและต้องระมัดระวังเป็นพิเศษ

ภาษาที่ใช้ในบทอ่านสำหรับเด็กนั้นถือได้ว่ามีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากช่วงวัยเด็กเป็นช่วงที่สนใจ การอ่าน การพูด และมักใช้จินตนาการ โดยเฉพาะเด็กที่มีอายุอยู่ในช่วงวัย 6-11 ปี ซึ่งเป็นเด็กที่อยู่ในช่วงวัยที่เรียนอยู่ในระดับชั้นประถมศึกษา การใช้ภาษาในบทอ่านจะมีอิทธิพลต่อบุคลิกภาพ จินตนาการ และความคิดสร้างสรรค์ของเด็ก เด็กจะมีพัฒนาการจากการอ่านหนังสือ เกิดจินตนาการ คิดตาม มีอารมณ์และความรู้สึกที่รวมรวมไปถึงการซึมซับและนำไปปฏิบัติตาม ผู้สร้างบทอ่าน ผู้รวบรวมบทอ่าน หรือผู้ที่มีอิทธิพลต่อการเลือกสรรบทอ่านให้แก่เด็กจะต้องคำนึงถึงความเหมาะสมระหว่างภาษา เนื้อหา และช่วงวัยของเด็กเป็นสำคัญ ดังที่ครุฑิต มนูญผล (2547, น. 4) กล่าวว่าจุดมุ่งหมายของบทอ่านสำหรับเด็กคือช่วยกระตุ้นให้คิดและเกิดความคิดสร้างสรรค์ ปลุกฝังคุณธรรม เจตคติและแบบอย่างที่ดีที่ปรารถนาให้เกิดแก่เด็ก

ดังที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่าลีลาการใช้ภาษามีผลต่อการรับรู้ ความคิด อารมณ์และประสบการณ์ด้านความรู้สึกจนก่อให้เกิดจินตภาพ ผู้วิจัยเห็นว่าบทอ่านสำหรับเด็กที่ศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษาคือบทอ่านในหนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานภาษาไทย ชุดภาษาเพื่อชีวิต ภาษาพาที หรือคนทั่วไปเรียกอย่างสั้นว่า “ภาษาพาที” เป็นหนังสือแบบเรียนที่ใช้ประกอบการเรียนในรายวิชาภาษาไทย สำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 ที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานให้ใช้เพื่อประกอบการเรียนรู้ โดยกระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศใช้เป็นหนังสือภาษาไทยประจำหลักสูตร พ.ศ. 2551

ผู้วิจัยพบว่าจินตภาพที่ปรากฏในบทอ่านของแบบเรียนภาษาพาที่มีผลต่อการรับรู้และภาพในจิตของเด็ก เด็กจะเกิดความซาบซึ้ง ประทับใจ จดจำ และพึงปฏิบัติโดยไม่ต้องบังคับ จนนำไปสู่คุณลักษณะอันพึงประสงค์ ดังตัวอย่าง “จินตภาพที่สื่อให้เห็นถึงความสำคัญของพระมหากษัตริย์ไทย” เป็นจินตภาพที่เกิดจากลีลาการใช้คำ ประโยค และโวหารภาพพจน์อันโดดเด่น สามารถกระตุ้นให้เด็กพึงเห็นภาพความสำคัญของพระมหากษัตริย์ไทย ได้แก่ ปรากฏการใช้คำแสดงอาการที่สื่อให้เห็นถึงความพอใจ เช่น “ฟังอย่างซาบซึ้ง” ประกอบกับสถานการณ์ที่ได้ ฟังเรื่องราวเกี่ยวกับพระมหากษัตริย์ หรือ “กล่าวอย่างนอบน้อม” หากกล่าวถึงพระมหากษัตริย์ ดังตัวอย่าง (1)

ตัวอย่าง (1) เด็กๆ ฟังอย่างซาบซึ้ง ชาติไทยโชคดีที่มีพระมหากษัตริย์ที่รักประชาชน

(ภาษาพาที่ ป. 2, 2563ข, น. 193)

นอกจากนี้ยังปรากฏการใช้ประโยคยาวแสดงรายละเอียดเกี่ยวกับการชื่นชมพระปรีชาสามารถและ พระอัจฉริยภาพของพระมหากษัตริย์ ดังตัวอย่าง (2)

ตัวอย่าง (2) “คนไทยโชคดีที่มีพระมหากษัตริย์ที่เก่ง พระองค์ทรงคิดค้นพลังงานก๊าซจากพืช เพื่อใช้แทนน้ำมันที่ราคาแพงขึ้นทุกวันด้วยนะ”

(ภาษาพาที่ ป. 2, 2563ข, น. 144)

รวมถึงการใช้โวหารภาพพจน์เชิงวาทศิลป์ชนิดอุปมา เป็นการใช่วิหารที่กระตุ้นให้เด็กพึงเห็นถึงความสำคัญของพระมหากษัตริย์ที่ทรงห่วงใยประชาชนในลักษณะข้อคำถามหรือชวนฉงน ดังตัวอย่าง (3)

ตัวอย่าง (3) “ลูกรู้ไหม ในหลวงรัชกาลที่ 9 เสด็จตามป่าตามเขาเพื่อช่วยราษฎรให้มีอาชีพ มีที่ทำกิน อยู่ดีกินดี”

(ภาษาพาที่ ป. 2, 2563ข, น. 143)

สังเกตได้ว่าการปรากฏข้อคำถามเริ่มต้นข้อความว่า “ลูกรู้ไหม...” ประกอบกับการกล่าวถึงความห่วงใยของพระมหากษัตริย์ เป็นการกระตุ้นให้เด็กตอบคำถามในใจซึ่งมีแนวการตอบเป็นลักษณะการทวนคำถาม คือ “รู้แล้วว่าในหลวงรัชกาลที่ 9 เสด็จตามป่าตามเขาเพื่อช่วยราษฎรให้มีอาชีพ มีที่ทำกิน อยู่ดีกินดี” จะเห็นได้ว่า ลักษณะลีลาการใช้ภาษาทั้ง 3 ด้านปรากฏอย่างเด่นชัด ทำให้เด็กตระหนักถึงความรักและความห่วงใยที่พระมหากษัตริย์มีต่อคนไทยได้อย่างเห็นภาพชัดเจน ก่อให้เกิดจินตภาพที่สื่อให้เห็นถึงความสำคัญของพระมหากษัตริย์ไทย

จากตัวอย่างข้างต้นหากพิจารณาสัมพันธ์ภาพและบริบทจากลีลาการใช้คำ ประโยค และโวหารภาพพจน์ จะเห็นได้ว่าสื่อจินตภาพได้อย่างชัดเจน จึงเป็นเหตุผลทำให้ผู้วิจัยสนใจวิเคราะห์ลีลาการใช้ภาษาและจินตภาพที่ปรากฏในบทอ่านของแบบเรียนภาษาพาที่ว่าลีลาการใช้ภาษาในบทอ่านของแบบเรียนภาษาพาที่มีลักษณะใด และลักษณะภาษาที่โดดเด่นสามารถสื่อและสร้างจินตภาพอย่างไร เพื่อแสดงให้เห็นว่าลีลาการใช้ภาษาที่โดดเด่นจะช่วยให้เกิดจินตภาพได้อย่างเด่นชัดอันจะเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้เด็กพึงเกิดภาพในจิตได้อย่างกระจ่างชัดเจน

2. วัตถุประสงค์

1. เพื่อวิเคราะห์ลีลาการใช้ภาษาในบทอ่านของแบบเรียนภาษาพาที
2. เพื่อวิเคราะห์จินตภาพจากลีลาการใช้ภาษาที่ปรากฏในบทอ่านของแบบเรียนภาษาพาที

3. ขอบเขตของการวิจัย

วิเคราะห์บทอ่านจากแบบเรียนภาษาพาทีในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 ด้วยวิธีสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง จำนวน 6 เล่ม เนื่องจากเนื้อหาของบทอ่านจากแบบเรียนภาษาพาทีแต่ละระดับชั้นเป็นเรื่องสั้นประเภทร้อยแก้ว มีตัวละครในการดำเนินเรื่อง เด็กสามารถอ่านและทำความเข้าใจได้ง่าย ภาษาที่ใช้เหมาะสมกับช่วงวัยของเด็กซึ่งแตกต่างจากเนื้อหาในแบบเรียนวรรณคดีสำนวนที่มีลักษณะเป็นร้อยกรอง มีคำศัพท์ที่ต้องแปลความหมาย ทำความเข้าใจได้ยาก ต้องอาศัยการตีความ ผู้วิจัยจึงเลือกวิเคราะห์จากบทอ่านของแบบเรียนภาษาพาที รวมทั้งหมด 88 เรื่อง

4. นิยามศัพท์เฉพาะ

1. เด็ก หมายถึง ผู้ที่ศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษาปีที่ 1-6 มีอายุอยู่ในช่วงวัย 6-11 ปี
2. ลีลาการใช้ภาษา หมายถึง ลีลา วิธีการ หรือกลวิธีทางภาษาที่ผู้เขียนใช้ในบทอ่านภาษาพาที
3. จินตภาพ หมายถึง ภาพที่พุดเกิดขึ้นในจิตจากการอ่านบทอ่านของแบบเรียนภาษาพาที
4. ผู้เขียน หมายถึง ผู้สร้างบทอ่าน ผู้รวบรวมบทอ่าน หรือผู้ที่มีอิทธิพลต่อการเลือกสรรบทอ่าน

5. วิธีดำเนินการวิจัย

5.1 สืบหาเอกสาร หนังสือ งานวิจัยและวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้อง

5.2 กำหนดกรอบและเนื้อหาของการวิจัย ดังนี้

5.2.1 บทนำ

5.2.2 ทบทวนวรรณกรรม

5.2.3 วิเคราะห์ลีลาการใช้ภาษาในบทอ่านของแบบเรียนภาษาพาที

5.2.4 วิเคราะห์จินตภาพจากลีลาการใช้ภาษาในบทอ่านของแบบเรียนภาษาพาที

5.2.5 สรุปผล อภิปราย และข้อเสนอแนะ

5.3 เก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย ผู้วิจัยเก็บข้อมูลบทอ่านจากแบบเรียนภาษาพาทีในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 เป็นเรื่องสั้นประเภทร้อยแก้ว จำนวน 6 เล่ม รวมทั้งหมด 88 เรื่อง

5.4 วิเคราะห์ลีลาการใช้ภาษาทั้ง 3 ด้าน คือ ลีลาการใช้คำ ลีลาการใช้ประโยค และลีลาการใช้โวหารภาพพจน์ จากนั้นนำผลการวิเคราะห์ลีลาการใช้ภาษาทั้ง 3 ด้านมาวิเคราะห์สัมพันธ์ภาพและบริบทการใช้ภาษาที่ปรากฏในบทอ่านเพื่อพิจารณาจินตภาพที่ผู้เขียนสื่อและสร้างผ่านลีลาการใช้ภาษาที่โดดเด่นทั้ง 3 ด้านโดยประยุกต์แนวคิดเรื่องลีลาการใช้ภาษา (Style) ของลีชและชอร์ต (Leech & Short, 2007, p. 9)

5.5 นำเสนอผลการวิจัยตามกรอบและเนื้อหาตามหัวข้อ 5.2 โดยเรียบเรียงข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์

6. การทบทวนวรรณกรรม

6.1 ความหมายและความสำคัญของลีลาการใช้ภาษา

ลีลาการใช้ภาษา (Style) หมายถึง วิธีการใดๆ ที่ผู้ส่งสารใช้เพื่อถ่ายทอดภาษาไปยังผู้รับสาร ลีชและชอร์ต (Leech & Short, 2007, p. 3) ได้กล่าวถึง “Style” ว่าเป็นการเลือกใช้ภาษาที่ใช้ในชีวิตประจำวัน เป็นลีลาการใช้ภาษาที่ปรากฏอยู่ทั้งในถ้อยคำทั้งภาษาพูดและภาษาเขียน ทั้งภาษาธรรมดาสามัญและภาษาวรรณศิลป์ สำหรับ Style ในงานวรรณกรรมเป็นลีลาการใช้ภาษาที่มุ่งอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับองค์ประกอบทางวรรณกรรม เนื่องจากการวิเคราะห์การใช้ภาษาในบทอ่าน หรือตัวบทวรรณกรรมจะเป็นเครื่องมือที่จะเชื่อมโยงไปสู่การตีความหมายและประเมินคุณค่างานวรรณกรรมได้อย่างถูกต้อง อีกทั้งทำให้เห็นเป็นรูปธรรมได้

กอบกุล อิงคุทานนท์ (2546, น. 133) ให้นิยาม “Style” ว่าเป็นเทคนิคการนำเสนอเรื่องซึ่งหมายถึงการถ่ายทอดเรื่องราวความคิดและความตั้งใจของผู้แต่งออกมาด้วยการเลือกสรรวลีที่ต้องการ เพื่อให้เหมาะสมกับเรื่องที่นำเสนอ และเริงชัย ทองหล่อ (2558, น. 15) ได้แสดงทรรศนะเกี่ยวกับ “Style” ว่าเป็นลีลาการประพันธ์ซึ่งนอกจากจะใช้โวหารต่างๆ แล้ว ควรคำนึงถึงลีลา หรือกระบวนการพรรณนา รวมถึงรสคำและรสความ เมื่ออ่านแล้วจะได้เกิดอารมณ์ เกิดมโนภาพ หรือภาพพจน์ เป็นต้น ดังนั้นในบทความวิจัยนี้จะเรียก “Style” ว่า “ลีลาการใช้ภาษา” โดยสรุปความหมายของลีลาการใช้ภาษาว่าหมายถึง ลีลา วิธีการ หรือกลวิธีทางภาษาที่ผู้เขียนใช้ในบทอ่าน ได้แก่ ลีลาการใช้คำ ลีลาการใช้ประโยค และลีลาการใช้โวหารภาพพจน์

การศึกษาลีลาการใช้ภาษามีความสำคัญต่อการตีความถึงจุดประสงค์ของผู้เขียนที่ถ่ายทอดผ่านวิธีการใช้ภาษา ทำให้เข้าใจความหมายที่ลึกซึ้ง ดังที่รุ่งอรุณ ที่มชชุนหเถียร (2552, น. 47) กล่าวถึงความสำคัญของการวิเคราะห์ลีลาการใช้ภาษาว่าเป็นการมุ่งเน้นการวิเคราะห์ลักษณะเด่นของภาษาที่ผู้เขียนเลือกใช้ในบทอ่าน ทั้งที่เป็นลักษณะภาษาที่โดดเด่น แปลก หรือแตกต่างไปจากภาษาปกติ โดยลีลาการใช้ภาษาเหล่านี้หากปรากฏในปริมาณความถี่สูง ปรากฏซ้ำๆ หรือปรากฏบ่อยๆ จนสะดุดตาและสังเกตได้ชัด จะถือเป็นลีลาการใช้ภาษาของผู้เขียน จากนั้นนำลักษณะเด่นนั้นมาตีความหาความหมาย (Significance) หรือสาระสำคัญที่สัมพันธ์กับงานเขียนอันเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้ผู้อ่านเกิดจินตภาพได้

6.2 การสร้างจินตภาพ

จินตภาพถือเป็นปัจจัยสำคัญต่อการสื่อสารให้บรรลุจุดมุ่งหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถกระทบอารมณ์ ความรู้สึก ทำให้เกิดความประทับใจ สร้างความตระหนัก ซาบซึ้ง และทำให้ผู้อ่านเห็นภาพใดๆ ได้อย่างชัดเจน ดังที่ดวงมน จิตรจำนงค์ (2556, น. 114) ได้แสดงทฤษฎีเกี่ยวกับจินตภาพว่าเป็นปฏิกิริยาขั้นหนึ่งของผู้อ่านซึ่งจะนำไปสู่ปฏิกิริยาขั้นต่อไป คือความคิด อารมณ์สะท้อนใจ และทัศนคติ จินตภาพจึงสามารถปรากฏได้หลากหลายรูปแบบ ถึงแม้ว่าจะมีลักษณะการนำเสนอที่แตกต่างกัน แต่ก็อาจก่อให้เกิดอารมณ์สะท้อนใจอย่างเดียวกันได้ ลักษณะเด่นของจินตภาพจึงเป็นพลังที่ก่อให้เกิดอารมณ์สะท้อนใจ

การสร้างจินตภาพจึงเป็นการทำให้พียงเกิดภาพในจิตของผู้อ่านจากลีลาการใช้ภาษา ได้แก่ ลีลาการใช้คำ ลีลาการใช้ประโยค และลีลาการใช้โวหารภาพพจน์ ดังนี้

ลีลาการใช้คำ คือการใช้คำที่กล่าวแล้วเห็นรูปเป็นตัวตน รวมถึงคำที่กล่าวแล้วทำให้เกิดความรู้สึกอย่างใดอย่างหนึ่ง (ผะอบ โปะษะกฤษณะ, 2544, น. 54) การใช้คำดังกล่าวแบ่งได้ 6 ประเภท ได้แก่ การใช้คำแสดงอาการ การใช้คำแสดงเสียง การใช้คำแสดงแสง สี การใช้คำแสดงสัมผัส การใช้คำแสดงกลิ่น การใช้คำสื่ออารมณ์

สำหรับลีลาการใช้ประโยค คือการใช้ประโยคที่ร้อยเรียงเพื่อทำให้เข้าใจเหตุการณ์ จะต้องมีความสมบูรณ์ ความสั้น ยาวของประโยคขึ้นอยู่กับความต้องการที่ผู้เขียนต้องการสื่อสาร หากเป็นประโยคสั้นจะต้องไม่ซับซ้อน ตรงไปตรงมา จบความโดยเร็ว ไม่ขยายความต่อเนื่อง (สมเกียรติ รักษ์มณี, 2551, น. 85) การใช้ประโยคดังกล่าวแบ่งได้ 2 ประเภท ได้แก่ การใช้ประโยคสั้น การใช้ประโยคยาว

ส่วนลีลาการใช้โวหารภาพพจน์ คือการใช้โวหารที่เกิดจากการเรียบเรียงถ้อยคำที่ผิดแผกไปจากภาษาปกติ การเปรียบเทียบ การเลียนเสียง การสร้างจินตนาการ การใช้ถ้อยคำขัดแย้ง เพื่อให้ผู้อ่านเห็นภาพ อารมณ์ และความรู้สึกจากการใช้ภาษาของผู้เขียนอย่างชัดเจน (ประคอง เจริญจิตรกรรม, 2555, น. 94; รุ่งฤดี แผลงสร, 2561, น. 10) การใช้โวหารภาพพจน์ดังกล่าวแบ่งได้ 4 ประเภท ได้แก่ การใช้โวหารภาพพจน์โดยการเปรียบเทียบ การใช้โวหารภาพพจน์เชิงวาทศิลป์ การใช้โวหารภาพพจน์จินตนาการ การใช้โวหารภาพพจน์ทางเสียง

จะเห็นได้ว่าการสร้างจินตภาพเกิดจากการวิเคราะห์ลีลาการใช้ภาษาทั้ง 3 ด้านแล้วพิจารณาหาลักษณะเด่นของลีลาการใช้ภาษาดังกล่าวเพื่อวิเคราะห์จินตภาพที่ปรากฏในบทอ่านของแบบเรียนภาษาพาที่ต่อไป

6.3 แนวคิดที่ใช้ศึกษาและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยใช้กรอบแนวคิดที่ประยุกต์จากเรื่องลีลาการใช้ภาษา (Style) ของลีชและชอร์ต (Leech & Short, 2007, p. 9) เนื่องจากเห็นว่าแนวคิดดังกล่าวเป็นการศึกษาลีลาการใช้ภาษาในงานวรรณกรรมที่สามารถทำให้เห็นถึงการสื่อและสร้างจินตภาพของผู้เขียนได้ แบ่งแนวทางการวิเคราะห์ไว้ 4 ประการ ดังนี้

1) ลักษณะของคำ (Lexical Categories) เป็นการพิจารณาการใช้คำในงานเขียนว่ามีลีลาการใช้คำลักษณะใด จากนั้นวิเคราะห์รายละเอียดการใช้คำนั้นๆ และพิจารณาความถี่ที่ปรากฏว่ามีลักษณะพิเศษอย่างไร อีกทั้งยังต้องสังเกตด้วยการปรากฏของคำที่มีลักษณะพิเศษเหล่านี้ปรากฏในบริบทอย่างไร ใช้เพื่อบอกจุดประสงค์อะไร เช่น บอกภาพ แสง สี เสียง อารมณ์ ความรู้สึก เป็นต้น สำหรับประเด็นนี้ผู้วิจัยประยุกต์ใช้วิเคราะห์ลีลาการใช้คำ

2) ลักษณะทางไวยากรณ์ (Grammatical Categories) เป็นการพิจารณาการใช้ประโยคว่าในงานเขียนมีลีลาการใช้ประโยคประเภทใดมากเป็นพิเศษ รวมทั้งพิจารณาความต่อเนื่องกันจากคำสันธานเชื่อมระหว่างข้อความจนทำให้ประโยคนั้นมีความยาวเป็นพิเศษ การแสดงเจตนาของประโยค การใช้ประโยคขยายความ หรือการร้อยเรียงความสั้น ยาวของประโยค เป็นต้น ซึ่งผู้วิจัยประยุกต์ใช้วิเคราะห์ลีลาการใช้ประโยค

3) ลักษณะความอลังการ (Figure of Speech) เป็นการพิจารณาว่าในงานเขียนมีลักษณะการใช้ภาษาประการใดที่ช่วยสร้างความอลังการ เช่น การใช้โวหารภาพพจน์ การใช้สัญลักษณ์ การเล่นเสียง การเล่นจังหวะและการใช้เครื่องหมายต่างๆ เป็นต้น ซึ่งผู้วิจัยประยุกต์ใช้วิเคราะห์ลีลาการใช้โวหารภาพพจน์

4) บริบทและสัมพันธภาพ (Context and Cohesion) เป็นการพิจารณาขั้นสุดท้าย หลังจากศึกษาลักษณะการใช้ภาษาทั้ง 3 ลักษณะข้างต้นแล้ว ต้องนำข้อมูลเหล่านั้นมาวิเคราะห์และตีความโดยพิจารณาว่าลักษณะการใช้ภาษาอันหลากหลายนั้น มีเอกภาพ สัมพันธภาพอย่างไร สื่อนัยยะไร และพิจารณาว่าในงานเขียนใช้มุมมองลักษณะใดสื่อความคิดและน้ำเสียง โดยเชื่อมโยงกับการพิจารณาองค์ประกอบอื่นๆ ร่วมด้วย เช่น ฉาก ตัวละคร บทสนทนาและมุมมองของผู้เล่าเรื่อง บริบทและสัมพันธภาพต่างๆ เหล่านี้จะสอดคล้องประสานกับสาระสำคัญของเรื่องได้อย่างเหมาะสมกลมกลืน อีกทั้งมีลักษณะโดดเด่นเข้มข้นด้วยความหมาย ความคิด และอารมณ์สุนทรีย์ ซึ่งประเด็นสุดท้ายนี้ผู้วิจัยประยุกต์ใช้วิเคราะห์จินตภาพในบทอ่านของแบบเรียนภาษาพาที

อีกทั้งยังมีงานวิจัยอยู่จำนวนหนึ่งที่ประยุกต์แนวคิดดังกล่าวมาใช้ศึกษา ได้แก่ งานวิจัยเรื่อง *วจนลีลาในวรรณกรรมสำหรับเด็ก* เป็นการศึกษาวจนลีลาในวรรณกรรมสำหรับเด็กทางด้านกลวิธีการใช้ภาษาที่เหมาะสมกับวัยของเด็กและสามารถปลูกฝังแนวคิดด้านคุณธรรมให้แก่เด็ก (พัชรีย์ จำปา, 2538) งานวิจัยเรื่อง *ภาษาจินตภาพในเรื่องสั้นของอัศศิริ ธรรมโชติ* เป็นการศึกษาลักษณะของภาษาจินตภาพในเรื่องสั้นของอัศศิริ ธรรมโชติเพื่อชี้ให้เห็นว่าการสร้างภาษาจินตภาพในเรื่องสั้นของอัศศิริ ธรรมโชติ เป็นลักษณะเด่นอันทำให้งานเขียนมีความชัดเจนงดงาม (ดลฤทัย ขาวดีเดช, 2540) งานวิจัยเรื่อง *ภาษาจินตภาพในนวนิยายเรื่องเลื่อมสลับลาย: การใช้คำแสดงอารมณ์ความรู้สึก* เป็นการศึกษาจินตภาพจากกลวิธีการใช้ภาษา (สุชาติพิทย์ แหงบุญ, 2559)

นอกจากนี้พบว่ามีงานวิจัยเกี่ยวกับลีลาการใช้ภาษาและจินตภาพในบทอ่านอย่างต่อเนื่อง ตัวอย่างเช่นงานวิจัยเรื่อง *กระบวนการจินตภาพในความเรียงของนิ้วกลมที่มุ่งวิเคราะห์กระบวนการจินตภาพในงานเขียนประเภทความเรียงของนิ้วกลม* พบว่ามี 2 ส่วน คือส่วนจินตภาพ ได้แก่ การเห็น การได้ยิน การได้กลิ่น การลิ้มรส การสัมผัส และส่วนการใช้ภาษาสร้างกระบวนการจินตภาพ ได้แก่ การเล่นคำ การเล่นเสียง การใช้โวหารภาพพจน์ กระบวนการจินตภาพดังกล่าวแสดงให้เห็นว่านิ้วกลมสามารถเลือกใช้ถ้อยคำสื่อความหมายต่างๆ ได้อย่างเหมาะสมและให้ข้อคิด เป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้ความเรียงของนิ้วกลมน่าติดตามอ่านอย่างยิ่ง (รุ่งฤดี แผลงสร, 2564)

จากการทบทวนวรรณกรรมทั้ง 3 หัวข้อ ได้แก่ ความหมายและความสำคัญของลีลาการใช้ภาษา การสร้างจินตภาพ แนวคิดที่ใช้ศึกษาและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทำให้เห็นผู้วิจัยเห็นแนวทางในการวิเคราะห์ลีลาการใช้ภาษาและจินตภาพในบทอ่านของแบบเรียนภาษาพาที

7. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เห็นถึงการสื่อและสร้างจินตภาพในบทอ่านของแบบเรียนภาษาพาที
2. ใช้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์ลีลาการใช้ภาษาและจินตภาพที่ปรากฏในบทอ่านสำหรับเด็ก

8. ผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่องลีลาการใช้ภาษาและจินตภาพในบทอ่านของแบบเรียนภาษาพาที แบ่งเป็น 2 ส่วน ได้แก่ ลีลาการใช้ภาษาในบทอ่านของแบบเรียนภาษาพาทีและจินตภาพในบทอ่านของแบบเรียนภาษาพาที ดังรายละเอียดต่อไปนี้

8.1 ลีลาการใช้ภาษาในบทอ่านของแบบเรียนภาษาพาที

ลีลาการใช้ภาษาในบทอ่านของแบบเรียนภาษาพาทีแบ่งได้ 3 ประเภท คือ ลีลาการใช้คำ ลีลาการใช้ประโยค และลีลาการใช้โวหารภาพพจน์ ดังต่อไปนี้

8.1.1 ลีลาการใช้คำ

ลีลาการใช้คำ คือการใช้คำใดๆ ที่มีลักษณะเป็นคำหรือกลุ่มคำสามารถสื่อให้เห็นภาพหรือการรับรู้ได้อย่างชัดเจน จากการวิเคราะห์ลีลาการใช้คำในบทอ่านภาษาพาทีพบว่ามีลีลาการใช้คำ 6 ลักษณะ ดังนี้

8.1.1.1 การใช้คำแสดงอาการ คือลักษณะการใช้คำที่แสดงถึงอากัปกริยา ความรู้สึก สภาพ รวมถึงการเคลื่อนไหว พบว่ามีการใช้คำแสดงอาการกับท่าทาง พฤติกรรม และบุคลิกลักษณะ ดังตัวอย่างที่ (1)-(2)

(1) เด็กๆ ตบมือหัวเราะชอบใจบทตลกที่พี่แก้วขับเสภาให้ฟัง (ภาษาพาที ป. 5, 2563จ, น. 197)

(2) พ่อดูท่าทางอิดโรยเหน็ดเหนื่อยดูเหมือนมีอายุมากขึ้นไปอีก 10 ปี (ภาษาพาที ป. 6, 2563จ, น. 104)

จากตัวอย่างที่ (1) และ (2) ปรากฏการใช้คำแสดงอาการว่า “ตบมือหัวเราะชอบใจ” และ “ดูท่าทางอิดโรยเหน็ดเหนื่อย” สื่อให้เห็นท่าทางและพฤติกรรมที่มีความสุขและความท้อแท้ได้อย่างชัดเจน

8.1.1.2 การใช้คำแสดงเสียง คือลักษณะการใช้คำที่ให้รายละเอียดของเสียงที่เกิดจากมนุษย์ วัตถุ สิ่งของ ธรรมชาติ และสัตว์ พบว่ามีการใช้คำแสดงเสียงที่ให้รายละเอียดของเสียงดังและเบา ดังตัวอย่างที่ (3)

(3) ทันใดนั้นผมได้ยินเสียงแว่วหวานเจื้อยแจ้วขับเสภามาไกลๆ (ภาษาพาที ป. 6, 2563จ, น. 88)

จากตัวอย่างที่ (3) ปรากฏการใช้คำแสดงเสียงว่า “แว่วหวานเจื้อยแจ้ว” เป็นการให้รายละเอียดเสียงที่ดังไพเราะทอดยาวจากการขับเสภา ทำให้รับรู้ถึงลักษณะเสียงที่น่าฟังจากเสียงทำนองเสนาะของไทย

8.1.1.3 การใช้คำแสดงแสง สี คือลักษณะการใช้คำที่แสดงให้เห็นถึงรายละเอียดแสง สีของสิ่งใดๆ พบว่ามีการใช้คำแสดงแสง สีที่ให้รายละเอียดของความสว่างสดใสและขุ่นมัว ดังตัวอย่างที่ (4)

(4) คินหนึ่งในฤดูร้อน ดาวฤกษ์ส่องแสงสุกใส เวหานอนหลับและฝัน (ภาษาพาที ป. 3, 2563ค, น. 90)

จากตัวอย่างที่ (4) ปรากฏการใช้คำแสดงแสง สีว่า “สุกใส” ประกอบกับคำว่า “แสง” ทำให้เห็นถึงลักษณะของแสงจากดาวฤกษ์ที่สว่างในยามค่ำคืน

8.1.1.4 การใช้คำแสดงสัมผัส คือ ลักษณะการใช้คำที่สื่อให้รับรู้ถึงผลสัมผัสของความรู้สึกทางกายและสภาวะทางจิต พบว่ามีการใช้คำแสดงสัมผัสที่สื่อให้รับรู้ถึงความร้อนและความเย็น ดังตัวอย่างที่ (5)

(5) “น้ำมะพร้าวอ่อนเย็นชื่นใจ” (ภาษาพาที ป. 6, 2563จ, น. 200)

จากตัวอย่างที่ (5) ปรากฏการใช้คำแสดงสัมผัสว่า “เย็นชื่นใจ” โดยใช้แสดงผลสัมผัสของน้ำมะพร้าวอ่อน ทำให้เห็นถึงลักษณะของความเย็นที่สื่อให้รับรู้ถึงความสุข

8.1.1.5 การใช้คำแสดงกลิ่น คือลักษณะการใช้คำที่ทำให้รับรู้ถึงกลิ่นใด ๆ พบว่ามีการใช้คำแสดงกลิ่นหอมที่ทำให้รับรู้ความหอมของอาหาร เช่น หอมฉุย หอมรวริน ดังตัวอย่างที่ (6)

(6) จานแรกผัดผักบุ้ง ควั่นขึ้นหอมฉุยจานที่สองตามมาเป็นไข่ต้มผ่าครึ่ง (ภาษาพาที ป. 5, 2563จ, น. 147)

จากตัวอย่างที่ (6) ปรากฏการใช้คำแสดงกลิ่นว่า “หอมฉุย” โดยใช้แสดงกลิ่นของควั่นที่มาจากผัดผักบุ้ง ทำให้เห็นถึงลักษณะของกลิ่นหอมของอาหารที่ชวนรับประทาน

8.1.1.6 การใช้คำสื่ออารมณ์ คือลักษณะการใช้คำที่ประกอบกันเป็นชุดคำเพื่อสื่ออารมณ์ด้านต่าง ๆ ทั้งทางบวกและทางลบ คำสื่ออารมณ์ด้วยชุดคำที่มีความหมายหรือมีส่วนเกี่ยวข้องในทางบวก ดังตัวอย่างที่ (7)

(7) “เสียงอ้อมท้องกลอนสุภาสิตสอนหญิง ดังเจื้อยแจ้ว อย่างมีความสุข...มีความสุขจังนะ ท่องกลอนดั่งลั่นบ้านเลย” (ภาษาพาที ป. 4, 2563ง, น. 21)

จากตัวอย่างที่ (7) ปรากฏการใช้ชุดคำที่สื่อให้เห็นถึงความสุขในการท่องกลอนสุภาสิตสอนหญิง ด้วยชุดคำว่า “ท่องกลอนสุภาสิตสอนหญิง” “ดังเจื้อยแจ้ว” “มีความสุข” “มีความสุขจังนะ” และ “ท่องกลอนดั่งลั่นบ้าน” ทำให้เห็นถึงการสื่ออารมณ์เชิงบวกจากการร่วมทำกิจกรรมสืบสานวัฒนธรรมของไทย ในที่นี้คือการท่องกลอนสุภาสิตสอนหญิงอันเป็นกลอนที่มาจากวรรณคดีไทย นอกจากนี้ยังปรากฏชุดคำที่มีความหมายหรือมีส่วนเกี่ยวข้องในทางลบ ดังตัวอย่างที่ (8)

(8) “คนขี้โกง น้าาย เป็นหัวหน้าเสียเปล่า กลับยกยอกเงินส่วนรวม” เสียงนั้นดังก้องอยู่ในสมอง ชามา ผุดลุกผุดนั่ง กระวนกระวาย”

จากตัวอย่างที่ (8) ปรากฏการใช้ชุดคำที่สื่อให้เห็นถึงความกังวลในการกระทำทุจริต ด้วยชุดคำว่า “คนขี้โกง” “น้าาย” “ยกยอกเงิน” “ผุดลุกผุดนั่ง” และ “กระวนกระวาย” ทำให้เห็นถึงการสื่ออารมณ์เชิงลบจากการกระทำ ความผิด ในที่นี้คือ การโกงเงิน

8.1.2 ลีลาการใช้ประโยค

ลีลาการใช้ประโยค คือลักษณะการใช้ประโยคใดๆ จากการร้อยเรียงถ้อยคำในประโยค สามารถรับรู้และเห็นภาพบางประการได้อย่างเด่นชัด จากการวิเคราะห์ลีลาการใช้ประโยคในบทอ่านของแบบเรียนภาษาพาทีพบว่า มีลีลาการใช้ประโยค 2 ลักษณะ ดังนี้

8.1.2.1 การใช้ประโยคสั้น คือลักษณะการใช้ประโยคอย่างกระชับ จบประโยคลงด้วยข้อความเดียว มีใจความเดียว อาจมีส่วนขยาย แต่ไม่เยิ่นเย้อ มักแสดงเจตนาการสื่อสารที่ปรากฏในข้อความสนทนาของตัวละครอย่างชัดเจนทั้งแสดงการบอก เตือน ถาม สงสัย ขอร้อง อ้อนวอน สั่ง และยั่วให้คิด ดังตัวอย่างที่ (9)

(9) “นั่นเป็นฝีมือของ อบต.บ้านเรานี้แหละ ที่ช่วยกันปรับปรุงถนนหนทาง ทางระบายน้ำ ท่อประปา ให้เราอยู่กันอย่างสุขสบาย” ลุงกำนันเสริม (ภาษาพาที ป. 5, 2563จ, น. 83)

จากตัวอย่างที่ (9) ปรากฏการใช้ประโยคสั้นว่า “นั่นเป็นฝีมือของ อบต.บ้านเรานี้แหละ” ซึ่งเน้นย้ำข้อความด้วยคำว่า “นี่แหละ” ประกอบกับเนื้อหาในบทสนทนาที่ต้องการเน้นย้ำให้คิดถึงคุณงามความดีขององค์การบริหารส่วนตำบล ทำให้รับรู้ถึงคุณงามความดีของภาครัฐที่มีส่วนทำให้ประชาชนอยู่กันอย่างมีความสุข

8.1.2.2 การใช้ประโยคยาว คือลักษณะการใช้ประโยคที่มีส่วนขยายเพื่อให้เนื้อความกระจ่างและชัดเจน มักใช้เพื่อบรรยายสถานที่ บรรยายากศของวิถีชีวิตที่มีความสัมพันธ์กับธรรมชาติและชนบท แสดงรายละเอียดเกี่ยวกับสถาบันชาติ พระมหากษัตริย์ อีกทั้งใช้บรรยายแนวทางในการทำมาหากิน และการทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม ดังตัวอย่างที่ (10)

(10) “ของชาติไหนใครจะทำยังงัย ยายก็ไม่ว่าหรอก แต่รู้ว่าคนไทยเราเก่งทำขนมได้แปลกๆ ขนมไทยส่วนใหญ่ทำมาจากแป้ง น้ำตาล กะทิ จะต้องให้มีรสละมุนหวานมัน หมายถึงไม่หวานจัดเกินไป ต้องใส่กะทิคูน้ำตาล เพราะความมันจากกะทิจะช่วยลดความหวานของน้ำตาลลง” (ภาษาพาที ป. 4, 2563ง, น. 7)

จากตัวอย่างที่ (10) จะเห็นได้ว่าการใช้ประโยคยาวแสดงรายละเอียดเกี่ยวกับวัตถุดิบและวิธีการทำขนมไทย รวมถึงแสดงรายละเอียดของเหตุผลที่เลือกใช้วัตถุดิบเหล่านั้น เชื่อมโยงความด้วยคำว่า “เพราะ” ทำให้รับรู้ถึงความ เป็นไทยผ่านภูมิปัญญาไทยด้านอาหาร

8.1.3 ลีลาการใช้โวหารภาพพจน์

ลีลาการใช้โวหารภาพพจน์ คือลักษณะการใช้โวหารอย่างมีศิลปะ ประณีต ละเอียดยลลึง สามารถสัมผัสถึงอารมณ์ ความรู้สึก และข้อคิดได้อย่างชัดเจน จากการวิเคราะห์ลีลาการใช้โวหารภาพพจน์ในบทอ่านของแบบเรียนภาษาพาที พบว่ามีลีลาการใช้โวหารภาพพจน์ 4 ลักษณะดังนี้

8.1.3.1 การใช้โวหารภาพพจน์โดยการเปรียบเทียบ คือลักษณะการใช้โวหารที่มีลักษณะการเปรียบเทียบ การอ้างถึง รวมถึงการกล่าวอย่างเป็นนัย ดังตัวอย่างที่ (11)

(11) ฉันไม่กล้าออกจากบ้านไปไหน นอกจากไปโรงเรียน แต่ที่นั่นก็ชั่วจะปลอดภัย เราถูกเสียดสี กระแทกกระแทก ล้อเลียน ประชดประชัน ไม่ว่าจากเด็กหรือผู้ใหญ่ ไม่ว่าต่อหน้าหรือลับหลัง คนเหล่านั้นรู้ว่าฉันและน้องไม่มีส่วนรู้เห็น แต่เนื่องจากเป็นลูกพ่อ พวกเขาทำอะไรพ่อไม่ได้ จึงหันมาที่เราแทน เข้าตำราตีวัวกระทบคราด โดยแท้ (ภาษาพาที ป. 6, 2563ฉ, น. 104)

จากตัวอย่างที่ (11) จะเห็นได้ว่าใช้โวหารภาพพจน์โดยการเปรียบเทียบโดยยกสำนวนคำพังเพยว่า “ตีวัวกระทบคราด” มาประกอบกับเนื้อหาที่กล่าวถึงการถูกรังควานด้วยถ้อยคำเชิงลบเพื่อให้กระทบถึงอีกคนแต่ทำอะไรโดยตรงไม่ได้ ทำให้ได้กรับรู้และเข้าใจการเปรียบเทียบการกระทำของมนุษย์ได้อย่างชัดเจน

8.1.3.2 การใช้โวหารภาพพจน์เชิงวาทศิลป์ คือลักษณะการใช้โวหารที่พลิกแพลงไปจากภาษาปกติ ต้องใช้การตีความประกอบการทำความเข้าใจความหมายที่แท้จริง มีทั้งลักษณะแฝงนัย คำถาม รวมถึงการใช้ถ้อยคำขัดแย้งกัน ดังตัวอย่างที่ (12)

(12) ขับไ่ว ไปวัด ป้ายข้อความทำยารถคันหนึ่งที่แซงขึ้นไป เหมือนจะให้สติคนขับรถทั่วไป (ภาษาพาที ป. 6, 2563ฉ, น.42)

จากตัวอย่างที่ (12) จะเห็นได้ว่าใช้โวหารภาพพจน์เชิงวาทศิลป์ที่ต้องใช้การตีความว่า “ขับไ่ว ไปวัด” มาประกอบกับเนื้อหาที่ต้องการเตือนสติให้ระมัดระวังในการขับขียานพาหนะ สื่อให้เห็นว่าไม่ควรขับขียานพาหนะเกินอัตราเร็วที่กำหนด ไม่เช่นนั้นจะเกิดอันตรายถึงแก่ชีวิตได้ ทำให้ได้กรับรู้สำเสียงประชิดได้อย่างชัดเจน

8.1.3.3 การใช้โวหารภาพพจน์จินตนาการ คือลักษณะการใช้โวหารที่ใช้จินตนาการโดยสิ่งนั้นๆ ไม่สามารถเกิดขึ้นจริงได้ในความเป็นจริง รวมถึงเกินจริง ดังตัวอย่างที่ (13)

(13) ผมเดินตัวลอยไปบนเวที ท่ามกลางเสียงปรบมือที่ดังสนั่นหวั่นไหว ผมผ่นไปหรือเปล่านี้ ผมนี้หรือเป็น “คนดีศรีโรงเรียน” (ภาษาพาที ป. 4, 2563ง, น. 183)

จากตัวอย่างที่ (13) จะเห็นได้ว่าใช้โวหารภาพพจน์จินตนาการที่กล่าวเกินจริงว่า “เดินตัวลอย” และ “เสียงปรบมือที่ดังสนั่นหวั่นไหว” ประกอบกับเนื้อหาที่ต้องการแสดงความรู้สึกดีใจและการได้รับเกียรติอย่างมาก สื่อให้เห็นการแสดงออกของพฤติกรรมที่มากเกินจริง ทำให้ได้กรับรู้และเข้าใจความรู้สึกได้อย่างชัดเจน

8.1.3.4 การใช้โวหารภาพพจน์ทางเสียง คือลักษณะการใช้เสียงในการสร้างภาพ รวมไปถึงการเลียนเสียงสิ่งต่างๆ ทั้งที่เป็นเสียงของมนุษย์และไม่ใช่มนุษย์ ดังตัวอย่างที่ (14)

(14) “นางเหมียวตัวโปรดที่ฟ่ออัมไ่วส่งเสียง “เมี้ยว เมี้ยว” (ภาษาพาที ป. 4, 2563ง, น. 109)

จากตัวอย่างที่ (14) จะเห็นได้ว่าใช้โวหารภาพพจน์ทางเสียงว่า “เมี้ยว เมี้ยว” เป็นการใชถ้อยคำเลียนเสียงของแมว ในที่นี้เรียกว่า “นางเหมียว” ทำให้ได้กรับรู้และเข้าใจลักษณะของสัตว์ได้อย่างชัดเจน

จากการวิเคราะห์ข้อมูลลีลาการใช้ภาษาในบทอ่านของแบบเรียนภาษาพาทีพบว่า มีลักษณะลีลาการใช้ภาษาทั้ง 3 ด้านได้แก่ ลีลาการใช้คำ ลีลาการใช้ประโยค และลีลาการใช้โวหารภาพพจน์ แสดงให้เห็นถึงการสื่อและสร้างจินตภาพได้อย่างชัดเจน ดังนั้นลีลาการใช้ภาษาในบทอ่านของแบบเรียนภาษาพาทีจึงสามารถทำให้เด็กฟังเกิดภาพในจิตที่กระจ่างชัดเจนได้

8.2 จินตภาพที่ปรากฏในบทอ่านของแบบเรียนภาษาพาที

จากการวิเคราะห์จินตภาพผ่านลีลาการใช้ภาษาที่ปรากฏในบทอ่านของแบบเรียนภาษาพาที ผู้วิจัยพบจินตภาพที่โดดเด่นสามารถแบ่งกลุ่มได้เป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

8.2.1 จินตภาพที่เน้นการสร้างบรรยากาศและสะท้อนให้เห็นภาพที่ชัดเจน

จินตภาพดังกล่าวเป็นลักษณะจินตภาพที่สื่อให้เห็นถึงลักษณะของธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และบรรยากาศของวิถีชนบทที่น่าอยู่ สามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

8.2.1.1 จินตภาพที่สื่อให้เห็นถึงลักษณะของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จินตภาพดังกล่าวพบว่ามีลีลาการใช้ภาษาอย่างโดดเด่น ให้รายละเอียดเกี่ยวกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ดังตัวอย่างที่ (15)-(21)

(15) ท้องฟ้าที่เคยสว่างใส กลับมีเมฆเต็มคู่มืดครึ้ม (ภาษาพาที ป. 4, 2563ง, น. 112)

(16) สายลมพัดเอื่อย เอื่อย เมฆลอยเรื่อยตามกันไป (ภาษาพาที ป. 5, 2563จ, น. 195)

(17) น้ำค้างเย็นๆ ลมอ่อนๆ และแดดอุ่นๆ ช่วยให้ต้นผักหวานป่าโต (ภาษาพาที ป. 5, 2563จ, น. 9)

(18) “คุณ้านบ้านเรานี้ใสดีจัง มีน้ำไหลตลอดเวลา มีน้ำล้นมีปลาเยอะแยะเขียว” โพนงบอก (ภาษาพาที ป.5, 2563จ, น. 80)

(19) กลางป่าใหญ่แห่งหนึ่งที่เงียบสงบ มีความวิเวกวังเวงเพิ่มความน่าหวาดหวั่นแก่ผู้ที่ไม่เคยคุ้นกับป่าสัตว์ต่างๆ ใช้ชีวิตเป็นไปตามธรรมชาติของมัน... ท่ามกลางบรรยากาศและธรรมชาติที่สงบนิ่ง แม้ตะวันจะสูงขึ้นก็ไม่ทำให้ป่าเปลี่ยนแปลงไป มีเพียงแสงรำไรส่องถึงพื้นดิน (ภาษาพาที ป. 6, 2563จ, น. 182)

(20) “พลังงานคือชีวิต รู้จักคิด รู้จักใช้ ได้คุณค่า” (ภาษาพาที ป. 3, 2563ค, น. 79)

(21) เสียงปลากระโดดดังจ๋อมแจ่มอยู่ในน้ำ (ภาษาพาที ป. 4, 2563ง, น. 112)

จะเห็นว่าตัวอย่างข้างต้นปรากฏลีลาการใช้คำที่สื่อให้เห็นถึงลักษณะของธรรมชาติอย่างชัดเจน ดังตัวอย่างที่ (15) ใช้คำแสดงแสง สี ได้แก่ สว่างใส มืดครึ้ม ประกอบกับท้องฟ้า ก้อนเมฆ ในตัวอย่างที่ (16) ใช้คำแสดงอาการที่สื่อให้เห็นถึงการเคลื่อนไหวอย่างช้าๆ ได้แก่ เอื่อย เอื่อย ลอยเรื่อย ประกอบกับสายลม เมฆ และในตัวอย่างที่ (17) ใช้คำแสดงสัมผัส ได้แก่ “เย็นๆ” และ “อุ่นๆ” ประกอบกับ “น้ำค้าง” และ “แดด” เป็นต้น

รวมถึงปรากฏลีลาการใช้ประโยคที่สื่อให้เห็นลักษณะธรรมชาติอันร่มรื่น สงบ บริสุทธิ์ สวยงาม และอุดมสมบูรณ์ดังตัวอย่างที่ (18) ใช้ประโยคสั้นว่า “มีน้ำล้นมีปลาเยอะแยะเขียว” เพื่อต้องการเน้นย้ำความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติ และในตัวอย่างที่ (19) ใช้ประโยคยาวเพื่อบรรยายภาพบรรยากาศธรรมชาติ มีส่วนขยายว่า “ที่สงบนิ่ง” และแสดงเงื่อนไขด้วยการเชื่อมโยงความว่า “แม้...ก็” กล่าวคือโดยปกติแล้วเมื่อตะวันสูงขึ้นแสงของตะวันมักทำให้ร้อน แต่ด้วยธรรมชาติที่สมบูรณ์ มีต้นไม้ให้ร่มเงา จึงปรากฏข้อความว่า “ก็ไม่ทำให้เปลี่ยนแปลงไป” โดยให้รายละเอียดเพิ่มเติมว่า “มีเพียงแสงรำไรส่องถึงพื้นดิน” ทำให้เห็นภาพบรรยากาศความร่มรื่นของธรรมชาติในป่าที่สงบได้อย่างชัดเจน

อีกทั้งปรากฏลีลาการใช้โวหารภาพพจน์ที่สื่อให้เห็นถึงความสำคัญและภาพของธรรมชาติได้อย่างชัดเจน ดังตัวอย่างที่ (20) ใช้โวหารภาพพจน์โดยการเปรียบเทียบว่า “พลังงานคือชีวิต” สื่อให้เห็นความสำคัญของพลังงานเป็นสิ่งเดียวกันกับชีวิต และในตัวอย่างที่ (21) เป็นการใช่วิหารภาพพจน์แทนเสียงว่า “จ๋อมแจ่ม” กับลักษณะของปลาที่กระโดดเล่นอยู่ในแม่น้ำได้อย่างชัดเจน

8.2.1.2 จินตภาพที่สื่อให้เห็นถึงวิถีชีวิตชนบทที่น่าอยู่ จินตภาพดังกล่าวพบว่ามีลีลาการใช้ภาษาอย่างโดดเด่น ให้รายละเอียดเกี่ยวกับวิถีชีวิตชนบทที่น่าอยู่ เรียบง่าย ส่วนใหญ่ดำเนินชีวิตที่มีความสัมพันธ์กับธรรมชาติและการทำงานเกษตร ไม่ยึดติดกับเทคโนโลยี และเป็นสังคมที่ปลอดภัย ดังตัวอย่างที่ (22)-(28)

(22) แต่ละปีมีนักท่องเที่ยว ทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศมากมายเดินทางมาที่หมู่เกาะนี้ เพื่อมาชื่นชมหาดทรายขาวดั่งแป้ง (ภาษาพาที ป. 3, 2563ค, น. 162)

(23) “เราจะพาท่านชมแปลงเกษตรพืชผักพื้นบ้านที่น่าตื่นตาตื่นใจครับ ” (ภาษาพาที ป. 4, 2563ง, น. 39)

(24) ขบวนรถพ่วงนำเที่ยวเคลื่อนออกช้าๆ เสียงกล่าวดำเนินด้วยสำเนียงพื้นบ้านจากพี่แก่งและพี่ปอกก็เริ่มขึ้น (ภาษาพาที ป. 4, 2563ง, น. 39)

(25) ไก่แจ้กับเพื่อนๆ กลุ่มใหม่เดินไปโรงเรียน เดินกันเต็มถนนซึ่งไม่ค่อยมีรถผ่าน เดินไปคุยไป ไม่ต้องรีบร้อน แต่ทุกคนกระฉับกระเฉง พร้อมทั้งจะเรียน อากาศเย็นสบายและปลอดโปร่ง (ภาษาพาที ป. 3, 2563ค, น.125)

(26) ชาวนาที่ทำนากับพี่โมกปลูกข้าวด้วยการทำนาหว่าน คือนำพันธุ์ข้าวเปลือกไปแช่น้ำ พอมีตุ่มงอกออกมา เรียกว่า ข้าวงอก จึงนำไปหว่านในนา การหว่านต้องอาศัยคนมีประสบการณ์สูง ข้าวที่หว่านออกไปจึงได้ระยะ ต้นข้าวงอกโดยไม่เบียดกันหรือโหว่เป็นช่องว่าง ทำให้ได้ผลผลิตเต็มที่ (ภาษาพาที ป. 6, 2563ฉ, น. 23)

(27) “ลุงวินกับป้านิดเขายึดแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงของในหลวงไว้ละน้อง” เมฆอธิบายให้ฝนฟัง “ดูซิปู่หมักก็ทำเอง ไม่ใช่ปู่เคมีเป็นการอนุรักษ์ดินและน้ำด้วย” (ภาษาพาที ป. 5, 2563จ, น. 6)

(28) ณัฐเชื้อไหม แต่ละวันผมมีเรื่องยุ่งๆ อยู่สองเรื่อง คือเรื่องเกี่ยวกับเรื่องกิน เรื่องเที่ยว ผมค่อยกลับไปเล่า เพราะอยากให้ดูรูปด้วย แต่ผมอยากเล่าเรื่องกินมากกว่า ผมอยู่ที่บ้านไม่ค่อยรู้สึกว่ามีอะไรที่เป็นพิธีรีตอง แต่พอมาอยู่ที่นี้ อะไรก็ต้องระวังไปหมด (ภาษาพาที ป. 3, 2563ค, น. 136)

จะเห็นว่าตัวอย่างข้างต้นปรากฏลีลาการใช้คำที่สื่อให้เห็นถึงความน่าอยู่ในชนบทอย่างชัดเจน ดังตัวอย่างที่ (22) ใช้คำแสดงแสง สีว่า “ขาวดั่งแป้ง” ประกอบกับหาดทรายในหมู่เกาะอันเป็นที่อยู่ของคนในชุมชน ในตัวอย่างที่ (23) ใช้คำแสดงอาการว่า “นาคื่นตาคื่นใจ” เพื่อสื่อให้เห็นถึงความตื่นตะลึงสำหรับผู้ที่ยังไม่เคยเห็นแปลงเกษตรพืชผักพื้นบ้านในชุมชน ในตัวอย่างที่ (24) ใช้คำแสดงเสียงว่า “สำเนียงพื้นบ้าน” เพื่อแสดงความเป็นอัตลักษณ์ของคนในชุมชนชนบทว่ายังมีการใช้ “สำเนียงพื้นบ้าน” จะเห็นได้ว่าคนในชุมชนชนบทยังรักษาความดั้งเดิมของตนไว้ และในตัวอย่างที่ (25) ใช้คำสื่ออารมณ์ทางบวก คือ “เดินไปคุยไป” “ไม่ต้องรีบร้อน” “อากาศเย็นสบาย” “ปลอดโปร่ง” ในสถานการณ์ที่เด็กกำลังเดินไปโรงเรียนในชุมชนชนบท สื่อให้เห็นภาพการใช้ชีวิตอย่างเรียบง่ายในวิถีชุมชนชนบท

อีกทั้งปรากฏลีลาการใช้ประโยค ที่แสดงถึงความรู้ ความสามารถเฉพาะทางของคนในชุมชนชนบท ดังตัวอย่างที่ (26) ใช้ประโยคยาวแสดงรายละเอียดเกี่ยวกับวิธีการทำนาหว่าน และแสดงผลที่ได้รับคือ “ทำให้ได้ผลผลิตเต็มที่” จะเห็นได้ว่าคนในชุมชนชนบทมีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตเกษตรกรรม

นอกจากนี้ยังปรากฏลีลาการใช้โวหารภาพพจน์ ใช้โวหารภาพพจน์โดยการเปรียบเทียบ ดังตัวอย่างที่ (27) เป็นลักษณะการอ้างถึง “แนวทางเศรษฐกิจพอเพียงของในหลวง” โดยแสดงให้เห็นว่าแนวทางการใช้ชีวิตในชนบทที่น่าอยู่นั้นมาจากพระมหากรุณาธิคุณของพระมหากษัตริย์ไทย ประกอบกับเนื้อหาเกี่ยวกับการทำปุ๋ยหมักในชุมชนว่าเป็นปุ๋ยหมักที่ทำเอง ไม่ใช่ปุ๋ยเคมี แสดงให้เห็นวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชนว่าทำการเกษตรบนพื้นฐานความพอเพียง สามารถพึ่งพาตนเองและรักษาภาวะแวดล้อมได้เป็นอย่างดี และใช้โวหารภาพพจน์เชิงวาทศิลป์ ดังตัวอย่างที่ (28) เป็นการแฝงนัยด้วยโวหารว่า “พอมาอยู่ที่นี้ อะไรก็ต้องระวังไปหมด” ประกอบกับเนื้อความว่า “ผมอยู่บ้านไม่ค่อยรู้สึกว่ามีอะไรที่เป็นพิธีรีตอง” สื่อให้เห็นว่าชุมชนชนบทมีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีและน่าอยู่มากกว่าที่อื่น ทำให้เด็กพึงเห็นภาพความน่าอยู่ในชุมชนชนบทได้อย่างเด่นชัด

8.2.2 จินตภาพที่เน้นการสร้างภาพตระหนัก การรับรู้อารมณ์และความรู้สึกอย่างชัดเจน

จินตภาพดังกล่าว คือลักษณะจินตภาพที่สร้างความตระหนักถึงความคิด การกระทำที่ดีและการเป็นคนดี รับรู้พฤติกรรม อารมณ์และความรู้สึก เกิดความรักและภูมิใจในความเป็นไทย อีกทั้งเห็นถึงความสำคัญของพระมหากษัตริย์ไทย สามารถแบ่งออกเป็น 4 ประเภท ดังนี้

8.2.2.1 จินตภาพที่ตั้งใจให้ตระหนักถึงความคิด การกระทำที่ดี และการเป็นคนดี จินตภาพดังกล่าวพบว่ามีการใช้ภาษาอย่างโดดเด่น ให้ความสำคัญเกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่แสดงออกผ่านบุคลิกภาพของคนดี ซึ่งให้เห็นถึงลักษณะของความคิด เสนอวิธีการกระทำที่ดี และบอกถึงผลของการกระทำที่ดี ดังตัวอย่างที่ (29)-(33)

(29) พ่อรีบพูดต่อทันที “ขอบใจลูกมาก นี่เป็นของขวัญที่มีค่าที่สุดในชีวิตของพ่อแม่ ขอให้ลูกเป็นคนดี มีจิตใจงาม รู้จักกตัญญูรู้คุณเช่นนี้ตลอดไปนะ” ทั้งสี่คนพ่อแม่ลูกโอบกอดกันอย่างมีความสุข (ภาษาพาที ป. 4, 2563ง, น. 27)

(30) “ป้าแจ่มขา เดี่ยวหนูช่วยเก็บให้ค่ะ” สายลับมดแดงสองคนเดินมาพอดี จึงเข้ามาช่วยเก็บขนมใส่กระดาษจนเรียบร้อย... “นี่นะ หนูเอาขนมไปกิน ขอบใจนะจ๊ะที่มาช่วยป้า” (ภาษาพาที ป. 3, 2563ค, น. 5)

(31) เด็กดีต้องมีหน้าที่ต่อชุมชน ช่วยกันบำรุงรักษาสมบัติของส่วนรวม เพื่อให้บ้านเมืองมีระเบียบและสวยงาม (ภาษาพาที ป. 2, 2563ข, น. 176)

(32) “คนเราก็มีทั้งดี ทั้งชั่วแหละ จะดีจะชั่วอยู่ที่ตัวทำ จะสูงจะต่ำอยู่ที่ทำตัว” อันสรุปด้วยท่าทางน่าเชื่อถือ (ภาษาพาที ป. 4, 2563ง, น. 206)

(33) เป็นเด็กโกงเงินเล็กน้อย ยังทุกข์มากขนาดนี้ ถ้าเป็นผู้ใหญ่ทุจริต จะทุกข์มากขนาดไหน (ภาษาพาที ป. 3, 2563ค, น. 22)

จะเห็นว่าตัวอย่างข้างต้นปรากฏลีลาการใช้คำ ดังตัวอย่างที่ (29) ใช้คำสื่ออารมณ์ทางบวกว่า “ลูกเป็นคนดี มีจิตใจงาม รู้จักกตัญญูรู้คุณ โอบกอดกันอย่างมีความสุข” เป็นชุดคำที่สื่อให้พึงรับรู้ถึงการเป็นคนดี การกระทำที่ดี และเห็นภาพผลที่ได้รับจากการเป็นคนดี

อีกทั้งปรากฏลีลาการใช้ประโยคที่สื่อให้เห็นถึงการแสดงออกถึงการเป็นคนดี ดังตัวอย่างที่ (30) ใช้ประโยคสั้นว่า “ขอบใจนะจ๊ะที่มาช่วยป้า” ประกอบกับเนื้อความที่ได้รับการช่วยเหลือ แสดงให้เห็นถึงการมีมารยาท และในตัวอย่างที่ (31) ใช้ประโยคยาวเพื่ออธิบายให้เห็นถึงลักษณะของการกระทำที่ดี ขยายความด้วยรายละเอียดที่แสดงให้เห็นถึงผลดีที่พึงได้รับคือ “บ้านเมืองมีระเบียบและสวยงาม”

รวมถึงปรากฏลีลาการใช้โวหารภาพพจน์ ใช้โวหารภาพพจน์โดยการเปรียบเทียบ ดังตัวอย่างที่ (32) มีการยกเอาภาษิตว่า “จะดีจะชั่วอยู่ที่ตัวทำ จะสูงจะต่ำอยู่ที่ทำตัว” มาใช้เปรียบเทียบเพื่อสอนให้คนเลือกประพฤติปฏิบัติตนในทางที่ดี และใช้โวหารภาพพจน์เชิงวาทิลป์ ดังตัวอย่างที่ (33) เพื่อกระตุ้นให้คิดถึงผลเสียจากการทำความผิดโดยใช้รูปประโยคคำถามที่ไม่ต้องการคำตอบว่า “โตขึ้นถ้าเป็นผู้ใหญ่ทุจริต จะทุกข์มากขนาดไหน” สื่อให้เด็กพึงตระหนักถึงความคิด การกระทำที่ดี และการเป็นคนดีได้อย่างลึกซึ้ง

8.2.2.2 จินตภาพที่สื่อให้เห็นถึงการรับรู้พฤติกรรม อารมณ์และความรู้สึก จินตภาพดังกล่าวพบว่ามีการใช้ภาษาอย่างโดดเด่นแสดงรายละเอียดเกี่ยวกับพฤติกรรม อารมณ์และความรู้สึกอันเป็นลักษณะพื้นฐานของมนุษย์ แม้ว่าลักษณะบางอย่างไม่ได้แสดงออกผ่านตัวละครที่เป็นมนุษย์ก็ตาม ดังตัวอย่างที่ (34)-(40)

(34) ไปโบกใบบัวหันหลังชนกัน สายงวงพ่นน้ำใส่คนรอบข้างอย่างสนุกสนาน ภูผาก็เปิกทั้งตัว ชุ่มน้ำ เย็นสบาย (ภาษาพาที ป. 1, 2563ก, น. 141)

(35) จับปล้นปรากฏร่างอันสง่างามของชายหนุ่ม 4 คน ก้าวเดินอย่างมาดมั่น มุ่งหน้ามายังอาศรม ทุกคน ไม่ยินดีแม้แต่จะมองหน้ากัน ไม่ต้องการรู้จัก ไม่ทักทาย (ภาษาพาที ป. 6, 2563จ, น. 182)

(36) “แล้วลูกเอาเงินที่ไหนมาซื้อล่ะ” แม่สงสัย... “เราซื้อด้วยเงินที่เราเก็บออมเอง ไม่ได้รบกวนใครเลย” อ้อมพูดด้วยเสียงสั่นเครือ (ภาษาพาที ป. 4, 2563ง, น. 27)

(37) “30 บาทถ้วนๆ ได้ไหมแม่ค้า ลดราคาหน่อย” “โถ! คุณ เห็นใจแม่ค้าเถอะ น้ำมันก็แพง แค่นี้ก็ขาดทุน แยกแล้วค่ะ” (ภาษาพาที ป. 3, 2563ค, น. 76)

(38) ผู้ชายบ้านไหนเป็นอย่างไรผมไม่รู้ แต่ผู้ชายบ้านผมชอบไปจ่ายตลาดทุกคน (ภาษาพาที ป. 5, 2563จ, น. 21)

(39) ช่างชอบคนพูดเพราะ ถ้าพูดไม่เพราะ ช่างก็โกรธเป็นเหมือนกัน (ภาษาพาที ป. 1, 2563ก, น. 82)

จะเห็นได้ว่าตัวอย่างข้างต้นปรากฏลีลาการใช้คำ ดังตัวอย่างที่ (34) ใช้คำแสดงอาการว่า “สายงวงพ่นน้ำ” มีส่วนขยายว่า “อย่างสนุกสนาน” สื่อให้เห็นถึงความรู้สึกสนุกสนานชัดเจน ในตัวอย่างที่ (35) ใช้คำแสดงอาการว่า “ก้าวเดินอย่างมาดมั่น” ประกอบกับพฤติกรรมของบุคคลที่ไม่เป็นกัลยาณมิตร สื่อให้รับรู้พฤติกรรมของผู้ทะเลาะงัด และในตัวอย่างที่ (36) ใช้คำแสดงเสียงว่า “เสียงสั่นเครือ” ประกอบกับการพูดตอบคำถาม แสดงให้เห็นถึงความรู้สึกที่ไม่มั่นใจและกลัว

รวมถึงปรากฏลีลาการใช้ประโยค ดังตัวอย่างที่ (37) ใช้ประโยคสั้นว่า “โถ! คุณ เห็นใจแม่ค้าเถอะ” ในสถานการณ์ที่แม่ค้าอ้อนวอนลูกค้าไม่ให้ต่อรองราคาสินค้า โดยเน้นย้ำว่า “เถอะ” สื่อให้รับรู้ถึงความรู้สึกที่ต้องการการเห็นใจได้อย่างชัดเจน

อีกทั้งปรากฏลีลาการใช้โวหารภาพพจน์ ดังตัวอย่างที่ (38) ใช้โวหารภาพพจน์เชิงวาทศิลป์ในลักษณะการถามที่ไม่ต้องการคำตอบว่า “ผู้ชายบ้านไหนเป็นอย่างไรผมไม่รู้” ประกอบกับข้อความต่อเนื่องว่า “แต่ผู้ชายบ้านผมชอบไปจ่ายตลาดทุกคน” ทำให้เห็นพฤติกรรมของผู้ชายว่าสามารถทำงานอย่างที่เขาพึงทำได้ คือ “ไปจ่ายตลาด” และในตัวอย่างที่ (39) ใช้โวหารภาพพจน์จินตนาการ โดยทำให้สัตว์มีความรู้สึกเช่นเดียวกับมนุษย์ ว่า “ช่างชอบคนพูดเพราะ” และ “ช่างก็โกรธเป็นเหมือนกัน” ความรู้สึกชอบและอารมณ์โกรธที่แสดงออกผ่านตัวละครที่เป็นสัตว์ ในที่นี้คือ “ช่าง” ก็สามารถสื่อให้เห็นถึงพฤติกรรม อารมณ์และความรู้สึกได้อย่างชัดเจน

8.2.2.3 จินตภาพที่ตั้งใจให้เกิดความรู้สึกรักและภูมิใจในความเป็นไทย จินตภาพดังกล่าวพบว่ามีลีลาการใช้ภาษาอย่างโดดเด่นที่ตั้งใจให้เกิดความรู้สึกรักและภูมิใจในความเป็นไทยในด้านต่างๆ สร้างความตระหนักให้เกิดความรัก ห่วงเห่น และความภาคภูมิใจกับวัฒนธรรมไทย ดังตัวอย่างที่ (40)-(44)

(40) ขนมเปี๊ยกปุ่นสีเขี้ยว หอมกลิ่นใบเตยอ่อนๆ (ภาษาพาที ป. 4, 2563ง, น. 5)

(41) การร้องเล่นเพลงน้อยดำเนินไปอย่างสนุกสนาน พ่อเพลงแม่เพลงต่างก็ร้องเล่าเรื่องที่เรียนมาตั้งแต่ชั้นประถมปีที่ 1 ด้วยความยากลำบาก เรื่อยมาจนถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 นี้ กลับเห็นเป็นเรื่องสนุกสนาน จนถึงช่วงสุดท้ายของการแสดง ฝ่ายชายก็ร้องสรุปได้อย่างประทับใจ (ภาษาพาที ป. 6, 2563จ, น. 135)

(42) “เด็ก ๆ จะร้องเล่นเพลงพื้นบ้านได้ไหมคะ” พิกุลถาม “ได้ซีหลาน วันนี้ก็มีกลุ่มเด็ก ๆ มาเล่นเพลงพื้นบ้านด้วย” (ภาษาพาที ป. 6, 2563ฉ, น. 132)

(43) การโปรดให้บัณฑิตตัดตนและทำจาริกวัดโพธิ์ หรือตำราหมอนวดไว้ในแผ่นหินที่วัดโพธิ์ เท่ากับเปิดโลกการเรียนรู้ให้คนไทยสมัยนั้น ผู้คนต่างยกย่องว่าวัดโพธิ์เป็นมหาวิทยาลัยแห่งแรกของไทย และยูเนสโกได้ประกาศให้เป็นมรดกภูมิปัญญาสำคัญของโลก (ภาษาพาที ป. 6, 2563ฉ, น. 252)

(44) “หนอยแน่! เจ้านี้ท้วงปู้ แล้วที่เด็กสมัยใหม่ท่องกันผิด ๆ บ้างละ อย่างเช่น รำไม่ดี หมูผอม หวานเป็นลม ขมเป็นคนพาไปหาหมอ บ้างละ ทำไมเจ้าไม่ว่า” (ภาษาพาที ป. 3, 2563ค, น. 193)

จะเห็นได้ว่าตัวอย่างข้างต้นปรากฏลีลาการใช้คำ ดังตัวอย่างที่ (40) ใช้คำแสดงกลิ่นว่า “กลิ่นใบเตยอ่อน ๆ” แสดงกลิ่นหอมของขนมไทย ในที่นี้คือขนมเปียกปูน และในตัวอย่างที่ (41) ใช้คำสื่ออารมณ์ทางบวกด้วยชุดคำว่า “อย่างสนุกสนาน” “เรื่องสนุกขบขัน” “อย่างประทับใจ” ประกอบกับสถานการณ์การร้องเล่นเพลงน้อยสื่อให้เห็นถึงความรู้สึกภูมิใจและประทับใจกับการแสดงพื้นบ้านของไทย

อีกทั้งปรากฏลีลาการใช้ประโยค ดังตัวอย่างที่ (42) ใช้ประโยคสั้นว่า “ได้ซีหลาน” ในสถานการณ์ที่เป็นการตอบตกลงเพื่อให้ร่วมร้องเล่นเพลงพื้นบ้าน ทำให้เด็กฟังเกิดความรู้สึกภูมิใจที่ได้มีโอกาสเป็นส่วนหนึ่งในการร่วมสืบสานการแสดงพื้นบ้านของไทย และในตัวอย่างที่ (43) ใช้ประโยคยาวว่า “ผู้คนต่างยกย่องว่าวัดโพธิ์เป็นมหาวิทยาลัยแห่งแรกของไทย และยูเนสโกได้ประกาศให้เป็นมรดกภูมิปัญญาสำคัญของโลก” ในสถานการณ์ที่ต้องการอธิบายความสำคัญของภูมิปัญญาไทย เป็นการสร้างให้เกิดความรู้สึกรักและภูมิใจในความเป็นไทย

รวมถึงปรากฏลีลาการใช้โวหารภาพพจน์ ดังตัวอย่างที่ (44) ใช้โวหารภาพพจน์เชิงวาทศิลป์ว่า “แล้วที่เด็กสมัยใหม่ท่องกันผิด ๆ บ้างละ” ประกอบกับตัวอย่างสำนวนคำพังเพยที่ใช้ผิด เป็นการกระตุ้นให้เด็กฟังได้คิดจากถ้อยคำที่มีน้ำเสียงเหน็บแนม สื่อให้เด็กฟังตระหนักรู้ว่าควรใช้ภาษาไทยให้ถูกต้องซึ่งเป็นการแสดงออกถึงความรักและความภูมิใจในความเป็นไทย

8.2.2.4 จินตภาพที่สื่อให้เห็นถึงความสำคัญของพระมหากษัตริย์ไทย จินตภาพดังกล่าวพบว่ามีลีลาการใช้ภาษาอย่างโดดเด่นที่สื่อให้เห็นถึงความสำคัญของพระมหากษัตริย์ไทย ดังตัวอย่างที่ (45)-(48)

(45) เด็ก ๆ พังอย่างซาบซึ้ง ชาติไทยโชคดีที่มีพระมหากษัตริย์ (ภาษาพาที ป. 2, 2563ข, น. 193)

(46) หนูลิ้นชมในพระปรีชาสามารถของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระองค์ทรงเป็นกษัตริย์นักวิทยาศาสตร์เพียงพระองค์เดียวในโลก ผลงานทางวิทยาศาสตร์ของพระองค์มากมายซึ่งได้รับการทูลเกล้าฯ ถวายรางวัลจากนานาประเทศหลายรางวัล (ภาษาพาที ป. 5, 2563จ, น. 177)

(47) แม้ในหลวงรัชกาลที่ 9 จะสวรรคตแล้ว ปวงชนชาวไทยต่างรำลึกในพระมหากรุณาธิคุณหาที่สุดไม่ได้ (ภาษาพาที ป. 2, 2563ข, น. 147)

(48) คุณพ่อเคยเล่าว่า ได้น้อมนำแนวพระราชดำริการเกษตรทฤษฎีใหม่มาอบรมเกษตรกรให้ทำเกษตรบนพื้นฐานความพอเพียง พึ่งพาตนเองและคำนึงถึงสภาวะแวดล้อม (ภาษาพาที ป. 6, 2563ฉ, น. 39)

จะเห็นได้ว่าตัวอย่างข้างต้นปรากฏลีลาการใช้คำ ดังตัวอย่างที่ (45) ใช้คำแสดงอาการว่า “พังอย่างซาบซึ้ง” สื่อให้เห็นถึงความพอใจเมื่อได้ฟังเรื่องราวเกี่ยวกับพระมหากษัตริย์

อีกทั้งปรากฏลีลาการใช้ประโยค ดังตัวอย่างที่ (46) ใช้ประโยคยาวแสดงรายละเอียดเกี่ยวกับพระอัจฉริยภาพของพระมหากษัตริย์ไทยจนเป็นที่ยอมรับของคนในประเทศและต่างประเทศ และในตัวอย่างที่ (47) ใช้ประโยคยาวที่แสดงให้เห็นถึงเงื่อนไขและเหตุผลสำคัญของความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์และสถาบันพระมหากษัตริย์ ขยายความรายละเอียดที่เกี่ยวกับการยกย่อง เทิดทูน สื่อนำให้เห็นถึงพระมหากรุณาธิคุณของพระมหากษัตริย์ไทย (รัชกาลที่ 9) ที่ยังคงตราตรึงอยู่ในหัวใจของคนไทย สร้างสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณของพระมหากษัตริย์ไทยได้อย่างซาบซึ้ง

รวมถึงปรากฏลีลาการใช้โวหารภาพพจน์ ดังตัวอย่างที่ (47) ใช้โวหารภาพพจน์โดยการเปรียบเทียบว่า “แนวพระราชดำริการเกษตรทฤษฎีใหม่” แม้ว่าจะไม่ได้อ้างถึงพระมหากษัตริย์โดยตรงแต่ปรากฏคำราชาศัพท์ว่า “พระราชดำริ” ประกอบกับแนวพระราชดำริที่สำคัญคือ “การเกษตรทฤษฎีใหม่” ทำให้ทราบได้ว่ากล่าวถึงแนวทางในการดำเนินชีวิตที่มาจากพระราชดำริของพระมหากษัตริย์ที่สามารถช่วยให้ประชาชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ ทำให้เด็กพึงตระหนักถึงคุณงามความดีและความสำคัญของพระมหากษัตริย์ที่ช่วยให้ประชาชนมีอาชีพและดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข

จากการวิเคราะห์จินตภาพผ่านลีลาการใช้ภาษาในบทอ่านของแบบเรียนภาษาพาทีพบว่า มีจินตภาพ 2 กลุ่ม ได้แก่ จินตภาพที่เน้นการสร้างบรรยากาศและสะท้อนให้เห็นภาพที่ชัดเจนและจินตภาพที่เน้นการสร้างความตระหนัก การรับรู้อารมณ์และความรู้สึกอย่างชัดเจน ดังนั้นจินตภาพในบทอ่านของแบบเรียนภาษาพาทีจึงสร้างและสะท้อนให้เห็นภาพได้อย่างชัดเจน อีกทั้งยังทำให้เด็กพึงรับรู้คุณลักษณะอันพึงประสงค์อีกด้วย

9. อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

9.1 อภิปรายผล

จากการวิเคราะห์ลีลาการใช้ภาษาและจินตภาพที่ปรากฏในบทอ่านของแบบเรียนภาษาพาทีมีข้อสังเกตเพื่ออภิปรายผลดังนี้

1. ลีลาการใช้ภาษาทั้ง 3 ด้านคือ ลีลาการใช้คำ ลีลาการใช้ประโยค และลีลาการใช้โวหารภาพพจน์ในบทอ่านของแบบเรียนภาษาพาทีปรากฏทั้ง 6 ระดับชั้น สามารถสื่อและสร้างจินตภาพได้ ทำให้เด็กในฐานะผู้อ่านพึงเกิดภาพในจิตได้อย่างชัดเจน สามารถอภิปรายผลได้ว่าในบทอ่านของแบบเรียนภาษาพาทีเลือกใช้ภาษาที่เหมาะสมกับช่วงวัยตามระดับชั้น สามารถสื่อและสร้างจินตภาพให้แก่เด็กได้เป็นอย่างดีและมีความเหมาะสม ทำให้เด็กพึงเห็นภาพและรับรู้อารมณ์ของสิ่งใดๆ ที่ผู้เขียนในฐานะผู้สร้างบทอ่าน ผู้รวบรวมบทอ่าน หรือผู้ที่มีอิทธิพลต่อการเลือกสรรบทอ่านต้องการสื่อหรือต้องการให้รับรู้ได้เป็นอย่างดี

ลีลาการใช้ภาษาและจินตภาพถือเป็นเรื่องที่สำคัญที่จะทำให้บทอ่านมีพลังต่อการสื่อภาพ ความคิด อารมณ์ หรือความรู้สึกใดๆ ดังที่นิตยา แก้วคัลณา (2557, น. 51) กล่าวถึงความสำคัญของการใช้ภาษาและจินตภาพว่า “จินตภาพเป็นภาพในใจของผู้อ่านที่เกิดจากการใช้ถ้อยคำของกวี ซึ่งถ่ายทอดหรือสร้างภาพสื่อความรู้สึก เช่น ความรู้สึกที่เกิดจากประสาทสัมผัส เช่น ร้อน หอม เปรี๊ยะ อารมณ์ เช่น ความรัก ความโกรธ ความเสียใจ และความคิด เช่น ความดี ความชั่ว ความถูกต้อง” และได้แสดงให้เห็นว่าการวิเคราะห์การใช้ภาษา ได้แก่ ลักษณะภาษากลวิธีทางภาษา วิธีการใช้ภาษา ลีลาการใช้ภาษา และวรรณศิลป์ จะเชื่อมโยงการวิเคราะห์จินตภาพทั้งสิ้น ดังที่

ปรากฏในงานวิจัยเรื่องการสืบสรรค์จินตภาพในกวีนิพนธ์ไทย ดังนั้นหากต้องการทราบจินตภาพที่แท้จริงในบทอ่าน จะต้องวิเคราะห์การใช้ภาษาอย่างรอบด้าน

2. เนื่องด้วยบทอ่านของแบบเรียนภาษาพาที่เป็นบทอ่านที่ต้องการฝึกและพัฒนาการอ่านของเด็กในระดับประถมศึกษา การใช้ภาษาของแต่ละระดับชั้นจึงมีระดับความยากง่ายแตกต่างกันเพื่อให้เหมาะสมกับช่วงอายุ และพัฒนาการของเด็ก นอกจากนี้เป้าหมายของบทอ่านของแบบเรียนภาษาพาที่ยังต้องการให้เด็กมีนิสัยรักการอ่าน มีค่านิยมที่พึงประสงค์ มีคุณธรรมจริยธรรมด้านต่างๆ ดังนั้นลีลาการใช้ภาษาในบทอ่านจึงถือว่าผ่านการคัดสรรมาเป็นอย่างดีในระดับหนึ่งแล้ว แต่ผู้วิจัยพบว่ามีการใช้โวหารภาพพจน์จำนวน 222 โวหาร บางประเภทต้องอาศัยการเปิดพจนานุกรมเพื่อหาความหมายที่แท้จริง อย่างเช่น การใช้โวหารภาพพจน์โดยการเปรียบเทียบที่มีการยกสำนวน สุภาษิต คำพังเพยมาประกอบซึ่งมีมากถึง 19 โวหาร รวมถึงต้องอาศัยการตีความ อย่างเช่น การใช้โวหารภาพพจน์เชิงวาทศิลป์ที่มีลักษณะเหน็บแนม ประชด เสียดสี มีจำนวน 15 โวหาร ดังนั้นเพื่อให้บทอ่านของแบบเรียนภาษาพาที่สื่อจินตภาพได้อย่างชัดเจน ครูภาษาไทยหรือครูที่มอบหมายให้เด็กอ่านจะต้องสามารถอธิบายโวหารภาพพจน์ที่เข้าใจยากให้เด็ก หรืออาจตรวจสอบความเข้าใจด้วยการถามเป็นระยะ

3. ลีลาการใช้ภาษาในบทอ่านของแบบเรียนภาษาพาที่สื่อจินตภาพสำหรับเด็กง่ายที่สุดคือ ลีลาการใช้คำ เนื่องจากมีลักษณะที่เป็นภาษาพูดและภาษาเขียน ใช้ในบทสนทนาและบทบรรยายเรื่อง ปะปนกันไปตามสถานการณ์ สามารถสื่อความได้ง่าย ตรงไปตรงมา สอดคล้องกับผลการวิจัยเรื่องลีลาการใช้ภาษาในสารคดีสำหรับเด็กที่พบว่าใช้คำง่ายๆ สื่อจินตภาพได้ (ปรานทิพย์ กัมพลศิริ, 2545, น. 143) รวมถึงผลการวิจัยเรื่องศึกษาการใช้ภาษาในหนังสือการ์ตูนเรื่องรามเกียรติ์ ฉบับรามาวตารที่พบว่ามีการใช้คำที่หลากหลาย เข้าใจง่าย ปรากฏทั้งภาษาพูดและภาษาเขียน เหมาะสำหรับเด็ก (ปฐมชัย ธีระเนตร, 2552, น. 224)

การศึกษาเรื่องลีลาการใช้ภาษาและจินตภาพในบทอ่านของแบบเรียนภาษาพาที่นี้ทำให้เห็นว่าลีลาการใช้ภาษาอย่างโดดเด่นสามารถสื่อและสร้างจินตภาพได้อย่างชัดเจน อันจะทำให้เด็กพึงมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ได้

10. ข้อเสนอแนะ

ควรศึกษาลีลาการใช้ภาษาและจินตภาพในบทอ่านของหนังสือเรียนสำหรับเด็กจากสำนักพิมพ์อื่น หรือหนังสือเรียนเล่มอื่นๆ ที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดให้นักเรียนใช้ประกอบการเรียนเพื่อพิจารณาว่ามีลีลาการใช้ภาษาที่สามารถสื่อและสร้างจินตภาพด้านใดบ้าง รวมถึงเปรียบเทียบลีลาการใช้ภาษาและจินตภาพของบทอ่านในแต่ละระดับชั้นว่ามีจินตภาพที่มีลักษณะเหมือนกัน ร่วมกัน หรือแตกต่างกันอย่างไร

รายการอ้างอิง

- กอบกุล อิงคุทานนท์. (2546). ศัพท์วรรณกรรม. กรุงเทพฯ: ชรรค์ตร.
 วรรณิต มนูญผล. (2547). เคล็ดลับไม่ลับในการจัดทำหนังสือสำหรับเด็ก. กรุงเทพฯ: องค์การค้าของคุรุสภา.
 ดลฤทัย ขาวดีเดช. (2540). ภาษาจินตภาพในเรื่องสั้นของอัศศิริ ธรรมโชติ (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.

- ดวงมน จิตรจำนงค์. (2556). *วรรณคดีวิจารณ์เบื้องต้น*. ปัตตานี: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
- นิตยา แก้วคัลณา. (2557). *บทพรรณนาในกวีนิพนธ์ไทย: ลีลา ความคิดและการสืบสรรค์*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ปฐมชัย ชะนะเนตร. (2552). *ศึกษาการใช้ภาษาไทยในหนังสือการ์ตูนเรื่องรามเกียรติ์ ฉบับรามาวตาร* (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ.
- ประคอง เจริญจิตรกรรม. (2555). *หลักการเขียนวิจารณ์วรรณกรรม*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ปรางทิพย์ กัมพลาคีรี. (2545). *ลีลาการใช้ภาษาในสารคดีสำหรับเด็ก*. (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย) มหาวิทยาลัยศิลปากร, นครปฐม.
- ผะอบ ไปะกะฤณะ. (2544). *ลักษณะเฉพาะของภาษาไทย* (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: อักษรพิทยา.
- พัชรีย์ จำปา. (2538). *วจนลีลาในวรรณกรรมสำหรับเด็ก*. (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- รุ่งฤดี แผลงสร. (2563). การใช้ภาพพจน์ในนิตยสารท่องเที่ยว. *วารสารมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์*, 17(1), 1-18.
- รุ่งฤดี แผลงสร. (2564). กระบวนจินตภาพในความเรียงของนิวกลม. *วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*, 21(1), 144-172.
- รุ่งอรุณ ทิมชุนเหียร. (2552). *วจนลีลาศาสตร์*. เชียงใหม่: ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- เริงชัย ทองหล่อ. (2558). *หลักการประพันธ์*. กรุงเทพฯ: เจริญดีมีนคองการพิมพ์.
- สมเกียรติ รักษ์มณี. (2551). *ภาษาวรรณศิลป์: เอกสารคำสอนรายวิชา 361322*. กรุงเทพฯ: ภาควิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ. (2563ก). *หนังสือเรียนวิชาภาษาไทย พื้นฐานภาษาไทย ชุดภาษาเพื่อชีวิต ภาษาพาที ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1* (พิมพ์ครั้งที่ 16). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สสส. ลาดพร้าว.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ. (2563ข). *หนังสือเรียนวิชาภาษาไทย พื้นฐานภาษาไทย ชุดภาษาเพื่อชีวิต ภาษาพาที ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2* (พิมพ์ครั้งที่ 14). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สสส. ลาดพร้าว.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ. (2563ค). *หนังสือเรียนวิชาภาษาไทย พื้นฐานภาษาไทย ชุดภาษาเพื่อชีวิต ภาษาพาที ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3* (พิมพ์ครั้งที่ 13). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สสส. ลาดพร้าว.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ. (2563ง). *หนังสือเรียนวิชาภาษาไทย พื้นฐานภาษาไทย ชุดภาษาเพื่อชีวิต ภาษาพาที ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4* (พิมพ์ครั้งที่ 15). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สสส. ลาดพร้าว.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ. (2563จ). *หนังสือเรียนวิชาภาษาไทย พื้นฐานภาษาไทย ชุดภาษาเพื่อชีวิต ภาษาพาที ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5* (พิมพ์ครั้งที่ 13). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สสส. ลาดพร้าว.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ. (2563ฉ). *หนังสือเรียนวิชาภาษาไทย พื้นฐานภาษาไทย ชุดภาษาเพื่อชีวิต ภาษาพาที ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6* (พิมพ์ครั้งที่ 12). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สสส. ลาดพร้าว.
- สุธาทิพย์ แหงบุญ. (2559). ภาษาจินตภาพในนวนิยายเรื่องเลื่อมสลบลาย: การใช้คำแสดงอารมณ์ความรู้สึก. *สักทอง: วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร*, 22(3), 31-43.
- Leech, G. & Short, M. (2007). *Style in Fiction: A Linguistic Introduction to English Fictional Prose*. New York: Longman Group.

รูปภาษาที่ทำให้ความอ่อนลงในปริจเฉทภาษาไทย*

Received: 14 September 2021

Revised: 3 February 2022

Accepted: 23 February 2023

สุจิตรา ศิริพานิชย์**
ณัฐพร พานโพธิ์ทอง***

การทำให้ความอ่อนลงมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการใช้ภาษาเพื่อสื่อสาร เพราะช่วยลดผลกระทบในแง่ลบของถ้อยคำที่มีต่อผู้พูดและผู้ฟัง (Fraser, 1980) งานวิจัยที่ผ่านมาแสดงให้เห็นว่า การทำให้ความอ่อนลงเป็นหัวข้อหนึ่งที่มีความสนใจในหลายภาษา แต่ยังไม่มียานวิจัยใดที่นำแนวคิดเรื่องการทำให้ความอ่อนลงมาศึกษาข้อมูลภาษาไทย บทความนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปภาษาที่ทำให้ความอ่อนลงในภาษาไทย ข้อมูลที่ศึกษามาจากปริจเฉท 4 ชนิด ได้แก่ การสนทนาแบบเน้นภารกิจ การสัมภาษณ์ วิชาการ บทความวิชาการ และบทความแสดงความคิดเห็น แนวคิดที่ใช้ในการวิเคราะห์ คือ แนวคิดเรื่องการทำให้ความอ่อนลง ผลการวิจัยพบว่าผู้พูดภาษาไทยใช้รูปภาษาที่ทำให้ความอ่อนลงทั้งหมด 8 ประเภท ได้แก่ 1) รูปภาษาแสดงการคาดคะเน 2) รูปภาษาแสดงการไม่ระบุชัดเจน 3) กริยาแสดงสภาวะทางความคิด 4) ประโยคคำถามเพื่อเสนอความคิดเห็น 5) รูปภาษาแสดงการออกตัว 6) รูปภาษาแสดงการสมมติเหตุการณ์ 7) รูปภาษาแสดงการบอกข้อความรับผิดชอบ และ 8) รูปภาษาแสดงความลังเลใจ ประเภทของรูปภาษาที่พบมากที่สุด คือ รูปภาษาแสดงการคาดคะเน ซึ่งอาจจะสะท้อนให้เห็นถึงลักษณะของสังคมไทยที่ให้ความสำคัญกับความอ่อนน้อมถ่อมตน ไม่แสดงความมั่นใจมากเกินไป และการรักษาความสัมพันธ์ระหว่างกัน นอกจากนี้ยังพบว่าผู้พูดภาษาไทยมักเลือกใช้รูปภาษาที่ทำให้ความอ่อนลงที่ปรากฏเดี่ยว ผู้วิจัยสันนิษฐานว่าการใช้รูปภาษาที่ทำให้ความอ่อนลงเพียงรูปเดียวก็มีความพอที่จะลดผลในแง่ลบของถ้อยคำ ในทางตรงกันข้าม หากใช้รูปภาษาหลายรูปร่วมกัน อาจทำให้ถ้อยคำขาดความชัดเจนและความน่าเชื่อถือ

บทความวิจัย

บทคัดย่อ

คำสำคัญ

การทำให้ความอ่อนลง;
การเปลี่ยนถ้อยคำ;
พลังวัจนกรรม;
ความสุภาพ;
วัจนปฏิบัติศาสตร์

* บทความเรื่องนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ระดับดุษฎีบัณฑิต เรื่อง “การทำให้ความอ่อนลงในภาษาไทย: กรณีศึกษาปริจเฉท 4 ชนิด” สาขาวิชาภาษาไทย ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

** นิสิตระดับดุษฎีบัณฑิตในโครงการสู่ความเป็นเลิศด้านภาษาและวรรณคดีไทย ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ติดต่อได้ที่: Suchitra1105@gmail.com

*** รองศาสตราจารย์ประจำภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ติดต่อได้ที่: ntp1142@hotmail.com

Mitigating Expressions in Thai Discourse^{*}

Received: 14 September 2021

Revised: 3 February 2022

Accepted: 23 February 2023

Suchitra Siripanich^{**}

Natthaporn Panpothong^{***}

Mitigation plays a very important role in communication because it enhances the reduction of negative effects which utterances have on speakers and hearers (Fraser, 1980). Previous studies suggest that mitigation has been examined in several languages; however, little has been investigated in Thai. Accordingly, this paper aims at investigating mitigating expressions in Thai. The data consists of 4 types of discourse: task-based conversations, interactions in academic seminar, academic articles, and opinion articles. The notion of mitigation is adopted as an analytical framework. The results reveal that there are 8 types of mitigating expressions used by Thai speakers, namely 1) epistemic expressions, 2) non-specific remarks, 3) parenthetical verbs, 4) question forms used for proposing opinions, 5) defensive expressions, 6) hypothetical remarks, 7) disclaimers, and 8) hesitant remarks. The most preferred mitigating expression is epistemic expressions. This linguistic behavior seems to be related to Thai norms which give precedence to humility and interpersonal relations. In addition, the result also shows that Thai speakers usually adopt only one form of mitigating remarks. It is hypothesized that this might be because using only one mitigating remark is enough to reduce negative effects of utterances in Thai. On the contrary, using a few mitigating remarks together might reduce the reliability of the speaker's utterances.

Research Article

Abstract

Keywords

mitigation;
hedging;
illocutionary force;
politeness;
pragmatics

^{*} This paper is based on my dissertation "Mitigation in Thai: A Case Study of 4 Types of Discourse" for the Degree of Doctor of Philosophy in Thai, Department of Thai, Faculty of Arts, Chulalongkorn University

^{**} Ph.D. student of Towards Excellence in Thai Language and Literature Project, Department of Thai, Faculty of Arts, Chulalongkorn University, e-mail: Suchitra1105@gmail.com

^{***} Associate Professor, Department of Thai, Faculty of Arts, Chulalongkorn University, e-mail: ntp1142@hotmail.com

1. บทนำ

การทำให้ความอ่อนลง (mitigation) เป็นกลไกทางภาษาที่มีผลต่อการปรับพลังวัจนกรรม ซึ่งผู้พูดจะใช้เพื่อลดน้ำหนักของถ้อยคำที่อาจส่งผลในแง่ลบทั้งต่อผู้พูดเองและคู่สนทนา เฟรเซอร์ (Fraser, 1980) โฮล์ม (Holmes, 1984) แคฟฟี (Caffi, 1999) ชิสะ (Shisá, 2001) ชไนเดอร์ (Schneider, 2010) และเทเลอร์ (Thaler, 2012) เห็นตรงกันว่ากลไกทางภาษาดังกล่าวเกิดขึ้นบ่อยครั้งขณะสื่อสารและช่วยให้การปฏิสัมพันธ์ของคนในสังคมเป็นไปอย่างราบรื่น

เมื่อพิจารณานิยามและความหมายของการทำให้ความอ่อนลง อาจมีผู้กล่าวว่าแนวคิดนี้มีบางส่วนที่ใกล้เคียงและทับซ้อนกับ “การเลื่อนถ้อยคำ (hedging)”¹ ในแง่ของการเป็นกลวิธีทางภาษาที่มีผลต่อการปรับพลังวัจนกรรม ดังที่เลคอฟ (Lakoff, 1973, p. 195) ฮิวเบลเลอร์ (Hübler, 1981, p. 18) และบราวน์และเลวินสัน (Brown & Levinson, 1987, p. 145) กล่าวว่า การเลื่อนถ้อยคำเป็นกลวิธีทางภาษาที่ผู้พูดใช้เพื่อทำให้ถ้อยคำมีความหมายไม่ชัดเจน อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยเห็นว่าแนวคิดเรื่องการทำให้ความอ่อนลงเป็นแนวคิดที่มีขอบเขตที่กว้างและชัดเจนมากกว่า ดังจะเห็นได้จากการที่มีนักภาษาศาสตร์หลายท่านกำหนดให้การเลื่อนถ้อยคำเป็นกลวิธีทางภาษาหนึ่งของการทำให้ความอ่อนลง ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงเลือกใช้นิยามและความหมายของการทำให้ความอ่อนลงในงานวิจัยนี้

เนื่องจากความน่าสนใจของแนวคิดและการเป็นกลไกทางภาษาที่สำคัญยิ่งขณะสื่อสาร การทำให้ความอ่อนลงจึงเป็นปรากฏการณ์ทางภาษาที่ได้รับความสนใจศึกษาอย่างมากในหลายภาษา ทว่า เมื่อทบทวนงานวิจัยในภาษาไทย พบว่าไม่มีงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับการทำให้ความอ่อนลงโดยตรง มีเพียงเป็นหัวข้อย่อยในงานวิจัยภาษาไทยที่ศึกษาประเด็นอื่น เช่น งานวิจัยของนิจจาภา วงษ์กระจำ (2545) ที่ศึกษาพฤติกรรมการรักษาหน้าในการตอบคำถามของนักการเมืองไทยและได้กล่าวถึงกิริยาแสดงความเชื่อหรือทัศนคติเพื่อทำให้ความอ่อนลง และงานวิจัยกลุ่มที่ศึกษาการแสดงความเห็นแย้งและได้กล่าวถึงการทำให้ความอ่อนลงในฐานะกลวิธีลดน้ำหนักการแย้ง (สิทธิธรรม อ่องวุฒิวัฒน์, 2558; รศารัตน์ ศรีพันธุ์รสกุล, 2562) จะเห็นได้ว่าแนวคิดเรื่องการทำให้ความอ่อนลงในภาษาไทยจะศึกษาเฉพาะรูปภาษาที่ทำให้ความอ่อนลงในวัจนกรรมใดวัจนกรรมหนึ่งเท่านั้น และยังไม่มีงานวิจัยใดที่ศึกษาการทำให้ความอ่อนลงในปริจเฉทชนิดต่างๆ ซึ่งเป็นกลุ่มข้อมูลที่ผู้วิจัยมองว่าน่าจะสะท้อนให้เห็นถึงลักษณะการปฏิสัมพันธ์ของสังคมไทยได้อย่างชัดเจน

การศึกษาการทำให้ความอ่อนลงในภาษาไทยจึงเป็นหัวข้อที่น่าสนใจทั้งในแง่การนำแนวคิดใหม่มาศึกษาข้อมูลภาษาไทยและในแง่ที่ยังไม่เคยมีผู้ใดนำมาศึกษากลุ่มข้อมูลปริจเฉทชนิดต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งปริจเฉทที่ปรากฏถ้อยคำแสดงความคิดเห็น เช่น การสนทนาแบบเน้นภารกิจ การสัมมนาวิชาการ บทความวิชาการ และบทความแสดงความคิดเห็น ซึ่งล้วนปรากฏถ้อยคำที่อาจส่งผลในแง่ลบทั้งต่อผู้พูดและคู่สนทนา และผู้พูดภาษาไทย

¹ นักวิชาการภาษาไทยนำแนวคิดเรื่อง “hedging” มาศึกษาข้อมูลภาษาไทยและกำหนดคำเรียก ได้แก่ “การกลบเกลื่อน” (วรารักษ์ สุขประเสริฐ, 2533; สุันทา คงประโคน, 2544; อรุณี บุญนาค และสมชาย สำเนียงงาม, 2561) และ “การเบี่ยงบัง” (อมรา ประสิทธิรัฐสินธุ์, 2557; วรรรณา เพ็ชรกิจ และคณะ, 2559; พรณภัส ทองพูล, 2559) อย่างไรก็ตาม ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยกำหนดคำเรียก “hedging” ว่า “การเลื่อนถ้อยคำ” เพื่อให้สอดคล้องกับจุดเน้นของแนวคิดที่ผู้พูดมักใช้เพื่อทำให้ถ้อยคำพราเลือน หรือไม่ชัดเจน

ก็มีแนวโน้มที่จะใช้รูปภาษาที่ทำให้ความอ่อนลงบ่อยครั้งและหลากหลาย เพื่อลดผลในแง่ลบที่อาจเกิดขึ้นขณะปฏิบัติสัมพันธ์ อีกทั้งยังเป็นกลุ่มข้อมูลที่มีทั้งปริเฉทที่สื่อด้วยการพูดและการเขียน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

- ตัวอย่างที่ 1 ตัวอย่างข้อมูลจากการสัมภาษณ์วิชาการ
- 1 A: อยากเสนอความคิดเห็นนิดนึงครับ อันนี้คิดเอง นะครับ
- 2 โดยส่วนตัวมองว่า คำๆ นี้ไทยไม่น่าจะ ยืมมาจาก
- 3 ภาษาจีน เพราะมีใช้ในภาษาตระกูลไทหลายภาษา
- 4 B: ครับ แต่โดยส่วนตัวผมมองว่า ก็อาจจะ เป็นไปได้
- 5 ที่ไทยยืมมาจากจีน เพราะแม้ว่า คำนี้จะมีหลักฐาน
- 6 ในภาษาโบราณของทั้งสองภาษา แต่จีนก็มีหลักฐาน
- 7 ที่เก่ากว่ามากกว่าครับ

จากตัวอย่างข้างต้น คู่สนทนาต่างแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นในประเด็นวิชาการโดยใช้รูปภาษาที่ทำให้ความอ่อนลง ดังจะเห็นได้จาก A ใช้กริยาแสดงสภาวะทางความคิด “อันนี้คิดเอง” และ “โดยส่วนตัวมองว่า” และรูปภาษาแสดงการคาดคะเน “น่าจะ” (ในบรรทัดที่ 1 และ 2) ในการเสนอความคิดเห็น รูปภาษาเหล่านี้ช่วยแสดงว่าข้อคิดเห็นที่ A เสนอเป็นเพียงความคิดเห็นของ A เพียงคนเดียวเท่านั้น ยังไม่ใช่สิ่งที่ A แน่ใจอย่างเต็มที่ เพราะฉะนั้นอาจจะถูกต้องหรือไม่ถูกต้องก็ย่อมได้ ซึ่งเป็นการใช้รูปภาษาที่ทำให้ความอ่อนลงเพื่อลดการผูกมัดระหว่าง A กับความถูกต้องของถ้อยคำ และเปิดโอกาสให้คู่สนทนาแย้งกลับมาได้ ดังจะเห็นได้จาก B ก็เสนอความคิดเห็นแย้งโดยใช้กริยาแสดงสภาวะทางความคิด “โดยส่วนตัวผมมองว่า” และรูปภาษาแสดงการคาดคะเน “อาจจะ” เป็นไปได้” (ในบรรทัดที่ 4) ซึ่งเป็นรูปภาษาที่สื่อว่า B ก็ยังไม่แน่ใจว่าข้อคิดเห็นแย้งของตนถูกต้องแม่นยำแล้วหรือไม่ และยังเป็นเพียงความคิดเห็นของ B เพียงคนเดียวเท่านั้น เพื่อลดการผูกมัดระหว่าง B กับความถูกต้องของถ้อยคำ และลดการคุกคามคู่สนทนาเช่นเดียวกัน

ตัวอย่างที่ 2 ตัวอย่างข้อมูลจากบทความวิชาการ

ความแตกต่างที่เกิดขึ้นระหว่างปาล์มน้ำมันซึ่งปลูกในพื้นที่นาร้างกับปาล์มน้ำมันซึ่งปลูกในพื้นที่เหมาะสมอาจจะเกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อม แสงแดด ปริมาณน้ำ คุณภาพของดินแต่ละพื้นที่ที่มีความแตกต่างกัน

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้เขียนแสดงความคิดเห็นโดยใช้รูปภาษาแสดงการคาดคะเน “อาจจะ” ในการอธิบายหรือตีความว่าผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นสิ่งใด รูปภาษาดังกล่าวช่วยลดการผูกมัดระหว่างผู้เขียนกับความถูกต้องของถ้อยคำ เนื่องจากผู้เขียนได้แสดงให้เห็นก่อนแล้วว่าตนยังมีได้แน่ใจต่อถ้อยคำที่กล่าว อาจจะเป็นข้อคิดเห็นที่ถูกต้องหรือไม่ถูกต้องก็ย่อมได้ และหากมีผู้อื่นเห็นต่าง หรือมีการพบข้อพิสูจน์ที่สามารถหักล้างข้อคิดเห็นของผู้เขียนในภายหลัง ผู้เขียนเองก็จะไม่เสียความน่าเชื่อถือ ซึ่งเป็นคุณสมบัติที่สำคัญอย่างยิ่งของนักวิชาการ

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษารูปภาษาที่ทำให้ความอ่อนลงในภาษาไทยจากปริเฉท 4 ชนิดดังกล่าว โดยมีคำถามวิจัย 2 ประการ ได้แก่ 1) รูปภาษาที่ทำให้ความอ่อนลงที่ผู้พูดภาษาไทยใช้มีอะไรบ้าง แบ่งได้เป็นกี่ประเภท และ 2) รูปภาษาที่ทำให้ความอ่อนลงที่ผู้พูดภาษาไทยใช้มีลักษณะและความถี่ในการปรากฏอย่างไร

2. แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการทำให้ความอ่อนลง

2.1 แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการทำให้ความอ่อนลง

แนวคิดเรื่อง “การทำให้ความอ่อนลง (mitigation)” อาจมีส่วนที่ทับซ้อนกับ “การเคลื่อนถ้อยคำ (hedging)” ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจะกล่าวถึงนิยามและความหมายของแนวคิดทั้งสอง เพื่อนำเสนอให้เห็นถึงความเหมือนและความต่าง ดังต่อไปนี้

2.1.1 นิยามและความหมายของการทำให้ความอ่อนลง

แนวคิดเรื่องของการทำให้ความอ่อนลงได้รับความสนใจศึกษาอย่างแพร่หลาย เมื่อเฟรเซอร์ (Fraser, 1980) เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการทำให้ความอ่อนลงอย่างเป็นระบบในบทความเรื่อง “Conversational Mitigation” ไว้ว่า การทำให้ความอ่อนลงไม่ใช่วัจนกรรมชนิดหนึ่ง แต่เป็นการปรับวัจนกรรมเพื่อลดผลกระทบอันไม่พึงประสงค์ของวัจนกรรมที่มีต่อผู้ฟัง จากนั้นเฟรเซอร์ได้เสนอรูปภาษาที่ทำให้ความอ่อนลงไว้หลายชนิด เช่น การใช้รูปภาษาที่ทำให้การกล่าวอ้างหรือข้อเสนออ่อนลง การบอกปิดความรับผิดชอบ/การออกตัว การเคลื่อนถ้อยคำ เป็นต้น อีกทั้งยังได้กล่าวถึงหน้าที่ของรูปภาษาที่ทำให้ความอ่อนลง โดยการจำแนกการใช้รูปภาษาที่ทำให้ความอ่อนลงเป็น 2 กลุ่มตามข้อคำนึงของผู้พูด ได้แก่ 1) การใช้รูปภาษาที่ทำให้ความอ่อนลงโดยคำนึงถึงผู้พูด (self-serving mitigation) ซึ่งเป็นการที่ผู้พูดใช้รูปภาษาเพื่อลดผลกระทบในแง่ลบที่อาจเกิดขึ้นกับตน โดยการลดการผูกมัดตนเองกับถ้อยคำที่กล่าวหรือแสดงความจำเป็นที่ต้องกระทำหรือกล่าวถ้อยคำบางอย่างที่อาจคุกคามผู้ฟัง และ 2) การใช้รูปภาษาที่ทำให้ความอ่อนลงโดยคำนึงถึงผู้ฟัง (altruistic mitigation) ซึ่งเป็นการที่ผู้พูดใช้รูปภาษาเพื่อลดผลกระทบในแง่ลบที่อาจเกิดขึ้นกับผู้ฟัง โดยการลดน้ำหนักการคุกคามผู้ฟังให้อ่อนลง เมื่อประมวลแนวคิดและหลักการเกี่ยวกับการทำให้ความอ่อนลงที่เฟรเซอร์เสนอไว้ สรุปได้ว่า การทำให้ความอ่อนลงตามแนวคิดของ Fraser หมายถึง กลวิธีทางภาษาที่มีผลต่อพลังวัจนกรรม ใช้เพื่อลดน้ำหนักของถ้อยคำที่อาจส่งผลในแง่ลบทั้งต่อผู้พูดและผู้ฟัง

โฮล์มส์ (Holmes, 1984) และชิสะ (Shisá, 2001) กล่าวถึงนิยามและความหมายของการทำให้ความอ่อนลงที่สัมพันธ์กับแนวคิดเรื่อง “พลังวัจนกรรม (illocutionary force)” กล่าวคือ การทำให้ความอ่อนลงเป็นกลไกทางภาษาที่ผู้ร่วมสนทนาใช้เพื่อลดพลังวัจนกรรมกลุ่มที่ให้ความรู้สึกทางลบ เพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างกัน

ส่วนแคฟฟี (Caffi, 1999) และเทเลอร์ (Thaler, 2012) กล่าวถึงนิยามและความหมายของการทำให้ความอ่อนลงที่สัมพันธ์กับแนวคิดเรื่อง “หน้า (face)” กล่าวคือ การทำให้ความอ่อนลงเป็นกลไกทางภาษาที่ผู้พูดใช้เพื่อพยายามลดผลกระทบที่เกิดขึ้นจากถ้อยคำที่อาจก่อให้เกิดการกระทำที่คุกคามหน้าผู้พูดและผู้ฟัง

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่านิยามและความหมายของการทำให้ความอ่อนลงที่นักภาษาศาสตร์หลายท่านเสนอไว้มีความสอดคล้องกัน กล่าวคือ การทำให้ความอ่อนลงเป็นกลวิธีทางภาษาที่มีผลต่อพลังวัจนกรรม ซึ่งผู้พูดจะเลือกใช้เพื่อลดผลในแง่ลบที่อาจเกิดขึ้นทั้งต่อผู้พูดเองและคู่สนทนา

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาขอบเขตความชัดเจนของนิยามและความหมาย ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยเลือกใช้แนวคิดของเฟรเซอร์ (Fraser, 1980) มาเป็นกรอบการวิเคราะห์ เนื่องจากเป็นข้อเสนอที่ไม่ผูกติดกับแนวคิดอื่น จึงทำให้นิยามและความหมายไม่จำกัดจนเกินไป อีกทั้งเฟรเซอร์ยังได้เสนอรูปภาษาและหน้าที่ของรูปภาษาที่ทำให้ความอ่อนลงไว้อย่างชัดเจน ซึ่งจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการนำมากำหนดเกณฑ์เพื่อวิเคราะห์รูปภาษาที่ทำให้ความอ่อนลงในภาษาไทยต่อไป

2.1.2 นิยามและความหมายของการเลื่อนถ้อยคำ

แนวคิดเรื่องการเลื่อนถ้อยคำเริ่มต้นขึ้น เมื่อเลคอฟ (Lakoff, 1973) กล่าวถึงการเลื่อนถ้อยคำด้วยคำว่า “fuzzier” ซึ่งหมายถึง การทำให้ถ้อยคำที่กล่าวพร่าเลือน

จากนั้นฮิวเบเลอร์ (Hübler, 1981) อธิบายนิยามและความหมายของการเลื่อนถ้อยคำด้วยคำว่า “indetermination” ซึ่งหมายถึง การกล่าวถ้อยคำอย่างกลางๆ คลุมเครือ ไม่ระบุอะไรที่ชัดเจน ซึ่งเป็นการใช้รูปภาษาเพื่อลดระดับความรับผิดชอบ (degree of liability) ของถ้อยคำที่กล่าว หรือหลีกเลี่ยงความเสี่ยงที่จะถูกโต้แย้ง

ต่อมาบราวน์และเลวินสัน (Brown & Levinson, 1987) เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการเลื่อนถ้อยคำตามมุมมองความสุภาพ (politeness) กล่าวคือ บราวน์และเลวินสันกำหนดให้การเลื่อนถ้อยคำเป็นกลวิธีความสุภาพด้านลบ (negative-politeness strategy) ที่ช่วยลดความเสี่ยงของการกระทำที่คุกคามหน้า อีกทั้งยังได้จำแนกการเลื่อนถ้อยคำ โดยอิงกับแนวคิดหลักการความร่วมมือในการสนทนาของไกรซ์ (Grice, 1975) ซึ่งเป็นการที่ผู้พูดละเมิดหลักการความร่วมมือในการสนทนาข้อต่างๆ เพื่อสื่อความในเชิงไม่ผูกมัดตนเองกับถ้อยคำที่กล่าว เช่น การใช้รูปภาษาที่แสดงถึงการที่ผู้พูดไม่ต้องรับผิดชอบต่อความจริงทั้งหมดของถ้อยคำที่กล่าว

นอกจากนี้ ไฮแลนด์ (Hyland, 1994) และครอมป์ตัน (Crompton, 1997) ยังกล่าวถึงนิยามและความหมายของการเลื่อนถ้อยคำในฐานะเครื่องมือที่มีบทบาทสำคัญในการเขียนเชิงวิชาการ เนื่องจากเป็นรูปภาษาที่แสดงถึงการลดระดับความชัดเจนของถ้อยคำ หรือแสดงว่าถ้อยคำที่กล่าวอยู่ในระดับที่เป็นไปได้เท่านั้น ทั้งนี้ ผู้เขียนใช้รูปภาษาดังกล่าวเพื่อลดการผูกมัดตนเองกับความถูกต้องของถ้อยคำที่เขียน ตลอดจนเพื่อแสดงให้เห็นว่าผู้เขียนเป็นผู้ที่มีความสุภาพในการใช้ภาษา

จากที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่าการเลื่อนถ้อยคำเป็นกลวิธีทางภาษาที่มีผลต่อพลังอำนาจ ซึ่งผู้พูดหรือผู้เขียนใช้เพื่อทำให้ถ้อยคำคลุมเครือ หรือมีความหมายไม่ชัดเจน โดยมีเจตนาที่สำคัญคือ เพื่อลดความรับผิดชอบของผู้พูดหรือผู้เขียนต่อถ้อยคำที่กล่าว หรือลดความเสี่ยงที่จะถูกโต้แย้งจากคู่สนทนา

เมื่อพิจารณานิยามและความหมาย จะเห็นได้ว่าทั้งสองแนวคิดมีส่วนที่ทับซ้อนกันในแง่ของการเป็นกลไกทางภาษาที่มีผลต่อพลังอำนาจ อย่างไรก็ตาม จุดเน้นของทั้งสองแนวคิดก็มีความต่างกัน กล่าวคือ “การทำให้ความอ่อนลง” เน้นใช้เพื่อ “softening” อันหมายถึง การทำให้ถ้อยคำอ่อนลง หรือนุ่มนวล ในขณะที่ “การเลื่อนถ้อยคำ” เน้นใช้เพื่อ “to make things fuzzier” อันหมายถึง การทำให้ถ้อยคำคลุมเครือ พร่าเลือน หรือไม่ชัดเจน

อีกทั้งอาจกล่าวได้ว่านิยามและความหมายของการทำให้ความอ่อนลงมีขอบเขตที่กว้างและชัดเจนมากกว่า ดังจะเห็นได้จากการที่มีนักภาษาศาสตร์หลายท่าน เช่น เฟรเซอร์ (Fraser, 1980) โฮล์มส์ (Holmes, 1984) แคฟฟี (Caffi, 1999) ฟลอเรซ-เฟอเรน (Flores-Ferrán, 2010) และเทเลอร์ (Thaler, 2012) กำหนดให้การเลื่อนถ้อยคำเป็นกลวิธีทางภาษาหนึ่งของการทำให้ความอ่อนลง

กล่าวโดยสรุป แนวคิดเรื่องการทำให้ความอ่อนลงและการเลื่อนถ้อยคำมีทั้งส่วนที่ทับซ้อนและต่างกัน ทั้งนี้ ผู้วิจัยจะเลือกใช้นิยามและความหมายของการทำให้ความอ่อนลงในงานวิจัยนี้ เนื่องจากเป็นแนวคิดที่มีขอบเขตชัดเจนมากกว่า ซึ่งน่าจะสามารถนำมาใช้เป็นกรอบการวิเคราะห์ข้อมูลได้เป็นอย่างดี

2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการทำให้ความอ่อนลง

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในภาษาต่างๆ พบว่า การทำให้ความอ่อนลงเป็นหัวข้อที่ได้รับความสนใจศึกษาอย่างมากในหลายภาษา เช่น ภาษาอังกฤษ ภาษาสวีดิช ภาษาญี่ปุ่น ฯลฯ โดยงานวิจัยส่วนใหญ่มักจะสนใจศึกษารูปภาษาหรือหน้าที่ของรูปภาษาที่ทำให้ความอ่อนลงในวัฒนธรรมหรือบริบทชนิดต่างๆ ซึ่งผลการวิจัยที่พบจะแสดงให้เห็นถึงลักษณะเด่นของการสื่อสารที่อาจจะต่างกันไปในแต่ละภาษา เช่น งานวิจัยของอิตากุระและซุย (Itakura & Tsui, 2011) ที่พบว่าผู้พูดภาษาญี่ปุ่นมักเลือกใช้ “การขอโทษ (apology)” และ “การลดคุณค่าของตนเอง (self-demigration)” ในการเขียนแนะนำหนังสือ เพื่อลดการบังคับและลดน้ำหนักของข้อแนะนำให้ดูอ่อนลง เนื่องจากสังคมญี่ปุ่นให้ความสำคัญกับเรื่อง “ความสุภาพด้านลบ” และ “ความถ่อมตน” ในขณะทำงานวิจัยของเฮนริกสันและเนลสัน (Henricson & Nelson, 2017) พบว่าผู้พูดชาวสวีเดนมักจะอ้างถึงหน้าที่ของตนในการแนะนำอันเป็นกลไกทางภาษาที่ผู้พูดชาวสวีเดนใช้เพื่อสื่อว่าผู้พูดเองมีความจำเป็นที่ต้องกระทำหรือกล่าวถ้อยคำบางอย่างที่อาจคุกคามผู้ฟัง เพื่อป้องกันมิให้ผู้ฟังเกิดความรู้สึกในแง่ลบต่อตัวผู้พูด

ในทางตรงกันข้าม เมื่อทบทวนงานวิจัยในภาษาไทย พบว่ายังไม่มียานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับการทำให้ความอ่อนลงโดยตรง มีเพียงเป็นหัวข้อย่อยในงานวิจัยภาษาไทยที่ศึกษาประเด็นอื่นเท่านั้น เช่น งานวิจัยของนิจจาภา วงษ์กระจ่าง (2545) ที่ศึกษากลวิธีการรักษาหน้าในการตอบคำถามของนักการเมืองไทยและได้กล่าวถึงกริยาแสดงความเชื่อหรือทัศนคติเพื่อทำให้ความอ่อนลง และงานวิจัยกลุ่มที่ศึกษาการแสดงความเห็นแย้งและได้กล่าวถึงการทำให้ความอ่อนลงในฐานะกลวิธีลดน้ำหนักการแย้ง (สิทธิธรรม อ่องวุฒิวัฒน์, 2558; รดารัตน์ ศรีพันธุ์วรสกุล, 2562) อีกทั้งยังไม่มียานวิจัยใดที่ศึกษาการทำให้ความอ่อนลงในบริบทชนิดต่างๆ มาก่อน

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษารูปภาษาที่ทำให้ความอ่อนลงในภาษาไทยจากบริบท 4 ชนิด ซึ่งเป็นหัวข้อหนึ่งที่น่าจะแสดงให้เห็นถึงลักษณะการปฏิสัมพันธ์ของคนในสังคมไทยได้เป็นอย่างดีและยังไม่มีผู้ใดเคยศึกษามาก่อน

3. ข้อมูลและขั้นตอนการวิเคราะห์

3.1 ข้อมูล

ข้อมูลที่ใช้ในงานวิจัยนี้มาจากบริบท 4 ชนิด ได้แก่ การสนทนาแบบเน้นภารกิจ การสัมมนาวิชาการ บทความวิชาการ และบทความแสดงความคิดเห็น ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

3.1.1 การสนทนาแบบเน้นภารกิจ (task-based conversation)

ข้อมูลการสนทนาแบบเน้นภารกิจ² ใช้ข้อมูลจากคลังข้อมูล Mister O Corpus ภาษาไทย ซึ่งได้ทุนสนับสนุนจาก Grant-in-Aid for Scientific Research ของสถาบัน Japan Society for the Promotion of Science (JSPS) ดำเนินโครงการร่วมกับภาควิชาภาษาไทย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และภาควิชาภาษาศาสตร์

² โครงการคลังข้อมูล Mister O Corpus ภาษาไทยผ่านเกณฑ์พิจารณาจริยธรรมการวิจัยในคนจาก Grant-in-Aid for Scientific Research ของสถาบัน Japan Society for the Promotion of Science (JSPS) ซึ่งให้ทุนสนับสนุนการจัดทำคลังข้อมูลนี้

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในการเก็บข้อมูล เพื่อศึกษาเปรียบเทียบข้อมูลบทสนทนาภาษาไทยกับภาษาอื่น ๆ คลังข้อมูล Mister O Corpus แต่ละภาษาประกอบด้วยข้อมูล 3 ชุด ได้แก่ การสนทนาแบบเน้นภารกิจ การสนทนาแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และการเล่าเรื่อง โดยในงานวิจัยนี้ศึกษาข้อมูลส่วนที่เป็นการสนทนาแบบเน้นภารกิจ กล่าวคือคู่สนทนาได้รับมอบหมายให้ช่วยกันเรียงภาพจำนวน 15 ภาพเป็นเรื่องราว ประกอบด้วยบทสนทนา ระหว่างอาจารย์กับนิสิต 3 บท และนิสิตกับนิสิต 9 บท รวมจำนวนทั้งสิ้น 12 บท ความยาวในการสนทนาทั้งหมด 111.04 นาที ข้อมูลการสนทนาทั้งหมดบันทึกในรูปแบบวีดิทัศน์ ซึ่งผู้วิจัยมีได้อยู่ในห้องขณะเก็บข้อมูล มีเพียงผู้ร่วมสนทนาและกล้องที่วางห่างออกไปที่มุมห้องเท่านั้น

3.1.2 ข้อมูลการสัมภาษณ์วิชาการ

ข้อมูลการสัมภาษณ์วิชาการ³ เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์วิชาการในรายวิชาสัมมนาอุษฎฐิบัณฑิต สาขาวิชา ภาษา วรรณคดี และคติชนไทย ปีการศึกษา 2560 ทั้งหมด 6 ครั้ง และรายวิชาการศึกษาพิเศษทางภาษาศาสตร์ ภาษาไทย ปีการศึกษา 2560 ทั้งหมด 3 ครั้ง รวมจำนวนทั้งสิ้น 9 ครั้ง ความยาวในการสนทนาทั้งหมด 23 ชั่วโมง 53 นาที 22 วินาที

3.1.3 บทความวิชาการ

ข้อมูลบทความวิชาการเก็บข้อมูลจากบทความที่ตีพิมพ์ในวารสารวิชาการ พ.ศ. 2561 3 สาขา ได้แก่ มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือก คือ 1) เป็นวารสารที่ศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (Thai Journal Citation Index) จัดกลุ่มคุณภาพอยู่ในวารสารกลุ่มที่ 1 2) เป็นวารสารที่ตีพิมพ์บทความ ปีละ 2 ฉบับขึ้นไป และ 3) เป็นวารสารที่มีเนื้อหาครอบคลุมประเด็นหลากหลายในสาขาวิชานั้น วารสารที่ใช้เป็นข้อมูลในงานวิจัยนี้ ได้แก่ 1) วารสารอักษรศาสตร์ เก็บข้อมูลบทความจำนวน 15 บท 2) วารสารสังคมศาสตร์ เก็บข้อมูลบทความจำนวน 15 บท และ 3) วารสารวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เก็บข้อมูลบทความจำนวน 15 บท รวมจำนวนบทความวิชาการทั้งสิ้น 45 บท

3.1.4 บทความแสดงความคิดเห็น

ข้อมูลบทความแสดงความคิดเห็นเก็บข้อมูลจาก 2 ส่วน ประกอบด้วย 1) บทความแสดงความคิดเห็นในเฟซบุ๊ก โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือก คือ 1) เป็นเพจที่มีการเขียนบทความแสดงความคิดเห็นสัปดาห์ละ 3 บทขึ้นไป และ 2) เป็นเพจที่มียอดไลก์สูงสุด 3 อันดับแรก (จากการจัดอันดับ “500 อันดับ Facebook Page ที่ดังที่สุดในประเทศไทย” ประจำปี พ.ศ. 2561 โดย www.topbestbrand.com) จากเกณฑ์ดังกล่าว เพจที่ใช้เป็นข้อมูลในงานวิจัยนี้ ได้แก่ เพจ “อึเจี๊ยะเลียบด่วน” “หนังโปรดของข้าพเจ้า” และ “Roundfinger” จากนั้นผู้วิจัยคัดเลือกบทความที่ใช้เป็นข้อมูลแบบเจาะจง เพื่อนำมาศึกษาการทำให้ความอ่อนลงในภาษาไทย เพจละ 20 บท รวมจำนวนบทความจากเฟซบุ๊กทั้งสิ้น 60 บท และ 2) ย่อหน้าแสดงความคิดเห็น โดยเก็บข้อมูลจากการให้นิสิตนักศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 50 คน เลือกเขียนแสดงความคิดเห็นว่า เห็นด้วย หรือ ไม่เห็นด้วย ในประเด็นที่กำหนดให้ พร้อมทั้งแสดงเหตุผลประกอบประมาณ 10-15 บรรทัด รวมจำนวนบทความแสดงความคิดเห็นทั้งสิ้น 110 บท

³ เนื่องจากเป็นการเรียนการสอน ผู้วิจัยจึงไม่ได้รับอนุญาตให้บันทึกการสนทนาในรูปแบบวีดิทัศน์ สามารถบันทึกข้อมูลได้เพียงรูปแบบแถบบันทึกเสียงเท่านั้น โดยมีข้อตกลงว่าผู้ร่วมการสัมมนาดังกล่าวยินยอมให้บันทึกเสียงการสนทนาและอนุญาตให้นำข้อมูลมาใช้ในการศึกษาได้ เพื่อให้สอดคล้องกับหลักจริยธรรมการวิจัยในคน

3.2 ขั้นตอนการวิเคราะห์

ในการจำแนกข้อมูลการปรากฏใช้รูปภาษาที่ทำให้ความอ่อนลงออกจากถ้อยคำประเภทอื่นๆ ผู้วิจัยจะพิจารณาจาก 3 เกณฑ์ร่วมกัน ดังนี้

3.2.1 พิจารณาจากนิยาม

ผู้วิจัยประมวลนิยามและความหมายของการทำให้ความอ่อนลงตามแนวคิดของเฟรเซอร์ (Fraser, 1980) กล่าวคือ รูปภาษาที่ทำให้ความอ่อนลง หมายถึง รูปภาษาที่ปรากฏแล้วมีผลต่อพลังอำนาจการใช้เพื่อลดน้ำหนักของถ้อยคำที่อาจส่งผลในแง่ลบทั้งต่อผู้พูดและผู้ฟัง นอกจากพิจารณาจากนิยามข้างต้นแล้ว ผู้วิจัยยังใช้กลวิธีทำให้ความอ่อนลงที่เฟรเซอร์ (Fraser, 1980, pp. 347-349) เสนอไว้ในบทความเรื่อง “Conversational Mitigation” มาเป็นเกณฑ์ในการจำแนกรูปภาษาที่ทำให้ความอ่อนลงออกจากถ้อยคำประเภทอื่นๆ อันประกอบไปด้วย 1) การใช้กลวิธีอ่อนมในการแสดงอำนาจ 2) การใช้เทคนิคสร้างระยะห่าง 3) การบอกปิดความรับผิดชอบ/การออกตัว 4) การใช้รูปภาษาที่ทำให้การกล่าวอ้างหรือข้อเสนออ่อนลง และ 5) การเปลี่ยนถ้อยคำ ซึ่งนิยามตามเลคอฟ (Lakoff, 1973) ว่าหมายรวมถึงรูปภาษาที่ทำให้ถ้อยคำคลุมเครือมากขึ้น (ณัฐพร พานโพธิ์ทอง และศิริพร ภักดีผาสุข, 2561, น. 12)

3.2.2 พิจารณาจากหน้าที่ที่มีผลต่อเนื้อความ

ผู้วิจัยได้นำแนวทางการวิเคราะห์รูปเบี่ยงบังในเชิงหน้าที่ที่สัมพันธ์กับประพจน์ของถ้อยคำของวรวรรณา เพ็ชรกิจ และคณะ (2559, น. 178) มาปรับใช้ในการจำแนกรูปภาษาที่ทำให้ความอ่อนลงออกจากถ้อยคำประเภทอื่นๆ กล่าวคือ รูปภาษาที่ทำให้ความอ่อนลงต้องเป็นรูปภาษาที่ปรากฏแล้วมีผลต่อการลดพลังอำนาจ แต่ไม่มีผลต่อเนื้อความของถ้อยคำนั้น

3.2.3 พิจารณาจากหน้าที่ที่มีผลต่อพลังอำนาจ

ผู้วิจัยพบว่าบางครั้งหากเกณฑ์ข้อ 1 และ 2 อาจไม่สามารถตัดสินได้ว่ารูปภาษาใดเป็นรูปภาษาที่ทำให้ความอ่อนลง เนื่องจากรูปภาษาบางรูปอาจทำหน้าที่ได้หลายอย่าง ผู้วิจัยจะพิจารณาจากบริบทแวดล้อมเป็นสำคัญ ว่ารูปภาษาดังกล่าวต้องทำหน้าที่ลดพลังอำนาจ หรือลดผลกระทบในแง่ลบที่การแสดงอำนาจมีต่อผู้พูดและคู่สนทนาในบริบทนั้น ดังที่โลเชอร์และวัตต์ส (Locher & Watts, 2008) ชี้ให้เห็นไว้ว่าการประเมิน/ตีความพฤติกรรมทางภาษาของผู้ร่วมสนทนาเป็นเรื่องยาก การพิจารณารูปภาษาแต่เพียงอย่างเดียวอาจไม่เพียงพอ งานวิจัยทางด้านวัจนปฏิบัติศาสตร์จึงต้องพิจารณาบริบทแวดล้อมประกอบด้วยเป็นสำคัญ

เมื่อพิจารณาจาก 3 เกณฑ์ข้างต้นและสามารถคัดเลือกข้อมูลที่ปรากฏการใช้รูปภาษาที่ทำให้ความอ่อนลงแล้ว ผู้วิจัยจะนำข้อมูลมาจำแนกเป็นถ้อยคำ โดยอ้างอิงนิยามของเฮอฟอร์ดและเฮสลีย์ (Hurford & Heasley, 1990) ซึ่งพิจารณาจากการปรากฏก่อนและหลังความเจ็บ หรือพิจารณาจากการเว้นวรรคของผู้เขียน โดยแต่ละถ้อยคำต้องจบความตามที่ถูกพูดภาษาไทยต้องการสื่อสารในบริบทนั้น จากนั้นผู้วิจัยจะแบ่งประเภทของรูปภาษาที่ทำให้ความอ่อนลงที่ปรากฏในแต่ละถ้อยคำตามแนวคิดทางวัจนปฏิบัติศาสตร์และนับความถี่ของการปรากฏ ทั้งนี้ ผู้วิจัยจะนับความถี่ในการปรากฏทุกครั้ง เนื่องจากในบางถ้อยคำอาจปรากฏการใช้รูปภาษาที่ทำให้ความอ่อนลงมากกว่า 1 รูปภาษา

4. ผลการวิจัย

4.1 ประเภทของรูปภาพที่ทำให้ความอ่อนลงในภาษาไทย

จากกลุ่มข้อมูลที่ศึกษา ผู้วิจัยพบการใช้รูปภาพที่ทำให้ความอ่อนลงทั้งหมด 1,134 ถ้อยคำ และปรากฏการใช้รูปภาพที่ทำให้ความอ่อนลงทั้งหมด 1,596 ครั้ง สามารถจำแนกได้เป็น 8 ประเภท โดยเรียงลำดับความถี่การปรากฏจากมากไปน้อยได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1

ตารางแสดงประเภทของรูปภาพที่ทำให้ความอ่อนลงในภาษาไทย

ลำดับ	ประเภทของรูปภาพที่ทำให้ความอ่อนลงในภาษาไทย	ความถี่	ร้อยละ
1.	รูปภาพแสดงการคาดคะเน	633	39.66
	1.1 รูปภาพแสดงการคาดคะเนเพื่อแสดงความเป็นไปได้	414	25.94
	1.2 รูปภาพแสดงการคาดคะเนเพื่อแสดงการแบ่งรับแบ่งสู้	188	11.79
	1.3 รูปภาพแสดงการคาดคะเนเพื่อแสดงการคาดเดา	31	1.93
2.	รูปภาพแสดงการไม่ระบุชัดเจน	417	26.13
	2.1 รูปภาพแสดงการไม่ระบุชัดเจนเพื่อลดความชัดเจนของถ้อยคำ	325	20.36
	2.2 รูปภาพแสดงการไม่ระบุชัดเจนเพื่อลดปริมาณความถี่	71	4.45
	2.3 รูปภาพแสดงการไม่ระบุชัดเจนเพื่อบอกความไม่ชัดเจน	21	1.32
3.	กริยาแสดงสภาวะทางความคิด	227	14.22
	3.1 กริยาแสดงสภาวะทางความคิดเพื่อแสดงว่าถ้อยคำที่กล่าวเป็นความคิดเห็นของผู้พูดเพียงคนเดียว	168	10.52
	3.2 กริยาแสดงสภาวะทางความคิดเพื่อแสดงว่าถ้อยคำที่กล่าวเป็นเพียงความรู้สึกหรือความเชื่อเท่านั้น	59	3.70
4.	ประโยคคำถามเพื่อเสนอความคิดเห็น	217	13.60
	4.1 ประโยคคำถามแบบให้ตอบรับ-ปฏิเสธเพื่อเสนอความคิดเห็นที่เป็นกลาง	118	7.39
	4.2 ประโยคคำถามแบบให้ตอบรับ-ปฏิเสธเพื่อขอคำยืนยัน	66	4.14
	4.3 ประโยคคำถามแบบให้ตอบรับ-ปฏิเสธเพื่อถามความคิดเห็น	33	2.07
5.	รูปภาพแสดงการออกตัว	56	3.50
	5.1 การออกตัวว่าความคิดของตนอาจผิดพลาด	25	1.56
	5.2 การออกตัวว่าไม่แน่ใจต่อถ้อยคำที่กล่าว	21	1.31
	5.3 การออกตัวว่าไม่ใช่ผู้เชี่ยวชาญ	8	0.50
	5.4 การออกตัวว่าไม่ได้มีเจตนาทางลบ	2	0.13
6.	รูปภาพแสดงการสมมติเหตุการณ์	21	1.32
7.	รูปภาพแสดงการบอกปิดความรับผิดชอบ	15	0.94
	7.1 การอ้างถึงขอบเขตข้อมูลเท่าที่ทราบ	10	0.63
	7.2 การอ้างถึงสิ่งหรือบุคคลอื่น	5	0.31
8.	รูปภาพแสดงความลังเลใจ	10	0.63
	รวม	1,596	100.00

จากตารางข้างต้น จะเห็นได้ว่าผู้พูดภาษาไทยเลือกใช้ *รูปภาษาแสดงการคาดคะเน* ด้วยความถี่สูงสุดอย่างเห็นได้ชัด ในบทความนี้ ผู้วิจัยจึงขอเลือกนำเสนอรายละเอียดและตัวอย่างประเภทของรูปภาษาที่ทำให้ความอ่อนลงที่ผู้พูดภาษาไทยเลือกใช้ในความถี่สูงสุดอย่างละเอียด ส่วนประเภทของรูปภาษาที่ทำให้ความอ่อนลงอื่นๆ ผู้วิจัยจะขอลำถึงโดยสังเขป

4.1.1 รูปภาษาแสดงการคาดคะเน

รูปภาษาแสดงการคาดคะเน หมายถึง การที่ผู้พูดภาษาไทยใช้ถ้อยคำเพื่อสื่อว่าสิ่งที่กล่าวเป็นเพียงการคาดคะเน หรือการคาดการณ์ล่วงหน้าของตนเท่านั้น ยังมีได้เป็นสิ่งที่ผู้พูดเองมั่นใจว่าจะเกิดขึ้นแน่นอนตามนั้นทั้งหมด หรือเป็นข้อเท็จจริงที่ได้รับการพิสูจน์แล้วอย่างแน่ชัด คำหรือถ้อยคำที่มักปรากฏใช้ เช่น อาจ อาจจะ น่าจะ คง คงจะ อาจเป็นไปได้อาจ เป็นไปได้ว่า มีความเป็นไปได้ มีความเป็นไปได้ว่า สามารถจำแนกออกเป็น 3 ประเภทย่อย ได้แก่ รูปภาษาแสดงการคาดคะเนเพื่อแสดงความเป็นไปได้ รูปภาษาแสดงการคาดคะเนเพื่อแสดงการแบ่งรับแบ่งสู้ และรูปภาษาแสดงการคาดคะเนเพื่อแสดงการคาดเดา

1) รูปภาษาแสดงการคาดคะเนเพื่อแสดงความเป็นไปได้

รูปภาษาแสดงการคาดคะเนเพื่อแสดงความเป็นไปได้ หมายถึง การใช้ถ้อยคำที่สื่อว่าผู้พูดภาษาไทยคาดคะเนว่าสิ่งที่กล่าวมีโอกาสเกิดขึ้นในระดับที่อาจเป็นไปได้เท่านั้น มิได้เป็นสิ่งที่กล่าวอย่างมั่นใจ หรือมีข้อยืนยันที่สามารถพิสูจน์ได้อย่างแน่ชัด ผู้พูดภาษาไทยมักใช้รูปภาษานี้เพื่อลดการผูกมัดระหว่างผู้พูดเองกับถ้อยคำในการให้ข้อมูลหรือเสนอความคิดเห็นในบริบทที่ผู้พูดค่อนข้างมีความมั่นใจ ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 3

จากการศึกษาพบว่าการทำเหมืองแร่ทองคำ อาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดการปนเปื้อน เห็นได้จากการวิเคราะห์ปริมาณสารหนูในดินบริเวณรอบบ่อเก็บกากแร่ที่ 2 ของเหมืองแร่ทองคำ อำเภอทับคล้อ จังหวัดพิจิตร ในช่วงเดือนตุลาคม พ.ศ. 2558 (ฤดูฝน) พบการปนเปื้อนของสารหนูเกินค่ามาตรฐาน (3.9 mg/kg) ซึ่งสอดคล้องกับรายงานการตรวจวิเคราะห์ปริมาณสารหนูในดินบริเวณดังกล่าว ในช่วงเดือนมิถุนายน ในปีเดียวกัน

ตัวอย่างนี้เป็นข้อมูลจากบทความวิชาการ ผู้เขียนเสนอความคิดเห็นเพื่ออภิปรายผลการวิจัยโดยใช้รูปภาษาแสดงการคาดคะเน “อาจ” เพื่อสื่อว่าข้อคิดเห็นที่เสนอมีโอกาสเกิดขึ้นในระดับที่อาจเป็นไปได้เท่านั้น อาจจะถูกต้อง หรือไม่ถูกต้องก็ได้ เมื่อพิจารณาบริบทจะเห็นได้ว่าผู้เขียนได้กล่าวถึงหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับข้อคิดเห็นที่เสนอ ได้แก่ รายงานการตรวจวิเคราะห์ปริมาณสารหนู เพื่อสนับสนุนความคิดเห็นของตน กล่าวได้ว่าผู้เขียนค่อนข้างมีความมั่นใจต่อถ้อยคำที่กล่าว แต่ก็มิได้ต้องการผูกมัดตนเองกับถ้อยคำนั้น จึงเลือกใช้รูปภาษาดังกล่าวเพื่อปกป้องตนเองในกรณีที่อาจมีการพบข้อพิสูจน์อื่นที่สามารถหักล้างถ้อยคำที่ผู้เขียนกล่าวได้ในภายหลัง

2) รูปภาษาแสดงการคาดคะเนเพื่อแสดงการแบ่งรับแบ่งสู้

รูปภาษาแสดงการคาดคะเนเพื่อแสดงการแบ่งรับแบ่งสู้ หมายถึง การใช้ถ้อยคำที่สื่อว่าผู้พูดภาษาไทยมีความมั่นใจ หรือมีความคิดเห็นตามถ้อยคำที่กล่าวเพียงบางส่วนเท่านั้น ผู้พูดภาษาไทยมักใช้รูปภาษานี้เพื่อลดน้ำหนักของถ้อยคำที่คุกคามคู่สนทนา ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 4

- 1 A: แล้วก็มีเรื่องนิยามศัพท์เฉพาะข้อหนึ่ง กับตรงขอบเขตข้อหนึ่ง
- 2 มันเหมือนกัน B อาจจะตัดออกอันนั้นก็ได้อะ
- 3 B: อะ

ตัวอย่างนี้เป็นข้อมูลจากการสัมภาษณ์วิชาการ A ได้แนะนำให้ B แกไขวิธีการเขียนงานของ B ซึ่งการที่ผู้พูดแนะนำให้อีกฝ่ายกระทำการบางอย่างตามความคิดเห็นของตน อาจเรียกได้ว่าเป็นการกระทำที่ผู้พูดแสดงว่าตนเหนือกว่าผู้ฟังและทำให้ผู้ฟังรู้สึกว่าการกระทำดังกล่าวถูกบังคับ ดังที่บราวน์และเลวินสัน (Brown & Levinson, 1987) กำหนดให้การแนะนำเป็นวัจนกรรมที่คุกคามหน้าด้านลบของผู้ฟัง เนื่องจากเป็นวัจนกรรมที่คุกคามความต้องการเป็นอิสระของผู้ฟัง เช่นเดียวกับสเปนเซอร์-โอที (Spencer-Oatey, 2000) ที่เสนอแนวคิดทฤษฎี “การจัดการความสัมพันธ์ (Rapport Management Model)” และได้กล่าวถึง “สิทธิความเท่าเทียม (Equity rights)” อันหมายถึง ความเชื่อที่ว่าเราจะได้รับสิทธิส่วนตัวเองบ้างจากผู้อื่นและได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมยุติธรรม เช่น การไม่ถูกบังคับจนเกินไป ด้วยเหตุนี้ A จึงใช้รูปภาษาแสดงการคาดคะเน “อาจจะ” ในการแนะนำ เพื่อแบ่งรับแบ่งสู้ว่า ข้อแนะนำที่ A อยากให้ B แกไข A มีความมั่นใจเพียงบางส่วนเท่านั้น B อาจจะเห็นด้วยหรือไม่ก็ได้ และไม่ได้บังคับให้ B ต้องปฏิบัติตามที่ตนเองแนะนำ เพื่อลดการบังคับและเปิดโอกาสให้ B ได้ตัดสินใจเลือกที่จะกระทำหรือไม่กระทำตามข้อแนะนำนั้นๆ ด้วยตนเอง

3) รูปภาษาแสดงการคาดคะเนเพื่อแสดงการคาดเดา

รูปภาษาแสดงการคาดคะเนเพื่อแสดงการคาดเดา หมายถึง การใช้ถ้อยคำที่สื่อว่าถ้อยคำที่กล่าวเป็นเพียงการคาดคะเน หรือเป็นข้อสันนิษฐานที่มาจากอวัสัยของผู้พูดภาษาไทยเท่านั้น ผู้พูดภาษาไทยมักใช้รูปภาษานี้เพื่อลดการผูกมัดระหว่างตนเองกับถ้อยคำในการให้ข้อมูลหรือเสนอความคิดเห็นในบริบทที่มาจากอวัสัยของผู้พูดเอง มิได้คาดคะเนหรือคาดการณ์จากหลักฐานที่เกี่ยวข้อง หรือมีการให้เหตุผลอย่างสมเหตุสมผล ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 5

The Speed of Dark เป็นบทประพันธ์ของอลิซาเบธ มูน (Elizabeth Moon, 1945) นักเขียนชาวอเมริกันที่มาสรางสรรค์ผลงานประเภทบันเทิงคดีแนววิทยาศาสตร์ (science fiction) และจินตนิมิต (fantasy) โดยเฉพาะอย่างยิ่งบันเทิงคดีแนววิทยาศาสตร์ที่มีเรื่องเกี่ยวกับการต่อสู้ทางการทหาร (military science fiction theme) ซึ่งน่าจะมาจากภูมิหลังของเธอที่เคยทำงานในกองทัพอากาศ มาก่อน

ตัวอย่างนี้เป็นข้อมูลจากบทความวิชาการ ผู้เขียนเสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับภูมิหลังของอลิซาเบธ มูน โดยใช้รูปภาษาแสดงการคาดคะเน “น่าจะ” เมื่อพิจารณาบริบทจะเห็นได้ว่าข้อคิดเห็นที่ผู้เขียนเสนอเป็นการคาดเดาที่มาจากอวัสัยของผู้เขียนเท่านั้น มิได้มีการให้หลักฐานที่ได้รับการพิสูจน์แล้วเพื่อสนับสนุนข้อคิดเห็นของตน ซึ่งรูปภาษาดังกล่าวช่วยให้ความคิดเห็นที่เสนอฟังดูอ่อนลงและผู้เขียนก็ไม่ต้องรับผิดชอบต่อถ้อยคำที่กล่าวหากมีข้อพิสูจน์ที่สามารถหักล้างได้ในภายหลัง เนื่องจากผู้เขียนได้สื่อให้เห็นก่อนแล้วว่าตนเพียงแต่คาดเดาเท่านั้น ไม่ได้มีความมั่นใจและยังไม่มีข้อพิสูจน์ที่สามารถยืนยันได้อย่างแน่ชัด เพราะฉะนั้นข้อคิดเห็นที่เสนออาจจะถูกต้องหรือไม่ถูกต้องก็ย่อมได้

ชไนเดอร์ (Schneider, 2010, p. 257) กล่าวว่า รูปภาษากลุ่มนี้มีส่วนที่ทับซ้อนกับทัศนภาวะประเภท “ทัศนภาวะสัจฐาน (epistemic modality)” ซึ่งเป็นรูปภาษาที่แสดงระดับความมั่นใจ หรือความเชื่อของผู้พูด เมื่อ

พิจารณาผลการวิเคราะห์ที่ผู้วิจัยนำเสนอจากกล่าวได้ว่า รูปภาพแสดงการคาดคะเนสามารถทำหน้าที่แสดงทัศนภาวะก็ได้ เนื่องจากมีส่วนที่ทับซ้อนกันในแง่ของการเป็นกลไกทางภาษาที่สามารถใช้เพื่อลดระดับความมั่นใจของผู้พูดต่อสิ่งที่กล่าว ทว่า มีส่วนที่ต่างกันตรงที่รูปภาพแสดงการคาดคะเนที่ผู้วิจัยจำแนกให้เป็นรูปภาพที่ทำให้ความอ่อนลงในงานวิจัยนั้นๆ ผู้พูดจะใช้เพื่อลดระดับความมั่นใจของผู้พูดเองต่อสิ่งที่กล่าว โดยมีเจตนาที่สำคัญ คือ เพื่อลดการผูกมัดระหว่างตนเองกับถ้อยคำและลดน้ำหนักของถ้อยคำที่อาจคุกคามคู่สนทนาให้ดูอ่อนลง

4.1.2 รูปภาพแสดงการไม่ระบุชัดเจน

รูปภาพแสดงการไม่ระบุชัดเจน หมายถึง การที่ผู้พูดภาษาไทยใช้ถ้อยคำให้มีความหมายกว้างๆ โดยการลดความชัดเจน ลดปริมาณความถี่ หรือการไม่กล่าวเจาะจงถึงสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เพื่อสร้างความคลุมเครือให้กับถ้อยคำคำหรือถ้อยคำที่มักปรากฏใช้ เช่น เหมือน เหมือนกับ ดู ดูเหมือนว่า บาง บางที บางครั้ง แทบ แทบจะ พอ พอจะ ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 6

บางมหาวิทยาลัยมีชุดนักศึกษาที่ต้องร้อยกระดุมตลอดซึ่งบางครั้งก็ทำให้เสียเวลา

ตัวอย่างนี้เป็นข้อมูลจากบทความแสดงความคิดเห็น จะเห็นได้ว่าผู้เขียนมีการใช้คำบอกปริมาณ “บาง” สองตำแหน่งด้วยกัน ได้แก่ “บางมหาวิทยาลัย” และ “บางครั้ง” อย่างไรก็ตาม คำบอกปริมาณ “บาง” สองคำนี้สื่อเจตนาที่แตกต่างกัน กล่าวคือ “บางมหาวิทยาลัย” ในส่วนต้นของข้อความเป็นการใช้คำบอกปริมาณ “บาง” ที่ผู้เขียนใช้เพื่อให้ข้อมูลตามข้อเท็จจริงกับผู้อ่านว่า ในประเทศไทยมีมหาวิทยาลัยส่วนหนึ่งออกกฎให้นักศึกษาต้องร้อยกระดุมชุดนักศึกษา ในขณะที่ “บางครั้ง” ที่ปรากฏในข้อความว่า “...ซึ่งบางครั้งก็ทำให้เสียเวลา” เป็นรูปภาพแสดงการไม่ระบุชัดเจนที่ผู้เขียนใช้เพื่อลดการรับผิดชอบและปกป้องตนเองมิให้ถูกโต้แย้งจากผู้อื่นที่เห็นต่างได้ เนื่องจากเป็นกลไกทางภาษาที่ผู้เขียนใช้เพื่อสื่อว่าผู้เขียนมิได้ตัดสินใจว่าการร้อยกระดุมชุดนักศึกษาจะทำให้ผู้สวมใส่ชุดนักศึกษาต้องเสียเวลาทุกครั้ง กล่าวให้เข้าใจโดยง่าย คือ ในความเป็นจริงแล้ว หากผู้เขียนเสนอข้อคิดเห็นว่า การร้อยกระดุมชุดนักศึกษาเป็นเรื่องที่ทำให้เสียเวลา ผู้ที่สวมใส่ชุดนักศึกษาก็ย่อมต้องเสียเวลาทุกครั้ง เนื่องจากการกระทำสิ่งเดียวกัน แต่ผู้เขียนก็เลือกใช้รูปภาพ “บางครั้ง” เพื่อไม่แสดงการตัดสินใจขาดในการเสนอข้อคิดเห็นดังกล่าว

4.1.3 กริยาแสดงสภาวะทางความคิด

กริยาแสดงสภาวะทางความคิด หมายถึง การที่ผู้พูดภาษาไทยใช้กริยาเพื่อสื่อว่าสิ่งที่กล่าวเป็นความคิดเห็นของตนเพียงคนเดียว หรือเป็นเพียงความรู้สึก ความเชื่อเท่านั้น ยังไม่ใช่ข้อเท็จจริงที่ได้รับการพิสูจน์ คำหรือถ้อยคำที่มักปรากฏใช้ เช่น (เรา)ว่า (เรา)คิดว่า (หนู)มองว่า (ดิฉัน)รู้สึกว่ (ผม)เดาว่า (ข้าพเจ้า)สันนิษฐานว่า ตามที่เราคิดไว้ สำหรับเรา ส่วนตัวคิดว่า ในความคิดของเรา ในสายตาเรา ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 7

1	A:	<u>สำหรับเรานะ เราคิดว่า</u> ไอ้สองอันเนี่ยอยู่สุดท้ายโอเค
2	B:	โอเค

ตัวอย่างนี้เป็นข้อมูลจากการสนทนาแบบเน้นภารกิจ A เสนอความคิดเห็นโดยใช้กริยาแสดงสภาวะทางความคิด “สำหรับเรา” และ “เราคิดว่า” (ในบรรทัดที่ 1) รูปภาษานี้จะช่วยลดการผูกมัดระหว่าง A กับความถูกต้องของถ้อยคำ เพราะ A ได้แสดงให้เห็นก่อนแล้วว่า ข้อคิดเห็นที่ A เสนอเป็นความคิดของ A เพียงคนเดียวเท่านั้น

อาจจะยังไม่ถูกต้อง หรือมีผู้อื่นที่เห็นต่างไป อีกทั้งยังเป็นกลไกทางภาษาที่เอื้อให้ B ได้ลองพิจารณาว่าเห็นด้วยกับข้อเสนอของ A หรือไม่ ซึ่งก็เท่ากับลดการบังคับให้ B ต้องเชื่อตามที่ A เสนอเท่านั้น

หวัง (Wang, 2019) กล่าวว่า ภาษากลุ่มนี้สามารถใช้ทำหน้าที่เน้นย้ำความคิด หรือเพิ่มระดับความมั่นใจของผู้พูดก็ได้ อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาผลการวิเคราะห์ที่ผู้วิจัยนำเสนอ จะเห็นได้ว่าผู้พูดภาษาไทยมักใช้การแสดงสภาวะทางความคิดในบริบทที่ต้องการลดผลในแง่ลบที่อาจเกิดขึ้นทั้งต่อตนเองและคู่สนทนา กล่าวคือ ภาษากลุ่มนี้จะช่วยให้เห็นว่า สิ่งที่กล่าวเป็นความคิดเห็นของตนเพียงคนเดียว หรือเป็นเพียงความรู้สึก ความเชื่อเท่านั้น มิได้เหมารวมว่าทุกคนต้องคิดเห็นตรงกัน หรือเป็นข้อเท็จจริงที่ได้รับการพิสูจน์ว่าถูกต้องแล้วแน่นอน เพื่อปกป้องตนเองในกรณีที่ผู้พูดภาษาไทยอาจกล่าวถ้อยคำที่ไม่เป็นจริงและลดน้ำหนักการคุกคามคู่สนทนา โดยการเปิดโอกาสให้คู่สนทนาสามารถโต้แย้ง หรือปฏิเสธความคิดเห็นได้อย่างอิสระ ด้วยเหตุนี้ อาจกล่าวได้ว่ากริยาแสดงสภาวะทางความคิดที่ผู้วิจัยจำแนกให้เป็นภาษากลุ่มนี้ทำหน้าที่เน้นย้ำความคิดแต่อย่างใด ทว่า ผู้พูดภาษาไทยเลือกใช้ภาษากลุ่มนี้ในฐานะ “กลไกการปฏิสัมพันธ์ (interactional markers)” ซึ่งมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ คือ เพื่อให้การสื่อสารเป็นไปอย่างราบรื่น หรือหลีกเลี่ยงความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้นขณะปฏิสัมพันธ์

4.1.4 ประโยคคำถามเพื่อเสนอความคิดเห็น

ประโยคคำถามเพื่อเสนอความคิดเห็น หมายถึง การที่ผู้พูดภาษาไทยใช้รูปประโยคคำถามในการเสนอความคิดเห็นต่าง ๆ แทนการใช้รูปประโยคบอกเล่า เพื่อเปิดโอกาสให้คู่สนทนาตอบกลับว่าเห็นด้วยกับข้อคิดเห็นที่เสนอหรือไม่ (Fujii, 2012, p. 645) จากกลุ่มข้อมูลที่ศึกษา ผู้วิจัยพบว่าผู้พูดภาษาไทยมักใช้รูปประโยคคำถามแบบให้ตอบรับ-ปฏิเสธ ในการเสนอความคิดเห็น ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 8

1	A:	อันนี้ต้องเริ่มอันนี้ก่อน_ _ แล้วก็, (0.76)
2	B:	มันคือ::พยายามจะข้าม_ <u>รีเปล่า</u> (2.96) ดูทำทุกวิถีทาง
3		แล้วก็ ข้ามไม่ได้อยู่ดี
4	A:	อืม (2.42) แต่ อันนี้ ไม่มี อันนี้จะคล้ายอันนี้::
5	B:	อืม

ตัวอย่างนี้เป็นข้อมูลจากการสนทนาแบบเน้นภารกิจ B เสนอความคิดเห็นโดยใช้รูปประโยคคำถามแบบให้ตอบรับ-ปฏิเสธ “รีเปล่า” (ในบรรทัดที่ 2) ซึ่งช่วยให้การเสนอความคิดเห็นของ B ฟังดูอ่อนลงและลดการบังคับให้ A ต้องเชื่อตามข้อเสนอของ B เท่านั้น เนื่องจากเป็นกลไกทางภาษาที่ B เปิดโอกาสให้ A พิจารณาว่าเห็นด้วยกับข้อคิดเห็นที่ตนเสนอหรือไม่โดยอิสระ ดังจะเห็นได้จากการที่ A เห็นต่างและโต้แย้ง B กลับมา (ในบรรทัดที่ 4)

การใช้รูปประโยคคำถามในการเสนอความคิดเห็นเพื่อเปิดโอกาสให้คู่สนทนาตอบกลับว่าเห็นด้วยกับความคิดที่เสนอหรือไม่สะท้อนให้เห็นลักษณะการปฏิสัมพันธ์ของสังคมไทยที่ผู้พูดมักจะคำนึงถึงความรู้สึกของคู่สนทนา (hearer-oriented) สอดคล้องกับข้อมูลการสนทนาในภาษาญี่ปุ่น ดังปรากฏในงานวิจัยของฟูจิอิ (Fujii, 2012) ที่ศึกษาเปรียบเทียบการสนทนาแบบเน้นภารกิจในภาษาญี่ปุ่นและภาษาอังกฤษแบบอเมริกัน ผลการศึกษาพบว่าในการเสนอความคิดเห็น ผู้พูดภาษาญี่ปุ่นมักใช้รูปประโยคคำถามมากกว่ารูปประโยคบอกเล่าอย่างชัดเจน ในขณะที่ผู้พูดภาษาอังกฤษมีแนวโน้มที่จะใช้รูปประโยคบอกเล่ามากกว่า

4.1.5 รูปภาษาแสดงการออกตัว

รูปภาษาแสดงการออกตัว หมายถึง การที่ผู้พูดภาษาไทยใช้ถ้อยคำเพื่อพูดกันหรือแก้ตัวไว้ก่อนว่าตนไม่ได้มั่นใจว่าถ้อยคำที่กล่าวจะถูกต้อง หรือไม่ได้มีความเชี่ยวชาญต่อถ้อยคำที่กล่าวมากนัก หรือไม่ได้มีเจตนาทางลบใดๆ คำหรือถ้อยคำที่มักปรากฏใช้ได้แก่ ถ้อยคำที่สื่อว่าผู้พูดประเมินค่าความคิดเห็นของตนในทางลบ เช่น เท่าที่คิดมั่วๆ ถ้อยคำที่สื่อว่าผู้พูดยังไม่แน่ใจต่อถ้อยคำที่กล่าว เช่น อันนี้บอกก่อนเลยว่ายังไม่แน่ใจ ถ้อยคำที่สื่อว่าผู้พูดประเมินค่าความสามารถของตนในทางลบ เช่น คนนอก ไม่ใช่แนวที่ถนัด ไม่มีความเชี่ยวชาญ ไม่ค่อยมีความรู้ และถ้อยคำที่สื่อว่าผู้พูดไม่ได้มีเจตนาทางลบต่อคู่สนทนา เช่น ไม่ได้บอกว่าไม่ดี ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 9

ต่อไปผู้รับประโยชน์นะครับ สิ่งที่ได้รับนั้นคือ เออ โดยตัวอย่างเนี่ย ผู้รับประโยชน์ไม่ต้องทำอะไร จะมีคนทำให้ะครับ อันนี้บอกก่อนเลยว่าก็ยังไม่แน่ใจเหมือนกันนะครับ

ตัวอย่างข้างต้นเป็นข้อมูลจากการสัมภาษณ์วิชาการ จะเห็นว่าผู้พูดเสนอผลการวิเคราะห์ที่ได้จากงานวิจัยของตนเอง โดยใช้รูปภาษาแสดงการออกตัว “อันนี้บอกก่อนเลยว่าก็ยังไม่แน่ใจเหมือนกันนะครับ” เพื่อพูดกันหรือแก้ตัวไว้ก่อนว่าตนเองก็ยังมิได้แน่ใจต่อข้อคิดเห็นที่เสนอ เพราะฉะนั้น อาจจะมีผู้ที่เห็นต่างออกไป หรือหากข้อคิดเห็นที่เสนอนั้นได้รับการพิสูจน์ว่าไม่ถูกต้อง ผู้พูดก็ไม่ต้องรับผิดชอบต่อถ้อยคำนั้น

4.1.6 รูปภาษาแสดงการสมมติเหตุการณ์

รูปภาษาแสดงการสมมติเหตุการณ์ หมายถึง การที่ผู้พูดภาษาไทยใช้ถ้อยคำเพื่อสื่อว่าถ้อยคำที่กล่าวเป็นเหตุการณ์ที่ยังไม่เกิดขึ้น เพราะฉะนั้นถ้อยคำที่กล่าวนั้นอาจไม่เป็นจริง หรือเกิดการเปลี่ยนแปลงในภายหลัง คำหรือถ้อยคำที่มักปรากฏใช้ เช่น สมมติ สมมติว่า สมมติละ ถ้า ถ้าสมมติ ถ้าสมมติว่า หาก ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 10

1 A: สมมติละ สมมติละ อันนี้เดินด้วยกันก่อน
2 B: อ้า

ตัวอย่างนี้เป็นข้อมูลจากการสนทนาแบบเน้นภารกิจ A ใช้รูปภาษาแสดงการสมมติเหตุการณ์ “สมมติละ” ในการเสนอความคิดเห็น (ในบรรทัดที่ 1) รูปภาษาดังกล่าวจะช่วยลดการผูกมัดระหว่าง A กับถ้อยคำ เนื่องจากเป็นกลไกทางภาษาที่ A ใช้เพื่อสื่อว่าข้อคิดเห็นที่เสนอเป็นเหตุการณ์ที่ยังไม่เกิดขึ้น เพราะฉะนั้นอาจไม่เป็นจริง หรืออาจเกิดการเปลี่ยนแปลงได้ และช่วยลดการบังคับผู้ฟัง เนื่องจากเป็นกลไกทางภาษาที่ A ใช้เพื่อขอให้ B ลองพิจารณาความเห็นที่เสนอว่าเป็นไปได้หรือไม่

4.1.7 รูปภาษาแสดงการบอกปิดความรับผิดชอบ

รูปภาษาแสดงการบอกปิดความรับผิดชอบ หมายถึง การที่ผู้พูดภาษาไทยใช้ถ้อยคำเพื่อพูดจำกัดส่วนข้อมูลที่จะรับผิดชอบ หรือแสดงว่าความรับผิดชอบเป็นเรื่องของสิ่งหรือบุคคลอื่น คำหรือถ้อยคำที่มักปรากฏใช้ได้แก่ เท่าที่ + ถ้อยคำบอกแหล่งข้อมูล เช่น เท่าที่สืบค้น เท่าที่เคยไปหาดู และจากที่.../สรุปความจาก.../อ้างอิงจาก... + ถ้อยคำแสดงถึงสิ่ง/บุคคลอื่น เช่น อ้างอิงจาก (ชื่อนักวิจัย) ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 11

ที่นี้ผู้รับสิ่งของนะครับ ไม่ได้มีแบบเดียนะครับ มีผู้รับสิ่งของประเภทที่เป็นการกระทำ
ด้วยนะครับ อันนี้ก็ได้คิดเองนะครับ จริง ๆ ก็อ้างอิงจากอาร์แอนด์เคเหมือนกันครับ
เขาก็พูดเหมือนกันว่าผู้รับสิ่งของไม่ได้จะเป็นสิ่งของท่านั้นครับ

ตัวอย่างนี้เป็นข้อมูลจากการสัมภาษณ์วิชาการ ผู้พูดเสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดกลุ่มประเภทข้อมูลในงานวิจัยของตนเอง ทั้งนี้ ผู้พูดมิได้ต้องการผูกมัดตนเองกับข้อคิดเห็นที่เสนอ ดังจะเห็นได้จากการที่ผู้พูดกล่าวว่า “อันนี้ก็ได้คิดเองนะครับ” ซึ่งผู้พูดต้องการสื่อว่าข้อคิดเห็นดังกล่าวมิได้มาจากความคิดของผู้พูดเองและเลือกใช้
รูปภาษาแสดงการบอกปิดความรับผิดชอบ “อ้างอิงจาก...” เพื่อลดความรับผิดชอบของตนในกรณีที่ข้อคิดเห็น
ดังกล่าวได้รับการพิสูจน์ว่าไม่ถูกต้อง หรือมีผู้ที่เห็นต่างไป โดยการบอกว่าถ้อยคำที่กล่าวนำมาจากบุคคลอื่น มิได้
เกี่ยวข้องกับตนเองแต่อย่างใด

ทั้งนี้ ในทางหนึ่งการอ้างอิงบุคคลอื่นอาจเป็นกลวิธีทางภาษาที่ผู้พูดภาษาไทยใช้เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือ
ให้กับถ้อยคำที่ตนกล่าว อย่างไรก็ตาม การอ้างถึงสิ่งหรือบุคคลอื่นที่ผู้วิจัยจำแนกให้เป็นรูปภาษาที่ทำให้ความอ่อนลง
ในงานวิจัยนั้นมิได้ทำหน้าที่เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือให้กับถ้อยคำ ทว่า ผู้พูดเลือกใช้รูปภาษากลุ่มนี้เพื่อรักษา
“หน้าด่านบวก” ของตนเองที่ไม่ต้องการให้ข้อมูลหรือบอกกล่าวสิ่งที่เป็นเท็จ เพราะต้องการเป็นที่ยอมรับของคน
อื่นๆ ในสังคม โดยการบอกว่าถ้อยคำที่กล่าวนำมาจากสิ่งหรือบุคคลอื่น มิได้มาจากความคิดของตนเองแต่อย่างใด
สอดคล้องกับที่เฟรเซอร์ (Fraser, 1980, p. 345) เสนอไว้ว่าผู้พูดมักจะอ้างถึงสิ่งอื่น เพื่อ “ทำให้หลุดพ้นจากความ
รับผิดชอบ (get off the hook)” เมื่อผู้พูดไม่ต้องการผูกมัดตนเองกับถ้อยคำที่กล่าว

4.1.8 รูปภาษาแสดงความลังเลใจ

รูปภาษาแสดงความลังเลใจ หมายถึง การที่ผู้พูดภาษาไทยใช้ถ้อยคำเพื่อสื่อว่าถ้อยคำที่กล่าวเป็นสิ่งที่ตน
ยังตัดสินใจไม่ได้ คำหรือถ้อยคำที่มักปรากฏใช้ได้แก่ ถ้อยคำแสดงความลังเลใจ เช่น ไม่รู้ละ ยังไงไม่รู้ละ และคำ
บอกมาลาแสดงความหมายคาดคะเน ‘มั้ง’ ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 12

1	A:	มีสองอัน_อันนี้::กะอันนี้ต่อกัน <u>มั้ง</u> อันนี้เคลื่อนไหวดังี้ ดังี้
2	B:	อืม

ตัวอย่างนี้เป็นข้อมูลจากการสนทนาแบบเน้นภารกิจ A เสนอความคิดเห็นว่า “มีสองอัน_อันนี้::กะอันนี้
ต่อกัน” หลังจากนั้น A ก็ใช้รูปภาษาแสดงความลังเลใจ “มั้ง” (ในบรรทัดที่ 1) เพื่อสื่อให้ B เห็นว่าตนเองยังลังเลใจ
ต่อข้อคิดเห็นที่เสนอ กลไกทางภาษาดังกล่าวจะช่วยลดการผูกมัดระหว่าง A กับถ้อยคำและลดการบังคับคู่สนทนา
เนื่องจาก A ได้สื่อให้เห็นว่าตนเองยังมิได้ยืนยันว่าข้อคิดเห็นของตนจะถูกต้อง เพราะฉะนั้น หากข้อคิดเห็นที่เสนอ
ได้รับการพิสูจน์ว่าไม่เป็นจริง A ก็ไม่ต้องรับผิดชอบต่อถ้อยคำที่กล่าว อีกทั้งการบอกว่าตนเองยังลังเลใจก็เป็น
การเปิดโอกาสให้คู่สนทนาสามารถโต้แย้งกลับไปได้

กล่าวโดยสรุป ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าผู้พูดภาษาไทยมีการใช้รูปภาษาที่ทำให้ความอ่อนลงบ่อยครั้ง
และหลากหลายประเภทเพื่อทำให้การปฏิสัมพันธ์เป็นไปอย่างราบรื่น ในหัวข้อถัดไป ผู้วิจัยจะกล่าวถึงลักษณะการ
ปรากฏของรูปภาษาที่ทำให้ความอ่อนลงในภาษาไทย

4.2 ลักษณะการปรากฏของรูปภาษาที่ทำให้ความอ่อนลงในภาษาไทย

จากการศึกษาพบว่ารูปภาษาที่ทำให้ความอ่อนลงในภาษาไทยมีลักษณะการปรากฏที่น่าสนใจ เนื่องจากสามารถปรากฏเดี่ยวๆ และปรากฏรวมกันได้ ดังนี้

ตารางที่ 2

ตารางแสดงลักษณะการปรากฏของรูปภาษาที่ทำให้ความอ่อนลงในภาษาไทย

ลักษณะการปรากฏของรูปภาษาที่ทำให้ความอ่อนลงในภาษาไทย				
ลำดับ	ลักษณะการปรากฏ	จำนวน	ร้อยละ	รูปภาษาที่พบมากที่สุด
1.	ปรากฏเดี่ยว	814	71.78	รูปภาษาแสดงการคาดคะเน
2.	ปรากฏรวมกัน	320	28.22	
	จำนวน 2 รูปภาษา	225	19.84	กริยาแสดงสภาวะทางความคิด + รูปภาษาแสดงการคาดคะเน
	จำนวน 3 รูปภาษา	67	5.90	รูปภาษาแสดงการไม่ระบุชัดเจน + รูปภาษาแสดงการไม่ระบุชัดเจน + รูปภาษาแสดงการไม่ระบุชัดเจน
	จำนวน 4-8 รูปภาษา	28	2.48	กริยาแสดงสภาวะทางความคิด + รูปภาษาแสดงการคาดคะเน + รูปภาษาแสดงการคาดคะเน + รูปภาษาแสดงการไม่ระบุชัดเจน
	รวม	1,134	100.00	

จากตารางข้างต้น จะเห็นได้ว่าผู้พูดภาษาไทยใช้รูปภาษาที่ปรากฏเดี่ยวมากถึง 814 ถ้อยคำ คิดเป็นร้อยละ 71.78 ของถ้อยคำที่ปรากฏทั้งหมด โดยจะใช้ รูปภาษาแสดงการคาดคะเน มากที่สุด และใช้รูปภาษาที่ปรากฏรวมกันเพียง 320 ถ้อยคำ คิดเป็นร้อยละ 28.22 ของถ้อยคำที่ปรากฏทั้งหมด ทั้งนี้ผู้พูดภาษาไทยจะใช้รูปภาษาที่ปรากฏรวมกันตั้งแต่ 2-8 รูปภาษา โดยรูปแบบที่ปรากฏมากที่สุด คือ รูปภาษาที่ปรากฏรวมกันจำนวน 2 รูปภาษา ซึ่งพบมากถึง 225 ถ้อยคำ คิดเป็นร้อยละ 19.84 ของถ้อยคำที่ปรากฏทั้งหมด โดยจะใช้กริยาแสดงสภาวะทางความคิด + รูปภาษาแสดงการคาดคะเน มากที่สุด ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 13 ตัวอย่างการใช้รูปภาษาที่ปรากฏเดี่ยว

- 1 A: เนี่ย เดี่ยวนะ อันเนี่ย น่าจะต่อกัน เป็นตอนจบ
- 2 B: อืมอืมอืมอืมอืม

ตัวอย่างนี้เป็นข้อมูลจากการสนทนาแบบเน้นภารกิจ A เสนอความคิดเห็นของตนโดยใช้รูปภาษาแสดงการคาดคะเน “น่าจะ” เพียงรูปภาษาเดียวเท่านั้น (ในบรรทัดที่ 1) เพื่อให้การเสนอความคิดเห็นดูอ่อนลง และ B ก็ตอบรับข้อคิดเห็นของ A ด้วยถ้อยคำแสดงการเป็นผู้ฟัง “อืมอืมอืมอืมอืม” (ในบรรทัดที่ 2)

ตัวอย่างที่ 14 ตัวอย่างการใช้รูปภาษาที่ปรากฏร่วมกัน

- (1) ผมคิดว่า น่าจะเป็นแนวทางการวิเคราะห์ แล้วก็อธิบายวิธีคิดของคนไทยได้ดีอีกแนวทางหนึ่ง
- (2) แต่บทหนึ่งดูจะยังไม่ค่อยคมเท่าไร โดยเฉพาะเมื่อมองว่าพล็อตเรื่องเป็นการวางเหลี่ยมคมเพื่อต่อรองผลประโยชน์กับคนระดับเจ้าของทีมบาสเก็ตบอล
- (3) ผมว่า จุดที่น่าจะเป็นจุดเริ่มต้นของปมดังกล่าวนี้นะครับ ก็น่าจะมาในช่วงของความตื่นตัวของการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ก็ประมาณปี 2500 ถึง 2530 ราวๆ นั้น

ตัวอย่างข้างต้นนี้เป็นข้อมูลการใช้รูปภาษาที่ปรากฏร่วมกัน ดังจะเห็นว่า (1) ผู้พูดภาษาไทยใช้รูปภาษาที่ทำให้ความอ่อนลงที่ปรากฏร่วมกันจำนวน 2 รูปภาษาในการเสนอความคิดเห็น ได้แก่ กริยาแสดงสภาวะทางความคิด “ผมคิดว่า” ซึ่งปรากฏในตำแหน่งแรก ร่วมกับรูปภาษาแสดงการคาดคะเน “น่าจะ”

(2) ผู้พูดภาษาไทยใช้รูปภาษาที่ทำให้ความอ่อนลงที่ปรากฏร่วมกันจำนวน 3 รูปภาษาในการวิจารณ์ ได้แก่ รูปภาษาแสดงการไม่ระบุชัดเจน “ดูจะ” “(ไม่)ค่อย” และ “เท่าไร”

(3) ผู้พูดภาษาไทยใช้รูปภาษาที่ทำให้ความอ่อนลงที่ปรากฏร่วมกันจำนวน 4 รูปภาษาในการเสนอความคิดเห็น ได้แก่ กริยาแสดงสภาวะทางความคิด “ผมว่า” ซึ่งปรากฏในตำแหน่งแรก ร่วมกับรูปภาษาแสดงการคาดคะเน “น่าจะ” และรูปภาษาแสดงการไม่ระบุชัดเจน “ราวๆ นั้น”

5. สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

บทความนี้มุ่งศึกษารูปภาษาที่ทำให้ความอ่อนลงในภาษาไทยจากปริจเฉท 4 ชนิด ได้แก่ การสนทนาแบบเน้นภารกิจ การสัมมนาวิชาการ บทความวิชาการ และบทความแสดงความคิดเห็น เพื่อตอบคำถามวิจัยที่ว่า 1) รูปภาษาที่ทำให้ความอ่อนลงที่ผู้พูดภาษาไทยใช้มีอะไรบ้าง แบ่งได้เป็นกี่ประเภท และ 2) รูปภาษาที่ทำให้ความอ่อนลงที่ผู้พูดภาษาไทยใช้มีลักษณะและความถี่ในการปรากฏอย่างไร และจากการวิเคราะห์ข้อมูลสามารถสรุปเป็นประเด็นสำคัญได้ดังต่อไปนี้

1. ผู้พูดภาษาไทยใช้รูปภาษาที่ทำให้ความอ่อนลงบ่อยครั้งและหลากหลายเพื่อทำให้การปฏิสัมพันธ์เป็นไปอย่างราบรื่น โดยสามารถแบ่งได้เป็น 8 ประเภท ได้แก่ รูปภาษาแสดงการคาดคะเน รูปภาษาแสดงการไม่ระบุชัดเจน กริยาแสดงสภาวะทางความคิด ประโยคคำถามเพื่อเสนอความคิดเห็น รูปภาษาแสดงการออกตัว รูปภาษาแสดงการสมมติเหตุการณ์ รูปภาษาแสดงการบอกปิดความรับผิดชอบ และรูปภาษาแสดงความลี้เลใจ

2. เมื่อพิจารณาความถี่ของการปรากฏ พบว่าผู้พูดภาษาไทยใช้ รูปภาษาแสดงการคาดคะเน ด้วยความถี่สูงสุด ซึ่งเป็นรูปภาษาที่ผู้พูดภาษาไทยใช้เพื่อสื่อว่าถ้อยคำที่กล่าวเป็นเพียงการคาดคะเน การคาดการณ์ล่วงหน้าของตนเท่านั้น ยังมีได้เป็นสิ่งที่ผู้พูดเองมั่นใจว่าจะเกิดขึ้นตามนั้นแน่นอน ทั้งนี้ สาเหตุที่ผู้พูดภาษาไทยนิยมใช้รูปภาษานี้ อาจเนื่องมาจากการแสดงออกถึงความไม่มั่นใจขณะกล่าวถ้อยคำที่อาจก่อให้เกิดผลทางลบในบริบทต่างๆ จะช่วยลดน้ำหนักของถ้อยคำที่ส่งผลในแง่ลบทั้งต่อผู้พูดและคู่สนทนาได้ กล่าวคือ การสื่อว่าตนเองยังไม่ได้มั่นใจในกรณีที่ผู้พูดภาษาไทยกล่าวถ้อยคำที่ผูกมัดผู้พูดเองกับค่าความเป็นจริงของถ้อยคำที่กล่าว เช่น การให้ข้อมูล การเสนอความคิดเห็น การใช้รูปภาษานี้จะช่วยลดการรับผิดชอบของผู้พูดต่อถ้อยคำนั้น หากได้รับการพิสูจน์ในภายหลังว่าเป็นการให้ข้อมูลที่ไม่ถูกต้องหรือไม่เป็นความจริง อีกทั้งยังเป็นรูปภาษาที่ช่วยลดน้ำหนัก ลด

การบังคับ หรือกดดันให้คู่สนทนาต้องเชื่อหรือกระทำตาม ในกรณีที่ผู้พูดภาษาไทยกล่าวถ้อยคำที่คุกคามคู่สนทนา เช่น การแนะนำ การเสนอความคิดเห็นแย้ง ได้เช่นเดียวกัน

3. การที่ผู้พูดภาษาไทยนิยมเลือกใช้รูปภาษาแสดงการคาดคะเน เพื่อแสดงออกถึงความไม่มั่นใจขณะปฏิสัมพันธ์ อาจสะท้อนให้เห็นถึงลักษณะของสังคมไทยที่ให้ความสำคัญกับความอ่อนน้อมถ่อมตนและการรักษาความสัมพันธ์ระหว่างกัน กล่าวคือ การกล่าวถ้อยคำในบริบทต่างๆ ด้วยน้ำเสียงที่แสดงออกถึงความมั่นใจที่มากเกินไปอาจจะทำให้คู่สนทนาเกิดความอึดอัดขณะปฏิสัมพันธ์และรู้สึกว่าการกำลังถูกผู้พูดภาษาไทยข่ม หรือบังคับให้ต้องเชื่อ/ปฏิบัติตามที่อีกฝ่ายกล่าวเพียงอย่างเดียวเท่านั้น โดยปราศจากทางเลือกอื่นใด ซึ่งรูปภาษาดังกล่าวจะช่วยลดทอนน้ำเสียงความเย่อหยิ่ง ความโอ้อวด หรือความมั่นใจที่มากเกินไป เพื่อแสดงให้คู่สนทนาเห็นว่าผู้พูดภาษาไทยไม่ได้มีความรู้ความสามารถที่เหนือกว่าคู่สนทนาแต่อย่างใดและจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องให้คู่สนทนาช่วยพิจารณาว่าเห็นด้วยกับถ้อยคำที่กล่าวหรือไม่ อันเป็นวิธีการแสดงออกถึงความอ่อนน้อมถ่อมตนและการให้เกียรติที่ผู้พูดภาษาไทยมีต่อคู่สนทนา สอดคล้องกับที่มาร์คัส และคิตายามะ (Markus & Kitayama, 1991, p. 228) ได้อ้างถึงการศึกษาของไวสซ์ (Weisz) ซึ่งพบว่าสังคมไทยเน้นการลดทอนความสำคัญของตนเอง การถ่อมตน การยกย่องผู้อื่น และความเกรงใจ

4. ในส่วนของลักษณะการปรากฏ พบว่าผู้พูดภาษาไทยมักใช้ *รูปภาษาที่ปรากฏเดี่ยว* มากกว่ารูปภาษาที่ปรากฏร่วมกันอย่างเห็นได้ชัด ผู้วิจัยสันนิษฐานว่าเป็นผลมาจากการใช้รูปภาษาที่ทำให้ความอ่อนลงเพียงรูปเดียวก็น่าจะมีผลมากพอที่จะลดผลในแง่ลบของถ้อยคำ อีกทั้งหากผู้พูดภาษาไทยใช้รูปภาษาที่ทำให้ความอ่อนลงที่ปรากฏร่วมกันจำนวนหลายรูปภาษาย่อมส่งผลให้ความหนักแน่นหรือความชัดเจนของสารที่ต้องการจะสื่อลดน้อยลงไปด้วยและอาจทำให้การสื่อสารไม่บรรลุผลสำเร็จในที่สุด สอดคล้องกับข้อเสนอของโลเชอร์และวัตต์ส (Locher & Watts, 2008, p. 78) ที่กล่าวว่า การสื่อสารต่างๆ ประกอบด้วย 1) คุณลักษณะด้านข้อมูล (informational aspect) และ 2) คุณลักษณะด้านบุคคลสัมพันธ์ (interpersonal aspect) ฉะนั้น ผู้พูดภาษาไทยจึงมีแนวโน้มที่จะเลือกใช้รูปภาษาที่ปรากฏเดี่ยวมากกว่า เพราะคำนึงถึงความสมดุลขององค์ประกอบการสื่อสารทั้งสองด้าน

5. เมื่อพิจารณารูปภาษาที่ปรากฏร่วมกัน พบว่าผู้พูดภาษาไทยบางส่วนใช้รูปภาษาที่ปรากฏร่วมกันตั้งแต่ 2-8 รูปภาษา โดยรูปแบบที่ปรากฏมากที่สุด คือ รูปภาษาที่ปรากฏร่วมกันจำนวน 2 รูปภาษา นอกจากนี้ ผู้วิจัยพบว่าในกรณีที่เป็นการใช้รูปภาษาที่ปรากฏร่วมกันจำนวน 2 รูปภาษา ผู้พูดภาษาไทยมักจะใช้ *กริยาแสดงสภาวะทางความคิด + รูปภาษาแสดงการคาดคะเน* มากที่สุด ส่วนในกรณีที่เป็นการใช้รูปภาษาที่ปรากฏร่วมกันจำนวน 3 รูปภาษา ผู้พูดภาษาไทยมักจะใช้ *รูปภาษาแสดงการไม่ระบุชัดเจน + รูปภาษาแสดงการไม่ระบุชัดเจน + รูปภาษาแสดงการไม่ระบุชัดเจน* มากที่สุด และในกรณีที่เป็นการใช้รูปภาษาที่ปรากฏร่วมกันจำนวน 4 รูปภาษาขึ้นไป ผู้พูดภาษาไทยมักจะใช้ *กริยาแสดงสภาวะทางความคิด + รูปภาษาแสดงการคาดคะเน + รูปภาษาแสดงการคาดคะเน + รูปภาษาแสดงการไม่ระบุชัดเจน* มากที่สุด อาจกล่าวได้ว่าผู้พูดภาษาไทยมีแนวโน้มที่จะเลือกใช้กริยาแสดงสภาวะทางความคิดในตำแหน่งแรก ในขณะที่รูปภาษาแสดงการคาดคะเนและรูปภาษาแสดงการไม่ระบุชัดเจนเป็นประเภทของรูปภาษาที่ทำให้ความอ่อนลงพื้นฐานที่ปรากฏบ่อยครั้งในภาษาไทย

ผลการวิจัยนี้สะท้อนให้เห็นว่าการทำให้ความอ่อนลงเป็นปรากฏการณ์ทางภาษาที่เกิดขึ้นบ่อยครั้งในการสื่อสารและมีบทบาทสำคัญในฐานะเครื่องมือที่สมาชิกในสังคมใช้เพื่อทำให้การปฏิสัมพันธ์เป็นไปอย่างราบรื่นและรักษาความสัมพันธ์ระหว่างกัน ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าการศึกษารูปภาษาที่ทำให้ความอ่อนลงในบทความนี้อาจช่วยให้ผู้ที่สนใจสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการศึกษาการทำให้ความอ่อนลงในข้อมูลชุดอื่นๆ อีกทั้งอาจช่วย

สะท้อนให้เห็นถึงลักษณะการปฏิสัมพันธ์ของสังคมไทย ซึ่งน่าจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการสร้างความเข้าใจในการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมและการสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ

รายการอ้างอิง

- ณัฐพร พานโพธิ์ทอง และศิริพร ภักดีผาสุข. (2561). การสนทนาแบบเน้นภารกิจในภาษาไทยกับปัจจัยทางสังคมวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้อง: กรณีศึกษาข้อมูลชุด Mister O ภาษาไทย. *ภาษาและภาษาศาสตร์*, 36, 1-30.
- นิจจาภา วงษ์กระจำง. (2545). กลวิธีการรักษาหน้าในการตอบคำถามของนักการเมืองไทย (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาศาสตร์). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- พรนภัส ทองพูล. (2559). รูปเบี่ยงบังและหน้าที่ในแผ่นพับโฆษณาผลิตภัณฑ์เสริมอาหารลดน้ำหนัก (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- รดารัตน์ ศรีพันธ์วรกุล. (2562). การศึกษาวัฒนธรรมการแสดงความคิดเห็นของผู้เรียนภาษาไทยชาวจีนตามแนววจนปฏิบัติศาสตร์อันตรภาษา: กรณีศึกษานักศึกษาชาวจีนจากมณฑลยูนนานและกวางสี (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- วรวรรณา เพ็ชรกิจ และคณะ. (2559). รูปเบี่ยงบังระดับคำและหน้าที่ในบทความวิจัยภาษาไทยด้านวิทยาศาสตร์และมนุษยศาสตร์. *วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*, 16(2), 173-198.
- วราภรณ์ สุขประเสริฐ. (2533). กลวิธีทางภาษาในการกลบเกลื่อนความคิดทางลบต่อมารดาในทัศนปริจเฉทของวัยรุ่น (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- สิทธิธรรม อ่องวุฒิวัฒน์. (2558). การแสดงความคิดเห็นในปริจเฉทการสนทนาในภาษาไทยและข้อคำนึงที่เป็นเหตุจูงใจ (วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- สุนันหา คงประโคน. (2544). กลวิธีการกลบเกลื่อนในการสนทนาเรื่องเพศของคนไทย (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2557). ลักษณะสองหน้าของภาษาวิชาการ: ความแจ่มชัดและการเบี่ยงบังในการเขียนภาษาวิชาการไทย. ใน *ภาษากับอำนาจ: บทความจากการประชุมวิชาการ*, (น. 78-107). กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- อรวี บุณนาค และสมชาย สำเนียงงาม. (2561). กลวิธีการกลบเกลื่อนในการสื่อสารในภาวะวิกฤตผ่านเฟซบุ๊กองค์กรธุรกิจ. *วรรณวิทัศน์*, 18, 138-165.
- Brown, P., & Levinson, S. (1987). *Politeness: Some Universals in Language Usage*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Caffi, C. (1999). On mitigation. *Journal of Pragmatics*, 31, 881-909.
- Crompton, P. (1997). Hedging in academic writing: Some theoretical problems. *English for Specific Purposes*, 16(4), 271-287.
- Flores-Ferrán, N. (2010). An examination of mitigation strategies used in Spanish psychotherapeutic discourse. *Journal of Pragmatics*, 42, 1964-1981.
- Fraser, B. (1980). Conversational mitigation. *Journal of Pragmatics*, 4, 341-350.
- Fujii, Y. (2012). Differences of situating Self in the place/ba of interactional between the Japanese and American English speakers. *Journal of Pragmatics*, 44, 636-662.

- Grice, H. P. (1975). Logic and Conversation. In P. Cole & J. L. Morgan (Eds.), *Syntax and Semantics, Vol.3: Speech acts*. New York: Academic Press.
- Henricson, S. & Nelson, M. (2017). Giving and receiving advice in higher education. Comparing Sweden-Swedish and Finland-Swedish supervision meetings. *Journal of Pragmatics*, 109, 105-120.
- Holmes, J. (1984). Modifying illocutionary force. *Journal of Pragmatics*, 8, 345-365.
- Hübler, A. (1981). *Understatements and Hedges in English*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- Hurford, J. R. & Heasley, B. (1990). *Semantics: a coursebook*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Hyland, K. (1994). Hedging in academic writing and EAP textbooks. *English for Specific Purposes*, 13(3), 239-256.
- Itakura, H. & Tsui, A. B. M. (2011). Evaluation in academic discourse: Managing criticism in Japanese and English book reviews. *Journal of Pragmatics*, 43, 1366-1379.
- Lakoff, G. (1973). Hedges: A study in meaning criteria and the logic of fuzzy concepts. *Journal of Philosophical Logic*, 2, 458-508.
- Locher, M. A. & Watts, R. J. (2008). Relational work and impoliteness: Negotiating norms of linguistic behaviour. In D. Bousfield & M. A. Locher (Eds.), *Impoliteness in Language. Studies on its Interplay with Power in Theory and Practice* (pp. 77-99). Berlin: Mouton de Gruyter.
- Markus, H. R., & Kitayama, S. (1991). Culture and the self: Implications for cognition, emotion, and motivation. *Psychological Review*, 98(2), 224-253.
- Schneider, S. (2010). Mitigation. In M. A. Locher & S. L. Graham (Eds.), *Interpersonal Pragmatics* (pp. 253-269). Berlin: Mouton de Gruyter.
- Shisá, M. (2001). Illocutionary force and degrees of strength in language use. *Journal of Pragmatics*, 33, 1791-1814.
- Spencer-Oatey, H. (2000). Managing rapport in talk: Using rapport sensitive incidents to explore the motivational concerns underlying the management of relations. *Journal of Pragmatics*, 34, 529-545.
- Thaler, V. (2012). Mitigation as modification of illocutionary force. *Journal of Pragmatics*, 44, 907-919.
- Wang, Y. (2019). *A mitigator or intensifier? A study of non-epistemic uses of English "I think," Japanese "to omou" and Chinese "wo juede"* [Poster presentation]. The 16th International Pragmatic Conference, Hong Kong.

ปริจ্ঞาการโฆษณาแบบอิงกระแส (Real-Time) ของทวิตเตอร์ที่อปลั้ไทยแลนด์

อรจึรา คงสมจึตต์*

Received: 8 July 2021

Revised: 1 February 2022

Accepted: 20 July 2023

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์โครงสร้างและกลวิธีทางภาษาในปริจ্ঞาการโฆษณาแบบอิงกระแสของทวิตเตอร์ที่อปลั้ไทยแลนด์ ผู้วิจัยเก็บข้อมูลโฆษณาแบบอิงกระแสในทวิตเตอร์ที่อปลั้ไทยแลนด์ ตั้งแต่วันที่ 1 กันยายน 2561 ถึง 30 พฤศจิกายน 2561 โฆษณาแบบอิงกระแสที่นำมาศึกษาวิเคราะห์มีจำนวนทั้งสิ้น 117 ปริจ্ঞา

ผลการศึกษาพบว่าปริจ্ঞาการโฆษณาแบบอิงกระแสของทวิตเตอร์ที่อปลั้ไทยแลนด์มีโครงสร้าง 3 ส่วน ประกอบด้วย 1) ส่วนเปิดเรื่อง เป็นการนำเนื้อหาจากเหตุการณ์ที่กำลังได้รับความสนใจจากคนในสังคมมาใช้เปิดเรื่อง เนื้อหาที่นำมาใช้มี 3 ประเภท ได้แก่ สื่อบันเทิง กระแสข่าว และเทศกาลหรือวันสำคัญ 2) ส่วนเนื้อเรื่อง เป็นการบรรยายรายละเอียดของสินค้า ประกอบด้วยชื่อสินค้าสรรพคุณและรายละเอียดของสินค้า 3) ส่วนปิดเรื่อง เป็นการกล่าวถึงสถานที่ซื้อและเว็บไซต์สำหรับสั่งซื้อสินค้านำรวมถึงการให้เครื่องหมายแฮชแท็ก (#) เกี่ยวกับเหตุการณ์ที่คนในสังคมกำลังให้ความสนใจ ทั้งนี้โครงสร้างปริจ্ঞาการทั้ง 3 ส่วนมีการเรียงลำดับและมีความสัมพันธ์กันสำหรับกลวิธีทางภาษาที่ใช้ในการโฆษณาแบบอิงกระแสของทวิตเตอร์ที่อปลั้ไทยแลนด์มี 5 กลวิธี ได้แก่ การใช้สัทพท การเชื่อมโยงความ การใช้เสียงสัมผัส การซ้ำคำ และการเล่นคำ ปริบทในการสื่อสารที่มีผลต่อการเลือกใช้โครงสร้างและกลวิธีทางภาษาเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ในการโฆษณาสินค้า ได้แก่ แนวคิดกลยุทธ์การตลาดแบบอิงกระแส ผู้ผลิตตัวบท ผู้รับสาร วัตถุประสงค์ในการสื่อสาร และประเภทของสื่อ

บทความวิจัย

บทคัดย่อ

คำสำคัญ

ปริจ্ঞาการโฆษณา;
โครงสร้างปริจ্ঞา;
กลวิธีทางภาษา;
ทวิตเตอร์

* นิสิตระดับปริญญาบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ติดต่อได้ที่: onjira.kongsomchitt

Real-Time Advertising Discourse of Twitter Tops Thailand

Received: 8 July 2021

Revised: 1 February 2022

Accepted: 20 July 2023

Onjira Kongsomchitt*

The purpose of this article was to analyze the structure and the linguistic strategies in the real-time advertising discourse of Twitter Tops Thailand. The researcher collected the real-time advertising data of Twitter Tops Thailand from September 1, 2018 to November 30, 2018, and 117 real-time advertising discourses were collected and analyzed.

The study results revealed that the structure of the real-time advertising discourse of Twitter Tops Thailand consisted of three parts as follows. 1) The opening section: the content from the events gaining attention from people in society was used. Three types of content, namely entertainment, news, and festivals or important dates were used. 2) The story: the details of the product, including the names, properties and description of the product were described. 3) The closing section: where to buy and the website to place an order were informed. In addition, hashtags (#) on the events that people in society were paying attention to were used. The three structures of the discourse were sequenced and correlated. Moreover, five linguistic strategies, namely intertextuality, cohesion, rhyming words, reduplication and wordplay were used in the real-time advertising discourse of Twitter Tops Thailand. The communication contexts influencing the choice of structures and linguistic strategies for achieving the product advertising objectives include real-time marketing strategies, text producers, audience, communication objectives and media types.

Research Article

Abstract

Keywords

advertising discourse;
discourse structure;
linguistic strategy;
Twitter

* Doctoral Candidate, Department of Thai, Faculty of Arts, Chulalongkorn University, e-mail: onjira.kongsomchitt@gmail.com

1. บทนำ

ทวิตเตอร์เป็นสื่อสังคมออนไลน์ประเภทหนึ่งที่มีความสนใจจากผู้ใช้งานเป็นจำนวนมาก จากสถิติของ Thailand Social Awards 2018 (มาร์เก็ตติ้ง อูปลัส, 2561) พบว่าทวิตเตอร์เป็นสื่อสังคมออนไลน์ที่มีผู้ใช้งานในประเทศไทยมากที่สุดเป็นอันดับ 3 โดยมีผู้ใช้งาน 12 ล้านคน ทวิตเตอร์เป็นสื่อประเภทไมโครบล็อก กล่าวคือเป็นเว็บไซต์สำหรับการส่งข้อมูลขนาดสั้นโดยผู้ใช้งานสามารถเขียนข้อความได้ครั้งละไม่เกิน 280 ตัวอักษร อีกทั้งเป็นสื่อสังคมออนไลน์ที่มีลักษณะเด่นในเรื่องการสื่อสารด้วยข้อความขนาดสั้น กระชับ รวดเร็ว และทันเหตุการณ์องค์กรธุรกิจจึงใช้ประโยชน์จากทวิตเตอร์เพื่อเป็นสื่อกลางในการกระจายข้อมูลข่าวสาร การตอบคำถามลูกค้า รวมถึงใช้เป็นพื้นที่ในการโฆษณาสินค้า

ศูนย์การค้าท็อปส์ซูเปอร์มาร์เก็ตเป็นหนึ่งในองค์กรธุรกิจที่ให้ความสำคัญกับการใช้ทวิตเตอร์เพื่อโฆษณาสินค้าผ่านช่องทางโซเชียลในทวิตเตอร์ “ท็อปส์ไทยแลนด์” การโฆษณาของท็อปส์ซูเปอร์มาร์เก็ตสร้างความน่าสนใจให้แก่ผู้รับสารจนได้รับการกล่าวถึงในสื่อสังคมออนไลน์ ตัวอย่างเช่น กระพุ่มในเว็บไซต์พันทิป (2561) หัวข้อ “ยอมใจความเทพของแอดมิน Tops Thailand ที่มีต่อนักแสดง ต่อละคร และต่อกระแสต่างๆ” ซึ่งมีผู้เข้าไปแสดงความความคิดเห็นและชื่นชมความสามารถในการสร้างสรรค์โฆษณาของผู้ผลิตเป็นจำนวนมาก เช่น “Content ยอดมนุษย์มากครับ โคตรครีเอต คิดกันไปได้อย่างไรแต่ละอัน 555” “ติดตามในทวิตมานาน ชอบความสร้างสรรค์และความไวของแอดมินมากกกกกกก” “ชอบครับ บางทีเราเผลอถ้าเจอโฆษณาแบบรกๆ ก็จะบล็อกไปเลย แต่เจอของ Top นี่ชอบอ่านมากคือช่างคิด ในแง่ของการโฆษณา การที่ทำโฆษณาแล้วคนชอบ คนพูดถึงในแง่ดี นี่คือความสำเร็จอันยิ่งใหญ่มา รักษาต่อไป” เป็นต้น ทั้งนี้ผู้วิจัยเห็นว่าความน่าสนใจของโฆษณาในทวิตเตอร์ท็อปส์ไทยแลนด์มาจากการที่ผู้ผลิตโฆษณานำเหตุการณ์หรือกระแสต่างๆ ในช่วงเวลาหนึ่งซึ่งกำลังได้รับความสนใจจากประชาชนเพื่อโฆษณาสินค้าดังจะเห็นได้จากการรีทวีตหรือส่งต่อข้อความ การกดขึ้นชอบโฆษณาและการแสดงความคิดเห็นของผู้รับสารดังตัวอย่างต่อไปนี้

ภาพที่ 1. โฆษณาผลไม้ ภาพประกอบจากทวิตเตอร์ท็อปส์ไทยแลนด์

จากภาพที่ 1 แสดงให้เห็นว่าการโฆษณาเสาวรสที่ปรากฏในภาพได้รับความสนใจจากผู้รับสารในการรีทวีตหรือส่งต่อข้อความจำนวน 476 ครั้ง การกดขึ้นชอบโฆษณาจำนวน 168 ครั้ง รวมถึงผู้รับสารยังเข้ามาแสดงความคิดเห็นในเรื่องความรวดเร็วและทันกระแสของผู้ผลิตโฆษณา ยกตัวอย่างเช่น “ท็อปส์ฟอร์มตามชื่อ บอกเลย” “จะไวเกินไปแล้ว” “ไวแสง” “สุดอะ แอดไวมาก” เป็นต้น ทั้งนี้ความน่าสนใจของโฆษณาในภาพที่ 1 มาจากการที่ผู้ผลิตโฆษณาแทรกกระแสข่าวของนักร้องคนหนึ่งที่กำลังได้รับความสนใจจากคนในสังคมอยู่ในขณะนั้นลงไปในโฆษณาผลไม้ กล่าวคือผู้ผลิตโฆษณาแทรกกระแสข่าวเรื่องการยุติความสัมพันธ์ของนายปราโมทย์ ปาทานกับ

คนรัก เมื่อวันที่ 7 พฤศจิกายน 2561 จากกระแสข่าวดังกล่าวผู้ผลิตโฆษณาได้นำข้อความส่วนหนึ่งที่ปรากฏในกระแสข่าวคือ “แค่ห่มด *passion* ในตัวก็แล้ว” มาดัดแปลงเป็น “*Passion (fruit)* ไม่มีห่มด สดจากไร่ ถึงมือคุณ” เพื่อโฆษณาผลไม้และเผยแพร่ลงทวิตเตอร์ที่แอปพลิเคชันไทยแลนด์ในวันที่ 7 พฤศจิกายน 2561 ซึ่งการนำกระแสข่าวหรือเหตุการณ์ต่างๆ ที่กำลังได้รับความสนใจจากคนในสังคมมาใช้ในการโฆษณาสินค้านั้นเรียกว่าเป็นการโฆษณาที่ใช้กลยุทธ์การตลาดแบบอิงกระแส (Real-Time Marketing) กล่าวคือเป็นการที่องค์กรใช้ประโยชน์จากประเด็นสำคัญในช่วงเวลาหนึ่งที่ได้รับคามสนใจจากประชาชนในสื่อสังคมออนไลน์เพื่อขายสินค้าของตนหรือกล่าวอีกมุมหนึ่งคือเป็นการนำเอาฐานความนิยมของสิ่งใดสิ่งหนึ่งมาใช้โดยที่องค์กรไม่ต้องลงทุน (ฝ่ายเศรษฐกิจและศูนย์ข้อมูลมหาวิทยาลัยหอการค้าไทย, 2561)

ทั้งนี้หากพิจารณาในมุมมองทางภาษาศาสตร์ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่าผู้ผลิตโฆษณาใช้ “ภาษา” เป็นเครื่องมือสำคัญเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ในการสื่อสาร เช่น การแทรกตัวบทจากกระแสข่าวต่างๆ ในสังคมหรือที่เรียกว่ากลวิธีสหบท นอกจากนี้ยังเลือกใช้กลวิธีทางภาษาอื่นๆ เช่น การใช้คำพ้องรูปและการใช้เสียงสัมผัส เป็นต้น ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาปริมณฑลการโฆษณาแบบอิงกระแสของทวิตเตอร์ที่แอปพลิเคชันไทยแลนด์เพื่อแสดงให้เห็นโครงสร้างและกลวิธีทางภาษาที่ผู้ผลิตโฆษณาใช้สื่อความหมายเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ในการสื่อสารโดยใช้กรอบแนวคิดปริมณฑลวิเคราะห์เป็นแนวทางในการศึกษา

2. วัตถุประสงค์ในการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์โครงสร้างและกลวิธีทางภาษาในปริมณฑลการโฆษณาแบบอิงกระแสของทวิตเตอร์ที่แอปพลิเคชันไทยแลนด์

3. วิธีดำเนินการวิจัย

- 1) ศึกษาแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 2) เก็บรวบรวมข้อมูลโดยผู้วิจัยเก็บข้อมูลการโฆษณาของทวิตเตอร์ที่แอปพลิเคชันไทยแลนด์ที่เป็นการโฆษณาแบบอิงกระแส กล่าวคือมีลักษณะเป็นการสื่อสารข้อความเพื่อการชักจูงใจเกี่ยวกับสินค้าด้วยการนำเหตุการณ์หรือกระแสในช่วงเวลาหนึ่งที่กำลังได้รับความสนใจจากประชาชนมาใช้ในการโฆษณาสินค้า ข้อมูลที่นำมาศึกษาเป็นการโฆษณาตั้งแต่วันที่ 1 กันยายน ถึง 30 พฤศจิกายน พ.ศ. 2561 ปริมณฑลการโฆษณาแบบอิงกระแสในทวิตเตอร์ที่แอปพลิเคชันไทยแลนด์ที่นำมาศึกษามีจำนวน 117 ปริมณฑล
- 3) วิเคราะห์โครงสร้างและกลวิธีทางภาษาในปริมณฑลการโฆษณาแบบอิงกระแสของทวิตเตอร์ที่แอปพลิเคชันไทยแลนด์
- 4) เรียบเรียงผลการวิเคราะห์ สรุปผลและอภิปรายผลการวิจัย

4. แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

4.1 แนวคิดปริจเฉทวิเคราะห์ (discourse analysis)

ปริจเฉทมาจากคำภาษาอังกฤษคือ “discourse” นักภาษาศาสตร์หลายท่านนิยาม discourse ไว้อย่างหลากหลาย แฮร์ริส (Harris, 1952, p. 3) กล่าวว่า discourse เป็นคำพูดหรือข้อเขียนที่ต่อเนื่องกันซึ่งปรากฏในสถานการณ์เฉพาะ สตับส์ (Stubbs, 1983, p. 1) กล่าวว่า discourse เป็นภาษาที่อยู่เหนือกว่าระดับประโยคหรือเหนือกว่าระดับอนุพยางค์ บราวน์และยูล (Brown & Yule, 1983, p. 1) เสนอว่า discourse คือภาษาในบริบทของการใช้ การศึกษาปริจเฉทมิได้จำกัดอยู่ที่การศึกษารูปภาษาโดยไม่พิจารณาหน้าที่หรือวัตถุประสงค์ในการใช้รูปภาษานั้นๆ เนื่องจากรูปภาษาได้รับการออกแบบมาเพื่อตอบสนองกิจกรรมต่างๆ ของมนุษย์

ณัฐพร พานโพธิ์ทอง (2556, น. 2-5) แบ่งนิยามการศึกษาปริจเฉทออกเป็น 2 แนวทาง คือ **1) แนวโครงสร้างนิยม** ตามแนวทางนี้ปริจเฉทคือหน่วยภาษาในระดับที่สูงกว่าประโยค โดยมีโครงสร้างที่มีองค์ประกอบสัมพันธ์กันคือมีเอกภาพและสัมพันธภาพ นักปริจเฉทวิเคราะห์ตามแนวโครงสร้างนิยมมองว่าภาษาเป็นปรากฏการณ์ทางความคิด แม้ว่าภาษาจะมีหน้าที่ทางสังคมแต่ก็มิได้มีผลต่อโครงสร้าง ดังนั้นการศึกษาปริจเฉทจึงมุ่งวิเคราะห์โครงสร้างของหน่วยภาษา ได้แก่ องค์ประกอบของหน่วยภาษา การจัดเรียงองค์ประกอบ และหน้าที่ในโครงสร้าง **2) แนวหน้าที่นิยม** ตามแนวทางนี้ปริจเฉทคือภาษาในบริบทการใช้ นักปริจเฉทวิเคราะห์ตามมุมมองนี้มองว่าภาษาเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมและหน้าที่ทางสังคมของภาษามีส่วนกำหนดระบบภายในภาษา ปริจเฉทจึงเป็นกระบวนการหรือวิถีที่ผู้พูดและผู้เขียนใช้รูปภาษาสื่อความหมายเพื่อให้บรรลุเจตนาบางประการ การวิเคราะห์ปริจเฉทตามแนวทางที่นิยมจึงต้องพิจารณากระบวนการผลิตและการตีความหรือทำความเข้าใจปริจเฉท กล่าวคือต้องพิจารณาว่าใครเป็นผู้พูดหรือผู้เขียน ใครเป็นผู้รับสาร ผู้พูดต้องการสื่อเจตนาใด และปัจจัยใดมีผลให้ผู้พูดหรือผู้เขียนผลิตปริจเฉทที่มีโครงสร้างเช่นนั้น

ในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยจะนำแนวคิดปริจเฉทวิเคราะห์ตามแนวทางที่นิยมมาเป็นแนวทางในการศึกษาโครงสร้างและกลวิธีทางภาษาที่ผู้ผลิตโฆษณาแบบอิงกระแสในทวิตเตอร์ที่ท็อปส์ไทยแลนด์ใช้ในการสื่อความหมายเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ รวมทั้งวิเคราะห์บริบทของการสื่อสารที่สัมพันธ์กับรูปภาษา เช่น การวิเคราะห์ว่าใครเป็นผู้ใช้ภาษา วัตถุประสงค์ในการใช้ และปัจจัยที่ทำให้ผู้ใช้ภาษาผลิตปริจเฉทที่มีโครงสร้างและกลวิธีทางภาษาในลักษณะเช่นนี้

4.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาโครงสร้างและกลวิธีทางภาษาในสื่อโฆษณาได้รับความสนใจจากผู้ศึกษาอยู่จำนวนหนึ่ง เช่น งานวิจัยของพนมพร นิรัญทวี (2551) ศึกษา *กลวิธีการใช้ภาษาในข้อความโฆษณา: ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการใช้ภาษา* โดยเก็บข้อมูลข้อความโฆษณาในนิตยสาร ผลการศึกษาพบว่ากลวิธีการใช้ภาษาในพาดหัวโฆษณามี 38 กลวิธี เช่น พาดหัวแบบข่าว พาดหัวแบบเล่นเสียงสัมผัส พาดหัวแบบกล่าวถึงพยานบุคคลที่มีชื่อเสียงในสังคม เป็นต้น กลวิธีการใช้ภาษาในข้อความโฆษณามี 15 กลวิธี เช่น กล่าวถึงประโยชน์สรรพคุณและความสะดวกสบายที่ผู้ใช้จะได้รับเมื่อใช้สินค้า กล่าวถึงความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีในการผลิตหรือส่วนประกอบที่มีประสิทธิภาพของ

สินค้า กล่าวถึงขั้นตอนการใช้ เป็นต้น กลวิธีการใช้ภาษาในข้อความส่วนท้ายมี 13 กลวิธี เช่น การแจกของ สมนาคุณ การกระตุ้นผู้บริโภคให้เกิดพฤติกรรมการซื้อ การระบุสถานที่จำหน่าย เป็นต้น ส่วนปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการใช้ภาษาของผู้ผลิตโฆษณา ได้แก่ กลุ่มผู้บริโภคเป้าหมาย เพศของผู้บริโภค วัยของผู้บริโภค ลักษณะของสื่อ และประเภทของสินค้า

งานวิจัยของเบญจวรรณ ศรีกุล (2553) ศึกษาภาษาในแผ่นพับโฆษณาเครื่องสำอาง ปี 2551 ผลการศึกษาพบว่าพาดหัวหลักโฆษณามี 15 กลวิธี เช่น พาดหัวแบบข่าว พาดหัวแบบใช้เหตุผล พาดหัวแบบกล่าวอ้างพยานบุคคล เป็นต้น ผลการศึกษาด้านข้อความอธิบายรายละเอียดโฆษณาพบว่ามีการใช้คำ 2 ลักษณะ คือการใช้คำเพื่ออธิบายรายละเอียดของสินค้าและการใช้คำเพื่อโน้มน้าวใจ เช่น การใช้คำซ้อน การใช้คำสัมผัส การใช้คำที่เป็นขั้นสุด เป็นต้น ทั้งนี้การโฆษณาในแผ่นพับโฆษณาเครื่องสำอางสามารถให้รายละเอียดได้มากเนื่องจากพื้นที่ในแผ่นพับสามารถนำเสนอได้ทั้งสองด้านซึ่งมากกว่าสื่อโฆษณาประเภทอื่นที่อาจจะต้องเลือกเน้นเพียงด้านใดด้านหนึ่ง

งานวิจัยของกฤติน ชันละ (2564) ศึกษาโครงสร้างปริจเจทโฆษณาออนไลน์ผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเพื่อสุขภาพ ผลการศึกษาพบว่าโครงสร้างปริจเจทมีทั้งหมด 3 ส่วน คือ 1) โครงสร้างส่วนนำ ประกอบด้วยพาดหัวหลัก 7 รูปแบบ เช่น การพาดหัวหลักแบบบอกกล่าว การพาดหัวหลักแบบใช้คำพูดของบุคคลที่น่าเชื่อถือ การพาดหัวหลักแบบเล่นคำ เป็นต้น 2) โครงสร้างส่วนเนื้อหา ประกอบด้วยข้อความโฆษณา คำขวัญโฆษณา และภาพประกอบ 3) โครงสร้างส่วนท้าย ประกอบด้วยข้อความลงท้ายโฆษณา ชื่อและสัญลักษณ์สินค้า องค์ประกอบทั้ง 3 ส่วนของโครงสร้างปริจเจทเป็นการระบุข้อมูลรายละเอียดสรรพคุณของผลิตภัณฑ์ ตลอดจนโน้มน้าวความรู้สึกของผู้รับสาร และชักจูงให้กลุ่มเป้าหมายซื้อผลิตภัณฑ์นั้นซึ่งเป็นวัตถุประสงค์หลักของปริจเจทโฆษณา

งานวิจัยดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยเห็นโครงสร้างและกลวิธีทางภาษาของโฆษณาในสื่อประเภทต่างๆ รวมถึงแสดงให้เห็นว่าปริบทในการสื่อสารมีผลต่อการใช้ภาษาในสื่อโฆษณาประเภทต่างๆ ซึ่งผู้วิจัยจะนำมาปรับใช้เป็นแนวทางในการศึกษาวิเคราะห์ ทั้งนี้การศึกษาโครงสร้างและกลวิธีทางภาษาในปริจเจทการโฆษณาแม้จะมีผู้ที่สนใจศึกษาจำนวนหนึ่ง แต่ผู้วิจัยยังไม่พบการศึกษาปริจเจทการโฆษณาโดยใช้ข้อมูลโฆษณาที่มีลักษณะเป็นการโฆษณาแบบอิงกระแสซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าโครงสร้างและกลวิธีทางภาษาที่สามารถสร้างความน่าสนใจให้แก่ผู้รับสารและทำให้ผู้ผลิตโฆษณาบรรลุวัตถุประสงค์ในการสื่อสารได้ ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาโครงสร้างและกลวิธีทางภาษาในการโฆษณาแบบอิงกระแสโดยศึกษาข้อมูลจากทวิตเตอร์ท้อปส์ไทยแลนด์ รวมถึงศึกษาปริบทในการสื่อสารที่มีผลต่อโครงสร้างและกลวิธีทางภาษาในปริจเจทประเภทนี้

5. ผลการวิจัย

จากการศึกษาปริจเจทการโฆษณาแบบอิงกระแสของทวิตเตอร์ท้อปส์ไทยแลนด์ ผู้วิจัยแบ่งผลการศึกษาเป็น 2 ประเด็น ได้แก่ โครงสร้างของปริจเจทและกลวิธีทางภาษาที่ใช้ในการโฆษณา มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

5.1 โครงสร้างของปริจเจท

โครงสร้างปริจเจทการโฆษณาแบบอิงกระแสของทวิตเตอร์ท้อปส์ไทยแลนด์ประกอบด้วย 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนเปิดเรื่อง ส่วนเนื้อเรื่องและส่วนปิดเรื่อง โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

(1) ส่วนเปิดเรื่อง

จากการศึกษาพบว่าทวิตเตอร์ที่อปสไทยแลนด์มีกลวิธีการเปิดเรื่องเพื่อเกริ่นนำด้วยการนำเนื้อหาจากเหตุการณ์ที่กำลังได้รับความสนใจจากคนในสังคมในช่วงเวลานั้นมาเปิดเรื่อง ส่วนเปิดเรื่องสามารถแบ่งได้เป็น 3 ประเภท ได้แก่ สื่อบันเทิง กระแสข่าว และเทศกาลหรือวันสำคัญ

- การเปิดเรื่องด้วยเนื้อหาเกี่ยวกับสื่อบันเทิง เป็นการเปิดเรื่องด้วยการใช้เนื้อหาเกี่ยวกับสื่อที่ทำให้ความเพลิดเพลินแก่ผู้รับสาร เช่น รายการโทรทัศน์ ละครโทรทัศน์ ภาพยนตร์ การ์ตูน เพลง และการแสดงคอนเสิร์ต โดยเนื้อหาเหล่านี้ได้เผยแพร่ผ่านสื่อมวลชนซึ่งเป็นสื่อกลางในการเผยแพร่ข้อมูล เช่น โทรทัศน์ วิทยุ และอินเทอร์เน็ต เป็นต้น ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 1 “ได้เวลากลับมาอีกครั้งกับ อร่อยจริง ตัวจริง #Voiz วาฟเฟิลคริสป์รสบัตเตอร์
คัดสรรส่วนผสมคุณภาพ เพื่อเพิ่มความอร่อยระดับพรีเมียม กรอบ อร่อย ออ디션ความคุ้มค่าได้
แล้ววันนี้ที่ #TopsThailand <http://bit.ly/2BgS7Qt> #thevoiceTH #TheVoice2018”

(19 พฤศจิกายน 2561)

จากตัวอย่างส่วนที่ขีดเส้นใต้เป็นการเปิดเรื่องด้วยการนำเนื้อหาเกี่ยวกับสื่อบันเทิงคือรายการแข่งขันร้องเพลง The Voice Thailand ซึ่งออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ช่อง PPTV ผู้ผลิตโฆษณานำเหตุการณ์ที่ทางรายการกลับมาออกอากาศอีกครั้งในฤดูกาลใหม่และนำข้อความของรายการคือ “เสียงจริง ตัวจริง” มาดัดแปลงเป็น “อร่อยจริง ตัวจริง” เพื่อใช้เปิดเรื่อง

- การเปิดเรื่องด้วยกระแสข่าว กระแส หมายถึง ความนิยมที่เกิดขึ้นในระลอกหนึ่ง (สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, 2550) ข่าว หมายถึง การบอกเล่าเรื่องราวซึ่งโดยปกติมักเป็นเรื่องเกิดใหม่หรือเป็นที่สนใจ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556) ดังนั้นการเปิดเรื่องด้วยกระแสข่าวคือการนำเรื่องราวที่เกิดขึ้นใหม่ เรื่องราวที่กำลังเป็นที่สนใจ รวมถึงเป็นแนวความคิดเห็นของคนส่วนใหญ่ซึ่งกำลังเป็นแนวโน้มในสังคมขณะนั้นมาใช้ในการเปิดโฆษณา ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 2 “#ขนมอะไรเอ๋ย? สีสันดูเข้มข้นขิงขังแต่ข้างในนุ่มนวลอ่อนหวาน..น่าลอง ก็#ยูโร่
ช็อกโกแลตพายไข่ มาเกาะติดความอร่อยสุดขอบ ไปกับขนมชิ้นเล็กได้เลยที่ #TopsThailand
<http://bit.ly/2xmArRg>” (19 กันยายน 2561)

จากตัวอย่างส่วนที่ขีดเส้นใต้เป็นการเปิดเรื่องด้วยการนำเนื้อหาเกี่ยวกับกระแสข่าวการเมืองที่ประชาชนกำลังให้ความสนใจในขณะนั้น กล่าวคือเป็นกระแสข่าวที่นายทักษิณ ชินวัตร ส่งข้อความทวิตเตอร์เพื่อตอบโต้พลเอกประวิตร วงษ์สุวรรณ ว่า “ทำทีและน้ำเสียงขิงขังน่ากลัวจัง ไม่นุ่มนวลอ่อนหวานเหมือนตอนมาเกาะโต๊ะขอเป็น ผบ.ทบ. เลย” มาดัดแปลงเพื่อนำมาใช้เป็นส่วนเปิดเรื่อง

- การเปิดเรื่องด้วยเทศกาลหรือวันสำคัญ เป็นการเปิดเรื่องที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับช่วงเวลาที่กำหนดไว้เป็นประเพณีเพื่อทำบุญและการรื่นเริงในท้องถิ่นหรือวันสำคัญต่างๆ ของคนในสังคม ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 3 “วันลอยกระทง ปีนี้ “ลอยกระทงอากาศ” ให้หอมหวานพร้อมบอกความในใจในวันสำคัญด้วย #Systema
น้ำยาบ้วนปากกรีนฟอเรสต์ ปากสะอาดลมหายใจสดชื่น วันนี้พร้อมใจ
มีคู่ #1 แถม 1 ที่ #TopsThailand <https://bit.ly/2OTnDHT> #LoyKrathong” (21 พฤศจิกายน 2561)

จากตัวอย่างส่วนที่ขีดเส้นใต้เป็นการเปิดเรื่องด้วยการนำเนื้อหาเกี่ยวกับเทศกาลวันลอยกระทงซึ่งเป็นเทศกาลที่กำลังจะเกิดขึ้นในวันที่ 22 พฤศจิกายน 2561 รวมถึงเป็นเทศกาลที่คนในสังคมกำลังให้ความสนใจ ผู้ผลิตโฆษณาจึงนำเนื้อหาเกี่ยวกับเทศกาลวันลอยกระทงมาใช้ในการเปิดเรื่อง

(2) ส่วนเนื้อเรื่อง

จากการศึกษาพบว่าส่วนเนื้อเรื่องเป็นส่วนของการบรรยายรายละเอียดของสินค้าต่างๆ ที่ต้องการโฆษณา เช่น ชื่อสินค้า สรรพคุณ ข้อมูลรายละเอียดต่างๆ เกี่ยวกับสินค้า ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 4 “ค่ายเธอไม่ดาด ขาดเธอไม่ได้ แน่ๆ กับ #ค้ายาริ คูใจชาวก่าย พกไว้อุ่นใจไกลยุงจะ #ค่ายธรรมะ #ค่ายลูกเสือปลอดภัยจากโรคร้ายได้ทุกครั้งที่คุณ มาเลยที่ #Topsthailand ช้อปครบทุกค่าย <http://bit.ly/2TEhG5r>” (27 พฤศจิกายน 2561)

จากตัวอย่างส่วนที่ขีดเส้นใต้เป็นส่วนเนื้อเรื่องซึ่งเป็นการบรรยายรายละเอียดและสรรพคุณของสินค้าที่มีความสัมพันธ์กับส่วนเปิดเรื่อง โดยในตัวอย่างเป็นรายละเอียดของยาจุดกันยุงตราคารายาริซึ่งมีสรรพคุณในการป้องกันยุงและสามารถพกพาไปใช้งานได้ในทุกๆ โอกาส

(3) ส่วนปิดเรื่อง

จากการศึกษาพบว่าส่วนปิดเรื่องเป็นการเชิญชวนผู้รับสารให้บริโภคสินค้าด้วยการกล่าวถึงสถานที่และช่องทางในการสั่งซื้อสินค้าแบบออนไลน์ นอกจากนี้ส่วนปิดเรื่องประกอบด้วยการใช้เครื่องหมายแฮชแท็ก (#) เกี่ยวกับสื่อบันเทิง กระแสข่าว และเทศกาลที่คนในสังคมกำลังให้ความสนใจเพื่อทำให้ผู้ที่ติดตามอ่านเนื้อหาในเครื่องหมายแฮชแท็ก (#) ได้เห็นการโฆษณาของทวีตเตอร์ที่อปสไทยแลนด์ด้วย ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 5 “วันนี้มารับตำแหน่งดาวจรัสฟ้ากับ#เจเล่บีวตี้ โลว์ชูการ์สูตรใหม่ รสส้มแขก บล็อกเบียร์และระบายสูตรน้ำตาลน้อย แคลอรี่ต่ำเพียง 25 แคล ถ้าเราหยุดกินไม่ได้ ก็เลือกที่แคลน้อยลงวันนี้จัดเลยที่#TopsThailand <https://bit.ly/2yKhR5t> #ด็กใหม่ #จงมีศรัทธาในความงาม” (17 ตุลาคม 2561)

จากตัวอย่างส่วนที่ขีดเส้นใต้เป็นส่วนปิดเรื่องประกอบด้วยการเชิญชวนคือ“วันนี้จัดเลยที่ #TopsThailand” และเว็บไซต์สั่งซื้อสินค้าเพื่อให้ผู้รับสารสามารถกดเข้าไปดูรายละเอียดและสั่งซื้อสินค้า นอกจากนี้ส่วนปิดเรื่องประกอบด้วยการใช้เครื่องหมายแฮชแท็กเกี่ยวกับละครชุดเรื่องเด็กใหม่ซึ่งมีความสัมพันธ์กับเนื้อหาในโฆษณาคือ #ด็กใหม่ และ #จงมีศรัทธาในความงาม เพื่อทำให้ผู้รับสารที่กำลังติดตามอ่านเนื้อหาเกี่ยวกับละครชุดเรื่องนี้ในเครื่องหมายแฮชแท็กได้เห็นข้อความโฆษณา

5.2. กลวิธีทางภาษา

กลวิธีทางภาษา หมายถึง การใช้ภาษาเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์บางประการ จากการศึกษพบว่ากลวิธีทางภาษาในปริจเฉทการโฆษณาแบบอิงกระแสของทวีตเตอร์ที่อปสไทยแลนด์มี 5 กลวิธี โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

5.2.1 การใช้สหบท (intertextuality)

แฟร์คลัฟให้ความหมายของสหบทว่าเป็นตัวบทที่มีคุณสมบัติของการแทรกตัวบทอื่นลงไปซึ่งอาจจะมีการกำหนดขอบเขตที่แบ่งแยกชัดเจนหรือเป็นการผสมผสานลงไปในตัวบทซึ่งส่งผลให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวบทที่กล่าวถึงกับตัวบทอื่นที่แทรกเข้ามา (Fairclough, 1992, p. 84) จากการศึกษาพบว่าการใช้สหบทปรากฏอยู่ในโฆษณาแบบอิงกระแสของทวิตเตอร์ที่อปัสไทยแลนด์ครบทั้ง 117 ปริจเฉทโดยตัวบทอื่นที่แทรกเข้ามาสามารถแบ่งตามเนื้อหาได้ 3 ประเภท เรียงลำดับตามความถี่ คือ สื่อบันเทิง กระแสข่าว และ เทศกาลหรือวันสำคัญ ดังสรุปในตารางที่ 1

ตารางที่ 1

แสดงจำนวนประเภทของสหบทในปริจเฉทโฆษณาแบบอิงกระแสของทวิตเตอร์ที่อปัสไทยแลนด์

ประเภทของสหบท	จำนวนปริจเฉท	ร้อยละ
1. สื่อบันเทิง	82	70.09
2. กระแสข่าว	29	24.79
3. เทศกาลหรือวันสำคัญ	6	5.12
รวม	117	100

จากตารางแสดงให้เห็นว่าในการใช้สหบทเพื่อแทรกตัวบทอื่นๆ เข้าไปในการโฆษณาได้แสดงถึงเรื่องราวที่ผู้ใช้งานในทวิตเตอร์และคนในสังคมกำลังให้ความสนใจอยู่ในขณะนั้น ได้แก่ สื่อบันเทิง กระแสข่าว และเทศกาลหรือวันสำคัญ เนื่องจากผู้ผลิตโฆษณาจะเลือกตัวบทที่นำมาแทรกในโฆษณาจากประเด็นที่คนในสังคมกำลังให้ความสนใจเพื่อให้สอดคล้องกับกลยุทธ์การตลาดแบบอิงกระแสซึ่งเป็นกลยุทธ์ทางการตลาดที่องค์กรใช้ประโยชน์จากเหตุการณ์หรือกระแสในช่วงเวลาหนึ่งที่กำลังได้รับความสนใจจากประชาชนแล้วสื่อสารไปยังผู้บริโภคโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการขายสินค้า (ฝ่ายเศรษฐกิจและศูนย์ข้อมูลมหาวิทยาลัยหอการค้าไทย, 2561, น. 1)

- การแทรกตัวบทเกี่ยวกับสื่อบันเทิง เป็นการแทรกตัวบทที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับสื่อที่ให้ความเพลิดเพลินแก่ผู้รับสาร เช่น รายการโทรทัศน์ ละครโทรทัศน์ ภาพยนตร์ การ์ตูน เพลง และการแสดงคอนเสิร์ต โดยเนื้อหาเหล่านี้ได้เผยแพร่ผ่านสื่อมวลชนซึ่งเป็นสื่อกลางในการเผยแพร่ข้อมูล เช่น โทรทัศน์ วิทยุ และอินเทอร์เน็ต เป็นต้น จากการศึกษาผู้วิจัยพบการแทรกตัวบทเกี่ยวกับสื่อบันเทิงจำนวน 82 ปริจเฉท ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 6 “#โบกนิตสะบัดหน่อย ปราบสัตว์ร้ายๆ ที่บ้านคุณ ได้อย่างมหัศจรรย์ #pedigree มีทเจอร์ก็สัตว์กรสเนื้อม้วน ผ่านศาสตร์คหกรรมชั้นสูงปรุงอย่างสะอาดสารอาหารครบถ้วน แ่่งกายสิทธิ์ที่หยุดวายร้ายได้ทันทีที่ #TopsThailand <http://bit.ly/2DFAZGL> #FantasticBeasts2 #FantasticBeasts” (15 พฤศจิกายน 2561)

จากตัวอย่างเป็นการแทรกตัวบทเกี่ยวกับภาพยนตร์เรื่อง Fantastic Beasts เข้ามาในการโฆษณาสินค้าได้แก่ “โบกนิตสะบัดหน่อย ปราบสัตว์ร้ายๆ ที่บ้านคุณ ได้อย่างมหัศจรรย์” “ผ่านศาสตร์คหกรรมชั้นสูง” “แ่่งกายสิทธิ์ที่หยุดวายร้ายได้ทันที” ซึ่งเป็นการนำข้อความที่ปรากฏอยู่ในภาพยนตร์มาดัดแปลงและแทรกเข้าไปในตัวบทโฆษณาอาหารสุนัขตรา Pedigree

- การแทรกตัวบทเกี่ยวกับกระแสน้ำ เป็นการแทรกตัวบทเกี่ยวกับการบอกเล่าเรื่องราวที่เกิดขึ้นใหม่ กำลังได้รับความสนใจจากประชาชนและเป็นแนวความคิดเห็นที่กำลังเป็นที่นิยมในสังคมขณะนั้น จากการศึกษาพบการแทรกตัวบทเกี่ยวกับกระแสน้ำจำนวน 29 ประจักษ์ ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 7 “#ต๊ะระฆัง ใช้ประกอบในการเจริญสติ สมาธิมาแต่โบราณกาล...วันนี้มาต๊ะระฆัง ดังกด้วยใจใฝ่กุศล พรรษานี้ทำบุญสุขใจด้วยการถวายผ้าไตรจีวรอาตย์ #ระฆังทอง แก่พระภิกษุ ลดความตระหนี่ด้วยการให้ทาน สืบต่ออายุพระพุทธศาสนา ก้องกังวานสืบไป <http://bit.ly/2OACg71#topsThailand>” (3 ตุลาคม 2561)

จากตัวอย่างเป็นการแทรกตัวบทเกี่ยวกับกระแสน้ำด้วยการนำเนื้อหาเกี่ยวกับข่าวที่ประชาชนซึ่งพักอาศัยอยู่ในคอนโดมิเนียมติดกับวัดไทรได้แจ้งเรื่องร้องทุกข์ถึงการตีระฆังของพระที่วัดไทร กระแสน้ำนี้นำเสนอในวันที่ 3 ตุลาคม 2561 ในเนื้อหาข่าวมีการนำเสนอว่าเขตบางคอแหลม กรุงเทพมหานครได้ส่งหนังสือถึงเจ้าอาวาสวัดไทร ย่านพระราม 3 เนื่องจากประชาชนแจ้งเรื่องร้องทุกข์ว่าได้รับความเดือดร้อนกรณีทางวัดไทรตีระฆังส่งเสียงดังรบกวน ตั้งแต่เวลา 03.30-04.00 น. เป็นประจำทุกวัน สร้างความเดือดร้อนให้กับผู้พักอาศัยบริเวณดังกล่าว สำนักงานเขตบางคอแหลมจึงขอความร่วมมือวัดไทรลดเสียงให้เหมาะสมและป้องกันการสร้างความเดือดร้อนแก่ผู้พักอาศัย ทั้งนี้กระแสน้ำดังกล่าวกำลังได้รับความสนใจและได้รับการวิพากษ์วิจารณ์จากคนในสังคมในวันที่ 3 ตุลาคม 2561 ผู้ผลิตโฆษณาจึงนำกระแสน้ำเกี่ยวกับการร้องทุกข์ในเรื่องการตีระฆังของพระวัดไทรมาใช้ในการเปิดเรื่องเพื่อโฆษณาผ้าไตรจีวรและนำเสนอโฆษณาดังกล่าวลงในทวิตเตอร์ในวันที่ 3 ตุลาคม 2561

- การแทรกตัวบทเกี่ยวกับเทศกาลหรือวันสำคัญ เป็นการแทรกตัวบทที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับเทศกาล กล่าวคือเป็นช่วงเวลาที่กำหนดไว้เป็นประจำเพื่อทำบุญและการรื่นเริงในท้องถิ่นและตัวบทเกี่ยวกับวันสำคัญต่างๆ จากการศึกษาพบการแทรกตัวบทเกี่ยวกับเทศกาลหรือวันสำคัญจำนวน 6 ประจักษ์ ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 8 “#HappyHalloween “หน้าแต่ง” ยัน “หน้าสด” ก็สวยได้ไม่มีหลอนนน!!! ด้วยโปรโมชัน #ซื้อ1แถม1 และ #RedHotลดสุดขีด! แอปกระซิบวาร์บนี้ ลดหนักมากกก! อย่าเข้ามาดูกันเลย วันนี้-6 พ.ย 2561 #ฮาโลวีน #Halloween2018 #ถูกและดี #ถูกบอกต่อ” (31 ตุลาคม 2561)

จากตัวอย่างผู้ผลิตโฆษณาแทรกตัวบทเกี่ยวกับเทศกาลวันฮาโลวีน โดยใช้ข้อความที่เกี่ยวข้องกับเทศกาลนี้ได้แก่ “Happy Halloween” และ “ก็สวยได้ไม่มีหลอน” โดยผสมผสานตัวบทเกี่ยวกับวันฮาโลวีนลงไปในโฆษณาโฟมล้างหน้าตรา Neutrogena

ทั้งนี้กลวิธีสหพทในประจักษ์การโฆษณาแบบอิงกระแสน้ำของทวิตเตอร์ที่อปสไทยแลนด์สามารถแบ่งได้ 2 ลักษณะ ได้แก่ 1) การดัดแปลงสหพท เป็นการดัดแปลงเนื้อหาจากตัวบทต้นทางจนทำให้ตัวบทแตกต่างไปจากเดิม และ 2) การใช้สหพทแบบเดิมเป็นการอ้างอิงตัวบทที่มีลักษณะคงเดิม (ลินิน แสงพัฒนา, 2557, น. 31) จากการศึกษาพบว่าทั้ง 117 ประจักษ์ใช้กลวิธีการดัดแปลงสหพททั้งหมด นอกจากนี้มีบางประจักษ์ที่ใช้การดัดแปลงสหพทรวมกับการใช้สหพทแบบเดิมซึ่งมีจำนวน 5 ประจักษ์ ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 9 “นาซีเฟ่นยา มามาชิชีว่า... ขับขนตำนานเจ้าป่าแห่งความอรรย# สิงโตวุ่นเส้น
ท่าเรือ ฮาคูน่า มาทาทำ ทำให้ลองความหนีบเข้าเส้น วันนี้ขับขนความอรรยได้ที่
#TopsThailand <http://bit.ly/2DTA45M> #TheLionKing #TheLionKingTH” (22 พฤศจิกายน 2561)

จากตัวอย่างผู้ผลิตโฆษณาใช้การดัดแปลงสบทจากการ์ตูนเรื่อง The Lion King เช่น “ขับขนตำนาน
เจ้าป่าแห่งความอรรย” “วันนี้ขับขนความอรรย” นอกจากนี้ยังมีการใช้สบทแบบเดิม เช่น “นาซีเฟ่นยา” และ
“ฮาคูน่า มาทาทำ” ซึ่งเป็นข้อความส่วนหนึ่งของเนื้อเพลงในการ์ตูนแทรกเข้าไปในตัวของโฆษณาวันเส้น
ตราท่าเรือ

5.2.2 การเชื่อมโยงความ (cohesion)

เป็นองค์ประกอบหนึ่งที่ทำให้ตัวบทมีเอกภาพเป็นเรื่องเดียวกันหรือมีการผูกโยงกันทางความหมาย
(จันทิมา อังคพณิชกิจ, 2561, น. 127) จากการศึกษาพบว่าปริจเฉทการโฆษณาแบบอิงกระแสของทวีตเตอร์
ท็อบส์ไทยแลนด์ใช้การเชื่อมโยงความครบทั้ง 117 ปริจเฉท โดยสามารถแบ่งการเชื่อมโยงความในการโฆษณาเป็น
3 ลักษณะ เรียงลำดับตามความถี่ ได้แก่ การใช้คำเชื่อม การใช้คำว่า “วันนี้” และการใช้ชื่อผลิตภัณฑ์ สรุปได้ดัง
ตารางที่ 2

ตารางที่ 2

แสดงจำนวนการเชื่อมโยงความในปริจเฉทโฆษณาแบบอิงกระแสของทวีตเตอร์ท็อบส์ไทยแลนด์

การเชื่อมโยงความ	จำนวนปริจเฉท	ร้อยละ
1. การใช้คำเชื่อม	67	57.27
2. การใช้คำว่า “วันนี้”	26	22.22
3. การใช้ชื่อผลิตภัณฑ์	24	20.51
รวม	117	100

- การใช้คำเชื่อม (discourse connector) เป็นการใช้คำเชื่อมในระดับข้อความเพื่อให้ตัวบทมีความ
ต่อเนื่องและเป็นเรื่องเดียวกัน (จันทิมา อังคพณิชกิจ 2561, น. 143) จากการศึกษาผู้วิจัยพบการใช้คำเชื่อมใน
ปริจเฉทการโฆษณาแบบอิงกระแสจำนวน 67 ปริจเฉท โดยพบการใช้คำเชื่อม “ด้วย” และ “กับ” เป็นจำนวนมาก
ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 10 “วันนี้แนะนำสิ่งดีๆ นี้ให้ #แนนโ๊ะ สิวหายไกลลิบด้วย #ziiit quix acne serum
ยุบเร็วทันใจจัดไปลดเลยที่ #TopsThailand <https://bit.ly/2QOmyUa> #เด็กใหม่ #หัวใหญ่หน้าบีบ
อดใจไว้ใช้ ziiit เลย” (19 กันยายน 2561)

จากตัวอย่างเป็นการใช้คำเชื่อม “ด้วย” เพื่อเชื่อมโยงตัวบทเกี่ยวกับละครชุดในโทรทัศน์เรื่องเด็กใหม่กับ
การโฆษณาผลิตภัณฑ์รักษาสิวตรา ziiit ให้มีความสัมพันธ์กัน ด้วยการเชื่อมโยงให้ตัวละครชื่อแนนโ๊ะใช้
ผลิตภัณฑ์ที่ปรากฏอยู่ในโฆษณา

- การใช้คำว่า “วันนี้” เป็นการเชื่อมโยงความด้วยคำศัพท์ (lexical cohesion) เพื่อให้ตัวบทที่แตกต่างกัน
มีความต่อเนื่องกันไปเป็นตัวบทเดียว จากการศึกษาพบการใช้คำว่า “วันนี้” เพื่อเชื่อมโยงความ จำนวน 26 ปริจเฉท
ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 11 “La La La #LaVieEnRose ขึ้นอันดับ 1 อย่างรวดเร็วสวยได้แบบไร้ที่ติ วันนี้มาเปลี่ยนสีผมโดดเด่นเหมือนกลีบกุหลาบ ไปกับ #colorista สีสดใสส่องประกายความสวยที่ #TopsThailand <http://bit.ly/2DtM65v>” (9 พฤศจิกายน 2561)

จากตัวอย่างเป็นการใช้คำศัพท์ว่า “วันนี้” เพื่อเชื่อมโยงความตบตเกี่ยวกับเพลง LaVieEnRose ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับดอกไม้ให้สอดคล้องสัมพันธ์ไปกับการโฆษณาผลิตภัณฑ์เปลี่ยนสีผมที่มีบรรจุภัณฑ์สีชมพู

- การใช้ชื่อผลิตภัณฑ์ เป็นการเชื่อมโยงความด้วยการใช้ชื่อของผลิตภัณฑ์ที่มีความหมายสัมพันธ์กับตบตเพื่อเชื่อมโยงตบตให้กลายเป็นเรื่องราวเดียวกัน จากการศึกษาพบการใช้ชื่อผลิตภัณฑ์เพื่อเชื่อมโยงความจำนวน 24 ประจักษ์ ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 12 “จุดประเด็นใหม่ หลักฐานชั้นสำคัญ ที่จะทำให้ทุกเตาติดได้ตั้งใจ #ทอดป็นจุดเตาแก๊ส จัดได้เลยทุกกระบอกคุ้มค่าเกินราคา วันที่ #TopsThailand <https://bit.ly/2RHWCDn> #เลือดข้นคนจาง#เหม่เหม่” (12 ตุลาคม 2561)

จากตัวอย่างเป็นการเชื่อมโยงความด้วยการใช้ชื่อผลิตภัณฑ์คือ “ทอดป็นจุดเตาแก๊ส” โดยชื่อผลิตภัณฑ์ในตัวอย่างมีความหมายสัมพันธ์กับตบตแรกซึ่งปรากฏอยู่ด้านหน้าของชื่อผลิตภัณฑ์คือเรื่องราวในละครเลือดข้นคนจางซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับการใช้ปืน และตบตที่สองซึ่งปรากฏอยู่หลังชื่อผลิตภัณฑ์เป็นการกล่าวถึงสรรพคุณของปืนจุดเตาแก๊สตราทอด

5.2.3 การใช้เสียงสัมผัส

หมายถึง ลักษณะทางเสียงของภาษาไทยที่มีลักษณะคล้องจอง กรรณิการ์ สุพิชญ์ (2549, น. 49) กล่าวว่า การใช้ภาษาแบบมีสัมผัสในโฆษณาทำให้เกิดความไพเราะ ดึงดูดใจผู้อ่านและช่วยให้จดจำข้อความโฆษณา จากข้อมูลพบการใช้เสียงสัมผัสจำนวน 51 ประจักษ์ แบ่งเป็นการใช้เสียงสัมผัสสระและการใช้เสียงสัมผัสพยัญชนะ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 13 “วันนี้แนะนำสิ่งดีๆ นี่ให้ #แนนโ๊ะ สิวหายไกลลิบด้วย #ziiit quix acne serum ยุบเร็วทันใจจัดไปลดเลยที่ #TopsThailand <https://bit.ly/2QOmyUa> #เด็กใหม่ #หัวใหญ่หน้าบีบอดใจไว้ใช้_ziit เลย” (19 กันยายน 2561)

จากตัวอย่างข้างต้นผู้ผลิตโฆษณาใช้กลวิธีการใช้เสียงสัมผัสสระ กล่าวคือเป็นการใช้คำที่มีเสียงสระเดียวกันมาวางในตำแหน่งใกล้เคียงกันได้แก่ ใจ-ไป และ ใจ-ไว้-ใช้ เพื่อทำให้โฆษณาไพเราะ ดึงดูดใจผู้รับสาร และช่วยให้ผู้รับสารจดจำได้

ตัวอย่างที่ 14 “สำรองที่นั่งและติดปีกความอร่อยให้กับทุกเมนูครบเครื่องบินเลยไม่มีดีเลยไปกับ #บิตวิงส์ ครีมเทียมขนหวน ชงได้ตีตีได้ในทุกclass วันนี้ที่ #TopsThailand <http://bit.ly/2yoFL70>” (18 ตุลาคม 2561)

จากตัวอย่างผู้ผลิตโฆษณาใช้กลวิธีการใช้เสียงสัมผัสพยัญชนะ กล่าวคือเป็นการใช้คำที่มีเสียงพยัญชนะเดียวกันมาวางในตำแหน่งใกล้เคียงกันได้แก่ ครบ-เครื่อง และ ได้-ตี-ตี-ได้

5.2.4 การซ้ำคำ

หมายถึง การกล่าวถึงหน่วยภาษาเดิมซ้ำอีกครั้ง หลังจากที่หน่วยภาษานั้นๆ ได้ปรากฏไปแล้ว กรณีการ์ตูน (2549, น. 85) กล่าวว่า การซ้ำคำในโฆษณาจะช่วยให้ผู้อ่านจดจำสินค้าและส่งผลในเรื่องของจังหวะในการอ่าน ซึ่งจะทำให้ผู้อ่านโฆษณาสามารถจดจำสินค้านั้นได้ง่าย จากการศึกษาพบว่าโฆษณาในทวีตเตอร์ของท็อปส์ไทยแลนด์ มีการซ้ำคำ 33 ประการ สามารถแบ่งได้เป็น 2 ลักษณะ คือ การซ้ำทุกส่วนและการซ้ำบางส่วน ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 15 “ตึงแน่นตึงแน่นตึงแน่น ป๊อป ป๊อป ป๊อปอร่อยหวานแหวกแนวเต็มเนื้อหอย #ป๊อปหอย หอยลายอบกรอบรสกระเทียมทำจากหอยลายแท้ มีธาตุเหล็กสูง ไม่ใช่ผงชูรสวัตถุกันเสีย อิ่มอร่อย ชาวหอย กินคู่กับอะไรก็อร่อยจริง ๆ นะจ๊ะ วันนี้ที่ #TopsThailand <https://bit.ly/2S3wo46> #หอยแท้แตกหักต่อไม่รอแล้วนะ” (19 พฤศจิกายน 2561)

จากตัวอย่างที่ 15 เป็นการซ้ำคำทุกส่วน กล่าวคือเป็นการใช้รูปภาษาเดิมซ้ำคำหรือกลุ่มคำที่ได้กล่าวมาแล้วทั้งหมดโดยไม่มีการเปลี่ยนรูปภาษา โดยจากตัวอย่างผู้ผลิตโฆษณากล่าวซ้ำคำว่า “หอยลาย” จำนวน 2 ครั้ง เพื่อเป็นการช่วยเน้นย้ำให้ผู้อ่านจดจำสินค้าได้

ตัวอย่างที่ 16 “ก่อนที่ #LokiSeries จะมา แวะมาอ้อมรอยกับ #Gogi Series กันก่อนแบ่งเทพเจ้า ที่เสกให้ทุกเมนูทอดเหลืองกรอบ หอมน่ากินวันนี้ที่ #TopsThailand <http://bit.ly/2DtWr19> #loki” (8 พฤศจิกายน 2561)

จากตัวอย่างข้างต้นเป็นการซ้ำคำบางส่วน กล่าวคือเป็นการซ้ำรูปภาษาที่เคยปรากฏมาก่อนเฉพาะบางส่วน กล่าวคือผู้ผลิตโฆษณาเปลี่ยนพยางค์หน้าจาก “โล” (โลกิซีรีส์-LokiSeries) ให้เป็น “โก” (โกกิซีรีส์-Gogi Series) ทั้งนี้การซ้ำคำบางส่วนทำให้เกิดการเชื่อมโยงระหว่างตัวบ่งชี้ซึ่งเป็นเหตุการณ์ที่กำลังได้รับความสนใจจากผู้รับสารคือภาพยนตร์เรื่อง Loki Series ให้มีความสัมพันธ์กับชื่อตราสินค้าที่ผู้ผลิตโฆษณาต้องการโฆษณาได้

5.2.5 การเล่นคำ

หมายถึงการที่คำมีรูปภาษาเหมือนกันแต่มีความหมายมากกว่า 1 ความหมายหรือกล่าวได้ว่าเป็น “คำพ้องรูป” และการที่รูปภาษาเขียนต่างกันแต่ออกเสียงเหมือนกันและมีความหมายที่แตกต่างกันหรือกล่าวได้ว่าเป็น “คำพ้องเสียง” ทานากะ (Tanaka, 1994, น. 61-62 อ้างถึงใน ปานดวงใจ บุตรกนิรี, 2547, น. 8) กล่าวว่า การเล่นคำในการโฆษณาช่วยดึงดูดความสนใจของผู้รับสารได้ เนื่องจากผู้รับสารต้องใช้ความพยายามในการหาความเกี่ยวโยงสัมพันธ์ระหว่างการเล่นคำที่ปรากฏมีความหมายใด การที่ผู้รับสารใช้เวลาในการหาความหมายจะทำให้ผู้รับสารจดจำสินค้าที่โฆษณาได้ จากการศึกษาผู้วิจัยพบการเล่นคำในการโฆษณาแบบอิงกระแสจำนวน 10 ประการ โดยสามารถแบ่งได้เป็น 2 ลักษณะ คือคำพ้องรูปและคำพ้องเสียง ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 17 “#วันคนโสด #SinglesDay อย่าปล่อยใจให้เหงา ออกมาช้อปปิ้งที่ท็อปส์กันมีโปรโมชัน เยียวยาคนโสด ที่สดใหม่มาแนะนำกับ โปรฯ #เนื้อคู่ #Betagro ใส่กรอกสโมคเวียนเนอร์ วันนี้ซื้อ #1 แกรม 1 อร่อยเนื้อแน่นๆ เต็มๆ คำ <https://bit.ly/2QA164w>” (11 พฤศจิกายน 2561)

จากตัวอย่างเป็นการเล่นคำด้วยการใช้คำพ้องรูปคือ “เนื้อคู่” ซึ่งในโฆษณาดังตัวอย่าง คำนี้สามารถตีความได้ 2 ความหมายคือ 1) ชายหญิงที่สมเป็นคู่ครองกัน และ 2) การขายเนื้อใส่กรอกแบบซื้อ 1 แกรม 1 โดยผู้ผลิตโฆษณาใช้คำพ้องรูปเพื่อเล่นคำจากเหตุการณ์วันคนโสดให้สัมพันธ์กับการขายใส่กรอกแบบซื้อ 1 แกรม 1

ตัวอย่างที่ 18 “จะช่วยเหลือหรือไม่ช่วยดี..วันนี้ช่วยเลยทันที ภู Heart This ดวงนี้ให้มีชีวิตชีวาด้วย #เพลย์บอย ดีโอเบดัสเปอร์ย์ #เวกัส ปลุกเสน่ห์ กลิ่นหอมหวาน ติดทนมันใจแม้มิเหวี่ยง ออกมาเพิ่มความมั่นใจในทุกโอกาส วันที่ #TopsThailand <https://bit.ly/2Ezawvz> #เลือดข้นคนจาง” (20 ตุลาคม 2561)

จากตัวอย่างเป็นการเล่นคำด้วยการใช้คำพ้องเสียงในคำภาษาต่างประเทศ คือ “Heart This” คำนี้สามารถออกเสียงเหมือนกับคำว่า “Hard Disk” ซึ่งเป็นการปรากฏในการออกเสียงของคนบางกลุ่ม ทั้งสองคำนี้มีรูปภาษาและความหมายต่างกัน แต่ออกเสียงเหมือนกัน ทั้งนี้ผู้ผลิตโฆษณาใช้คำว่า “Hard Disk” จากในละครเลือดข้นคนจางมาใช้เล่นคำพ้องเสียงกับคำว่า “Heart This” เพื่อเล่นคำและสร้างความน่าสนใจให้แก่โฆษณา

อย่างไรก็ตามจากการศึกษาผู้วิจัยพบว่าบริบทในการสื่อสารมีผลต่อการเลือกใช้โครงสร้างและกลวิธีทางภาษาของผู้ผลิตโฆษณาแบบอิงกระแสในทวิตเตอร์ที่อปสไทยแลนด์ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) กลยุทธ์การตลาดแบบอิงกระแส

ฝ่ายเศรษฐกิจและศูนย์ข้อมูลของมหาวิทยาลัยหอการค้าไทย (2561, น. 1) ให้ความหมายของการตลาดแบบอิงกระแสไว้ว่า เป็นการที่เจ้าของผลิตภัณฑ์ใช้ประโยชน์จากประเด็นสำคัญในช่วงเวลานั้นๆ ที่เป็นที่สนใจของประชาชนในอินเทอร์เน็ตเพื่อทำการขายสินค้าของตนเองได้อย่างรวดเร็ว หรือกล่าวอีกมุมหนึ่งคือการนำเอาฐานความนิยมของสิ่งใดสิ่งหนึ่งมาใช้โดยไม่ต้องลงทุน ทั้งนี้จากผลการศึกษาจะเห็นได้ว่ากลยุทธ์การตลาดแบบอิงกระแสเป็นแนวคิดสำคัญที่ทำให้เกิดประจักษ์การโฆษณาแบบอิงกระแสของทวิตเตอร์ที่อปสไทยแลนด์ ทั้งในเรื่องโครงสร้างและกลวิธีทางภาษา เช่น ในโครงสร้างส่วนเปิดเรื่องเป็นการนำเอาเหตุการณ์ที่กำลังได้รับความสนใจจากคนในสังคมมาใช้เกริ่นนำเพื่อเปิดเรื่องในการโฆษณาสินค้าและกลวิธีสหพหรือการแทรกตัวบทอื่นเข้าไปในตัวบทของการโฆษณาสินค้าซึ่งตัวบทอื่นๆ ที่แทรกเข้าไปในโฆษณานั้นล้วนเป็นตัวบทที่กำลังได้รับความสนใจจากคนในสังคมทั้งหมด เช่น ตัวบทเกี่ยวกับสื่อบันเทิง กระแสข่าว และเหตุการณ์หรือวันสำคัญ

2) ผู้ผลิตตัวบทและผู้รับสาร

ผู้ผลิตตัวบทเป็นหน่วยงานของบริษัทที่อปสซูเปอร์มาร์เก็ตซึ่งเป็นองค์กรเกี่ยวกับการค้าปลีกสินค้าอุปโภคและบริโภค ผู้ผลิตตัวบทจึงเลือกโครงสร้างตัวบทและกลวิธีทางภาษาที่นำไปสู่การโฆษณาสินค้าเพื่อเชิญชวนและทำให้ผู้รับสารบริโภคสินค้าของทางองค์กร ตัวอย่างเช่น ในโครงสร้างส่วนเนื้อเรื่องผู้ผลิตโฆษณาจะบรรยายรายละเอียดของสินค้าต่างๆ ที่ต้องการโฆษณา และในโครงสร้างส่วนปิดเรื่องผู้ผลิตโฆษณาจะกล่าวถึงสถานที่ซื้อสินค้าคือศูนย์การค้าที่อปสซูเปอร์มาร์เก็ตและเว็บไซต์ของที่อปสซูเปอร์มาร์เก็ต เพื่อให้ผู้รับสารสามารถบริโภคสินค้าของทางองค์กรได้

ส่วนในด้านของผู้รับสารโดยส่วนใหญ่เป็นผู้ใช้งานในทวิตเตอร์ ผู้รับสารมีผลต่อโครงสร้างและกลวิธีทางภาษาในประจักษ์ประเภทนี้ เช่น ในกลวิธีสหพ ผู้ผลิตโฆษณาเลือกแทรกตัวบทโดยพิจารณาจากเรื่องราวและเหตุการณ์ที่ผู้รับสารกำลังให้ความสนใจ เช่น เรื่องราวเกี่ยวกับสื่อบันเทิงและกระแสข่าว เป็นต้น อย่างไรก็ตามผู้ผลิตโฆษณาจะไม่นำเหตุการณ์ทุกเรื่องให้ผู้รับสารให้ความสนใจเข้ามาแทรกในตัวบทโฆษณา เช่น เหตุการณ์ที่กระทบต่อความรู้สึกเชิงลบของคนในสังคมและประเด็นที่คนในสังคมมีความคิดเห็นหลากหลาย เช่น เพศสภาพ สีสัน เชื้อชาติ เป็นต้น เนื่องจากเหตุการณ์และประเด็นดังกล่าวไม่ปรากฏในข้อมูลที่นำมาศึกษา อีกทั้งหากผู้ผลิตโฆษณาเลือกแทรกประเด็นเหล่านี้ อาจทำให้ผู้รับสารเกิดความรู้สึกเชิงลบหรือสร้างความขัดแย้งซึ่งจะนำไปสู่การไม่บรรลุวัตถุประสงค์ในการโฆษณาสินค้า

3) วัตถุประสงค์ในการสื่อสาร

วัตถุประสงค์ในการสื่อสารมีผลต่อโครงสร้างและกลวิธีทางภาษา เนื่องจากโครงสร้างในส่วนเนื้อเรื่องประกอบไปด้วยข้อมูลรายละเอียดและสรรพคุณเกี่ยวกับสินค้าเพื่อให้ผู้รับสารรู้จักสินค้า อย่างไรก็ตามจากผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าการกล่าวถึงรายละเอียดและสรรพคุณของสินค้าเพียงอย่างเดียวยังไม่เพียงพอในการบรรลุวัตถุประสงค์ของผู้ผลิตโฆษณา ดังนั้นผู้ผลิตโฆษณาจึงต้องเลือกใช้กลวิธีทางภาษาต่างๆ ได้แก่ การใช้สทบท การเชื่อมโยงความ การใช้เสียงสัมผัส การซ้ำคำ และการเล่นคำ เพื่อสร้างความน่าสนใจให้แก่การโฆษณาสินค้าของทางองค์กร

4) ประเภทของสื่อ

ทวิตเตอร์เป็นสื่อที่มีผลต่อโครงสร้างและกลวิธีทางภาษาในปริจเฉทการโฆษณาแบบอิงกระแสของทวิตเตอร์ที่อปสัไทยแลนด์ เนื่องจากทวิตเตอร์เป็นสื่อประเภทไมโครบล็อก กล่าวคือเป็นสื่อที่มีข้อจำกัดในเรื่องจำนวนตัวอักษร ดังนั้นการโฆษณาในปริจเฉทประเภทนี้จึงต้องสั้น กระชับ แต่สามารถสื่อสารในพื้นที่จำกัดได้อย่างครบถ้วน ตัวอย่างเช่นผู้ผลิตโฆษณาเลือกใช้การเล่นคำเพื่อช่วยสื่อความหมายได้ทั้งเหตุการณ์ที่คนในสังคมสนใจและสื่อไปถึงรายละเอียดของการโฆษณาสินค้าไปพร้อมๆ กัน นอกจากนี้ทวิตเตอร์มีลักษณะเด่นในเรื่องการรายงานข่าวสารที่รวดเร็วทันเหตุการณ์ การใช้สทบทเพื่อแทรกเหตุการณ์ที่คนในสังคมสนใจและเชื่อมโยงไปสู่การโฆษณาสินค้าจึงสร้างความแปลกใหม่ให้กับการโฆษณาสินค้า กล่าวคือเป็นการทำให้การโฆษณาสินค้าสามารถสัมพันธ์กับเหตุการณ์ต่างๆ ได้อย่างน่าสนใจ

6. สรุปผลการวิจัย

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์โครงสร้างและกลวิธีทางภาษาในปริจเฉทการโฆษณาแบบอิงกระแสของทวิตเตอร์ที่อปสัไทยแลนด์ โดยเก็บข้อมูลจากโฆษณาแบบอิงกระแสในทวิตเตอร์ที่อปสัไทยแลนด์ ตั้งแต่วันที่ 1 กันยายน ถึง 30 พฤศจิกายน พ.ศ. 2561 รวมระยะเวลา 3 เดือน โดยพบโฆษณาแบบอิงกระแสที่นำมาศึกษาจำนวน 117 ปริจเฉท

ผลการศึกษาพบว่าโครงสร้างปริจเฉทการโฆษณาแบบอิงกระแสของทวิตเตอร์ที่อปสัไทยแลนด์มี 3 ส่วน ได้แก่ 1) ส่วนเปิดเรื่อง เป็นการเกริ่นนำด้วยการนำเนื้อหาจากเหตุการณ์ต่างๆ ที่กำลังได้รับความสนใจจากคนในสังคมขณะนั้นมาใช้ในการเปิดเรื่อง โดยเนื้อหาเหตุการณ์ที่นำมาใช้มี 3 ประเภท ได้แก่ เนื้อหาเกี่ยวกับสื่อบันเทิง กระแสข่าว และเทศกาลหรือวันสำคัญ 2) ส่วนเนื้อเรื่อง เป็นการบรรยายรายละเอียดของสินค้าที่ต้องการโฆษณา ซึ่งประกอบไปด้วยชื่อสินค้า สรรพคุณและรายละเอียดต่างๆ เกี่ยวกับสินค้า และ 3) ส่วนปิดเรื่อง เป็นการกล่าวถึงสถานที่ซื้อและเว็บไซต์เพื่อให้ผู้รับสารสามารถศึกษารายละเอียดและสั่งซื้อสินค้า ทั้งนี้โครงสร้างปริจเฉททั้ง 3 ส่วน มีการเรียงลำดับและมีความสอดคล้องสัมพันธ์กัน ผลการศึกษาด้านกลวิธีทางภาษาพบว่ากลวิธีทางภาษาที่ใช้ในปริจเฉทการโฆษณาแบบอิงกระแสของทวิตเตอร์ที่อปสัไทยแลนด์มี 5 กลวิธี โดยเรียงลำดับตามความถี่ที่พบ ได้แก่ การใช้สทบท การเชื่อมโยงความ การใช้เสียงสัมผัส การซ้ำคำ และการเล่นคำ สามารถสรุปได้ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3

แสดงความถี่ของกลวิธีทางภาษาในโฆษณาแบบอิงกระแสของทวิตเตอร์ท็อปส์ไทยแลนด์

กลวิธีทางภาษา	จำนวนปริจเฉทที่พบ	ร้อยละของจำนวนทั้งหมด
1. การใช้สัทพท	117	ร้อยละ 100
2. การเชื่อมโยงความ	117	ร้อยละ 100
3. การใช้เสียงสัมผัส	51	ร้อยละ 43.59
4. การซ้ำคำ	33	ร้อยละ 28.20
5. การเล่นคำ	10	ร้อยละ 8.55

จากตารางแสดงให้เห็นว่ากลวิธีทางภาษาที่ใช้ในการโฆษณาแบบอิงกระแสของทวิตเตอร์ท็อปส์ไทยแลนด์ มี 5 กลวิธี โดยการใช้สัทพทและการเชื่อมโยงความปรากฏครบทั้ง 117 ปริจเฉท หรือคิดเป็นร้อยละ 100 การใช้เสียงสัมผัสปรากฏใน 51 ปริจเฉท หรือคิดเป็นร้อยละ 43.59 การซ้ำคำปรากฏใน 33 ปริจเฉท หรือคิดเป็นร้อยละ 28.20 และการเล่นคำปรากฏใน 10 ปริจเฉท หรือคิดเป็นร้อยละ 8.55 สำหรับปริบทในการสื่อสารที่มีผลต่อการเลือกใช้โครงสร้างและกลวิธีทางภาษา ได้แก่ แนวคิดกลยุทธ์การตลาดแบบอิงกระแส ผู้ผลิตตัวบทและผู้รับสาร วัตถุประสงค์ในการสื่อสาร และประเภทของสื่อ

7. อภิปรายผลการวิจัย

1) ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าการใช้สัทพทหรือการแทรกตัวบทอื่นๆ เข้าไปในตัวบทที่กล่าวถึงเป็นกลวิธีทางภาษาที่มีความสำคัญต่อปริจเฉทการโฆษณาแบบอิงกระแส โดยจากผลการศึกษาพบว่าสัทพทปรากฏอยู่ในทุกปริจเฉทที่ผู้วิจัยนำมาศึกษา นอกจากนี้ผลการศึกษาพบว่าสัทพทจะปรากฏร่วมกับกลวิธีการเชื่อมโยงความ เนื่องจากการเชื่อมโยงความจะช่วยเชื่อมโยงตัวบทที่มีเนื้อหาแตกต่างกันให้นำไปสู่การโฆษณาสินค้าได้อย่างกลมกลืนและมีความเป็นเอกภาพจนกลายเป็นตัวบทเดียวกัน

2) โครงสร้างและกลวิธีทางภาษาในปริจเฉทการโฆษณาแบบอิงกระแสของทวิตเตอร์ท็อปส์ไทยแลนด์ สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ในการสื่อสารทั้งในเรื่องการโฆษณาสินค้าและการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้แก่องค์กร ดังจะเห็นได้จากการที่ผู้รับสารกดชื่นชอบ (Favorite) และกดส่งต่อข้อความโฆษณา (Retweet) รวมถึงการแสดงความเห็นต่อโฆษณาซึ่งโดยส่วนใหญ่เป็นไปในทางบวก เช่น “กราบในความครีเอทีฟแล้วทำลงเร็วด้วยนะ ดูละครจบต้องลุ้นโฆษณา Tops ตลอดว่าจะเล่นอะไร” “นี่ก็ขายเก่งตลอด ชอบๆ” “Tops ผู้ที่ไม่เคยพลาดทุกกระแส พี่จะขายของทุกเทรนด์” และ “ยอมแอดมิน Tops ทุกเหตุการณ์จริง ๆ” เป็นต้น

3) ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าปริบทของการสื่อสารมีผลต่อโครงสร้างและกลวิธีทางภาษาในปริจเฉทการโฆษณาแบบอิงกระแสของทวิตเตอร์ท็อปส์ไทยแลนด์ซึ่งมีความสอดคล้องกับแนวคิดปริจเฉทวิเคราะห์ตามแนวทางที่นิยมที่ บราวน์และยูลได้กล่าวไว้ว่าปริจเฉทคือภาษาในปริบทของการใช้ การศึกษาปริจเฉทจึงมิได้จำกัดอยู่ที่การศึกษารูปภาษาโดยไม่พิจารณาหน้าที่หรือวัตถุประสงค์ในการใช้รูปภาษานั้นๆ เนื่องจากรูปภาษาได้รับการออกแบบมาเพื่อตอบสนองกิจกรรมต่างๆ ของมนุษย์ (Brown & Yule, 1983, p. 1) ดังนั้นการศึกษาปริบทของการสื่อสาร ได้แก่ กลยุทธ์การตลาดแบบอิงกระแส ผู้ผลิตตัวบท ผู้รับสาร วัตถุประสงค์ในการสื่อสารและประเภทของสื่อ

จึงเป็นการแสดงให้เห็นว่าบริบทของการสื่อสารเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดประจักษ์การโฆษณาแบบอิงกระแสของทวิตเตอร์ที่โพสต์ไทยแลนด์

รายการอ้างอิง

- กรรณิการ์ สุพิชญ์. (2549). *ภาษาโฆษณาในสื่ออินเทอร์เน็ต* (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย). มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, มหาสารคาม.
- กระหู่พันทิป. (2561, 18 พฤษภาคม). *ยอมใจความเทพของแอตมิน Tops Thailand ที่มีต่อนักแสดง ต่อละคร และต่อกระแสต่าง ๆ*. สืบค้นเมื่อ 1 มีนาคม 2564 จาก <https://pantip.com/topic/37679216>.
- กฤตินี ชันละ. (2564). *โครงสร้างประจักษ์โฆษณาออนไลน์ผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเพื่อสุขภาพ. ใน การประชุมวิชาการเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษาแห่งชาติ ครั้งที่ 22 มหาวิทยาลัยขอนแก่น* (น. 281-292). ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- จันทิมา อังคพณิชกิจ. (2561). *การวิเคราะห์ข้อความ*. กรุงเทพฯ. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ณัฐพร พานโพธิ์ทอง. (2556). *วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ตามแนวภาษาศาสตร์: แนวคิดและการนำมาศึกษาวาทกรรมในภาษาไทย*. กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เบญจวรรณ ศรีกุล. (2553). *วิเคราะห์ภาษาในแผ่นพับโฆษณาเครื่องสำอาง ปี พ.ศ. 2551* (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ.
- ปานดวงใจ บุตรกนิษฐ์. (2547). *การศึกษาเปรียบเทียบการตีความบทโฆษณาจากนิตยสารคุณภาพและนิตยสารปริมาณ*. (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาศาสตร์) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ปทุมธานี.
- ฝ่ายเศรษฐกิจและศูนย์ข้อมูลมหาวิทยาลัยหอการค้าไทย. (2561). *กลยุทธ์ยุค 2018 สำหรับตลาดออนไลน์ Real-Time Marketing*. สืบค้นเมื่อ 5 มีนาคม 2564 จาก <https://www.thaichamber.org/content/file/document/1025181540459744.pdf>.
- พนมพร นิธิภูมิ. (2551). *กลวิธีการใช้ภาษาในข้อความโฆษณา: ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการใช้ภาษา*. *วรรณวิทัศน์*, 8, 89-145.
- มาร์เก็ตติ้ง อูปส์. (28 กุมภาพันธ์ 2561). *Thailand Zocial Awards 2018: Data is Sexy เมื่อความฉลาด (Wisdom) ของดาต้า (Data) กลายเป็นตัวทั้งสร้างแบรนด์และพลิกฟื้นแบ่งกั้นในยุค Digital Disruption*. สืบค้นเมื่อ 5 มีนาคม 2564 จาก <https://www.marketingoops.com/news/biz-news/thailand-zocial-awards-2018-data-is-sexy/>.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554*. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- ลินิน แสงพัฒนนะ. (2557). *สัมพันธภาพของตัวละครนางเอกในสื่อละครโทรทัศน์ กรณีศึกษาละครโทรทัศน์เรื่องแรงเงา* (การค้นคว้าอิสระมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสื่อสารเชิงกลยุทธ์). มหาวิทยาลัยกรุงเทพ, ปทุมธานี.
- สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. (2550, 21 สิงหาคม 2550). *บทวิทยุรายการ “รู้รัก ภาษาไทย”*. สืบค้นเมื่อ 5 มีนาคม 2564 จาก <http://legacy.orst.go.th/?knowledge=กระแส-21-สิงหาคม-2550>.
- Brown, G. & Yule, G. (1984). *Discourse Analysis*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Fairclough, N. (1992). Intertextuality in Discourse Analysis. *Linguistics and Education* (4), 269 -293.
- Harris, Z. (1952). Discourse analysis. *Language*, 28, 1-30.
- Stubbs, M. (1983). *Discourse Analysis: The sociolinguistic analysis of natural language*. Chicago: The University of Chicago Press.

การศึกษาการแยกแยะเสียงสระ H [ɛ] และสระ ɥ [e]

ในผู้ศึกษาภาษาเกาหลีชาวไทย*

Received: 14 September 2021

Revised: 12 October 2021

Accepted: 16 May 2023

ปพนพัชร กอบศิริธีร์รา**

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยต่อเนื่องจากงานวิจัยของปพนพัชร กอบศิริธีร์รา (2560) ซึ่งศึกษาวิจัยการแยกแยะเสียงสระ H [ɛ] และสระ ɥ [e] ในกลุ่มตัวอย่างเจ้าของภาษาชาวเกาหลี ด้วยโปรแกรม OpenSesame อันเนื่องมาจากปัญหาการออกเสียงสระ H [ɛ] และสระ ɥ [e] ที่ไม่ชัดเจนตามหลักภาษาของเจ้าของภาษาชาวเกาหลีในปัจจุบัน โดยงานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาการแยกแยะเสียงสระ H [ɛ] และสระ ɥ [e] เพิ่มเติมในกลุ่มตัวอย่างผู้ศึกษาภาษาเกาหลีชาวไทยที่ศึกษาวิชาภาษาเกาหลีเป็นวิชาเอกและวิชาโทจำนวน 246 คน จากมหาวิทยาลัยในไทย 5 แห่ง งานวิจัยนี้ทำการทดสอบโดยให้กลุ่มตัวอย่างฟังเสียงคำศัพท์คำละ 1 ครั้ง จากนั้นให้เขียนคำศัพท์ที่ได้ยินในแบบทดสอบ (dictation) คำศัพท์ที่ใช้ในการทดสอบเป็นคำศัพท์ที่ประกอบด้วยสระ H [ɛ] และสระ ɥ [e] จำนวน 34 คำ จากนั้นนำผลการทดสอบที่ได้มาวิเคราะห์ด้วยโปรแกรม SPSS

จากการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยความถูกต้องในการแยกแยะเสียงสระ H [ɛ] และสระ ɥ [e] พบค่าเฉลี่ยความถูกต้องในการแยกแยะเสียงสระ H [ɛ] ในกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาวิชาภาษาเกาหลีชาวไทยคือ ร้อยละ 59.95 และค่าเฉลี่ยความถูกต้องในการแยกแยะเสียงสระ ɥ [e] คือ ร้อยละ 57.31 และเมื่อนำค่าเฉลี่ยความถูกต้องในการแยกแยะเสียงสระ H [ɛ] และสระ ɥ [e] ของผู้ศึกษาภาษาเกาหลีชาวไทยและเจ้าของภาษาชาวเกาหลีมาวิเคราะห์โดยใช้ Paired Sample T-Test พบว่า ค่าเฉลี่ยความถูกต้องในการแยกแยะเสียงสระ H [ɛ] และสระ ɥ [e] ของผู้ศึกษาภาษาเกาหลีชาวไทยสูงกว่าเจ้าของภาษาชาวเกาหลีอย่างมีนัยสำคัญ แต่ในภาพรวมพบว่าผู้ศึกษาภาษาเกาหลีชาวไทยไม่สามารถแยกแยะความแตกต่างระหว่างเสียงสระ H [ɛ] และสระ ɥ [e] ได้ เช่นเดียวกับเจ้าของภาษาชาวเกาหลี

บทความวิจัย

บทคัดย่อ

คำสำคัญ

เสียงสระในภาษาเกาหลี;
การเขียนคำศัพท์;
อิทธิพลภาษาแม่;
ผู้ศึกษาภาษาเกาหลีชาวไทย

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยฉบับเต็มเรื่อง “การศึกษาการแยกแยะเสียงสระ H [ɛ] และสระ ɥ [e] ในผู้ศึกษาภาษาเกาหลีชาวไทย” ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ปีงบประมาณ 2563 และได้รับหนังสือรับรองการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยจากสถาบันวิจัยและพัฒนาแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เลขที่ COE No.COE64/041

** รองศาสตราจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาเกาหลี ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ติดต่อได้ที่: paphonphatko@gmail.com

The Study of Vowel Sounds ㅏ [ɛ] and ㅓ [e] in Korean Language Thai Learners*

Received: 14 September 2021

Revised: 12 October 2021

Accepted: 16 May 2023

Paphonphat Kobsirithiwara**

This research is consequential to the research project of Paphonphat Kobsirithiwara (2020) which examined the differentiation between the vowel sounds ㅏ [ɛ] and ㅓ [e] among Korean representative samples by employing OpenSesame program due to the equivocal pronunciation problem of the vowel sounds ㅏ [ɛ] and ㅓ [e] which is not related to Korean rules of phonetics among Korean nowadays. This follow-up research aims to study the differentiation between vowel sound ㅏ [ɛ] and ㅓ [e] among a Thai Korean language learners sample group. The researcher examines the representative samples from 246 Thai Korean language learners who study the Korean language as major and minor subject from 5 Thai universities. This research methodology is conducted through a listening test. The representative samples have to listen to vocabulary sound once per one vocabulary then they have to write down the vocabulary on paper (dictation). The 34 words used in dictation test are composed of ㅏ [ɛ] and ㅓ [e] vowel sounds. Afterwards, the researcher examines the result by SPSS program.

The analysis of average accuracy in the differentiation between the vowel sounds ㅏ [ɛ] and ㅓ [e] reveals that the average accuracy of the vowel sound ㅏ [ɛ] among the Thai Korean language learners sample group is at 59.95% and the average accuracy of the vowel sound ㅓ [e] among the Thai Korean language learners sample group is at 57.31%. By employing Paired Sample T-Test methodology, the result reveals that the

Research Article

Abstract

Keywords

Korean vowel;
dictation;
mother language transfer;
Korean language
Thai learners

* This research is a part of "The Study of Vowel ㅏ [ɛ] and ㅓ [e] Differentiation among Thai Korean Language learners" research project which is supported by Faculty of Humanities, Kasetsart University 2020 and is certified by Research Ethics (IRB) of Kasetsart University Research and Development Institute COE No.COE64/041.

** Associate Professor, Korean Language Section, Department of Eastern Languages, Faculty of Humanities, Kasetsart University, e-mail: paphonphatko@gmail.com

average accuracy in the differentiation between the vowel sounds ㅏ [ɛ] and ㅓ [e] among the Thai Korean language learners sample group is higher than the Korean representative sample group significantly. But overall, Thai Korean Language Learners are unable to distinguish between the vowel sounds ㅏ [ɛ] and ㅓ [e] like native Korean speakers.

1. บทนำ

1.1 ความสำคัญของงานวิจัยและการทบทวนวรรณกรรม

ในการศึกษาภาษาเกาหลีนั้น ผู้ศึกษาอาจพบอุปสรรคสำคัญหลายประการอันเนื่องมาจากความแตกต่างและเอกลักษณ์ของระบบเสียงในภาษาไทยและภาษาเกาหลี กฎการออกเสียงของภาษาเกาหลีที่ซับซ้อน รูปอักษรที่ไม่สัมพันธ์กับรูปเสียง ซึ่งปัญหาดังกล่าวปรากฏในงานวิจัยของณัฐวุฒิ ลือดี (Luedee, 2012) และงานวิจัยของบุญฤทธิ์ โกเฮง (분릿 코헝, 2015) เป็นต้น งานวิจัยของณัฐวุฒิ ลือดี ศึกษาปัญหาการแยกแยะเสียงพยัญชนะเสียงสัทกัน (obstruents) ในภาษาเกาหลี โดยการบันทึกเสียงจากกลุ่มตัวอย่างชาวไทยและชาวเกาหลี จากนั้นนำเสียงที่บันทึกมาวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยความยาวคลื่นเสียงพยัญชนะของภาษาเกาหลีด้วยโปรแกรม Praat¹ ผลสรุปงานวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่าค่าเฉลี่ยความยาวคลื่นเสียงพยัญชนะต้นของภาษาเกาหลี 2 เสียง ทับซ้อนกับค่าเฉลี่ยความยาวคลื่นเสียงพยัญชนะต้นของภาษาไทย 1 เสียง ซึ่งเป็นสาเหตุทำให้ผู้ศึกษาภาษาเกาหลีชาวไทยได้ยินเสียงพยัญชนะต้นของภาษาเกาหลี 2 เสียงเป็นเสียงพยัญชนะต้นของภาษาไทยเพียงเสียงเดียว และส่งผลให้ผู้ศึกษาภาษาเกาหลีชาวไทยระดับต้นไม่สามารถแยกแยะเสียงพยัญชนะต้นภาษาเกาหลีประเภทเสียงสัทกันได้อย่างชัดเจน เมื่อแยกแยะเสียงพยัญชนะไม่ได้ย่อมส่งผลต่อการออกเสียงที่ถูกต้องตามไปด้วย นอกจากเอกลักษณ์ของเสียงภาษาเกาหลีแล้ว รูปอักษรที่ไม่ตรงกับรูปเสียงในภาษาเกาหลีซึ่งสัมพันธ์กับกฎการออกเสียงที่ซับซ้อนนั้นก็เป็นอีกปัจจัยที่ส่งผลต่อการแยกแยะและการออกเสียงของผู้ศึกษาภาษาเกาหลีชาวไทยด้วยเช่นกัน งานวิจัยของบุญฤทธิ์ โกเฮง ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการแยกแยะและการออกเสียงภาษาเกาหลีในผู้ศึกษาภาษาเกาหลีชาวไทยโดยใช้โปรแกรม OpenSesame² ในการทดสอบ จากผลการวิเคราะห์พบว่ายิ่งรูปอักษรไม่ตรงกับรูปเสียงและสัมพันธ์กับกฎการออกเสียงที่ซับซ้อนมากเท่าไร ยิ่งส่งผลต่อค่าเฉลี่ยความถูกต้องในการแยกแยะเสียงและการออกเสียงคำศัพท์ภาษาเกาหลี รวมถึงส่งผลต่อค่าเฉลี่ยเวลาในการตอบสนองมากขึ้นตามไปด้วย

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการแยกแยะเสียงและการออกเสียงภาษาเกาหลีนั้นมิได้มีเพียงเอกลักษณ์ของภาษาเกาหลีและกฎการออกเสียงที่ซับซ้อนดังตัวอย่างจากงานวิจัยข้างต้นเท่านั้น ในปัจจุบันยังพบลักษณะการออกเสียงสระ H [ɛ] และสระ H [e] ที่ไม่ชัดเจนตรงตามหลักภาษาในเจ้าของภาษาชาวเกาหลีอีกด้วย โดยชาวเกาหลีปัจจุบันออกเสียงสระ H [ɛ] และสระ H [e] ใกล้เคียงกัน ซึ่งลักษณะการใช้ภาษาเช่นนี้ส่งผลให้เกิดความสับสนในการแยกแยะเสียงสระ H [ɛ] และสระ H [e] แม้ในกลุ่มเจ้าของภาษาชาวเกาหลีเอง งานวิจัยของปพนพัทธ์ กอบศิริธีรวัรา (2560) ได้ศึกษาการแยกแยะเสียงสระ H [ɛ] และสระ H [e] ในกลุ่มตัวอย่างชาวเกาหลีชายและหญิงจำนวน 36 คน โดยใช้โปรแกรม OpenSesame ในการทดสอบ ผู้วิจัยให้กลุ่มตัวอย่างนั่งหน้าคอมพิวเตอร์ จากนั้นโปรแกรมจะดำเนินการ

¹ Praat เป็นโปรแกรมที่สามารถดาวน์โหลดมาใช้งานได้โดยไม่มีค่าใช้จ่าย เวอร์ชันล่าสุดคือ 6.4.01 สามารถใช้งานได้ทั้งระบบปฏิบัติการ Window OS และ Mac OSX สร้างโดยนักวิจัยของมหาวิทยาลัยอัมสเตอร์ดัม (University of Amsterdam) Praat เป็นโปรแกรมที่ใช้ในการวิเคราะห์เสียงและแสดงผลจากไฟล์เสียงเป็นรูปกราฟคลื่นเสียง

² OpenSesame เป็นโปรแกรมสำเร็จรูปที่สามารถดาวน์โหลดมาใช้งานได้โดยไม่มีค่าใช้จ่ายและอยู่ในระหว่างการพัฒนา เวอร์ชันล่าสุดคือ 4.0 (Melodramatic Milgram) สามารถใช้งานได้ทั้งระบบปฏิบัติการ Windows OS และ Mac OSX โปรแกรมนี้ใช้สร้างแบบทดสอบทางจิตวิทยา โดยมีจุดเด่นคือ ภายหลังการทดสอบตัวโปรแกรมสามารถสรุปและสร้างไฟล์แสดงผลการทดสอบในรูปแบบ excel ได้โดยอัตโนมัติ และผู้ใช้สามารถปรับแต่งโปรแกรมให้เหมาะสมกับแบบทดสอบที่มีความเฉพาะเจาะจงตรงตามวัตถุประสงค์ของผู้ใช้

ทดสอบโดยเล่นเสียงคำศัพท์ให้กลุ่มตัวอย่างฟัง 1 ครั้ง จากนั้นกลุ่มตัวอย่างต้องเลือกตัวเลือกว่าคำศัพท์ที่ได้ยินเป็นคำศัพท์ใด ซึ่งคำศัพท์ที่ใช้ในการทดสอบนี้ประกอบไปด้วยเสียงสระ H [ɛ] และสระ ㅏ [e] และชุดคำศัพท์ที่ใช้มีจำนวนทั้งสิ้น 34 คำ การวิเคราะห์ผลการทดสอบด้วยโปรแกรม SPSS พบว่า ค่าเฉลี่ยความถูกต้องในการแยกแยะเสียงสระ H [ɛ] คือ ร้อยละ 53 และค่าเฉลี่ยเวลาในการตอบสนองการแยกแยะเสียงสระ H [ɛ] คือ 2,014 ms³ ความถูกต้องในการแยกแยะเสียงสระ ㅏ [e] คือ ร้อยละ 52 และค่าเฉลี่ยเวลาในการตอบสนองการแยกแยะเสียงสระ ㅏ [e] คือ 1,976 ms ซึ่งเมื่อนำค่าเฉลี่ยความถูกต้องและค่าเฉลี่ยเวลาในการแยกแยะเสียงสระ H [ɛ] และสระ ㅏ [e] มาวิเคราะห์เพิ่มเติมพบว่า ไม่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทั้งค่าเฉลี่ยความถูกต้องและค่าเฉลี่ยเวลาในการแยกแยะเสียงสระ H [ɛ] และสระ ㅏ [e] หรือสรุปได้ว่าจากปัญหาจากการออกเสียงสระ H [ɛ] และสระ ㅏ [e] ที่ไม่ตรงตามหลักภาษาของเจ้าของภาษาชาวเกาหลีในปัจจุบันส่งผลให้เจ้าของภาษาชาวเกาหลีเองไม่สามารถแยกแยะเสียงสระทั้งสองเสียงได้อย่างถูกต้อง

ดังที่กล่าวมาข้างต้น หากพิจารณาความเป็นไปได้จากปัญหาการออกเสียงสระ H [ɛ] และสระ ㅏ [e] ที่ไม่ตรงตามหลักภาษาของเจ้าของภาษาชาวเกาหลีในปัจจุบันที่อาจส่งผลกระทบต่อผู้ศึกษาภาษาเกาหลีชาวไทย สามารถศึกษาแนวโน้มจากการเปรียบเทียบฐานที่เกิดเสียงสระ H [ɛ] และสระ ㅏ [e] ของภาษาไทยและภาษาเกาหลีได้ ดังนี้

ตารางที่ 1

การเปรียบเทียบเสียงสระเดี่ยวในภาษาไทยและภาษาเกาหลี⁴

ส่วนของลิ้น	ส่วนหน้า		ส่วนกลาง		ส่วนหลัง			
ลักษณะริมฝีปาก	ไม่กลม		ไม่กลม		ไม่กลม		กลม	
ภาษา ระดับลิ้น	เกาหลี	ไทย	เกาหลี	ไทย	เกาหลี	ไทย	เกาหลี	ไทย
สูง	ㅣ [ɪ]	อี [i] อี [i:]			ㅡ [ɨ]	อี [u] อีอ [u:]	ㅜ [u]	อุ [u] อู [u:]
กลาง	ㅓ [e]	เอะ [e] เอ [e:]			ㅑ [ə]	เออะ [ʌ] เออ [ʌ:]	ㅗ [o]	โอะ [o] โอ [o:]
ต่ำ	ㅕ [ɛ]	แอะ [æ] แอ [æ:]		อะ [a] อา [a:]	ㅓ [a]			เออะ [ɔ] ออ [ɔ:]

จากตารางเปรียบเทียบเสียงสระเดี่ยวภาษาไทยและภาษาเกาหลี เมื่อพิจารณาฐานที่เกิดเสียงสระแอะและสระเอของภาษาไทยและภาษาเกาหลีพบว่า เสียงสระแอะ [æ] และสระแอ [æ:] ในภาษาไทยกับเสียงสระ H [ɛ] ในภาษาเกาหลีเป็นเสียงที่เกิดจากส่วนหน้าของลิ้น ลักษณะริมฝีปากไม่กลมและมีระดับลิ้นอยู่ในระดับต่ำเช่นเดียวกัน ส่วนเสียงสระเอะ [e] และสระเอ [e:] ในภาษาไทยกับเสียงสระ ㅓ [e] ในภาษาเกาหลีเป็นเสียงที่เกิดจากส่วนหน้าของ

³ ms มีค่าเท่ากับ 1 ส่วน 1,000 ของวินาที

⁴ ประยุกต์จากตารางหน่วยเสียงสระเดี่ยวในภาษาไทยของเทียนมณี บุญจุน (2548, น. 91) และตารางหน่วยเสียงสระเดี่ยวในภาษาเกาหลีของฮยองและคิมซ็อนจ็อง (허용 · 김선정, 2006, p. 97)

ล้น มีลักษณะริมฝีปากไม่กลมและมีระดับล้นอยู่ในระดับกลางเหมือนกัน จากการเปรียบเทียบเสียงสระเอและสระเอของทั้งสองภาษาพบว่า มีฐานที่เกิดเสียงเหมือนกันทุกประการ ทั้งส่วนของล้น ลักษณะริมฝีปากและระดับของล้น ซึ่งรายละเอียดดังที่กล่าวมานี้ เมื่อฐานที่เกิดเสียงของภาษาแม่และภาษาเป้าหมายเหมือนกัน ผู้ศึกษาภาษาเกาหลีชาวไทยสามารถนำพื้นฐานความรู้ของภาษาแม่มาใช้เพื่อการรับรู้ได้ จัดเป็นการแยกแยะและออกเสียงภาษาที่ 2 ตามหลักอิทธิพลของภาษาแม่ในเชิงบวก⁵ แต่หากพิจารณาถึงความเป็นจริงเกี่ยวกับการออกเสียงสระ H [ɛ] และสระ ㅏ [e] ที่ไม่ชัดเจนตรงตามหลักภาษาของเจ้าของภาษาชาวเกาหลีในปัจจุบัน อาจส่งผลต่อการแยกแยะเสียงสระ H [ɛ] และสระ ㅏ [e] ของผู้ศึกษาภาษาเกาหลีชาวไทยได้

จากปัญหาดังที่กล่าวมาข้างต้น งานวิจัยนี้ผู้วิจัยประสงค์ที่จะดำเนินการวิจัยต่อเนื่องจากงานวิจัยของ ปพนพัชร กอบศิริธีรวัรา (2560) โดยศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับความถูกต้องในการแยกแยะเสียงสระ H [ɛ] และสระ ㅏ [e] ของผู้ศึกษาภาษาเกาหลีชาวไทย เพื่อพิสูจน์ว่าปัญหาการออกเสียงสระ H [ɛ] และสระ ㅏ [e] ที่ไม่ชัดเจนตรงตามหลักภาษาของเจ้าของภาษาชาวเกาหลีในปัจจุบันส่งผลต่อการแยกแยะเสียงสระ H [ɛ] และสระ ㅏ [e] ในกลุ่มผู้ศึกษาภาษาเกาหลีชาวไทยหรือไม่ และแตกต่างจากเจ้าของภาษาชาวเกาหลีหรือไม่ ด้วยการพิจารณาความถูกต้องจากแบบทดสอบการฟังและการเขียน (dictation) จากนั้นนำผลจากการทดสอบที่ได้มาวิเคราะห์และสรุปผลเพื่อใช้ในการพัฒนาการศึกษาภาษาเกาหลีต่อไป

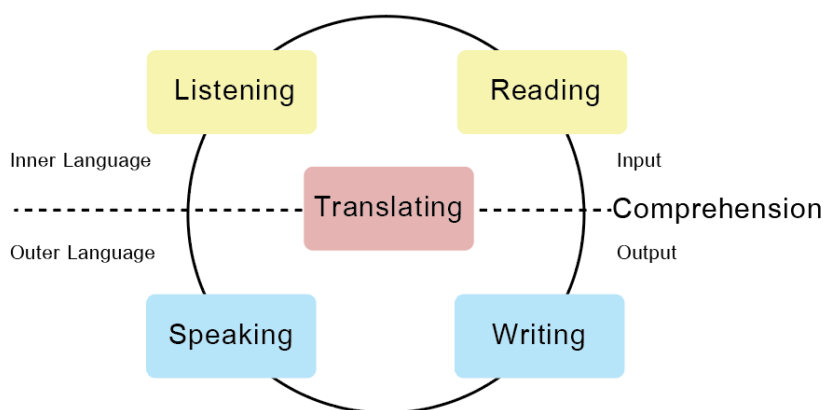
1.2 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง กลุ่มตัวอย่างและเครื่องมือที่ใช้ในการทดสอบ

วิลกินส์ (Wilkins, 1972, p. 206) กล่าวถึงความสำคัญของความผิดพลาด (error) ในการใช้ภาษากับการเรียนรู้ภาษาว่า ความผิดพลาดในการเรียนรู้นั้นมีเอกลักษณ์เฉพาะ อันมีสาเหตุมาจากความแตกต่างระหว่างภาษาแม่ของผู้เรียนกับภาษาที่ผู้เรียนกำลังศึกษา การวิเคราะห์ถึงสาเหตุของความผิดพลาดจะทำให้เข้าใจถึงความยากลำบากกับปัญหาของผู้เรียน รวมถึงเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนากลวิธีในการเรียนการสอน มิใช่แต่เพียงวิลกินส์เท่านั้นที่ให้ความสำคัญกับการศึกษาความผิดพลาดในการใช้ภาษา อีจ็องฮี (이정희, 2005, pp. 11-14) ซึ่งเป็นนักวิจัยชาวเกาหลีก็กล่าวถึงความสำคัญของการศึกษาความผิดพลาดในการใช้ภาษาเกาหลีว่า สิ่งใดยากและเป็นอุปสรรคต่อการเรียนสำหรับผู้เรียน ผู้เรียนมีข้อผิดพลาดในการใช้ภาษาในรูปแบบใด รวมทั้งอะไรคือสาเหตุของปัญหา การวิเคราะห์ปัญหาต่างๆ เหล่านี้เป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาการเรียนการสอน ซึ่งการวิจัยเกี่ยวกับข้อผิดพลาดในการใช้ภาษาเป็นประเด็นที่สำคัญมากและขั้นตอนการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับข้อผิดพลาดเป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานที่จะนำไปสู่การพัฒนาเกี่ยวกับการศึกษาภาษาเกาหลีที่เป็นประโยชน์ต่อไป (อ้างอิงใน ปพนพัชร กอบศิริธีรวัรา, 2563, น. 133-134)

⁵ ออดลิน (Odlin, 1989, p. 27) กล่าวว่า การถ่ายโอนทางภาษา (Language transfer) คือ อิทธิพลที่เกิดจากความเหมือนและความแตกต่างระหว่างภาษาเป้าหมายหรือภาษาที่สองกับภาษาแม่ของผู้ศึกษาและภาษาอื่นๆ ที่เคยเรียนรู้มาก่อน กรณีที่รูปแบบของภาษาเป้าหมายเหมือนกับภาษาแม่หรือภาษาที่เคยเรียนรู้มาก่อนจะส่งผลในเชิงบวกกับการศึกษาภาษาเป้าหมาย ในทางกลับกัน หากภาษาเป้าหมายมีความแตกต่างกับภาษาแม่หรือภาษาที่เคยเรียนรู้มาก่อนจะส่งผลในเชิงลบกับการศึกษาภาษาเป้าหมาย

จากความสำคัญของความผิดพลาดในการใช้ภาษาและการเรียนภาษาดังที่กล่าวมาข้างต้น ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาการแยกแยะเสียงโดยการศึกษาความถูกต้องในการแยกแยะเสียงสระ H [ɛ] และสระ ɥ [e] ในผู้ศึกษาภาษาเกาหลีชาวไทย ต่อเนื่องจากงานวิจัยของปพนพัชร กอบศิริธีร์วรา (2560)⁶ แต่ด้วยสถานการณ์การระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 2019 ในปัจจุบัน ผู้วิจัยจึงใช้วิธีการเก็บข้อมูลจากแบบทดสอบการฟังเสียงคำศัพท์และเขียนคำศัพท์ แทนการใช้โปรแกรม OpenSesame ในการรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง เนื่องจากสามารถเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจำนวนมากได้ในระยะเวลาอันสั้นและสามารถหลีกเลี่ยงการใกล้ชิดกับกลุ่มตัวอย่าง รวมทั้งหลีกเลี่ยงการสัมผัสคอมพิวเตอร์ร่วมกันได้

สำหรับการประเมินการแยกแยะเสียงสระ H [ɛ] และสระ ɥ [e] จากการฟังคำศัพท์และการเขียนนั้น อีซอน อีจ็องฮวาและชอคย็องชุก และฮุยเว่ย ซายได้กล่าวถึงความสัมพันธ์เกี่ยวกับการรับรู้และการแสดงออกทักษะต่างๆ ในการศึกษาภาษาต่างประเทศ โดยอีซอน อีจ็องฮวาและชอคย็องชุก (이선웅 · 이정화 · 서경숙, 2020, p. 157) กล่าวว่า ทักษะในการสื่อสารขึ้นอยู่กับวิธีการในการสื่อสารว่าเป็นการสื่อสารด้วยคำพูดหรือเป็นการสื่อสารด้วยอักษร ทักษะที่เกี่ยวข้องกับเสียงประกอบด้วยทักษะด้านการฟังและทักษะด้านการสนทนา ทักษะที่เกี่ยวข้องกับอักษรประกอบไปด้วยทักษะด้านการอ่านและการเขียน หากพิจารณาจากทักษะที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการรับรู้ภาษา (acquisition) กับการแสดงออก (expression) การเรียนรู้ภาษาประกอบไปด้วยทักษะการฟังและการอ่าน การแสดงออกประกอบไปด้วยการพูดและการเขียน นอกจากนี้ ฮุยเว่ย ซาย (Cai, 2012, pp. 843-844) ได้กล่าวเพิ่มเติมถึงกระบวนการเรียนรู้และเข้าใจภาษาต่างประเทศว่า ผู้ศึกษาสามารถรับข้อมูลที่เป็นภาษาต่างชาติ (Input) จากการฟังหรือการอ่านข้อความและสามารถเข้าใจข้อมูลที่ได้จากการฟังและการอ่านข้อความด้วยการแปล จากนั้น ผู้ศึกษาแสดงออกข้อมูลต่างๆ โดยการสนทนาและการเขียน (Output) ซึ่งทักษะในการเรียนรู้ภาษาไม่อาจสมบูรณ์ได้ด้วยการรับสารเพียงด้านเดียว จำเป็นต้องมีกระบวนการแสดงออกร่วมด้วย กระบวนการเรียนรู้ภาษาจึงจะจบสิ้นและสมบูรณ์

ภาพที่ 1. ภาพกระบวนการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศของฮุยเว่ย ซาย

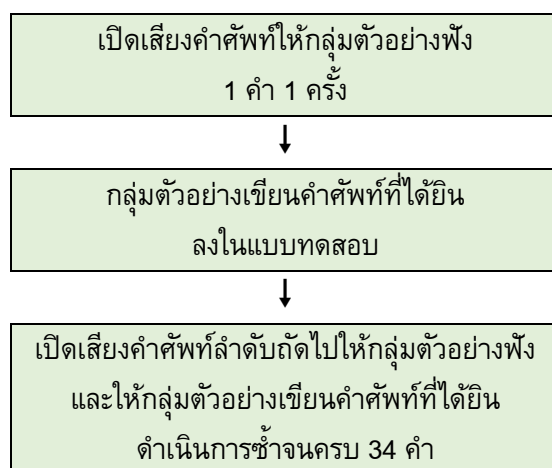
⁶ งานวิจัยของปพนพัชร กอบศิริธีร์วรา (2560) ทำการทดสอบการแยกแยะเสียงสระ H [ɛ] และสระ ɥ [e] ในกลุ่มเจ้าของภาษาชาวเกาหลีโดยใช้โปรแกรม OpenSesame ซึ่งวิธีการทดสอบคือ ให้กลุ่มตัวอย่างนั่งหน้าคอมพิวเตอร์ เปิดโปรแกรม OpenSesame จากนั้นโปรแกรมจะดำเนินการเล่นเสียงคำศัพท์ให้กลุ่มตัวอย่างฟัง 1 ครั้ง จากนั้นให้กลุ่มตัวอย่างกดปุ่มตัวเลือกใดตัวเลือกหนึ่งจาก 2 ตัวเลือกจากเสียงที่ได้ยิน จากการทดสอบดังกล่าวพบข้อจำกัดในการทดสอบคือ จำเป็นต้องใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ 1 เครื่องต่อกลุ่มตัวอย่าง 1 คน และใช้เวลาในการอธิบายวิธีการใช้และการทดสอบประมาณ 5-7 นาทีต่อคน

จากงานวิจัยของอีซอน อีจ็องฮวาและชอคย็องชุก และฮุยเว่ย ซาย สรุปได้ว่าการประเมินการรับรู้และการแยกแยะเสียงสระ H [ɛ] และสระ ʌ [e] สามารถประเมินได้จากการแสดงออก เช่น การสนทนาหรือการเขียน เป็นต้น งานวิจัยนี้จึงเลือกพิจารณาความถูกต้องในการแยกแยะเสียงสระ H [ɛ] และสระ ʌ [e] จากการเขียนคำศัพท์ในแบบทดสอบและพิจารณาความถูกต้องของคำตอบโดยพิจารณาเฉพาะสระ H [ɛ] และสระ ʌ [e] เท่านั้น⁷ จากนั้นจึงนำผลจากแบบทดสอบที่ได้มาใช้ในการวิเคราะห์และสรุปผลต่อไป

2. วิธีดำเนินการวิจัยและกลุ่มตัวอย่าง

2.1 วิธีดำเนินการวิจัย

สำหรับวิธีดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยดำเนินการโดยเปิดเสียงคำศัพท์ที่ประกอบไปด้วยสระ H [ɛ] และสระ ʌ [e] ให้กลุ่มตัวอย่างฟังคำละ 1 ครั้ง จากนั้นให้กลุ่มตัวอย่างเขียนคำศัพท์ที่ได้ยินลงในแบบทดสอบ และดำเนินการซ้ำโดยการเปิดเสียงชุดคำศัพท์จนครบ 34 คำ รายละเอียดวิธีดำเนินการวิจัยดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2. วิธีดำเนินการวิจัย

⁷ แม้ว่างานวิจัยนี้จะเป็นงานวิจัยต่อเนื่องจากงานวิจัยของปพนพัชร กอบศิริธีร์วรา (2560) ซึ่งศึกษาวิจัยการแยกแยะเสียงสระ H [ɛ] และสระ ʌ [e] ในเจ้าของภาษาชาวเกาหลี โดยแสดงค่าเฉลี่ยความถูกต้องในการแยกแยะเสียงสระ H [ɛ] และสระ ʌ [e] (correct) และค่าเฉลี่ยเวลาในการตอบสนองภายหลังจากการได้ยินเสียง (responding time) แต่เนื่องจากงานวิจัยนี้พิจารณาค่าเฉลี่ยความถูกต้องในการแยกแยะเสียงสระ H [ɛ] และสระ ʌ [e] จากการเขียน ผู้วิจัยจึงเก็บข้อมูลและนำเสนอเฉพาะค่าเฉลี่ยความถูกต้องในการแยกแยะเสียงสระ H [ɛ] และสระ ʌ [e] เท่านั้น

2.2 กลุ่มตัวอย่าง

งานวิจัยนี้ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อพิสูจน์ว่าการออกเสียงสระ H [ɛ] และสระ H [e] ที่ไม่ชัดเจนตรงตามหลักภาษาของเจ้าของภาษาเกาหลีในปัจจุบันส่งผลต่อผู้ศึกษาภาษาเกาหลีชาวไทยหรือไม่ อย่างไร เพื่อผลวิจัยที่ครอบคลุมเกี่ยวกับค่าเฉลี่ยในการแยกแยะเสียงสระ H [ɛ] และสระ H [e] ในกลุ่มผู้ศึกษาภาษาเกาหลีชาวไทย ผู้วิจัยจึงคัดเลือกและทำการทดสอบกลุ่มตัวอย่างชาวไทยที่ศึกษาภาษาเกาหลีระดับต้นเป็นวิชาเอกและวิชาโท และศึกษาในมหาวิทยาลัยของไทยที่ตั้งอยู่ในกรุงเทพมหานครและต่างจังหวัด จำนวน 5 สถาบัน โดยผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากการเดินทางไปยังสถานศึกษาของกลุ่มตัวอย่างและเก็บข้อมูลผ่านระบบการเรียนการสอนออนไลน์ (Zoom)⁸ จากนั้นใช้วิธีการคัดแยกข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างโดยพิจารณาจากแบบทดสอบว่า กลุ่มตัวอย่างได้เขียนคำตอบในแบบทดสอบครบถ้วนทั้ง 34 คำหรือไม่ และคัดเลือกเฉพาะแบบทดสอบที่สมบูรณ์เท่านั้น ซึ่งแบบทดสอบที่สมบูรณ์ผู้วิจัยได้คัดเลือกจากกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นผู้ศึกษาภาษาเกาหลีชาวไทย เพศชายและหญิงจำนวนทั้งสิ้น 246 คน มาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

กลุ่มตัวอย่างจำนวน 246 คน แบ่งออกเป็นเพศชายจำนวน 22 คน และเพศหญิงจำนวน 224 คน เมื่อพิจารณากลุ่มตัวอย่างโดยจำแนกตามรูปแบบการลงทะเบียนเรียน สามารถจำแนกได้เป็นกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาภาษาเกาหลีเป็นวิชาเอก จำนวน 195 คน และศึกษาภาษาเกาหลีเป็นวิชาโท จำนวน 51 คน รายละเอียดกลุ่มตัวอย่างดังนี้

ตารางที่ 2

รายละเอียดกลุ่มตัวอย่าง

ข้อมูลทั่วไป	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง	ร้อยละ
1. เพศ		
1. ชาย	22	8.9
2. หญิง	224	91.1
รวม	246	100.0
2. รูปแบบการลงทะเบียนเรียน		
1. วิชาเอก	195	79.3
2. วิชาโท	51	20.7
รวม	246	100.0

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาการแยกแยะเสียงสระ H [ɛ] และสระ H [e] ในผู้ศึกษาภาษาเกาหลีชาวไทยและแสดงผลการวิจัยในภาพรวมเท่านั้น จึงใช้ข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างทุกสถาบันร่วมกันในการวิเคราะห์และสรุปผล นอกจากนี้ เพื่อพิทักษ์สิทธิ์ของกลุ่มตัวอย่างจากความเสียหายใดๆ ที่อาจเกิดขึ้นจากการเผยแพร่ข้อมูลส่วนตัวของกลุ่มตัวอย่างและสถาบันของกลุ่มตัวอย่าง งานวิจัยนี้จึงไม่แสดงรายละเอียดส่วนตัวของกลุ่มตัวอย่างชื่อสถานศึกษา รวมถึงภูมิภาคและตำแหน่งที่ตั้งของสถานศึกษา

⁸ ผู้วิจัยรวบรวมแบบทดสอบจากกลุ่มตัวอย่างและนำผลที่ได้มาวิเคราะห์ผลตั้งแต่เดือนเมษายนถึงเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2564

2.3 ชุดเสียงคำศัพท์และคำตอบ

เนื่องจากงานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยต่อเนื่องจากงานวิจัยของปพนพัชร กอบศิริธีร์วรา (2560) โดยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษาการแยกแยะเสียงสระ H [ɛ] และสระ H [e] เพิ่มเติมในผู้ศึกษาภาษาเกาหลีชาวไทย ผู้วิจัยจึงใช้คำศัพท์ที่ปรากฏในงานวิจัยของปพนพัชร กอบศิริธีร์วรา (2560, น. 148-149) ซึ่งใช้ทดสอบเจ้าของภาษาชาวเกาหลี ประกอบด้วยคำศัพท์จำนวน 34 คำ โดยคำศัพท์ที่ใช้เป็นคำศัพท์ที่คัดเลือกจากพจนานุกรมเกาหลี-ไทย มหาวิทยาลัยฮันุกุกาษาและกิจการต่างประเทศ มีรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 3

ชุดเสียงคำศัพท์ที่ใช้ในการทดสอบ⁹

คำศัพท์หมวดสระ H [ɛ]			คำศัพท์หมวดสระ H [e]		
คำศัพท์	สัทอักษร	ความหมาย	คำศัพท์	สัทอักษร	ความหมาย
개	kɛ	สุนัข	게	ke	ปู
개시	kɛ si	การเริ่มต้น	게시	ke si	ปิดประกาศ
개장	kɛ tʃaŋ	เปิดทำการ	게장	ke tʃaŋ	ปูตอง
내	nɛ	ของฉัน	네	ne	ใช่
내게	nɛ ge	ถึงฉัน	네게	ne ge	ถึงเธอ
대다	tɛ da	แตะ	데다	te da	ถูก (ไฟ) ลวก
대리	tɛ li	ผู้ช่วย/ตัวแทน	데리(다)	te ri	พา, นำ
대마	tɛ ma	ปอ	데미	te ma	การปลุกปั้น
매다	mɛ da	มัด	메다	me da	สะพาน
매우	mɛ ʔu	มาก	메우(다)	me ʔu	รัด, ผูก
모래	mo rɛ	ทราย	모레	mo re	มะรืนนี้
배다	pɛ da	ชิม	베다	pe da	ตัด, หั่น
새	sɛ	นก	셋	set	สาม
새다	sɛ da	ฟ้าสาบ	세다	se da	นับจำนวน
새우	sɛ ʔu	กุ้ง	세우(다)	se ʔu	ตั้งตรง
재자	tʃɛ dʒa	ชายที่มีความรู้	제자	tʃɛ dʒa	ลูกศิษย์
해지	hɛ dʒi	การยกเลิก	헤지(다)	he dʒi	แยกจากกัน

⁹ สัทอักษรภาษาเกาหลีอ้างอิงจากฮอยงและคิมซ็อนจ็อง (허용 · 김선정, 2006)

3. ผลการทดสอบ

ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยความถูกต้องในการแยกแยะเสียงสระ H [ɛ] และสระ ɛ [e] ของผู้ศึกษาภาษาเกาหลีชาวไทยด้วยโปรแกรม SPSS¹⁰ จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 246 คน จำแนกตามคำศัพท์หมวดสระ H [ɛ] และสระ ɛ [e] จำนวน 34 คำ มีรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 4

ค่าเฉลี่ยความถูกต้องในการแยกแยะเสียงสระ H [ɛ] และสระ ɛ [e] จำแนกตามคำศัพท์

คำศัพท์หมวดสระ H [ɛ]			คำศัพท์หมวดสระ ɛ [e]		
คำศัพท์	สัทอักษร	ค่าเฉลี่ยความถูกต้อง (ร้อยละ)	คำศัพท์	สัทอักษร	ค่าเฉลี่ยความถูกต้อง (ร้อยละ)
개	kɛ	74.0	게	ke	70.3
개시	kɛ si	28.9	게시	ke si	56.9
개장	kɛ tʃaŋ	57.3	게장	ke tʃaŋ	71.1
내	nɛ	19.1	네	ne	58.5
내게	nɛ ge	31.3	네게	ne ge	74.8
대다	tɛ da	55.3	데다	te da	49.2
대리	tɛ li	87.4	데리(다)	te ri	65.0
대마	tɛ ma	93.5	데미	te ma	56.1
매다	mɛ da	81.7	메다	me da	13.4
매우	mɛ u	78.0	메우(다)	me u	13.8
모래	mo rɛ	88.6	모레	mo re	35.8
배다	pɛ da	84.6	베다	pe da	54.5
새	sɛ	32.1	셋	set	80.1
새다	sɛ da	66.7	세다	se da	69.9
새우	sɛ u	49.2	세우(다)	se u	72.8
재자	tʃɛ dʒa	22.4	제자	tʃe dʒa	78.0
해지	hɛ dʒi	69.1	헤지(다)	he dʒi	54.1

เพื่อพิสูจน์ว่าปัญหาการออกเสียงสระ H [ɛ] และสระ ɛ [e] ที่ไม่ชัดเจนตรงตามหลักภาษาของเจ้าของภาษาชาวเกาหลีในปัจจุบันส่งผลต่อการแยกแยะเสียงสระ H [ɛ] และสระ ɛ [e] ในกลุ่มผู้ศึกษาภาษาเกาหลีชาวไทยหรือไม่ และมีผลเช่นไรเมื่อเปรียบเทียบกับเจ้าของภาษาชาวเกาหลี ผู้วิจัยจึงได้นำผลการทดสอบความถูกต้องในการแยกแยะเสียงสระ H [ɛ] และสระ ɛ [e] มาวิเคราะห์เพิ่มเติมโดยใช้ Paired Sample T-Test ซึ่งเป็นวิธีพิจารณา

¹⁰ งานวิจัยนี้ใช้โปรแกรม SPSS (Statistical Package for the Social Science) เวอร์ชัน 26 ซึ่งเป็นโปรแกรมที่มีประสิทธิภาพสูงในการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ

ค่าเฉลี่ยความถูกต้องในการแยกแยะเสียงสระ H [E] และสระ ʌ [e] ร่วมกับกลุ่มตัวอย่างอื่นๆ โดยผู้วิจัยได้จำแนกผลการวิเคราะห์ออกเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

- 1) ผลวิเคราะห์ความถูกต้องในการแยกแยะเสียงสระ H [E] และสระ ʌ [e] ของผู้ศึกษาภาษาเกาหลีชาวไทย
- 2) ผลวิเคราะห์ความถูกต้องในการแยกแยะเสียงสระ H [E] และสระ ʌ [e] ของผู้ศึกษาภาษาเกาหลีชาวไทยเปรียบเทียบกับเจ้าของภาษาชาวเกาหลี

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ Paired Sample T-Test มีรายละเอียดดังนี้

3.1 ผลวิเคราะห์ความถูกต้องในการแยกแยะเสียงสระ H [E] และสระ ʌ [e] ของผู้ศึกษาภาษาเกาหลีชาวไทย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบทดสอบโดยรวมด้วยโปรแกรม SPSS พบค่าเฉลี่ยความถูกต้องในการแยกแยะเสียงสระ H [E] และสระ ʌ [e] ของผู้ศึกษาภาษาเกาหลีชาวไทยโดยรวมคือ ร้อยละ 58.63 เมื่อจำแนกค่าเฉลี่ยความถูกต้องในการแยกแยะเสียงสระ H [E] และสระ ʌ [e] พบค่าเฉลี่ยความถูกต้องในการแยกแยะเสียงสระ H [E] คือ ร้อยละ 59.95 และค่าเฉลี่ยความถูกต้องในการแยกแยะเสียงสระ ʌ [e] คือ ร้อยละ 57.31 ในทางสถิติไม่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ (0.786) ระหว่างค่าเฉลี่ยความถูกต้องในการแยกแยะเสียงสระ H [E] และสระ ʌ [e] ของผู้ศึกษาภาษาเกาหลีชาวไทย

จากผลการวิเคราะห์ข้างต้นสรุปได้ว่า การออกเสียงสระ H [E] และสระ ʌ [e] ที่ไม่ชัดเจนตามหลักภาษาของเจ้าของภาษาชาวเกาหลีปัจจุบันส่งผลกระทบต่อผู้ศึกษาภาษาเกาหลีชาวไทยในการแยกแยะเสียงสระ H [E] และสระ ʌ [e] ซึ่งเห็นได้จากค่าเฉลี่ยความถูกต้องในการแยกแยะเสียงของทั้งสองสระ H [E] และสระ ʌ [e] ที่ต่ำกว่าร้อยละ 60 ทั้งสองเสียง

ตารางที่ 5

ค่าเฉลี่ยความถูกต้องในการแยกแยะเสียงสระ H [E] และสระ ʌ [e] ของผู้ศึกษาภาษาเกาหลีชาวไทยจำแนกตามเสียงสระ

ค่าเฉลี่ยความถูกต้อง	$\bar{X}$	SD	$\bar{D}$	SDD	t	Sig.
เสียงสระ H [E]	59.95	25.27	2.64	39.47	0.276	0.786
เสียงสระ ʌ [e]	57.31	20.06				

p < 0.05

3.2 ผลวิเคราะห์ความถูกต้องในการแยกแยะเสียงสระจำแนกตามเสียงสระ H [E] และสระ ʌ [e] ของผู้ศึกษาภาษาเกาหลีชาวไทยเปรียบเทียบกับเจ้าของภาษาชาวเกาหลี

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลค่าเฉลี่ยความถูกต้องในการแยกแยะเสียงสระจำแนกตาม H [E] และสระ ʌ [e] ของผู้ศึกษาภาษาเกาหลีชาวไทยเปรียบเทียบกับเจ้าของภาษาชาวเกาหลีด้วยโปรแกรม SPSS พบว่า ค่าเฉลี่ยความถูกต้องในการแยกแยะเสียงสระ H [E] ของผู้ศึกษาภาษาเกาหลีชาวไทยคือ ร้อยละ 59.95 และค่าเฉลี่ย

ความถูกต้องในการแยกแยะเสียงสระ H [E] ของเจ้าของภาษาชาวเกาหลีคือ ร้อยละ 53¹¹ ในทางสถิติพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ (0.02) ในการแยกแยะเสียงสระ H [E] ระหว่างผู้ศึกษาภาษาเกาหลีชาวไทยกับเจ้าของภาษาชาวเกาหลี

ตารางที่ 6

ค่าเฉลี่ยความถูกต้องในการแยกแยะเสียงสระ H [E] ของผู้ศึกษาภาษาเกาหลีชาวไทย
เปรียบเทียบกับเจ้าของภาษาชาวเกาหลี

ค่าเฉลี่ยความถูกต้องสระ H [E]	$\bar{X}$	SD	$\bar{D}$	SDD	t	Sig.
ผู้ศึกษาภาษาเกาหลีชาวไทย	59.95	25.27	6.95	11.13	2.575	0.02
เจ้าของภาษาชาวเกาหลี	53.00	19.47				

p < 0.05

และเมื่อจำแนกค่าเฉลี่ยความถูกต้องในการแยกแยะเสียงสระ H [e] ของผู้ศึกษาภาษาเกาหลีชาวไทยเปรียบเทียบกับเจ้าของภาษาชาวเกาหลี พบค่าเฉลี่ยความถูกต้องในการแยกแยะเสียงสระ H [e] ของผู้ศึกษาภาษาเกาหลีชาวไทยคือ ร้อยละ 57.31 และค่าเฉลี่ยความถูกต้องในการแยกแยะเสียงสระ H [e] ของเจ้าของภาษาชาวเกาหลีคือ ร้อยละ 52¹² ในทางสถิติพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ (0.012) ในการแยกแยะเสียงสระ H [e] ระหว่างผู้ศึกษาภาษาเกาหลีชาวไทยกับเจ้าของภาษาชาวเกาหลี

ตารางที่ 7

ค่าเฉลี่ยความถูกต้องในการแยกแยะเสียงสระ H [e] ของผู้ศึกษาภาษาเกาหลีชาวไทย
เปรียบเทียบกับเจ้าของภาษาชาวเกาหลี

ค่าเฉลี่ยความถูกต้องสระ H [e]	$\bar{X}$	SD	$\bar{D}$	SDD	t	Sig.
ผู้ศึกษาภาษาเกาหลีชาวไทย	57.31	20.06	5.31	7.84	2.794	0.012
เจ้าของภาษาชาวเกาหลี	52	16.50				

p < 0.05

จากผลการวิเคราะห์ข้างต้นสรุปได้ว่าจากการออกเสียงสระ H [E] และสระ H [e] ที่ไม่ชัดเจนตามหลักภาษาของเจ้าของภาษาชาวเกาหลีในปัจจุบันส่งผลต่อการแยกแยะเสียงสระ H [E] และสระ H [e] ทั้งในกลุ่มผู้ศึกษาภาษาเกาหลีชาวไทยและเจ้าของภาษาชาวเกาหลี ซึ่งเห็นได้จากค่าเฉลี่ยความถูกต้องในการแยกแยะเสียงสระ H [E] และสระ H [e] ที่ต่ำกว่าร้อยละ 60 ทั้งสองเสียงและในทางสถิติไม่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ

¹¹ อ้างอิงจากงานวิจัยของปพนพัชร กอบศิริธีร์วรา (2560, น. 152)

¹² อ้างอิงจากงานวิจัยของปพนพัชร กอบศิริธีร์วรา (2560, น. 152)

แต่เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยความถูกต้องในการแยกแยะเสียงสระ H [ɛ] และสระ ɸ [e] โดยเปรียบเทียบระหว่างผู้ศึกษาภาษาเกาหลีชาวไทยกับเจ้าของภาษาชาวเกาหลีพบว่า ผู้ศึกษาภาษาเกาหลีชาวไทยสามารถแยกแยะเสียงสระ H [ɛ] และสระ ɸ [e] ได้ดีกว่าเจ้าของภาษาชาวเกาหลีอย่างมีนัยสำคัญ ประเด็นนี้มีสาเหตุมาจากอิทธิพลของภาษาแม่ที่มีความหลากหลายมากกว่าภาษาที่ 2 ตามแนวคิดของคลิฟฟอร์ด เพเรเตอร์ (Prator, 1967) ที่ได้เสนอระดับความยากในการศึกษาสัทวิทยาและไวยากรณ์จากความแตกต่างของภาษาอังกฤษและภาษาสเปน โดยจัดทอนจากระดับความยากในการศึกษาภาษาต่างประเทศ (a hierarchy of difficulty) 16 ระดับ ของสต็อคเวลล์ โบวินและมาติน (Stockwell, Bowin, & Martin, 1965) และแสดงเป็น 6 ระดับ โดยเสนอระดับความยากในการศึกษาภาษาที่ 2 ซึ่งสัมพันธ์กับภาษาแม่ จากระดับง่ายที่สุดไประดับยากที่สุด ดังนี้

- ระดับ 0 (Transfer) ไม่มีความแตกต่างระหว่างภาษาแม่กับภาษาที่ 2
- ระดับ 1 (Coalescence) 2 รายการในภาษาแม่ รวมเข้าเป็น 1 รายการในภาษาที่ 2
- ระดับ 2 (Underdifferentiation) รายการของภาษาแม่ ไม่ปรากฏในภาษาที่ 2
- ระดับ 3 (Reinterpretation) รายการของภาษาแม่ เปลี่ยนรูปแบบหรือแจกแจงใหม่ในภาษาที่ 2
- ระดับ 4 (Overdifferentiation) รายการของภาษาแม่ ใกล้เคียงเล็กน้อยกับภาษาที่ 2
- ระดับ 5 (Split) 1 รายการของภาษาแม่ เทียบได้กับ 2 หรือมากกว่า 2 รายการในภาษาที่ 2 (อ้างอิงใน Brown, 2014, pp. 255-256)

เมื่อพิจารณาผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยความถูกต้องในการแยกแยะเสียงสระ H [ɛ] และสระ ɸ [e] ตามระดับความยาก-ง่ายในการศึกษาภาษาที่สองของคลิฟฟอร์ดพบว่า การแยกแยะเสียงสระ H [ɛ] และสระ ɸ [e] ของผู้ศึกษาภาษาเกาหลีชาวไทยนั้นจัดอยู่ในระดับ 1 เนื่องจากภาษาแม่หรือภาษาไทยมีหน่วยเสียงที่หลากหลายมากกว่าภาษาที่ 2 หรือภาษาเกาหลี โดยภาษาไทยมีหน่วยเสียงสระแอะ [æ] สระเอ [æ:] ในขณะที่ภาษาเกาหลีมีเพียงหน่วยเสียงสระ H [ɛ] และภาษาไทยมีหน่วยเสียงสระเอะ ɸ [e] และสระเอ [e:] ในขณะที่ภาษาเกาหลีมีเพียงหน่วยเสียงสระ ɸ [e] เป็นต้น จากความหลากหลายของหน่วยเสียงสระในภาษาไทยที่มีมากกว่าภาษาเกาหลีนี้ส่งอิทธิพลในเชิงบวกกับผู้ศึกษาภาษาเกาหลีชาวไทยในการแยกแยะเสียงสระ H [ɛ] และสระ ɸ [e] และสามารถแยกแยะเสียงสระดังกล่าวได้ดีกว่าเจ้าของภาษาชาวเกาหลี

4. บทสรุป

ธรรมชาติประการหนึ่งของภาษาคือ ภาษามีการเปลี่ยนแปลง ซึ่งการเปลี่ยนแปลงทางภาษานั้นส่งผลกระทบกับการใช้ภาษาของเจ้าของภาษา รวมถึงการศึกษาภาษาของชาวต่างชาติ งานวิจัยของปพนพัชร กอบศิริธีร์วรา (2560) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับปัญหาการแยกแยะเสียงสระ H [ɛ] และสระ ɸ [e] ในเจ้าของภาษาชาวเกาหลีอันเนื่องมาจากการออกเสียงสระ H [ɛ] และสระ ɸ [e] ที่ไม่ชัดเจนตรงตามหลักภาษาของเจ้าของภาษาชาวเกาหลี ปัจจุบัน จากการวิเคราะห์ผลการทดสอบพบค่าเฉลี่ยความถูกต้องในการแยกแยะเสียงสระ H [ɛ] คือ ร้อยละ 53 และสระ ɸ [e] คือ ร้อยละ 52 หรือสรุปได้ว่าเจ้าของภาษาชาวเกาหลีสับสนในการแยกแยะเสียงสระ H [ɛ] และสระ ɸ [e]

งานวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเพิ่มเติมจากงานวิจัยของปพนพัชร กอบศิริธีร์วรา (2560) โดยทำการทดสอบการแยกแยะเสียงสระ H [ɛ] และสระ ɸ [e] ของผู้ศึกษาภาษาเกาหลีชาวไทยในระดับต้นที่ศึกษาวิชาภาษาเกาหลีเป็นวิชาเอกและวิชาโทในมหาวิทยาลัยของไทย จากผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยความถูกต้องในการแยกแยะเสียงสระ H [ɛ]

และสระ ๗[e] ด้วยโปรแกรม SPSS พบว่า ค่าเฉลี่ยความถูกต้องในการแยกแยะเสียงสระ H [E] ของผู้ศึกษาภาษาเกาหลีชาวไทย คือ ร้อยละ 59.95 และค่าเฉลี่ยความถูกต้องในการแยกแยะเสียงสระ ๗[e] ของผู้ศึกษาภาษาเกาหลีชาวไทย คือ ร้อยละ 57.31 และไม่พบความแตกต่างในการแยกแยะเสียงสระทั้งสองเสียงนี้อย่างมีนัยสำคัญ สรุปได้ว่าการออกเสียงสระ H [E] และสระ ๗[e] ที่ไม่ชัดเจนตามหลักภาษาของชาวเกาหลีในปัจจุบันส่งผลต่อความแม่นยำในการแยกแยะเสียงสระ H [E] และสระ ๗[e] ของผู้ศึกษาภาษาเกาหลีชาวไทยเช่นเดียวกับเจ้าของภาษาชาวเกาหลี

เมื่อนำค่าเฉลี่ยความถูกต้องในการแยกแยะเสียงสระ H [E] และสระ ๗[e] ของผู้ศึกษาภาษาเกาหลีชาวไทยมาเปรียบเทียบกับเจ้าของภาษาชาวเกาหลีและนำมาวิเคราะห์ความแตกต่างโดยใช้ Paired Sample T-Test พบว่าผู้ศึกษาภาษาเกาหลีชาวไทยสามารถแยกแยะเสียงสระ H [E] และสระ ๗[e] ได้ดีกว่าเจ้าของภาษาชาวเกาหลีอย่างมีนัยสำคัญ อันเป็นผลมาจากอิทธิพลของภาษาแม่ที่มีหน่วยเสียงมากกว่าภาษาที่ 2 ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับระดับความยากในการศึกษาภาษาที่ 2 ที่สัมพันธ์กับภาษาแม่ของคลิฟฟอร์ดที่ว่า หน่วยเสียงสระของภาษาไทยที่มีความหลากหลายมากกว่าหน่วยเสียงสระในภาษาเกาหลีส่งผลให้การแยกแยะเสียงสระ H [E] และสระ ๗[e] ของผู้ศึกษาภาษาเกาหลีชาวไทยอยู่ในระดับ “ไม่ยาก” (Coalescence)

5. ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

งานวิจัยนี้ ผู้วิจัยมุ่งเน้นที่การศึกษาการแยกแยะเสียงสระ H [E] และสระ ๗[e] ของผู้ศึกษาภาษาเกาหลีชาวไทยเป็นสำคัญ แม้ค่าเฉลี่ยความถูกต้องในการแยกแยะเสียงสระ H [E] และสระ ๗[e] ของผู้ศึกษาภาษาเกาหลีชาวไทยจะต่ำกว่าร้อยละ 60 ก็ตาม แต่เมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความถูกต้องในการแยกแยะเสียงสระ H [E] และสระ ๗[e] ของผู้ศึกษาภาษาเกาหลีชาวไทยกับเจ้าของภาษาชาวเกาหลี พบว่าผู้ศึกษาภาษาเกาหลีชาวไทยสามารถแยกแยะเสียงสระ H [E] และสระ ๗[e] ได้ดีกว่าเจ้าของภาษาชาวเกาหลีอย่างมีนัยสำคัญ อันเนื่องมาจากหน่วยเสียงสระของภาษาไทยมีหน่วยเสียงมากกว่าภาษาเกาหลี ซึ่งเป็นไปตามแนวคิดเกี่ยวกับระดับความยากในการศึกษาภาษาที่ 2 ของคลิฟฟอร์ด ผู้ที่สนใจในประเด็นนี้สามารถทำการวิจัยการแยกแยะเสียงสระ H [E] และสระ ๗[e] ในกลุ่มตัวอย่างภาษาและประเทศอื่นและนำผลที่ได้มาเปรียบเทียบกับเจ้าของภาษาชาวเกาหลี ซึ่งอิทธิพลของภาษาแม่ในกลุ่มตัวอย่างประเทศอื่นอาจส่งผลที่แตกต่างออกไป

รายการอ้างอิง

- เทียนมณี บุญจุน. (2548). สัทศาสตร์: ระบบเสียงในภาษาอังกฤษและภาษาไทย. กรุงเทพฯ: โอ.เอส. พรินติ้ง เฮ้าส์.
- ปพนพัชร กอบศิริธีร์วรา. (2560). การศึกษาการแยกแยะเสียงสระ H [E] และเสียงสระ ๗[e] ในเจ้าของภาษาชาวเกาหลี ด้วยโปรแกรม OpenSesame. วารสารมนุษยศาสตร์วิชาการ, 24(2), 139-160.
- ปพนพัชร กอบศิริธีร์วรา. (2563). แนวทางการพัฒนาตำราเรียนภาษาเกาหลีในส่วนคำศัพท์ กรณีศึกษาผู้ศึกษาวิชาภาษาเกาหลีเพื่อการสื่อสาร I คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. วารสารมนุษยศาสตร์วิชาการ, 27(1), 125-159.
- Brown, H. D. (2014). *Principles of Language Learning and Teaching*. New York: Pearson Education.

- Cai, H. (2012). E-learning and English Teaching. *IERI Procedia 2012 International Conference on Future Computer Supported Education*, August 22-23, 2012, Fraser Place Central - Seoul, 2, 841-846.
- Luedee, N. (2012). *태국인 초급 학습자의 한국어 장애음 발음의 실험음성학적연구*. 한양대학교 일반대학원 석사학위논문.
- Odlin, T. (1989). *Language Transfer: Cross-linguistic Influence in Language Learning*. Cambridge: Cambridge University Press.
- 분릿 코헨. (2015). *태국인 한국어 학습자 발음교육 연구- 한국어 발음 지각 및 산출 실험을 활용하여*. 경희대학교 일반대학원 박사학위논문.
- 이선웅 · 이정화 · 서경숙. (2020). *한국어 어휘 교육론*. 한국문학사.
- 허용 · 김선정. (2006). *외국어로서의 한국어 발음 교육론*. 박이정.

ศึกษาเปรียบเทียบคำวิเศษณ์บอกเวลาพ้องความหมาย
ในภาษาเกาหลีกับภาษาไทย กรณีศึกษา:
คำวิเศษณ์ “이미- 벌써” “지금- 이제” “어서- 얼른”*

กาญจนา สหะวีริยะ**

Received: 20 May 2021

Revised: 1 February 2022

Accepted: 9 September 2023

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. จำแนกความหมายเฉพาะตัวและข้อกำหนดการใช้คำวิเศษณ์บอกเวลาพ้องความหมายในภาษาเกาหลีที่ถูกต้องตามหลักไวยากรณ์ และ 2. วิเคราะห์เปรียบเทียบความหมายและข้อกำหนดคำวิเศษณ์บอกเวลาพ้องความหมายในภาษาเกาหลีกับภาษาไทย กลุ่มตัวอย่าง คือ คำวิเศษณ์บอกเวลาคำว่า “이미- 벌써” “지금- 이제” “어서- 얼른” ใช้พจนานุกรม 표준국어대사전 พจนานุกรม 연세현대한국어사전 พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง วิเคราะห์ความหมายเฉพาะตัวและข้อกำหนดการใช้ที่ถูกต้องตามหลักไวยากรณ์จากตัวอย่างประโยค

ผลการศึกษา 1. การจำแนกความหมายเฉพาะตัวและข้อกำหนดการใช้คำวิเศษณ์บอกเวลาพ้องความหมายในภาษาเกาหลี พบว่าคำวิเศษณ์บอกเวลาพ้องความหมายในภาษาเกาหลีที่มีความหมายเฉพาะตัวและข้อกำหนดการใช้เหมือนกันสามารถใช้แทนกันได้ แต่บางกรณีหากสื่อความหมายเฉพาะตัวแตกต่างกันจะใช้แทนกันไม่ได้ 2. การวิเคราะห์เปรียบเทียบความหมายและข้อกำหนดการใช้คำวิเศษณ์บอกเวลาพ้องความหมายในภาษาเกาหลีกับภาษาไทยแบ่งออกเป็น 2 ด้าน คือ 1) ด้านความเหมือน พบว่า (1) สามารถทำหน้าที่ขยายส่วนประกอบของประโยคเพื่อสื่อความหมายถึงกาลอดีต กาลปัจจุบัน กาลอนาคต (2) สามารถปรากฏในตำแหน่งต่างๆ ของประโยคได้อย่างอิสระ (3) สามารถปรากฏได้ทั้งในประโยคบอกเล่า ประโยคคำถาม ประโยคชักชวน ประโยคคำสั่ง และประโยคแสดงการอุทาน 2) ด้านความแตกต่าง พบว่า (1) คำวิเศษณ์บอกเวลาพ้องความหมายในภาษาเกาหลีมักปรากฏรวมกับการเติมวิภัติปัจจัยแสดงกาลเวลา “-았-/-는-/-겠-” แต่คำวิเศษณ์บอกเวลาในภาษาไทยสามารถเติมหน้าหรือหลังคำกริยาเพื่อแสดงกาลต่างๆ โดยไม่ต้อง

บทความวิจัย

บทคัดย่อ

คำสำคัญ

คำวิเศษณ์บอกเวลา;
พ้องความหมาย;
ภาษาเกาหลี;
ภาษาไทยเปรียบเทียบ

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเลขที่ HUM6404129Sทุนสนับสนุนคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

** รองศาสตราจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ติดต่อได้ที่: kanchana.ia@psu.ac.th

เปลี่ยนรูปคำ (2) กรณีคำวิเศษณ์บอกเวลาพ้องความหมายในภาษาเกาหลีสื่อความหมายเฉพาะตัวต่างกัน เมื่อเปรียบเทียบกับภาษาไทยจำเป็นต้องประสมคำใหม่เพื่อสื่อความหมายและข้อกำหนดการใช้ให้ตรงกับคำวิเศษณ์บอกเวลาพ้องความหมายในภาษาเกาหลี

Comparative Analysis on Synonym for Adverb of Time in Korean and Thai: A Case Study on Adverbs

“이미-벌써” “지금-이제” “어서-얼른” *

Kanchana Sahaviriya **

Received: 20 May 2021

Revised: 1 February 2022

Accepted: 9 September 2023

The objectives of this study were to 1) identify the specific grammatical meaning and application of the synonym for adverb of time in the Korean language, 2) analyse and compare the specific grammatical meaning and application of the synonym for adverb of time in the Korean and Thai languages. The sample data are the Korean adverb of time: “이미-벌써” “지금-이제” “어서-얼른” which are taken from the Korean dictionary, “표준국어대사전, 연세현대한국어사전”; the Thai dictionary, ‘the Royal Institute Dictionary’ (Royal Society of Thailand, 2011); and other related works on the specific grammatical meaning and grammatically correct usage terms from example sentences.

The results of the study revealed that Korean synonyms for adverb of time with identical meaning and usage can be interchangeable, but it is unreciprocated if its meaning is different. Moreover, the comparative analysis on the specific grammatical meaning and application of the synonym for adverb of time in the Korean and Thai languages presented two significant points. Firstly, the similarity: 1) it can modify the sentence to present the past, the present and the future tense; 2) it can be freely put anywhere in the sentence; and 3) it can be found in affirmative sentences, interrogative sentences, invitations, commands, and exclamations. Secondly, the difference: 1) the Korean synonyms for adverb of time are usually found with the affixes of time “-았-/-는-/-겠-”, but Thai adverb of time could be found either before or after verb without changing the word form; and 2) if Korean synonyms for adverb of time convey

Research Article

Abstract

Keywords

adverb of time;
equivalent meaning;
Korean language;
Thai language
equivalent meaning

* This paper is a part of the research project no. HUM6404129S, funded by Faculty of Humanities and Social sciences, Prince of Songkla University.

** Associate Professor, Faculty of Humanities and Social Sciences, Prince of Songkla University, Pattani Campus, e-mail: kanchana.ia@pus.ac.th

different individual meanings, it is necessary to combine new words, when comparing with Thai, to convey the meaning and terms of use to match the synonym adverbs in Korean.

1. บทนำ

คำวิเศษณ์คือคำที่สามารถขยายความหมายของคำชนิดต่างๆ เช่น คำกริยาแสดงการกระทำ คำกริยาบอกสภาพ คำคุณศัพท์ คำวิเศษณ์ และคำลักษณะนามให้มีความหมายชัดเจนขึ้น แม้ว่าคำวิเศษณ์ไม่ใช่ส่วนประกอบสำคัญของประโยค แต่สามารถเป็นส่วนประกอบหนึ่งที่ทำให้คำหรือประโยคมีความหมายชัดเจนมากขึ้นได้ (Iadnuy, 2013, p. 16) และเมื่อพิจารณาวิธีการจำแนกคำวิเศษณ์ในภาษาเกาหลีพบว่า สามารถจำแนกได้ 2 วิธี (서정수 (ซอ-จอง-ซู), 2005) คือ 1) การจำแนกตามโครงสร้างประโยค กับ 2) การจำแนกตามความสัมพันธ์ของความหมาย โดยสามารถจำแนกคำวิเศษณ์ในภาษาเกาหลีออกเป็น 2 ประเภท คือ 1) คำวิเศษณ์ที่ทำหน้าที่ขยายความหมายของทั้งประโยค¹ กับ 2) คำวิเศษณ์ที่ทำหน้าที่ขยายส่วนประกอบของประโยค มีทั้งหมด 6 ชนิด ได้แก่ คำวิเศษณ์บอกเวลา คำวิเศษณ์บอกสถานที่ คำวิเศษณ์บอกลักษณะ คำวิเศษณ์บอกปริมาณ คำวิเศษณ์บอกการปฏิเสธ และคำวิเศษณ์เปลี่ยนเสียงธรรมชาติ ดังนั้นเมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับกรณการจำแนก คำวิเศษณ์ในภาษาไทย พบว่ามีความแตกต่างกัน กล่าวคือ คำวิเศษณ์ในภาษาไทยสามารถแบ่งได้ทั้งหมด 10 ชนิด ได้แก่ คำวิเศษณ์บอกลักษณะ คำวิเศษณ์บอกเวลา คำวิเศษณ์บอกสถานที่ คำวิเศษณ์บอกปริมาณหรือจำนวน คำวิเศษณ์บอกความชี้เฉพาะ คำวิเศษณ์บอกความไม่ชี้เฉพาะ คำวิเศษณ์แสดงคำถาม คำวิเศษณ์แสดงคำขานรับ คำวิเศษณ์แสดงความรู้สึก และคำวิเศษณ์ที่ทำหน้าที่เชื่อมคำหรือประโยคให้มีความเกี่ยวข้องกัน (กำชัย ทองหล่อ, 2554) โดยคำวิเศษณ์ที่มีการปรากฏเหมือนกันทั้งในภาษาเกาหลีและภาษาไทยมีทั้งหมด 5 ชนิด² ได้แก่ คำวิเศษณ์บอกเวลา คำวิเศษณ์บอกสถานที่ คำวิเศษณ์บอกลักษณะ คำวิเศษณ์บอกปริมาณ และคำวิเศษณ์บอกการปฏิเสธ และเป็นที่น่าสังเกตว่าในบรรดาคำวิเศษณ์ที่มีการปรากฏทั้งสองภาษา คำวิเศษณ์บอกเวลาชนิดเดียวเท่านั้นที่สามารถปรากฏในตำแหน่งต่างๆ ของประโยคได้อย่างอิสระ เพราะสามารถทำหน้าที่เป็นได้ทั้งคำวิเศษณ์และคำนาม มีลักษณะเป็นนามธรรมที่จับต้องไม่ได้ (홍심섭, 2018) และมีจำนวนมาก จึงยากต่อการทำความเข้าใจความหมายและนำไปใช้ให้ถูกต้องตามสถานการณ์ต่างๆ และที่สำคัญแม้ว่าคำวิเศษณ์บอกเวลาจะมีการปรากฏเหมือนกันทั้งสองภาษาก็มิได้หมายความว่ามีความหมายและข้อกำหนดการใช้เหมือนกัน เพราะภาษาเกาหลีกับภาษาไทยมีตระกูลภาษาแตกต่างกัน³ วัฒนธรรมและหลักคิดของคนเกาหลีกับคนไทยก็แตกต่างกัน จึงมีข้อเรื่องง่ายที่คนไทยจะสามารถเลือกใช้คำวิเศษณ์พ้องความหมายในภาษาเกาหลีได้ถูกต้อง เช่น กรณีของคำวิเศษณ์ “오미” กับคำวิเศษณ์ “벌써” เป็นคำวิเศษณ์ที่สื่อความหมายถึง “กาลอดีต” เช่นเดียวกัน แต่เนื่องจากทั้งสองคำมีความหมายเฉพาะตัวต่างกัน ทำให้บางสถานการณ์ใช้แทนกันไม่ได้ กล่าวคือ คำวิเศษณ์ “오미” กับคำวิเศษณ์ “벌써” ในประโยค “수업이 이미 끝났어.” กับประโยค “수업이 벌써 끝났어.” สื่อความหมายถึง “ลักษณะการกระทำบางสิ่งบางอย่างเสร็จสิ้นลงแล้ว” แต่เนื่องจากคำวิเศษณ์ “벌써” มีความหมายเฉพาะตัวอื่นที่แตกต่างกับคำวิเศษณ์ “오미” อีกหนึ่งความหมาย คือ สื่อความหมายถึง “ลักษณะการกระทำบางอย่างเสร็จสิ้นเร็วกว่าที่ผู้พูดคิดไว้” ทั้งนี้เมื่อพิจารณาความหมายที่ปรากฏในพจนานุกรมภาษาเกาหลีเมื่อแปลเป็นภาษาไทย พบว่าแปลความหมายของสองคำนี้เป็นภาษาไทยคล้ายกัน กล่าวคือ คำวิเศษณ์ “오미” แปลเป็นภาษาไทยว่า “แล้ว ก่อนแล้ว เสร็จแล้ว” และแปล

¹ เนื่องจากวัตถุประสงค์ของงานวิจัยนี้ต้องการศึกษาวิเคราะห์คำวิเศษณ์บอกเวลาที่ทำหน้าที่ขยายส่วนประกอบของประโยค ดังนั้นจึงกล่าวถึงเนื้อหาเฉพาะส่วนนี้เท่านั้น

² แสดงการเปรียบเทียบการจำแนกชนิดของคำวิเศษณ์ทั้ง 2 ภาษา เพื่อให้เห็นความสำคัญของการศึกษาคำวิเศษณ์และเลือกพิจารณาเฉพาะคำวิเศษณ์ที่มีปรากฏในทั้ง 2 ภาษา เพื่อความชัดเจนและเป็นประโยชน์ต่อการศึกษารเปรียบเทียบ

³ ภาษาเกาหลีเป็นภาษาที่อยู่ในตระกูลภาษาอูรอลต์ติก (ปริต วงศ์ธนเสน, 2552, น. 6) แต่ภาษาไทยเป็นภาษาในกลุ่มภาษาไทซึ่งเป็นกลุ่มย่อยของตระกูลภาษาขร้า-ไท (วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, 2564)

คำวิเศษณ์ “ 벌써 ” เป็นภาษาไทยว่า “ ก่อนแล้ว เรียบร้อยแล้ว ก่อน ก่อนนานแล้ว ” โดยไม่ปรากฏคำอธิบายที่เกี่ยวกับข้อกำหนดการใช้ (국립국어원한국어-타이어 학습사전, 2021) ด้วยเหตุนี้จึงอาจเกิดอุปสรรคต่อการทำความเข้าใจความหมายและการเลือกใช้คำวิเศษณ์บอกเวลาพ้องความหมายในภาษาเกาหลีของนักศึกษาไทยหรือคนไทยในฐานะชาวต่างชาติที่มีวัฒนธรรมและหลักคิดต่างกันได้

ดังนั้นการศึกษาเปรียบเทียบคำวิเศษณ์บอกเวลาตามโครงสร้างประโยคและการจำแนกตามความสัมพันธ์ของความหมายจึงเป็นวิธีหนึ่งที่จะช่วยให้ผู้ศึกษาภาษาเกาหลีชาวไทยสามารถเข้าใจความหมายและข้อกำหนดการใช้ที่ถูกต้องตามหลักไวยากรณ์ของคำต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้อง เพื่อจะได้ทราบถึงความหมายเฉพาะตัวและข้อกำหนดการใช้ที่ชัดเจนและสามารถใช้คำเหล่านี้ได้ถูกต้องตามสถานการณ์และเป็นธรรมชาติได้เช่นเดียวกับคนเกาหลี รวมถึงได้องค์ความรู้ใหม่ที่สามารถนำไปพัฒนาการจัดการเรียนการสอนคำวิเศษณ์บอกเวลาพ้องความหมายในภาษาเกาหลีสำหรับนักศึกษาไทยได้อีกด้วย

2. วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

1. เพื่อจำแนกความหมายเฉพาะตัวและข้อกำหนดการใช้คำวิเศษณ์บอกเวลาพ้องความหมายในภาษาเกาหลีที่ถูกต้องตามหลักไวยากรณ์
2. เพื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบความหมายและข้อกำหนดการใช้คำวิเศษณ์บอกเวลาพ้องความหมายในภาษาเกาหลีกับภาษาไทย

3. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

3.1 คำจำกัดความของ “คำพ้องความหมาย” ในภาษาเกาหลี

“คำพ้องความหมาย” ภาษาอังกฤษใช้คำว่า “Synonym” ตรงกับภาษาเกาหลี คำว่า “유의어” นักวิชาการชาวเกาหลีได้ได้นำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับ “유의어” ว่าเป็น คำที่มีความหมายมากกว่า 2 ความหมายขึ้นไป เมื่อนำมารวมหรือซ้อนกันจะมีความหมายหลักที่ตรงหรือคล้ายกัน โดยสามารถแบ่งคำที่มีความหมายเหมือนกันในภาษาเกาหลีเป็นประเภทต่าง ๆ ได้ดังนี้ คือ 1) การแบ่งตามประเภทของคำ ได้แก่ คำภาษาเกาหลีดั้งเดิมกับคำภาษาเกาหลีดั้งเดิม คำภาษาเกาหลีดั้งเดิมกับคำภาษาเกาหลีที่ยืมมาจากอักษรจีน คำภาษาเกาหลีที่ยืมมาจากอักษรจีนกับคำภาษาเกาหลีที่ยืมมาจากอักษรจีน คำภาษาเกาหลีดั้งเดิมกับคำภาษาเกาหลีที่ยืมมาจากภาษาต่างประเทศ คำภาษาเกาหลีที่ยืมมาจากอักษรจีนกับคำภาษาเกาหลีที่ยืมมาจากภาษาต่างประเทศ 2) การแบ่งตามสถานภาพทางสังคม ได้แก่ การแบ่งตามการใช้ระหว่างชนชั้นสูงกับชนชั้นล่าง การแบ่งตามอายุ การแบ่งตามเพศสภาพ การแบ่งตามความแตกต่างของฐานะทางสังคม หรือการแบ่งตามถิ่นที่อยู่อาศัย (ภาษาถิ่น) 3) การแบ่งตามการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างทางไวยากรณ์ หมายถึง คำที่เกิดจากกระบวนการลดรูปหรือสลับตำแหน่งของพยางค์ที่ปรากฏในคำต่าง ๆ และ 4) การแบ่งตามสำนวนการเขียน หมายถึง คำที่ถูกใช้บ่อยครั้งในภาษาพูดมีความหมายเหมือนกับคำที่ใช้ในภาษาเขียน (문금현, 1889; 박재남, 2002; 김광해, 1987; 문금현, 2004; 유현경·강현화, 2002; 봉미경, 2005; 최화정, 2010) เป็นต้น

3.2 คำวิเศษณ์บอกเวลาในภาษาเกาหลี

พจนานุกรม “표준국어대사전” ได้อธิบายความหมายของ “คำวิเศษณ์บอกเวลาในภาษาเกาหลี” ว่า คือ คำวิเศษณ์ชนิดหนึ่งที่ทำหน้าที่แสดงเวลา และเมื่อพิจารณางานวิจัยของ 최현배 (ชเว-ฮยอน-แบ) (1961) 조현선 (โจ-ฮยอน-ซอน) (1986) 손남익 (ซอน-นา-มิก) (1995) 서정수 (ซอ-จอง-ซู) (2005) และ 박덕유 (ปัก-ดอ-คยู) (2006) ได้ให้ความหมายของ “คำวิเศษณ์บอกเวลาในภาษาเกาหลี” ว่าเป็น คำที่สามารถสื่อความหมายถึงกาลอดีต ปัจจุบัน และอนาคตได้มากกว่าการเติมเพียงแค่กิตติปัจจัย “-았-/은-/겠-” ห้ายคำเพื่อสื่อความหมายถึงกาลเวลา ทั้งนี้เมื่อพิจารณาการแบ่งประเภทคำวิเศษณ์บอกเวลาในภาษาเกาหลีด้วยโครงสร้างทางไวยากรณ์ สามารถกล่าวได้ว่า “คำวิเศษณ์บอกเวลาในภาษาเกาหลี” คือ คำที่ทำหน้าที่ขยายส่วนประกอบของประโยค โดยสามารถแบ่งออกเป็นคำวิเศษณ์บอกเวลาที่สื่อความหมายถึง 1) ช่วงระยะเวลา 2) ความถี่ของจำนวนครั้ง 3) ช่วงเวลาก่อนและหลัง 4) การเรียงลำดับ 5) การเสร็จสิ้นและไม่เสร็จสิ้น 6) การทำซ้ำ 7) การมาถึง 8) ความต่อเนื่อง และ 9) การไม่แสดงเวลา เป็นต้น

กล่าวโดยสรุป “คำวิเศษณ์บอกเวลาในภาษาเกาหลี” คือ คำวิเศษณ์ที่สื่อความหมายถึงกาลอดีต ปัจจุบัน และอนาคต และเมื่อเติมคำวิเศษณ์บอกเวลาเข้าไปในประโยคสามารถสื่อความหมายที่แสดงกาลเวลาได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ทั้งนี้ยังสามารถสื่อความหมายอื่นได้ด้วย เช่น สื่อความหมายถึงช่วงระยะเวลา สื่อความหมายถึงความถี่ของจำนวนครั้ง สื่อความหมายถึงช่วงเวลาก่อนและหลัง สื่อความหมายถึงการเรียงลำดับ สื่อความหมายถึงการเสร็จสิ้นและไม่เสร็จสิ้น สื่อความหมายถึงการทำซ้ำ สื่อความหมายถึงการมาถึง สื่อความหมายถึงความต่อเนื่อง และสื่อความหมายถึงการไม่แสดงเวลา เป็นต้น

3.3 คำวิเศษณ์บอกเวลาในภาษาไทย

จากการศึกษาเอกสารเกี่ยวกับความหมายของ “คำวิเศษณ์บอกเวลาในภาษาไทย” พบว่านักวิชาการชาวไทย ได้แก่ ภาษิตา วิสารสุข (2537) วันเพ็ญ เทพโสภา (2553) กำชัย ทองหล่อ (2554) และนพดล จันทรพิชญ (2557) ได้ให้ความหมายคำวิเศษณ์บอกเวลา (กาลวิเศษณ์) ว่าเป็น คำวิเศษณ์ที่ขยายคำอื่นเพื่อบอกเวลา ทำให้คำที่ขยายนั้นมีความหมายชัดเจนยิ่งขึ้น เช่น เข้า สาย บ่าย เทียง เย็น คำ ดึก อดีต อนาคต ปัจจุบัน เร็ว ก่อน เดียวนี้ นาน เสมอ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีนักวิชาการชาวเกาหลีใต้ที่เชี่ยวชาญด้านหลักภาษาไทย เช่น 이한우 (อี-ฮาน-อู) (2002) 정환승 (จอง-ฮวาน-ซึง) (2007) และ 차상호 (ชา-ซัง-โฮ) (2012) ได้นำเสนอความหมายและแบ่งประเภทของคำวิเศษณ์บอกเวลาไว้ว่า คือ คำที่ทำหน้าที่ขยายเวลา แบ่งออกเป็น 4 ประเภทใหญ่ๆ คือ 1) คำที่แสดงกาลอดีต เช่นคำว่า โบราณ อดีต แต่ก่อน เมื่อวาน แต่เดิม ฯลฯ 2) คำวิเศษณ์ที่แสดงกาลปัจจุบัน ได้แก่ เดียวนี้ ปัจจุบันนี้ ตอนนี้ ขณะนี้ ฯลฯ 3) คำวิเศษณ์ที่แสดงกาลอนาคต ได้แก่ พรุ่งนี้ รุ่งขึ้น มะรืนนี้ ต่อไป คราวหน้า ฯลฯ และ 4) คำวิเศษณ์ที่ไม่แสดงกาลเวลา ได้แก่ บ่อยๆ โดยบังเอิญ ทุกๆ โดยทันที โดยกะทันหัน เป็นต้น

กล่าวโดยสรุป “คำวิเศษณ์บอกเวลาในภาษาไทย” คือ “คำวิเศษณ์ที่ทำหน้าที่ขยายเวลาเพื่อให้คำที่ขยายมีความหมายชัดเจนขึ้น” ดังนั้นเมื่อนำมาเปรียบเทียบกับคำวิเศษณ์บอกเวลาในภาษาเกาหลี พบว่า คำวิเศษณ์บอกเวลาในภาษาไทยมีการจำแนกประเภทคำวิเศษณ์บอกเวลาที่สื่อความหมายถึงกาลอดีต กาลปัจจุบัน และกาลอนาคตเช่นเดียวกับภาษาเกาหลี ดังนั้นเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์การวิจัยด้านการจำแนกความหมายเฉพาะตัว และข้อกำหนดการใช้คำวิเศษณ์บอกเวลาพ้องความหมายในภาษาเกาหลี ผู้วิจัยจึงกำหนดให้คำวิเศษณ์

บอกเวลาที่นำมาศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็นคำวิเศษณ์บอกเวลาที่แสดงกาลเวลาในอดีต ปัจจุบัน และอนาคตเป็นหลัก มาเป็นกลุ่มตัวอย่าง

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาคำวิเศษณ์บอกเวลาพ้องความหมายในภาษาเกาหลี

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคำวิเศษณ์บอกเวลาในภาษาเกาหลีของ 봉미경 (พง-มี-คยอง) (2005) 조진희 (โช-จิน-ฮี) (2005) 최경아 (ชวา-คยอง-อา) (2007) 정영교 (จอง-ยอง-คโย) (2011) 만리 (มัล-รี) (2010) 최옥춘 (ชเว-อก-ชุน) (2014) 왕단 (วัง-ตัน) (2015) 진희령 (ชิน-ฮี-ริง) (2015) 품심엽 (พุง-ชี-มยอบ) (2018) 양송 (ยัง-ซง) (2019) และ 황유연 (ฮวัง-ยู-ยอน) (2020) ทำให้ทราบว่ามีการศึกษาทั้งชาวเกาหลีใต้และต่างชาติให้ความสำคัญกับการศึกษาเกี่ยวกับคำวิเศษณ์บอกเวลาพ้องความหมายในภาษาเกาหลีเป็นจำนวนมาก และสามารถสรุปประเด็นการศึกษาวិเคราะห์ได้ดังนี้

1. การวิเคราะห์ความหมายของคำวิเศษณ์บอกเวลาที่ปรากฏในพจนานุกรม คือ การศึกษาวิเคราะห์ความหมายเฉพาะตัวและตัวอย่างประโยคของคำวิเศษณ์บอกเวลาที่ปรากฏในพจนานุกรม

2. การวิเคราะห์ความหมายของคำวิเศษณ์บอกเวลาจากตัวอย่างประโยคที่ปรากฏในงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง คือ การศึกษาวิเคราะห์ความหมายเฉพาะตัวและตัวอย่างประโยคของคำวิเศษณ์บอกเวลาที่ไม่ปรากฏในพจนานุกรม กล่าวคือ เป็นการศึกษาความหมายของคำวิเศษณ์บอกเวลาที่เมื่อนำไปใช้สื่อสารในสถานการณ์ต่างๆ แล้ว อาจทำให้เกิดความหมายใหม่ โดยไม่คำนึงถึงความถูกต้องตามหลักภาษาเกาหลี จึงทำให้มีการปรากฏความหมายอื่นที่แตกต่างกับความหมายที่ปรากฏในพจนานุกรม

3. การวิเคราะห์ข้อกำหนดการใช้ที่ถูกต้องตามหลักไวยากรณ์ คือ การวิเคราะห์ข้อกำหนดการใช้คำวิเศษณ์บอกเวลากับคำชนิดต่างๆ กับการวิเคราะห์การปรากฏของคำวิเศษณ์บอกเวลาในประโยคต่างๆ กล่าวคือ เป็นการวิเคราะห์ข้อกำหนดการใช้ด้านโครงสร้างประโยคของคำวิเศษณ์บอกเวลา เนื่องจากคำวิเศษณ์บอกเวลาเป็นคำที่สามารถปรากฏในตำแหน่งต่างๆ ของประโยคได้อย่างอิสระ ทั้งนี้คำวิเศษณ์บอกเวลาพ้องความหมายในภาษาเกาหลีมีจำนวนมาก แม้ว่าความหมายเหมือนกันแต่ไม่สามารถใช้แทนกันได้ทุกกรณี ด้วยเหตุนี้การศึกษาวิเคราะห์เกี่ยวกับข้อกำหนดการใช้ของคำวิเศษณ์บอกเวลาจึงสามารถจำแนกความหมายเฉพาะตัวและสามารถแสดงข้อกำหนดการใช้ที่ถูกต้องตามหลักไวยากรณ์ได้

ดังนั้นการศึกษาวินิจฉัยในครั้งนี้จึงใช้วิธีการจำแนกความหมายเฉพาะตัวของคำวิเศษณ์บอกเวลาพ้องความหมายในภาษาเกาหลีโดยการศึกษาวิเคราะห์ 1) ความหมายที่ปรากฏในพจนานุกรม 2) ความหมายจากตัวอย่างประโยคที่ปรากฏในงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และ 3) การวิเคราะห์ข้อกำหนดการใช้ที่ถูกต้องตามหลักไวยากรณ์ เพื่อศึกษาความหมายเฉพาะตัว ความหมายที่เหมือนกัน ความหมายที่ต่างกัน และข้อกำหนดการใช้ที่ถูกต้องตามหลักไวยากรณ์ของคำวิเศษณ์บอกเวลาพ้องความหมายในภาษาเกาหลี

5. วิธีดำเนินการวิจัย

5.1 กลุ่มประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ คำวิเศษณ์บอกเวลาพ้องความหมายในภาษาเกาหลี โดยผู้วิจัยเลือกศึกษาคำวิเศษณ์บอกเวลาพ้องความหมายในภาษาเกาหลี คำว่า “이미- 벌써” “지금- 이제” “어서- 얼른” มาเป็นกลุ่มตัวอย่าง โดยมีวิธีการดำเนินการ ดังนี้

1) ศึกษาความหมายและวิธีการจำแนกคำวิเศษณ์บอกเวลาในภาษาเกาหลีกับภาษาไทยจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแล้วนำมาเปรียบเทียบกัน พบว่าคำวิเศษณ์บอกเวลาในภาษาเกาหลีมีการจำแนกประเภทคำวิเศษณ์บอกเวลาที่แสดงกาลอดีต ปัจจุบัน และอนาคตเช่นเดียวกับภาษาไทย จึงกำหนดให้คำวิเศษณ์บอกเวลาที่แสดงกาลอดีต ปัจจุบัน และอนาคตเป็นกลุ่มตัวอย่าง

2) ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องของ 품심엽 (พุง-ชี-มยอบ) (2018) 손남익 (ซอน-นา-มิก) (1995) 왕단 (วัง-ตัน) (2015) 만리 (มัล-รี) (2010) และ 황유연 (ฮวัง-ยู-ยอน) (2020) ที่นำเสนอวิธีการจำแนกประเภทคำวิเศษณ์บอกเวลาในภาษาเกาหลีโดยใช้วิธีการจำแนกความหมายเฉพาะตัวกับข้อกำหนดการใช้ที่ตรงกับวัตถุประสงค์ของงานวิจัย

3) ศึกษาข้อมูลจำนวนการใช้คำวิเศษณ์บอกเวลาของชาวเกาหลีใต้ (사용빈도) อ้างถึงใน 진희릉 (ชิน-ฮี-ริง) (2015) ข้อมูลนี้สามารถบอกความสำคัญและความจำเป็นต่อการศึกษาคำวิเศษณ์บอกเวลาในภาษาเกาหลีใต้ กล่าวคือ เป็นคำวิเศษณ์ที่ชาวเกาหลีใต้นิยมใช้ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องศึกษาเพื่อสามารถนำไปใช้สื่อสารกับชาวเกาหลีใต้ได้อย่างถูกต้อง

4) ศึกษาการปรากฏคำวิเศษณ์บอกเวลาในหนังสือแบบเรียนภาษาเกาหลีสำหรับผู้เรียนต่างชาติ อ้างถึงใน 양송 (ยั้ง-ซง) (2019) กับ 진희릉 (ชิน-ฮี-ริง) (2015) เพราะคำวิเศษณ์บอกเวลาที่ปรากฏในหนังสือแบบเรียนภาษาเกาหลีถือเป็นคำวิเศษณ์ที่นักศึกษาต่างชาติทุกคนต้องศึกษาจึงมีความหมายและความสำคัญต่อการนำมาศึกษาในครั้งนี้

5) เปรียบเทียบหาจำนวนความถี่การปรากฏของคำวิเศษณ์บอกเวลาพ้องความหมายในภาษาเกาหลีจาก

(1) การปรากฏการใช้คำวิเศษณ์บอกเวลาของชาวเกาหลีใต้

(2) การปรากฏในหนังสือแบบเรียนภาษาเกาหลีสำหรับผู้เรียนต่างชาติที่มีระดับความถี่จำนวนตั้งแต่ 3 ครั้งขึ้นไป ทั้งนี้การเปรียบเทียบจะคำนึงความหมายของคำวิเศษณ์ที่แสดงกาลเวลาในอดีต ปัจจุบัน และอนาคตเป็นหลัก

6) กำหนดคำวิเศษณ์บอกเวลาพ้องความหมายในภาษาเกาหลีคำว่า “이미- 벌써” “지금- 이제” “어서- 얼른” เป็นกลุ่มตัวอย่าง เนื่องจากทั้ง 6 คำนี้เป็นคำวิเศษณ์ที่สื่อความหมายถึงการแสดงกาลอดีต ปัจจุบัน และอนาคตเป็นหลักซึ่งตรงกับวัตถุประสงค์ของงานวิจัยและยังเป็นการปรากฏของจำนวนการใช้ของชาวเกาหลีใต้และปรากฏในหนังสือแบบเรียนภาษาเกาหลีสำหรับผู้เรียนชาวต่างชาติมากกว่า 3 ครั้งขึ้นไป จึงกล่าวได้ว่าทั้ง 6 คำเป็นคำที่จำเป็นและสำคัญที่ควรนำมาศึกษา

5.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

- 1) การจำแนกความหมายเฉพาะตัวคำวิเศษณ์บอกเวลาพ้องความหมายในภาษาเกาหลี
- 2) ข้อกำหนดการใช้คำวิเศษณ์บอกเวลาพ้องความหมายในภาษาเกาหลีที่ถูกต้องตามหลักไวยากรณ์

5.3 ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ

ปรากฏดังต่อไปนี้

1) ศึกษาการจำแนกความหมายเฉพาะตัวคำวิเศษณ์บอกเวลาพ้องความหมายในภาษาเกาหลีจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องของ ฟุงซัมย็ (ฟุง-ซี-มยอบ) (2018) 손남익 (โซน-นา-มิก) (1995) 왕단 (วัง-ตัน) (2015) 만리 (มัล-รี) (2010) และ 황유연 (ฮวัง-ยู-ยอน) (2020)⁴ แล้วกำหนดวิธีการจำแนกความหมายเฉพาะของคำวิเศษณ์บอกเวลาพ้องความหมายในภาษาเกาหลีให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของงานวิจัย

2) ศึกษาข้อกำหนดการใช้คำวิเศษณ์บอกเวลาพ้องความหมายในภาษาเกาหลีที่ถูกต้องตามหลักไวยากรณ์จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องของ ฟุงซัมย็ (ฟุง-ซี-มยอบ) (2018) 손남익 (โซน-นา-มิก) (1995) 왕단 (วัง-ตัน) (2015) 만리 (มัล-รี) (2010) และ 황유연 (ฮวัง-ยู-ยอน) (2020) แล้วกำหนดวิธีการวิเคราะห์ข้อกำหนดการใช้คำวิเศษณ์บอกเวลาพ้องความหมายในภาษาเกาหลีให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของงานวิจัย

3) ศึกษาวิธีการวิเคราะห์เปรียบเทียบคำวิเศษณ์บอกเวลาพ้องความหมายในภาษาเกาหลีกับภาษาไทย

เนื่องจากการศึกษาภาษาเปรียบเทียบในปัจจุบันจัดอยู่ในสาขาวิชาภาษาศาสตร์ประยุกต์ (Applied Linguistics) เป็นการนำเอาวิชาภาษาศาสตร์มาประยุกต์เพื่อใช้ประโยชน์ในการเรียนการสอนภาษา (อุดมวโรตม์ลิขิตดี, 2548, น. 7) การศึกษาเปรียบเทียบภาษาในเชิงภาษาศาสตร์ในปัจจุบันจึงหมายถึงการนำเอาภาษาสองภาษาซึ่งมักจะเป็นภาษาแม่ของผู้เรียนกับภาษาต่างประเทศที่ผู้เรียนเรียนมาเปรียบเทียบกันอย่างเป็นระบบ เพื่อประมวลความแตกต่างและความคล้ายคลึงกัน โดยมีขั้นตอนดังนี้

(1) การบรรยายโครงสร้างไวยากรณ์และข้อกำหนดการใช้ของคำวิเศษณ์บอกเวลาในภาษาเกาหลีกับภาษาไทย

(2) การเปรียบเทียบโครงสร้างไวยากรณ์และข้อกำหนดการใช้ของทั้งสองภาษาในลักษณะรูปแบบต่อรูปแบบ (ดวงเดือน สุวดี, 2524, น. 182-185)

(3) การสรุปโครงสร้างทั้งหมดของทั้งสองภาษาในลักษณะรูปแบบต่อรูปแบบ⁵

⁴ ชื่อของงานวิจัยปรากฏใน “รายการเอกสารอ้างอิง” และสามารถศึกษารายละเอียดเพิ่มเติมได้จาก “งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาคำวิเศษณ์บอกเวลาพ้องความหมายในภาษาเกาหลี”

⁵ การเปรียบเทียบในลักษณะรูปแบบต่อรูปแบบ คือ การเปรียบเทียบเรื่องคำ วลีประโยค ความหมาย จะต้องเปรียบเทียบทั้งสองภาษาในลักษณะเดียวกัน เพื่อค้นหาความเหมือนและความแตกต่างของภาษาทั้งสอง และนำผลของการศึกษามาใช้กับการเรียนการสอนให้เกิดประโยชน์มากที่สุด

5.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้พจนานุกรม 표준국어대사전 พจนานุกรม 연세현대한국어사전 พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องวิเคราะห์ความหมายเฉพาะตัวและข้อกำหนดการใช้คำวิเศษณ์บอกเวลาพ้องความหมายในภาษาเกาหลีที่ต้องตามหลักไวยากรณ์จากตัวอย่างประโยคต่างๆ ที่ได้ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยแบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 3 ประเด็น ดังนี้

- 1) การวิเคราะห์ความหมายเฉพาะตัวของคำวิเศษณ์บอกเวลาพ้องความหมายในภาษาเกาหลี
- 2) การวิเคราะห์ข้อกำหนดการใช้คำวิเศษณ์บอกเวลาพ้องความหมายในภาษาเกาหลีที่ต้องตามหลักไวยากรณ์
- 3) การเปรียบเทียบคำวิเศษณ์บอกเวลาพ้องความหมายในภาษาเกาหลีกับภาษาไทย
 - 3.1) ด้านการจำแนกความหมายที่เหมือนและต่างกันของคำวิเศษณ์บอกเวลาพ้องความหมายในภาษาเกาหลีกับภาษาไทย
 - 3.2) ด้านข้อกำหนดการใช้ของคำวิเศษณ์บอกเวลาพ้องความหมายในภาษาเกาหลีกับภาษาไทย

6. ผลการวิจัย

ผลการศึกษาวิเคราะห์การจำแนกความหมายเฉพาะตัว ข้อกำหนดการใช้คำวิเศษณ์บอกเวลาพ้องความหมายในภาษาเกาหลีจากตัวอย่างประโยค แล้วนำมาเปรียบเทียบความหมายกับคำวิเศษณ์บอกเวลาของภาษาไทยที่ปรากฏในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ปรากฏผลดังนี้

6.1 คำวิเศษณ์บอกเวลา “벌써” กับ “이미”

คำวิเศษณ์ “벌써” กับคำวิเศษณ์ “이미” เมื่อพิจารณาความหมายตามพจนานุกรม 표준국어대사전 กับพจนานุกรม 연세현대한국어사전 สามารถสรุปความหมายที่เหมือนกันได้ว่า คือ “คำที่สื่อความหมายถึงลักษณะการกระทำหรือเหตุการณ์ใดๆ ที่เสร็จสิ้น จบลงไปแล้ว หรือเสร็จสมบูรณ์ไปแล้ว” แสดงดังตัวอย่างประโยคต่อไปนี้

- (1) a. 비행기가 벌써/이미 태국으로 떠나갔다.
(เครื่องบินออกเดินทางไปที่ประเทศไทยแล้ว)
- b. 미수는 벌써/이미 맥주를 마셨구나!
(หา, ชูมีดื่มเบียร์ไปแล้ว)
- c. 동생은 벌써/이미 친구 집에 갔니?
(น้องไปบ้านเพื่อนแล้วหรือ)

จากตัวอย่างประโยค (1 a.-c.) แสดงให้เห็นว่าคำวิเศษณ์ “벌써” กับคำวิเศษณ์ “이미” สามารถปรากฏร่วมกับวิภัติปัจจัยแสดงกาลอดีต “-았-” เพื่อขยายคำกริยา “떠나가다 (ออกเดินทางไป)” ที่ปรากฏในประโยคบอกเล่า คำกริยา “마시다 (ดื่ม)” ที่ปรากฏในประโยคบอกเล่าที่แสดงการอุทาน และคำกริยา “가다 (ไป)” ที่ปรากฏ

ในประโยคคำถามได้เหมือนกัน จึงมีความหมายตรงกับภาษาไทยตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 กับคำวิเศษณ์ คำว่า “... แล้ว” สื่อความหมายถึง “ลักษณะอาการกระทำใดๆ เสร็จ สิ้น จบ ล่วงไป หรือสุดสิ้นลง” สามารถเติมหลังคำกริยาคำว่า “ออกเดินทางไป” “ดื่ม” และ “ไป” เพื่อสื่อความหมายถึงกาลอดีตและสามารถปรากฏได้ทั้งในประโยคที่แสดงการอุทาน ประโยคบอกเล่า และประโยคคำถามเช่นเดียวกับคำวิเศษณ์ “ 벌써” กับคำวิเศษณ์ “이미”

นอกจากนี้คำวิเศษณ์ “ 벌써” ยังสามารถสื่อความหมายถึง “ลักษณะการกระทำหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเร็วกว่าที่ผู้พูดคิดไว้” และปรากฏในกาลปัจจุบันได้ ปรากฏดังตัวอย่างต่อไปนี้

- (2) a. 친구가 벌써*이미⁶ 미국에 돌아간다.⁷
(เพื่อนเดินทางกลับไปที่ประเทศอเมริกาแล้วเวลานี้)
- b. 미수야, 벌써*이미 도서관에 가니? 좀 있다가 가면 안 돼?
(มีซู, ไปห้องสมุดแล้วหรือเวลานี้ อยู่ต่ออีกหน่อยแล้วค่อยไปไม่ได้หรือ)
- c. 미수는 벌써*이미 태국에 가는구나!
(หา, คุณมีซูไปประเทศไทยแล้วเวลานี้)

จากตัวอย่างประโยค (2 a.-c.) แสดงให้เห็นว่าคำวิเศษณ์ “이미” ไม่สามารถขยายคำกริยาที่ลงท้ายด้วยกาลปัจจุบันได้เหมือนกับคำวิเศษณ์ “ 벌써” กล่าวคือ คำว่า “돌아간다. (กลับไป)” ลงท้ายประโยคบอกเล่าด้วยกาลปัจจุบัน คำว่า “가니? (ไป)” ลงท้ายประโยคคำถามด้วยกาลปัจจุบัน และคำว่า “가는구나! (ไป)” ลงท้ายประโยคบอกเล่าที่แสดงการอุทานด้วยกาลปัจจุบัน ดังนั้นเมื่อเปรียบเทียบกับภาษาไทยจึงตรงกับคำว่า “.... แล้วเวลานี้” เป็นการประสมกันของคำว่า “.... แล้ว” กับคำว่า “.... เวลานี้”⁸ ที่สื่อความหมายถึง “กาลปัจจุบัน” จึงสามารถปรากฏในกาลปัจจุบันได้ ทั้งนี้ คำว่า “....เวลานี้” ยังทำหน้าที่เป็นได้ทั้งคำนามและคำวิเศษณ์บอกเวลาในภาษาไทยสามารถปรากฏในตำแหน่งต่างๆ ของประโยคได้อย่างอิสระเช่นเดียวกับคำวิเศษณ์ “ 벌써”

ต่อไปเป็นประโยคตัวอย่างที่คำวิเศษณ์ “ 벌써” กับคำวิเศษณ์ “이미” ไม่สามารถปรากฏรวมได้

- (3) a. 미수야, *벌써*이미 집에 가라.
- b. 미수야, *벌써*이미 노래방에 가자.
- c. 시험은 *벌써*이미 끝날 것이다.

⁶ เครื่องหมาย “*” หมายถึง ไม่สามารถใช้ได้หรือหากใช้จะไม่สามารถสื่อความหมายที่ถูกต้องตามหลักไวยากรณ์ภาษาเกาหลี

⁷ ㄱ. 이미 아시지요? ㄴ. 결과를 이미 안다. อ้างถึงใน พงษ์มัย (2018) จากตัวอย่างประโยคข้างต้น คำวิเศษณ์ “이미” สามารถใช้คู่กับคำกริยา “알다” ที่สื่อความหมายถึงความต่อเนื่องของสถานการณ์ ดังนั้นวิเศษณ์ “이미” จึงสามารถปรากฏในกาลปัจจุบันได้ แต่คำวิเศษณ์ “이미” ในบริบทนี้ไม่ได้สื่อถึงการแสดงเวลาโดยตรง (조진희, 2005) ดังนั้นจึงยกเว้นการพิจารณาคำวิเศษณ์ “이미” ในบริบทนี้เพราะไม่ตรงกับวัตถุประสงค์ของงานวิจัย

⁸ มีความหมายตรงกับคำว่า “เดี๋ยวนี้” ซึ่งแม่คำของคำว่า “เดี๋ยวนี้” คือคำว่า “เดี๋ยว” หมายถึง “ชั่วเวลาหนึ่งที่อ่าจะมีเหตุการณ์ตามมา” ใช้เพื่อสื่อความหมายถึง “กาลปัจจุบัน”

จากตัวอย่างประโยค (3 a.-3b.) แสดงให้เห็นว่าคำวิเศษณ์ “벌써” กับคำวิเศษณ์ “이미” ไม่สามารถขยายคำกริยา “가다 (ไป)” ที่ปรากฏในประโยคคำสั่งและประโยคชักชวนได้ และตัวอย่างประโยค (3 c.) คำวิเศษณ์ “벌써” กับคำวิเศษณ์ “이미” ไม่สามารถขยายคำกริยา “끝나다 (จบ/เสร็จสิ้น)” ที่ปรากฏในประโยคบอกเล่าที่แสดงการคาดคะเนในอนาคตได้ เพราะทั้งสองคำไม่สามารถสื่อความหมายถึงเวลาที่จะเกิดขึ้นในกาลอนาคตได้

6.2 คำวิเศษณ์บอกเวลา “지금” กับ “이제”

คำวิเศษณ์ “지금” กับคำวิเศษณ์ “이제” เมื่อพิจารณาความหมายตามพจนานุกรม 표준국어대사전 กับพจนานุกรม 연세현대한국어사전 สามารถสรุปความหมายที่เหมือนกันได้ว่า คือ “คำที่สื่อความหมายถึงลักษณะการกระทำหรือเหตุการณ์ใดๆ ที่กำลังเกิดขึ้นในขณะที่ยกตัว” ปรากฏดังตัวอย่างประโยคต่อไปนี้

- (1) a. 지금/이제 시작한다. (เริ่มเวลานี้ (เดี๋ยวนี้))⁹
- b. 지금/이제 학교에 가자. (ไปทะเลกันเวลานี้ (เดี๋ยวนี้)เถอะ)

จากตัวอย่างประโยค (1 a.-1 b.) แสดงให้เห็นว่าคำวิเศษณ์ “지금” กับคำวิเศษณ์ “이제” สามารถปรากฏร่วมกับวิภัติปัจจัยแสดงกาลปัจจุบัน “-ㄴ/는-” เพื่อขยายคำกริยา “시작하다 (เริ่ม)” ที่ปรากฏในประโยคบอกเล่า และขยายคำกริยา “가다 (ไป)” ที่ปรากฏในประโยคชักชวนได้ จึงมีความหมายตรงกับภาษาไทยตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 คำว่า “... เวลานี้” หรือ “... เดี่ยวนี้” เพราะคำว่า “... เวลานี้” มีความหมายตรงกับคำว่า “... เดี่ยวนี้” ซึ่งแม่คำของคำว่า “... เดี่ยวนี้” คือคำว่า “เดี่ยว” หมายถึง “ช่วงเวลาหนึ่งที่อาจจะมีเหตุการณ์ตามมา” ใช้เพื่อสื่อความหมายถึงกาลปัจจุบัน ทำหน้าที่เป็นได้ทั้งคำนามและคำวิเศษณ์บอกเวลาในภาษาไทยและสามารถปรากฏในตำแหน่งต่างๆ ของประโยคที่แสดงกาลปัจจุบันได้อย่างอิสระเช่นเดียวกับคำวิเศษณ์ “지금” กับคำวิเศษณ์ “이제”

ทั้งนี้คำวิเศษณ์ “이제” ยังสามารถสื่อความหมายถึง “จุดเริ่มต้นที่ปรากฏได้ทั้งในกาลอดีต ปัจจุบัน และอนาคต” จึงสามารถปรากฏในกาลอดีต ปัจจุบัน และอนาคต ต่างกับคำวิเศษณ์ “지금” ที่ไม่สามารถสื่อความหมายดังกล่าวได้ ปรากฏดังตัวอย่างต่อไปนี้

- (2) a. 미수가 지금/이제 영화를 봐요. (มีซูดูภาพยนตร์เวลานี้/ตั้งแต่เวลานี้)¹⁰
- b. 미수가 지금/이제 자요. (มีซูดอนเวลานี้/ตั้งแต่เวลานี้)
- c. 그만 놓고 *지금/이제 밥을 먹자. (หยุดเล่นตั้งแต่เวลานี้แล้วกินข้าวกันเถอะ)
- d. *지금/이제 그만 하고 좀 쉬세요. (หยุดทำตั้งแต่เวลานี้แล้วจงพักผ่อน)
- e. *지금/이제 알겠니? (ตั้งแต่เวลานี้เข้าใจแล้วใช่ไหม)

⁹ 가: 선생님, 언제 오셨어요? 나: 지금/이제 왔어요.

อ้างอิงใน พงษ์-ชัยยอบ (2018) จากตัวอย่างประโยคข้างต้นคำวิเศษณ์ “지금” กับคำวิเศษณ์ “이제” สามารถปรากฏในกาลอดีตได้ แต่ในสถานการณ์นี้คำวิเศษณ์ “지금” กับคำวิเศษณ์ “이제” ไม่ได้สื่อความหมายถึงคำที่แสดงเวลาเป็นสำคัญ แต่สื่อความหมายถึงลักษณะท่าทางที่แสดงความรู้สึกอัดอั้นหรือความคาดหวังต่อบางสิ่งบางอย่างที่มาถึงช้ากว่าที่คิดไว้ ดังนั้นจึงยกเว้นการพิจารณาความหมายในบริบทนี้

¹⁰ เนื่องจากคำวิเศษณ์บอกเวลาทั้งในภาษาไทยและภาษาเกาหลีสามารถปรากฏในตำแหน่งต่างๆ ของประโยคได้อย่างอิสระ ดังนั้นจึงสามารถปรากฏอยู่ต้นหรือกลางประโยคก็ได้ โดยที่ความหมายไม่เปลี่ยนแปลง

จากตัวอย่างประโยค (2 a.-b.) คำวิเศษณ์ “지금” กับคำวิเศษณ์ “이제” ปรากฏในกาลปัจจุบันและขยายกริยาคำว่า “보다 (ดู)” กับคำกริยา “자다 (นอน)” ที่ปรากฏในประโยคบอกเล่าได้ แต่เนื่องจากคำวิเศษณ์ทั้งสองคำมีความหมายเฉพาะตัวต่างกันจึงทำให้สื่อความหมายต่างกัน กล่าวคือ คำวิเศษณ์ “지금” สื่อความหมายถึงกาลปัจจุบัน จึงตรงกับภาษาไทยคำว่า “... เวลานี้” เท่านั้น แต่คำวิเศษณ์ “이제” มีความหมายเฉพาะตัวอีกความหมายหนึ่งที่สื่อถึง “จุดเริ่มต้น ปรากฏได้ทั้งในกาลอดีต ปัจจุบัน และอนาคต” จึงตรงกับภาษาไทยคำว่า “ตั้งแต่เวลานี้...” เพราะคำว่า “ตั้งแต่” เป็นคำบุพบทที่สื่อความหมายถึง “นับจากเวลาหนึ่งหรือสถานที่หนึ่งเป็นต้นไป” ดังนั้นเมื่อประสมกับคำว่า “... เวลานี้” จึงสื่อความหมายถึง “การนับจากเวลาหนึ่งหรือสถานที่หนึ่งเป็นต้นไป” เหมือนกับคำวิเศษณ์ “이제” ทั้งนี้คำวิเศษณ์ “이제” กับคำว่า “ตั้งแต่เวลานี้...” ยังสามารถปรากฏในประโยคชักชวนเพื่อขยายคำกริยา “먹다 (กิน)” ขยายคำกริยา “쉬다 (พัก)” ในประโยคคำสั่ง และขยายคำกริยา “알다 (เข้าใจ)” ในประโยคคำถามได้เหมือนกัน ซึ่งตัวอย่างประโยคที่ (2c.-e.) แสดงให้เห็นว่าคำวิเศษณ์ “지금” ไม่สามารถปรากฏในประโยคชักชวน ประโยคคำสั่ง และประโยคคำถามได้ เพราะไม่สามารถสื่อความหมายถึง “จุดเริ่มต้นที่ปรากฏได้ทั้งในกาลอดีต ปัจจุบัน และอนาคต” ได้

แต่คำวิเศษณ์ “지금” มีความหมายเฉพาะตัวอื่นที่แตกต่างกับคำวิเศษณ์ “이제” ปรากฏดังนี้

- (3) a. 급하니 지금/이제 바로 읽으세요.
(เพราะด่วนจง(ต้อง)อ่านเดี๋ยวนี้)
- b. 너만 원한다면 지금/이제 당장 헤어져도 좋다.
(ถ้าเพียงเธอต้องการถึงเลิกกันเดี๋ยวนี้ก็ไม่ใช่ไร)
- c. 지금/이제 학교에 가고 있어요.
(กำลังไปโรงเรียนเดี๋ยวนี้)

จากตัวอย่างประโยค (3 a.-3 b.) คำวิเศษณ์ “지금” สามารถขยายคำกริยา “읽다 (อ่าน)” และปรากฏร่วมกับคำวิเศษณ์ “바로 (โดยทันที)” ในประโยคคำสั่ง และขยายคำกริยา “헤어지다 (เลิก)” และปรากฏร่วมกับคำวิเศษณ์ “당장 (เดี๋ยวนี้)” ในประโยคบอกเล่าเชิงอนุญาต และตัวอย่างประโยค (3 c.) ขยายคำกริยา “가다 (ไป)” และปรากฏร่วมคำกริยาช่วย “-고 있다 (กำลัง...)” ในประโยคบอกเล่า ซึ่งทั้งคำวิเศษณ์ “바로 (โดยทันที)” คำวิเศษณ์ “당장 (เดี๋ยวนี้)” และคำกริยาช่วย “-고 있다 (กำลัง...)” สามารถสื่อความหมายถึง “ลักษณะการกระทำที่กำลังกระทำสิ่งต่างๆ อยู่ในขณะนั้นหรือปัจจุบันนั้น” ดังนั้นเมื่อพิจารณาทั้งสามประโยคจะเห็นว่า คำวิเศษณ์ “지금” มักใช้คู่คำว่า “바로, 당장, -고 있다” ที่สื่อความหมายถึงกาลปัจจุบันเพื่อสื่อความหมายถึง “กาลปัจจุบันให้ชัดเจนยิ่งขึ้น” จึงกล่าวได้ว่า คำวิเศษณ์ “지금” สามารถสื่อความหมายถึงกาลปัจจุบันได้เท่านั้น จึงตรงกับคำวิเศษณ์บอกเวลาในภาษาไทยคำว่า “... เดี๋ยวนี้” ที่สื่อความหมายถึง “เวลานี้ ในเวลานี้ ทันที ประเดี๋ยวนี้” และสามารถปรากฏในประโยคคำสั่งกับประโยคบอกเล่าเพื่อแสดงกาลปัจจุบันที่ชัดเจนยิ่งขึ้นได้เช่นเดียวกับคำวิเศษณ์ “지금”

6.3 คำวิเศษณ์บอกเวลา “어서” กับ “얼른”

คำวิเศษณ์ “어서” กับคำวิเศษณ์ “얼른” เมื่อพิจารณาความหมายตามพจนานุกรม 표준국어대사전 กับพจนานุกรม 연세현대한국어사전 สามารถสรุปความหมายที่เหมือนกันได้ว่า คือ “ความรู้สึกที่ต้องการกระทำบางสิ่งบางอย่างให้สำเร็จอย่างรวดเร็วและต่อเนื่องในอนาคต หรือลักษณะการกระทำเหตุการณ์ใดๆ ที่เป็นการกระตุ้นการเตือน” ปรากฏดังตัวอย่างประโยคต่อไปนี้

- (1) a. 어서/얼른 어른이 되었으면 좋겠다.
(ถ้าเป็นผู้ใหญ่เร็ว ๆ คงดี)
- b. 어서/얼른 돈을 모아서 한국으로 유학하고 싶어요.
(เก็บเงินไปเรียนต่อที่ประเทศเกาหลีใต้ได้เร็ว ๆ คงดี)
- c. 어서/얼른 일어나고 학교에 가자.
(รีบลุกขึ้นแล้วไปโรงเรียนกันเถอะ)
- d. 어서/얼른 집에 가자.
(รีบกลับบ้านกันเถอะ)
- e. 어서/얼른 빨리 시험을 공부해라.
(จงรีบอ่านหนังสือสอบ)

จากตัวอย่างประโยค (1 a.) คำวิเศษณ์ “어서” กับคำวิเศษณ์ “얼른” สามารถปรากฏร่วมกับวิภัติปัจจัย แสดงการคาดคะเนอนาคต “-겠-” ในประโยคบอกเล่า เพื่อขยายคำกริยา “되다 (กลายเป็น)” ตัวอย่างประโยค (1 b.) สามารถใช้คู่กับคำกริยาช่วยที่แสดงความต้องการ “-고 싶다 (อยาก)” ในประโยคบอกเล่าเพื่อขยายคำกริยา “모으다 (เก็บ/สะสม)” และตัวอย่างประโยค (1 c.) ใช้คู่กับคำเชื่อมประโยค “-고 (แล้วก็...)” ปรากฏในประโยค ชักชวน เพื่อขยายคำกริยา “일어나다 (ลุกขึ้น)” ตัวอย่างประโยคทั้งสามแสดงให้เห็นว่าคำวิเศษณ์ “어서” กับ คำวิเศษณ์ “얼른” สามารถสื่อความหมายถึง “ความรู้สึกที่ต้องการกระทำบางอย่างให้สำเร็จและราบรื่นและต่อเนื่อง ในอนาคต” จึงมีความหมายตรงกับภาษาไทยตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 คำว่า “... เร็ว ๆ คงดี” เนื่องจากคำว่า “... เร็ว ๆ คงดี” เกิดจากการประสมของคำวิเศษณ์คำว่า “... เร็ว ๆ” หมายถึง “ไว” กับคำว่า “... คงดี” เป็นคำกริยาบอกลักษณะการคาดคะเนเหตุการณ์ในอนาคต ดังนั้นเมื่อนำทั้งสองคำมาประสมกันจึง สามารถสื่อความหมายได้เหมือนกับคำวิเศษณ์ “어서” และคำวิเศษณ์ “얼른” ทั้งนี้ยังสามารถปรากฏในประโยค บอกเล่าที่แสดงการคาดคะเนและความต้องการได้เช่นเดียวกัน

และตัวอย่างประโยค (1 d.-e.) แสดงให้เห็นว่าคำวิเศษณ์ “어서” กับคำวิเศษณ์ “얼른” ปรากฏอยู่ใน ประโยคชักชวนและประโยคคำสั่ง เพื่อขยายคำกริยา “가다 (ไป)” และคำกริยา “공부하다 (เรียน)” ตามลำดับ สื่อ ความหมายถึง “ลักษณะการกระทำหรือเหตุการณ์ใดๆ ที่เป็นการกระตุ้น การเตือน การเร่ง” ได้อีกความหมายหนึ่ง ดังนั้นจึงมีความหมายตรงกับภาษาไทยตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 คำว่า “รีบ...” ที่ หมายถึง “รวดเร็ว ไม่รอช้า” สามารถปรากฏในประโยคชักชวนและประโยคคำสั่งได้เช่นเดียวกับคำวิเศษณ์ “어서” กับคำวิเศษณ์ “얼른”

ต่อไปเป็นตัวอย่างประโยคที่นำเสนอความหมายเฉพาะตัวระหว่างคำวิเศษณ์ “어서” กับคำวิเศษณ์ “얼른” ในด้านความหมายที่แตกต่างกัน ปรากฏดังนี้

- (2) a. 그 둘은 *어서/얼른 보아서는 구별이 잘 되지 않을 정도로 많이 닮았다.
(ต้องรีบดูสองคนนั้นเหมือนกันจนแยกไม่ออกเลยล่ะ)
- b. 친구가 교실이 덥다며 *어서/얼른 나갔다.
(เพื่อนบอกว่าห้องเรียนร้อนต้องรีบออกไป)

จากตัวอย่างประโยค (2 a.-2 b.) คำวิเศษณ์ “얼른” สามารถปรากฏร่วมกับวิภัติปัจจัยแสดงกาลอดีต “-았-” ในประโยคบอกเล่า ทำหน้าที่ขยายคำกริยา “보다 (ดู)” และคำกริยา “나가다 (ออกไป)” เพื่อสื่อความหมายถึง “ความรู้สึกลักษณะหรือเหตุการณ์ใดๆ ที่เจาะจงหรือมีจุดมุ่งหมายอย่างชัดเจน” จึงมีความหมายตรงกับภาษาไทยตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 คำว่า “ต้องรีบ...” เกิดจากการประสมกันระหว่างคำว่า “ต้อง...” ซึ่งเป็นคำกริยาช่วยบอก “ความแน่ใจหรือบังคับ” กับคำวิเศษณ์คำว่า “รีบ” หมายถึง “รวดเร็ว ไม่รอช้า” ดังนั้นเมื่อทั้งสองคำประสมกันจึงมีความหมายเหมือนกันกับคำวิเศษณ์ “얼른” และสามารถปรากฏร่วมกับแสดงกาลอดีตคำว่า “แล้ว” ในประโยคบอกเล่าได้เช่นเดียวกัน แต่ความหมายดังกล่าวนี้ไม่ปรากฏในคำวิเศษณ์ “어서”

ทั้งนี้คำวิเศษณ์ “어서” สามารถสื่อความหมายเฉพาะตัวอื่นที่แตกต่างดังนี้

(3) a. 어서/얼른 오세요. (เชิญคะ ยินดีต้อนรับ)

จากตัวอย่างประโยค (3 a.) คำวิเศษณ์ “어서” ปรากฏในประโยคคำสั่ง ขยายคำกริยา “오다 (มา)” เพื่อสื่อความหมายถึง “ลักษณะการต้อนรับด้วยความยินดี” จึงมีความหมายตรงกับภาษาไทยตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 คำว่า “เชิญ...” หมายถึง “การแสดงความปรารถนาเพื่อขอให้ทำอย่างหนึ่งอย่างใดด้วยความเคารพหรืออ่อนน้อม” สามารถปรากฏในประโยคคำสั่งที่แสดงความรู้สึกได้เช่นเดียวกันกับคำวิเศษณ์ “어서”

7. สรุปและอภิปรายผล

จากผลการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการเปรียบเทียบคำวิเศษณ์บอกเวลา “이미- 벌써” “지금- 이제” “어서- 얼른” กับภาษาไทย สามารถสรุปความเหมือนและความแตกต่างได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1

การวิเคราะห์เปรียบเทียบคำวิเศษณ์ “*벌써*” กับคำวิเศษณ์ “*이미*”

เนื้อหา	ความเหมือน	ความแตกต่าง	
	<i>벌써:이미</i>	<i>벌써</i>	<i>이미</i>
1. การจำแนกความหมายเฉพาะตัว	สื่อความหมายถึงลักษณะการกระทำหรือเหตุการณ์ใดๆ ที่เสร็จ สิ้น จบลงไป แล้วหรือเสร็จสมบูรณ์ไปก่อนหน้านั้นแล้ว	1) สื่อความหมายถึงลักษณะการกระทำหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเร็วกว่าที่ผู้พูดคิดไว้ 2) สื่อความหมายถึงกาลอดีตและปัจจุบัน	สื่อความหมายถึงกาลอดีตเท่านั้น
2. ข้อกำหนดการใช้	1) ทำหน้าที่ขยายคำกริยาในประโยค 2) ไม่สามารถลงท้ายด้วยประโยคชักชวนและคำสั่ง	1) สามารถลงท้ายประโยคบอกเล่า คำถามและอุทานด้วยกาลอดีตและปัจจุบัน 2) สามารถปรากฏในประโยคที่มีการเติมวิภัตติปัจจัยแสดงกาลอดีต “-았-” และแสดงกาลปัจจุบัน “-ㄴ/는-”	1) ลงท้ายประโยคบอกเล่า คำถาม และอุทานด้วยกาลอดีตเท่านั้น 2) สามารถปรากฏในประโยคที่มีการเติมวิภัตติปัจจัยแสดงกาลอดีต “-았-” เท่านั้น
3. การเปรียบเทียบความหมายและข้อกำหนดการใช้กับภาษาไทย	...แล้ว	...แล้วเวลานี้	...แล้ว

ตารางที่ 2

การวิเคราะห์เปรียบเทียบคำวิเศษณ์ “*지금*” กับคำวิเศษณ์ “*이제*”

เนื้อหา	ความเหมือน	ความแตกต่าง	
	지금:이제	지금	이제
1. การจำแนกความหมายเฉพาะตัว	สื่อความหมายถึงลักษณะการกระทำหรือเหตุการณ์ใดๆที่กำลังเกิดขึ้นในขณะนี้พูด	สื่อความหมายถึงกาลปัจจุบันเท่านั้น	สื่อความหมายถึงกาลอดีต ปัจจุบัน และอนาคต
2. ข้อกำหนดการใช้	1) ทำหน้าที่ขยายคำกริยาในประโยค 2) สามารถลงท้ายด้วยประโยคบอกเล่า คำถาม คำสั่ง และชักชวน	1) มักใช้คู่กับคำวิเศษณ์คำว่า “ <i>바로, 당장, 곧</i> ” หรือไวยากรณ์ “ <i>-고 있다</i> ” 2) สามารถปรากฏในประโยคที่มีการเติมวิภัตติปัจจัยแสดงกาลปัจจุบัน “ <i>-ㄴ/는-</i> ” เท่านั้น	1) สามารถลงท้ายด้วยกาลอดีต ปัจจุบัน และอนาคต 2) สามารถปรากฏในประโยคที่มีการเติมวิภัตติปัจจัยแสดงกาลอดีต “ <i>-았-</i> ” แสดงกาลปัจจุบัน “ <i>-ㄴ/는-</i> ” และแสดงกาลอนาคต “ <i>-겠-</i> ”
3. การเปรียบเทียบความหมายและข้อกำหนดการใช้กับภาษาไทย	...เวลานี้	...เดี๋ยวนี้	...ตั้งแต่เวลานี้

ตารางที่ 3

การวิเคราะห์เปรียบเทียบคำวิเศษณ์ “어서” กับคำวิเศษณ์ “얼른”

เนื้อหา	ความเหมือน	ความแตกต่าง	
	어서:얼른	어서	얼른
1. การจำแนกความหมายเฉพาะตัว	1) สื่อความหมายถึงความรู้สึกที่ต้องการกระทำบางสิ่งบางอย่างให้สำเร็จอย่างราบรื่นและต่อเนื่องในอนาคต 2) สื่อความหมายถึงลักษณะการกระทำหรือเหตุการณ์ใดๆ ที่เป็นการกระตุ้น การเตือน การเร่ง	1) สื่อความหมายถึงลักษณะการต้อนรับด้วยความยินดี 2) สื่อความหมายถึงกาลปัจจุบัน และอนาคตเท่านั้น	1) สื่อความหมายถึงลักษณะหรือเหตุการณ์ใดๆ ที่เจาะจง หรือมีจุดมุ่งหมายอย่างชัดเจน 2) สื่อความหมายถึงกาลอดีต ปัจจุบันและอนาคต
2. ข้อกำหนดการใช้	1) ทำหน้าที่ขยายคำกริยาในประโยค 2) สามารถลงท้ายด้วยประโยคบอกเล่า ชักชวนและคำสั่ง 3) สามารถใช้คู่กับวิภัติปัจจัยแสดงกาลปัจจุบัน “-ㄴ/는-” และแสดงกาลอนาคต “-ㄹ-”	ไม่สามารถปรากฏในประโยคที่มีการเติมวิภัติปัจจัยแสดงกาลอดีต “-았-”	สามารถปรากฏในประโยคที่มีการเติมวิภัติปัจจัยแสดงกาลอดีต “-았-”
3. การเปรียบเทียบความหมายและข้อกำหนดการใช้กับภาษาไทย	1) ...เร็วๆ คงดี 2) รีบ...	เชิญ...	ต้องรีบ...

จากตารางข้างต้นสามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

1) การจำแนกความหมายเฉพาะตัวและข้อกำหนดการใช้คำวิเศษณ์บอกเวลาพ้องความหมายในภาษาเกาหลีที่ถูกต้องตามหลักไวยากรณ์ พบว่าคำวิเศษณ์บอกเวลาพ้องความหมายในภาษาเกาหลีที่มีความหมายเฉพาะตัวและข้อกำหนดการใช้เหมือนกันสามารถใช้แทนกันได้ แต่บางกรณีไม่สามารถใช้แทนกันได้ เนื่องจากคำแต่ละคำมีความหมายเฉพาะตัวที่ต่างกัน ทำให้ไม่สามารถใช้แทนกันได้ทุกกรณี จึงควรให้ความสำคัญกับคำที่ปรากฏรวมตามโครงสร้างประโยค เพื่อให้สามารถเข้าใจและใช้คำวิเศษณ์บอกเวลาได้อย่างถูกต้องซึ่งตรงกับงานวิจัยของ 봉미경 (พง-มี-คยอง) (2005) 최옥춘 (ชเว-อก-ชุน) (2013) และกาญจนา เอียดนุ้ย (Iadnuy, 2013) ที่ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับความหมายของคำวิเศษณ์ชนิดต่างๆ โดยการวิเคราะห์ความหมายเฉพาะตัวที่เหมือนและต่างกันและวิเคราะห์ข้อกำหนดการใช้ที่ถูกต้องตามหลักไวยากรณ์เพื่อให้เข้าใจความหมายของคำวิเศษณ์บอกเวลาแต่ละคำอย่างชัดเจน และนำผลการศึกษาไปประยุกต์ใช้เพื่อการจัดการเรียนการสอนภาษาเกาหลี

2) การวิเคราะห์เปรียบเทียบความหมายและข้อกำหนดการใช้คำวิเศษณ์บอกเวลาพ้องความหมายในภาษาเกาหลีกับภาษาไทย พบว่ามีความเหมือนและความแตกต่างกัน ดังนี้

2.1) ด้านความเหมือนของคำวิเศษณ์บอกเวลาพ้องความหมายในภาษาเกาหลีกับภาษาไทย พบว่า

(1) คำวิเศษณ์บอกเวลาในภาษาเกาหลีกับภาษาไทย คือ คำวิเศษณ์ที่ทำหน้าที่ขยายส่วนประกอบของประโยคเพื่อสื่อความหมายถึงกาลอดีต กาลปัจจุบัน และกาลอนาคตให้มีความหมายชัดเจนขึ้น

(2) คำวิเศษณ์บอกเวลาในภาษาเกาหลีกับภาษาไทยสามารถปรากฏในตำแหน่งต่างๆ ของประโยคได้อย่างอิสระ กล่าวคือ สามารถเติมคำวิเศษณ์บอกเวลาไว้ตอนต้นของประโยค หรือไว้หน้าหรือหลังคำกริยาที่ต้องการขยายความหมายก็ได้ เพื่อเน้นความหมายว่าสิ่งนั้นเกิดขึ้นเมื่อไหร่โดยที่ความหมายไม่เปลี่ยนแปลง

(3) คำวิเศษณ์บอกเวลาในภาษาเกาหลีกับภาษาไทยสามารถปรากฏได้ทั้งในประโยคบอกเล่า ประโยคคำถาม ประโยคชักชวน ประโยคคำสั่ง และประโยคแสดงการอุทาน แต่ต้องคำนึงถึงการสื่อความหมายเฉพาะตัวของคำวิเศษณ์บอกเวลานั้นๆ ว่าควรปรากฏในรูปประโยคใดเป็นสำคัญ

2.2) ด้านความแตกต่างของคำวิเศษณ์บอกเวลาพ้องความหมายในภาษาเกาหลีกับภาษาไทย พบว่า

(1) คำวิเศษณ์บอกเวลาในภาษาเกาหลีมักปรากฏรวมกับการเติมวิภัติปัจจัยแสดงกาลเวลา “-았/-는/-겠-” แต่คำวิเศษณ์บอกเวลาในภาษาไทยสามารถเติมหน้าหรือหลังคำกริยาเพื่อแสดงกาลต่างๆ โดยไม่ต้องเปลี่ยนรูปคำ กล่าวคือ ภาษาเกาหลีเป็นภาษาคำติดต่อกัน ดังนั้น คำวิเศษณ์บอกเวลาในภาษาเกาหลีที่สื่อความหมายถึงกาลอดีต กาลปัจจุบัน และกาลอนาคตมักปรากฏรวมกับการเติมวิภัติปัจจัย “-았/-는/-겠-” เพื่อแสดงกาลเวลานั้นๆ แต่ภาษาไทยไม่มีการเติมวิภัติปัจจัย เนื่องจากภาษาไทยเป็นภาษาคำโดด คำแต่ละคำมีความหมายสมบูรณ์สามารถนำไปเติมหน้าหรือหลังคำอื่นเพื่อให้ความหมายของคำนั้นๆ ชัดเจนขึ้น

(2) กรณีคำวิเศษณ์บอกเวลาพ้องความหมายในภาษาเกาหลีสื่อความหมายเฉพาะตัวต่างกัน เมื่อเปรียบเทียบกับภาษาไทยจำเป็นต้องมีการประสมคำในภาษาไทยใหม่เพื่อให้สามารถสื่อความหมายและข้อกำหนดการใช้ตรงกับคำวิเศษณ์บอกเวลาพ้องความหมายในภาษาเกาหลี เช่น คำว่า “... แล้วเวลานี้” ที่มีความหมายและข้อกำหนดการใช้ตรงกับคำวิเศษณ์ “벌써” เกิดจากการประสมกันระหว่างคำวิเศษณ์ (แล้ว) กับคำนาม (เวลานี้) คำว่า “... ตั้งแต่เวลานี้” มีความหมายและข้อกำหนดการใช้ตรงกับคำวิเศษณ์ “|제|” เกิดจากการประสมระหว่างคำบุพบท (ตั้งแต่) กับคำนาม (เวลานี้) และคำว่า “ต้องรีบ...” มีความหมายและข้อกำหนดการใช้ตรงกับคำวิเศษณ์ “얼른” เกิดจากการประสมระหว่างคำกริยา (ต้อง) กับคำวิเศษณ์ (รีบ) เป็นต้น ซึ่งหลักการประสมคำนี้ตรงกับคำกล่าวของกำชัย ทองหล่อ (2554) และนพดล จันทรพิชญ (2557) ที่ได้อธิบายเกี่ยวกับคำประสมในภาษาไทยว่า คือ คำที่เกิดจากการนำคำที่มีความหมายต่างกันตั้งแต่ 2 คำขึ้นไปมารวมเป็นคำเดียวกัน แล้วกลายเป็นคำที่มีความหมายใหม่ แต่ยังมีเค้าความหมายเดิมอยู่ ด้วยเหตุนี้คำประสมดังกล่าวนี้จึงสามารถนำมาใช้สื่อความหมายเฉพาะตัวและข้อกำหนดการใช้ที่ตรงกับคำวิเศษณ์บอกเวลาในภาษาเกาหลีได้อย่างราบรื่น และถูกต้องตามหลักไวยากรณ์

8. ข้อเสนอแนะในการวิจัย

8.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1) การวิเคราะห์ความหมายเฉพาะตัวและข้อกำหนดการใช้ที่ถูกต้องตามไวยากรณ์เป็นวิธีการหนึ่งที่น่าเชื่อถือเหมาะสำหรับการนำไปใช้เพื่อศึกษาวิเคราะห์ด้านไวยากรณ์หรือด้านคำศัพท์เชิงเปรียบเทียบระหว่างสองภาษาขึ้นไป

2) ผลการวิจัยในครั้งนี้สามารถเป็นประโยชน์ต่อทั้งผู้ที่สนใจศึกษาภาษาเกาหลี นักเรียน นักศึกษาวิชาเอกภาษาเกาหลี รวมถึงคณาจารย์ผู้สอนภาษาเกาหลีสามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อสื่อสารในชีวิตประจำวันและใช้ในการจัดการเรียนการสอนได้จริง

8.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

- 1) ควรวิจัยเกี่ยวกับลักษณะการใช้คำวิเศษณ์บอกเวลาพ้องความหมายในภาษาเกาหลีของผู้เรียนชาวไทย
- 2) ควรวิจัยเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนคำวิเศษณ์บอกเวลาพ้องความหมายในภาษาเกาหลีสำหรับผู้เรียนชาวไทย

รายการอ้างอิง

- กำชัย ทองหล่อ. (2554). *หลักภาษาไทย*. กรุงเทพฯ: รวมสาส์น (1997).
- ดวงเดือน สุวดี. (2524). *ภาษาศาสตร์กับการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศ*. กรุงเทพฯ: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นพดล จันทร์เพ็ญ. (2557). *หลักการใช้ภาษาไทย*. กรุงเทพฯ: เจเนซิส มีเดียคอม.
- ปรีศ วงศ์ธนเสน. (2552). *หลักภาษาเกาหลี*. สงขลา: ฝ่ายเทคโนโลยีการศึกษา สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี.
- ภาษิตา วิสารสุข. (2537). *ภาษาไทย คนไทยต้องพูด-อ่าน-เขียนเป็น*. กรุงเทพฯ: แพรธรรม.
- วันเพ็ญ เทพโสธา. (2553). *หลักภาษาไทย ฉบับนักเรียน*. กรุงเทพฯ: ธนรัชการพิมพ์.
- วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. (2564). *ภาษาไทย*. สืบค้นเมื่อ 20 เมษายน 2564 จาก <https://th.wikipedia.org/wiki/%E0%B8%A0%E0%B8%B2%E0%B8%A9%E0%B8%B2%E0%B9%84%E0%B8%97%E0%B8%A2>.
- สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. (2554). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554*. สืบค้นเมื่อ 10 กุมภาพันธ์ 2564 จาก <https://dictionary.orst.go.th/index.php>.
- อุดม วโรตม์ลิขิตดิษฐ์. (2548). *ภาษาศาสตร์เบื้องต้น* (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ladnuy K. (2013). *태국인 학습자를 위한 정도부사 유의어 교육 방안 연구*. 숙명여자대학교 석사학위논문.
- 국립국어권. 표준국어대사전. สืบค้นเมื่อ 10 กุมภาพันธ์ 2564 จาก <https://stdict.korean.go.kr/main/main.do>.
- 김광해. (1987). *유의어·반의어 사전*. 한샘.

- 만리. (2010). *한국어 교재의 시간부사 분석-유의어 시간부사를 중심으로*. 상명대학교 석사학위논문.
- 문금현. (1989). *현대국어 유의어의 연구- 유형 분류 및 의미 분석을 중심으로*. 서울대학교 대학원 석사학위논문.
- 문금현. (2004). *한국어 유의어 의미 변별과 교육 방안*. 「한국어 교육」 15 권 3 호, 국제 한국어 교육학회.
- 박덕유. (2006). *학교 문법론의 이해*. 역락.
- 박재남. (2002). *외국어로서 한국어의 유의어 교육 방안 연구*. 연세대학교 석사학위논문.
- 봉미경. (2005). *시간부사의 어휘 변별 정보 연구- 유의어 방금'과 '금방'의 분석을 중심으로*. 「외국어로서의 한국어 교육」 제 30 권, 연세대학교 언어연구 교육원 한국어학당, 113-139.
- 서정수. (2005). *한국어의 부사*. 서울대학교출판부.
- 손남익. (1995). *국어부사연구*. 박이정.
- 왕단. (2015). *중국인 학습자를 위한 시간부사 유의어 교육 방안*. 전남대학교 석사학위논문.
- 양송. (2019). *한국어 시간부사 유의어 변별 연구*. 연세대학교 석사학위논문.
- 연세대학교 언어 정보 연구원. *연세현대한국어사전*. สืบค้นเมื่อ 10 กุมภาพันธ์ 2564 จาก <https://ilis.yonsei.ac.kr/dic/?keyword=%EB%B2%8C%EC%8D%A8&id=44187&order=>.
- 유현경·강현화. (2002). *유사관계 어휘정보를 활용한 어휘교육 방안*. 「외국어로서의 한국어교육」, 제 27 권 0 호, 연세대학교 언어연구교육원 한국어학당, 243-269.
- 이한우. (2002). *태국어 문법론*. 한국외국어대학교 출판부.
- 조진희. (2005). *한국어 학습자를 위한 유의 시간부사 교수모형*. 상명대학교 석사학위논문.
- 조현선. (1986). *한국어의 시간부사와 시상점미사와의 공존관계에 관한 연구*. 연세대학교 석사학위논문.
- 정영교. (2011). *한국어 교육을 위한 양태부사 유의어 의미 분석과 제시 방안 연구*. 세종대학교 석사학위논문.
- 정환승. (2007). *현대 태국어 문법론*. 삼지사.
- 진희룡. (2015). *중국인 학습자를 위한 시간부사 유의어 교육 연구*. 서울대학교 석사학위논문.
- 차상호. (2012). *가장 알기 쉬운 기초 태국어*. 삼지사.
- 최경아. (2007). *한국어 유의어 교육 방안 연구-시간부사를 중심으로*. 고려대학교 석사학위논문.
- 최옥춘. (2013). *한-중 시간부사 유의어 대조 연구-한국어 중급 학습자를 대상으로*. 경희대학교 석사학위논문.
- 최현배. (1961). *우리말본*. 정음사.
- 풍심엽. (2018). *중국인 학습자를 위한 한국어 시간 부사 유의어 교육 방안 연구*. 한 양 대 학 교 석사학위논문.
- 황유연. (2020). *한국어 시간부사 유의어 “얼른 어서, 빨리” 에 관한 연구- 중국인 학습자를 대상으로*. 건국대학교 석사학위논문.

การวิเคราะห์ข้อผิดพลาดทางวากยสัมพันธ์ในการสร้าง คณานุประโยคภาษาเกาหลีของผู้เรียนชาวไทยระดับต้น

นภัสร เกษศรี*

Received: 16 May 2023

Revised: 11 August 2023

Accepted: 15 August 2023

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ข้อผิดพลาดในการสร้างคณานุประโยคภาษาเกาหลีของผู้เรียนชาวไทยระดับต้น เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามชนิดรวมประโยคและแปลประโยคจากผู้เรียนภาษาเกาหลีชาวไทยระดับต้นจำนวน 35 คน ผลการศึกษาพบว่า 1) ผู้เรียนภาษาเกาหลีชาวไทยระดับต้นสร้างประโยคประเภทที่กรรมของประโยคหลักเป็นประธานของประธานย่อย (OS) ได้ถูกต้องมากกว่าประเภทที่ประธานของประโยคหลักเป็นกรรมของประโยคย่อย (SO) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สอดคล้องกับทฤษฎีความยากต่อการรับรู้ (Perceptual Difficulty Hypothesis) 2) ข้อผิดพลาดทางวากยสัมพันธ์ในการสร้างคณานุประโยคภาษาเกาหลีของผู้เรียนชาวไทยระดับต้นแบ่งได้เป็น 2 ลักษณะ ได้แก่ ข้อผิดพลาดเรื่องลำดับคำในประโยคและข้อผิดพลาดเรื่องคำบ่งชี้ทางไวยากรณ์ ข้อผิดพลาดเช่นนี้ชี้ให้เห็นว่าผู้เรียนภาษาเกาหลีชาวไทยระดับต้นยังขาดความรู้ในเรื่องของวากยสัมพันธ์ในคณานุประโยคภาษาเกาหลี ทั้งเรื่องการหาส่วนหลักของประโยคและคำบ่งชี้ทางไวยากรณ์

บทความวิจัย

บทคัดย่อ

คำสำคัญ

คณานุประโยคภาษาเกาหลี;
ข้อผิดพลาด;
ผู้เรียนชาวไทยระดับต้น;
ความยากต่อการรับรู้

* อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาเกาหลี ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ติดต่อได้ที่: napassorn.kes@ku.th

Analysis of Syntactic Errors in Korean Relative Clause Produced by Beginning Thai Learners

Received: 16 May 2023

Revised: 11 August 2023

Accepted: 15 August 2023

Napassorn Kessri^{*}

The purpose of this research is to analyze the syntactic errors in Korean relative clauses produced by beginning Thai learners. The data from 35 Thai universities are elicited through two tasks: a sentence combination task and a Thai-Korean translation task. The overall results indicate that 1) beginning Thai learners are able to produce Object-Subject (OS) type more correctly than Subject-Object (SO) type with statistical significance. This is in line with the Perceptual Difficulty Hypothesis (PDH) which proposes that the OS type is more difficult to be produced than the SO. 2) Syntactic errors in Korean relative clauses produced by beginning Thai learners can be divided into 2 types: sentence's word order errors and case marker's errors. This analysis suggests beginning Thai learners lack Korean relative clause's syntax knowledge in finding both the matrix clause and grammatical marker.

Research Article

Abstract

Keywords

Korean relative clause;
errors;
beginning Thai learners;
perceptual difficulty

^{*} Lecturer, Korean Language Section, Department of Eastern Languages, Faculty of Humanities, Kasetsart University, e-mail: napassorn.kes@ku.th

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การสร้างคุณูปการประโยคมีความสำคัญต่อการศึกษารายภาษาต่างประเทศในฐานะภาษาที่ 2 เพราะเป็นโครงสร้างที่มีความซับซ้อนและสามารถวัดได้ว่าผู้เรียนภาษานั้นมีความเข้าใจในโครงสร้างประโยคแท้จริงมากเพียงใด เนื่องจากต้องใช้ความรู้ในการพิจารณาส่วนหลักและส่วนรองของประโยค ตลอดจนการใช้คำขยายให้ถูกต้อง ดังที่ซอแจซุก (Suh, 2011, p. 190) กล่าวว่าเป้าหมายส่วนใหญ่ของงานวิจัยเกี่ยวกับคุณูปการประโยคคือการวัดผลพัฒนาการความรู้ของผู้เรียนภาษา โดยพิจารณาจากการสร้างคุณูปการประโยคที่มีความหลากหลาย หรือสร้างคุณูปการประโยคที่มีความซับซ้อน ยูฟางซาง (Chang, 2004) กล่าวว่า มีงานวิจัยหลายฉบับพิจารณาว่าทฤษฎีการสืบค้นข้ามภาษา (cross-linguistic) ส่งอิทธิพลต่อการรับรู้คุณูปการประโยค ความแตกต่างของคุณูปการประโยคของทั้งสองภาษาส่งผลต่อการรับรู้ของผู้เรียนชาวจีน ในขณะที่เตียนกั้นซาคเตอร์ (Schachter, 1974) ศึกษาวิจัยข้อผิดพลาดในการใช้ภาษาอังกฤษของผู้เรียนชาวเปอร์เซีย อารบิก จีน และญี่ปุ่น พบว่าผู้เรียนชาวจีนและญี่ปุ่นสามารถสร้างคุณูปการประโยคได้ถูกต้องน้อยกว่าผู้เรียนชาวเปอร์เซียและอารบิกอย่างมีนัยสำคัญ เนื่องจากโครงสร้างคุณูปการประโยคของภาษาแม่และภาษาเป้าหมายมีความแตกต่างกันหลายประการ

จากงานวิจัยข้างต้นแสดงให้เห็นว่าภาษาแม่ส่งผลต่อการเรียนรู้ภาษาเป้าหมาย เมื่อพิจารณาคุณูปการประโยคของภาษาไทยและภาษาเกาหลีดังต่อไปนี้

- 1) 어제 만났던 남자가 나를 좋아한다.

Yesterday-ADV¹ meet-REL man-NOM me-ACC like-PRES-DEC

ผู้ชายที่เจอเมื่อวานชอบฉัน

- 2) ผู้ชายที่เจอเมื่อวานชอบฉัน

จากตัวอย่างข้างต้นพบว่าโครงสร้างของภาษาไทยและภาษาเกาหลีต่างกัน อันเนื่องมาจากลำดับของคำนามและอนุประโยคขยายคำนามในข้อที่ 1) ต่างกับภาษาไทยในลักษณะที่ส่วนขยายอนุประโยคที่ว่า “어제 만났던 (ที่เจอเมื่อวาน)” นำหน้าคำว่า “남자 (ผู้ชาย)” ที่เป็นคำนามอันเป็นประธานของประโยคหลัก โครงสร้างของภาษาดังกล่าวสามารถอธิบายด้วยลักษณะของภาษาเกาหลีที่เป็นแบบภาษาคำหลักอยู่ท้าย (Head final language) คำหลักในที่นี้ หมายความว่าถึง กริยาหลักของประโยคจะอยู่ท้ายสุด หรืออนุประโยคขยายคำนามจะอยู่ด้านหน้าคำนามหลัก อนึ่ง โครงสร้างของภาษาเกาหลีจะกำหนดให้ภาคแสดงหลักของประโยคอยู่ท้ายสุด ส่วนกรรมหรือส่วนเติมเต็มจะอยู่ตรงกลางระหว่างประธานกับภาคแสดง แต่วอนแฮยอง (원혜영, 2013, p. 151) กล่าวว่า ในบางกรณีที่ต้องการเน้นย้ำองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่งสามารถย้ายองค์ประกอบนั้นมาที่ด้านหน้าของประโยคได้ แต่ไม่ควรย้ายองค์ประกอบนั้นไปอยู่ด้านหลังของภาคแสดงหลักไม่ว่าในกรณีใดๆ ทั้งสิ้น ในทางกลับกัน ภาษาไทยเป็นภาษาคำหลักอยู่หน้า (Head initial language) เห็นได้จากคำกริยาที่เป็นคำหลักอยู่หน้าคำที่เป็นกรรม หรือคำนามหลักนำหน้าอนุประโยคขยายคำนาม ดังนี้ จึงกล่าวได้ว่าภาษาไทยและภาษาเกาหลีมีความแตกต่างกันจนอาจนำมาซึ่งความสับสนของผู้เรียนชาวไทยระดับต้นได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคุณูปการประโยค (Relative

¹ ทุกคำจะมีสัญลักษณ์แสดงความสัมพันธ์ในประโยคกำกับไว้ ได้แก่ ADV (Adverb) หมายถึง กริยาวิเศษณ์ REL (Relativization) หมายถึง การทำให้เป็นประพันธสรรพนาม NOM (Nominative case) หมายถึง กรรตุการก ACC (Accusative case) หมายถึง กรรมการก PRES (Present tense) หมายถึง การแสดงกาลปัจจุบัน และ DEC (Declarative) หมายถึง ประโยครูปแบบบอกเล่า

Clause) เพราะจากตัวอย่างในข้อที่ 1 โครงสร้างจะแตกต่างกับภาษาไทยโดยสิ้นเชิง ทั้งการลำดับคำนามหลักและอนุประโยคขยายคำนาม รวมถึงการลำดับกริยาของประโยคหลักไว้ท้ายสุดตามโครงสร้างของภาษาเกาหลี

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาประเด็นที่ว่าโครงสร้างของประโยคหลักและคุณูปประโยคในแต่ละลักษณะมีความสัมพันธ์ต่อข้อผิดพลาดในการสร้างคุณูปประโยคอย่างไร โดยพิจารณาจากข้อผิดพลาดที่เกิดขึ้นจริงจากการสร้างคุณูปประโยคของผู้เรียนและนำมาวิเคราะห์ในเชิงสถิติ เพื่อแจกแจงเป็นประเด็นปัญหาในเรื่องของข้อผิดพลาดต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์ข้อผิดพลาดในการสร้างคุณูปประโยคภาษาเกาหลีของผู้เรียนชาวไทยระดับต้น

3. ทบทวนวรรณกรรม

การวิเคราะห์ข้อผิดพลาดทางภาษาของผู้เรียนเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้สามารถแยกประเภทข้อผิดพลาด อันสามารถนำไปสู่การวิเคราะห์สาเหตุข้อผิดพลาด ตลอดจนสามารถแก้ไขแต่ละองค์ประกอบของประโยคได้อย่างถูกต้อง ทั้งประเด็นของการใช้คำศัพท์และไวยากรณ์ ดังที่งานวิจัยของดูเลย์ เบิร์ทและแครชเชิน (Dulay, Burt, & Krashen, 1982) มีการจำแนกข้อผิดพลาดของผู้เรียน เช่น การแบ่งประเภทข้อผิดพลาดทางภาษาศาสตร์ (สัทศาสตร์ วิทยาหน่วยคำ ฯลฯ) หรือข้อผิดพลาดตามหลักโครงสร้างพื้นผิว (Surface strategy taxonomies) อันประกอบไปด้วยการละคำ (Omission) การเพิ่มคำ (Addition) การเลือกใช้รูปแบบผิด (Misformation) และการลำดับคำผิดตำแหน่ง (Misordering)

นอกจากนี้ยังพบงานวิจัยของซองจียอน (성지연, 2010) ซองจียอน (성지연, 2012) และฮยอกมีพยอง และซองจงซอน (혁미평·홍중선, 2016) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการสร้างคุณูปประโยคในภาษาเกาหลีของผู้เรียน เช่น ซองจียอน (성지연, 2010) ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับข้อผิดพลาดในการสร้างอนุประโยคของผู้เรียนชาวเกาหลี กรณีศึกษาข้อผิดพลาดในการแทนที่ (Replacement Errors) โดยพิจารณาการสร้างอนุประโยคคำนาม คุณูปประโยค และอนุประโยคแสดงการถ่ายทอด ผลการวิจัยพบว่าข้อผิดพลาดในการแทนที่ (Replacement Errors) เกิดจากการที่ผู้เรียนแยกประเภทของอนุประโยคไม่ได้ เช่น แทนที่จะใช้อนุประโยคคำนาม กลับใช้คุณูปประโยคแทน ข้อผิดพลาดนี้เกิดจากผู้เรียนไม่เข้าใจโครงสร้างไวยากรณ์ภาษาเกาหลี ดังนั้น ซองจียอน (성지연, 2010) จึงเสนอแนะว่ามีความจำเป็นให้สอนเกี่ยวกับโครงสร้างไวยากรณ์ภาษาเกาหลีเพื่อให้ผู้เรียนทราบถึงข้อจำกัดทางวากยสัมพันธ์ เช่นเดียวกับซองจียอน (성지연, 2012, p. 141) ที่ชี้ให้เห็นปัญหาที่ผู้เรียนไม่สามารถแยกแยะชนิดของคำและหน้าที่ของคำได้ เช่น ไม่ทราบว่าคำชนิดใดสามารถขยายคำนามหรือภาคแสดงได้ หรือไม่ทราบว่านามานุประโยคที่ทำหน้าที่เหมือนกรรมต้องอยู่หน้าภาคแสดงหรือไม่ จึงเสนอแนะให้สอนเรื่องการวางตำแหน่งอนุประโยคในตำแหน่งที่เหมาะสมก่อนที่จะสอนในหัวข้ออื่น เช่น กาลหรือความหมายในการใช้ นอกจากนี้ ฮยอกมีพยองและซองจงซอน (혁미평·홍중선, 2016) ได้ศึกษาเกี่ยวกับลักษณะการใช้คุณูปประโยคภาษาเกาหลีของผู้เรียนชาวจีน โดยผลการวิจัยพบว่าผู้เรียนสามารถใช้ปัจจัยสร้างอนุประโยคขยายนาม (Adnominal suffix) ได้

อย่างถูกต้อง แต่ไม่สามารถเข้าใจความสัมพันธ์ของกาลระหว่างประโยคหลักกับอนุประโยคได้ จึงไม่สามารถใช้ปัจจัยสร้างอนุประโยคขยายนามได้อย่างถูกต้อง นอกจากนี้ยังมีข้อผิดพลาดเกี่ยวกับประเภทของคณานุประโยค เช่น 관 계 관 형 절 (Adnominal relative clause) หรือ 보 문 관 형 절 (Adnominal complement clause) อันเนื่องมาจากเงื่อนไขการเกิดร่วมทางวากยสัมพันธ์ (Selectional restriction) จึงเสนอแนะให้สอนเกี่ยวกับการพิจารณาอนุประโยคแต่ละชนิดว่ามีค่านามหลักอยู่ตำแหน่งใด

นอกจากงานวิจัยที่วิเคราะห์เกี่ยวกับข้อผิดพลาดในการสร้างคณานุประโยคของผู้เรียนภาษาเกาหลีข้างต้นแล้ว ชุติมณีน เกษมณี (Kesmanee, 2013) และรัตนธิดา พัฒนวงศ์ (รัตนาทิดา พัตตานาฮง, 2022) ได้วิจัยเกี่ยวกับการสร้างคณานุประโยคภาษาเกาหลีของผู้เรียนชาวไทย โดยชุติมณีน เกษมณี (Kesmanee, 2013) ได้วิจัยเกี่ยวกับทักษะการใช้ปัจจัยรูปขยายนาม (Adnomial suffix) ของผู้เรียนชาวไทย แล้วพบว่าการใช้ปัจจัยสร้างอนุประโยคขยายนามแบบอดีตกาล “-던”, “-았/었 던”, “V-(으)ㄴ” มีผิดพลาด 2 ประการ คือ การที่ผู้เรียนไม่เข้าใจความแตกต่างทางไวยากรณ์ของแต่ละปัจจัยและการที่ผู้เรียนไม่เข้าใจบริบทในแต่ละสถานการณ์ในประโยค อีกทั้งงานวิจัยของรัตนธิดา พัฒนวงศ์ (รัตนาทิดา พัตตานาฮง, 2022) ที่ศึกษาเกี่ยวกับความหลากหลายของภาษาของผู้เรียนที่ปรากฏในการแสดงกาลในอนุประโยคขยายค่านามของนักเรียนไทยที่เรียนภาษาเกาหลี พบว่านักเรียนไทยสามารถใช้ปัจจัยสร้างอนุประโยคขยายค่านามในกิจกรรมที่อิงบริบทส่วนอื่นในประโยคได้มากกว่ากิจกรรมที่ต้องสร้างประโยคเองทั้งหมด และพบว่านักเรียนสามารถใช้ปัจจัยสร้างอนุประโยคขยายค่านามได้ถูกต้อง เมื่อประโยคหลักและอนุประโยคเป็นกาลเดียวกัน

งานวิจัยที่กล่าวมาข้างต้นเป็นงานวิจัยที่วิเคราะห์เกี่ยวกับข้อผิดพลาดในการสร้างคณานุประโยคภาษาเกาหลีในเชิงวิทย์หน่วยคำ (Morphology) กล่าวคือ เป็นงานวิจัยที่วิเคราะห์ว่าผู้เรียนเข้าใจชนิดของคำในประโยคหรือไม่ เช่น การที่ผู้เรียนขาดความรู้ที่ว่าคำชนิดใดสามารถขยายคำชนิดใดได้ หากแต่งานที่วิเคราะห์ข้อผิดพลาดเกี่ยวกับการสร้างคณานุประโยคในเชิงวากยสัมพันธ์ (Syntax) ยังพบน้อย อนึ่ง ทฤษฎีที่สามารถอธิบายเกี่ยวกับการสร้างคณานุประโยคที่ผลเป็นที่ประจักษ์ ได้แก่ ทฤษฎีความยากต่อการรับรู้ (PDH) ของคุโน (Kuno, 1974) ที่ว่าด้วยเรื่องของการใช้เกณฑ์ตำแหน่งของคณานุประโยคว่ามีผลต่อความยากในการสร้างประโยค ซึ่งคุโน (Kuno, 1974) กล่าวว่า คณานุประโยคที่แทรกอยู่กลางประโยคหลัก (Center-embedded RC) สร้างยากกว่าคณานุประโยคที่แทรกอยู่ด้านขวาของประโยคหลัก (Right-embedded RC) และต่อมาอิซุมิ (Izumi, 2003) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการสร้างคณานุประโยคประธานและกรรมตรงของผู้เรียนภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่ 2 ผลการวิจัยของการทดสอบการรวมประโยคออกมาว่า ประเภทของคณานุประโยคที่ทำหน้าที่เป็นกรรมในประโยคหลักสามารถสร้างได้ง่ายกว่าประเภทของคณานุประโยคที่ทำหน้าที่เป็นประธานในประโยคหลัก ซึ่งสนับสนุนสมมติฐานของคุโน (Kuno, 1974) ในขณะที่ชเวอินจี (최은지, 2022, p. 257) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการทดสอบทฤษฎีความยากต่อการรับรู้ (PDH) ในพัฒนาการการสร้างคณานุประโยคของผู้เรียนภาษาเกาหลีชาวจีน อันแบ่งออกได้เป็นลักษณะดังต่อไปนี้

- 1) SS: [프랑스어를 잘 하는] 그는 친절하다.

(เขาที่เก่งภาษาฝรั่งเศสนั้นใจดี)

ประโยคหลัก: 그는 친절하다. (S) (เขาใจดี)

คณานุประโยค: 그는 프랑스어를 잘 한다. (S) (เขาเก่งภาษาฝรั่งเศส)

2) SO: [내가 만난] 그는 친절하다.

(เขาที่ฉันเจอนั้นใจดี)

ประโยคหลัก: 그는 친절하다. (S) (เขาใจดี)

คุณานุประโยค: 내가 그를 만났다. (O) (ฉันเจอเขา)

3) OS: 나는 [프랑스어를 잘하는] 그를 만났다.

(ฉันเจอเขาที่เก่งภาษาฝรั่งเศส)

ประโยคหลัก: 나는 그를 만났다. (O) (ฉันเจอเขา)

คุณานุประโยค: 그는 프랑스어를 잘한다. (S) (เขาเก่งภาษาฝรั่งเศส)

4) OO: 나는 [진희가 좋아하는] 그를 만났다.

(ฉันเจอเขาที่จินฮีชอบ)

ประโยคหลัก: 나는 그를 만났다. (O) (ฉันเจอเขา)

คุณานุประโยค: 진희가 그를 좋아한다. (O) (จินฮีชอบเขา)

ผลวิจัยของชเวอินจี (최은지, 2022, p. 275) ชี้ว่าเมื่อวิเคราะห์จากความถี่ในการสร้างคุณานุประโยคและข้อผิดพลาดในแต่ละช่วงเวลาของผู้เรียนชาวจีน ประโยคในลักษณะ SS, OS สามารถสร้างได้ง่ายกว่า SO, OO เห็นได้ว่าเมื่อคำนามหลักของคุณานุประโยคทำหน้าที่เป็นประธาน (SS, OS) จะสร้างได้ง่ายกว่ากรณีที่ทำหน้าที่เป็นกรรม (SO, OO) สอดคล้องกับทฤษฎีความยากต่อการรับรู้ (PDH) ที่อิชูมิ (Izumi, 2003) เสนอไว้ อีหนึ่ง ลักษณะการเรียงประโยคของภาษาจีนและภาษาไทยเป็นลักษณะ SVO เช่นเดียวกัน จึงควรค่าแก่การศึกษาว่าผู้เรียนภาษาเกาหลีชาวไทยก็มีความยากต่อการรับรู้คุณานุประโยคไปในทิศทางเดียวกับงานวิจัยที่มีผู้เรียนชาวจีนเป็นกลุ่มเป้าหมายหรือไม่

งานวิจัยเกี่ยวกับความยากต่อการรับรู้ที่กล่าวมาข้างต้น แม้จะมีการวิจัยในผู้เรียนภาษาเกาหลีแล้ว หากแต่เป็นผู้เรียนชาวจีน แต่ยังไม่พบงานวิจัยที่วิเคราะห์โดยทฤษฎีนี้ในผู้เรียนชาวไทยระดับต้น ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจมุ่งประเด็นศึกษาไปที่ข้อผิดพลาดเกี่ยวกับวากยสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในลักษณะประโยคต่างๆ ทั้ง 4 ลักษณะตามที่คุโนะ (Kuno, 1974) ได้ตั้งสมมติฐานเกี่ยวกับความยากต่อการรับรู้ (PDH) ในเรื่องของคุณานุประโยค แต่มีใช่เป็นการสนับสนุนทฤษฎีที่ผ่านมา เนื่องจากผู้วิจัยจะวิเคราะห์เพิ่มเติมว่าแต่ละลักษณะของประโยคมีข้อผิดพลาดอย่างไรบ้าง เช่น ข้อผิดพลาดเรื่องคำบ่งชี้หรือข้อผิดพลาดเรื่องลำดับคำ โดยไม่มุ่งประเด็นศึกษาเรื่องการใช้กาลหรือความหมาย ตามที่ซองจียอน (성지연, 2012, 141) เสนอแนะในงานวิจัยว่า การสอนคุณานุประโยคภาษาเกาหลีให้ผู้เรียนนั้นควรสอนตำแหน่งในการวางคุณานุประโยคก่อนที่จะสอนเกี่ยวกับเรื่องการผันวิภัติปัจจัยเรื่องกาล เนื่องจากผลการวิจัยของซองจียอน (성지연, 2010) แสดงให้เห็นว่าผู้เรียนขาดความเข้าใจเรื่องโครงสร้างการใช้ส่วนขยายของประโยคมากที่สุด การแบ่งประเภทของข้อผิดพลาดจะปรับจากเกณฑ์ของโซซอลฮยอน (조철현, 2002) เนื่องจากมีการกำหนดประเภทการวิเคราะห์ข้อผิดพลาดตามหัวข้อที่สำคัญทางภาษาศาสตร์ เช่น คำศัพท์ คำบ่งชี้ทางไวยากรณ์ การเรียงคำในประโยค อีกทั้งในแต่ละหัวข้อมีการวิเคราะห์แบ่งย่อยตามข้อผิดพลาดทางภาษาศาสตร์ เช่น การละคำ (Omission) การเพิ่มคำ (Addition) การลำดับคำผิดตำแหน่ง (Misordering) นอกจากนี้ผู้วิจัยจะเพิ่มหัวข้อแยกย่อยที่เป็นปัญหาเฉพาะของผู้เรียนชาวไทยระดับต้น

4. วิธีการดำเนินการวิจัย

4.1 ขอบเขตของการวิจัย

4.1.1 ขอบเขตเกี่ยวกับเนื้อหาที่ศึกษา

การวิจัยนี้มุ่งศึกษาเกี่ยวกับข้อผิดพลาดในการสร้างคุณูประโยคภาษาเกาหลีของผู้เรียนชาวไทยระดับต้น โดยมุ่งประเด็นศึกษาไปที่ข้อผิดพลาดเรื่องคำบ่งชี้และข้อผิดพลาดเรื่องลำดับคำ ตามประเภทที่โซฮอลฮยอน (조철현, 2002) จำแนกไว้ อันเป็นขอบเขตการศึกษาทางวากยสัมพันธ์ ซึ่งควบคุมตัวแปรอื่นๆ ไว้เพื่อไม่ให้สับสนต่อการวิเคราะห์ ดังนี้

- 1) การกำหนดปัจจัยแสดงกาลของการสร้างอนุประโยคขยายนามให้เป็นรูปอดีตทั้งหมด
- 2) การกำหนดปัจจัยแสดงกาลท้ายประโยคให้เป็นรูปอดีตทั้งหมด
- 3) การไม่วิเคราะห์ในส่วนข้อผิดพลาดในการผันภาคแสดงผิด
- 4) การกำหนดคำศัพท์เพื่อการสร้างประโยค
- 5) การกำหนดภาคแสดงในแต่ละลักษณะประโยค ได้แก่ ภาคแสดงที่มีอาร์กิวเมนต์ 1 ตัว (กริยาแสดงสภาพ) และภาคแสดงที่มีอาร์กิวเมนต์ 2 ตัว (กรรมกริยา)
- 6) การกำหนดให้คุณูประโยคทำหน้าที่ขยายเฉพาะประธานหรือกรรมตรงในประโยคเท่านั้น

ตัวแปรควบคุมข้างต้นในข้อ 1-3 เป็นการศึกษาในประเด็นของข้อผิดพลาดเรื่องการเติมวิภัติปัจจัย ซึ่งไม่ใช่ประเด็นทางวากยสัมพันธ์ที่เกี่ยวกับโครงสร้างประโยคโดยรวม จึงไม่มุ่งประเด็นศึกษา ส่วนข้อ 4 เป็นการควบคุมตัวแปรเพื่อให้ผู้เรียนไม่มีปัญหาในการเลือกใช้คำศัพท์ และข้อ 5 ที่เป็นการกำหนดภาคแสดงในแต่ละลักษณะประโยคให้มีเพียงแค่ 3 ชนิดเท่านั้น เพื่อทดสอบว่ามีอิทธิพลต่อการสร้างประโยคหรือไม่ และที่สำคัญที่สุดได้แก่ ข้อ 6 ที่เป็นการกำหนดประเด็นศึกษาเพียงแค่คุณูประโยคที่ทำหน้าที่ขยายเฉพาะประธานหรือกรรมตามทฤษฎีความยากต่อการรับรู้ (PDH) ที่กล่าวไปข้างต้น ดังนั้น ผู้วิจัยนำเพียงชนิดของคุณูประโยคขยายประธานและกรรมมาเป็นขอบเขตในการวิจัย โดยแบ่งออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่ กรรมของประโยคหลักที่เป็นประธานในประโยคย่อย (OS) กรรมของประโยคหลักที่เป็นกรรมในประโยคย่อย (OO) ประธานของประโยคหลักที่เป็นประธานในประโยคย่อย (SS) และประธานในประโยคหลักที่เป็นกรรมในประโยคย่อย (SO) สอดคล้องกับสมมติฐานของคุโน (Kuno, 1974) ตามทฤษฎีสมมติฐานความยากต่อการรับรู้ (Perceptual Difficulty Hypothesis) เพื่อวิเคราะห์ว่าข้อผิดพลาดของลักษณะประโยคแต่ละประเภทมีข้อผิดพลาดทางวากยสัมพันธ์อย่างไร

4.1.2 ขอบเขตด้านประชากร

ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากผู้ตอบแบบสอบถามรวมทั้งสิ้น 35 คน ผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมดเป็นนิสิตระดับปริญญาตรีในมหาวิทยาลัยในกรุงเทพฯ อายุระหว่าง 18-23 ปี ที่เรียนภาษาเกาหลีเป็นวิชาโท ตั้งแต่รายวิชาภาษาเกาหลี 3 ขึ้นไป อันเทียบเท่าเนื้อหาในหนังสือเรียนภาษาเกาหลีของมหาวิทยาลัยแห่งชาติโซล เล่ม 2A หรือหนังสือเรียนภาษาเกาหลีของมหาวิทยาลัยสตรีอีฮวา 2-1 เนื่องจากเป็นรายวิชาภาษาเกาหลีระดับต้นที่เริ่มเรียนเกี่ยวกับการสร้างคุณูประโยคแล้ว เหตุผลในการคัดเลือกนิสิตที่เรียนภาษาเกาหลีเป็นวิชาโท เนื่องจากเป็นกลุ่มที่มีข้อผิดพลาดในการใช้ภาษาเกาหลีที่ต้องการการแก้ไขที่สำคัญไม่น้อยไปกว่านิสิตที่เรียนเป็นวิชาเอก อีกทั้งชั่วโมง

ในการเรียนภาษาเกาหลีต่อสัปดาห์อาจมีไม่มากนักเท่าที่เรียนเป็นวิชาเอก จึงทำให้ต้องวิเคราะห์ข้อผิดพลาดโดยการเก็บข้อมูลทางแบบสอบถามและวิจัยชี้ให้เห็นปัญหาเพื่อการหาแนวทางการแก้ไขข้อผิดพลาดต่อไป

4.2 วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัยสามารถสรุปเป็นขั้นตอนต่างๆ ได้ 4 ขั้นตอน ดังนี้

1. สืบหาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2. จัดทำแบบสอบถาม ซึ่งเป็นแบบทดสอบการสร้างคุณูปประโยคในภาษาเกาหลี โดยแบ่งออกเป็น 2 ตอนย่อย ได้แก่ แบบทดสอบการรวมประโยค (Sentence Combination Test-SCT) ตามแนวทางของวูฉินท์ สีเตชะ และกิติมา อินทร์พรหม (2561) ซึ่งเป็นแนวคิดของชมิทท์ (Schmidt, 1980) (อ้างถึงใน Larsen & Long, 1991) จำนวน 8 ประโยค และการสร้างคุณูปประโยคจากภาษาไทยจากคำศัพท์ที่กำหนดไว้ให้ ตามแนวทางของ รัตนธิดา พัฒนวงศ์ (รัตตานาติดา พัตตานาธิ, 2022) จำนวน 4 ประโยค ทั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดลักษณะของประโยคเป็น 4 ลักษณะ ตามทฤษฎีความยากต่อการรับรู้ (PDH) ดังนี้

- 1) ประธานของประโยคหลักเป็นประธานของประโยคย่อย (SS)
- 2) ประธานของประโยคหลักเป็นกรรมของประโยคย่อย (SO)
- 3) กรรมของประโยคหลักเป็นประธานของประโยคย่อย (OS)
- 4) กรรมของประโยคหลักเป็นกรรมของประโยคย่อย (OO)

3. คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยการสุ่มแบบเจาะจง ได้แก่ นิสิตระดับปริญญาตรี อายุระหว่าง 18-23 ปี ที่เรียนภาษาเกาหลีเป็นวิชาโท ตั้งแต่รายวิชาภาษาเกาหลี 3 ขึ้นไป

4. วิเคราะห์ข้อมูลโดยแบ่งเป็น 5 ขั้นตอน ดังนี้

1) แบ่งคำตอบที่ได้ในแบบสอบถามออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ คำตอบที่ถูกต้องตามไวยากรณ์และคำตอบที่มีข้อผิดพลาดทางไวยากรณ์

2) นำคำตอบที่ถูกต้องตามไวยากรณ์ในแต่ละประเภทของประโยค SS, SO, OS, OO มาคำนวณหาสถิติแบบ One-way ANOVA และทดสอบ T-TEST เพื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของตัวอย่างกับสมมติฐานหลักว่าตรงกับทฤษฎีความยากต่อการรับรู้ (Perceptual Difficulty Hypothesis) หรือไม่

3) สำหรับข้อมูลที่มีข้อผิดพลาดทางไวยากรณ์ ผู้วิจัยจะนำคำตอบที่ได้มาแบ่งเป็นลักษณะของข้อผิดพลาดที่ปรับแก้จากแนวทางของโซซอลฮยอน (조철현, 2002) โดยพิจารณาเฉพาะข้อผิดพลาดทางวากยสัมพันธ์ เช่น ลำดับคำในประโยค หรือคำบ่งชี้ทางไวยากรณ์

4) นำข้อผิดพลาดทางวากยสัมพันธ์ดังกล่าวมาจำแนกเป็นประเด็นข้อผิดพลาดย่อย โดยพิจารณาจากลักษณะของข้อผิดพลาดตามแนวทางของดูเลย์ เบิร์ทและแครชเชิน (Dulay, Burt & Krashen, 1982) อันได้แก่ การละคำ (Omission) การเพิ่มคำ (Addition) การเลือกใช้คำผิด (Misformation) และการเรียงลำดับคำผิด (Misordering)

5) นับความถี่ของข้อผิดพลาดแต่ละประเภทที่เกิดขึ้นและวิเคราะห์ข้อมูลว่าประโยคนิใดมีข้อผิดพลาดเรื่องใดมากที่สุด และสันนิษฐานสาเหตุของข้อผิดพลาดนั้นๆ ตามทฤษฎีสาเหตุของข้อผิดพลาด เช่น ริชาร์ด (Richards, 1974) และเจมส์ (James, 1998) เป็นต้น

5. ผลการวิจัย

ผู้วิจัยแบ่งการนำเสนอผลการวิจัยออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ ภาพรวมของประโยคที่ถูกต้องในแบบสอบถามการรวมประโยค และการสร้างประโยคในแต่ละลักษณะ ข้อผิดพลาดเรื่องลำดับคำในประโยค และข้อผิดพลาดเรื่องคำบ่งชี้ทางไวยากรณ์ ดังนี้

5.1 ภาพรวมของประโยคที่ถูกต้องในแบบสอบถามการรวมประโยค และการสร้างประโยคในแต่ละลักษณะ

ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 35 คน เกี่ยวกับประเภทของประโยคทั้ง 4 ลักษณะ ได้แก่ OS, SS, OO, SO คนละ 12 ประโยค แบ่งออกเป็นแบบสอบถามรวมการรวมประโยคทั้งหมด 280 ประโยค และแบบสอบถามการสร้างประโยคทั้งหมด 140 ประโยค เมื่อแบ่งผลการศึกษาตามชนิดของแบบสอบถาม พบว่าผู้เรียนภาษาเกาหลีชาวไทยมีข้อผิดพลาดในการสร้างคณานุประโยค แบ่งออกตามประเภทของประโยคทั้ง 4 ลักษณะ ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1

ความถี่ของประโยคที่ถูกต้องในแบบสอบถามการรวมประโยคและแบบสอบถามการสร้างประโยค โดยใช้ One-way ANOVA

ประเภทประโยค	N	แบบสอบถามการรวมประโยค			แบบสอบถามการสร้างประโยค		
		ค่าเฉลี่ย	S.D.	df	ค่าเฉลี่ย	S.D.	df
OS	35	1.83	0.9	3	0.91	0.08	3
SS	35	1.09	0.85		0.69	0.69	
OO	35	1.03	0.26		0.51	0.51	
SO	35	0.4	0.6		0.31	0.22	

ตารางที่ 1 แสดงความถี่ของประโยคที่ถูกต้องในแบบสอบถามการรวมประโยคโดยใช้ One-way ANOVA พบว่า ค่าเฉลี่ยของประโยคประเภทที่กรรมของประโยคหลักเป็นประธานของประโยคย่อย (OS) มีค่าเท่ากับ 1.83 ส่วนประโยคประเภทที่ประธานของประโยคหลักเป็นประธานของประโยคย่อย (SS) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.09 ส่วนประโยคที่กรรมของประโยคหลักเป็นกรรมของประโยคย่อย (OO) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.03 และประโยคประเภทที่ประธานของประโยคหลักเป็นกรรมของประโยคย่อย (SO) มีค่าเฉลี่ยอยู่เพียง 0.4 ส่วนแบบสอบถามการสร้าง

ประโยคก็มีทิศทางของค่าเฉลี่ยไปในทางเดียวกัน และเมื่อใช้ T-Test พิจารณาเปรียบเทียบความยากต่อการรับรู้ระหว่างประโยคแต่ละประเภท ผลปรากฏดังตาราง ดังนี้

ตารางที่ 2

ความถี่ของประโยคที่ถูกต้องในแบบสอบถามการรวมประโยคและแบบสอบถามการสร้างประโยค
โดยใช้ T-Test ($p < 0.05$)

แบบสอบถามการรวมประโยค			แบบสอบถามการสร้างประโยค		
ประเภทประโยค	T-stat.	p	ประเภทประโยค	T-stat	p
OO และ SS	-0.26	0.396	OO และ SS	-1.435	0.080
OO และ OS	-4.5	0.000*	OO และ OS	-4.760	0.000*
OO และ SO	3.5	0.000*	OO และ SO	1.870	0.034*
SS และ OS	-5.15	0.000*	SS และ OS	-2.758	0.004*
SS และ SO	4.5	0.000*	SS และ SO	4.017	0.000*
OS และ SO	9.94	0.000*	OS และ SO	7.141	0.000*

ผลการทดสอบสมมติฐานด้วยค่าสถิติ T-Test ทั้งแบบสอบถามการรวมประโยคและแบบสอบถามการสร้างประโยค ประโยคประเภท OS แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญกับ SO ด้วยค่า $t(34) = 9.94$, $p < 0.0001$ และ $t(34) = 7.141$, $p < 0.0001$ ตามลำดับ ซึ่งน้อยกว่า 0.05 ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าผลการทดสอบนี้มีผลลัพธ์ไปในทิศทางเดียวกันกับทฤษฎีความยากต่อการรับรู้ (Perceptual Difficulty Hypothesis) ที่ประโยค OS สร้างได้ง่ายกว่าประโยค SO อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ในขณะที่ประโยค SS และ OO ไม่แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญด้วยค่า $t(34) = -0.26$, $p = 0.4$ และ $t(34) = -1.435$, $p = 0.08$ ตามลำดับ ซึ่งมากกว่า 0.05 ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าประโยค OO และ SS มีความยากในการสร้างไม่แตกต่างกัน ด้วยเหตุนี้จึงสามารถเขียนลำดับความยากต่อการรับรู้ได้ว่า การสร้างประโยคประเภท OS มีความยากในการสร้างน้อยที่สุด รองลงมาเป็นประโยคประเภท SS และ OO จะมีความยากในการสร้างไม่แตกต่างกัน และประโยคประเภท SO มีความยากในการสร้างมากที่สุด สามารถเขียนเป็นสัญลักษณ์ได้ดังต่อไปนี้

$$OS > SS, OO > SO$$

เมื่อพิจารณาผลลัพธ์ในภาพรวมของแบบสอบถามทั้งสองชนิด สามารถกล่าวได้ว่าสอดคล้องกับทฤษฎีความยากต่อการรับรู้ที่คุโนะ (Kuno, 1974, p. 120) ว่าคณานุกรประโยคที่แทรกอยู่ตรงกลางประโยค (center embedded) มีผลต่อการลดความเข้าใจที่เกี่ยวกับความสามารถในการจดจำระยะสั้นของมนุษย์มากกว่า คณานุกรประโยคที่อยู่ด้านหน้า (Prenominal Relative Clause) ของประโยคในตระกูลภาษา SOV อีกทั้งผลลัพธ์จากงานวิจัยนี้ยังสนับสนุนแนวคิดของอิซุมิ (Izumi, 2003, p. 306) ที่ว่าการสร้างประโยคที่ทำหน้าที่ประธานในประโยคย่อย เช่น ประโยค OS มีอัตราการสร้างถูกมากกว่าประโยคที่ทำหน้าที่เป็นกรรมในประโยคย่อย เช่น ประโยค SO รวมไปถึง

สนับสนุนผลการวิจัยของชเวอินจี (최은지, 2022, p. 275) ที่ผู้เรียนภาษาเกาหลีมีพัฒนาการในการสร้างคุณูปการประโยคแบบ OS ได้มากกว่า SO ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่าผลการทดสอบในงานวิจัยนี้สนับสนุนทฤษฎีความยากต่อการรับรู้ (Perceptual Difficulty Hypothesis) ที่ว่าประโยคประเภท OS มีความยากในการสร้างน้อยกว่าประโยคประเภท SO

ส่วนประโยคที่มีข้อผิดพลาดทางวากยสัมพันธ์ ผู้วิจัยได้แบ่งการนำเสนอผลการวิจัยออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ ข้อผิดพลาดเรื่องลำดับคำ ข้อผิดพลาดเรื่องคำบ่งชี้ทางไวยากรณ์ ในแต่ละหัวข้อจะกล่าวถึงประเด็นข้อผิดพลาดของประโยคแต่ละลักษณะ ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 3

ความถี่ของประโยคที่พบข้อผิดพลาดทางวากยสัมพันธ์ในแต่ละลักษณะโดยแสดงผลเป็นร้อยละ

ลำดับคำในประโยค			คำบ่งชี้ทางไวยากรณ์			รวม
ประเภท	การลำดับประโยคที่ผิดพลาด	การลำดับคำที่ผิดพลาด	การละอาร์กิวเมนต์หลัก	การเติมคำบ่งชี้ที่ผิด	การละคำบ่งชี้	
OS	0.95	3.81	1.9	5.71	0	12.38
SS	7.62	25.71	0	6.67	0.95	40.95
OO	4.76	23.81	1.9	13.33	18.1	61.9
SO	37.14	13.33	1.9	28.57	3.81	84.76
รวม	12.62	16.67	1.43	13.57	5.71	50

จากตารางที่ 3 พบว่า แม้ว่าจะแยกข้อผิดพลาดทางวากยสัมพันธ์ในแต่ละลักษณะแล้ว ประโยคที่พบข้อผิดพลาดมากที่สุดยังเป็นประโยคประเภท SO รองลงมาเป็น OO, SS, OS ตามลำดับ และเมื่อแบ่งประเด็นปัญหาความผิดพลาดตามแนวทางของโซซอลฮยอน (조철현, 2002) โดยนำเอาเฉพาะลักษณะทางวากยสัมพันธ์มาปรับใช้เป็นเกณฑ์หลักและข้อผิดพลาดนั้นจะแบ่งแยกย่อยประเภทได้ โดยอ้างอิงลักษณะข้อผิดพลาดของดูเลย์ เบิร์ทและแครชเชิน (Dulay, Burt, & Krashen, 1982) ผู้วิจัยได้เลือกเฉพาะลักษณะที่ปรากฏในคำตอบที่พบสามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ ได้แก่ ประเภทแรก ข้อผิดพลาดเรื่องลำดับคำในประโยค ประกอบไปด้วย การลำดับประโยค (Sentence Misordering) การลำดับคำในประโยคที่ผิดพลาด (Word Misordering) และการละอาร์กิวเมนต์หลัก (Argument Omission) ส่วนประเภทที่สอง คือ ข้อผิดพลาดเรื่องคำบ่งชี้ทางไวยากรณ์ ประกอบไปด้วยการเติมคำบ่งชี้ที่ผิด (Case Marker Replacement) และการละคำบ่งชี้ (Case Marker Omission)

ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีข้อผิดพลาดเรื่องการลำดับคำในประโยคผิดพลาดมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 16.67 สอดคล้องกับงานวิจัยของซางมินจี (장민지, 2012) ที่ว่าผู้เรียนภาษาเกาหลีชาวไทยมีข้อผิดพลาดในเรื่องของการลำดับคำในคุณูปการประโยคมากที่สุด รองลงมาเป็นการเติมคำบ่งชี้ทางไวยากรณ์ที่ผิด คิดเป็นร้อยละ 13.57 สอดคล้องกับผลวิจัยของอีคย็องอุน (이경운, 2018, p. 62) ที่ว่าผู้เรียนชาวไทยมีข้อผิดพลาดในลักษณะการเติมคำบ่งชี้ทางไวยากรณ์ผิด (Replacement) มากกว่าข้อผิดพลาดในลักษณะการละคำบ่งชี้ (Omission) และการเพิ่มคำบ่งชี้ (Addition) นอกจากนี้ ยังมีข้อผิดพลาดอื่นๆ เช่น การลำดับประโยค (ร้อยละ 12.62) การละคำบ่งชี้ทาง

ไวยากรณ์ (ร้อยละ 5.71) และการละอาร์กิวเมนต์หลัก (ร้อยละ 1.43) ที่สามารถพบได้ในประโยคแต่ละประเภท สามารถอภิปรายลักษณะของข้อผิดพลาดต่างๆ ตามลำดับ ดังต่อไปนี้

5.2 ข้อผิดพลาดเรื่องลำดับคำในประโยค

ข้อผิดพลาดเรื่องลำดับคำในประโยคที่พบสามารถแบ่งได้เป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ ข้อผิดพลาดเรื่องการลำดับประโยค หมายถึงการเรียงลำดับของประโยคหลักและประโยคย่อยที่ผิดตำแหน่ง ข้อผิดพลาดเรื่องการลำดับคำในประโยคผิด หมายถึงตำแหน่งของคำที่เรียงอยู่ในประโยค อาทิ ตำแหน่งของประธาน หรือตำแหน่งของภาคแสดง และข้อผิดพลาดเรื่องการละอาร์กิวเมนต์ในประโยค ดังนี้

5.2.1 ข้อผิดพลาดเรื่องการลำดับประโยค

จากความถี่ในตารางที่ 2 พบว่าประเภทของประโยคที่ผู้เรียนภาษาเกาหลีชาวไทยมีข้อผิดพลาดเรื่องลำดับประโยคจำนวนมากที่สุด ได้แก่ ประเภทที่ประธานของประโยคหลักเป็นกรรมของประโยคย่อย (SO) คิดเป็นร้อยละ 37.14 อันมีความต่างกับประโยคประเภท OS, SS, OO มากกว่า 4 เท่า

ประโยคประเภทที่ประธานของประโยคหลักเป็นกรรมของประโยคย่อย (SO) มีความยากในการสร้าง ไม่ใช่เพียงเพราะต้องจัดวางตำแหน่งของคณานุประโยคให้แทรกอยู่ตรงกลางประโยคหลัก (Center-embedded) แต่ต้องพิจารณาถึงหน้าที่ของคำที่แปรผันไปตามการก ทำให้ผู้เรียนมีการตีความประโยคไปในอีกรูปแบบหนึ่ง เช่น การเปลี่ยนลำดับของประโยคหลักและประโยคย่อย สอดคล้องกับทฤษฎีของแกส (Gass, 1980, p. 139) ที่กล่าวถึงการหลีกเลี่ยง (Avoidance) โครงสร้างของภาษาที่ 2 โดยการเปลี่ยนตำแหน่งของประโยค รวมถึงจู (Zhu, 2014, p. 615) ที่กล่าวถึงการหลีกเลี่ยงการสร้างคณานุประโยคที่แทรกตรงกลาง โดยเปลี่ยนไปสร้างคณานุประโยคในลักษณะที่อยู่ท้ายของประโยค นอกจากนี้ ผลการวิจัยนี้ยังสอดคล้องกับสนธยา รัตนศักดิ์ (Rattanasak, 2014, p. 105) ที่กล่าวว่า พบพฤติกรรมที่ผู้เรียนตีความประโยคที่ยากให้ง่ายลง โดยคงให้ใจความคล้ายคลึงกับประโยคเดิม สามารถพิจารณาจากประโยคดังต่อไปนี้

- 1) 공유가 재미있는 영화를 봤어요.

Gongyu-NOM fun-REL movie-ACC watch-PAST-DEC

ประโยคที่คาดหวัง:

공유가 (tp-ACC) 본 영화가 재미있어요.

Gongyu-NOM watch-PAST-REL movie-ACC fun-PAST-DEC

- 2) * I like Lauren who is my close friend very much.

ประโยคที่คาดหวัง: Laura, whom I like very much, is my close friend.

(Rattanasak, 2014, p. 105)

จากตัวอย่างข้างต้น ประโยคที่คาดหวังในข้อที่ 1 มีลักษณะที่ประธานของประโยคหลักเป็นกรรมในประโยคย่อย กล่าวคือ คำนามหลักของทั้งสองประโยคทำหน้าที่ประธานในประโยคหลัก ในขณะที่เดียวกันก็ทำหน้าที่เป็นกรรมในประโยคย่อย การสร้างคณานุประโยคภาษาเกาหลีในประเภท SO มี 2 ขั้นตอนที่สำคัญ ขั้นตอนที่หนึ่ง

คือการนำประโยคย่อยไปขยายไว้ด้านหน้าคำนามหลัก ซึ่งเห็นได้จากคำนามหลักที่เคยอยู่ในตำแหน่ง “tp-ACC” ต้องย้ายตำแหน่งมาอยู่ด้านหลังภาคแสดงของประโยคย่อย ซึ่งมีการผันปัจจัยแสดงการขยายประโยคแบบอดีตกาล ขั้นตอนที่สองคือการเปลี่ยนคำบ่งชี้ทางไวยากรณ์จากคำบ่งชี้กรรมให้กลายเป็นคำบ่งชี้ประธาน เพื่อแสดงการกว่าเป็นประธานในประโยค จึงกล่าวได้ว่ามีความซับซ้อนที่ทำให้ผู้เรียนเกิดความสับสนว่าควรลำดับสิ่งใดก่อน ถ้าหากไม่มีความแม่นยำเรื่องลำดับของคำในประโยคอาจทำให้กลายเป็นประโยคที่ผิดไวยากรณ์ (ungrammatical sentence) ดังนั้น ผู้เรียนจึงควรทราบของคำนามหลักไว้ให้เป็นกรรมกราก (accusative case) และนำภาคแสดงประเภทกริยาแสดงสภาพไปขยายหน้าคำนามหลัก ซึ่งเป็นการสร้างประโยคโดยมีเพียงขั้นตอนเดียว กล่าวคือ ไม่มีการเปลี่ยนคำบ่งชี้ทางไวยากรณ์ จึงนับว่าการหลีกเลี่ยงการเปลี่ยนตำแหน่งของประโยคในลักษณะนี้ สอดคล้องกับข้อที่ 2 ที่สนธยา รัตนศักดิ์ (Rattanasak, 2014, p. 106) เสนอไว้ว่าที่ผู้เรียนคงใจความสำคัญของประโยคไว้ หากแต่เปลี่ยนให้เป็นโครงสร้างที่ง่ายลง โดยทำให้ประพันธสรรพนามขยายกรรม (whom) กลายเป็นประพันธสรรพนามขยายประธาน (who) ซึ่งเกิดจากสาเหตุที่ผู้เรียนขาดความรู้ในกฎการสร้างประโยคในภาษาที่ 2 จึงใช้โครงสร้างภาษาที่ตนเองตีความให้ง่ายลง

5.2.2 ข้อผิดพลาดเรื่องการลำดับคำในประโยคผิด

จากตารางที่ 2 จะเห็นได้ว่าประเภทของประโยคที่ผู้เรียนภาษาเกาหลีชาวไทยมีข้อผิดพลาดเรื่องลำดับคำในประโยคจำนวนมากที่สุด ได้แก่ ประโยคประเภทที่ประธานของประโยคหลักเป็นประธานในประโยคย่อย (SS) คิดเป็นร้อยละ 25.71 รองลงมาเป็นประโยคประเภทที่กรรมของประโยคหลักเป็นกรรมในประโยคย่อย (OO) คิดเป็นร้อยละ 23.81 ซึ่งเมื่อประโยคที่มีข้อผิดพลาดทั้งสองชนิดรวมกันจะมีจำนวนมากกว่าประโยคที่มีข้อผิดพลาดประเภท OS และ SO รวมกัน 2 เท่า

ผู้เรียนภาษาเกาหลีชาวไทยมีข้อผิดพลาดในการเรียงลำดับคำในประโยคภาษาเกาหลี เนื่องจากมีโครงสร้างทางภาษาที่ต่างกัน (장민지, 2012) เนื่องจากโครงสร้างของภาษาเกาหลีนั้นเป็นภาษาที่ค่อนานุประโยคอยู่ด้านหน้า จึงมีการเรียนแบบ “ค่อนานุประโยค+คำนาม” อันมีคำหลักอยู่ท้ายประโยค แต่มักพบลักษณะข้อผิดพลาดของผู้เรียนในลักษณะดังต่อไปนี้

- 1) *친구가 밥을 만든 백현이 먹었어요.²
friend-NOM rice-ACC make-REL Baekhyun-NOM eat-PAST-DEC
ประโยคที่คาดหวัง:
백현이 친구가 만든 밥을 먹었어요.
Baekhyun-NOM friend-NOM make-REL rice-ACC eat-PAST-DEC
- 2) *음식이 비싼 맛있어요.³
Food-NOM expensive-REL delicious-PRES-DEC
ประโยคที่คาดหวัง:
비싼 음식이 맛있어요.
Expensive-REL food-REL delicious-PRES-DEC

² (e.g. L15, L23)

³ (e.g. L2, L8, L14, L18)

จากตัวอย่างข้างต้นอาจสันนิษฐานสาเหตุของข้อผิดพลาดได้ในหลายกรณี ทั้งในแง่อิทธิพลของภาษาแม่ อันนำไปสู่ข้อผิดพลาดระหว่างภาษา (mother-tongue influence: interlingual errors) และแง่อิทธิพลของภาษาปลายทางอันนำไปสู่ข้อผิดพลาดในภาษาเดียวกัน (target language causes: intralingual errors) ตามทฤษฎีของ คาร์ล เจมส์ (James, 1998) เมื่อพิจารณาตัวอย่างข้อที่ 1 มีลักษณะที่ผู้เรียนมีการสลับตำแหน่งของคำนามหลัก รวมไปถึงภาคแสดงที่ใช้ขยายคำนาม กล่าวคือ คำว่า “밥을 만든” กลับไปขยายคำว่า “백현” แทนที่คำว่า “밥을” จะเป็นคำนามหลักที่มีภาคแสดง “친구가 만든” มาขยาย ลักษณะข้อผิดพลาดนี้ถือว่าผิดไวยากรณ์ในเกาหลี เพราะนอกจากจะขยายคำนามผิดแล้ว ยังขัดกับโครงสร้างอาร์กิวเมนต์ของคำว่า “먹다” ด้วย แต่เมื่อลองพิจารณา คำที่ผู้เรียนได้เรียงลำดับมาทำให้สันนิษฐานว่าอาจเป็นความผิดพลาดในภาษาเดียวกัน (intralingual errors) ในลักษณะการละเลยกฎเกณฑ์ (Ignorance of rule restrictions) ที่ว่าด้วยเรื่องของการที่ผู้เรียนไม่สามารถสังเกตข้อจำกัดในโครงสร้างได้ เช่น ประโยคที่ว่า *The man who I saw him เป็นการไม่สนใจข้อจำกัดของคณานุประโยคที่จะต้องละคำว่า him ออกไป สิ่งนี้อาจจะเป็นผลมาจากการเปรียบเทียบกับความรู้ก่อนของผู้เรียนที่ว่า ปกติประโยคควรมีส่วนประกอบประธาน กริยา กรรม ให้ครบ จึงใส่กรรมเข้าไปด้านหลัง (Richards, 1974, p. 175) เมื่อนำแนวคิดนี้มาพิจารณาร่วมกับประโยคที่ 1 ที่แปลจากประโยคที่ผิดที่ละคำในภาษาไทย สามารถอธิบายได้ดังนี้

3) *친구가 밥을 만든 백현이 먹었어요.

friend-NOM rice-ACC made-REL baekhyun-NOM eat-PAST-DEC

เมื่อพิจารณาตามโครงสร้างภาษาเกาหลี ผู้เรียนตั้งใจที่จะเรียงประโยคในรูปแบบ SOV จะได้สองส่วนที่ว่า “เพื่อน ข้าว ทำ” และ “แพ็คฮยอน กิน” ซึ่งแสดงให้เห็นว่าผู้เรียนมีแนวคิดว่าจะต้องเรียงลำดับประโยคภาษาเกาหลีให้อยู่ในรูปแบบของ SOV แม้ว่าจะเป็นการสร้างคณานุประโยคซึ่งสอดคล้องกับความผิดพลาดลักษณะที่กล่าวไปข้างต้นที่ผู้เรียนเรียงลำดับกริยาไว้ด้านหลังสุดเสมอ แต่ถ้าผู้เรียนปฏิบัติตามข้อจำกัดของคณานุประโยค โดยการสลับคำว่า “만든” ไปไว้ด้านหน้า “밥을” จะทำให้ประโยคนี้ถูกไวยากรณ์และมีความหมายที่ตรงตามที่คาดหวังไว้ จึงกล่าวได้ว่าข้อที่ 1 ความผิดพลาดเป็นอิทธิพลจากภาษาปลายทาง

นอกจากนี้ข้อที่ 2 เป็นความผิดพลาดระหว่างภาษาอันเนื่องมาจากภาษาแม่ เนื่องจากหากแปลประโยคนี้ทีละคำในภาษาไทย จะได้โครงสร้างดังนี้

4) *음식이 비싼 맛있어요.

Food-NOM expensive-REL Delicious-PRES-DEC

เมื่อพิจารณาจากคำแปลภาษาไทย จะเห็นว่าผู้เรียนเรียบเรียงประโยคนี้โดยใช้โครงสร้างจากภาษาไทยเป็นหลัก กล่าวคือ กำหนดให้คำว่า “แพง” เป็นส่วนขยายของคำว่าอาหาร ในขณะที่คำว่า “อร่อย” เป็นภาคแสดงหลักของประโยค ความผิดพลาดในลักษณะนี้ ดูเลย์ เบิร์ตและแครชเชิน (Dulay, Burt, & Krashen, 1982, p. 163) กล่าวว่าอาจเป็นผลมาจากการที่ผู้เรียนแปลคำต่อคำ (word-for-word translation) ที่เป็นโครงสร้างผิวในภาษาแม่ จึงกล่าวได้ว่า ประโยคนี้มีลักษณะข้อผิดพลาดระหว่างภาษาอันเนื่องมาจากอิทธิพลของภาษาแม่ (mother-tongue influence: interlingual errors)

5.2.3 ข้อผิดพลาดเรื่องการละอาร์กิวเมนต์ในประโยค

จากตารางที่ 2 พบว่าจำนวนประโยคผู้เรียนมีการละอาร์กิวเมนต์ในประโยคคิดเป็นเพียงร้อยละ 1.43 จึงอาจกล่าวได้ว่าเป็นความผิดพลาดที่พบได้น้อยในกลุ่มผู้เรียนชาวไทยระดับต้น ทั้งนี้ ประโยคที่มีลักษณะของข้อผิดพลาดดังกล่าวพบตัวอย่างดังต่อไปนี้

- 1) ?은우가 (어머니가) 산 핸드폰을 팔았어요.⁴

Eunwu-NOM mother-NOM buy-REL mobile phone-ACC sell-VP

- 2) *공유가 재미있는 (영화를) 봤어요.⁵

Gongyu-NOM fun-REL movie-ACC watch-VP

จากตัวอย่างในข้อ 1 มีการละอาร์กิวเมนต์คำว่า “어머니가” ซึ่งเป็นอาร์กิวเมนต์ที่สำคัญของคำว่า “산” เนื่องจากเป็นการบอกว่าผู้ใดเป็นผู้ซื้อโทรศัพท์ ดังนั้นเมื่อข้อแรกขาดอาร์กิวเมนต์ดังกล่าว ทำให้มีใจความที่เปลี่ยนไป หรือในข้อ 2 ที่ขาดอาร์กิวเมนต์คำว่า “영화를” จึงทำให้ “재미있는” ไม่มีคำนามหลักที่ถูกขยาย เป็นผลให้ประโยคนี้ผิดไวยากรณ์ ข้อผิดพลาดนี้สันนิษฐานว่าอาจเป็นข้อผิดพลาดอันเนื่องมาจากตัวของผู้เรียนเองที่ไม่ตรวจสอบภาคแสดงถี่ถ้วนว่ามีอาร์กิวเมนต์ใดที่สำคัญ

5.3 ข้อผิดพลาดเรื่องคำบ่งชี้ทางไวยากรณ์

ข้อผิดพลาดเรื่องคำบ่งชี้ทางไวยากรณ์สามารถแบ่งได้เป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ ข้อผิดพลาดเรื่องการเติมคำบ่งชี้ทางไวยากรณ์ที่ผิด เช่น การเติมคำบ่งชี้กรรม แทนที่จะเป็นคำบ่งชี้ประธาน และข้อผิดพลาดเรื่องการละคำบ่งชี้ทางไวยากรณ์ ดังนี้

5.3.1 ข้อผิดพลาดเรื่องการเติมคำบ่งชี้ทางไวยากรณ์ที่ผิด

จากตารางที่ 3 จะเห็นได้ว่าประเภทของประโยคที่ผู้เรียนภาษาเกาหลีชาวไทยมีข้อผิดพลาดเรื่องการเติมคำบ่งชี้ทางไวยากรณ์ที่ผิดมากที่สุด ได้แก่ ประเภทที่ประธานของประโยคหลักเป็นกรรมของประโยคย่อย (SO) คิดเป็นร้อยละ 28.57 รองลงมาเป็นประเภทที่กรรมของประโยคหลักเป็นกรรมของประโยคย่อย (OO) คิดเป็นร้อยละ 13.33 ซึ่งทั้งสองประเภทนี้ต่างมีจำนวนมากกว่าประเภทประโยค OS และ SS รวมกัน

กรณีของประโยคประเภท SO ที่มีข้อผิดพลาดมากที่สุด เมื่อพิจารณาจากโครงสร้างของคณานุกรมประโยคที่สามารถเกิดขึ้นได้ในภาษา SVO จะพบ 4 กรณีดังนี้ (Antinucci, Duranti, & Gebert, 1979, p. 158)

- 1) [Ns V] Ns No⁶ V = ประโยคประเภท SO

- 2) [No V] Ns No V = ประโยคประเภท SS

⁴ (e.g. L4, L7)

⁵ (e.g. L17)

⁶ Ns (Noun subject) หมายถึง คำนามที่ทำหน้าที่เป็นประธาน และ No (Noun object) หมายถึง คำนามที่ทำหน้าที่เป็นกรรม

3) Ns [Ns V] No V = ประโยคประเภท OO

4) Ns [No V] No V = ประโยคประเภท OS

เมื่อพิจารณาจากการทบทวนของอาร์กิวเมนต์ หรือคำบ่งชี้ทางไวยากรณ์ประโยคประเภท SS, OO จะพบปัญหาน้อยที่สุด เนื่องจากไม่ต้องมีการเปลี่ยนคำบ่งชี้ทางไวยากรณ์ สอดคล้องกับที่ผู้วิจัยสันนิษฐานเรื่องการที่ผู้เรียนภาษาเกาหลีชาวไทยสร้างประโยคประเภทที่ประธานของประโยคหลักเป็นประธานของประโยคย่อย (SS) ได้ถูกต้อง อาจเป็นผลมาจากการที่การทบทวนของอาร์กิวเมนต์ที่ถูกสร้างเป็นคุณูปประโยคเป็นชนิดเดียวกับการทบทวนของอาร์กิวเมนต์ในประโยคหลัก กล่าวคือ ไม่จำเป็นต้องมีการเปลี่ยนคำบ่งชี้ทางไวยากรณ์ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

5) ประโยคปลายทาง: 미 쏜 밥이 맛있어요. (ข้าวที่แพงอร่อย)

ประโยคหลัก: 밥이 맛있어요. (ข้าวอร่อย)

ประโยคย่อย: 밥이 미싸요. (ข้าวแพง)

โครงสร้างเชิงลึก: $[[\text{tp-NOM1} \text{미 쏜} \text{밥이} \text{1}] \text{맛있어요.}]$

จากประโยคข้อที่ 5 จะเห็นได้ว่าทั้งอาร์กิวเมนต์ของประโยคหลักและอาร์กิวเมนต์ของประโยคย่อยต่างเป็นกรรตุการก (Nominative Case) ที่ใช้คำบ่งชี้ประธาน “ 이/가 ” เช่นเดียวกัน จึงสามารถย้ายตำแหน่งของประโยคย่อยมาไว้ด้านหน้าคำนามของประโยคหลักเพื่อขยายความ โดยทำการเปลี่ยนท้ายประโยคของ “ 미싸요 ” ให้กลายเป็นปัจจัยในการสร้างคุณูปประโยค และลบคำว่า “ 밥이 ” ด้านหน้า “ 미 쏜 ” ออกไป อีกทั้งโครงสร้างของประโยคยังไม่มี ความซับซ้อนมาก กล่าวคือ ประโยคประเภทนี้ยังสามารถหาคำนามหลักของประโยคหลักเจอเพื่อทำการขยายความ จากผลลัพธ์ดังกล่าวนี้ สามารถกล่าวได้ว่าไม่ค่อยมีข้อผิดพลาดที่ผู้เรียนภาษาเกาหลีชาวไทยสร้างคุณูปประโยคในกรณีที่การทบทวนของอาร์กิวเมนต์ในประโยคหลักเป็นชนิดเดียวกันกับการทบทวนของอาร์กิวเมนต์ในประโยคย่อย

หากแต่ในกรณีของประโยคประเภท SO หรือข้อที่ 5 ที่กล่าวมาข้างต้น แอนตินุชชี (Antinucci, Duranti, & Gebert, 1979, p. 161) เรียกว่าเป็นโครงสร้างคุณูปประโยคที่ซับซ้อน ที่เรียกว่ามีสองหน้าที่ (double-function) อันอยู่ในคำนามหลักตัวเดียวกัน ในกรณีของประโยคประเภท SO คำนามหลักจะทำหน้าที่ทั้งเป็นประธานในประโยคหลัก ในขณะที่เดียวกันกับที่ทำหน้าที่กรรมในประโยคย่อย จึงสร้างความซับซ้อนในการรับรู้ (perceptual complexity) สอดคล้องกับที่คุก (Cook, 1975) ได้ทำการวิจัยทดสอบความยากในการสร้างคุณูปประโยคในชนิดที่ต่างกัน ผลการวิจัยพบว่าความสามารถในการสร้างประโยคที่คำนามหลักทำสองหน้าที่ ลดลงอย่างมีนัยสำคัญ พบความถี่ของข้อผิดพลาดจำนวนร้อยละ 76 ที่พบในประโยคลักษณะนี้ ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าเมื่อต้องเปลี่ยนคำบ่งชี้ทางไวยากรณ์ของคำนามหลัก ผู้เรียนอาจสร้างข้อผิดพลาดอันเนื่องมาจากความซับซ้อนของประโยคได้ ดังนี้

6) *여동생이 (tp-ACC) 잡은 물고기를 커요.⁷

Sister-NOM catch-REL fish-ACC big-ADJP

ประโยคที่คาดหวัง:

여동생이 잡은 물고기가 커요.

Sister-NOM catch-REL fish-NOM big-ADJP

⁷ (e.g. L8, L9, L17)

ตัวอย่างข้อที่ 6 เป็นประโยคประเภท SO ที่ผู้เรียนสร้างข้อผิดพลาดเรื่องการเติมคำบ่งชี้ทางไวยากรณ์ที่ผิดมากที่สุด เนื่องจากต้องพิจารณาหน้าที่ของคำนามหลักทั้งในประโยคหลักและประโยคย่อย เช่นคำว่า “물고기” ย้ายมาจากตำแหน่งของ “tp-ACC” เนื่องจากทำหน้าที่กรรมในประโยคย่อย หากแต่มีผู้เรียนส่วนหนึ่งไม่ได้เปลี่ยนคำบ่งชี้ของ “물고기” ให้กลายเป็นคำบ่งชี้ประธานให้เข้ากับภาคแสดงในประโยคหลัก ดังนั้นจึงเป็นผลให้ประโยคดังกล่าวผิดไวยากรณ์

5.3.2 ข้อผิดพลาดเรื่องการละคำบ่งชี้ทางไวยากรณ์

จากตารางที่ 3 จะเห็นได้ว่าประเภทของประโยคที่ผู้เรียนภาษาเกาหลีชาวไทยมีข้อผิดพลาดเรื่องการละคำบ่งชี้ทางไวยากรณ์ที่ผิดมากที่สุด ได้แก่ ประโยคประเภทที่กรรมของประโยคหลักเป็นกรรมของประโยคย่อย (OO) คิดเป็นร้อยละ 18.1 ซึ่งมากกว่าประโยคประเภท SO, SS รวมกันมากกว่า 3 เท่า และไม่พบข้อผิดพลาดในประโยค OS จึงอาจกล่าวได้ว่าเป็นข้อผิดพลาดที่พบได้ไม่บ่อยนัก ทั้งนี้ ประโยคประเภท SO พบข้อผิดพลาดในลักษณะดังต่อไปนี้

1) 백현이 친구(가) 만든 밥을 먹었어요.

baekhyun-NOM friend-NOM make-REL rice-ACC eat-VP

2) ?은우가 어머니(가) 산 핸드폰을 팔았어요.

Eunwu-NOM. mother-NOM buy-REL mobile phone-ACC sell-VP

จากข้อผิดพลาดข้างต้น ทั้งตัวอย่างที่ 1) และ 2) มีการละคำบ่งชี้ประธานในประโยคย่อย ในคำว่า “친구(가)” และ “어머니(가)” ซึ่งอาจนับเป็นข้อผิดพลาดในภาษาเดียวกัน อันเป็นอิทธิพลของภาษาปลายทางตามที่คาร์ล เจมส์ (James, 1998) ได้จำแนกไว้ นับเป็นข้อผิดพลาดในการประยุกต์ใช้กฎเกณฑ์ที่ไม่ครบถ้วน (Incomplete application) เป็นข้อผิดพลาดที่ผู้เรียนไม่สามารถประยุกต์ใช้กฎเกณฑ์ที่เรียนมาได้อย่างสมบูรณ์ ในที่นี้คือการละคำบ่งชี้ประธานในประโยคย่อย

6. สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

งานวิจัยนี้มุ่งวิเคราะห์ข้อผิดพลาดในการสร้างคุณูปประโยคของผู้เรียนภาษาเกาหลีชาวไทย ผลการศึกษาพบว่าการสร้างประโยคประเภท OS และ SO แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ กล่าวคือ ประโยค OS มีความยากในการสร้างมากกว่าประโยค SO สอดคล้องกับทฤษฎีความยากต่อการรับรู้ (Perceptual Difficulty Hypothesis) ของคุโน (Kuno, 1974, p. 120) ที่ว่าคุณูปประโยคที่แทรกอยู่ตรงกลางประโยค (center embedded) มีผลต่อการลดความเข้าใจที่เกี่ยวกับความสามารถในการจดจำระยะสั้นของมนุษย์มากกว่าคุณูปประโยคที่อยู่ด้านหน้า (Prenominal Relative Clause) รวมไปถึงสอดคล้องกับงานวิจัยของอิซุมิ (Izumi, 2003) และชเวอินจี (최은지, 2022) ที่ว่าผู้เรียนมีแนวโน้มสร้างประโยคประเภท OS ที่ประโยคทำหน้าที่เป็นประธานในประโยคย่อยได้ถูกมากกว่า ประโยคประเภท SO ที่ประโยคทำหน้าที่กรรมในประโยคย่อย ข้อผิดพลาดทางวากยสัมพันธ์ดังกล่าวสามารถแบ่งได้เป็น 2 ลักษณะ ได้แก่ ข้อผิดพลาดเรื่องลำดับคำในประโยคและข้อผิดพลาดเรื่องคำบ่งชี้ทางไวยากรณ์ ดังนี้

ข้อผิดพลาดเรื่องลำดับคำในประโยคที่พบสามารถแบ่งย่อยได้เป็น 3 ประการ ได้แก่ ประการแรกเป็นข้อผิดพลาดเรื่องการลำดับประโยค ผู้เรียนภาษาเกาหลีชาวไทยสร้างข้อผิดพลาดในประโยคประเภทที่ประธานของประโยคหลักเป็นกรรมของประโยคย่อย (SO) คิดเป็นร้อยละ 37.14 สอดคล้องกับทฤษฎีของแกส (Gass, 1980, p. 139) และจู่ (Zhu, 2014, p. 615) ที่กล่าวถึงการหลีกเลี่ยง (Avoidance) โครงสร้างของภาษาที่ 2 โดยการเปลี่ยนตำแหน่งของประโยค ประการที่สอง คือ ข้อผิดพลาดเรื่องการลำดับคำในประโยคผิด ผู้เรียนภาษาเกาหลีชาวไทยสร้างข้อผิดพลาดในประโยคประเภทที่ประธานของประโยคหลักเป็นประธานในประโยคย่อย (SS) คิดเป็นร้อยละ 25.71 รองลงมาเป็นประโยคประเภทที่กรรมของประโยคหลักเป็นกรรมในประโยคย่อย (OO) คิดเป็นร้อยละ 23.81 สามารถจำแนกสาเหตุของข้อผิดพลาดได้ 2 กรณี ข้อผิดพลาดระหว่างภาษาอันเนื่องมาจากอิทธิพลของภาษาแม่ (mother-tongue influence: interlingual errors) เช่น ประโยคที่ผู้เรียนแปลคำต่อคำ (word-for-word translation) อันเป็นโครงสร้างผิวในภาษาแม่ และข้อผิดพลาดในภาษาเดียวกัน (target language causes: intralingual errors) เช่น ข้อผิดพลาดสลับตำแหน่งของคำนามหลัก รวมไปถึงภาคแสดงที่ใช้ขยายคำนาม ที่เป็นข้อผิดพลาดในลักษณะการละเลยกฎเกณฑ์ (Ignorance of rule restrictions) ที่ว่าด้วยเรื่องของการที่ผู้เรียนไม่สามารถสังเกตข้อจำกัดในโครงสร้างได้ ประการสุดท้าย คือ ข้อผิดพลาดเรื่องการละอาร์กิวเมนต์ในประโยค ประโยคที่มีการละอาร์กิวเมนต์คิดเป็นเพียงร้อยละ 1.43 จึงอาจกล่าวได้ว่าเป็นความผิดพลาดที่พบน้อยในกลุ่มผู้เรียนชาวไทยระดับต้น

ส่วนข้อผิดพลาดเรื่องคำบ่งชี้ทางไวยากรณ์สามารถแบ่งย่อยได้เป็น 2 ประการ ได้แก่ ประการแรกข้อผิดพลาดเรื่องการเติมคำบ่งชี้ทางไวยากรณ์ที่ผู้เรียนชาวไทยระดับต้นสร้างข้อผิดพลาดผิดมากที่สุด คือ ประโยคประเภทที่ประธานของประโยคหลักเป็นกรรมของประโยคย่อย (SO) คิดเป็นร้อยละ 28.57 สอดคล้องกับงานวิจัยของแอนตินุชชี (Antinucci, 1979, p. 161) ที่ประโยคประเภท SO มีโครงสร้างคุณนุประโยคที่ซับซ้อนสองหน้าที่ (double-function) อันอยู่ในคำนามหลักตัวเดียวกันที่เป็นประธานในประโยคหลัก ในขณะที่เดียวกันกับที่ทำหน้าที่กรรมในประโยคย่อย จึงสร้างความซับซ้อนในการรับรู้ (perceptual complexity) ประการที่สอง ได้แก่ ข้อผิดพลาดเรื่องการละคำบ่งชี้ทางไวยากรณ์ที่เมื่อรวมประโยคทุกประเภท พบข้อผิดพลาดเพียงร้อยละ 5.71 จึงอาจกล่าวได้ว่าเป็นข้อผิดพลาดที่พบน้อยเป็นลำดับที่สองรองลงมาจากข้อผิดพลาดเรื่องการละอาร์กิวเมนต์

จากสถิติข้อผิดพลาดดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าผู้เรียนภาษาเกาหลีชาวไทยยังขาดความรู้ในเรื่องของวากยสัมพันธ์ในคุณนุประโยคภาษาเกาหลี ด้วยเหตุนี้ ผู้สอนจึงควรสอนผู้เรียนเกี่ยวกับการลำดับคำในประโยคเป็นลำดับแรก ก่อนการสอนการผันวิภัตติปัจจัยชี้กาล ซึ่งอาจสอนให้เข้าใจถึงความแตกต่างของโครงสร้างระหว่างภาษาเกาหลีกับภาษาไทยที่ส่วนหลักและส่วนขยายมีตำแหน่งที่ต่างกัน รวมไปถึงสอนให้หาคำนามหลักในประโยคให้ได้ จึงจะสามารถสร้างประโยคได้อย่างถูกต้อง

นอกจากนี้ ผู้สอนควรอธิบายให้ผู้เรียนเข้าใจเกี่ยวกับการใช้คำบ่งชี้ทางไวยากรณ์ให้ถูกต้อง เนื่องจากผู้เรียนยังขาดความรู้ในเรื่องโครงสร้างอาร์กิวเมนต์ กล่าวคือ คุณสมบัติของภาคแสดงที่ต้องการอาร์กิวเมนต์เพื่อทำให้ประโยคนั้นสมบูรณ์ เช่น ผู้สอนควรสอนเรื่องชนิดของคำที่แสดงให้เห็นว่ากริยาแสดงสภาพ เช่น เล็ก ใหญ่ สูง ต่ำ ในบางประโยคมิใช่เป็นเพียงส่วนขยายของคำนาม หากแต่เป็นภาคแสดงที่ไม่ต้องการกรรม จึงไม่สามารถเติมคำบ่งชี้กรรมได้ เป็นต้น เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจกฎทางวากยสัมพันธ์และสามารถสร้างประโยคได้ถูกต้องตามหลักไวยากรณ์

นอกจากนี้การที่ผลวิจัยแสดงให้เห็นว่าข้อผิดพลาดในการลำดับประโยคมากที่สุด ในประโยคประเภทที่ประธานของประโยคหลักเป็นกรรมของประโยคย่อย (SO) นั้น ควรศึกษาวิจัยเพิ่มเติมว่าผู้เรียนหลักเลียงโครงสร้างของภาษาที่ 2 โดยการตีความให้ประโยคง่ายลง มีเหตุอันเนื่องมาจากการขาดความรู้เรื่องความเข้าใจในชนิดของคำ และหน้าที่ของคำมาเกี่ยวข้องหรือไม่ และควรวิจัยการออกแบบแนวทางการจัดการเรียนการสอนคุณูปประโยคภาษาเกาหลีโดยใช้ความเข้าใจทางวากยสัมพันธ์เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเรื่องโครงสร้างของภาษาเกาหลีมากยิ่งขึ้น

รายการอ้างอิง

- วุฒินันท์ สีเตชะ และกิตติมา อินทร์ทรัพย์. (2561). กลวิธีการสร้างคุณูปประโยคของผู้เรียนชาวไทยที่เรียนภาษาไทย. *วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์*, 12(2), 164-179.
- Antinucci, F., Duranti, A., & Gebert, L. (1979). Relative clause structure, relative clause perception, and the change from SOV to SVO. *Cognition*, 7(2), 145-176.
- Chang, Y. F. (2004). *Second Language Relative Clause Acquisition: An Examination of Cross-Linguistic Influences*. Retrieved February 13, 2023, from <http://www.researchgate.net/publication/234586883>
- Cook, V. (1975). Strategies in the comprehension of relative clauses. *Language and Speech*, 18, 204-212.
- Dulay, H., Burt, M. & Krashen, S.D. (1982). *Language Two*. New York: Oxford University Press.
- Gass, S. (1980). An investigation of syntactic transfer in adult second language learners. In Scarcella, R.C. & Krashen, S.D. (Eds.), *Research in second language acquisition*. (pp. 132-141). Rowley, MA: Newbury House.
- Izumi, S. (2003). Processing difficulty in comprehension and production of relative clauses by learners of English as a second language. *Language Learning*. 53(2), 285-323.
- James, C. (1998). *Errors in language learning and use: Exploring error analysis*. London: Longman.
- Kesmanee, C. (2013). *숙달도에 따른 태국인 학습자의 한국어 과거 관형사형 어미 사용 양상* (석사학위논문). 이화여자대학교 교육대학원, 서울.
- Kuno, S. (1974). The position of relative clauses and conjunctions. *Linguistic Inquiry*, 5, 117-136.
- Larsen, F. D. & Long, M. H. (1991). *An Introduction to Second Language Acquisition Research*. London: Longman.
- Rattanasak, S. (2014). *Acquisition of English Non-restrictive Relative Clauses: An Interlanguage Study of Thai EFL Students* (Master's thesis). Thammasat University, Bangkok.
- Richards, J.C., (ed.). (1974). *Error analysis: Perspectives on second language acquisition*. London: Longman.
- Schachter, J. (1974). An error in error analysis. *Language Learning*, 24, 205-214.
- Suh, J. (2011). EFL Korean Learners' Use of Relative Clauses in Both Context-free and Context-rich Situations. *English Teaching*. 66(2), 189-210.
- Zhu, L. (2014). A study of syntactic transfer in relative clause learning of Chinese college English major. *Theory and Practice in Language Studies*, 4(3), 613-617.
- รัตนาทิศา พัตตานาวัณ. (2022). *태국인 한국어 학습자의 관형사절 시제 실현에 나타난 학습자언어 변이 연구* (석사학위논문). 한국학중앙연구원 한국학대학원, 경기도.

- 성지연. (2010). *한국어 학습자의 내포문 사용 오류 연구-대치 오류를 중심으로- 외국어로서의 한국어교육*, 35, 51-75.
- 성지연. (2012). *형태초점 교수를 통한 한국어 내포문 교육 연구*(박사학위논문). 고려대학교, 서울.
- 원해영. (2013). *한국어교육을 위한 기본문형 연구- 필수논항과 격표지를 중심으로- 언어과학*, 20(2), 145-168
- 이경운. (2018). *태국인 학습자의 한국어 문법 발달 특성 연구*(석사학위논문). 계명대학교 대학원, 대구.
- 장민지. (2012). *태국인 학습자의 L2, L3 언어 유형이 한국어 어순 배열에 미치는 영향*(석사학위논문). 연세대학교 교육대학원, 서울.
- 조철현. (2002). *한국어 학습자의 오류 유형 조사 연구*. 문화관광부.
- 최은지. (2022). *한국어 학습자의 관계관형절 발달에서의 평행 기능 가설과 지각 난이성 가설의 검증*. *어문논집*, 96, 253-279.
- 혁미평·홍종선. (2016). *중국인 학습자의 한국어 관형절 내포문 사용 양상 연구*. *Journal of Korean Culture*, 33, 115-148.

An Investigation into Pronunciation Deviations in German Final Sounds among Thai YouTubers Teaching German Through YouTube

Received: 18 August 2023

Revised: 29 October 2023

Accepted: 6 November 2023

Pondwanat Charoenwong^{*}Phongsakorn Jamjumrus^{**}Salisa Taeracoop Puthongsiriporn^{***}

This research study aims to examine and corroborate the hypothesis that Thai individuals encounter difficulties in accurately pronouncing certain German final consonants, particularly clusters, due to the distinct phonological functions associated with these sounds. The investigation will delve into the linguistic and phonetic aspects of both languages to explore potential underlying factors influencing this phenomenon. A comparative analysis of Thai and German phonological systems will be conducted, focusing on final consonant articulation, phonetic rules, and language-specific phonotactic constraints. The outcomes of this study enhance our comprehension of cross-linguistic speech production difficulties, revealing that Thai individuals learning German encounter challenges with specific German final sounds due to variations in the phonotactic patterns of final consonants. The finding shows that some final consonant sounds are pronounced accurately, while others, like /t^h, k^h, n, f, s, ç, x, l, st^h, nt^h, çt^h, xt^h, tʃ/, are problematic due to differences between Thai and German phonetics.

Research Article

Abstract

Keywords

final sound;
German;
interference;
interlanguage;
pronunciation

^{*} Researcher, Department of Foreign Languages, Faculty of Humanities, Kasetsart University, e-mail: Pondwanat.ch@gmail.com (corresponding author)

^{**} Lecturer, Department of Foreign Languages, Faculty of Humanities, Kasetsart University, e-mail: fhumpkj @ku.ac.th

^{***} Assistant Professor, Department of Foreign Languages, Faculty of Humanities, Kasetsart University, e-mail: salisagerman@yahoo.com

การตรวจสอบความเบี่ยงเบนของการออกเสียงตัวสะกด ของภาษาเยอรมันใน YouTubers ชาวไทยที่สอน ภาษาเยอรมันผ่าน YouTube

Received: 18 August 2023

Revised: 29 October 2023

Accepted: 6 November 2023

พรวันช เจริญวงศ์*

พงศกร แจ่มจำรัส**

ศลิษา เตรศุพ พุทธพงษ์ศิริพร***

บทความวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อตรวจสอบและยืนยันสมมติฐานที่ว่า คนไทยประสบปัญหาในการออกเสียงพยัญชนะท้ายในภาษาเยอรมันให้ถูกต้องตามหลักภาษาเยอรมันเนื่องจากเกิดการแทรกแซงจากภาษาแม่ โดยเฉพาะตัวสะกดที่มีลักษณะเป็นเสียงควบกล้ำซึ่งไม่ปรากฏในภาษาไทย ในการวิจัยนี้จะนำเสนอทฤษฎีทางภาษาศาสตร์และสัทอักษรจากทั้งสองภาษาเพื่อทำการวิเคราะห์และสำรวจปัจจัยพื้นฐานที่อาจส่งผลต่อปัญหานี้ ซึ่งจะเปรียบเทียบระบบเสียงภาษาไทยและภาษาเยอรมัน โดยเน้นไปที่การออกเสียงพยัญชนะท้าย รวมถึงระบบเสียง กฎการออกเสียง และข้อจำกัดที่เกี่ยวข้องกับการออกเสียงเฉพาะในแต่ละภาษา จากการศึกษาพบว่าคนไทยที่ใช้ภาษาเยอรมันมีปัญหาในการออกเสียงตัวสะกดเดี่ยวและตัวสะกดควบกล้ำบางเสียงในภาษาเยอรมัน โดยเฉพาะตัวสะกดที่ไม่มีปรากฏในภาษาไทย โดยเสียงเหล่านี้จะถูกแทรกแซงจากภาษาแม่ โดยการละออกหรือเบี่ยงเบนการออกเสียงให้คล้ายกับตัวสะกดในภาษาไทย ผลการศึกษาพบว่า Youtuber ทุกคนสามารถออกเสียงพยัญชนะท้ายบางเสียงได้อย่างถูกต้อง แต่บางเสียง อาทิเช่น /tʰ, kʰ, n, f, s, ʒ, x, l, stʰ, ntʰ, ʒtʰ, xtʰ, tʃ/ ยังคงเป็นปัญหาเนื่องจากความแตกต่างระหว่างสัทศาสตร์ของภาษาไทยกับภาษาเยอรมัน

บทความวิจัย

บทคัดย่อ

คำสำคัญ

เสียงพยัญชนะท้าย;
ภาษาเยอรมัน;
การแทรกแซงของภาษาแม่;
ภาษาต่างประเทศ;
การออกเสียง

* นักวิจัยปฏิบัติการสาขาวิชาภาษาเยอรมัน ภาควิชาภาษาต่างประเทศ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ติดต่อได้ที่: Pondwanat.ch@gmail.com (ผู้ประสานงานบรรณกิจ)

** อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาเยอรมัน ภาควิชาภาษาต่างประเทศ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ติดต่อได้ที่: fhumpkj@ku.ac.th

*** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาเยอรมัน ภาควิชาภาษาต่างประเทศ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ติดต่อได้ที่: salisagerman@yahoo.com

1. Introduction

German and Thai final consonants exhibit significant differences in their phonetic characteristics and usage within each language. These dissimilarities encompass the number of final consonants, the patterns of consonant combinations, and the manner of pronunciation.

In German, a wide array of final consonants exists, contrasting with the limited repertoire found in Thai. German words can conclude with various consonant sounds, whereas Thai is constrained to a more restricted set of final consonants. Additionally, German permits the occurrence of two or more consonants at the end of a word, leading to the formation of final consonant clusters, a phenomenon not typically observed in Thai. Furthermore, the enunciation of final consonants diverges between the two languages. German speakers tend to articulate final consonants with greater clarity, while Thai speakers' pronunciation of final consonants is contingent upon the phonetic context and tonal aspects. In certain instances, Thai final consonants may even be rendered silent (cf. Kanokpermpoon, 2007; Pankhuenkhat, 2009; Fuhrhop & Peters, 2013).

According to these differences, many Thais would make deviations that sometimes they cannot always articulate the foreign final sound (Attaviryanupap, 2006, p. 29). The concern lies in the fact that these mispronunciations may result in misunderstandings during conversations between Thai learners of German and native speakers. Two YouTube videos are used here as examples to illustrate this problem.

The first video is *Pad Kaprao Rezept Das Beliebteste Gericht von Thailand* (Pad Kaprao Recipe, The Most Popular Dish of Thailand) from the channel *Bangkok Fieber*, which is owned by a German and his Thai girlfriend. The girlfriend prepares Pad Kaprao, and explains the recipe in German. There are German words with different endings that she pronounces without an aspiration. For example, the German words with the final consonant /ç/: *Gericht* /gə'ʀɪçtʰ/, *nicht* /nɪçtʰ/ and *mich* /mɪç/, yet she pronounces the words /ge:ʀɪs, nɪk/ and /mɪk/. The final sound /tʰ/ in *Gericht* and *nicht* is not articulated.

In addition, the final consonant clustering, which is a phenomenon in German where two or more consonants appear at the end of a word (cf. Pompino-Marshall, 2016, p. 121), presents a challenge for her: *weiß* /vaɪstʰ/, *letzten* /lɛtstɪn/, *zuerst* /tsu'ʔe:ɛstʰ/, *schmeckt* /'ʃmɛktʰ/ and *Rindfleisch* /rɪntʰflaɪʃ/. Her pronunciation of these words is /vaɪs, lɛsten, tsu'ʔe:ɛs, 'ʃmɛk/ and /rɪnflaɪ/ respectively.

The second video is called *Thailand für zu Hause: Thaigerichte zum Nachkochen | Abenteuer Leben | Kabel Eins* (Thailand for home: Thai dishes to cook at home | Adventure life | Kabel Eins) from the German channel *Abenteuer Leben* on YouTube. The channel interviews Khun Meo, a Thai cook from Berlin, and portrays some famous Thai specialties. In the video, Khun Meo speaks German, although some words sound more like a Thai accent. The words are for example *meistens*, *gemacht*, *dunkelrot*, *natürlich*, *braucht* and *Abend*, which are usually transcribed /'maɪstɪŋs, gə'maxtʰ, 'dʊŋklʀo:tʰ, na'ty:ɛlɪç, 'braʊxtʰ/ and /'a:bɪntʰ/, although she pronounces them /'maɪstɪn, gə'mak, 'dʊŋkənro:t, na'ty:ɛlɪʃ, 'braʊ/

and /'a:bən/. The examples show that she consciously or unconsciously omits certain final and cluster sounds.

Hence, this research aims to investigate and prove the hypothesis that it is problematic for Thai people to pronounce some German final consonants correctly especially the clusters and final-obstruent devoicing because of the different phonotactic patterns of the final consonants, The results have the potential to tackle the problem of mispronunciation in Thai students learning German. If, upon obtaining the findings, it is determined that certain German final consonant sounds are causing challenges for Thai learners, it may be worth exploring the use of phonetic exercises to improve their pronunciation. In a subsequent study, the effectiveness of these exercises in assisting the learners could be evaluated.

2. Sound Systems and Relevant Related Research

As mentioned in the introduction, German and Thai have different sound systems: the number of final consonants, the combinations of final consonants and pronunciations. Therefore, the final sound systems' characteristics and structures will be described in this section. Moreover, as this research will illustrate the problem of the final sounds' pronunciation, the related research about these will also be indicated in this section.

2.1 Peculiarities of Final Sound Systems and Their Structures

According to Sapp's Introduction to German Linguistics (2019, p. 26), a traditional term for the end of a word or final consonant is when the plosives and fricatives are devoiced at the end of the word, it is called final-obstruent devoicing or terminal devoicing (Auslautverhärtung), which is found just in German but not in Thai language. German and Thai languages have both different and similar final sounds. The German final sounds contain /p^h, t^h, k^h, pf, ts, tʃ, f, s, ʃ, ç, x, m, n, ŋ, l/, which are plosive, affricate, fricative and nasal and lateral sounds. Thai language consists of nine final sounds, i.e. /p, t, k, m, n, ŋ, j, w, ʔ/. The /p, t, k, ʔ/ are plosive sounds, /m, n, ŋ/ are nasal sounds, and /j, w/ are approximant sounds. As mentioned that Thai does not have terminal devoicing, so the /p, t, k/ in Thai that appear as the final sounds are voiceless and pronounced with no audible release (Lerdpaisalwong, 2015, p. 40; Kanokpermpoon, 2007, p. 59). As shown, German has more final sounds than Thai, namely /f, s, ʃ, ç, x, l, pf, ts, tʃ/ and the cluster sounds, e.g., /st^h/ or /ft^h/ which do not exist in Thai (Wongsuriya, 2020, p. 177).

2.2 Research on The Analysis of Final Sounds

Many research studies, such as the research by Atthaphonphiphat (2015, 2017), Ketkumbonk and Woragittanont (2017), Kanokpermpoon (2007) and Schmidt (1989) found that Thai (students) as nonnative speakers normally have a problem with final consonant production in English, especially the final sounds that do not exist in Thai language. Kanokpermpoon indicates in his study that it is problematic when Thai students learn to express the sound /p, t, k/ in English final syllables because these in Thai are pronounced without any discernible release of sound.

In 2006, Attaviryanupap conducted a study on pronunciation deviations in Standard German among Thai female immigrants in German-speaking Switzerland. The study provided evidence that Thai immigrants in Switzerland encountered difficulties articulating Swiss German's final sounds. This was attributed to the fact that the German language requires an assertive and precise articulation, whereas the Thai language is characterized by a more economical articulation, influenced by linguistic habits.

Various research studies, including the works of Atthaphonphiphat (2015), Nimphaibule (1996), Rongwiriaphanich and Charunrochan (2008) and Suntornsawet (2022) have discovered that Thai learners often incorporate certain features from their native language, resulting in negative transfer. According to the definition provided by the Royal Institute (2010), negative transfer refers to the adoption of characteristics or rules from one's mother tongue into a second or target language, leading to language mistakes or inappropriate language usage (cf. Atthaphonphiphat, 2017).

Moreover, there are investigations, including the works of Yun (2011) and Smith and Peterson (2012), which found that non-native speakers, in these cases Korean and English native speakers, have faced the problem while learning German as a foreign language, whether with the pronunciation's duration of the final devoicing, e.g., the voicing contrast was maintained in terms of closure duration of the preceding consonant and duration of the preceding vowel, and with a tendency toward devoicing voiced targets in German relative to their native language productions of similar words.

3. Methodology

This research endeavor seeks to examine and substantiate the proposition that Thai individuals encounter difficulties in accurately articulating specific German final consonants, particularly clusters, primarily due to the distinctive phonological functions associated with these terminal sounds. The study aims to provide empirical evidence to support the hypothesis, illuminating the underlying factors influencing this phonological issue faced by Thai speakers when attempting to pronounce German final consonants.

3.1 Analysis Materials

This research collected pronunciation data of German final consonant sounds from 14 YouTube videos that are held by five Thai YouTubers who teach German via this online platform. Five videos are from the channel *German with Onya*, four from *ภาษาเยอรมันกับ Jacky* (German with Jacky), one from *เยอรมันกับครูโบ GERMAN AND BO*, two from *Baanpasa* and finally two from *ABC Deutsch Udon Thani ครูเป่า* (ABC German Udon Thani Teacher Pao). Based on the content observed in the videos, it can be inferred that the YouTubers exhibit a proficiency level of at least B2, as they offer instructional material at the B2 level. Their target audience primarily comprises Thai learners of German seeking to attain proficiency levels ranging from A1 to B2. The video durations vary, with some lessons spanning multiple episodes, but the average duration typically falls within the 10 to 20-minute range. The video content predominantly focuses on fundamental topics such as greetings and basic sentences commonly encountered at the A1 level, and these foundational elements are recurrently integrated into various video lessons.

The reason behind the selection of YouTubers who offer German lessons on the platform for this study lies in their unique ability to teach grammar and address pronunciation aspects, whether consciously or unconsciously. This research focuses on investigating the potential interference of the participants' mother tongue, Thai, on their German pronunciation. By limiting the selection to these specific YouTubers, the investigation aims to discern the extent to which Thai language influences the learners' pronunciation of German.

Moreover, the study deliberately excludes YouTubers who are bilingual in both Thai and German and possess native-level proficiency in both languages. This decision is motivated by the fact that such speakers are less likely to exhibit significant foreign language interference during their German pronunciation, thereby reducing the potential impact on the investigation's findings.

3.2 Data Collection and Analysis Procedure

This research is qualitatively collected by using 14 YouTube videos from five Thai YouTubers as mentioned above. During the video observation, the instructional content, encompassing vocabularies and phrases imparted by the YouTubers to their audience, has been systematically gathered and categorized based on their respective final phonetic characteristics, namely /t^h, k^h, m, n, s, ʃ, ç, x, l, st^h/ and other clusters and affricate such as /xt^h, çt^h, nʃ, ft^h, nt^h and tʃ/. Certain final sounds were omitted from the data collection process as they were not explicitly addressed or referenced in the instructional videos. Hence, these unmentioned final sounds were not included in the analysis. Subsequently, the identified words were meticulously transcribed into the International Phonetic Alphabet (IPA), and the YouTubers placed

particular emphasis on the enunciations. Instances of mispronunciations were also transcribed using the IPA notation, garnering special attention during the analysis.

The analytical framework employed in this study draws upon the prior research and books on final sounds, as elucidated earlier, along with the conceptual frameworks presented by Schmidt (1997) and Zilberman (2020) concerning second language acquisition.

4. Research Findings

Upon categorizing the course content according to its corresponding final phonetic characteristics, the outcomes (68 words) are depicted in Table 1 (cf. the last page of the research). This table showing 68 words presents the phonemes, words, their accurate IPA representations, as well as instances of mispronunciations by select YouTubers. For cases where the mispronunciation column is left blank, it signifies that the words were correctly pronounced in accordance with phonetics and phonation principles.

Based on the table's observations, it is evident that certain final sounds and clusters, specifically /m, ʃ, nst^h, ft^h, nf/, are not problematic for the YouTubers, as they pronounce them accurately. Conversely, the remaining final sounds /t^h, k^h, n, f, s, ç, x, l, st^h, nt^h, çt^h, xt^h, tʃ/ are subject to partial mispronunciations by the YouTubers. The following section provides a detailed analysis of the identified phenomena.

4.1 Plosives /t^h, k^h/

In German, the plosive final sounds consistently undergo a phenomenon known as final-obstruent devoicing, which contrasts with the absence of such devoicing in Thai. In Thai, plosive final sounds are articulated without an audible release (Kanokpermpoon, 2007, p. 59). However, it is noteworthy that not all words with /t^h, k^h/ pronounced in the videos are mispronounced, indicating the need for particular attention to be given to the aspirated /t/ sound as well. According to Kanokpermpoon (2007), native speakers of a language may find it challenging to pronounce unfamiliar sounds that do not occur naturally within their language's phonetic inventory. Hence, there is a likelihood that the sounds /t^h/ and /k^h/ in German are substituted with Thai /t̚/ and /k̚/ sounds, respectively, which are prevalent in the Thai language (Attaviriyapap, 2006, p. 21), i.e. the words *Fahrrad* and *Weg* are pronounced with an inaudible release /'fa:ɐra:t̚/ and /vɛk̚/, rather than utilizing aspiration /'fa:ɐra:t^h/ and /vɛk^h/, which is consistent with Schmidt (1997, p. 77) who provides supporting evidence for this phenomenon that phonetic interference influences the pronunciation of a foreign language through the phonetic inventory and habits of pronunciation in the native language.

4.2 Nasal /n/

The observation that the YouTubers encounter difficulties with the final sound /n/, despite its existence as a final consonant in Thai, is intriguing. A more in-depth examination of words featuring the final sound /n/ reveals that the issue originates from the vowels. The majority of words with /n/ as a final sound in the videos are pronounced accurately, with the exception of the final consonant <n> following the vowels /aɪ̯/ and /ɔ̯y/, which presents difficulties for some individual subjects. These similar vowels also exist in the Thai language, but Thais are accustomed to pronouncing /aːj/ and /ɔːj/, as /j/ in Thai represents a semivowel or approximant, after which no other final consonants follow. Consequently, when words like *mein*, *nein*, *neun*, and *Freundin* are pronounced, many Thais, and consequently some YouTubers, transfer this rule from the Thai language to German, resulting in the omission of final consonants. These words are then pronounced by the YouTubers as /maɪ̯, naɪ̯, nɔ̯y/ and /'frɔ̯y.dɪn/, instead of /maɪ̯n, naɪ̯n, nɔ̯yn/ and /'frɔ̯yn.dɪn/, respectively, leading to deviations from the standard pronunciation.

4.3 Fricatives /f, s, ç, x/

The absence of final fricatives in the Thai language is the underlying reason why Thai learners might encounter problems in pronouncing German fricatives.

The voiceless fricative sound /f/ occurs exclusively in Thai initial consonants, making it challenging for Thais to pronounce. Table 1 illustrates the substitution of /p/ for /f/ in the word *Chef*, which ideally should be pronounced as /ʃɛf/ but is pronounced as /ʃɛp̚/ instead. As in Thai, when the letters <f> or <ฟ> appear in the final position, they are pronounced as /p̚/ (cf. Attaviryanupap, 2006, p. 26; Lerdpaisalwong, 2015, p. 70). According to Atthaphonphiphat (2017, p. 188), the sound /f/ shares the same place of articulation on the lips as /p/, and her findings align with Schmidt's observations in the Plosive section, indicating that the erroneous pronunciation of a foreign language can be attributed to the influence of the speaker's mother tongue. Kanokpermpoon (2007) corroborates this observation, providing evidence that Thai learners tend to substitute the final voiceless fricatives with their corresponding Thai finals or omit them altogether.

Nonetheless, as depicted in Table 1, a substantial number of gathered words with /f/ as the final sound are accurately pronounced. This could be attributed to the fact that /f/ as a final sound bears similarity to English pronunciation, and the majority of Thais are acquainted with it, enabling them to articulate it correctly (cf. Atthaphonphiphat, 2017). According to Zilberman (2020), learning a foreign language becomes more challenging for individuals over the age of 18 compared to children and adolescents, approximately under 12 years old, due to the latter's ability to acquire a foreign language akin to their native language. Conversely, adults encounter difficulties in language learning as they have already formed strong habits with their first language, leading to a blending of both languages, native and foreign,

as their speech apparatus is firmly established with the native language. Furthermore, despite the absence of /f/ as a final sound in the Thai language, /f/ does exist as an initial sound in the form of a voiceless labiodental fricative. When Thais articulate words with /f/ at the beginning, they produce /f/ by constricting their upper and lower lips to initiate the breath flow, which is combined with vowels and/or final consonants. Consequently, it can be posited that this flow of breath might also be employed by Thais as a method to pronounce a final sound in certain instances.

/s/ refers to a voiceless fricative sound. Although Thai does have /s/, it only appears in the onset position, not in the coda position (cf. Pankhuenkhat, 2009, p. 32). However, a problem arises when /s/ is a final consonant of a primary noun. For instance, in the word *ein bisschen* /aɪn bɪʃən/, a YouTuber pronounces it as /aɪn bɪʃən/. In this case, /s/ changes to /t/, and /ç/ changes to /ʃ/. The reason behind this is that /s/ and /t/ share the same place of articulation, namely alveolar, while /ç/ and /ʃ/ share the same manner of articulation, namely fricative (Fuhrhop & Peters, 2013, p. 32). Furthermore, this phenomenon aligns with the discovery made by Attaviriyapap (2006), wherein the absence of the fricative /s/ at the end of a syllable in Thai leads to variations in the final sound of these consonants. In place of a fricative, a stop sound is utilized. Hence, such a phenomenon can occur. Another reason lies in the YouTuber's incorrect syllable segmentation, where *ein bisschen* is segmented as *ein bis-schen* instead of *ein bisschen*, an error that non-native speakers would not typically make.

In addition to the aforementioned /s/ and /t/ characteristics, it is also worth noting that the Thai script <s> is usually realized as <ซ, ส, ศ, and ษ> in the onset position. However, in the coda position, they are pronounced as an unaspirated /t/. Therefore, it is also observed in the instructional videos that the same YouTuber, when pronouncing the word *was*, he/she does not articulate the /s/ at the end, but rather pronounces it like /t/, as /vat/ instead of /vas/.

Nevertheless, according to Atthaphonphiphat (2017), the final consonant sound /s/ in the English language was correctly pronounced by the sample students. As the final sound /s/ in both English and German does not vary, it is conceivable that Thai learners, who are already acquainted with the final sound /s/ (not present in the Thai language), experience fewer mispronunciations compared to correct pronunciations.

/ç/ and /x/ represent a significant problem for Thai learners of German, as they are unfamiliar coda sounds that do not exist in either Thai or English. The articulation of these fricatives involves creating a narrow space between the upper front of the tongue and the front of the palate.

A sound in Thai that closely resembles /ç/ and /x/ is /k/. The reasons supported by evidence are twofold: first, /ç/ and /x/ exhibit the same manner of articulation, namely fricative; and second, /x/, /g/ and /k/ share the same place of articulation, namely velar (cf. Attaviriyapap, 2006, p. 26). This can be observed, e.g., when the suffix <-ig> is pronounced as /Ik/ instead of /Iç/ by some YouTubers due to the similar orthography of the final consonant. Examples include *Ledig*, *Lustig*, *Schwierig* and *König*, which

are articulated as /'le:diç, 'lʊstiç, 'ʃvi:riç/ and /'kø:niç/, respectively. Approximately 80% of the YouTubers pronounce these words as /'le:di:k, 'lʊsti:k, 'ʃvi:ri:k/ and /'kø:ni:k/, substituting /k/ for /ç/ when they encounter <g> in the spelling. Additionally, the word *Loch* is pronounced as /lɔk/ instead of /lɔx/. However, the words ending with <-ich>, such as *Mich*, *Männlich* and *Dich* and are pronounced effortlessly in the videos. While this conclusion cannot be definitively established within the scope of this study, it appears plausible, particularly considering that words with <-ich> could be categorized as common and utilized in the everyday life of the YouTubers.

However, the dialect or other phonetic/phonological patterns play an essential role in pronouncing final sounds (cf. Smith & Petersons, 2012, p. 139). In various German dialects, such as East Central German, West Central German, Eastern Low German, and East German dialects or in other German-speaking countries, the German final syllables <-ig> and <-ich> can be pronounced as /ɪk/ or /ɪf/. It is possible that certain YouTubers use dialectal pronunciations in the videos. There is a potential for certain YouTubers to inadvertently introduce elements of their regional dialect while instructing standard German.

4.4 Lateral /l/

As asserted by Attaviriyapap (2006), Kanokpermpoon (2007) and Lerdpaisalwong (2015) the final consonant /l/ in the Thai language is prone to be replaced by /n/ or /w/, which corresponds to the mispronunciations of certain words with the final sound /l/ in Table 1. Three mispronounced words, namely *Fußball* /'fu:s,ball/, *Mal* /ma:l/ and *Unterhaltung* /ʊntɐ'haltʊŋ/, are pronounced with Thai /n/ and /w/ (sometimes German /ʊ/) as /'fu:s,ban, māw, ʊntɐ'hāwtʊŋ or ʊntɐ'haʊtʊŋ/ respectively. When /w/ occurs as a final sound, it is realized as a velar semi-vowel rather than a bilabial, leading to its pronunciation resembling the vowel /ʊ, u/. Additionally, the substitution of /n/ is clearly attributed to the influence of the native language.

4.5 The cluster /st^h/

Lerdpaisalwong (2015) stated that consonant clusters in the coda position are not permitted in the Thai language, although Thai exhibits a wealth of initial consonant clusters. Consequently, it becomes uncharted territory for Thai individuals to enunciate these clusters as final sounds. The cluster most frequently encountered across all videos is /st^h/, along with other clusters culminating in /st^h/, such as /ŋst^h, nst^h, pst^h, çst^h, xst^h/. Potential explanations for the deviation observed in this cluster encompass the omission of /t^h/, occasional omission of /s/ with only /t^h/ remaining, and when the cluster encompasses multiple consonants, either one of these consonants or /st^h/ itself may be omitted. The terms *Angst* /aŋst^h/, *Kochst* /kɔxst^h/, *Lasst* /last^h/, *Musst* /mʊst^h/, *Sonst* /zɔnst^h/ and *Sprichst* /ʃpɪçst^h/ exhibit pronunciations of /aŋk^h or aŋs, kɔx, las, mʊs, zɔns or zɔnt^h, ʃpɪtst^h/ respectively, as presented in Table 1.

The occurrence of the /st^h/ cluster at the word's final position presents a difficulty due to the necessitated rapid and accurate coordination of the tongue, lips, and vocal tract during the transition from /s/ to /t^h/. This intricate process is further complicated by the distinct nature of the /s/ sound, characterized as a fricative with a continuous airflow, and the /t^h/ sound, a plosive involving a sudden release of airflow. The successful execution of this transition requires meticulous timing and muscular control, potentially causing issues for certain YouTubers and Thai speakers. Occasionally, the problem becomes more intricate when faced with clusters featuring more than two consonants. In such scenarios, there is a heightened level of complexity. Either the /s/ or /t^h/ sound may be omitted, or conceivably, both, while the remaining consonants within the cluster are generally retained.

4.6 Other clusters /nt^h, çt^h, xt^h/ and Affricate /tʃ/

In addition to the previously discussed /st^h/ cluster, other problematic clusters and affricate exist for the YouTubers, namely /nt^h, çt^h, xt^h, tʃ/. These consonants represent a problem due to the intricate articulatory demands involved, which are unfamiliar to speakers of Thai.

Commencing with the /nt/ or /nt^h/ cluster, the transition from the nasal sound /n/ to the voiceless plosive sound /t/ necessitates a swift shift in articulation. The nasal sound involves airflow through the nose, while the plosive sound mandates a sudden release of airflow. Achieving the coordination of these transitions demands precise control over tongue and airflow, a complexity that proves challenging for Thai speakers (cf. Côté, 2004). This results in mispronunciations such as *Abend* /'a.bɛnt^h/ and *Kenntnisse* /'kɛntɪsə/ being rendered as /'a:bɛ/ and /'kɛɪsə/, respectively.

Moving on to /çt^h, xt^h, tʃ/ clusters that cause the same problem for Thai learners of German, which is that each of these three combinations of consonants contains one fricative and one plosive.

The /çt^h/ and /xt^h/ clusters involve transitioning from the voiceless fricative sound /ç/ and /x/ to the voiceless plosive sound /t/, each requiring specific articulatory mechanisms. /ç/ involves constricting airstream between the back of the tongue and the velum (Palatal), generating a fricative sound, and /x/ entails constriction at the back of the oral cavity (Velar), creating a fricative sound through a narrow opening, while /t/ necessitates the blocking and rapid release of airflow (Alveolar), leading to a short explosive sound. The complexity lies in precise and swift coordination for a smooth /ç/ to /t/ and /x/ to /t/ transition, demanding intricate position of tongue, airstream, and rhythm (cf. Wright, 1996). This intricate coordination causes troubles for Thai speakers, resulting in mispronunciations of words with /çt^h/ like *Nicht* /niçt^h/, *Schlecht* /ʃɛçt^h/, and *Spricht* /ʃpɪçt^h/, often pronounced as /nakt^h, niç or nit^h, ʃpɪt^h/, respectively, and for /xt^h/ is *Acht* /axt^h/ as /ax/.

Lastly is the affricate /tʃ/. Concerning Thai phonetics, the repertoire of available affricates consists of just two: the voiceless aspirated alveolo-palatal affricate /tʃ^h/ and the voiceless unaspirated alveolo-

palatal affricate /tʃ/ (Kanokpermpoon, 2007, p. 63). However, in German, there are four affricates: /ts/ as in *Zeit*, /tʃ/ as in *Deutsch*, /pf/ as in *Apfel* and /dʒ/ as in *Gin* (cf. Attaviryanupap, 2006, p. 19).

This affricate involves transitioning from a voiceless plosive sound /t/ to a voiceless postalveolar fricative sound /ʃ/. The /t/ sound entails blocking and abrupt release of airflow (Alveolar) as indicated above, while the /ʃ/ sound requires constriction with the tongue near the postalveolar region (Palatal), producing a fricative sound. The difficulty arises from the swift and precise coordination necessary to transition from /t/ to /ʃ/, involving intricate manipulation of the tongue, lips, and airstream, which are similar to other cluster problems indicated above. This complexity results in mispronunciations like /dɔʏʃ/ for the word *Deutsch*, which is typically articulated as /dɔʏtʃ/.

5. Closing

The findings outlined above emphasize the potential discrepancies in pronunciation among Thai YouTubers who create German learning content on the platform. These deviations can be attributed to phonetic interference resulting from native pronunciation habits, particularly concerning the examined final consonant sounds.

The hypothesis can now be substantiated, indicating that while certain YouTubers may face problems in correctly pronouncing German final sounds, this issue does not necessarily happen with all of the sounds. The research outcomes distinctly reveal that specific final sounds, namely those ending in /m, ʃ, nstʰ, ftʰ, nʃ/, do not pose difficulties for the YouTubers. However, certain speakers encounter issues with particular final sounds, such as /tʰ, kʰ, n, f, s, ʒ, x, l, stʰ, ntʰ, ʒtʰ, xtʰ, tʃ/ due to the distinct phonetic patterns of final consonants in Thai and German. Notably, the absence of final-obstruent devoicing and syllable codas in the Thai language, unlike German, can account for these difficulties, prompting Thais to omit or substitute the devoicing.

Moreover, the research emphasizes that while the YouTubers are teaching German, problems also stem from the diversity of German pronunciation due to language strategies and habits. Thus, they should be cognizant of the German variety they address in their videos, whether they are dialectal or standardized German. If they regularly employ dialect in their everyday speech, they may be conscious of this and exercise caution when teaching, as they are expected to adhere to standard German in their instructional videos, particularly since they are catering to students preparing for examinations.

Following the acquisition of the findings, if it is determined that certain German final consonant sounds pose challenges for Thai learners, it may be feasible to offer them phonetic exercises for practicing pronunciation. Subsequently, it can be assessed whether these exercises are effective in improving their pronunciation.

Moreover, given that certain final sounds like /m, ʃ, nstʰ, ftʰ, nʃ/ pose no obstacles to the YouTubers' pronunciation, it becomes a compelling avenue of inquiry for future research to delve into the reasons underlying this phenomenon.

Table 1:

The transcripts of spoken words from the videos

Phonemes	Words	IPA	Mispronunciations
/tʰ/	Deutschland Fahrrad (Es) geht kaputt Ort Rad	/ˈdɔɪtʃ.lantʰ/ /ˈfa:ɐra:tʰ/ /ˈge:tʰ/ /kaˈputʰ/ /ɔrtʰ/ /ra:tʰ/	/ˈfa:ɐra:tʰ/
/kʰ/	Sonntag weg (Adv.) Zug	/ˈzɔn.ta:kʰ/ /vɛkʰ/ /tsu:k/	/vɛkʰ/
/m/	angenehm am Problem warum	/ˈʔangə.ne:m/ /am/ /proˈble:m/ /vaˈrʊm/	
/n/	(Ich) bin Freundin mein nein neun schön sehen wann	/bɪn/ /ˈfrɔ̃yn.dɪn/ /maɪn/ /naɪn/ /nɔ̃yn/ /ʃø:n/ /ˈze:ən/ /van/	/ˈfrɔ̃y.dɪn/ /maɪ/ /naɪ/ /nɔ̃y/
/f/	Beruf Chef Ruf ... an! schlaf	/bəˈru:f/ /ʃɛf/ /ru:f ... an/ /ʃla:f/	/ʃɛpʰ/
/s/	das ein bisschen Haus uns	/das/ /aɪn bɪʃçən/ /haʊs/ /ʊns/	/aɪn bɪtʰʃən/

Phonemes	Words	IPA	Mispronunciations
	was	/vas/	/vat̪/
/f/	Fisch sympathisch thailändisch	/fɪʃ/ /zymˈpa:ɪʃ/ /ˈtai̯lɛndɪʃ/	
/ç/	dich König ledig lustig	/dɪç/ /ˈkø:nɪç/ /ˈle:dɪç/ /ˈlustɪç/	/ˈkø:nɪk/ /ˈle:dɪk/ /ˈlustɪk/
/ç/	mich männlich schwierig	/mɪç/ /ˈmɛnɪç/ /ˈʃvi:ɾɪç/	/ˈʃvi:ɾɪk/
/x/	Buch Loch nach	/bu:x/ /lɔx/ /na:x/	/lɔk/
/l/	Fußball (Ich) halte mal Müll Unterhaltung	/ˈfu:sˌbal/ /ˈhaltə/ /ma:l/ /mʏl/ /ʊntɐˈhaltʊŋ/	/ˈfu:sˌban/ /māw/ /ʊntɐˈhāwtʊŋ/ /ʊntɐˈhautʊŋ/
/stʰ/ and other clusters with /stʰ/ at the end	Angst (Du) bist Dienst (Du) kochst (Du) lasst (Du) musst Obst sonst (Du) sprichst	/aŋstʰ/ /bɪstʰ/ /di:nstʰ/ /kɔxstʰ/ /lastʰ/ /mʊstʰ/ /ɔpstʰ/ /zɔnstʰ/ /ʃpɪçstʰ/	/aŋkʰ/, /aŋs/ /kɔx/ /las/ /mʊs/ /zɔns/, /zɔntʰ/ /ʃpɪtstʰ/
Other clusters	Abend Acht Deutsch Heft Kenntnisse Kind	/ˈa:bntʰ/ /axtʰ/ /dɔytʃ/ /heftʰ/ /ˈkɛntnɪsə/ /kɪntʰ/	/ˈa:bn̩/ /ax/ /dɔytʃ/ /ˈkɛnɪsə/

Phonemes	Words	IPA	Mispronunciations
	Mensch	/mɛnʃ/	
	Nacht	/naxt/	
	nicht	/niçt ^h /	/nakt ^h /
	schlecht	/ʃɛçt ^h /	/niç/, /nit ^h /
	(Er) spricht	/ʃpɛɪçt ^h /	/ʃpɛɪt ^h /

References

- ภาษาเยอรมันกับ Jacky. (2020. January 8). 20 ประโยคภาษาเยอรมัน | เรียนภาษาเยอรมันพื้นฐาน.
[YouTube Video]. <https://youtu.be/mTn-if6JYcA>.
- ภาษาเยอรมันกับ Jacky. (2019. October 14). 50 ประโยคภาษาเยอรมัน | ภาษาเยอรมันที่ใช้ทุกวัน | ภาษาเยอรมันในชีวิตประจำวัน. [YouTube Video]. <https://youtu.be/s-PXKlig2-U>.
- ภาษาเยอรมันกับ Jacky. (2019. September 16). ข้อสอบพูด A1 ส่วนที่ 1 การแนะนำตัว | เรียนภาษาเยอรมัน.
[YouTube Video]. <https://youtu.be/yhFV23vzsak>.
- ภาษาเยอรมันกับ Jacky. (2019. September 19). ข้อสอบพูด A1 ส่วนที่ 2 | เรียนภาษาเยอรมัน | ข้อสอบภาษาเยอรมัน.
[YouTube Video]. <https://youtu.be/5XYFBWp8F1g>.
- เยอรมันกับครูโบ GERMAN AND BO. (2021. February 3). 10 คำถามภาษาเยอรมันเบื้องต้น A1 ง่ายๆ ไปช้าๆ - Basic GERMAN A1. [YouTube Video]. https://youtu.be/JVmeP_3Jhg.
- Abenteuer Leben. (2019. September 28). Thailand für zu Hause: Thaigerichte zum Nachkochen | Abenteuer Leben | Kabel Eins. [YouTube Video]. <https://youtu.be/NK5YGYOe6RI>.
- ABC Deutsch Udon Thani ครูเป่า. (2020, April 6). เรียนภาษาเยอรมันตอนที่ 1 (พยัญชนะ และ สระ).
[YouTube Video]. <https://youtu.be/UO3gyyXFAEE>.
- ABC Deutsch Udon Thani ครูเป่า. (2020, April 13). เรียนภาษาเยอรมันตอนที่ 3 (ประโยคบอกเล่า). [YouTube Video].
<https://youtu.be/E-pDw7CHws8>.
- Attaviryanupap, K. (2006). Ausspracheabweichungen im Hochdeutsch thailändischer Immigrantinnen in der Deutschschweiz. *Linguistik Online*, 26(1). <https://doi.org/10.13092/lo.26.619>.
- Atthaphonphiphat, S. (2015). Error Analysis in English Essay Writing of Surattani Rajabhat University's Students with Different English Language Experiences. *Journal of Humanities and Social Sciences, Surattani Rajabhat University*, 7(1), 25-52.
- Atthaphonphiphat, S. C. (2017). The Production and Perception for English Final Consonant Sounds of Thai Students. *International Conference on Language, Innovation, Culture & Education*, 8(1), 182-191.
- Baanpasa. (2019. September 12). เรียนภาษาเยอรมัน สำหรับผู้เริ่มต้น A B C. [YouTube Video].
<https://youtu.be/8ZDCF3PVTLO>.
- Baanpasa. (2021. March 15). เฉลยข้อสอบ ความถนัดทางภาษาเยอรมัน (PAT7.2) EP.02. [YouTube Video].
<https://youtu.be/SRooMO1qvE0>.

- Bangkok Fieber. (2021. February 19). *Pad Kaprao Rezept Das Beliebteste Gericht von Thailand*.
[YouTube Video]. <https://youtu.be/0x0U0iKhZ7Q>.
- Côté, M. (2004). Consonant cluster simplification in Québec French. *Probus*, 16(2), 151-201.
<https://doi.org/10.1515/prbs.2004.16.2.151>.
- Fuhrhop, N. & Peters, J. (2013). *Einführung in die Phonologie und Graphematik*. Stuttgart: J.B. Metzler.
- German with Onya. (2019. October 10). ตอนที่ 1 หัดพูดเยอรมัน สำหรับคนไม่มีพื้นฐาน. [YouTube Video].
<https://youtu.be/1DrqFmN9LCM>.
- German with Onya. (2019. October 27). ตอนที่ 2 หัดพูดเยอรมัน สำหรับคนไม่มีพื้นฐาน. [YouTube Video].
<https://youtu.be/O3URCXpKDPs>.
- German with Onya. (2019. November 6). ตอนที่ 3 หัดพูดเยอรมัน สำหรับคนไม่มีพื้นฐาน. [YouTube Video].
<https://youtu.be/oNvBTKi5TQ>.
- German with Onya. (2019. December 11). ตอนที่ 4 หัดพูดเยอรมัน สำหรับคนไม่มีพื้นฐาน. [YouTube Video].
<https://youtu.be/qhoOzG3QP5I>.
- German with Onya. (2020. January 30). ตอนที่ 5 หัดพูดเยอรมัน สำหรับคนไม่มีพื้นฐาน. [YouTube Video].
https://youtu.be/87_KP_wkVkQ.
- Kanokpermpoon, M. (2007). Thai and English Consonantal Sounds: A Problem or a Potential for EFL Learning?.
ABAC Journal, 27(1), 57-66.
- Ketkumbonk, A. & Woragittanont, I. (2017). The Ability of Thai Students from Different English Proficiencies In
Recognizing English Final Consonant Sounds. *Sakon Nakhon Graduate Studies Journal*, 14(64), 23-30.
- Lerdpaisalwong, S. (2015). Perception Training of Thai Learners: American English Consonants and Vowels.
Theses and Dissertations. University of Wisconsin-Milwaukee. <https://dc.uwm.edu/etd/1009>.
- Nimphaibule, S. (1996). *Variation of Thai Air Hostesses' Pronunciation of the Final Consonants /f/, /dʒ/, /ʃ/ in
English Words*. Master Degree Thesis, Linguistics Department, Faculty of Arts,
Chulalongkorn University.
- Pankhuenkhat, R. (2009). *ภาษาศาสตร์ภาษาไทย / Thai Linguistics*. Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Pompino-Marschall, B. (2016). Cluster. In H. Glück und M. Rödel (eds.), *Metzler Lexikon Sprache*.
Stuttgart: J.B. Metzler.
- Rongwiriaphanich, H & Charunrochan, J. (2008). Variation of /v/ in Syllable Initial and Syllable Final Positions of
English Words According to Style and English- Languange Experience of Thai Students.
Rajabhat Maha Sarakham University Journal. 2(3), 45-54.
- Sapp, C. D. (2019). *Einführung in die deutsche Linguistik / Introduction to German Linguistics, Textbooks and
Open Educational Resources*. 28.6.2022. Retrieved from <https://egroove.olemiss.edu/open/1>.
- Schmidt, A. (1997). *Kollektive Zweisprachigkeit in einsprachiger Umgebung - eine wolgadeutsche Sprachinsel in
Argentinien*. Kiel: Westensee.
- Schmidt, A. M. (1989). Aspects of Final Consonant Production in American English by Nonnative Speakers.
Phonetica, 46(4), 169-180. <https://doi.org/10.1159/000261841>.
- Smith, B. L. & Peterson, E. A. (2012). Native English speakers learning German as a second language:
Devoicing of final voiced stop targets. *Journal of Phonetics*, 40(1), 129–140.
<https://doi.org/10.1016/j.wocn.2011.09.004>.
- Suntornsawet, J. (2022). A Systemic Review of Thai-Accented English Phonology. *PASAA*, 63(1), 348-370.

- The Royal Institute. (2010). *Lexical in Linguistics Dictionary (Applied Linguistics)*. Bangkok: The Royal Institute.
- Wongsuriya, P. (2020). Improving the Thai Students Ability in English Pronunciation Through Mobile Application. *Educational Research Review*, 15(4), 175-185. <https://www.semanticscholar.org/paper/Improving-the-Thai-students-ability-in-English-Wongsuriya/a2c5e4d7df597ca7fc7aa49e8f78306252940f0a>.
- Wright, R. A. (1996). *Consonant clusters and cue preservation in Tsou*. Unpublished Ph.D. dissertation, University of California, Los Angeles.
- Yun, G. (2011). The Production of German Final Devoicing by Korean Speakers. *ไวยากรณ์*, 36(4), 979-1013.
- Zilberman, A. (2020). *How to overcome the habit of translating into the native language when learning a second language?*, Retrieved from <https://www.linkedin.com/pulse/how-overcome-habit-translating-native-language-when-zilberman-ph-d>.

การบริหารองค์กรสหภาพพระธรรมทูตไทยในทวีปยุโรป*

Received: 13 August 2021

Revised: 12 October 2021

Accepted: 20 July 2023

พระมหานงค์ อับไพ**

การศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารองค์กรสหภาพพระธรรมทูตไทยในทวีปยุโรป เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์การวิจัยดังนี้ 1. เพื่อศึกษานโยบายและยุทธศาสตร์การบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของสหภาพพระธรรมทูตไทยในทวีปยุโรป 2. เพื่อศึกษาวิเคราะห์รูปแบบการบริหารองค์กรสหภาพพระธรรมทูตไทยในทวีปยุโรป 3. เพื่อเสนอแนะรูปแบบการบริหารองค์กรสหภาพพระธรรมทูตไทยในทวีปยุโรปที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในสังคมปัจจุบัน โดยใช้การวิจัยเอกสาร (Documentary research) อาศัยข้อมูลจากพระไตรปิฎกและเอกสารต่างๆ ร่วมกับการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้อง 25 รูป วิเคราะห์ข้อมูล จัดการสนทนากลุ่ม (Focus Group) 12 รูป และสรุปผลจากการศึกษาพบว่า

1. นโยบายและยุทธศาสตร์การบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสหภาพยุโรปนั้น ในภาพรวมมีขอบเขตที่กว้างและครอบคลุมการทำงานในทุกด้าน ทั้งการสร้างสัมพันธ์ภาพกับองค์กรต่างๆ การส่งเสริมสนับสนุนพระธรรมทูตในด้านการศึกษา อย่างไรก็ตาม ต้องเพิ่มเติมนโยบายและยุทธศาสตร์แนวทางการเผยแผ่ให้มีแนวทางปฏิบัติที่เป็นมาตรฐานชัดเจนสามารถกำกับดูแลทุกวัดให้ดำเนินการไปในทิศทางเดียวกันได้และนโยบายด้านการสร้างศรัทธาใหม่ให้เกิดขึ้นกับคนท้องถิ่น

2. รูปแบบการบริหารองค์กรสหภาพพระธรรมทูตไทยในทวีปยุโรป จุดอ่อนคือ องค์กรพระธรรมทูตไม่มีนโยบายและยุทธศาสตร์ที่ชัดเจน ภายในองค์กรไม่มีแผนปฏิบัติงานที่ชัดเจน และศักยภาพพระธรรมทูตเป็นอุปสรรคต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา จุดแข็งคือ มีการบริหารงานองค์กรผ่านการเลือกตั้งตามระบบประชาธิปไตยซึ่งเป็นลักษณะเด่น โดยมีการแบ่งเป็นเขต

บทความวิจัย

บทคัดย่อ

คำสำคัญ

พระธรรมทูต;
สหภาพพระธรรมทูตไทย
ในทวีปยุโรป;
องค์กรสงฆ์;
วัดไทยในต่างประเทศ

* บทความจากงานวิจัยเรื่อง “การบริหารองค์กรสหภาพพระธรรมทูตไทยในทวีปยุโรป” ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ประจำปีงบประมาณ 2560 งานวิจัยเสร็จสมบูรณ์เมื่อเดือนมีนาคม 2563

** อาจารย์ประจำวิทยาลัยพระธรรมทูต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ติดต่อได้ที่ abpai.nong@gmail.com

การปกครองที่ชัดเจน ส่งผลให้ระบบการบริหารงานมีความเข้มแข็ง มีการทำงานร่วมกันในองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นจุดศูนย์กลางในการรวมกลุ่มพระธรรมทูต โอกาสคือ หากการบริหารองค์กรเป็นไปด้วยดี จะนำไปสู่ความมั่นคง กลมเกลียว ความเข้าใจ และเกิดประโยชน์ทั้งแก่พระพุทธรศาสนาและพุทธศาสนิกชน ส่วนอุปสรรคคือการขาดแคลนบุคลากร ขาดงบประมาณ ขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานราชการในประเทศไทย และสภาพสังคมพหุวัฒนธรรมในต่างประเทศส่งผลต่อประสิทธิภาพในการเผยแผ่พระพุทธรศาสนาของพระธรรมทูต

3. รูปแบบการบริหารองค์กรสหภาพพระธรรมทูตไทยในทวีปยุโรปในอนาคต องค์กรพระธรรมทูตต้องมีนโยบายและยุทธศาสตร์ในการบริหารงานที่ชัดเจน นโยบายในการเผยแผ่ต้องเป็นไปในแนวทางเดียวกัน การกำหนดบทบาทและหน้าที่ของคณะกรรมการบริหารต้องมีอำนาจหน้าที่และบทบาทที่ชัดเจน ต้องให้พระธรรมทูตทุกรูปทุกประเทศได้มีส่วนร่วมในการทำงานแบบบูรณาการร่วมกัน และการจัดสัมมนาเพื่อระดมความคิดเห็นจากพระธรรมทูตทุกรุ่นทุกรูป เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารงานและส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธรศาสนาให้มีความมั่นคงสืบไป

The Union of Thai Sanghas in Europe Management *

Received: 13 August 2021

Revised: 12 October 2021

Accepted: 20 July 2023

Phramaha Nong Abpai^{**}

This qualitative study purposes to study about policy and strategy in terms of propagation management of Buddhism by the Union of Thai Sanghas in Europe, analyze the management model of The Union of Thai Sanghas in Europe, and give advice about a new management model that conforms with the current social change. There are three methods that are used in this study. They are documentary research from Tripitaka and other documents, in-depth interviews from 25 savants, and focus group analysis from 12 savants. The results show that management policy and strategy of propagation of Buddhism in European Union is extensive in all fields under the law of Thai clergy, particularly in making relationships with other organizations and encouraging education of Thai Sanghas. However, they should have standardized policy and approach for regulating all temples. In the case of the management model of the Union of Thai Sanghas in Europe, Thai Sanghas do not understand policy and strategy. The action plan of the Union is not clear. Thai Sanghas do not have enough potential. These are weaknesses of the Union management model. On the other side, the strengths are clear administrative districts, being the hubs for groups of Thai Sanghas. These empower the management system and facilitate efficient coordination. Moreover, good management leads to stability, harmony, understanding and benefits in Buddhism, and among Buddhist monks and Buddhists. Nevertheless, there are many threats for efficient propagation of Buddhism such as a lack of human resources, budget, and support from Thai public agency and different cultures. The last aspect concerns the new management model of the Union of Thai Sanghas in the future. The Union should

Research Article

Abstract

Keywords

Dhammaduta;
The Union of Thai Sanghas
in Europe;
Sanghas Organization;
Thai temple in oversea

* Research article on "The Union of Thai Sanghas in Europe Management" received research funding by The Buddhist Research Institute Mahachulalongkornrajavidyalaya University, year 2017. Research was completed in March 2020.

** Lecturer, Dhammaduta College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, e-mail: abpai.nong@gmail.com

determine explicitly policy and strategy as well as use the same approach for propagation of Buddhism, including the role and duty of Board. Furthermore, Thai Sanghas in all countries should do the work in conjunction with each other, and organize public hearing meeting to receive suggestions from all generations of Sanghas, with the objective to enhance efficiency of management and stability of propagation of Buddhism.

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

หลักธรรมคำสั่งสอนทางพระพุทธศาสนามีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาสังคมและประเทศชาติ ส่วนการบริหารกิจการพระพุทธศาสนาก็มีความสำคัญเช่นกัน เพราะพระสงฆ์ต้องทำหน้าที่ทั้งงานเผยแผ่และงานบริหาร การบริหารกิจการพระพุทธศาสนาในอดีตนั้นเป็นหน้าที่ของคณะสงฆ์ตามพุทธบัญญัติ แต่เมื่อเวลาผ่านไป เนื่องจากอาณาจักรและศาสนจักรต้องประสานร่วมมือกันในการพัฒนาสังคมเพื่อความมั่นคงของประเทศชาติ รัฐบาลในฐานะผู้รับสนองพระราชภาระของพระมหากษัตริย์จึงเข้าไปมีส่วนร่วมในการบริหารกิจการทางศาสนา ตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัยและกรุงศรีอยุธยา จนถึงกรุงรัตนโกสินทร์ ใน พ.ศ. 2545 ได้มีการแบ่งส่วนราชการกรมการศาสนาเดิมออกเป็น 2 หน่วยงาน คือ กรมการศาสนา สังกัดกระทรวงวัฒนธรรม และสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเป็นหน่วยงานที่ขึ้นตรงต่อนายกรัฐมนตรี ดังปรากฏอยู่ทุกวันนี้ (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2560) และงานด้านเผยแผ่พระพุทธศาสนามีทั้งงานเผยแผ่ในประเทศและต่างประเทศ โดยพระธรรมทูตสายต่างประเทศเมื่อไปอยู่รวมกันในแต่ละประเทศเป็นคณะมากขึ้น จึงมีการจดทะเบียนจัดตั้งองค์กรพระธรรมทูตขึ้นในประเทศนั้นๆ เพื่อดูแลและช่วยเหลือคณะสงฆ์ในต่างประเทศ ภายใต้การกำกับดูแลของสำนักงานกำกับดูแลพระธรรมทูตไปต่างประเทศ และมหาเถรสมาคม

งานพระธรรมทูตสายต่างประเทศได้เริ่มขึ้นตั้งแต่ พ.ศ. 2507 จนถึงปัจจุบัน และได้ขยายการเผยแผ่ไปทั่วโลก ปัจจุบันมีวัดไทยในต่างประเทศมากกว่า 300 วัด ใน 26 ประเทศทั่วโลก และมีแนวโน้มจะเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ สะท้อนให้เห็นว่างานพระธรรมทูตมีความสำคัญยิ่งและได้รับการสืบทอดมาตลอดตั้งแต่สมัยพุทธกาลจนถึงปัจจุบัน พระสงฆ์ผู้ทำหน้าที่พระธรรมทูตล้วนมีความรู้ ความสามารถ เสียสละ อดทน มีบทบาทที่สำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศ ส่งเสริมวัฒนธรรมประเพณีไทยในต่างประเทศ รวมทั้งเป็นตัวแทนของคณะสงฆ์ไทยและประเทศไทย ส่วนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในทวีปยุโรปนั้นมีไม่ใช่ง่าย เนื่องจากมีความแตกต่างทางด้านสภาพพื้นที่ สังคม และวัฒนธรรม เนื่องจากทวีปยุโรปประกอบด้วยหลายประเทศ แต่ละประเทศก็มีความแตกต่างกัน ทั้งทางด้านภูมิประเทศ กฎหมาย ภาษา วัฒนธรรมประเพณี เป็นต้น ฉะนั้น การที่พระพุทธศาสนาจะเผยแผ่ในดินแดนตะวันตกจึงเป็นเรื่องยาก แม้จะมีชาวไทย ชาวเอเชียอยู่บ้าง แต่ก็เป็นเรื่องใหม่ของชนท้องถิ่น เพราะชาวยุโรปส่วนใหญ่นับถือศาสนาคริสต์ ไม่ค่อยรู้จักพระพุทธศาสนา ไม่เข้าใจในหลักธรรม และไม่คุ้นเคยกับพระสงฆ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาท แต่อาจพอรู้จักพระพุทธศาสนาฝ่ายมหายานอยู่บ้าง เช่น พระสงฆ์ชาวทิเบต เป็นต้น ดังนั้น จึงไม่ใช่เรื่องง่ายที่จะทำให้ชาวยุโรปยอมรับนับถือพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาทแบบไทยๆ แต่เมื่อกาลเวลาผ่านไป ในปัจจุบันนี้ ชาวไทยมาอาศัยอยู่ในทวีปยุโรปเป็นจำนวนมากและชาวยุโรปเองก็ให้ความสนใจในพระพุทธศาสนามากขึ้น มหาเถรสมาคมได้เล็งเห็นถึงความสำคัญ จึงได้จัดส่งพระธรรมทูตมาปฏิบัติศาสนกิจในทวีปยุโรปมากขึ้นตามลำดับ แม้จะต้องผ่านการฝึกฝนอบรมอย่างหนักทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ เพื่อให้พระธรรมทูตเหล่านั้นสามารถปฏิบัติศาสนกิจได้ในทุกสภาพพื้นที่ทั่วโลก

ด้านการบริหารองค์กร วัดส่วนใหญ่ในทวีปยุโรปจดทะเบียนในรูปแบบสมาคม มีบ้านเช่าหรือซื้อเป็นที่สถานที่บำเพ็ญกุศลและปฏิบัติศาสนกิจ แต่เรียกชื่อว่าวัดตามธรรมเนียมไทย บางแห่งผู้บริหารเป็นคฤหัสถ์ดำรงตำแหน่งประธานสมาคม มีพระสงฆ์เป็นเจ้าอาวาส บางแห่งผู้บริหารเป็นพระสงฆ์ดำรงตำแหน่งทั้งประธานสมาคมและเจ้าอาวาส บางครั้งก็เกิดความขัดแย้งกันในการบริหาร เนื่องจากพระสงฆ์ยังขาดความรู้ด้านกฎหมาย ประสพการณ์ และภาษา ตลอดจนความเข้าใจในวัฒนธรรมท้องถิ่น การเป็นอยู่ในระยะเริ่มต้นจึงต้องอาศัยคฤหัสถ์ทั้งในด้านปัจจัย 4 การบริหารงานและการติดต่อประสานงาน จึงเป็นเรื่องลำบากยิ่ง และเนื่องจากการบริหารงานวัด

ของแต่ละประเทศมีลักษณะเป็นเอกเทศ ตามกฎหมายและระเบียบของแต่ละวัดในแต่ละประเทศนั้นๆ จึงมีแต่องค์กรพระธรรมทูตคอยสนับสนุน แต่ละวัดได้เข้าร่วมกิจกรรมตามสมควร แต่ถึงกระนั้น การที่พระธรรมทูตที่มาจากหลากหลายประเทศและมีวัฒนธรรมองค์กรที่แตกต่างกัน แม้จะผ่านการอบรมจากโครงการอบรมพระธรรมทูตสายต่างประเทศด้วยกัน เมื่อมาอยู่รวมกันในทวีปเดียวกัน แต่อยู่คนละวัด คนละประเทศ ย่อมจะมีปัญหาหรืออุปสรรคแตกต่างกันไป จึงจำเป็นต้องได้รับการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เพื่อแก้ไขปัญหาลดอุปสรรคและเพื่อให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองในทวีปยุโรป คณะพระธรรมทูตไทยในทวีปยุโรปได้เล็งเห็นความสำคัญนี้ จึงได้ร่วมกันก่อตั้งสหภาพพระธรรมทูตไทยในทวีปยุโรป (ส.ธ.ย.) ฝ่ายมหานิกายขึ้น เมื่อเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2549 (กองงานเลขานุการ สหภาพพระธรรมทูตไทยในทวีปยุโรป, 2559, น. 10) นับเป็นองค์กรบริหารพระธรรมทูตที่เกิดขึ้น เพื่อร่วมกันทำงานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในทวีปยุโรป

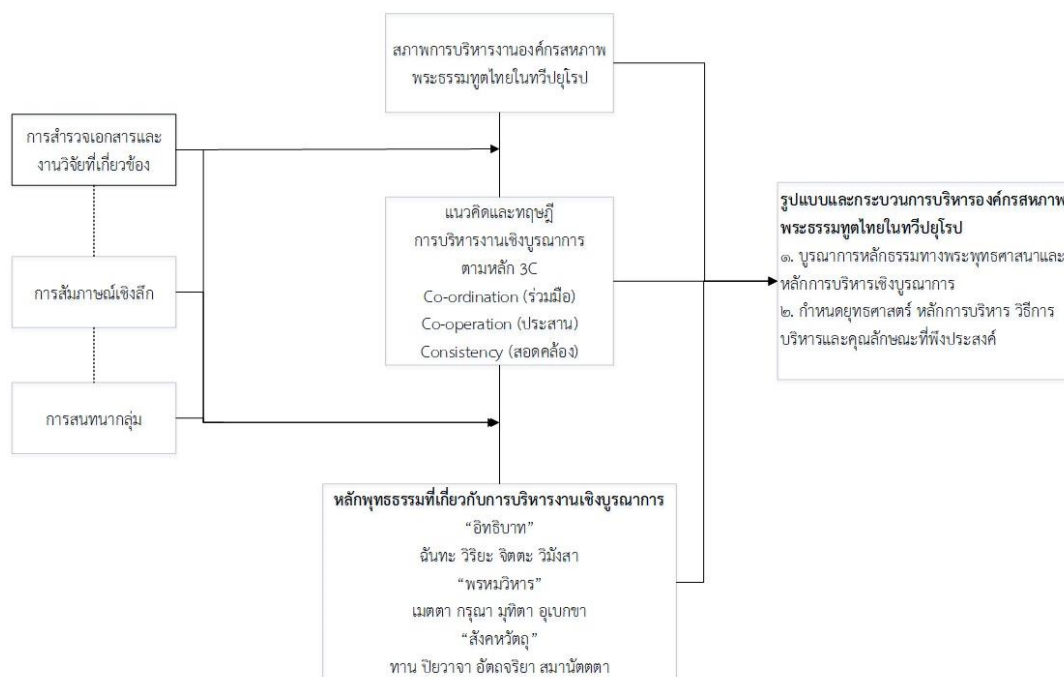
ด้วยความตระหนักถึงความสำคัญของการบริหารงานองค์กรสหภาพพระธรรมทูตไทยในทวีปยุโรป ซึ่งได้ก่อตั้งตั้งแต่ พ.ศ. 2549 ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษารูปแบบการบริหารองค์กรสหภาพพระธรรมทูตไทยในทวีปยุโรป โดยมุ่งเน้นศึกษาด้านนโยบายและยุทธศาสตร์ขององค์กร รูปแบบการบริหารจัดการองค์กร และวิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็ง ความเสี่ยงและโอกาสในการพัฒนาองค์กร เพื่อพัฒนาปรับปรุงรูปแบบการบริหารองค์กรสหภาพพระธรรมทูตไทยในทวีปยุโรปให้ทันสมัยและมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับสถานการณ์โลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว รวมถึงมุ่งพัฒนาให้เป็นต้นแบบในการบริหารองค์กรพระธรรมทูตไทยในทวีปอื่นๆ เชื่อมโยงกับการสร้างเครือข่ายการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ภายใต้โครงสร้างการบริหารองค์กรที่เข้มแข็ง มีประสิทธิภาพ มีความยั่งยืน สอดคล้องกับการบริหารจัดการองค์กรสมัยใหม่ที่เน้นการมีส่วนร่วม การสร้างเครือข่าย และส่งเสริมประชาธิปไตยในองค์กร และสอดคล้องกับสถานการณ์ความเปลี่ยนแปลง อันจะเกิดประโยชน์ต่อการบริหารองค์กรสงฆ์ไทยทั้งในและต่างประเทศในอนาคต

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษานโยบายและยุทธศาสตร์การบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของสหภาพพระธรรมทูตไทยในทวีปยุโรป
- 2.2 เพื่อศึกษาวิเคราะห์รูปแบบการบริหารองค์กรสหภาพพระธรรมทูตไทยในทวีปยุโรป
- 2.3 เพื่อเสนอแนะรูปแบบการบริหารองค์กรสหภาพพระธรรมทูตไทยในทวีปยุโรปที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในสังคมปัจจุบัน

3. กรอบแนวคิดการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยเรื่องนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยไว้ดังนี้

ภาพที่ 1. กรอบแนวคิดการวิจัย

4. ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาวิจัยเรื่องนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาและทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องดังนี้

4.1 การบริหารองค์กรด้านพระพุทธศาสนา

องค์กรด้านพระพุทธศาสนาต้องมีการบริหารจัดการเช่นกัน การจัดการเชิงพุทธ (Buddhist management) จึงจัดเป็นแขนงหนึ่งของสาขาวิชาการจัดการ (Management) ที่เป็นการจัดประมวลความรู้ระหว่างศาสตร์ 2 ศาสตร์ เข้ามาบูรณาการด้วยกัน กล่าวคือเป็นการนำเอาศาสตร์แห่งการจัดการ (Management Science) และพุทธศาสตร์ (Buddhist Studies) มาผสมผสานเป็นเนื้อเดียวกัน เมื่อนำเอาศาสตร์ 2 ศาสตร์เข้ามาบูรณาการเข้าด้วยกัน จึงได้จัดให้มีองค์ความรู้สำหรับสาขาวิชานี้ออกเป็น 2 แนวทาง (สุรพล สุธะพรหม, 2555ก, น. 135-186) กล่าวคือ

แนวทางที่ 1 เป็นการศึกษาความรู้การจัดการทั่วไปตามแนวพระพุทธศาสนา เช่น ทฤษฎีองค์การและการจัดการเชิงพุทธ การจัดการเชิงพุทธศาสตร์ตามแนวพระพุทธศาสนา การจัดการพฤติกรรมของมนุษย์ตามแนวพระพุทธศาสนา การควบคุมทางการจัดการตามแนวพระพุทธศาสนา การพัฒนาประสิทธิภาพการทำงานตามแนวพระพุทธศาสนา และมนุษย์สัมพันธ์กับการจัดการเชิงพุทธ

แนวทางที่ 2 เป็นการศึกษาความรู้เรื่องของการจัดกิจการพระพุทธศาสนาโดยยึดถือตามหลักที่มหาเถรสมาคมที่เป็นองค์กรปกครองสูงสุดของคณะสงฆ์ประกาศใช้ ประกอบด้วยองค์การทางพระพุทธศาสนา 6 องค์การ ได้แก่ ฝ่ายปกครอง ฝ่ายการศึกษา ฝ่ายศึกษาสงเคราะห์ ฝ่ายเผยแผ่ ฝ่ายสาธารณูปการ และฝ่ายสาธารณสงเคราะห์ (สุรพล สุธะพรหม, 2555ข, น. 18-19)

หน้าที่ในการบริหาร คือ หน้าที่แต่ละอย่างของกระบวนการการบริหาร ล้วนเป็นหน้าที่ของงานที่จำเป็นที่ผู้บริหารจะต้องปฏิบัติ ทั้งนี้เพื่อให้ภารกิจหรืองานทั้งหลายที่บุคคลฝ่ายต่างๆ ในองค์การปฏิบัติอยู่ให้สำเร็จผลอย่างมีประสิทธิภาพ ตามหลักของ POSDCORB คือ

1) การวางแผน (Planning) หมายถึง การกำหนดแผนงาน หรือวิธีปฏิบัติงานไว้ล่วงหน้าเพื่อให้เกิดผลสำเร็จตามที่ต้องการการวางแผนเกี่ยวกับการใช้ดุลยพินิจพิจารณาถึงผลสำเร็จที่ต้องการตามที่ตั้งเป้าหมายไว้ การวางแผนในทางปฏิบัติ ผู้บริหารจะทำการคาดการณ์อนาคตและจะมีการคิดวิเคราะห์เพื่อกำหนดเป้าหมายต่างๆ

2) การจัดองค์การ (Organizing) หมายถึง การจัดรูปแบบงานและโครงสร้างการแบ่งหน้าที่ตามความรับผิดชอบของตำแหน่งต่างๆ คือการจัดตำแหน่งสายบังคับบัญชาในองค์การ รวมถึงการกำหนดคุณสมบัติของบุคคลที่จำเป็นสำหรับตำแหน่งภายในองค์การตามความถนัดและตามความรับผิดชอบในการปฏิบัติงานอย่างชัดเจน (กรมการศาสนา, กระทรวงศึกษาธิการ, 2528, น. 6)

3) การบริหารงานบุคคล (Staffing) หมายถึง การสรรหา การรับสมัคร การสัมภาษณ์ การคัดเลือก และการบรรจุการฝึกอบรมของบุคลากรให้เข้าใจถึงวิธีการปฏิบัติงาน

4) การวินิจฉัยสั่งการ (Directing) คือ การเลือกเอาทางใดทางหนึ่งในจำนวนทางที่มีให้เลือกจำนวนมาก การตัดสินใจสั่งการเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดในกระบวนการบริหารทั้งหมด

5) การควบคุม (Controlling) คือ การส่งเสริมและการเสริมสร้างคุณภาพทุกขั้นตอน

6) การประสานงาน (Coordinating) หมายถึง การประสานงานแนวคิดพฤติกรรมของตนเองและเพื่อนร่วมงานผสมผสานกลมกลืนกัน ไม่ขัดหรือแย้ง หรือซ้ำซ้อนกัน เพื่อประสานผลประโยชน์ของการปฏิบัติงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกัน

7) การเสนอรายงาน (Reporting) คือ การรายงานถึงสภาพปัญหา ผลการปฏิบัติงาน ตามที่ได้รับมอบหมายจากผู้บริหาร ตลอดถึงการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์งานขององค์กรสู่สาธารณะ (พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต, 2558, น. 45)

8) การงบประมาณ (Budgeting) เป็นภารกิจที่เกี่ยวกับการวางแผนการทางบัญชี การควบคุมเกี่ยวกับการเงินและการคลัง

4.2 แนวคิดและทฤษฎีองค์กรเชิงนวัตกรรม

นวัตกรรมคือสิ่งใหม่ที่เกิดจากการใช้ความรู้และความคิดสร้างสรรค์ผนวกกับความสามารถในการบริหารจัดการและเกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม อันจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงใหม่ที่ส่งผลต่อการพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันขององค์กรนั้นๆ นักวิชาการได้ให้ความหมายและแนวคิดทฤษฎีองค์กรเชิงนวัตกรรมไว้ ดังนี้

มอร์ตัน (Morton, 1971, p. 10) ให้คำนิยามไว้ว่า นวัตกรรม หมายถึง การทำให้ใหม่ขึ้นอีกครั้ง (Renewal) ซึ่งหมายถึงการปรับปรุงของเก่าและการพัฒนาศักยภาพของบุคลากร ตลอดจนหน่วยงานหรือองค์กรนั้นๆ นวัตกรรมไม่ใช่การขจัดหรือล้มล้างสิ่งเก่าให้หมดไป แต่เป็นการปรับปรุงเสริมแต่งและพัฒนาเพื่อความอยู่รอดของระบบ

โรเจอร์และชูเมคเกอร์ (Rogers & Shoemaker, 1978, p. 17) ให้ความหมายไว้ว่าเป็นการนำเอาวิธีการใหม่ๆ มาปฏิบัติ ซึ่งผ่านการทดลองและได้รับการพัฒนามาเป็นขั้นๆ ตั้งแต่การคิดค้น (Invention) พัฒนาการ (Development) และทดลองในวงแคบ (Pilot Project) แล้วจึงนำมาใช้ปฏิบัติจริง โดยการปฏิบัติจะแตกต่างจากเดิม

ดังนั้น องค์กรเชิงนวัตกรรมจึงเป็นนวัตกรรมการบริหารจัดการองค์กรสมัยใหม่ท่ามกลางบริบทสังคมที่เปลี่ยนไป การปรับเปลี่ยนคุณลักษณะหรือพฤติกรรมองค์กรซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่เคยปรับเปลี่ยนมาก่อน เพื่อตอบสนองต่อสิ่งเร้าในบริบทของโลกาภิวัตน์ เพื่อให้เกิดการบริหารที่ดี มีประสิทธิภาพ เพื่อเพิ่มความสามารถในการแข่งขัน ตอบสนองความต้องการและความพึงพอใจของลูกค้าและเพื่อความอยู่รอดขององค์กรในอนาคต

การที่จะปรับเปลี่ยนให้องค์กรเป็นองค์กรที่มีนวัตกรรม จึงต้องสร้างวัฒนธรรมใหม่ๆ โดยเริ่มจากการส่งเสริมพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ในการทำงานและสภาพแวดล้อมในการทำงาน จะเห็นได้ว่าการจัดการนวัตกรรมนั้นจะต้องอาศัยความรู้และการเรียนรู้ใหม่ๆ ที่มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ และหากได้มีการแลกเปลี่ยนความรู้ แบ่งปันข่าวสารข้อมูลระหว่างกัน หรือมีการพัฒนาความรู้อย่างต่อเนื่อง ตลอดจนนำเอาความรู้จากบุคลากรเหล่านี้มาประกอบกัน ก็จะสามารถทำให้เกิดกรอบแนวความคิดสร้างสรรค์ได้รวดเร็ว เป็นผลทำให้องค์กรสามารถแข่งขันได้ ซึ่งการเรียนรู้ขององค์กรดังกล่าว คือลักษณะขององค์กรแห่งการเรียนรู้ (Learning Organization) (ศุภราชยันต์ สุภาวงศ์วันดี, 2552, น. 30-31)

สรุปความว่า องค์กรเชิงนวัตกรรมเป็นการปรับเปลี่ยนการบริหารจัดการองค์กรให้ทันสมัย มีจุดมุ่งหมายที่สำคัญคือ ใช้คนให้น้อย แต่ทำงานได้มากขึ้น และเพิ่มคุณภาพของงานได้ดีกว่าเดิม

4.3 แนวคิดเรื่องวัฒนธรรมองค์กร

วัฒนธรรมองค์กร (Organizational Culture) คือสิ่งที่ทำหน้าที่ในฐานะที่เป็นกลไกในการสร้างแนวทางเพื่อให้องค์กรสามารถปรับตัวให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมภายนอกและสร้างการบูรณาการระหว่างองค์ประกอบภายในองค์กร ทั้งนี้เพื่อให้องค์กรมีเสถียรภาพ สามารถอยู่รอดและเติบโตต่อไปได้ (พิชาย รัตนดิถกณ ภูเก็ต, 2552, น. 222) นอกจากนี้ยังมีนักวิชาการและนักจัดการมากมายที่ยอมรับว่าประสิทธิผลขององค์กรนั้นจะแปรผันตามระดับของค่านิยมร่วม (Shared Values) ที่ยึดถือจนกลายเป็นวัฒนธรรมองค์กร โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อระดับของค่านิยมร่วมนั้นได้แผ่ขยายครอบคลุมหรือได้รับการยอมรับอย่างกว้างภายในองค์กร หรือเรียกว่าวัฒนธรรมที่แข็งแกร่ง (Strong Culture) ระดับของการมีประสิทธิผลองค์กรก็ยิ่งมีระดับสูงมากขึ้น (Denison, 1990, p. 10)

ในขณะเดียวกันก็พบว่า การที่วัฒนธรรมองค์กรสามารถที่จะส่งผลต่อประสิทธิผลองค์กรได้นั้นเป็นผลสืบเนื่องมาจากวัฒนธรรมองค์กรที่เป็นสาเหตุในการก่อให้เกิดความได้เปรียบเชิงการแข่งขันได้

วัฒนธรรมองค์กรในทัศนะของเดนิสัน (Denison, 1990) อ้างถึงค่านิยม ความเชื่อ และหลักการรากฐานที่ทำหน้าที่เสมือนเป็นรากฐานของระบบการจัดการภายในองค์กร โดยหลักการพื้นฐานและวิธีปฏิบัตินี้จะต้องมีสภาพคงทนถาวรในระดับหนึ่ง (Endure) เนื่องจากว่าสิ่งเหล่านี้จะต้องมีความหมายต่อสมาชิกภายในองค์กร (Denison, 1990, p. 2) แนวทางด้านการศึกษาของเดนิสัน (Denison, 1990) นั้น จึงเริ่มต้นด้วยการศึกษาแนวคิดทฤษฎีอย่างมากมายเพื่อตั้งสมมติฐานถึงลักษณะของวัฒนธรรมองค์กรและแนวโน้มความสัมพันธ์กับประสิทธิผลองค์กรซึ่งสามารถสรุปถึงรูปแบบของวัฒนธรรมองค์กรได้ คือ วัฒนธรรมส่วนร่วม (Involvement Culture)

วัฒนธรรมเอกภาพ (Consistency Culture) วัฒนธรรมการปรับตัว (Adaptability Culture) และวัฒนธรรมพันธกิจ (Mission Culture) โดยวัฒนธรรมองค์กรแต่ละรูปแบบสามารถเกิดขึ้นพร้อมๆ กันภายในองค์กรเดียวกันได้ เพียงแต่อาจมีระดับมากน้อยต่างกัน ซึ่งแต่ละรูปแบบของวัฒนธรรมเหล่านี้จะส่งผลกระทบหรือมีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลองค์กรทั้งสิ้น

สรุปได้ว่าวัฒนธรรมองค์กรคือ ชุดของค่านิยม ความเชื่อ และฐานคติที่มีร่วมกันและรูปแบบของการปฏิบัติร่วมต่างๆ ของสมาชิกในองค์กรที่บ่งบอกถึงคุณลักษณะขององค์กร และสมาชิกในองค์กรมีการถ่ายทอดในฐานะแนวทางที่ถูกต้อง ซึ่งมีความหมายต่อองค์กรและมีความทนทานต่อการเปลี่ยนแปลง

5. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยใช้การวิจัยเอกสาร (Documentary research) ร่วมกับการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) มีขั้นตอนการวิจัยดังต่อไปนี้

1. ศึกษาเอกสาร วรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยมุ่งศึกษานโยบายและยุทธศาสตร์การบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของสหภาพพระธรรมทูตไทยในทวีปยุโรป รูปแบบการบริหารองค์กรสหภาพพระธรรมทูตไทยในทวีปยุโรป (ฝ่ายมหานิกาย)
2. ศึกษาค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารองค์กรที่ปรากฏในพระไตรปิฎก คัมภีร์อรรถกถาและฎีกา ทั้งในหนังสือ เอกสาร และงานวิจัยต่างๆ
3. สัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มตัวอย่างที่คัดเลือก ประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิ พระธรรมทูตที่ปฏิบัติศาสนกิจ และเป็นผู้บริหาร เจ้าอาวาส จากองค์กรสหภาพพระธรรมทูตไทยในทวีปยุโรป จำนวนทั้งสิ้น 25 รูป และการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมในการประชุมองค์กรในวาระต่างๆ
4. จัดสนทนากลุ่ม (Focus Group) กลุ่มตัวอย่างที่คัดเลือก ประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้ให้ข้อมูลหลักในสนทนากลุ่มรวม 12 รูป
5. วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากเอกสารและการสัมภาษณ์
6. สรุปผลและข้อเสนอแนะการวิจัย

6. ผลการศึกษา

จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ สามารถสรุปเป็นผลการวิจัยได้ตามรายละเอียด ดังนี้

6.1 นโยบายและยุทธศาสตร์การบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

ในภาพรวมขององค์กรสหภาพพระธรรมทูตไทยในทวีปยุโรปมีนโยบายและยุทธศาสตร์ที่มีขอบเขตที่กว้างและครอบคลุมการทำงานในทุกด้านตามกฎหมายคณะสงฆ์ไทย ทั้งการสร้างสัมพันธ์กับองค์กรต่างๆ การส่งเสริมสนับสนุนพระธรรมทูตในการศึกษา ส่งผลให้พระธรรมทูตมีกำลังใจในการปฏิบัติศาสนกิจและก่อให้เกิดพลัง

ในการขับเคลื่อนงานพระพุทธศาสนา อย่างไรก็ตาม องค์การสหภาพพระพุทธศาสนาในทวีปยุโรปยังไม่มีนโยบายและยุทธศาสตร์ในการสร้างศรัทธาต่อพระพุทธศาสนา การสร้างศรัทธาใหม่ให้เกิดขึ้นกับคนในท้องถิ่น ยิ่งไปกว่านั้น องค์การสหภาพพระพุทธศาสนาในทวีปยุโรปต้องมีการวางนโยบายและแนวปฏิบัติที่เป็นมาตรฐานที่ชัดเจนสามารถกำกับดูแลทุกวัดให้ดำเนินการเป็นไปในแนวทางเดียวกัน ส่งเสริมสนับสนุนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาทั้งทางด้านปริยัติและปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ทั้งนี้การดำเนินงานจะมีประสิทธิภาพไม่ได้ หากขาดบุคลากรที่มีคุณภาพ องค์การจึงต้องพัฒนาศักยภาพพระธรรมทูตผู้เป็นศาสนทายาท ทั้งทางด้านภาษาของตนเอง ภาษาอังกฤษ และภาษาท้องถิ่นในประเทศที่ไปปฏิบัติศาสนกิจ

6.2 การวิเคราะห์รูปแบบการบริหารองค์กร

การบริหารสหภาพพระพุทธศาสนาในทวีปยุโรปในปัจจุบันใช้ระบบการเลือกตั้งจากสมาชิกองค์กรมาเป็นคณะผู้บริหาร อันมีจุดกำเนิดมาจากการบริหารงานของสมัชชาสงฆ์ไทยในสหรัฐอเมริกาและองค์กรสงฆ์ในต่างประเทศทั่วโลก ซึ่งเป็นจุดเด่นขององค์กรบริหารสงฆ์ในต่างประเทศที่เข้าใจและปฏิบัติตามวิถีประชาธิปไตยในต่างประเทศ และใช้หลักธรรมาธิปไตยในการบริหารงาน ซึ่งจะแตกต่างจากระบบคณะสงฆ์ในประเทศไทยที่ใช้ระบบแต่งตั้ง

จุดอ่อนของการบริหารองค์กรสหภาพพระพุทธศาสนาในทวีปยุโรปคือ การที่องค์กรยังไม่มีนโยบายและยุทธศาสตร์ที่ชัดเจน การบริหารงานองค์กรเป็นเพียงองค์การจัดประชุมเท่านั้น ไม่มีลักษณะขององค์กรเชิงบริหารภายในองค์กรไม่มีการกำหนดแผนปฏิบัติงานที่ชัดเจน และด้านศักยภาพพระธรรมทูตซึ่งเป็นสมาชิกองค์กร ก็เป็นอุปสรรคต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ทั้งด้านภาษาอังกฤษ ภาษาท้องถิ่น ความรู้ความสามารถเข้าใจในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและเรื่องวิปัสสนากรรมฐาน ตลอดจนอาจารย์สมณวัตรต่างๆ การทำงานในองค์กรก็ยังไม่สามารถบูรณาการร่วมกัน ขาดการประสานงาน และขาดความคล่องตัว รวมไปถึงสภาพการทำงานขององค์กรที่มีการรวมตัวกันแบบหลวมๆ ขาดเอกภาพในการบริหาร แต่เมื่อพิจารณาจุดแข็ง พบว่าได้มีแบ่งการบริหารงานเป็นเขตการปกครองที่ชัดเจน เป็น 3 เขตในทวีปยุโรป ยกเว้นสหราชอาณาจักรและไอร์แลนด์เหนือ ซึ่งเป็นองค์กรบริหารต่างหากและได้ก่อตั้งมาก่อนสหภาพพระพุทธศาสนาในทวีปยุโรป ประกอบด้วย

เขต 1 ประกอบด้วยเนเธอร์แลนด์ เบลเยียม ฝรั่งเศส ลักเซมเบิร์ก สเปน และอังกฤษ มีพระธรรมพุทธิมงคล วัดพุทธาราม เนเธอร์แลนด์ ประธานสหภาพพระพุทธศาสนาไทย เป็นประธานเขต 1

เขต 2 ประกอบด้วยอิตาลี สวิตเซอร์แลนด์ เยอรมนี ออสเตรีย สาธารณรัฐเช็ก และประเทศโปแลนด์ มีพระเทพกิตติโมลี วัดศรีนครินทราราม สวิตเซอร์แลนด์ รองประธานสหภาพพระพุทธศาสนาไทย เป็นประธานเขต 2

เขต 3 ประกอบด้วยเดนมาร์ก สวีเดน นอร์เวย์ ฟินแลนด์ และไอซ์แลนด์ มีพระวิมลศาสนวิเทศ วัดไทยนอร์เวย์ รองประธานสหภาพพระพุทธศาสนาไทย เป็นประธานเขต 3

แต่เนื่องจากทวีปยุโรปเป็นทวีปใหญ่ การดูแลอาจไม่ทั่วถึง การแบ่งเขตการปกครองส่งผลให้ระบบการบริหารงานมีความเข้มแข็ง มีการทำงานร่วมกันในองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นจุดศูนย์กลางในการรวมกลุ่มของพระธรรมทูต เกิดความเกื้อกูลกันภายในเขตปกครอง แต่ละเขตมีการบริหารเป็นอิสระ ไม่ก้าวก่ายการบริหารและการปกครองกัน ส่วนโอกาสของการบริหารองค์กรพบว่า หากการบริหารองค์กรเป็นไปได้อย่างดีจะนำไปสู่ความสามัคคี ความกลมเกลียว ความเข้าใจ เกิดประโยชน์ทั้งแก่พระพุทธศาสนาและพุทธศาสนิกชน และพระธรรมทูตผู้ปฏิบัติงาน เมื่อพิจารณาด้านอุปสรรคในการบริหารองค์กรนั้น พบว่าองค์กรยังขาดแคลนทั้งทางด้านบุคลากร

งบประมาณ และการสนับสนุนจากหน่วยงานราชการในประเทศไทย นอกจากนี้ ยังมีอุปสรรคทางด้านสังคม วัฒนธรรมในต่างประเทศซึ่งส่งผลต่อประสิทธิภาพในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตอย่างมีนัยสำคัญ

6.3 รูปแบบการบริหารองค์กรสหภาพพระธรรมทูตไทยในทวีปยุโรปในอนาคต

ในส่วนของรูปแบบการบริหารองค์กรสหภาพพระธรรมทูตไทยในทวีปยุโรปในอนาคตนั้น องค์กรจะต้องมีนโยบายและยุทธศาสตร์ในการบริหารงานที่ชัดเจน นโยบายการเผยแพร่ต้องเป็นไปในแนวทางเดียวกัน รวมถึงโครงสร้างการบริหารที่จะต้องมีการแบ่งระบบงานออกเป็นแต่ละประเทศ เช่น หัวหน้าพระธรรมทูตในแต่ละประเทศ เพื่อกำกับดูแลพระธรรมทูตและประสานงานกับส่วนกลาง โดยมีจุดศูนย์กลางอยู่ที่สหภาพยุโรป และสามารถประสานงานกับสำนักงานกำกับดูแลพระธรรมทูตไปต่างประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในด้านการกำหนดอำนาจหน้าที่และบทบาทของคณะกรรมการบริหารสหภาพ ต้องมีความชัดเจน ต้องให้พระธรรมทูตทุกประเทศได้ทำงานบูรณาการร่วมกัน และเปิดโอกาสให้มีการรับฟังความคิดเห็นจากพระธรรมทูตทุกรุ่นทุกรูป องค์กรสหภาพพระธรรมทูตไทยในทวีปยุโรปต้องร่วมมือกันทำงานร่วมกัน ไม่แบ่งแยกวัดเขาวัดเรา ไม่ถือภาค จังหวัดนิยม หรือถิ่นกำเนิด ควรแสวงหาแนวทางในการจัดตั้งกองทุน อีกทั้งประสานความร่วมมือกับองค์กรต่างๆ ในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาจากองค์กรความร่วมมือทั้งภายในและต่างประเทศ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารงานและให้สอดคล้องกับบริบทสังคมในปัจจุบัน

7. สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยรูปแบบการบริหารองค์กรสหภาพพระธรรมทูตไทยในทวีปยุโรปดังกล่าวมาสามารถกำหนดแนวทางในการพัฒนาให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในสังคมปัจจุบันได้ ดังนี้

7.1 การพัฒนาพระธรรมทูตขององค์กรสงฆ์ไทยในต่างประเทศ

เป็นการผลิตบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถและความพร้อม เป็นวิธีการที่สำคัญในการเผยแพร่ ตั้งแต่ต้นน้ำ คือ ส่งเสริมการศึกษาเพื่อพัฒนาศักยภาพในประเทศไทย ผ่านการคัดเลือกอบรม จนถึงปลายน้ำคือวัดไทยในต่างประเทศ องค์กรพระธรรมทูตในต่างประเทศ เมื่อได้มาปฏิบัติศาสนกิจในต่างประเทศ ต้องส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพของพระธรรมทูต จากการศึกษาปัญหาของการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในทวีปยุโรป คุณสมบัติของพระธรรมทูตผู้เป็นบุคลากรด้านการเผยแพร่ มีดังนี้

1. ควรมีความรู้ความเข้าใจสังคมพหุวัฒนธรรมและระเบียบพื้นฐานของสังคม พระธรรมทูตควรศึกษาวิเคราะห์สภาพสังคมวัฒนธรรมของกลุ่มเป้าหมายทั้งชาวเอเชียและชาวยุโรปให้ชัดเจน และศึกษาปัญหา อุปสรรคข้อจำกัดของสังคมนั้นโดยเฉพาะ เพื่อประกอบการกำหนดแนวทางการเผยแพร่ให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมของชาวยุโรป พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต) (2545, น. 7-8) ได้แสดงความคิดเห็นในการอบรมพระธรรมทูตไว้ว่า ผู้เผยแพร่ควรเข้าใจสภาพปัญหาของสังคมและความต้องการของถิ่นฐานนั้นๆ ด้วย เมื่อรู้ความต้องการและปัญหาของสังคม

เขา ก็จะได้ให้ประโยชน์ที่แท้จริงแก่ผู้รับได้ ซึ่งสอดคล้องกับหลักธรรมในหลักสัปปุริสธรรม 7 อันประกอบด้วย 1) รู้จักเหตุ 2) รู้จักผล 3) รู้จักตน 4) รู้จักประมาณความพอดี 5) รู้จักกาลเทศะ 6) รู้จักชุมชน 7) รู้จักบุคคลว่ามี อริยาศัยเช่นไร แตกต่างกันอย่างไรร

2. ควรประพัตินให้เหมาะสมเป็นแบบอย่างเหมาะสมกับสถานภาพ ควรรักษาธรรมวินัยและมีอาจารย์ สมณวัตรที่งดงาม เพื่อเป็นแบบอย่างชาวพุทธและพระธรรมทูตรุ่นหลัง และควรมีความรู้ในหลักธรรมทั้งภาคปริยัติ และภาคปฏิบัติ สามารถเผยแผ่ผ่านภาษาท้องถิ่นนั้นๆ ได้อย่างถูกต้อง พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), (2545, น. 10-11) ได้แสดงความเห็นว่า นอกจากพระผู้เผยแผ่จะมีภูมิปัญญาความรู้แล้ว เรื่องความประพฤติก็มีความสำคัญมาก พระมีหลักอยู่แล้วคือวินัย เมื่อไปอยู่ต่างประเทศโดยเฉพาะประเทศที่เจริญ หากไม่มีความมั่นใจ (เคร่งครัด) ก็จะทำให้หวั่นไหวได้ง่าย ก็จะทำให้ไขว่เขวจากแนวทางการประพัตินของพระสงฆ์ หากมีความ มั่นคงในวินัยแล้ว จิตใจก็จะไม่หวั่นไหว จะสามารถทำงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้อย่างมีความสุขและไม่ทำให้ พระพุทธศาสนาเสื่อมเสีย

3. ควรมีความพร้อมในการทำงานและมีความเข้าใจด้านภาษาของประเทศนั้นๆ สามารถสื่อสารและใช้ ภาษาได้อย่างถูกต้องพอสมควร และควรหมั่นศึกษาหาข้อมูลในการพัฒนาภาษาของตนให้ดียิ่งขึ้น เพราะการ ถ่ายทอดด้วยภาษาถิ่นเป็นส่วนสำคัญยิ่งต้องงานเผยแผ่พระพุทธศาสนา

4. ควรมีความเข้าใจในหลักของการปฏิบัติกรรมฐานพอสมควร นอกเหนือจากความรู้ในด้านปริยัติธรรม ต้องมีความรู้ความสามารถเพียงพอในการแนะนำและแก้ไขวิธีการปฏิบัติที่ถูกต้องตามหลักคำสอนของ พระพุทธศาสนา

5. ควรสร้างบุคลากรท้องถิ่นให้เป็นผู้เผยแผ่ได้ เช่น สายวัดหนองป่าพงที่พระสงฆ์ชาวตะวันตกได้เผยแผ่ กับชาวตะวันตกด้วยกัน ถือเป็นวิธีการที่ประสบความสำเร็จอย่างสูง คณะพระธรรมทูตนาโดยพระโพธิญาณเถร (หลวงปู่ชา สุภทฺโท) และพระราชสุเมธาจารย์ (โรเบิร์ต สุมะโร) วัดหนองป่าพง ได้เริ่มเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่ ตะวันตกตั้งแต่ พ.ศ. 2517 และมีความโดดเด่นในกระบวนการฝึกอบรมพระสงฆ์ให้เคร่งครัดในพระธรรมวินัย การฝึก ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานเพื่อพบทางดับทุกข์อย่างสิ้นเชิง ถูกต้องตรงตามหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธองค์ คณะพระสงฆ์ศิษย์วัดหนองป่าพงจึงมีคุณลักษณะที่โดดเด่น ชัดเจนเป็นที่ประจักษ์ จึงควรมีการถอดบทเรียนและ ศึกษาวิเคราะห์เพื่อนำมาสู่ภาคปฏิบัติต่อไป

7.2 การกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์เชิงรุก

การที่องค์กรจะมีประสิทธิภาพในบริหารหรือประสบความสำเร็จได้นั้นต้องมีนโยบายและยุทธศาสตร์ที่ เด่นชัด มีแผนงานในการดำเนินงาน และมีการตัดสินใจที่ทันต่อสถานการณ์ แผนงานนโยบายต่างๆ ต้องเป็นไป อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน และต้องมีการรายงานทบทวนปรับปรุงเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพอยู่ เสมอ จึงควรมีการกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ในการเผยแผ่เชิงรุกให้มีความชัดเจน จากการศึกษาพบว่า รูปแบบการเผยแผ่เชิงรุกโดยอาศัยทั้งพระภิกษุผู้เป็นพระธรรมทูตและคฤหัสถ์อาสาสมัครที่มีศักยภาพในด้านต่างๆ จะสามารถสนองงาน ประสานงาน ตลอดจนถึงประชาสัมพันธ์ สามารถเข้าถึงอย่างเป็นระบบและได้ผลสัมฤทธิ์เป็น อย่างมาก ดังนั้น จึงควรกำหนดนโยบายในการพัฒนาบุคลากรอย่างเป็นระบบทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์ เช่น การ พัฒนาศักยภาพพระธรรมทูตด้านการเผยแผ่ เทคนิคการใช้จิตวิทยาการเผยแผ่ และการใช้สื่อสมัยใหม่ เป็นต้น

7.3 การผลิตสื่อที่ทันสมัยและเหมาะสม

ชาวยุโรปส่วนใหญ่รู้จักพระพุทธศาสนาจากการอ่านวรรณกรรมหรือปรัชญาตะวันตก จึงทำให้เกิดความสนใจที่จะศึกษาและปฏิบัติตามแนวทางพุทธมากขึ้น การผลิตสื่อจึงเป็นวิธีการที่สำคัญ การผลิตสื่อควรออกแบบให้มีความหลากหลายเพื่อการเผยแพร่ในวงกว้าง นอกจากนี้ ต้องพิจารณาถึงการเขียนหนังสือเล่มใหม่ ๆ ให้มากขึ้น นอกจากนี้ หนังสือธรรมะในรูปแบบการแจกเป็นธรรมทานเป็นอีกหนึ่งแนวทางที่จะช่วยสนับสนุนการเผยแผ่ได้มากขึ้น แนวทางการเขียนต้องให้เข้าใจได้ง่าย นอกเหนือจากรูปแบบของสื่อแล้ว ต้องพิจารณาถึงเนื้อหาที่จะนำเสนอในสื่อ นั้นๆ ด้วย ดังที่พระอาจารย์ญาณธมโม (1987, น. 20) พระภิกษุชาวออสเตรเลีย ได้แสดงความคิดเห็นไว้ว่า “การเผยแผ่ควรเน้นด้านปัญญามากกว่าศรัทธา”

นอกจากนี้ ความหลากหลายทางภาษาจะช่วยให้เข้าถึงกลุ่มคนในประเทศนั้นๆ ได้มากขึ้นอีกด้วย ในด้านการผลิตสื่อ นั้น ต้องพัฒนาบุคลากรที่มีความสามารถในการพัฒนาสื่อการสอนในรูปแบบต่างๆ ทั้งด้านการเผยแพร่โดยเอกสาร หนังสือ โดยเฉพาะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในปัจจุบันนี้ถือว่าเป็นประโยชน์ต่อการเผยแผ่อย่างยิ่ง เนื่องจากช่องทางอินเทอร์เน็ตเป็นช่องทางการเผยแผ่ที่มีความประหยัด สามารถเก็บไว้ได้ค่อนข้างนาน ผู้ศึกษาหรือสนใจสามารถเข้าถึงได้ทั่วโลก มีค่าใช้จ่ายน้อย อย่างไรก็ตาม ควรมีการควบคุมดูแลการใช้งานให้เหมาะสม เพราะในทางตรงกันข้าม หากไม่ควบคุมเนื้อหาของสื่อให้เหมาะสม ถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนาและมีคุณภาพแล้ว ก็สามารถก่อความเสียหายให้เกิดขึ้นได้เช่นกัน เช่น รูปแบบสื่อที่มุ่งสร้างความเชื่อนอกเหนือคำสอนของพระพุทธศาสนา หรือการใช้สื่อไปในทางที่ไม่เกี่ยวข้องกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ซึ่งอาจจะทำให้เกิดผลเสียต่อพระพุทธศาสนาได้เช่นกัน (พระทีนวัฒน์ สุขสง, 2558, น. 3)

7.4 การจัดระเบียบโครงสร้างการบริหารองค์กร

องค์กรพระธรรมทูตควรดำเนินการปรับปรุงระเบียบบริหาร ขอบบังคับในด้านต่างๆ ให้สอดคล้องกับกฎหมายและสถานการณ์ที่เปลี่ยนไปในประเทศนั้นๆ ควรจัดให้มีผู้ทรงคุณวุฒิทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์เพื่อให้คำแนะนำปรึกษาแก่คณะกรรมการในการยกร่างและพิจารณาระเบียบข้อบังคับ และเปิดโอกาสให้พระธรรมทูตไทยทุกรูปได้มีส่วนร่วมในการปรับปรุงระเบียบข้อบังคับ โดยมีพื้นฐานในการส่งเสริมระบบประชาธิปไตยในหมู่สงฆ์และบริหารงานด้วยหลักธรรมาธิปไตยตามหลักพระพุทธศาสนา อันจะส่งผลดีต่อการบริหารงานและสอดคล้องกับวัฒนธรรมองค์กรสมัยใหม่

7.5 การปรับปรุงเนื้อหาการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

ในด้านเนื้อหาหลักธรรมคำสอนที่ควรใช้ในการเผยแผ่ควรมีหลักเกณฑ์ ดังนี้

1. เน้นหลักธรรมที่เป็นเหตุผล สามารถพิสูจน์ได้ในปัจจุบันและสอดคล้องกับแนวคิดทางวิทยาศาสตร์
2. ไม่ควรเน้นหลักธรรมอันเกี่ยวเนื่องกับความเชื่อที่ไม่สามารถพิสูจน์ได้ในปัจจุบัน เช่น เรื่องโลกหน้า อิทธิฤทธิ์ การดูดวง หรือโหราศาสตร์ เป็นต้น
3. เนื้อหาการแสดงธรรมไม่ควรโจมตีจุดด้อยหรือหลักการศาสนาอื่นๆ หรือลัทธิแนวคำสอน รวมทั้งหลีกเลี่ยงเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการเมืองด้วย อันจะส่งผลเสียต่อความเชื่อความศรัทธา

4. ควรศึกษาข้อมูลในด้านสภาพปัญหาสังคมและความต้องการพื้นฐานของกลุ่มคนในท้องถิ่นนั้นๆ เพื่อจะสามารถประยุกต์หลักธรรมให้เหมาะสมและเกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้ฟัง

5. สำหรับชาวยุโรปผู้ยังไม่มีพื้นฐานความรู้ด้านพระพุทธศาสนา ไม่ควรใช้คำศัพท์เทคนิค (Technical Term) ทางพระพุทธศาสนาในการเผยแผ่มากเกินไป เนื่องจากอาจทำให้เกิดความไม่เข้าใจและท้อแท้ต่อการนำไปศึกษาและปฏิบัติตาม

7.6 การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ

องค์กรพระพุทธศานาควรจัดให้มีระบบการสร้างความร่วมมือกับองค์กรเครือข่ายต่างๆ เพื่อมุ่งสร้างองค์ความรู้ความร่วมมือทั้งในและต่างประเทศ และในด้านศาสนิกสัมพันธ์ต่างๆ เพื่อสร้างแนวร่วมการบริหารงานร่วมกัน และเน้นการพัฒนากระบวนการสนทนาภายในองค์กรพระพุทธศานาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ทุกคนสามารถเข้าถึงข้อมูลได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ เพื่อการตัดสินใจอย่างรวดเร็วทันต่อสถานการณ์

7.7 แนวทางการบริหารองค์กรที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลง

1. องค์กรสหภาพพระพุทธศานาไทยในทวีปยุโรปควรปรับนโยบายและยุทธศาสตร์ให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบันที่มีความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งด้านความสัมพันธ์กับระบบคณะสงฆ์ไทยและประเทศต่างๆ ในทวีปยุโรป หากไม่เปลี่ยนแปลงหรือเปลี่ยนแปลงช้าจะไม่ทันต่อสถานการณ์ จัดทำแผนนโยบายให้เป็นแนวปฏิบัติที่เป็นมาตรฐานที่ชัดเจน กำกับดูแลทุกวัดให้ดำเนินการให้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน รวมทั้งต้องเพิ่มนโยบายและยุทธศาสตร์ในการสร้างศรัทธาของญาติโยมต่อพระพุทธศาสนา การสร้างศรัทธาใหม่ให้เกิดขึ้นกับคนในท้องถิ่น ส่งเสริมสนับสนุนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาทั้งทางด้านปริยัติและปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ซึ่งจะทำให้องค์กรมีจุดเด่น มีความชัดเจนในด้านการเผยแผ่

2. ควรจัดตั้งหน่วยงาน เช่น ศูนย์ประสานงาน หรือหัวหน้าพระพุทธศานาในแต่ละประเทศ เพื่อกำกับดูแลประสานงาน และอำนวยความสะดวกให้กับพระพุทธศานาที่ทำงานอยู่ในประเทศนั้นๆ ประสานกับองค์กรหลักคือสหภาพพระพุทธศานาไทยในทวีปยุโรป โดยลดขั้นตอนการทำงานให้สั้น กระชับ รวดเร็วในการตัดสินใจ เป็นองค์กร Smart Organization กล่าวคือ เป็นองค์กรที่สามารถใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างชาญฉลาด พร้อมทั้งสามารถปรับตัวได้อย่างรวดเร็ว เพื่อตอบสนองความต้องการอย่างแท้จริงและสามารถประสานงานกับสำนักงานกำกับดูแลพระพุทธศานาไปต่างประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. ควรรักษาจริยวัตรที่งดงามตามพระธรรมวินัย เป็นแบบอย่างที่ดี เป็นที่ตั้งแห่งศรัทธาของพุทธศาสนิกชน นอกจากนี้ พระธรรมทูตต้องมีความสามารถในการสื่อสารด้วยภาษาถิ่น เข้าใจเนื้อหาของหลักธรรมไม่ทั้งหลักการพระพุทธศาสนา สอดคล้องกับความต้องการของคนท้องถิ่น พระธรรมทูตต้องมีความสามารถในการสื่อสารด้วยภาษาถิ่นที่สามารถสื่อสารในการประชุมสัมมนาในระดับนานาชาติ สามารถอธิบายให้ผู้รับสารเข้าใจได้อย่างลึกซึ้ง

4. พระธรรมทูตควรศึกษาวิเคราะห์สภาพสังคมวัฒนธรรมของกลุ่มเป้าหมายให้ชัดเจน เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างในด้านความเชื่อ วิถีคิด และวิถีชีวิตของสังคมยุโรปกับสังคมไทย ปัญหา อุปสรรค ข้อจำกัดของสังคมนั้น เพื่อประกอบการกำหนดแนวทางการเผยแผ่ให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมของชาวยุโรป

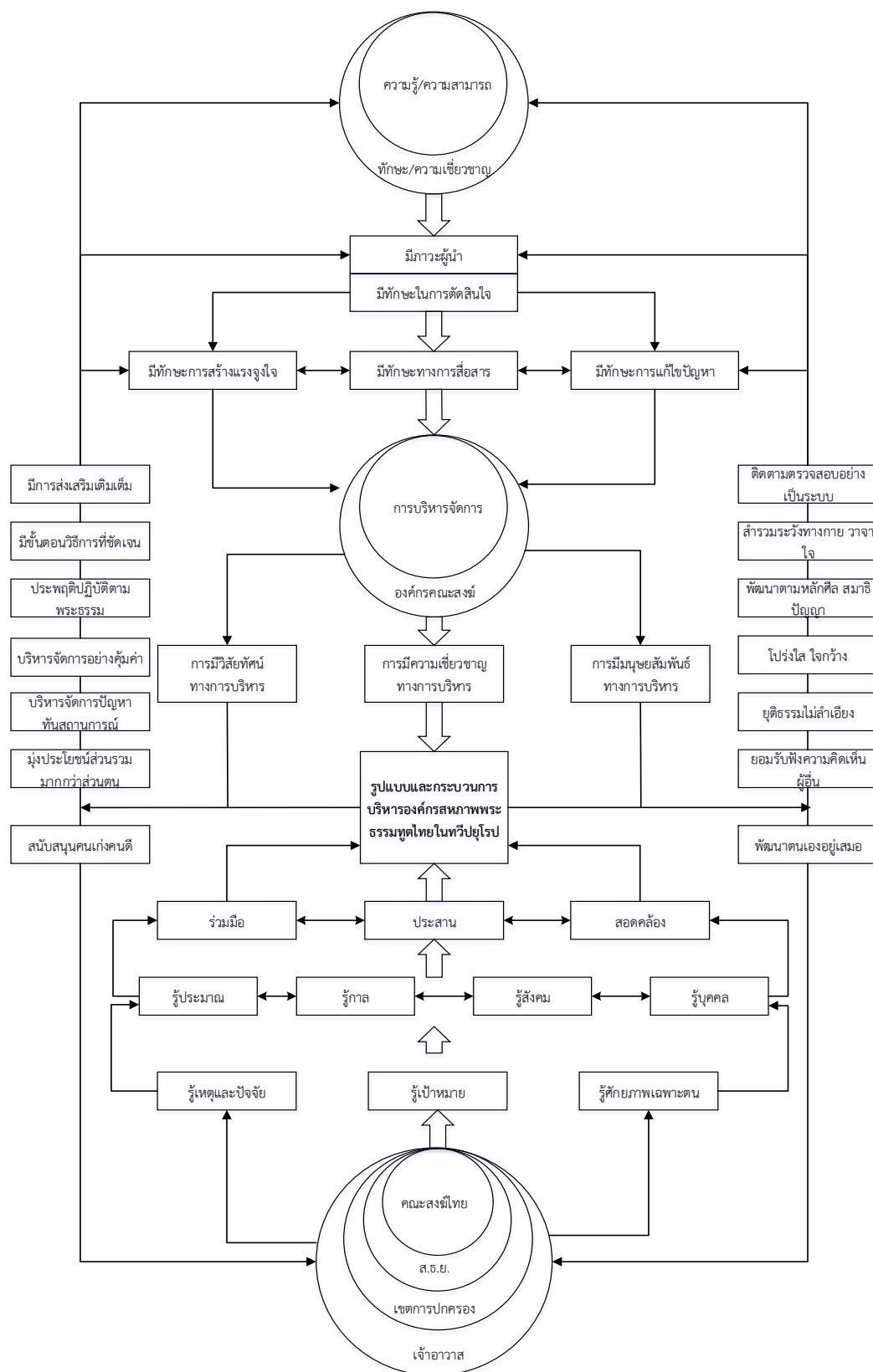
5. ควรกำหนดนโยบายในการพัฒนาบุคลากรอย่างเป็นระบบ ส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพพระธรรมทูตทุกระดับปฏิบัติงาน (ระดับต้น) ระดับกลาง และระดับผู้บริหารองค์กร (ระดับสูง) การส่งเสริมพัฒนาศักยภาพพระธรรมทูตในด้านการปฏิบัติธรรม เทคนิคการเผยแผ่สมัยใหม่ จิตวิทยาในการเผยแผ่ การบริหารองค์กร และความรู้ในศาสตร์ต่างๆ ที่จำเป็น รวมทั้งการพัฒนาบุคลากรในฝ่ายฆราวาส เช่น ธรรมทูตคฤหัสถ์วิถีพุทธ การพัฒนาพุทธจิตอาสาสมัคร เพื่อสร้างความเข้าใจในระบบสังคมและสร้างวัฒนธรรมองค์กร สนับสนุนงานพระพุทธศาสนาให้เป็นระบบ เพิ่มประสิทธิภาพการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้ดียิ่งขึ้น

6. ควรมีที่ปรึกษาด้านกฎหมายที่เป็นคนท้องถิ่นที่มีความรู้ความสามารถในด้านกฎหมายและประเด็นต่างๆ ที่จำเป็นในแต่ละวัด เพื่อช่วยเหลือให้คำแนะนำ เป็นที่ปรึกษาขององค์กร เพื่อป้องกันปัญหาทางด้านกฎหมายของแต่ละประเทศที่เกิดขึ้นได้ภายหลัง

7. องค์กรควรยกย่องให้กำลังใจบุคลากรด้านการเผยแผ่ในทุกด้าน ควรส่งเสริมให้กำลังใจด้วยการยกย่องในนามองค์กรทั้งในประเทศในทวีปยุโรป ในระดับนานาชาติ และในประเทศไทย ให้เป็นไปด้วยความบริสุทธิ์ ยุติธรรม ครอบคลุมทุกกลุ่มทุกวัด ไม่ผูกขาดเฉพาะกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเท่านั้น อันเป็นการส่งเสริมความเป็นเอกภาพในองค์กร สร้างความรักความสามัคคีและสร้างแรงจูงใจในการทำงานร่วมกัน เพื่อพัฒนาองค์กรให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

จากผลของการศึกษาวิจัย สามารถสรุปและอภิปรายผลได้ว่า การบริหารองค์กรพระธรรมทูตไทยในทวีปยุโรปในปัจจุบันมีวัตถุประสงค์เพื่อดูแลและช่วยเหลือกันขององค์กร สนองงานคณะสงฆ์ไทยและรัฐบาลตามนโยบายที่ได้รับมา แต่ในขณะเดียวกัน องค์กรต้องมีนโยบายและยุทธศาสตร์ที่ชัดเจนในการบริหารงานในเชิงพื้นที่ สามารถวางแผนให้สอดคล้องกันทั้งในยุโรปและประเทศไทย เชื่อมโยงเครือข่ายการทำงาน นอกจากนี้ ต้องส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพบุคลากรในองค์กรทั้งด้านภาษา การปฏิบัติธรรม และเทคนิคการเผยแผ่สมัยใหม่ให้สอดคล้องกับยุคปัจจุบัน การพัฒนาศักยภาพพระธรรมทูตทุกระดับระดับต้น ระดับกลาง และระดับสูง (ผู้บริหารองค์กร) และการพัฒนาพุทธจิตอาสา ปรับปรุงพัฒนาองค์กรให้ทันสมัย ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศจัดการระบบฐานข้อมูล เพื่อลดขั้นตอนการทำงานและเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน เป็นองค์กร Smart Organization สามารถปรับตัวได้อย่างรวดเร็วเพื่อการตัดสินใจให้ทันต่อสถานการณ์โลกที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว อันจะเป็นประโยชน์ต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอนาคต

จากผลของการศึกษาวิจัยสามารถนำมาวิเคราะห์และสังเคราะห์เป็นรูปแบบและกระบวนการบริหารองค์กรสหภาพพระธรรมทูตไทยในทวีปยุโรป วิเคราะห์ในเชิงกระบวนการและผลสัมฤทธิ์ ดังนี้

ภาพที่ 2. รูปแบบและกระบวนการบริหารองค์กรสหภาพพระธรรมทูตไทยในทวีปยุโรป

รายการอ้างอิง

- กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ. (2528). *คู่มือการบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.
- กองงานเลขานุการ สหภาพพระพุทธมฤตไทยในทวีปยุโรป. (2559). *ความเป็นมาของสหภาพพระพุทธมฤตไทยในทวีปยุโรป*.
วารสารสหภาพพระพุทธมฤตไทยในทวีปยุโรป, 7(2), 10.
- พระทินวัฒน์ สุขสง. (2558). *แนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในโลกตะวันตก*.
(วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2558). *พุทธวิธีบริหาร*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต). (2545). *พระธรรมมฤตไทย เบิกทางสู่อารยธรรมใหม่*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรม.
- พระอาจารย์ญาณธมฺโม. (2558). *ของนอก ของใน*. กรุงเทพฯ: อักษรสัมพันธ์ (1987).
- พิชาย รัตนดิลก ณ ภูเก็ต. (2552). *เอกสารประกอบคำบรรยาย วิชาองค์การและการจัดการทางสังคม*. กรุงเทพฯ:
ริงค์ ปียอนด์ บุ๊คส์.
- ศุภายันต์ สุภาวณฺ์วันดี. (2552). *กลุ่มองค์กรสาธารณะ*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2560, 21 มีนาคม). *ประวัติสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ*. สืบค้นเมื่อ
9 มีนาคม 2563 จาก
http://www1.onab.go.th/index.php?option=com_content&view=article&id=76&Itemid=66.
- สุรพล สุษะพรหม. (2555ก). *ทฤษฎีองค์การและการจัดการเชิงพุทธ*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สุรพล สุษะพรหม. (2555ข). *พื้นฐานทางการจัดการ*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- Denison, D. R. (1990). *Corporate Culture and Organizational Effectiveness*, New York: Wiley.
- Morton, J. A. (1971). *Organizing for Innovation: A System Approche to Technical Management*.
New York: McGraw-Hill.
- Rogers, E. M. & Shoemaker, F. F. (1978). *Communication of Innovations: A Cross-Cultural Approach*.
New York: Free Press.

แนวคิดทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในมนต์เมือง และพิธีกรรมล้านนา ที่ใช้ในการรักษาโรคสุวัด ของอาจารย์จำพงษ์ ตั้งตระกูล

พระมหารพ วรพล (แก่นกำจร)*

สยาม ราชวัตร**

Received: 15 September 2021

Revised: 1 August 2022

Accepted: 25 May 2023

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์วิธีการรักษาโรคสุวัดที่ปรากฏในมนต์เมืองและพิธีกรรมล้านนาของอาจารย์จำพงษ์ ตั้งตระกูล และวิเคราะห์แนวคิดทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในวิธีการรักษาโรคสุวัดของอาจารย์จำพงษ์ ตั้งตระกูล เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพทั้งภาคเอกสารและการสัมภาษณ์บุคคล

ตามหลักพระพุทธศาสนาโรคสุวัดจัดเป็นโรคทางกายอย่างหนึ่งซึ่งมีสาเหตุจากอาหารมีไขสันนิบาต โดยที่ผู้ป่วยจะมีการใช้หนวสน์ ในทางการแพทย์แผนปัจจุบันจัดให้โรคสุวัดเป็นโรคติดเชื้อที่มีสาเหตุมาจากเชื้อไวรัสวาริเซลลา โซสเตอร์ (Varicella-zoster virus: VZV) ซึ่งจัดอยู่ในกลุ่มของไวรัสก่อโรคเริม (Herpesviruses) จากการศึกษาวิธีการรักษาโรคสุวัดของอาจารย์จำพงษ์ ตั้งตระกูล พบว่าวิธีการรักษาประกอบด้วย 3 ขั้นตอนสำคัญ ได้แก่ 1) การใช้ยาบำบัด ด้วยการทำนมนต์ด้วยมนต์เมืองให้ผู้ป่วยดื่ม 2) การระลึกถึงคุณของพระรัตนตรัยด้วยการบริกรรมคาถาว่า นโม 3 หน แล้วจึงทำการเป่าเบาๆ ลงไปที่บริเวณแผลของผู้ป่วย 3) การงดรับประทานอาหารที่แสดงต่อโรค ได้แก่ ของหมักดอง เนื้อไก่ เนื้อวัว ปลาไม่มีเกล็ด และอาหารทะเล เป็นต้น ส่วนข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้เข้ารับการรักษา พบว่าผู้ป่วยเคยเจ็บป่วยด้วยโรคสุวัดแฉวบริเวณหน้าอก โดยก่อนหน้านี้เคยได้รับการรักษาด้วยวิธีการแพทย์แผนปัจจุบันแล้วแต่อาการยังไม่ดีขึ้น ภายหลังจึงเข้ารับการรักษากับอาจารย์จำพงษ์ ตั้งตระกูล ด้วยวิธีการเป่าโดยใช้คาถาวันละ 1 ครั้ง เป็นเวลา 3 วัน ภายหลังจากนั้น 1 สัปดาห์ อาการจึงค่อยๆ เบาลงและหายขาดในที่สุด

บทความวิจัย

บทคัดย่อ

คำสำคัญ

แนวคิดทางพระพุทธศาสนา
ใช้ในการรักษาโรคสุวัด;
มนต์เมือง
และพิธีกรรมล้านนา

* นิสิตระดับดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ ติดต่อได้ที่: jc.crn7@gmail.com

** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำภาควิชาปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ติดต่อได้ที่: sayam50@hotmail.com

Buddhist Concepts Appearing in Lanna Mantra and Ritual Used in Shingles Treatment of Master Jumpong Tangtrakul

Received: 15 September 2021

Revised: 1 August 2022

Accepted: 25 May 2023

Phramaha Woraphon Varabala (Kaenkamchorn)*

Sayam Ratchawat**

This study aimed to analyze the way of shingles treatment based on the Buddhist concepts that appeared in the Lanna mantra and rituals of Master Jumpong Tangtrakul. The study is a qualitative study and the data described in this study was obtained from documentary evidence and from individual interviews.

According to Buddhist principles, shingles is classified as a physical illness caused by ague, an illness in which a patient has a fever, feel cold, and shake slightly. In modern medicine, shingles is an infectious disease caused by Varicella-zoster virus (VZV) which belongs to the herpesviruses group. The shingles treatment based on Master Jumpong Tangtrakul consisted of 3 essential steps: 1) using water treatment by making holy water with the Lanna mantra for the patient to drink; 2) paying homage to the triple gems by reciting Namo 3 times and blowing gently to the wound area of the patient; and 3) refraining from eating foods which are antagonistic to the disease, including fermented food, chicken, beef, scaleless fish, seafood, etc. The information obtained by interviewing a patient who had been suffering from shingles around his chest revealed that he had been treated previously with modern medicine but the symptoms did not improve. Thereafter, he came to see Master Jumpong Tangtrakul and was treated by blowing mantra once a day for 3 days; the symptoms were gradually relieved within 1 week and cured eventually.

Research Article

Abstract

Keywords

Buddhist healing concepts
in shingles treatment;
Lanna mantra and ritual

* Doctoral's student, Department of Buddhism, Faculty of Buddhism, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Chiang Mai Campus, e-mail: jc.crn7@gmail.com

** Assistant Professor, Department of Philosophy and Religion, Faculty of Humanities, Chiang Mai University, e-mail: sayam50@hotmail.com

1. บทนำ

ความเจ็บป่วยเป็นสิ่งที่มนุษย์ล้วนต้องประสบด้วยกันหมดทั้งสิ้น เมื่อโรครภัยเกิดขึ้นในร่างกายแล้ว ย่อมเป็นเหตุบั่นทอนกายและใจให้เป็นทุกข์ ดังนั้น ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันจึงเกิดแบบแผนความพยายามที่จะบำบัดรักษาภาวะทางกายและใจมิให้เจ็บป่วยซึ่งปัจจุบันเรียกแบบแผนการบำบัดรักษาในอดีตว่า การแพทย์แผนโบราณ (Traditional medicine) และเรียกแบบแผนการบำบัดรักษาในปัจจุบันว่า การแพทย์แผนปัจจุบันหรือการแพทย์แผนตะวันตก (Modern medicine/ Western medicine)

ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและวิทยาการทางการแพทย์แผนปัจจุบันที่ใช้ยาแผนปัจจุบันได้ให้ความสำคัญกับอวัยวะแต่ละส่วนของร่างกายมากกว่าจิตใจ ทำให้เกิดการรักษาโรคแบบแยกส่วน ซึ่งจากการพึ่งพา ระบบการแพทย์และสาธารณสุขตามแนวทางการแพทย์แผนตะวันตกมาเป็นเวลากว่า 100 ปี พบว่าระบบการแพทย์ดังกล่าวไม่สามารถอธิบายสาเหตุของความเจ็บป่วยของโรคบางชนิดให้เป็นที่กระจ่างหรือไม่สามารถรักษาโรคให้หายขาดได้ ในบางรายต้องทนกับความเจ็บปวดอันเป็นผลมาจากผลข้างเคียงของการรักษาโรคด้วยการแพทย์แผนปัจจุบัน ประกอบกับมีค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพสูงมากขึ้นและการดูแลรักษาสุขภาพก็เน้นการตั้งรับ เป็นผลให้การรักษาพยาบาลไม่อาจตอบสนองความต้องการของผู้ป่วยกลุ่มต่างๆ เพราะขาดแคลนทั้งทรัพยากรบุคคลงบประมาณ และอุปกรณ์ต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาวะขาดแคลนองค์ความรู้ใหม่ๆ ที่จะนำมาเป็นทางเลือกในการดูแลเอาใจใส่และบำบัดโรคของผู้ป่วย (อวัสดา ทับทิมแท้, 2555, น. 1-2) โดยเฉพาะการอุบัติของโรคติดเชื้ออุบัติใหม่ที่เกิดขึ้นนับแต่อดีตจวบจนปัจจุบัน ตัวอย่างของโรคติดเชื้อที่เป็นปัญหาสุขภาพของคนไทยมากที่สุด ใน พ.ศ. 2563 ได้แก่ โรคปอดบวม โรคหลอดเลือดสมอง และโรคอหิวาต์เฉียบพลันหมูและเนื้อเยื่อไต่ผิวหนัง เป็นต้น ซึ่งค่าใช้จ่ายในการดูแลสุขภาพต่อหัวของคนไทยเพิ่มขึ้น 1.6 เท่า จาก 2,486 บาท ใน พ.ศ. 2538 เป็น 3,974 บาท ใน พ.ศ. 2548 โดยส่วนใหญ่ถูกใช้ไปกับการรักษาพยาบาลมากกว่าการส่งเสริมสุขภาพ เป็นสาเหตุให้ประเทศไทยต้องสูญเสียงบประมาณด้านสุขภาพและเศรษฐกิจอย่างมหาศาลรวมถึงทรัพยากรบุคคล (โรงพยาบาลเพชรเวช, 2563)

จากการที่ประเทศต้องสูญเสียงบประมาณเป็นจำนวนมากประกอบกับกระแสแนวคิดด้านสุขภาพแบบองค์รวมเริ่มเข้ามามีบทบาทในสังคม การปรับเปลี่ยนกระบวนการซ่อมสู่กระบวนการสร้างสุขภาพ การเฟื่องฟูขึ้นของกระแสภูมิปัญญาชาวบ้านทำให้เกิดการหันกลับไปสู่รูปแบบการรักษาแบบต่างๆ ที่เคยใช้ในช่วงศตวรรษที่ 19 พร้อมกับยอมรับคุณค่าทางการแพทย์แผนตะวันออกและการแพทย์พื้นบ้านของแต่ละท้องถิ่นทั่วโลก เป็นเหตุให้ผู้ป่วยที่ได้รับผลข้างเคียงของการรักษาแบบแพทย์แผนปัจจุบันต่างหันมาให้ความสนใจและเลือกวิธีการรักษาแบบแพทย์ทางเลือก (อวัสดา ทับทิมแท้, 2555, น. 1-2) ทั้งนี้ ศูนย์การแพทย์เสริมและการแพทย์ทางเลือกแห่งชาติของสหรัฐอเมริกา (National Center for Complementary and Alternative Medicine [NCCAM]) ได้แบ่งการแพทย์ทางเลือกออกเป็น 5 ประเภท คือ 1) การแพทย์ทางเลือกที่เป็นทั้งระบบ (Alternative medical systems) 2) การบำบัดรักษาที่เน้นความสัมพันธ์ระหว่างกาย-จิต (Mind-body interventions) 3) การบำบัดโดยอาศัยแนวคิดด้านชีวภาพ (Biologically-based therapies) 4) การรักษาที่เป็นการปรับปรุงโครงสร้างทางกาย (Manipulative and Body-based methods) 5) การบำบัดรักษาด้วยพลัง (Energy therapies) หากเชื่อว่าระบบการแพทย์แผนปัจจุบันเป็นระบบแพทย์กระแสหลัก การแพทย์พื้นบ้านก็จัดเป็นกลุ่มการแพทย์ทางเลือกที่เป็นทั้งระบบ (Alternative medical systems) โดยระบบการแพทย์ทางเลือกมีลักษณะร่วมกัน คือ แนวคิดเรื่องสุขภาพแบบองค์รวม (ลือชัย ศรีเงินยวง, 2555, น. 14-17) ซึ่งเน้นการเข้าใจธรรมชาติของมนุษย์แบบองค์รวม (Holistic person) ซึ่งประกอบด้วย

4 มิติหลัก คือ ร่างกาย จิตใจ จิตวิญญาณ และสิ่งแวดล้อม (สังคม) ซึ่งองค์ประกอบทั้ง 4 อย่างนี้ต้องทำงานประสานกันอย่างไม่อาจแยกจากกันได้ เพื่อให้เกิดความสมดุลในการป้องกันและรักษาโรคไม่ให้เกิดความเจ็บป่วย (Pelletier, 1992, p. 11)

การแพทย์พื้นบ้านล้านนา (Lanna traditional medicine) เป็นการแพทย์แผนโบราณที่จัดเป็นการแพทย์ทางเลือกรูปแบบหนึ่ง โดยการแพทย์พื้นบ้านล้านนาได้รับอิทธิพลจากพิธีกรรมทางลัทธิพราหมณ์และพระพุทธศาสนา ผสมกับความเชื่อดั้งเดิมเรื่องเกี่ยวกับการนับถือผี สิ่งศักดิ์สิทธิ์ สิ่งเหนือธรรมชาติ จึงมีพิธีกรรมที่ช่วยให้เกิดการดูแลปกป้องและรักษา มีความเชื่อในเรื่องของกฎแห่งกรรมและการเวียนว่ายตายเกิด และมีความพยายามในการเรียนรู้เพื่อแสวงหาหนทางดับทุกข์ตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา อีกทั้งเชื่อว่ามนุษย์มีกรรมติดตัวมาแต่กำเนิด เหตุแห่งการเจ็บป่วยเกี่ยวข้องกับกรรมทั้งในปัจจุบันและการสั่งสมมาแต่อดีตชาติ (ยิ่งยง เทาประเสริฐ และกันยานุช เทาประเสริฐ, 2547, น. 2-3) ทั้งนี้ แพทย์พื้นบ้านล้านนาหรือหมอเมืองเป็นตำแหน่งทางสังคมของบุคคลผู้มีความรู้ในการสร้างสรรค์ สามารถแก้ไขปัญหาทุกข์ร้อนต่างๆ ของชุมชนและบิดเป่าเยียวยารักษาโรคภัยไข้เจ็บด้วยพืชสมุนไพรหรือวิธีการอื่นๆ ที่ไม่ได้ใช้ยาเป็นหลัก แม้ว่าบางส่วนใช้สารที่ได้จากสมุนไพรในธรรมชาติก็ตาม สำหรับตำราหมอเมืองเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นองค์ความรู้แบบองค์รวมที่ใช้ในการเยียวยารักษาโรคภัยไข้เจ็บและแก้ไขปัญหาของคนในชุมชน ทั้งยังมีบทบาทในการช่วยทำนุบำรุงความเป็นเอกภาพของชุมชน เสริมสร้างความเอื้ออาทรของคนในสังคม ก่อให้เกิดพลังชุมชนขึ้น ส่วนตำราหมอเมืองนั้นได้มีการสืบทอดจากบรรพบุรุษมาหลายชั่วอายุคน นับเป็น “มรดกแห่งการรักษา” (โกษิต ศิริรัตน์พิริยะ, วันชัย พลเมืองศรี และพระครูศรีวรพินิจ, 2562, น. 110)

ในบทความนี้ ผู้ศึกษาจะทำการศึกษเกี่ยวกับแนวคิดทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในมนต์เมืองและพิธีกรรมล้านนาที่ใช้ในการรักษาโรคงูสวัด (Shingles) ของอาจารย์จำพงษ์ ตั้งตระกูล เพื่อให้ทราบถึงกระบวนการรักษา ข้อควรปฏิบัติของผู้เข้ารับการรักษา รวมถึงอุปกรณ์และ/หรือเภสัชวัตถุที่ใช้ในการรักษาโรค ซึ่งโรคงูสวัดจัดเป็นโรคทางกายชนิดหนึ่งที่เกิดจากการติดเชื้อไวรัส และวิเคราะห์แนวคิดตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในวิธีการรักษาโรค เพื่อนำองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาไปใช้เป็นแนวทางในการแสวงหาทางเลือกในการรักษาโรคงูสวัด รวมถึงโรคติดเชื้อชนิดอื่นๆ เพื่อช่วยลดค่าใช้จ่ายในการรักษาและเป็นอีกหนึ่งทางเลือกในการรักษาโรคที่ปราศจากผลข้างเคียงของยาเคมี อันเป็นผลเนื่องจากการรักษาตามหลักการแพทย์แผนปัจจุบัน

2. แนวคิดในการรักษาโรคทางพระพุทธศาสนา

ตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาถือว่าความเจ็บป่วยจากโรคภัยต่างๆ เป็นกระบวนการอันเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตที่ดำเนินไปตามกฎของธรรมชาติ อันเป็นธรรมดาของทุกสรรพชีวิตในโลก ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ แม้แต่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้ประเสริฐกว่าสัตว์ 2 เท้าทั้งหลาย ทรงหลุดพ้นแล้วจากทุกข์ทั้งปวง แต่ถึงกระนั้น พระองค์ก็ยังทรงประจวบทางพระวรกายและเสด็จดับขันธปรินิพพานไปในที่สุด

โดยทั่วไป โรคในพระพุทธศาสนาแบ่งออกเป็น 2 ประเภท (อง.จตุกก. (ไทย) 21/157/217) คือ 1) โรคทางกาย (กายโก โรค) 2) โรคทางใจ (เจตสิกโก โรค) ซึ่งโรคทางกายที่ปรากฏในคิริมานนทสูตรได้ระบุไว้ว่า ความเจ็บป่วยมีสาเหตุมาจากดี เสมหะ ลม ไข้สันนิบาต ความแปรปรวนของฤดูกาล การบริหารกายไม่สม่ำเสมอ การใช้ความเพียรเกินกำลัง ผลของกรรม ความหนาว ความร้อน ความหิวกระหาย การปวดอุจจาระ ปัสสาวะ (อง.ทสก. (ไทย)

24/60/130) ธาตุ 4 ไม่สมดุล (อง.ทสก. (ไทย) 24/11/17; ที.ปา. (ไทย) 11/31/306-307) การไม่รู้ประมาณในการบริโภค (ขุ.ธ. (ไทย) 25/325/134) การถูกสัมผัสจากเหลือบ ยุง และสัตว์เลื้อยคลาน (ที.ปา. (ไทย) 11/31/306-307; อง.ทสก. (ไทย) 24/11/18) เป็นต้น ส่วนโรคทางใจ (เจตสิกโก โรโค) นั้น ได้แก่ การที่ใจของคนเราถูกรบกวนงำด้วยกิเลสเครื่องเศร้าหมองที่นอนเนื่องอยู่ในขันธสันดานที่เรียกว่า อนุสัย เป็นกิเลสอย่างละเอียดที่ห่อหุ้มจิตอยู่ชั้นในหรือที่ฝังลึกอยู่ในภวังคจิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งราคานุสัย ปฏิฆานุสัย และอวิชชานุสัย เมื่อมีเหตุปัจจัยมากกระทบก็จะพุ่งขึ้นมาให้ปรากฏเป็นกิเลสอย่างกลางคือ นิวรณ์ทั้ง 5 เป็นเหตุให้จิตเศร้าหมองขัดขวางความเจริญในธรรม และสุดท้ายแสดงผลออกมาเป็นกิเลสอย่างหยาบ ได้แก่ การประพฤติชั่วทางกาย ทางวาจา (วสิน อินทสระ, 2535, น. 97-98) สมดังพุทธพจน์ที่ปรากฏในพระไตรปิฎก ฉบับมหาจุฬาราย (อง.จตุกก. (ไทย) 21/157/168) ว่า

ดูกร! ภิกษุทั้งหลาย โรค 2 อย่างนี้ เป็นไฉน คือ โรคทางกาย 1 โรคทางใจ 1 ดูกร! ภิกษุทั้งหลาย สัตว์ทั้งหลายผู้พิจารณาความไม่มีโรคด้วยโรคทางกายตลอดปีหนึ่ง มีปรากฏ ผู้พิจารณาความไม่มีโรคตลอด 2 ปีบ้าง 3 ปีบ้าง 4 ปีบ้าง 5 ปีบ้าง 10 ปีบ้าง 20 ปีบ้าง 30 ปีบ้าง 40 ปีบ้าง 50 ปีบ้าง ผู้พิจารณาความไม่มีโรคแม้ยิ่งกว่า 100 ปีบ้าง มีปรากฏ ดูกร! ภิกษุทั้งหลาย สัตว์เหล่าใด ปฏิญาณความไม่มีโรคทางใจแม้ครู่หนึ่ง สัตว์เหล่านั้นหาได้ยากในโลก เว้นแต่พระชินาสพเท่านั้น

พระพุทธองค์ทรงให้ความสำคัญกับการดูแลสุขภาพสุขภาพ โดยพระองค์ทรงชี้แนะให้พุทธสาวกของพระองค์ดำเนินชีวิตอย่างเป็นผู้มีโรคพารน้อย เมื่อเจ็บป่วยให้ดูแลรักษา รวมถึงป้องกันไม่ให้เกิดความเจ็บป่วยเพื่อความดำรงอยู่แห่งอัตภาพทางกายและใจอย่างผาสุก สมดังพุทธพจน์ที่ว่า “อโรคฺยปรมา ลาภา ลาภทั้งหลายมีความไม่มีโรค เป็นอย่างยิ่ง (ขุ.ธ. (บาลี) 25/204/96)” ซึ่งวิธีการรักษาโรคที่ปรากฏในพระไตรปิฎกโดยสังเขปสำหรับการรักษาโรคทางกาย ได้แก่

1) การรักษาโรคด้วยสมุนไพร คือ ผลิตผลธรรมชาติที่ได้จากพืช สัตว์ และแร่ธาตุที่ใช้เป็นยาหรือใช้ผสมกับสารอื่นตามตำรับยาเพื่อบำบัดโรค บำรุงร่างกาย หรือใช้เป็นยาพิษ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546, น. 1132) ในครั้งพุทธกาลนั้น เมื่อมีภิกษุสงฆ์เกิดอาการอาพาธเป็นไข้ในแต่ละครั้ง พระพุทธองค์ทรงมีพระบรมพุทธานุญาตให้ภิกษุแสวงหาสมุนไพรมาบำบัดอาการไข้ได้ตามความต้องการหรือตามที่หายกทายิกานำมาถวายเพื่อทำการรักษาโรค การรักษาโรคโดยใช้สมุนไพรต่างๆ นั้น แบ่งออกเป็น 3 อย่างดังนี้

1.1) การรักษาโรคด้วยสมุนไพรที่ได้จากพืช เป็นการนำเอาผลิตผลที่ได้จากส่วนประกอบของพันธุ์ไม้ต่างๆ 5 อย่าง ได้แก่ ราก ต้น ใบ ดอก และผลของพืชแต่ละชนิดที่มีสรรพคุณทางยามาใช้ในการรักษาโรค โดยส่วนประกอบแต่ละส่วนจะมีสรรพคุณที่แตกต่างกันไป (ยุวดี จอมพิทักษ์, 2540, น. 8) ดังปรากฏในคัมภีร์พระไตรปิฎกว่า พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตให้นำรากไม้ เปลือกไม้ แก่นไม้ ใบไม้ ผลไม้ และยางไม้ มาเป็นยารักษาโรค (วิ.มหา. (ไทย) 2/28/32)

1.2) การรักษาโรคด้วยสมุนไพรที่ได้จากสัตว์ เป็นการนำเอาส่วนต่างๆ หรืออวัยวะต่างๆ ของสัตว์ เช่น หนัง กระดูก ขน เขา นอ งา เขี้ยว เกล็ด ดี น้ำมัน และเลือด ซึ่งเรียกว่า “สัตว์วัตถุ” มาใช้ในการรักษาโรค ดังปรากฏในคัมภีร์พระไตรปิฎกว่า มีการนำเอาเภสัช 5 ได้แก่ เนยใส เนยข้น น้ำมัน น้ำผึ้ง น้ำอ้อย รวมทั้งเนื้อสัตว์และนมสดมาใช้ในการรักษาโรคขาดสารอาหาร (วิ.มหา. (ไทย) 2/25-26/147-149; วิ.ภิกขุณี. (ไทย) 3/485-486/304-305; วิ.ป. (ไทย) 8/979/308; วิ.ภิกขุณี. (ไทย) 3/491-492/307) เป็นต้น

1.3) การรักษาโรคด้วยแร่ธาตุ เป็นการนำเอาธาตุวัตถุต่างๆ ที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ หรือสิ่งประกอบขึ้นจากธาตุวัตถุเหล่านั้น มาใช้เป็นยารักษาโรค ซึ่งธาตุวัตถุดังกล่าว เรียกว่า “เภสัชวัตถุ” (สมุนไพรรดอทคอม, 2564) ดังตัวอย่างที่ปรากฏในคัมภีร์พระไตรปิฎกว่า พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตเกลือ น้ำต่าง และน้ำเป็นยารักษาโรค (วิ.มหา. (ไทย) 2/34-35/35) เป็นต้น

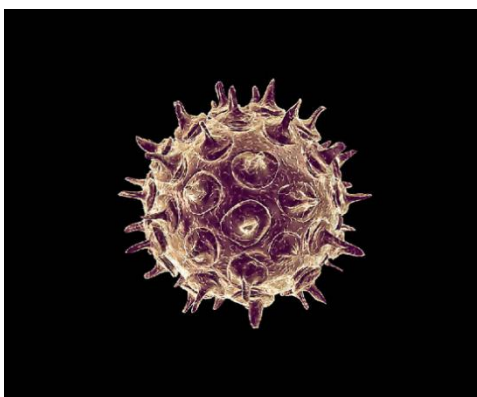
2) การรักษาโรคโดยไม่ใช้สมุนไพรร เป็นการใช้เทคนิคต่างๆ ในการรักษาโรคที่นอกเหนือจากการใช้สมุนไพรร อันได้แก่ การบริหารร่างกายด้วยการดัดกาย การปล่อยอสุจิเพื่อลดความกระสั่น การนวดรักษาอาการปวดเมื่อย การนึ่งและฝังไฟเพื่อปรับธาตุทั้ง 4 ในร่างกาย การนัตถุยาเพื่อรักษาอาการปวดศีรษะและโรคในโพรงจมูก และการผ่าตัดเพื่อรักษาโรคฝี โรคริดสีดวงทวาร โรคปวดศีรษะ และโรคเนื้องอกที่ลำไส้ (วิ.มหา. (ไทย) 1/214/316) นอกจากนี้ การเจริญพระพุทธมนต์นอกจากจะเป็นการทำจิตให้เกิดความสงบระงับ โดยการกล่าวสรรเสริญคุณของพระรัตนตรัย คือ คุณของพระพุทธเจ้า พระธรรม และพระสงฆ์ จนเกิดสมาธิ มีจิตตั้งมั่นอยู่ในอารมณ์เดียวแล้ว อำนาจของจิตที่ตั้งมั่นเป็นสมาธิยังมีพละภาพในการรักษาโรคได้ เช่น การใช้พุทธานุภาพและการพึงพระปริตรมีโพชฌงค์ 7 (พระมหาปองปริตตา ปริปัญโญ (จำปาศรี), 2545) ดังมีหลักฐานปรากฏในคัมภีร์พระไตรปิฎก ฉบับมหาจุฬาย (ส.ม. (ไทย) 19/197/130-131) ว่า “พระพุทธเจ้าประทับ ณ พระเวฬุวันวิหาร ทรงพระประสารหนักได้รับทุกขเวทนาแรงกล้า ครั้นนั้น พระมหาจุณทะสวดสาธยายโพชฌงค์ 7 ให้พระองค์ฟัง พระองค์ทรงพิจารณาตามธรรมนั้นไปด้วย ครั้นพระมหาจุณทะแสดงธรรมจบลง ก็ทรงหายจากพระอาการประชวร พระองค์ตรัสกับพระมหาจุณทะว่า “จุณทะ โพชฌงค์ดีนัก จุณทะ โพชฌงค์ดีนัก” เป็นต้น

ทั้งหมดนี้เป็นการรักษาโรคที่เกิดจากความผิดปกติของธาตุ 4 การถูกมนุษย์หรือสัตว์ทำร้าย การรักษาอย่างผิดวิธี ความแปรปรวนของภูมิอากาศ และความผิดปกติของอาหารที่รับประทาน ส่วนโรคทางใจอันมีสาเหตุมาจากความผิดปกติทางจิตและโรคที่เกิดจากผลของกรรมที่ได้กระทำไว้ ต้องรักษาด้วยการเจริญพระพุทธมนต์และการใช้หลักพุทธธรรม ได้แก่ สติปัฏฐาน 4 อิทธิบาท 4 โพชฌงค์ 7 มรรคมีองค์ 8 สัญญา 10 ไตรลักษณ์พรหมวิหาร 4 และโยนิโสมนสิการ เป็นต้น นับเป็นการปฏิบัติตามวิธีการของพระพุทธเจ้า เพื่อให้เกิดสติและสมาธิระงับความฟุ้งซ่าน เป็นเหตุให้สามารถขจัดกิเลส อันเป็นสาเหตุของโรคทางใจได้ นอกจากนี้ การบำเพ็ญเพียรทางจิต นอกจากจะเป็นวิธีการฝึกฝนจิตเพื่อนำไปสู่การดับทุกข์ อันเป็นจุดมุ่งหมายสูงสุดของชีวิตในสังสารวัฏแล้ว ยังมีอานิสงส์ในการรักษาโรคที่มีกิเลสเป็นสมุฏฐานได้ (พระสเถียร สิริวิชัย (หน่อแก้ว), 2558, น. 21-23) ดังมีหลักฐานปรากฏในคัมภีร์พระไตรปิฎกว่า เมื่อครั้งที่พระวังคีสะได้ขอคำแนะนำกับพระอานนท์ว่า ตนมีจิตเร่าร้อนเพราะกามราคะ จะมีวิธีการใดที่จะดับราคะ จึงขอให้พระอานนท์ช่วยอนุเคราะห์ ครั้นนั้น พระอานนท์ให้พระวังคีสะเจริญอสุภกัมมัฏฐานด้วยคำกล่าวที่ว่า “จิตของท่านรุ่มร้อน เพราะสัญญาอันวิปลาส ท่านจงละเว้นนิมิตอันสวयงามอันเป็นที่ตั้งแห่งราคะเสีย ท่านจงเห็นสังขารทั้งหลายโดยความเป็นของแปรปรวนโดยความเป็นทุกข์ และอย่าเห็นโดยความเป็นตน ท่านจงดับราคะอันแรงกล้า ท่านจงอย่าถูกราคะเผาผลาญบ่อยๆ ท่านจงเจริญจิตในอสุภกัมมัฏฐาน ให้เป็นจิตมีอารมณ์เป็นอันเดียว ตั้งมั่นด้วยดีเถิด ท่านจงมีกายคตาสติ ท่านจงเป็นผู้มากด้วยความหน่าย ท่านจงเจริญความไม่มีนิมิต และจงถอนมานานุสัยเสีย เพราะการรู้เท่าถึงมานะ ท่านจักเป็นผู้สงบระงับเที่ยวไป” (ส.ส. (ไทย) 15/735-737/228)

โดยสรุป ในมุมมองของพระพุทธศาสนามีความเห็นว่า โรคจัดเป็นความทุกข์ประการหนึ่ง เรียกว่า “พยาธิทุกข์” อันเป็นธรรมดาของทุกสรรพชีวิต จากมุมมองนี้ แสดงให้เห็นว่าเมื่อเกิดความเจ็บไข้ มนุษย์ควรมีความรู้ความเข้าใจถึงธรรมชาติและสมุฏฐานของโรค เพื่อเป็นแนวทางในการบำบัดและป้องกันโรคที่เกิดขึ้น โดยโรคทางกายเกิดจากความที่ร่างกายนี้เป็นรังของโรค (โรคนี้ทุกข์) จึงเป็นเหตุให้มีความเจ็บไข้เป็นธรรมดา ส่วนโรคทางใจ

เกิดขึ้นเพราะโจรภายใน คือ กิเลสเป็นสมุฏฐาน ซึ่งสามารถพบได้ในปุถุชนคนทั่วไป แต่ไม่พบในพระชินาสพหรือพระอรหันต์ผู้สิ้นกิเลสแล้ว นั่นคือ มนุษย์ทุกคนล้วนต้องมีความเจ็บไข้ไม่สบายไม่ทางใดก็ทางหนึ่งหรือร่วมกัน ดังนั้น การรักษาโรคตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาจึงเป็นการรักษาแบบองค์รวม กล่าวคือ เป็นการรักษาทั้งกายและใจควบคู่กันไป โดยพิจารณาที่ก่อนกาย คือ ชันธ 5 และความเชื่อมโยงระหว่างชันธ 5 กับปัจจัยแวดล้อมต่างๆ ที่มีปฏิสัมพันธ์ต่อผู้ป่วย เพราะเหตุนี้ หลักคำสอนในพระพุทธศาสนาจึงมุ่งเน้นการดูแลร่างกายและจิตใจให้อยู่ในสภาวะที่เป็นปกติ เพื่อให้เป็นผู้มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดีอยู่เสมอ

3. โรคสุวัต: อาการ สมุฏฐาน วิธีป้องกันและรักษาโรค

ภาพที่ 1. ไวรัสวาริเซลลา โซสเตอร์ (Varicella-zoster virus: VZV) ภายใต้กล้องจุลทรรศน์อิเล็กตรอน
(ที่มา: https://microbewiki.kenyon.edu/index.php/Varicella-zoster_virus)

โรคสุวัต (Shingles [Herpes zoster]) มีชื่อเรียกเป็นภาษาล้านนาว่า “บ่าแรงไขปลา” หมายถึง โรคเนื้อร้ายแรงที่เกิดเป็นตุ่ม มีน้ำใสเกิดขึ้นเป็นหย่อมๆ ทำให้ปวดแสบปวดร้อน (จิรเดช มโนสร้อย, อรัญญา มโนสร้อย และอุดม รุ่งเรืองศรี, 2543, น. 58) เป็นโรคที่มีสาเหตุจากการติดเชื้อไวรัสวาริเซลลา โซสเตอร์ (Varicella-zoster virus: VZV) เป็นไวรัสตัวเดียวกับที่ทำให้เกิดโรคสุกใส (Chickenpox) จัดอยู่ในกลุ่มของไวรัสก่อโรคเริม (Herpesviruses) ที่มีสารพันธุกรรมเป็นดีเอ็นเอสายคู่ (Double-Stranded DNA) (Madigan, Martingo, Dunlap, & Clark, 2009, p. 569) เชื้อไวรัสนี้เมื่อเริ่มเข้าสู่ร่างกายทั้งจากการหายใจ หรือการสัมผัสตุ่มน้ำใสโดยตรง จะทำให้เป็นโรคสุกใส เมื่อหายจากโรคนี้แล้ว เชื้อจะไปหลบซ่อนอยู่ในปมประสาทของร่างกาย ซึ่งส่วนใหญ่จะใช้เวลานานหลายปี โดยไม่มีอาการผิดปกติใดๆ เมื่อเวลาที่ร่างกายมีภูมิคุ้มกันต่ำกว่าปกติ เช่น อ่อนเพลีย พักผ่อนไม่เพียงพอ ผู้ป่วยสูงอายุ ผู้ป่วยติดเชื้อเอชไอวี หรือผู้ป่วยโรคอะไรก็ได้ที่ได้รับยากกดภูมิคุ้มกันต้านทาน เชื้อที่แฝงตัวอยู่ก็จะแบ่งตัวเพิ่มจำนวน ทำให้เกิดอาการของโรคขึ้นใหม่จากสิ่งเร้าภายนอกที่มากระตุ้น ซึ่งการเกิดอาการของโรคเช่นนี้เรียกว่า reactivated infection ส่งผลให้เส้นประสาทอักเสบ เกิดการปวดตามแนวเส้นประสาท และปล่อยเชื้อไวรัสออกมาที่ผิวหนังตามแนวเส้นประสาท โดยผู้ป่วยจะมีอาการปวดแสบร้อนบริเวณผิวหนังตามแนวของเส้นประสาทรับความรู้สึก (dermatome) หลังจากนั้น 2-3 วัน มีผื่นแดงขึ้นตรงบริเวณที่ปวด แล้วกลายเป็นตุ่มน้ำใส ผู้ป่วยบางรายอาจมีไข้ร่วมด้วย ผื่นมักเรียงกันเป็นกลุ่ม หรือเป็นแถวยาวตามแนวเส้นประสาท และจะแตกออกเป็นแผล ต่อมาจะตกสะเก็ด และหายได้เองใน 2 สัปดาห์ และเมื่อแผลหายแล้ว อาจยังมีการปวดตามแนวเส้นประสาทได้ (Barer, Irving, Swann, & Perera, 2018, pp. 378-381)

3.1 อาการแทรกซ้อน

ภาวะแทรกซ้อนที่พบบ่อย คือ อาการปวดตามแนวเส้นประสาทหลังการติดเชื้อ พบได้บ่อยในผู้ป่วยที่อายุมากกว่า 50 ปีขึ้นไป บางรายอาจปวดได้นานหลายปี ภาวะแทรกซ้อนอื่นๆ ที่พบได้แก่ การติดเชื้อแบคทีเรียซ้ำเติมตาอักเสบ แผลที่กระจกตา และภาวะแทรกซ้อนทางหู เป็นต้น ผู้ที่มีภูมิคุ้มกันต่ำ เช่น ผู้ป่วยติดเชื้อเอชไอวี หรือผู้ป่วยโรคเอดส์ที่ได้รับยาเคมีบำบัด โรคภูมิต้านทานผิดปกติอาจมีอาการรุนแรงและแพร่กระจายได้ ภาวะแทรกซ้อนที่รุนแรงแต่พบน้อย เช่น สมอและปอดอักเสบ ในผู้ป่วยที่มีภูมิคุ้มกันปกติอาจรักษาตามอาการ เช่น รับประทานยาแก้ปวดเนื่องจากสามารถหายได้เอง

3.2 วิธีรักษาตามหลักการแพทย์แผนปัจจุบัน

ในผู้ป่วยสูงอายุหรือผู้ที่มีภูมิคุ้มกันต่ำมาก การได้รับประทานยาต้านไวรัส เช่น acyclovir ภายใน 48-72 ชั่วโมงหลังเกิดอาการ จะช่วยให้รอยโรคทางผิวหนังหายได้เร็วขึ้นและลดความรุนแรงของโรค รวมถึงลดภาวะแทรกซ้อนต่างๆ ได้ การประคบแผลด้วยน้ำเกลือครั้งละประมาณ 10 นาที 3-4 ครั้ง/วัน จะช่วยให้แผลแห้งขึ้น ในรายที่มีการติดเชื้อแบคทีเรียแทรกซ้อนอาจต้องได้รับยาปฏิชีวนะชนิดทาหรือรับประทานร่วมด้วย หากมีอาการปากเปื่อย ลิ้นเปื่อย ให้ใช้น้ำเกลือกลั้วปาก ตัดเล็บสั้น ไม่แกะเกา และอาบน้ำฟอกสบู่ให้สะอาด เพื่อป้องกันการติดเชื้อแบคทีเรียซ้ำและกลายเป็นแผลเป็น หากมีอาการปวดหลังการติดเชื้อ สามารถรับประทานยาพาราเซตามอลแก้ปวด หากอาการไม่ดีขึ้นควรปรึกษาแพทย์ ไม่ควรพ่นหรือทายา เช่น ยาพื้นบ้านหรือยาสมุนไพรลงไปที่บริเวณตุ่มน้ำ เพราะอาจติดเชื้อแบคทีเรีย ทำให้แผลหายช้าและกลายเป็นแผลเป็นได้

3.3 การป้องกันการแพร่กระจายของโรค

การสัมผัสตุ่มน้ำหรือแผลของผู้ป่วยงูสวัดอาจทำให้ผู้ที่ไม่มีภูมิคุ้มกันเกิดเป็นโรคสุกใสได้ ดังนั้น ควรแยกข้าวของเครื่องใช้ เครื่องนุ่งห่ม ผ้าเช็ดตัว ที่นอนของผู้ป่วยโรคงูสวัดกับผู้ที่ยังไม่เคยเป็นโรคอีสุกอีใสมาก่อน ในผู้ป่วยที่มีภูมิคุ้มกันบกพร่องหรือเป็นโรคงูสวัดแบบแพร่กระจาย สามารถแพร่กระจายเชื้อได้ทางการหายใจ ดังนั้น ควรแยกผู้ป่วย ไม่ให้ใกล้ชิดกับผู้ที่ไม่เคยเป็นโรค เด็กเล็ก และหญิงตั้งครรภ์ (จรัสศรี พียาพรรณ, รัชกา ฤทธิ์เรืองเดช, พิชญา มณีประสพโชค, วรัญญา บุญชัย และสุขุม เจียมตน, 2560)

3.4 การป้องกันโรคงูสวัด

ปัจจุบันมีวัคซีนป้องกันโรคงูสวัดแล้ว เป็นวัคซีนชนิดเชื้ออ่อนฤทธิ์ (Live-attenuated vaccine) สายพันธุ์ Oka ที่เริ่มพัฒนาโดยนักวิจัยในประเทศญี่ปุ่น พบว่าสามารถลดโอกาสการเกิดโรคงูสวัดได้ดี เมื่อได้รับวัคซีนกระตุ้นหลังจากได้รับวัคซีนครั้งแรกอย่างน้อย 1 เดือน (พบชัย งามสกุลรุ่งโรจน์, วรณิ กัณฐกมาลากุล, ไอยฤทธิ์ ไทยพิสุทธิกุล และภัทรชัย กิรติสิน, 2556, น. 322) หรือหากเกิดการติดเชื้อจะสามารถลดความรุนแรงของอาการงูสวัดและอาการปวดหลังการติดเชื้อได้ โดยแนะนำให้ฉีดในผู้สูงอายุที่มีอายุมากกว่า 60 ปี (จรัสศรี พียาพรรณ, รัชกา ฤทธิ์เรืองเดช, พิชญา มณีประสพโชค, วรัญญา บุญชัย และสุขุม เจียมตน, 2560)

4. หมอเมืองและพิธีกรรมล้านนาที่เกี่ยวข้องกับการรักษาโรคสวัสดิ์

หมอเมือง คือ หมอพื้นเมือง หรือหมอพื้นบ้านที่ได้รับการศึกษาสืบทอดวิธีการรักษาโรคจากอาจารย์หมอรุ่นก่อน หรือศึกษาจากเอกสารพิสาลาโบราณด้วยตนเอง วิธีการรักษาโรคของหมอเมืองแบ่งออกเป็น 3 วิธี (ศรีเลา เกษพรหม, 2552, น. 82) คือ

1. การรักษาโรคด้วยวิธีทางไสยศาสตร์ คือ การใช้คาถาอาคม มีการเสกเป่า การเซต การแหก เช่น การรักษาโรคกระดูกหัก “ขวากชุย” ด้วยการใช้น้ำมันสัตว์ หรือน้ำมันพืชมาเสกเป่าด้วยคาถาแล้วใช้ทาบริเวณที่กระดูกหัก
2. การรักษาโรคด้วยวิธีการแบบ “มด” คือ การทรงเจ้าเข้าผี จัดเป็นการรักษาทางจิตวิญญาณ
3. การรักษาโรคด้วยวิธีการแบบ “หมอยา” คือ การรักษาโรคด้วยยาสมุนไพรชนิดต่างๆ แต่ถ้ามีการรักษาโรคร่วมกันทั้ง 3 วิธี เรียกว่าการรักษาแบบ “มดหมอ”

หมอเมืองอยู่ในระบบวิถีการดูแลสุขภาพแบบพื้นบ้านซึ่งมีรากฐานมาจากวัฒนธรรมล้านนา โดยเน้นเรื่อง การกิน การอยู่ และวิถีชีวิตที่เห็นคุณค่าทางจิตใจมากกว่ามูลค่าทางทรัพย์สินเงินทอง เดิมระบบการแพทย์ล้านนาจะแฝงตัวอยู่ในชุมชน ไม่ได้ได้รับการยอมรับหรือถูกปฏิเสธ ในสังคมล้านนาดั้งเดิมกล่าวกันว่า หมอเมืองเป็นอาชีพที่ผิดกฎหมาย แต่ในปัจจุบันกระแสโลกวิชาการทางตะวันตกมีองค์ความรู้ด้านการดูแลสุขภาพหลากหลายวิธีและองค์ความรู้ของหมอเมืองจึงได้ถูกจัดเป็นการแพทย์นอกระบบ ได้รับการยอมรับมากขึ้น ขณะนี้ทางราชการก็ได้ให้หมอเมืองตามชนบทเข้ามาจดทะเบียนเป็นหมอประเภทต่างๆ ที่มีสังกัดตามสถานีนามัย แต่เดิมหมอเมืองถูกจัดให้เป็นแพทย์ประจำตำบลอยู่แล้วแต่ถูกยกเลิกไป ซึ่งนับว่าเป็นนิมิตหมายอันดีที่เป็นการส่งเสริมทางเลือกในการดูแลสุขภาพให้แก่ชาวบ้าน ส่งเสริมให้มีการสืบทอดองค์ความรู้ด้านการดูแลสุขภาพของชุมชนจากเดิมที่เคยมีอยู่ (พาณี ศรีสะอาด, 2552, น. 39) สำหรับการรักษาโรคและการดูแลสุขภาพแบบล้านนาจัดเป็นส่วนหนึ่งของพิธีกรรมล้านนาที่เรียกว่า พิธีกรรมบ๋าบัด (อรทัย เจียมคำรัส, 2559, น. 47-51) ตัวอย่างของภูมิปัญญาเกี่ยวกับการรักษาโรคและการดูแลสุขภาพแบบล้านนา (ภัทรนิษฐ์ ศรีจอมทอง, 2560, น. 59-68) เช่น การใช้ยาสมุนไพรเป็นยาพื้นบ้านที่ใช้ในแต่ละท้องถิ่นของชาวล้านนา เรียกว่า “ยาเมือง” ซึ่งมีอยู่ด้วยกันหลายชนิด การใช้ยาเมืองแบบดั้งเดิมชนิดต่างๆ มีให้เห็นตามชุมชนทั่วไป ยาบางชนิดยังคงมีการใช้อยู่ เช่น ยาต้ม และบางอย่างไม่มีการใช้หรือมีผู้ใช้น้อยลง เช่น ยาเป่าเข้าจมูกและยาฝน เป็นต้น

การ “เจ็ด (เซต)” หมายถึง อาการที่หมอเมืองผู้มีอาคมนำเอาไปไม้บางชนิด เช่น ใบพลู เสกเซตไปตามร่างกายผู้ป่วยเพื่อรักษาโรค (อุดม รุ่งเรืองศรี, 2547, น. 221) หรือใช้วัสดุจากสัตว์ เช่น งาช้าง เขาคายเยือก เป็นต้น โดยนำวัสดุธรรมชาติเหล่านั้นมาบริกรรมคาถาใส่ แล้วนำไปเซตผู้ป่วยตรงบริเวณที่มีอาการ ซึ่งวิธีนี้หมอเมืองมักใช้ร่วมกับการ “เป่า” ในการรักษาผู้ป่วยที่มักเป็นแผลตามต่างๆ ของร่างกาย การ “เป่า” โดยใช้คาถา ได้แก่ การบริกรรมคาถาเพื่อใช้ในการรักษาโรคทุกโรคที่มีผู้ป่วยมาขอทำการรักษา โดยผู้เป็นหมอเมืองที่ทำการรักษาห้ามปฏิเสธ ตัวอย่างของคาถาที่ใช้ในการบริกรรมเพื่อการรักษา เช่น “คาถาขวากชุย” นั้นเป็นคาถาที่ใช้ในการรักษาอาการบาดเจ็บที่เกิดจากบาดแผล การต่อกระดูก หัก เอ็น และเนื้อ โดยใช้เหล่าชาวพม่าสวดบริเวณที่บาดเจ็บด้วยเมื่อผู้ป่วยกระดูกแขนหรือขาหัก

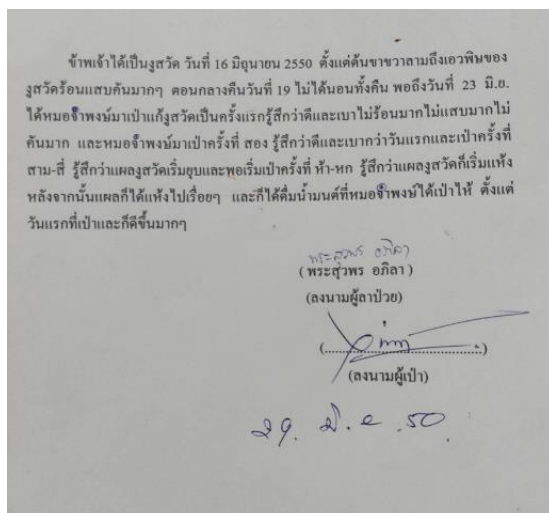
การแสก หมายถึง การแหก ตัด แยกออก ถ่างออก เป็นวิธีการรักษาโรคที่หมอเมืองใช้วิธีนำเอาโพลหรือเขาควายที่ลงอาคมแล้วนำไปตามส่วนต่างๆ ของร่างกายที่ต้องการรักษาโรค (อุดม รุ่งเรืองศรี, 2547, น. 846) ซึ่งปัจจุบันอาจใช้กลองช่วยทำให้ลมเป่าฟุ้งได้ตรง พร้อมใช้มีด (เก่า) ที่ยังคงมีปลายเรียวแหลมซึ่งทำจากเหล็กทั่วไปเป็นอุปกรณ์ในการแสกด้วยการกด สับ หรือแทง หรือจี้บริเวณที่มีอาการเจ็บป่วยหรือเป็นก้อนเนื้อให้ละเอียด หรือขูดข่วนทิ้งเพื่อให้บริเวณที่มีปัญหานั้นแห้งหรือแฟบลง และการ “บีบ (นวด)” ในอดีตผู้สูงวัยล้านนามักขอให้หมอนวดในท้องถิ่นมา “บีบ” ให้ที่บ้านของตน ซึ่งการบีบก็คือ การนวดแก้ไขอาการเมื่อยล้าหรือปวดตามร่างกาย โดยอาจใช้การ “หย้า” ได้แก่ การเหยียบบนร่างกายอีกทางหนึ่ง และมักให้ลูกหลานที่มีรูปร่างเล็กเป็นผู้หย้าให้การนวดจึงเป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงอัตลักษณ์ทางสังคมและวัฒนธรรมด้านภูมิปัญญาอย่างหนึ่งในล้านนา

5. มนต์เมืองและพิธีกรรมล้านนาที่ใช้ในการรักษาโรครูสวัดของอาจารย์จำพงษ์ ตั้งตระกูล

ภาพที่ 2. ตัวอย่างผู้ป่วยโรครูสวัดที่เข้ารับการรักษา
(ได้รับความอนุเคราะห์จากอาจารย์จำพงษ์ ตั้งตระกูล)

จากการเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) เป็นข้อมูลที่ได้เริ่มสัมภาษณ์ตั้งแต่วันที่ 17 กุมภาพันธ์ ถึงวันที่ 30 มีนาคม 2564 เพื่อศึกษาพิธีกรรมล้านนาที่ใช้ในการรักษาโรครูสวัด จากการศึกษาค้นคว้าข้อมูลว่า ปัจจุบันอาจารย์จำพงษ์ ตั้งตระกูล มีอายุย่าง 82 ปี ในอดีตเคยประกอบอาชีพค้าขายรถยนต์ ปัจจุบันอุทิศตนเป็นหมอเมือง อาจารย์จำพงษ์ได้ใช้พิธีกรรมรักษาโรคแบบล้านนาด้วยวิธีการเป่าโดยใช้คาถาด้วยการตั้งนโม 3 จบ (พุทพภาคนมการ) แล้วเป่าลงไปตามบริเวณแผลของผู้ป่วย จากนั้นจึงทำน้ำมันดีให้ผู้ป่วยดื่มด้วยมนต์เมืองที่ได้รับการสืบทอดมาจากท่านพระครูพิทักษ์เจติยานุกิจ (คำฟู เตโช) อดีตผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระธาตุหริภุญชัย อำเภอเมืองจังหวัดลำพูน ซึ่งอาจารย์จำพงษ์เป็นผู้ได้รับการถ่ายทอดวิทยาคมจากท่านโดยตรงเมื่อ 60 ปีมาแล้ว สำหรับการศึกษารั้งนี้ ผู้ศึกษาได้สัมภาษณ์อดีตผู้ป่วยในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ที่เข้ารับการรักษาโรครูสวัดท่านหนึ่ง คือ คุณเปลี่ยน สุทธิพงษ์ ปัจจุบันอายุ 80 ปี ซึ่งเคยเจ็บป่วยด้วยโรครูสวัดที่บริเวณหน้าอก โดยก่อนหน้านั้นเคยได้รับการรักษาด้วยวิธีการแพทย์แผนปัจจุบันแล้วอาการไม่ดีขึ้น ภายหลังจึงเข้ารับการรักษากับอาจารย์จำพงษ์ตามคำแนะนำของภรรยาด้วยวิธีการเป่าโดยใช้คาถา 3 ครั้ง เป็นเวลา 3 วัน ภายหลังจากนั้น 1 สัปดาห์ อาการจึงค่อยทุเลาลง และหายขาดภายในระยะเวลาไม่เกิน 3 สัปดาห์

ภาพที่ 3. ข้อมูลรายงานผลการรักษาโรคของสวดของอาจารย์จำพงษ์ ตั้งตระกูล

นอกจากนี้ ในระหว่างที่เข้ารับการรักษา ผู้ป่วยห้ามรับประทานอาหารที่แสดงโรค ได้แก่ ของหมักดอง เนื้อไก่ เนื้อวัว ปลาไม่มีเกล็ด และอาหารทะเล นอกจากนี้ อาจารย์จำพงษ์ยังให้คำแนะนำว่าเวลาอาบน้ำเสร็จอย่าเช็ดตัวด้วยผ้าขนหนู แต่ให้ใช้วิธีซับด้วยผ้าอ่อนๆ แทน จะทำให้แผลไม่ซ้ำและช่วยให้แผลหายเร็วขึ้น โดยปกติหมอเมืองทั่วไปจะมีกฎข้อห้ามเกี่ยวกับการประพาศิติดังกล่าวต่างๆ ที่ครูบาอาจารย์ผู้ประสาทวิยาคมห้ามไว้ เช่น ห้ามลอดใต้ถุนบ้าน ห้ามลอดราวตากผ้า ห้ามรับประทานผักบั้ง ห้ามรับประทานอาหารในงานศพ ห้ามนำของวางในงานศพกลับมารับประทานที่บ้าน เป็นต้น เนื่องจากการละเมิดข้อห้ามดังกล่าวนี้จะทำให้ความขลังของมนต์คาถาที่ใช้ในการรักษาโรคเสื่อมความศักดิ์สิทธิ์ ถึงแม้ในกรณีของอาจารย์จำพงษ์ ท่านพระครูพิทักษ์เจติยานุกิจมิได้มีข้อห้ามใดๆ ไว้ สำหรับค่าใช้จ่ายในการรักษามีเพียงแคกรวยดอกไม้ 1 ชุด เป็นค่าบูชาครู ส่วนโรคอื่นๆ ที่อาจารย์จำพงษ์รักษา ได้แก่ โรคเรื้อรัง โรคสุกใส แผลไฟไหม้น้ำร้อนลวก เป็นต้น

จากการศึกษาวิธีการรักษาโรคของสวดของอาจารย์จำพงษ์ ตั้งตระกูล พบว่ามีรูปแบบของการรักษาด้วยพิธีกรรมล้านนาดังต่อไปนี้ 1) การใช้มนต์บำบัดด้วยการทำนํ้ามนต์ให้ผู้ป่วยดื่ม 2) การระลึกถึงคุณของพระรัตนตรัยด้วยการบริกรรมคาถาว่า นโม 3 หน และการระลึกถึงคุณของครูบาอาจารย์ผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชา แล้วจึงเป่าลงไปตามบริเวณแผลของผู้ป่วย และ 3) การงดอาหารแสดงโรค

6. วิเคราะห์แนวคิดทางพระพุทธศาสนา แนวคิดเรื่องมนต์เมืองและพิธีกรรมล้านนาที่ใช้ในการรักษาโรคของสวดของอาจารย์จำพงษ์ ตั้งตระกูล

6.1 แนวคิดเรื่องโรคและสาเหตุของการเกิดโรคในพระพุทธศาสนา

ตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาได้กล่าวถึงโรค 2 ประเภท คือ โรคทางกาย (กายโก โรโค) และโรคทางใจ (เจตสิกโก โรโค) (อง. จตุกก. (ไทย) 21/157/217) ซึ่งโรคของสวดจัดเป็นโรคทางกายชนิดหนึ่งที่เกิดจากการติดเชื้อไวรัสวาริเซลลา โซสเตอร์ (VZV) ส่วนในพระไตรปิฎกได้ระบุถึงสาเหตุของการเกิดโรคทางกายไว้หลายสถาน ซึ่งสาเหตุที่สำคัญที่สุดก็คือ ความไม่สมดุลของธาตุทั้ง 4 รวมถึงสมุฏฐานของโรคที่ปรากฏในอาพาธสูตร 8 ประการ

(อง.ทสก. (บาลี) 24/60/117) ได้แก่ 1) อาพาธมีดีเป็นสมุฏฐาน (ปิตตสมุฏฐานา อาพาธา) 2) อาพาธมีเสมหะเป็นสมุฏฐาน (เสมหสมุฏฐานา อาพาธา) 3) อาพาธมีลมเป็นสมุฏฐาน (วาทสมุฏฐานา อาพาธา) 4) อาพาธมีไข้สันนิบาต (สนธิปาทสมุฏฐานา อาพาธา) 5) อาพาธอันเกิดแต่ฤดูกาลแปรปรวน (อุตุปริณามชา อาพาธา) 6) อาพาธอันเกิดแต่การบริหารกายไม่สม่ำเสมอ (วิสมบริหารชา อาพาธา) 7) อาพาธอันเกิดแต่ความเพียรเกินกำลัง (โอปปกมิกา อาพาธา) 8) อาพาธอันเกิดแต่วิบากของกรรม (กมฺมวิปากชา อาพาธา) สมเด็จพระพุทธเจ้าตรัสว่า “กายนี้มีทุกข์มาก มีโทษมาก เหตุนั้น อาพาธต่างๆ จึงเกิดขึ้นในกายนี้” ซึ่งถ้าหากจะพิจารณาโรคภูสวัตเทียบเคียงกับสมุฏฐานของโรคทั้ง 8 ประการแล้ว น่าจะจัดอยู่ในโรคที่เกิดจากวิบากของกรรม เพราะเหตุว่าสัตว์ทั้งหลายเป็นผู้มีกรรมเป็นของๆ ตน เป็นทายาทแห่งกรรม มีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย กระทำกรรมใดไว้ดีหรือชั่วก็ตาม เราจักต้องเป็นผู้รับผลของกรรมนั้น (อง.ทสก. (ไทย) 24/216/355)

6.2 แนวคิดเรื่องมนต์เมืองและพิธีกรรมล้านนาที่ใช้ในการรักษาโรคภูสวัต การระลึกถึงคุณของพระรัตนตรัย และการระลึกถึงพระคุณของครูบาอาจารย์ผู้ประสิทธิ์ประสาทวิทยาคม

วิธีการรักษาโรคภูสวัตของอาจารย์จำพรรษา นั้น หากพิจารณาจากวิธีการรักษาโรคของหมอเมืองทั้ง 3 วิธี จัดเป็นการรักษาโรคด้วยวิธีทางไสยศาสตร์ อีกทั้งการใช้มนต์หรือที่เรียกกันในหมู่หมอเมืองเป็นภาษาล้านนาว่า “การมนต์น้ำรักษาโรค” นั้น ก็เป็นวิธีที่มีการใช้มาแต่ครั้งพุทธกาลเมื่อคราวที่นครเวสาลีเกิดภัย 3 ประการ คือ ภัยเกิดแต่ความอดอยาก (ทุพภิกขภัย) ภัยเกิดแต่อดมนุษย์ (อมนุสสุภัย) และภัยเกิดแต่โรค (โรคภัย) ครั้นนั้น สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสเรียกพระอานนท์เถระมา (มูลนิธิอุทานธรรม, 2559) แล้วตรัสว่า

อานนท์ เธอจงเรียนรตนสูตรนี้แล้วเที่ยวไปกับเจ้าลิขณวิกุมารทั้งหลาย ทำพระปริตรในระหว่างกำแพง 3 ชั้นในเมืองเวสาลี

เมื่อพระอานนท์เถระเรียนรตนสูตรจากสมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าแล้ว จึงนำเอาบาตรอันสำเร็จด้วยศิลาตักน้ำเย็นอยู่ที่ประตูพระนคร แล้วระลึกถึงพระคุณของพระตถาคตเจ้าทั้งหลาย ครั้นระลึกแล้วจึงเข้าไปภายในพระนครเที่ยวกระทำพระปริตรระหว่างกำแพงทั้ง 3 นั้น ตลอด 3 ยามแห่งราตรี เมื่อพระอานนท์กระทำพระปริตรแล้ว มหาชนก็หายจากโรคในทันใดนั้นเอง พระอานนท์เที่ยวไปตลอดพระนครทั้งสิ้นโดยลำดับแล้ว มาถึงมหาชนผู้หายจากโรค ถวายบังคมพระบรมศาสดาแล้วนั้น ณ ที่อันสมควรส่วนข้างหนึ่ง พระบรมศาสดาทรงตรวจดูเหล่าบริษัทแล้ว จึงทรงภาษิตรตนสูตร (ขุ.ขุ. (ไทย) 25/1-3/9)

กล่าวถึงรตนสูตร ที่เรียกพระสูตรนี้ว่า “รัตนะ” เพราะหมายถึง พระรัตนตรัย กล่าวคือ พุทธรัตนะ ธรรมรัตนะ และสังฆรัตนะ ซึ่งการระลึกถึงคุณของพระรัตนตรัยของหมอเมืองก่อนทำการรักษาโรคมีความสอดคล้องกับการที่พระอานนท์ระลึกถึงคุณของพระตถาคตเจ้าทั้งหลาย ก่อนเที่ยวไปทำการประพรมน้ำพระพุทธมนต์ขจัดโรคทั่วทั้งนครเวสาลี ส่วนการระลึกถึงพระคุณของครูบาอาจารย์ผู้ประสิทธิ์ประสาทวิทยาคมนั้น ตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนามีความสอดคล้องกับหลักพุทธธรรม คือ เป็นการแสดงความกตัญญูต่อบุคคลที่ตนเคารพบูชาผู้เป็นบุคคลที่กระทำคุณให้ก่อน เรื่องนี้ รองศาสตราจารย์ ดร.วิโรจน์ อินทนนท์ อาจารย์ประจำภาควิชาปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ได้ให้สัมภาษณ์เพิ่มเติมเมื่อวันที่ 26 เมษายน 2564 ว่า “การแสดงความกตัญญูต่อบุคคลที่ตนเคารพบูชาของหมอเมือง ด้วยระลึกถึงคุณพระคุณครูบาอาจารย์ก่อนทำการรักษา ทางล้านนามีภาษาเรียกว่า ยกขันครูหรือขึ้นขันตั้ง เป็นการกระทำโดยการอ่านโองการเพื่ออัญเชิญดวงวิญญาณของครูบาอาจารย์ผู้ประสิทธิ์

ประสาทิทยาคมเหล่านั้น ให้มาเป็นผู้ช่วยในการรักษาปกป้องคุ้มครอง เป็นการเพิ่มพลังให้แก่หมอเมืองผู้รักษา และเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจให้แก่ผู้เข้ารับการรักษา”

6.3 แนวคิดเรื่องการงอาหารแสดงโรค

การให้ผู้ป่วยรับประทานอาหารแสดงโรค ได้แก่ ของหมักดอง เนื้อไก่ เนื้อวัว ปลาไม่มีเกล็ด และอาหารทะเลนั้น เป็นวิธีการที่สอดคล้องกับศาสตร์การแพทย์ทางเลือกและศาสตร์การแพทย์แผนไทย อีกทั้งคิลานกวัตร คือ ข้อปฏิบัติที่ภิกษุผู้อาพาธสมควรประพฤติ ได้แก่ การทำตนให้เป็นผู้ป่วยง่าย เช่น การไม่ฉันของแสลงและไม่ฉันความสบายอย่างอื่น และรู้จักประมาณในการบริโภคของไม่แสลง ไม่ฉันมากเกินไป เป็นต้น สำหรับเหตุผลที่อาจารย์จำพงษ์ห้ามมิให้ผู้ป่วยรับประทานอาหารดังกล่าว เนื่องจากจะทำให้แผลเหวี่ยงขึ้น รักษายาก

7. สรุปและข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาแนวคิดทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในมนต์เมืองและพิธีกรรมล้านนาที่ใช้ในการรักษาโรคภูสวดของอาจารย์จำพงษ์ ตั้งตระกูล ได้ข้อสรุปดังนี้

7.1 ผู้ที่ทำหน้าที่เป็นหมอเมืองรักษาโรคต้องเป็นผู้ที่เรียนวิชาหมอพื้นบ้าน เป็นผู้ที่เคยผ่านการบวชเรียน และเป็นผู้รู้จักชะล้านา สามารถอ่านออกเขียนได้ ส่วนใหญ่หมอเมืองเป็นผู้เคยผ่านการบวชมาก่อนและได้รับการถ่ายทอดวิชาขณะเป็นพระภิกษุ การถือหลักสันโดษพบว่า เนื่องจากไม่ได้เรียกร้อยค่ารักษา มีเพียงค่าขันครูแค่กรวยดอกไม้ 1 ชุด หมอเมืองใช้หลักสันโดษในการดำรงชีวิต ส่วนการปฏิบัติธรรม หมอเมืองมีการปฏิบัติธรรมตามหลักพระพุทธศาสนา ไม่ว่าจะเป็นการนั่งสมาธิ การเดินจงกรม การรักษาศีล 5 การสวดมนต์ การเข้าปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน มีการใช้หลักพรหมวิหารในการประพฤติปฏิบัติตนและในขณะทำการรักษาคณไข หมอเมืองเชื่อว่าส่วนใหญ่สาเหตุของการเกิดโรคเกิดจากอำนาจเหนือธรรมชาติ เช่น พ่อเกิดแม่เกิดทำร้าย ชีต ผีทำ โดนคุณไสยหรือคนทำชั่วร้ายหรือชะตาตก เคราะห์กรรม และธาตุทั้ง 4 ไม่สมดุล เป็นต้น ในพระพุทธศาสนากล่าวถึงสาเหตุการเกิดโรค ได้แก่ มีดี มีเสมหะ มีลม มีไข้สันนิบาต และมีทั้งดี ลม และเสมหะเป็นเหตุ รวมถึงมีวิบากกรรม

7.2 ลำดับขั้นตอนของการใช้มนต์เมืองและพิธีกรรมล้านนาที่ใช้ในการรักษาโรคภูสวดที่ได้จากการสัมภาษณ์อาจารย์จำพงษ์ ตั้งตระกูล มีดังนี้

1) การใช้บำบัดในการรักษาโรคภูสวดด้วยการมนต์น้ำ (ทำนํ้ามนต์) โดยการใช้มนต์เมืองแบบล้านนาให้ผู้ป่วยดื่ม ซึ่งในพระพุทธศาสนามีการใช้มนต์เสกเพื่ออาบ ดื่ม หรือประพรม โดยถือว่าเป็นมงคล

2) การระลึกถึงคุณของพระรัตนตรัยและครูบาอาจารย์ผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชาให้ พบว่าอาจารย์จำพงษ์ ตั้งตระกูล มีการระลึกถึงคุณของพระรัตนตรัยและระลึกถึงครูบาอาจารย์ นับแต่เริ่มทำการบำบัดโรคด้วยการใช้วิธีเป่า โดยการว่า นโม 3 หน (บุพพภาคนมการ) การใช้บทสวดมนต์และคาถาในขณะประกอบพิธีกรรมบำบัดโรค การสวดมนต์ขณะแผ่เมตตา ซึ่งส่วนใหญ่พบว่าจะใช้บทสวดมนต์ในพระปริตร ในพระไตรปิฎกกล่าวถึงพระพุทธองค์ทรงมิให้พระภิกษุเรียนดิลกัจฉาวิชา เช่น ร่ายมนต์ทำร้ายผู้อื่น ยกเว้นการเรียนพระปริตรเพื่อคุ้มครองตนหรือสอนพระปริตรเพื่อคุ้มครองตน

3) การงดอาหารแสดงโรค หมอเมืองและผู้มารับการบำบัดส่วนใหญ่มีข้อห้ามในการประพฤติปฏิบัติและการบริโภคอาหาร ในพระพุทธานุญาตถึงผู้พยาบาลภิกษุไข้ (คิลานุปัฏฐาก) ควรมีคุณสมบัติ ได้แก่ รู้จักของแสดงและไม่แสดง คือ นำของแสดงออกไป นำของไม่แสดงเข้ามาให้ การงดอาหารแสดงหรือการเลือกรับประทานอาหารที่มีประโยชน์มีส่วนสำคัญที่ทำให้ผู้ป่วยมีอาการเจ็บป่วยทุเลาหรือหายจากโรค นอกจากนี้ ตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา พระพุทธองค์ทรงห้ามพระภิกษุฉันเนื้อบางประเภท ส่วนการให้ทาน รักษาศีล เจริญภavana หมอเมืองให้ผู้รับการบำบัดไปทานขันข้าว รักษาศีล และเจริญภavana

7.3 การแสวงหาทางเลือกในการรักษาของผู้เข้ารับการบำบัดหรือญาติมีการแสวงหาทางเลือกในการบำบัดโดยอาศัยการแนะนำต่อๆ กันมา ซึ่งสอดคล้องกับหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่กล่าวถึงปัจจัยให้เกิดสัมมาทิฐิหรือความเห็นชอบ ได้แก่ ปรโตโฆสะ การฟังเสียงจากผู้อื่น การกระตุ้นหรือชักจูงจากภายนอก ด้วยการรับฟังกัลยาณมิตรที่คอยให้คำแนะนำและคำปรึกษาในการแสวงหาสถานที่รักษาโรค นอกจากนี้พบว่าผู้ป่วยที่เข้ารับการรักษาส่วนใหญ่มีทุกข์จากการเจ็บป่วยทางใจ หรือการเจ็บป่วยจากการไปรักษาที่โรงพยาบาลแล้วไม่สามารถทำให้อาการของโรคทุเลาลงได้ อีกทั้งผู้ป่วยบางรายมีอาการเจ็บป่วยที่รักษาไม่หาย แต่หลังจากผ่านการทำพิธีกรรมบำบัดแล้ว อาการของโรคกลับทุเลาลงจนกระทั่งหายขาดได้ในที่สุด ส่วนปัจจัยสำคัญการหายจากโรคประกอบด้วย ความเชื่อมั่นระหว่างหมอเมืองผู้ทำการรักษากับผู้ป่วย ผู้พยาบาลที่เหมาะสม หรือไม่เหมาะสม เนื่องจากโรครูสวัดเป็นโรคทางกาย ตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาได้จำแนกลักษณะของผู้ป่วยโรคทางกายออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ 1) รักษาหรือไม่รักษาก็ไม่หาย 2) รักษาหรือไม่รักษาก็ตามหายเอง และ 3) รักษาเท่านั้นจึงหาย ไม่รักษาไม่หาย (อง.ทุก. (ไทย) 20/22/169) ซึ่งเมื่อทำการวิเคราะห์เทียบเคียงข้อมูลที่ได้จากการศึกษากับข้อมูลเกี่ยวกับโรครูสวัดจะเห็นได้ว่าโรครูสวัดเป็นโรคทางกายประเภทที่ 3 และเป็นโรคที่มีอาการสอดคล้องกับพระดำรัสที่พระพุทธองค์ตรัสว่า 1) คนไข้บางประเภท ได้อาหาร ยา และผู้พยาบาลที่สบายหรือไม่ก็ตาม ก็ไม่อาจหายจากอาการป่วย 2) คนไข้บางประเภท ได้อาหาร ยา และผู้พยาบาลที่สบายหรือไม่ก็ตาม ก็หายจากอาการป่วย 3) คนไข้บางประเภท ได้อาหาร ยา และผู้พยาบาลที่สบายเท่านั้น จึงหายจากการป่วยไข้ ดังนี้ (อง. ดิก. (ไทย) 20/461/151) ซึ่งผู้ป่วยโรครูสวัดจัดเป็นคนไข้ประเภทที่ 3 เนื่องจากผู้ป่วยต้องได้อาหารที่สบาย เว้นจากอาหารที่แสดงโรค ได้รับยาที่ถูกกับโรค และผู้พยาบาลไข้ที่ฉลาดในการประกอบเภสัช รู้จักของอันแสดงแก่โรคและไม่แสดง กันเอาของแสดงออกไป นำเอาแต่ของที่ไมแสดงเข้าไปให้ เป็นผู้ก่อปรด้วยจิตเมตตา ไม่เป็นผู้มักมากในอาภิส เป็นผู้ไม่รังเกียจเพื่อนำออกซึ่งอุจจาระ ปัสสาวะ อาเจียน หรือน้ำลาย และเป็นผู้สามารถชี้แจงให้ภิกษุไข้สมาทาน อาจหาญ ร่าเริง ด้วยธรรมิกถาโดยกาลอันสมควร (อง.ปญจก. (ไทย) 22/124/204) จึงจะหายจากอาการป่วยด้วยโรครูสวัด

นอกจากนี้ ผู้ศึกษามีมุมมองว่าองค์ความรู้ด้านการรักษาโรครูสวัดด้วยมนต์เมืองและพิธีกรรมล้านนามีความแตกต่างจากความรู้ของการแพทย์แผนตะวันตก คือ องค์ความรู้เหล่านี้ได้จากการทดลองรักษาตามประสบการณ์จริงที่มีความสัมพันธ์กับระบบสังคมและวัฒนธรรมของชุมชน มีการนำความรู้ด้านอำนาจเหนือธรรมชาติมารักษาอาการเจ็บป่วย เพื่อช่วยคลายความทุกข์ทางกาย รวมทั้งคลายความวิตกกังวลของผู้ป่วยและครอบครัว รวมไปถึงการแนะนำวิธีป้องกันและการฟื้นฟูสภาพร่างกายด้วย ซึ่งมีผู้ป่วยที่สัมฤทธิ์ผลในการรักษานับเป็นอีกวิธีการหนึ่งของการรักษาโรคที่มีประสิทธิภาพด้วยการใช้องค์ความรู้ที่หลากหลายและสลับซับซ้อน เพราะเหตุนี้ จึงเป็นสิ่งที่ยากแก่การเข้าใจสำหรับคนรุ่นใหม่และบุคคลภายนอกชุมชน อนึ่ง หากความรู้เหล่านี้ไม่ได้รับการส่งเสริม พัฒนา สืบสาน และต่อยอดแล้ว ก็จะทำให้ความรู้ที่เกิดจากความเชื่อ ความศรัทธา และพิธีกรรมดั้งเดิมเหล่านี้หยุดนิ่ง เป็นเหตุให้ไม่สามารถพัฒนาความรู้เพื่อการตอบสนองต่อปัญหาสุขภาพใหม่ๆ ได้ และทำให้องค์ความรู้เหล่านี้สูญหายไปที่สุดในที่สุด แม้ว่าหมอเมืองที่ยังคงเหลืออยู่ในปัจจุบันจะมีความพยายามในการถ่ายทอด

องค์ความรู้ต่างๆ ให้แก่คนรุ่นใหม่ แต่กลับได้รับความสนใจน้อยมาก เพราะส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการแพทย์แผนไทย โดยมุ่งเน้นไปที่การสอบเพื่อให้ได้ใบอนุญาตประกอบโรคศิลปะ อย่างไรก็ตาม หากจะมีการสืบสานและต่อยอดเพื่อการพัฒนาการรักษาโรคด้วยพิธีกรรมล้านนาอย่างจริงจังแล้ว ทางมูลนิธิพัฒนาศักยภาพชุมชนและเครือข่ายหมอเมืองล้านนาควรมีการนำเสนอต่อภาครัฐให้เข้ามามีบทบาทในการส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการก่อตั้งสถาบันฝึกอบรมและถ่ายทอดองค์ความรู้เกี่ยวกับการรักษาโรคด้วยพิธีกรรมล้านนา ให้ทันต่อสถานการณ์ของโรคภัยที่มีพัฒนาการของโรคที่เปลี่ยนแปลงไปเช่นเดียวกับการพัฒนาองค์ความรู้ด้านการแพทย์แผนปัจจุบัน ทั้งนี้ต้องมีการแก้ไขข้อกฎหมายที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาการแพทย์ล้านนา รวมทั้งต้องทำความเข้าใจระบบความคิดของชุมชนและกรอบแนวคิดของชาวบ้านเกี่ยวกับการรักษาพยาบาลด้วย

ปัจจุบันการรักษาโรคของหมอเมืองได้มีการนำเอาภูมิปัญญาด้านสมุนไพร ซึ่งด้วยสมุนไพรที่ใช้มากในตำรับที่ใช้รักษา ได้แก่ ตะขบป็น (ยอดเตี๋ย) เสดดพังพอนตัวผู้ เสดดพังพอนตัวเมียหรือพญาฮอย และใบตำลึง เป็นต้น (พจน์ ศิริสะอาด, 2552, น. 45) ร่วมกับการใช้พิธีกรรม ซึ่งอาจารย์ชูชาติ ใจแก้ว นักวิจัยและเจ้าหน้าที่บริหารโครงการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์อารยธรรมลุ่มน้ำโขง มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง ได้ให้สัมภาษณ์เพิ่มเติมเมื่อวันที่ 17 เมษายน 2564 เช่น การใช้ข้าวสารผู้ (พน) ร่วมกับน้ำมัน ห้ามิใช้เหล้าพ่นจะทำให้ตุ่มพัวะ (ลาม) เป็นต้น ซึ่งกรณีของการรักษาโรคร่วมกับการใช้สมุนไพรก็เพื่อช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการรักษา อนึ่ง การรักษาอาการเจ็บป่วยทางกายโดยใช้สมุนไพรและเป็นการบำบัดเวทนาทางใจอันเกิดแต่อาการของโรคนับเป็นวิธีดูแลสุขภาพแบบองค์รวมตามวิถีการแพทย์ล้านนา ซึ่งการรักษาโรคชนิดนั้นๆ จะสัมฤทธิ์ผลได้ ผู้ป่วยและหมอเมืองต้องมีศรัทธาเสมอกัน อันจะก่อให้เกิดกำลังใจในการรักษา ผนวกกับการใช้สมุนไพรที่นิยมใช้เป็นตำรับยา โรคจึงหายเร็ว ที่สำคัญการใช้ทางเลือกใดในการรักษานั้น หมอเมืองต้องหมั่นเพียรเรียนรู้และทำความเข้าใจในบริบทซึ่งกันและกันกับผู้ป่วยอยู่เสมอ

8. กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พระครูปริยัติเจติยานุรักษ์ (ชัยวิชิต ชยาภินันโท) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สยาม ราชวัตร อาจารย์ที่ปรึกษาบทความ และอาจารย์ ดร.พิสิฏฐ์ โคตรสุโพธิ์ เป็นอย่างสูงที่ได้กรุณาตรวจแก้เนื้อหาและให้คำแนะนำในการเขียนบทความนี้ ขอขอบพระคุณ ศาสตราจารย์ (เชี่ยวชาญพิเศษ) ดร.นิวัฒน์ มณีกาญจน์ ผู้เชี่ยวชาญด้านไวรัสวิทยา อาจารย์ประจำภาควิชาจุลชีววิทยา คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ที่ได้กรุณาตรวจแก้บทความภาษาไทย-ภาษาอังกฤษและข้อมูลด้านไวรัสวิทยาของโรคของสัตว์ รองศาสตราจารย์ ดร.วิโรจน์ อินทนนท์ ผู้เชี่ยวชาญด้านพิธีกรรมล้านนาและหลักพุทธธรรม อาจารย์ประจำภาควิชาปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ที่ได้กรุณาให้ข้อมูลเกี่ยวกับพิธีกรรมล้านนาที่มีความเชื่อมโยงกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนา รองศาสตราจารย์ ดร. พญ.พจน์ ศิริสะอาด นักวิชาการด้านแพทย์แผนไทยล้านนา อดีตอาจารย์ประจำภาควิชาวิทยาศาสตร์เภสัชกรรม คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และอาจารย์ชูชาติ ใจแก้ว นักวิจัยและเจ้าหน้าที่บริหารโครงการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์อารยธรรมลุ่มน้ำโขง มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง ที่ได้กรุณาให้ข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทของหมอเมืองที่มีต่อสังคมล้านนา ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของขั้นตอนที่หมอเมืองใช้ในการรักษาโรคของสัตว์ และขอขอบพระคุณ อาจารย์ ดร.พระครูปลัดอุทัย รตนปญโญ อาจารย์ประจำคณะครุศาสตร์ สาขาการสอนพระพุทธศาสนาและจิตวิทยาแนะแนว วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

อาจารย์จำพงษ์ ตั้งตระกูล หมอเมืองผู้รักษาโรคสุวัด และคุณเปลี่ยน สุทธิพงษ์ อดีตผู้ป่วยที่เข้ารับการรักษาดด้วย
มนต์เมืองและพิธีกรรมล้านนา ที่ได้กรุณาเอื้อเฟื้อและทำให้การเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

รายการอ้างอิง

- โกษิต ศิริรัตน์พิริยะ, วันชัย พลเมืองศรี และพระครูศรีวรพินิจ. (2562). การวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบการวินิจฉัย
และการรักษาโรคตามสมุฏฐานโรคในพระไตรปิฎกกับการแพทย์พื้นบ้านล้านนา. วารสาร มจร. มนุษยศาสตร์
ปริทรรศน์, 5(2), 107-119.
- จรัสศรี พียาพรรณ, รัชกา ฤทธิ์เรืองเดช, พิษญา มณีประสพโชค, วรัญญา บุญชัย และสุขุม เจียมตน. (2560).
โรคสุวัด (Herpes Zoster, Shingles). สืบค้นเมื่อ 15 มีนาคม 2564 จาก SIRIRAJ ONLINE Good health
everywhere: https://www.si.mahidol.ac.th/siriraj_online/thai_version/Health_detail.asp?id=1085.
- จิรเดช มโนสร้อย, อรัญญา มโนสร้อย และอุดม รุ่งเรืองศรี. (2543). ศัพท์านุกรมชื่อโรคล้านนา Lanna Disease Dictionary.
เชียงใหม่: ครองช้าง.
- ชูชาติ ใจแก้ว. (2564, 17 เมษายน). นักวิจัยและเจ้าหน้าที่บริหารโครงการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์อารยธรรมลุ่มน้ำโขง
มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย. [บทสัมภาษณ์].
- พบชัย งามสกุลรุ่งโรจน์, วรณิ กัญญมาลากุล, ไอยฤทธิ์ไทยพิสุทธิกุล และภัทรชัย กิตติสิน. (2556).
จุลชีววิทยาทางการแพทย์ Medical Microbiology. กรุงเทพฯ: วี.เจ. พรินติ้ง.
- พระมหาปองปรีดา ปรีบุญโน (จำปาศรี). (2545). การป้องกันและรักษาโรคตามหลักพระพุทธศาสนา
(วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสตร์). มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, พระนครศรีอยุธยา.
- พระสถิตย สิริวิชัย (หน่อแก้ว). (2558). การศึกษาวิเคราะห์การรักษาโรคตามหลักพระพุทธศาสนา
กรณีศึกษา: แนวคิดการรักษาด้วยแพทย์แผนไทยของพระครูวรเวทย์วิสิฐ (ครูบาธรรมชัย ธรรมชโย)
(วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสตร์). มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, พระนครศรีอยุธยา.
- พานิ ศิริสะอาด. (2552). บทบาทของหมอเมืองในการดูแลสุขภาพของชุมชน. ใน พรรณเพ็ญ เครือไทย (บ.ก.).
ช่วงพัฒนาสุขภาพล้านนา (น. 45). เชียงใหม่: มรดกล้านนา.
- ภัทรธินันท์ ศรีจอมทอง. (2560). ภูมิทัศน์ภาษาในล้านนา (พิมพ์ครั้งที่ 2). เชียงใหม่: สำนักบริหารและพัฒนามหาวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2535). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2500. กรุงเทพฯ:
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ:
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มูลนิธิอุทยานธรรม. (2559). พุทธธรรมเปลี่ยนโลก ตอน 2-01 เมืองเวสาลีเกิดทุกภิกขภัย. สืบค้นเมื่อ 20 เมษายน 2564
จาก <https://buddhadhamma.uttayarnrdham.org/tripitaka-stories/c/0/i/16775937/vaishali>.
- ยิ่งยง เทาประเสริฐ และกันยานุช เทาประเสริฐ, (บ.ก.). (2547). ตำราการแพทย์พื้นบ้านล้านนาสาขาหมอยา
ชุด โครงการวิจัยการแพทย์พื้นบ้านและการแพทย์ชนเผ่าภาคเหนือ. กรุงเทพฯ:
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ.
- ยุวดี จอมพิทักษ์. (2540). รักษาโรคด้วยสมุนไพร. กรุงเทพฯ: หอสมุดกลาง.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ: ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้นท์.

- โรงพยาบาลเพชรเวช. (2563). ตีแผ่โรคที่คนไทยเป็นมากที่สุดที่สุดในไตรมาสที่ 1 ปี 2563. สืบค้นเมื่อ 15 มีนาคม 2564 จาก https://www.petcharavejhospital.com/th/Article/article_detail/ disease_ in_ first_ quarter.
- ลือชัย ศรีเงินยวง. (2550). การแพทย์ทางเลือกกับระบบสุขภาพ. ใน เอกสารการสอนชุดวิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา การแพทย์ หน่วยที่ 6-10 (พิมพ์ครั้งที่ 2) (น. 14-17). นนทบุรี: นำทางการพิมพ์.
- วสิน อินทสระ. (2535). หลักคำสอนสำคัญในพุทธศาสนา (พุทธปรัชญาเถรวาท). กรุงเทพฯ: เจริญกิจ.
- วิโรจน์ อินทนนท์. (2564, 26 เมษายน). รองศาสตราจารย์ประจำภาควิชาปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่. [บทสัมภาษณ์].
- ศรีเลา เกษพรหม. (2552). อยู่จำประสาคนเมืองเรื่องภูมิปัญญาล้านนากับการดูแลสุขภาพ. ใน พรรณเพ็ญ เครือไทย (บ.ก.). ช่วงเวลาสุขภาพล้านนา (น. 82). เชียงใหม่: มรดกล้านนา.
- สมุนไพรรตอทอง. (2564). เกษขัตติ. สืบค้นเมื่อ 15 มีนาคม 2564 จาก <http://www.samunpri.com/pharmacy/เกษขัตติ/>.
- อรทัย เจียมดำรง. (2559). สุขภาพจิตดี ด้วยวิถีล้านนา. เชียงใหม่: นันทกานต์ กราฟฟิค/การพิมพ์.
- อัสตา ทับทิมแท้. (2555). การบำบัดแนวพุทธที่ปรากฏในพิธีกรรมล้านนา (วิทยานิพนธ์ระดับบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสตร์). มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, พระนครศรีอยุธยา.
- อุดม รุ่งเรืองศรี. (2547). พจนานุกรมล้านนา-ไทย ฉบับแม่ฟ้าหลวง. เชียงใหม่: มิ่งเมือง.
- Barer, M. R., Irving, W., Swann, A., & Perera, N. (2018). *Medical Microbiology* (19th ed.). Edinburgh: Elsevier Ltd.
- Madigan, M. T., Martingio, J. M., Dunlap, P. V., & Clark, D. P. (2009). *BROCK Biology of Microorganisms* (12th ed.). U.S.A.: Pearson Education, Inc.
- Pelletier, K. R. (1992). *Mind as Healer: Mind as Stayer*. New York: Dell Publishing.

ถอดบทเรียนการพัฒนาการท่องเที่ยววิถีชนบท ผ่านมุมมองชุมชนท้องถิ่น*

Received: 6 July 2023

Revised: 9 August 2023

Accepted: 9 August 2023

จริยา สุพรรณ**

รภัส ศิลปศรีกุล***

พิมณฑน์พัทธ์ รอดทุกข์****

สุภากรณ์ ประสงค์ทัน*****

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิดในการพัฒนาการท่องเที่ยววิถีชนบทและเพื่อไปสู่การถอดบทเรียนการพัฒนาการท่องเที่ยววิถีชนบทของแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับรางวัลผ่านมุมมองท้องถิ่น พื้นที่วิจัยครอบคลุมแหล่งท่องเที่ยววิถีชนบทซึ่งได้รับรางวัล 5 แห่ง ผู้ให้ข้อมูลสำคัญใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจงแห่งละ 5 คน รวม 25 คน เครื่องมือวิจัยคือแบบสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้างสำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึกในรูปแบบของการสัมภาษณ์รายบุคคลและการสัมภาษณ์กลุ่ม ผ่านการตรวจสอบคุณภาพโดยผู้ทรงคุณวุฒิ เก็บข้อมูลโดยการลงพื้นที่สัมภาษณ์วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการศึกษาพบว่า การพัฒนาการท่องเที่ยววิถีชนบทของชุมชนเกิดจากการขับเคลื่อนทั้งจากหน่วยงานภาครัฐและพลังความร่วมมือจากชุมชนประกอบด้วย 5 แนวคิดหลัก คือ 1) สืบทอดภูมิปัญญาหรือวัฒนธรรม 2) สร้างรายได้เสริมให้กับชุมชน 3) อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 4) สร้างความภาคภูมิใจในวิถีชุมชน 5) พัฒนาศักยภาพและทักษะความรู้ของคนในชุมชน จากการสังเคราะห์และถอดองค์ความรู้บทเรียนความสำเร็จการพัฒนาการท่องเที่ยววิถีชนบทของแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับรางวัลในมุมมองของชุมชนท้องถิ่นพบใน 6 ประเด็น

บทความวิจัย

บทคัดย่อ

คำสำคัญ

ถอดบทเรียนการพัฒนา;
ท่องเที่ยววิถีชนบท;
มุมมองชุมชนท้องถิ่น

* บทความวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ประจำปีงบประมาณ 2565 และได้รับหนังสือรับรองการพิจารณาจริยธรรมการวิจัย COE No. COE65/154 จากคณะกรรมการจริยธรรมวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ณ วันที่ 29 ธันวาคม 2565

** นักวิจัยชำนาญการ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ติดต่อได้ที่: jariya.su@ku.th

*** อาจารย์ประจำภาควิชาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและบริการ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ติดต่อได้ที่: rabhas.s@ku.th (ผู้ประพันธ์บรรณกิจ)

**** อาจารย์ประจำภาควิชาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและบริการ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ติดต่อได้ที่: pimonthat.r@ku.th

***** รองศาสตราจารย์ประจำภาควิชาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและบริการ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ติดต่อได้ที่: s_prasongthan@hotmail.com

สำคัญ คือ 1) บทบาทของผู้นำชุมชนซึ่งมีคุณลักษณะ คือ เข้าใจปัญหาและความต้องการของชุมชน มีความสามารถในการจัดการ มีคุณธรรม มีทักษะในการประสานต่อรอง มีฐานะทางสังคมและเศรษฐกิจมั่นคง และมีมนุษยสัมพันธ์ดี 2) การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนที่มุ่งเน้นให้คนในชุมชนร่วมคิด ร่วมทำและร่วมแก้ไขปัญหา 3) อัตลักษณ์เด่นของพื้นที่ในการนำมาพัฒนากิจกรรมและเส้นทางการท่องเที่ยว 4) การกำหนดกฎกติกาและมาตรฐานการท่องเที่ยว 5) ความอดทนต่ออุปสรรคของชุมชนและการพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ 6) การสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนอย่างต่อเนื่อง

Lessons Learned in Rural Tourism Development from the Perspectives of Local Communities *

Received: 6 July 2023

Revised: 9 August 2023

Accepted: 15 August 2023

Jariya Supun **

Rabhas Silpsrikul ***

Pimonpat Rodtook ****

Supaporn Prasongthan *****

This research paper is a qualitative research work with the objective to investigate the shared concepts of rural tourism development and lessons learned through the perspectives of the locals in the awarded rural tourism destinations. The purposive sampling method was employed to select five key informants from each of the five awarded rural tourism destinations, totaling 25 key informants. A series of field semi-structured interviews including in-depth interview and group interview were conducted to collect the data with interview guidelines validated by experts in the areas of rural tourism and development. The data gathered were subsequently analyzed using the content analysis technique. The results reveal that rural tourism development is based on a mechanism driven by both government agencies and local cooperations underpinned by five principles: (1) to inherit the local wisdoms and cultures; (2) to generate a source of additional income for the community; (3) to conserve the environment and natural resources; (4) to encourage a sense of pride in the community ways of life; and (5) to increase the potentials, skills and

Research Article

Abstract

Keywords

lessons learned
development;
rural tourism;
perspectives of local
communities

* This research was funded by Faculty of Humanities, Kasetsart University, Budget for the year 2022, and received a Certificate of Approval COE No. COE65/154 from the Kasetsart University Research Ethics Committee on 29 December 2022

** Researcher, Professional Level, Faculty of Humanities, Kasetsart University, e-mail: jariya.su@ku.th

*** Lecturer, Department of Tourism and Hospitality Industry, Faculty of Humanities, Kasetsart University, e-mail: rabhas.s@ku.th (corresponding author)

**** Lecturer, Department of Tourism and Hospitality Industry, Faculty of Humanities, Kasetsart University, e-mail: pimonpat.r@ku.th

***** Associate Professor, Department of Tourism and Hospitality Industry, Faculty of Humanities, Kasetsart University, e-mail: s_prasongthan@hotmail.com

knowledge of the locals. The results from analyzing and synthesizing lessons learned from those awarded rural tourism destinations underline six important factors for the success of rural tourism development: (1) the roles of community leaders in comprehending the problems and the needs of local community, in organizing, coordinating, negotiating, holding moral values, building relationships, and being in a position of well-respected socio-economic background; (2) the local community in collectively brainstorming, cooperating and problem solving; (3) the uniqueness of local identity for the development into tourist activities, routes and attractions; (4) the establishment of regulations, rules and standards regarding rural tourism; (5) the community's perseverance in overcoming obstacles and continuous improvement; and (6) the ongoing supports from government and private sectors.

1. บทนำ

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของไทยมีความสำคัญและขยายตัวอย่างต่อเนื่อง ทั้งในมิติของจำนวนนักท่องเที่ยวและรายได้จากการท่องเที่ยว ส่งผลให้ประเทศไทยถูกจัดอันดับโดย UNWTO ในปี 2020 เป็นอันดับ 4 ของโลก มีจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติเดินทางเข้ามาจำนวน 39.8 ล้านคน สร้างรายได้ให้กับประเทศ 60,521 ล้านเหรียญสหรัฐ นอกจากนี้ผลการจัดอันดับ Travel and Tourism Competitiveness Index ในปี 2019 โดย World Economic Forum ได้จัดให้ประเทศไทยอยู่ในอันดับที่ 31 จาก 140 ประเทศทั่วโลก สะท้อนให้เห็นถึงความสามารถในการแข่งขันด้านการท่องเที่ยวของประเทศไทยที่ก่อให้เกิดมูลค่าทางเศรษฐกิจจากธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวอย่างมีนัยสำคัญ (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2563, น. 1) นอกจากนี้ อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไทยยังก่อให้เกิดการจ้างงานจำนวน 4,318,297 คน หรือคิดเป็น 11.53% ของการจ้างงานทั้งหมดของประเทศ โดยองค์ประกอบหนึ่งของผลิตภัณฑ์มวลรวมด้านการท่องเที่ยวนี้มีค่าตอบแทนแรงงาน (Wages and salary) คิดเป็นมูลค่า 492,949 ล้านบาท ซึ่งค่าตอบแทนแรงงานในส่วนนี้ส่วนหนึ่งเป็นค่าจ้างที่จ่ายให้กับแรงงานที่อยู่ในท้องถิ่นนั้นๆ สะท้อนให้เห็นว่าอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวนอกจากเป็นสาขาเศรษฐกิจที่สำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจไทยแล้ว ยังเป็นอีกกลไกหนึ่งที่จะเป็นเครื่องมือในการสร้างและกระจายรายได้ไปสู่ระดับท้องถิ่นและชุมชนได้ (สำนักงานประมาณของรัฐบาล, 2564, น. 1)

จากความสำคัญของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในบทบาทการสร้างและกระจายรายได้ไปสู่ระดับท้องถิ่น ทำให้หน่วยงานภาครัฐมุ่งพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างต่อเนื่องดังจะเห็นได้จากแผนปฏิบัติการขับเคลื่อนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืนและสร้างสรรค์ พ.ศ. 2561-2565 มีเป้าหมายสำคัญเพื่อ 1) เสริมสร้างคุณภาพทักษะและความสามารถของทรัพยากรมนุษย์ในชุมชนให้มีศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนแบบพึ่งพาตนเองบนฐานความพอเพียงและความรู้ 2) เพิ่มคุณค่าและมูลค่าของต้นทุนทรัพยากรชุมชนสู่การเป็นสินค้าและบริการบนฐานอัตลักษณ์และเอกลักษณ์ของชุมชน 3) พัฒนาการบริหารจัดการตลาดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่มุ่งเน้นการสร้างสมดุลความสุขของคนในชุมชนและนักท่องเที่ยว 4) พัฒนากลไกการขับเคลื่อนระบบการบริหารจัดการและการทำงานเชื่อมโยงเครือข่ายประชารัฐที่มีเอกภาพ มั่นคง และยั่งยืน และ 5) พัฒนาดัชนีชี้วัดความสุขระหว่างชุมชนกับนักท่องเที่ยว (สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2561) และสอดคล้องกับแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ประเด็นการท่องเที่ยว (พ.ศ. 2561-2580) ซึ่งมุ่งเน้นการพัฒนาการท่องเที่ยวในสาขาที่มีศักยภาพ แต่ยังคงรักษาจุดเด่นของประเทศด้านขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม อัตลักษณ์ความเป็นไทย ตลอดจนการรักษาสิ่งแวดล้อมเพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน (คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ, 2564, น. 33)

เพื่อให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าวหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนต่างร่วมมือและผลักดันให้เกิดการพัฒนาชุมชนโดยการนำการท่องเที่ยววิถีชุมชนซึ่งเป็นรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมมาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชน อีกทั้งรูปแบบการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นในพื้นที่ชนบทมีได้อย่างหลากหลาย เช่น การท่องเที่ยวเชิงเกษตร การท่องเที่ยวฟาร์ม การท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ การท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม ศิธา หหมดมลิน (2562, น. 1) ได้วิเคราะห์ทิศทางการท่องเที่ยวโดยชุมชนในประเทศไทยพบว่า จากรายงานการสำรวจแนวโน้มการท่องเที่ยวในประเทศ พ.ศ. 2562 โดยบริษัทที่เปิดให้จองที่พักแบบออนไลน์ Airbnb ร้อยละ 84 ต้องการท่องเที่ยวแบบใช้ชีวิตเหมือนคนท้องถิ่น และจากข้อมูลผู้ให้บริการด้านการท่องเที่ยวแบบออนไลน์ Expedia ที่ทำการเจาะลึกข้อมูลการท่องเที่ยวใน พ.ศ. 2561 พบว่านักท่องเที่ยวชาวไทยนิยมเลือกจุดหมายปลายทางท่องเที่ยวเป็นแหล่ง

ชุมชนท้องถิ่นที่อยู่ในเมืองรองและมีอัตราการท่องเที่ยวลักษณะนี้เพิ่มสูงขึ้นกว่าร้อยละ 50 เมื่อเทียบกับ พ.ศ. 2560 นอกจากนี้ บริษัท อินทัช รีเสิร์ช แอนด์ คอนซัลแทนซี จำกัด (2565, น. 3-89) ได้สำรวจความพึงพอใจต่อการท่องเที่ยว พ.ศ. 2564 เทียบกับผลการสำรวจ พ.ศ. 2563 ของนักท่องเที่ยวชาวไทย พบว่านักท่องเที่ยวชาวไทยมีความพึงพอใจต่อการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่แสดงถึงความเป็นอัตลักษณ์วิถีชุมชนคิดเป็นสัดส่วนถึง 82.61% สะท้อนให้เห็นว่าในปัจจุบันการท่องเที่ยวตามรอยวิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชนต่างๆ ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีเอกลักษณ์ในด้านทรัพยากร สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม ได้รับความนิยมนักท่องเที่ยวชาวไทยเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง ขณะที่ภณสิทธิ์ อันยะ (2563, น. 47) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการท่องเที่ยววิถีชนบทที่มีจุดมุ่งหมายในการปกป้องหรืออนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมและทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนนั้นๆ ตลอดจนเพื่อสร้างรายได้ให้กับชุมชน เช่นเดียวกับเกสสิณี ตรีพงศ์พันธุ์ (2564, น. 16) กล่าวถึงการท่องเที่ยววิถีชนบทว่าเป็นการเรียนรู้และศึกษาวิถีชีวิตของผู้คนในชุมชน รวมถึงองค์ความรู้ท้องถิ่น นอกจากนั้นการท่องเที่ยววิถีชนบทยังสามารถสร้างรายได้เสริมให้กับชุมชนท้องถิ่นได้อีกด้วย

จากความสำคัญของการท่องเที่ยววิถีชนบทส่งผลให้ในปัจจุบันการจัดการท่องเที่ยวไม่ได้มีแต่กลุ่มชาวบ้านในท้องถิ่นที่ทำกันโดยโดดเดี่ยวเท่านั้น หน่วยงานภาครัฐและองค์กรพัฒนาเอกชนยังเข้ามามีบทบาทสนับสนุนในหลายรูปแบบ ทั้งด้านการฝึกอบรม การจัดการต่างๆ หรือการนำกลุ่มชาวบ้านไปศึกษาดูงานในพื้นที่ต่างๆ ทั่วประเทศ (ศรัณย์ บุญประเสริฐ, 2560, น. 9) กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาได้มีการออกมาตรการส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีชนบทและได้จัดโครงการในการพัฒนาพื้นที่ท่องเที่ยวชุมชนอย่างต่อเนื่องใน พ.ศ. 2563 ได้มีการประกวดสุดยอดหมู่บ้านท่องเที่ยวชนบท ประจำปี พ.ศ. 2563 (Thailand Rural Tourism Award 2020) และได้คัดสรรหมู่บ้านท่องเที่ยวที่มีอัตลักษณ์และวิถีชีวิตที่โดดเด่นของชนบทไทยที่ดึงดูดใจให้ไปเยี่ยมชม โดยมีหมู่บ้านทั่วประเทศไทยได้รับการคัดเลือกจำนวน 15 หมู่บ้าน และจำแนกรางวัลออกเป็นรางวัลสุดยอดหมู่บ้านท่องเที่ยวชนบท รางวัลสาขาหมู่บ้านท่องเที่ยวโฮมสเตย์ยอดเยี่ยม รางวัลสาขาหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ยอดเยี่ยม รางวัลสาขาหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงเกษตรยอดเยี่ยม รางวัลสาขาหมู่บ้านท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบยอดเยี่ยม และรางวัลสาขาหมู่บ้านท่องเที่ยวสำหรับจัดกิจกรรมทีมบิวดิง/เอาท์ดิง กลุ่มตลาดองค์กรยอดเยี่ยม (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2563ข) เหตุนี้คณะผู้วิจัยจึงได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ถอดบทเรียนการพัฒนาการท่องเที่ยววิถีชนบทผ่านมุมมองชุมชนท้องถิ่น” เพื่อศึกษาแนวคิดในการพัฒนาการท่องเที่ยววิถีชนบท เพื่อนำไปสู่การถอดบทเรียนความสำเร็จการพัฒนาการท่องเที่ยววิถีชนบทของแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับรางวัลผ่านมุมมองชุมชนท้องถิ่น ผลการศึกษาจะนำไปใช้เป็นแนวทางส่งเสริมและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยววิถีชนบทให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนต่อไปได้

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดในการพัฒนาการท่องเที่ยววิถีชนบทของแหล่งท่องเที่ยววิถีชนบทที่ได้รับรางวัลผ่านมุมมองชุมชนท้องถิ่น
2. เพื่อถอดบทเรียนความสำเร็จการพัฒนาการท่องเที่ยววิถีชนบทของแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับรางวัลผ่านมุมมองท้องถิ่น

3. วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) มุ่งเน้นเก็บข้อมูลภาคสนาม (fieldwork) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (indepth interview) ในรูปแบบของการสัมภาษณ์เป็นรายบุคคล (individual interview) และการสัมภาษณ์กลุ่ม (group Interview) มีวิธีการและขั้นตอนในการดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

1) กำหนดขอบเขตด้านเนื้อหา มุ่งศึกษาแนวคิดในการพัฒนาการท่องเที่ยววิถีชนบทเพื่อนำไปสู่การถอดบทเรียนความสำเร็จการพัฒนาการท่องเที่ยววิถีชนบทในประเด็นต่างๆ ดังนี้ บทบาทของผู้นำชุมชน การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน อัตลักษณ์เด่นของพื้นที่ การกำหนดกฎกติกาและมาตรฐานการท่องเที่ยว ความอดทนต่ออุปสรรคของชุมชนและการพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ และการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนอย่างต่อเนื่อง

2) กำหนดขอบเขตด้านพื้นที่วิจัย ครอบคลุมแหล่งท่องเที่ยววิถีชนบทที่ได้รับรางวัลสุดยอดหมู่บ้านท่องเที่ยววิถีชนบท ประจำปี พ.ศ. 2563 โดยมีหมู่บ้านทั่วประเทศที่ได้รับการคัดเลือกจำนวน 15 หมู่บ้าน จำแนกรางวัลออกเป็นรางวัลสุดยอดหมู่บ้านท่องเที่ยวชนบท 1 รางวัล รางวัลสาขาหมู่บ้านท่องเที่ยวโฮมสเตย์ยอดเยี่ยม 3 รางวัล รางวัลสาขาหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ยอดเยี่ยม 3 รางวัล รางวัลสาขาหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงเกษตรยอดเยี่ยม 3 รางวัล รางวัลสาขาหมู่บ้านท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบต่อเยี่ยม 3 รางวัล และรางวัลสาขาหมู่บ้านท่องเที่ยวสำหรับจัดกิจกรรมทีมบิวดิง/เอาร์ทิง กลุ่มตลาดองค์กรยอดเยี่ยม 3 รางวัล จากนั้นคัดเลือกพื้นที่ศึกษาจำนวน 5 แห่ง โดยกำหนดเกณฑ์การคัดเลือกดังนี้ คือ 1) คัดเลือกจากประเภทรางวัลในแต่ละสาขาโดยกำหนดเป็นสาขาละ 1 พื้นที่ 2) คัดเลือกจาก 1 จังหวัดใน 1 ภูมิภาค จากการแบ่งจังหวัดท่องเที่ยวเป็น 5 ภูมิภาค (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2563ก) ได้แก่ 1) โฮมสเตย์บ้านท่าขนทอง จังหวัดเชียงราย รางวัลสุดยอดหมู่บ้านท่องเที่ยวชนบทและรางวัลสาขาหมู่บ้านท่องเที่ยวโฮมสเตย์ยอดเยี่ยม 2) ชุมชนตลาดโรงพักเก่าสรรพยา จังหวัดชัยนาท รางวัลสาขาหมู่บ้านท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบต่อเยี่ยม 3) ชุมชนท่องเที่ยวบ้านหนองसान จังหวัดสกลนคร รางวัลสาขาหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงเกษตรยอดเยี่ยม 4) ชุมชนตะเคียนเตี้ย จังหวัดชลบุรี รางวัลสาขาหมู่บ้านท่องเที่ยวสำหรับจัดกิจกรรมทีมบิวดิง/เอาร์ทิง กลุ่มตลาดองค์กรยอดเยี่ยม และ 5) กลุ่มการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านหาดส้มแป้น จังหวัดระนอง รางวัลสาขาหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ยอดเยี่ยม

3) กำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยใช้วิธีคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากผู้นำชุมชน ราษฎรชาวบ้าน ผู้อาวุโสท้องถิ่น กลุ่มหรือองค์กรชุมชน และผู้ที่เกี่ยวข้องซึ่งมีบทบาทและมีความประสงค์ที่จะให้ข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยววิถีชนบทของชุมชนแหล่งท่องเที่ยววิถีชนบทที่ได้รับรางวัลแต่ละแห่งละ 5 คน รวม 25 คน

4) จัดทำเครื่องมือวิจัย โดยศึกษาทฤษฎี แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยววิถีชนบท นำมาออกแบบเครื่องมือเป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างซึ่งเป็นเครื่องมือที่ใช้สำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึกในรูปแบบการสัมภาษณ์เป็นรายบุคคลและการสัมภาษณ์กลุ่ม มีลักษณะประเด็นคำถามปลายเปิด 3 ประเด็น คือ 1) ข้อมูลทั่วไปของแหล่งท่องเที่ยววิถีชนบท 2) ปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จของแหล่งท่องเที่ยววิถีชนบท และ 3) กลไกและแนวทางในการขับเคลื่อนเพื่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยววิถีชนบท โดยได้นำเสนอผู้ทรงคุณวุฒิด้านการท่องเที่ยวและด้านการพัฒนา จำนวน 3 คน พิจารณา ตรวจสอบ และให้ความเห็นว่ามีเหมาะสมและเห็นชอบให้นำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

5) ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นขั้นตอนของการรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลต่างๆ โดยมุ่งเน้นถึงความถูกต้องของข้อมูลมากที่สุด แบ่งเป็น 5.1) ข้อมูลทุติยภูมิ รวบรวมข้อมูลจากแหล่งสืบค้นที่บันทึกข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินการท่องเที่ยวของชุมชน งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวและพัฒนาชุมชน ข้อมูลสารสนเทศจากเว็บไซต์ต่างๆ เอกสาร สิ่งพิมพ์เผยแพร่ข้อมูลด้านการท่องเที่ยวของชุมชน เป็นต้น 5.2) ข้อมูลปฐมภูมิ ได้จากการลงพื้นที่ภาคสนาม (fieldwork) ระหว่างเดือนธันวาคม พ.ศ. 2565 ถึงเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2566 โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (indepth interview) ในรูปแบบของการสัมภาษณ์เป็นรายบุคคล (individual interview) และการสัมภาษณ์กลุ่ม (group interview)

6) การวิเคราะห์ข้อมูล ที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (indepth interview) ใช้วิธีการนำข้อมูลมาจัดกลุ่มประกอบการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

4. แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การท่องเที่ยววิถีชนบท (Rural Tourism) หมายถึงการท่องเที่ยวในหมู่บ้านชนบทที่มีลักษณะวิถีชีวิตเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตนและโดดเด่นเพื่อความเพลิดเพลิน มีความเข้าใจในวัฒนธรรมท้องถิ่นบนพื้นฐานของความรับผิดชอบและมีจิตสำนึกต่อการรักษามรดกทางวัฒนธรรมและคุณค่าของสภาพแวดล้อม โดยประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการการท่องเที่ยว (ราไพพรรณ แก้วสุริยะ, 2549, น. 14) ส่วนภณสิทธิ์ อ้นยะ (2563, น. 47) กล่าวว่าในทางสากลแล้ว การท่องเที่ยวโดยชุมชนอาจมีชื่อเรียกต่างๆ กันไป และมีรูปแบบที่คล้ายกัน เช่น ในลาตินอเมริกาใช้คำว่า “การท่องเที่ยววิถีในชนบท (Rural Tourism)” หรือในเอเชียไต้หวันใช้คำว่า “การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Eco Tourism)” เทตชาย ช่วยบำรุง (Choibamroong, 2011, p. 175) กล่าวถึงการเกิดขึ้นของการท่องเที่ยววิถีชนบทในประเทศไทยว่าเกิดขึ้นจากการนำเสนอรูปแบบการท่องเที่ยวที่พักสัมผัสวิถีชีวิตชนบท (home stay) ซึ่งเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวหนึ่งที่สำคัญ ดังนั้นกิจกรรมการท่องเที่ยววิถีชนบทจึงมีได้หลากหลาย เช่น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Cultural tourism) การท่องเที่ยวเชิงผจญภัยแบบเบา (Soft adventure tourism) และอื่นๆ เป็นต้น ภณสิทธิ์ อ้นยะ (2563, น. 47) กล่าวว่าไม่ว่าจะใช้คำไหนในการเรียกชื่อการท่องเที่ยวในลักษณะนี้ก็ตาม สุดท้ายแล้วล้วนมีเป้าหมายในการสร้างรายได้ให้กับชุมชนท้องถิ่นต่างๆ โดยคำนึงถึงความเป็นอยู่ของชาวบ้านและอนุรักษ์วัฒนธรรมและทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนนั้นๆ ขณะที่สุนิษา กลิ่นขจร (2561, น. 35) กล่าวถึงองค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยววิถีถิ่นว่ามีอยู่ 4 ด้าน คือ 1) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม ชุมชนมีฐานทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์และมีวิถีการผลิตที่พึ่งพาและใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน ตลอดจนมีวัฒนธรรมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น 2) ด้านองค์กรชุมชน มีระบบสังคมที่เข้าใจกัน มีปราชญ์หรือผู้มีความรู้และมีทักษะในเรื่องต่างๆ หลากหลาย ชุมชนรู้สึกเป็นเจ้าของและเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา 3) ด้านการจัดการ มีกฎ-กติกาในการจัดการสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมและการท่องเที่ยว มีองค์กรหรือกลไกในการทำงานเพื่อการท่องเที่ยว และสามารถเชื่อมโยงการท่องเที่ยวกับการพัฒนาชุมชนโดยรวมได้ และ 4) ด้านการเรียนรู้ ลักษณะของกิจกรรมการท่องเที่ยวสามารถสร้างการเรียนรู้และความเข้าใจในวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่แตกต่าง มีระบบการจัดการให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ระหว่างชาวบ้านกับผู้มาเยือน

การพัฒนาชุมชนเป็นวิธีการ โครงการ ขบวนการ หรือกระบวนการในการสร้างเสริมความเข้มแข็งของความสัมพันธ์แนวราบระหว่างคนในชุมชน โดยการพัฒนาจิตสาธารณะ ศักยภาพ และกระบวนการเรียนรู้ที่ส่งเสริมสนับสนุน ให้สามารถร่วมกันแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชนของตนเองโดยการกระทำความร่วมมือของคนในชุมชน (กรมการพัฒนาชุมชน, 2559, น. 22) โดยมีแนวคิดพื้นฐานอยู่ที่การสรรหากระบวนการ แนวทาง รูปแบบของกิจกรรมหรือโครงการที่หนุนเสริมการพัฒนาให้ประชาชนเกิดความคิดและแสดงออกซึ่งความคิดเห็นอันเป็นประโยชน์ต่อหมู่บ้าน ตำบล เกิดการพัฒนาชุมชนจากความต้องการที่แท้จริงของประชาชนในชุมชน รวมทั้งมีการใช้ทรัพยากรในชุมชนให้เกิดประโยชน์ เกิดการพัฒนาแบบบูรณาการส่งผลให้เกิดความสมดุลในการพัฒนา (โกวิทย์ พวงงาม, 2553, น. 126-129) อีกทั้งโกวิทย์ พวงงาม (2562, น. 225-226) นำเสนอ 4 ขั้นตอนของการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งคือ 1) การเตรียมคนในชุมชนให้เป็นผู้มีจิตสำนึก มีความรู้ความเข้าใจในการกำหนดประเด็นปัญหา การพัฒนาทางเลือก เพื่อดำเนินกิจกรรมและการบริหารจัดการให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ การพัฒนาวิสัยทัศน์ การถ่ายทอดความรู้ โดยเน้นที่ผู้นำชุมชนซึ่งเป็นแกนนำชุมชนเป็นสำคัญ 2) การกำหนดประเด็นปัญหาของชุมชน และการพัฒนาทางเลือก เพื่อดำเนินกิจกรรม 3) การดำเนินกิจกรรมสาธารณะของชุมชนในกรณีที่เป็นปัญหาและกรณีที่มีความสนใจร่วมกันของประชาชนในชุมชน ทำให้มีการรวมพลัง มีการจัดกิจกรรมร่วมกันภายใต้ความสัมพันธ์ในแนวราบ 4) การเสริมสร้างชุมชนให้เข้มแข็งผ่านกระบวนการร่วมมือของชุมชนโดยผ่านกิจกรรมหลัก

การถอดบทเรียนเป็นการจัดการความรู้อย่างหนึ่งที่ยุทธศาสตร์ความรู้จากการทำงานเพื่อใช้เป็นแนวทางในการจัดการและแก้ไขปัญหาที่สลับซับซ้อนในอนาคต โดยจะเน้นการสร้างการเรียนรู้ในกลุ่มเพื่อสกัดความรู้ในตัวบุคคลและองค์ความรู้ท้องถิ่นออกมาเป็นบทเรียนที่สามารถนำไปสังเคราะห์เป็นชุดความรู้ คู่มือสื่อสารการเรียนรู้รูปแบบต่างๆ (ประภาพรรณ อุ่นอบ, 2552, น. 42) การถอดบทเรียนนั้นเป็นการทบทวน สรุปประสบการณ์ที่ผ่านมานั้นแง่มุมต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นผลบวกหรือผลลบ ด้วยมีจุดมุ่งหมายเพื่อประมวลผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นในมิติต่างๆ จากทฤษฎี มุมมองอันหลากหลาย เพื่อให้ได้ “บทเรียน” จากประสบการณ์จริง (อรศรี งามวิทย์, 2549, น. 122) ทั้งนี้สิ่งที่ต้องพิจารณาในการถอดบทเรียนคือ 1) การทำงานที่ผ่านมาเกิดการเปลี่ยนแปลงอะไรบ้าง 2) หากไม่มีการเปลี่ยนแปลงการทำงานนั้นอาจไม่มีบทเรียน 3) ความไม่เปลี่ยนแปลงอาจมีบทเรียนในทางลบก็ได้ 4) หากมีการเปลี่ยนแปลงต้องพิจารณาว่าอะไรสำคัญที่สุดและทำไมจึงสำคัญ การถอดบทเรียนจึงต้องทบทวนให้ครบทั้ง 3 ระดับคือ บทเรียนระดับบุคคล บทเรียนระดับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และบทเรียนระดับกลุ่ม (ปรีชัย ดาวอุดม และเจษฎา เนตะวงศ์, 2562, น. 27)

สำหรับงานวิจัยนี้ นำแนวคิดการทอเกี่ยววิถีชนบท แนวคิดการพัฒนาชุมชน และแนวคิดวิธีการถอดบทเรียนความรู้ มาเป็นเครื่องมือในการสังเคราะห์และถอดความรู้แนวทางการพัฒนาการทอเกี่ยววิถีชนบทของแหล่งทอเกี่ยววิถีชนบทที่ได้รับรางวัลเพื่อประยุกต์ใช้ในการพัฒนาชุมชนสู่การพึ่งตนเองของชุมชนอย่างเข้มแข็งและยั่งยืนต่อไป

5. ทบทวนวรรณกรรม

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง พบงานวิจัยทางด้านการทอเกี่ยวที่ศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาการทอเกี่ยววิถีชนบทที่ผ่านมา ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

เมธีธาวิน พลโยธี สุทธาธิณี หนูเนียม และสุวิชาติดา สกุลวานิชเจริญ (2565) ศึกษา แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา ชุมชนไทดำ บ้านนาป่าหนาด อำเภอเขื่องาน จังหวัดเลย พบว่าชุมชนมีศักยภาพที่โดดเด่นด้านสิ่งดึงดูดใจ เช่น มีแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่อุดมสมบูรณ์ เป็นสถานที่ท่องเที่ยวของกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งในภาคอีสาน อย่างไรก็ตามแนวทางการพัฒนาที่ชุมชนควรพัฒนามีหลายองค์ประกอบ เช่น ด้านการบริหารจัดการ ควรพัฒนาการกระจายรายได้ของคนในชุมชน พัฒนาด้านข้อมูลข่าวสารในการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว เป็นต้น นอกจากนี้ชุมชนควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมโดยเปิดโอกาสให้ประชาชนได้ร่วมวางแผนการบริหารจัดการการท่องเที่ยว เพื่อประโยชน์ของตนเองและชุมชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้ความร่วมมือในการวางแผนและดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยว ส่งเสริมชุมชนให้มีศักยภาพในการปฏิบัติงานเพื่อเพิ่มศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยว

ชรินดา วิเศษรัตน์ และชนภา นิโครธานนท์ (2564) ศึกษา การถอดบทเรียนกระบวนการจัดการท่องเที่ยวชุมชนเพื่อพัฒนาเป็นท่องเที่ยวชุมชนต้นแบบ กรณีศึกษา: ชุมชนบ้านป่าเหมี้ยง ตำบลแจ้ซ้อน อำเภอเมืองปาน จังหวัดลำปาง พบว่า 1) เป็นชุมชนที่มีธรรมชาติแบบภูเขาบริสุทธิ์สวยงาม อากาศเย็นตลอดปี และเป็นแหล่งที่มีใบเหมี้ยงขึ้นอยู่ตามธรรมชาติอย่างสมบูรณ์ ทั้งชาวบ้านส่วนใหญ่มีทัศนคติเชิงบวกและให้ความสนใจในการพัฒนาชุมชนอย่างมาก 2) ภาคส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น คนในชุมชน หน่วยงานราชการ และนักวิชาการด้านการท่องเที่ยวเกิดความเข้าใจในกระบวนการจัดการท่องเที่ยวชุมชน มีการรวบรวมองค์ความรู้เกี่ยวกับอัตลักษณ์ของชุมชนและสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อพัฒนาและขับเคลื่อนชุมชนให้เป็นชุมชนต้นแบบทางการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนต่อไป

สุมาวดี จินดาพล (2563) ศึกษา ถอดบทเรียนสามทศวรรษการบริหารจัดการท่องเที่ยว “บ้านนาต้นจั่น” พบว่าบ้านนาต้นจั่นมีการพัฒนาการท่องเที่ยวในระยะเวลาทั้งหมด 34 ปี แบ่งได้เป็น 4 ช่วง ได้แก่ ช่วงตั้งตัว (พ.ศ. 2527-2536) ช่วงสร้างอัตลักษณ์ (พ.ศ. 2537-2549) ช่วงเปิดตัวสู่สังคม (พ.ศ. 2550-2559) และช่วงชุมชน นวัตกรรม (พ.ศ. 2560-ปัจจุบัน) โดยแต่ละช่วงมีปัจจัยด้านส่งเสริมทรัพยากรต่างกัน ได้แก่ การก่อตั้งโครงสร้างการบริหารชุมชน การสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก เช่น การได้งบประมาณพัฒนาชุมชนจากหน่วยงานรัฐและเอกชน และการได้รับการยอมรับจากสังคมเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในระบบองค์กร รวมถึงการสัมมนาปฏิบัติการโดยการดูงานในต่างประเทศ

6. ผลการวิจัย

6.1 แนวคิดการพัฒนาการท่องเที่ยววิถีชนบทของแหล่งท่องเที่ยววิถีชนบทที่ได้รับรางวัลผ่านมุมมองชุมชนท้องถิ่น

ผลการค้นหา รวบรวม และวิเคราะห์ข้อมูลความรู้ร่วมกันระหว่างผู้วิจัยกับชุมชนจากการสัมภาษณ์เชิงลึกโดยการสัมภาษณ์เป็นรายบุคคลและการสัมภาษณ์กลุ่มพบแนวคิดในการพัฒนาการท่องเที่ยววิถีชนบทของแหล่งท่องเที่ยววิถีชนบทที่ได้รับรางวัล ดังนี้

6.1.1 หมู่บ้านโฮมสเตย์บ้านท่าขันทอง จังหวัดเชียงราย รางวัลสุดยอดหมู่บ้านท่องเที่ยวชนบท และรางวัลสาขาหมู่บ้านท่องเที่ยวโฮมสเตย์ยอดเยี่ยม

หมู่บ้านโฮมสเตย์บ้านท่าขันทองเป็นชุมชนเกษตรกรรมที่มีการปลูกข้าว ก่อตั้งเมื่อวันที่ 14 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2550 ปัจจุบันมีสมาชิก 40 ราย ทั้งนี้การพัฒนาการท่องเที่ยวให้บริการที่พักแบบโฮมสเตย์เกิดจากความร่วมมือของชุมชนบนฐานแนวคิด “มีส่วนร่วม สัมผัสตรง ลงมือทำ” 5 ด้าน ดังนี้ 1) การสืบทอดภูมิปัญญาหรือวัฒนธรรม โดยอิงเส้นหัตถ์ความเป็นชุมชนที่มีการหลอมรวมระหว่างวัฒนธรรมอีสานอันเนื่องจากการอพยพมาตั้งรกรากในพื้นที่นี้มาอย่างช้านานของคนอีสานหลายจังหวัดกับวัฒนธรรมล้านนาที่มีประวัติศาสตร์ของความเป็นนครโบราณสุวรรณโคมคำ จนกลายเป็นวัฒนธรรมอีสานล้านนาที่ยังคงสืบทอดเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนที่เอื้อต่อการท่องเที่ยวในรูปแบบของ “ชุมชนท่องเที่ยวโฮมสเตย์” 2) การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สะท้อนให้เห็นจากกติกาการดำเนินงานของกลุ่มโฮมสเตย์บ้านท่าขันทอง เช่น การจัดบ้านต้องให้เข้ากับสภาพแวดล้อม การคัดแยกขยะ ใช้ผ้าเช็ดมือแทนกระดาษทิชชู และใช้น้ำคนโท (เครื่องปั้นดินเผา) แทนขวดน้ำพลาสติก เป็นต้น 3) การสร้างรายได้เสริม การบริการโฮมสเตย์ถือเป็นรายได้เสริมที่เพิ่มขึ้นจากอาชีพใหม่จากการสร้างสรรค์บริการของกลุ่มที่ต่างไปจากอาชีพหลักของความเป็นเกษตรกรรมที่มีรายได้ตามรอบฤดูกาลและมักประสบปัญหาด้านราคาพืชผลทางการเกษตรตกต่ำ 4) การสร้างความภาคภูมิใจในวิถีชุมชนที่เกิดจากความร่วมมือของสมาชิกกลุ่มการท่องเที่ยวโฮมสเตย์และชาวบ้านในการพัฒนาการท่องเที่ยวจนได้รับรางวัลทั้งในระดับชาติและนานาชาติโดยเฉพาะรางวัลสุดยอดโฮมสเตย์ไทย 5) การพัฒนาศักยภาพและทักษะความรู้ของคนในชุมชนให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ในการออกแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวใหม่ๆ ที่แตกต่างจากแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ

6.1.2 ชุมชนตลาดโรงพักเก่าสรรพยา จังหวัดชัยนาท รางวัลสาขาหมู่บ้านท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบยอดเยี่ยม

ชุมชนตลาดโรงพักเก่าสรรพยาเป็นชุมชนชาวไทยเชื้อสายจีนที่มีทุนทางวัฒนธรรมหลากหลายและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับวิถีการเกษตรโดยเฉพาะการทำนาและการทำตาลโตนด พบการพัฒนาการท่องเที่ยวจากการขับเคลื่อนของเครือข่ายความร่วมมือที่สำคัญ ได้แก่ 1) เครือข่ายความร่วมมือจากชุมชน 2) เครือข่ายความร่วมมือจากหน่วยงานพัฒนาและหน่วยงานสนับสนุนการพัฒนาทั้งภาครัฐและภาคเอกชน โดยมีเทศบาลตำบลสรรพยาเป็นพี่เลี้ยงและเป็นหน่วยงานกลางในการประสานความร่วมมือและขับเคลื่อนการวางแผนการดำเนินงานการท่องเที่ยวของชุมชนระหว่าง 2 เครือข่ายดังกล่าวบนฐานแนวคิด “แหล่งท่องเที่ยวสีเขียวอย่างยั่งยืน” 5 ด้าน ดังนี้ 1) การสืบทอดภูมิปัญญาหรือวัฒนธรรมที่นำเสนอเรื่องราวภูมิปัญญาและวัฒนธรรมมาเป็นจุดขายสู่สายตานักท่องเที่ยวผ่านกิจกรรมการท่องเที่ยวตลาดถนนคนเดินวิถีชุมชนคนสาปยา “ตลาดกรีนดีไนท์มาเกิด” และเส้นทางท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงของดีในตลาดกับชุมชน 2) การสร้างรายได้เสริมเนื่องจากเมื่อมีการท่องเที่ยวเข้ามาในชุมชนเป็นการช่วยสร้างเศรษฐกิจให้คนในชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้น สะท้อนให้เห็นจากรายได้จากการท่องเที่ยวที่ลงสู่ชุมชนโดยตรงกว่าสามล้านบาท 3) การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยการนำแนวคิด “แหล่งท่องเที่ยวสีเขียว” มาเป็นแนวทางหลักในการจัดตลาดถนนคนเดินวิถีชุมชนคนสาปยา “ตลาดกรีนดี: Green Market” โดยกำหนดใช้วัสดุที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมและไม่เป็นอันตรายต่อสุขภาพแทนการใช้โฟมและพลาสติกตั้งแต่ พ.ศ. 2561 เป็นต้นมา 4) การสร้างความภาคภูมิใจให้กับคนในชุมชนโดยเฉพาะคนรุ่นใหม่ที่ทำให้ทราบถึงอัตลักษณ์โดดเด่นของความเป็นพื้นที่ประวัติศาสตร์ในการเสด็จประพาสต้นของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 และ 5) การพัฒนาศักยภาพและทักษะความรู้ของคนในชุมชนในการนำเรื่องราว/เรื่องเล่าของชุมชนมาออกแบบและพัฒนาเพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ เช่น การนำชาหยั่งคาของ

โรงพักเก่าสรรพยามาออกมาเป็นลวดลายบนผ้าบาติกและการนำเศษผ้าที่เหลือจากการทำผ้าบาติกมาทำเป็นของที่ระลึก เช่น การทำพวงมโหตรซึ่งเป็นเครื่องห้อยที่มีรูปทรงสวยงามและการทำพวงกุญแจ เป็นต้น

6.1.3 ชุมชนบ้านหนองสำน จังหวัดสกลนคร รางวัลสาขาหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงเกษตรยอดเยี่ยม

การท่องเที่ยวของชุมชนบ้านหนองสำนปัจจุบันมีสมาชิกทั้งหมด 33 คน พบว่าการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนเป็นการริเริ่ม บุกเบิก และผลักดันกันเองของคนในชุมชนระหว่างกลุ่มคนรุ่นใหม่กับกลุ่มผู้อาวุโสของชุมชนบนฐานแนวคิด “ผลิตผล เพื่อเติบโต” 5 ด้าน ดังนี้ 1) การสืบทอดภูมิปัญญาและวัฒนธรรมเป็นการสร้างสรรค์การท่องเที่ยวขึ้นมาใหม่ระหว่างกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่มีทักษะประสบการณ์ของตนเองด้านออกแบบดีไซน์มาผสมผสานความรู้ร่วมกับทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มผู้อาวุโสทั้งในด้านงานหัตถกรรมผ้าย้อมคราม อาหารพื้นถิ่น และวิถีชีวิตเกษตรกรรม มาออกแบบเป็นผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวเพื่อมุ่งดึงดูดนักท่องเที่ยวเข้ามาเรียนรู้และสัมผัสประสบการณ์จริงของวัฒนธรรมอีสาน 2) การสร้างรายได้เสริม การท่องเที่ยวของชุมชนบ้านหนองสำนไม่ได้มีรูปแบบการท่องเที่ยวเต็มรูปแบบเหมือนชุมชนท่องเที่ยวอื่นๆ แต่เป็นเพียงเครื่องมือที่ช่วยให้คนในชุมชนมีรายได้เสริมเพิ่มขึ้นในวันเสาร์-อาทิตย์จากอาชีพหลักในการเป็นเกษตรกร 3) การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ จุดเด่นของชุมชนมีการออกแบบผลิตภัณฑ์จากขยะสิ่งของของชุมชนท้องถิ่นจนกลายเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ที่สะท้อนความเป็นชุมชนของตนเองแตกต่างจากที่อื่น 4) การสร้างความภาคภูมิใจในวิถีชุมชนโดยการออกแบบระบบและเงื่อนไขการดำเนินงานท่องเที่ยวที่สามารถปรับเปลี่ยนความคิดระหว่างคน 2 กลุ่มในชุมชนคือ กลุ่มผู้สูงอายุที่มีความคิดแบบประนีประนอมโอนอ่อนผ่อนตามกับกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่มีความคิดแบบเป็นหลักการและเป็นระบบให้สามารถร่วมกันดำเนินงานท่องเที่ยวให้เกิดคุณภาพ อยู่รอดและเกิดความยั่งยืนมาถึงปัจจุบัน และ 5) การพัฒนาศักยภาพและทักษะความรู้ของคนในชุมชน เนื่องจากคนในชุมชนส่วนใหญ่ขาดความรู้เรื่องการท่องเที่ยวและเห็นว่าชุมชนไม่มีทรัพยากรที่มีศักยภาพในการเป็นองค์ประกอบของการท่องเที่ยวจึงมีการส่งเสริมและสนับสนุนให้สมาชิกกลุ่มท่องเที่ยวเข้าร่วมอบรมทักษะความรู้ด้านการท่องเที่ยวกับหน่วยงานต่างๆ และเมื่อเกิดความผิดพลาดชุมชนจะร่วมกันวิเคราะห์ค้นหาสาเหตุและแนวทางแก้ไขที่เหมาะสมในการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนให้เกิดคุณภาพต่อเนื่องและยั่งยืน

6.1.4 ชุมชนตะเคียนเตี้ย จังหวัดชลบุรี รางวัลสาขาหมู่บ้านท่องเที่ยวสำหรับจัดกิจกรรม

ทีมบิวตี้/เอาท์ติ้ง กลุ่มตลาดองค์กรยอดเยี่ยม

ชุมชนตะเคียนเตี้ยตั้งอยู่ไม่ไกลเมืองพัทยา ในอดีตเป็นชุมชนเกษตรกรรมและเป็นแหล่งปลูกมะพร้าวชั้นดี ปัจจุบันถูกหมู่บ้านจัดสรร โรงงานอุตสาหกรรมครอบครองพื้นที่ไปจนเหลือเป็นชุมชนเล็กๆ ที่ยืนหยัดต่อสู้กับระบบทุนนิยมเพื่อรักษาวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชาวสวนมะพร้าว พบว่าการท่องเที่ยวของชุมชนพัฒนามาจากชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนตะเคียนเตี้ย โดยการสนับสนุนขององค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน) จัดตั้งเมื่อ พ.ศ. 2555 และปัจจุบันจดทะเบียนเป็นวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวตะเคียนเตี้ยเมื่อวันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2565 บนฐานแนวคิด “ทำให้ดี ทำให้เด่น ทำให้ดัง” 5 ด้าน ดังนี้ 1) การสืบทอดภูมิปัญญาและวัฒนธรรมที่มุ่งออกแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวบนฐานภูมิปัญญาและวัฒนธรรมอันเป็นอัตลักษณ์เด่นของพื้นที่ให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้และปฏิบัติจริง โดยการสอนงานหัตถกรรมพื้นบ้านให้นักท่องเที่ยวได้ทำกิจกรรม เช่น การพับดอกไม้ใบเตย การทำของเล่นจากทางมะพร้าว และการทำพวงมโหตร (เครื่องแขวนที่ใช้ตกแต่งวัดและบ้านเรือนในเทศกาลหรืองานมงคลซึ่งถือเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น) 2) การสร้าง

รายได้เสริม ชุมชนมุ่งเน้นการทำท่องเที่ยวเพื่อสร้างงานให้ชาวบ้านในชุมชนมีรายได้เสริมเพิ่มขึ้นจากการประกอบอาชีพหลักคือการทำเกษตรกรรมสวนมะพร้าวและอื่นๆ ซึ่งไม่สามารถเก็บผลผลิตได้ตลอดทั้งปี 3) การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ เป็นการมุ่งเน้นการท่องเที่ยวสีเขียวซึ่งจะเห็นจากกิจกรรมการท่องเที่ยว เช่น การปั่นจักรยานในสวนมะพร้าว การใช้ภาชนะบรรจุอาหารที่ทำจากวัสดุธรรมชาติและนำกลับมาใช้ใหม่สำหรับจัดสำหรับอาหารต้อนรับนักท่องเที่ยว การใช้หลอดจากก้านมะละกอสำหรับให้นักท่องเที่ยวเติมน้ำมะพร้าวจากผลสดในสวน เป็นต้น แนวทางดังกล่าวเป็นที่ประทับใจนักท่องเที่ยวโดยเฉพาะนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ 4) การสร้างความรู้ในวิถีชุมชนที่สามารถพัฒนาต่อยอดการท่องเที่ยวสู่การเป็นวิสาหกิจเพื่อสังคมในการเชื่อมโยงกลุ่มผู้ประกอบการท่องเที่ยวและกลุ่มทำงานเพื่อสังคมเพื่อมุ่งเน้นการสร้างอาชีพ เสริมรายได้ ลดรายจ่าย นำไปสู่การมีคุณภาพชีวิต “กินดีอยู่ดี” ของกลุ่มคนว่างงาน กลุ่มผู้สูงอายุ และกลุ่มเด็กและเยาวชน 5) การพัฒนาศักยภาพและทักษะความรู้ของคนในชุมชน สมาชิกกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนตะเคียนเตี้ยไม่ได้หยุดการพัฒนาตนเองเพื่อให้รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง โดยได้มีการเข้าร่วมอบรมทักษะความรู้ด้านการบริหารจัดการท่องเที่ยว เช่น การท่องเที่ยวชุมชน การพัฒนาปรับปรุงเมนูอาหารพื้นถิ่นตามหลักการสุขาภิบาลอาหาร การจัดสำรับเมนูอาหาร และแนวทางการจัดกิจกรรมที่มียอดฮิต เป็นต้น ตลอดจนการแลกเปลี่ยนความรู้ด้านการท่องเที่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวภายนอกอย่างสม่ำเสมอ

6.1.5 กลุ่มการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านหาดส้มแป้น จังหวัดระนอง รางวัลสาขาหมู่บ้านท่องเที่ยว เชิงสร้างสรรค์ยอดเยี่ยม

การพัฒนาการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นในชุมชนบ้านหาดส้มแป้นคือส่วนหนึ่งของความพยายามร่วมกันของคนในชุมชนกับหน่วยงานภายนอกในการสืบสานภูมิปัญญาการร่อนแร่ซึ่งเป็นวิถีการประกอบอาชีพดั้งเดิมของชุมชนที่สืบทอดจากอดีตให้เป็นประโยชน์ในปัจจุบัน และสานสิ่งที่ปรากฏในปัจจุบันให้พร้อมที่จะรองรับต่อไปในอนาคต บนฐานแนวคิด “รักชุมชน รักอาชีพ รักในสิ่งที่ทำ” ที่สำคัญ 5 ด้าน ดังนี้ 1) การสืบสานภูมิปัญญาและวัฒนธรรมชุมชนใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นการร่อนแร่โดยมีวิธีคิดที่จะนำนักท่องเที่ยวภายนอกมากระตุ้นสำนึกของคนในชุมชนทั้งกลุ่มเด็ก เยาวชน และผู้ใหญ่ให้เห็นความสำคัญของภูมิปัญญาและอัตลักษณ์ของชุมชน 2) การสร้างรายได้เสริม การท่องเที่ยวของชุมชนบ้านหาดส้มแป้นไม่ได้มุ่งเน้นการท่องเที่ยวเพื่อหารายได้หลัก แต่เป็นการทำให้เป็นอาชีพเสริมเพื่อสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชนและกระจายรายได้ไปยังชุมชนอื่นๆ ที่อยู่ใกล้เคียง โดยตลอดระยะเวลากว่า 10 ปี เริ่มต้นการทำท่องเที่ยวจากการรวมกลุ่มแบบหลวมๆ จนต่อยอดสู่การพัฒนาจัดตั้งเป็นศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญาการร่อนแร่ที่เชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวภายในชุมชน เช่น อ่างเก็บน้ำหาดส้มแป้น วัดหาดส้มแป้น และระนองแคนยอน (บึงน้ำขนาดใหญ่อยู่บนยอดเขาที่เกิดจากการทำเหมืองแร่ในอดีต) เป็นต้น ส่งผลให้คนในชุมชนมีรายได้เสริมเพิ่มขึ้นจากอาชีพหลักจากการร่อนแร่และการทำสวนผลไม้ซึ่งจะมีรายได้ตามรอบฤดูกาล 3) การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การจัดการท่องเที่ยวในชุมชนส่งผลให้ชุมชนต้องอนุรักษ์ทรัพยากรไว้เพื่อเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยว ตลอดจนอธิบายตัวตน อัตลักษณ์ และพื้นที่พิเศษที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาการร่อนแร่ 4) การสร้างความรู้ในวิถีชุมชน การท่องเที่ยวของชุมชนบ้านหาดส้มแป้นแตกต่างจากการขายบริการการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวอื่น เป็นการแสดงออกถึงความภาคภูมิใจในความเป็นชุมชนวิถีที่สืบทอดจากพ่อแม่ปู่ย่าตายาย มีทรัพยากรธรรมชาติที่สวยงามเป็นแบบฉบับ ตลอดจนวิถีชีวิตชนบทที่ยังคงไว้ซึ่งความงดงามเปี่ยมเสน่ห์ผ่านบรรยากาศแห่งความเป็นมิตรไมตรีระหว่างนักท่องเที่ยวกับคนในชุมชน 5) การพัฒนาศักยภาพและทักษะความรู้ของคนในชุมชน อันเกิดจากกระบวนการวิจัยในการร่วมกันสืบค้นองค์ความรู้ ภูมิปัญญาการร่อนแร่ผ่านการสนับสนุนช่วยเหลือของสำนักงานกองทุนสนับสนุน

การวิจัย (สกว.) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่นขณะนั้น โดยใช้กระบวนการวิจัยในการลงพื้นที่เก็บข้อมูลโดยการเยี่ยมบ้านมาเป็นเครื่องมือที่สร้างให้เกิดพื้นที่การพูดคุย เกิดความร่วมมือ บริจาครื่องมืออุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับการทำเหมืองแร่ในอดีต จนต่อยอดสู่การพัฒนาจัดตั้งเป็นศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญาการร่อนแร่ในการถ่ายทอดเรื่องราววิถีแร่สู่นักท่องเที่ยวในปัจจุบัน

จากภูมิหลังการทำงานด้านการพัฒนาพื้นที่ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยววิถีชนบทของชุมชนทั้ง 5 แห่ง สามารถวิเคราะห์และสรุปได้เป็น 5 แนวคิดสำคัญ คือ 1) การท่องเที่ยวเพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาหรือวัฒนธรรม 2) การท่องเที่ยวเพื่อการสร้างรายได้เสริมให้กับชุมชน 3) การท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 4) การท่องเที่ยวเพื่อสร้างความภาคภูมิใจในวิถีชุมชนจากการมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จัก 5) การท่องเที่ยวเพื่อช่วยพัฒนาศักยภาพและทักษะความรู้ของคนในชุมชนทั้งกลุ่มเด็ก เยาวชน และกลุ่มผู้ใหญ่ ขณะที่ภูมิหลังการพัฒนาชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยววิถีชนบทวิเคราะห์สรุปได้เป็น 2 ประเด็น คือ 1) เกิดขึ้นจากการขับเคลื่อนและพลังความร่วมมือของชุมชน และ 2) เกิดขึ้นจากการขับเคลื่อนและพึงพิงหน่วยงานภาครัฐ แสดงดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1

การวิเคราะห์แนวคิดและบริบทของชุมชนในการพัฒนาพื้นที่ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยววิถีชนบท

ชุมชน/แหล่งท่องเที่ยววิถีชนบท	แนวคิดการพัฒนาการท่องเที่ยววิถีชนบท					ภูมิหลังการพัฒนาการท่องเที่ยววิถีชนบท	
	สืบทอดภูมิปัญญาหรือวัฒนธรรม	สร้างรายได้เสริม	อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	สร้างความภาคภูมิใจในวิถีชุมชน	พัฒนาศักยภาพและทักษะความรู้ของคนในชุมชน	เกิดขึ้นจากการขับเคลื่อนและพลังความร่วมมือของชุมชนเป็นหลัก	เกิดขึ้นจากการขับเคลื่อนและพึ่งพิงหน่วยงานภาครัฐ
หมู่บ้านโฮมสเตย์บ้านท่าขันทอง	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
ชุมชนตลาดโรงพักเก่าสรรพยา	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
ชุมชนบ้านหนองสำน	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
ชุมชนตะเคียนเตี้ย	✓	✓	✓	✓	✓		✓
กลุ่มการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านหาดส้มแป้น	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓

จากตารางจะเห็นได้ชัดว่ามีความแตกต่างกันตามบริบทของพื้นที่ แต่หากสังเคราะห์ออกมาจะพบได้ว่าแม้จะมีแนวคิดการพัฒนาที่หลากหลายไม่ว่าจะเป็นแนวคิด “มีส่วนร่วม สัมผัสตรง ลงมือทำ” “แหล่งท่องเที่ยวสีเขียวอย่างยั่งยืน” “ผลิตผลเพื่อเติบโต” “ทำให้ดี ทำให้เด่น ทำให้ดัง” และ “รักชุมชน รักอาชีพ รักในสิ่งที่ทำ” แต่ทั้ง 5 แหล่งท่องเที่ยววิถีชนบทมีแกนหลักของการพัฒนาหลัก 5 ด้านเหมือนกัน

6.2 ถอดบทเรียนความสำเร็จการพัฒนาการท่องเที่ยววิถีชนบทของแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับรางวัลผ่านมุมมองท้องถิ่น

จากการสังเคราะห์และถอดองค์ความรู้ข้อมูลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล 25 คน พบบทเรียนความสำเร็จการพัฒนาการท่องเที่ยววิถีชนบทของแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับรางวัลในมุมมองของชุมชนท้องถิ่นสามารถสรุปและวิเคราะห์ใน 5 ประเด็นสำคัญ

6.2.1 บทบาทของผู้นำชุมชน

ผู้นำชุมชนของแหล่งท่องเที่ยวทั้ง 5 แห่งเป็นผู้ที่ดำรงชีวิตเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนและสมาชิกในชุมชนไว้เนื้อเชื่อใจ เคารพและศรัทธาในการนำพาชุมชนไปสู่เป้าหมายต่าง ๆ ตามที่สมาชิกในชุมชนเห็นพ้องร่วมกัน พบว่าคุณลักษณะของผู้นำที่มีส่วนผลักดันให้การดำเนินการท่องเที่ยวประสบความสำเร็จซึ่งได้รับการยืนยันจากกลุ่มประชากรที่ศึกษา ดังนี้ 1) มีความรู้ความเข้าใจในปัญหาและความต้องการของชุมชน 2) มีความสามารถในการจัดการให้เกิดการรวมกลุ่มและริเริ่มกิจกรรมที่ทำให้เกิดการพัฒนาความร่วมมือกันของชุมชน 3) มีคุณธรรม มีน้ำใจ และเสียสละเพื่อส่วนรวม เป็นที่ยอมรับของคนในชุมชน 4) มีความสามารถในการประสานต่อเรื่องต่าง ๆ ได้ 5) มีฐานะทางสังคมและเศรษฐกิจมั่นคง สามารถพึ่งพาตนเองได้ และ 6) มีมนุษยสัมพันธ์ดีสามารถติดต่อประสานกับคนได้ทุกระดับ ดังตัวอย่าง *บทบาทผู้นำของชุมชนตะเคียนเตี้ย* ที่ทำการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง มีความเป็นธรรมในการแบ่งรายได้ ซึ่งผู้นำในที่นี้ไม่ใช่ผู้นำอย่างเป็นทางการ แต่เป็นผู้นำตามธรรมชาติซึ่งต้องอาศัยเวลาที่จะทำให้คนในชุมชนยอมรับ *ผู้นำและคณะกรรมการดำเนินงานท่องเที่ยวของชุมชนตลาดโรงพักเก่าสรรพยา* ส่วนใหญ่เป็นข้าราชการเกษียณอายุและไม่ได้มีผลประโยชน์ แต่พยายามทำการท่องเที่ยวตรงนี้ให้ประสบความสำเร็จโดยไม่มีผลตอบแทนหรือรายได้ส่วนบุคคล มีแต่รายได้เข้าส่วนกลางเพื่อนำไปพัฒนาชุมชน *ผู้นำชุมชนหมู่บ้านโฮมสเตย์บ้านท่าขันทอง* นำแนวคิด “เข้าใจ เข้าถึง และพัฒนา” ของในหลวงรัชกาลที่ 9 มาเป็นแนวทางหลักเพื่อประยุกต์ใช้ในการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชน เป็นต้น

6.2.2 การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน

การดำเนินงานท่องเที่ยวของชุมชนทั้ง 5 แห่งมุ่งเน้นให้คนในชุมชนเป็น “ศูนย์กลาง” โดยการเปิดโอกาสให้คนในชุมชนทั้งที่เป็นสมาชิกกลุ่มท่องเที่ยวและไม่เป็นสมาชิกกลุ่มท่องเที่ยวร่วมกันคิด ร่วมกันทำ และร่วมกันแก้ไขปัญหา ผ่านการเข้าร่วมประชุมระดมสมองในการพัฒนาการท่องเที่ยวและการวางบทบาทของทีมงานภายใต้กระบวนการมีส่วนร่วมที่ทำให้ชุมชนรู้สึกเป็นกันเอง ทั้งนี้พบว่าลักษณะเด่นของความสัมพันธ์ของคนในชุมชนที่ทำให้กระบวนการมีส่วนร่วมประสบความสำเร็จคือ มีความใกล้ชิดเป็นเครือญาติหรือเป็นเพื่อนบ้านมาแต่ดั้งเดิม ดังตัวอย่าง *กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนตลาดโรงพักเก่าสรรพยา* ที่เกิดจากความร่วมมือของคนในชุมชนเพื่อพัฒนาและฟื้นฟูให้เป็นชุมชนท่องเที่ยววิถีชุมชนผ่านการจัดประชุมระดมความคิดเห็นของคนในชุมชนและหากมีส่วนที่ไม่สามารถตัดสินใจได้ในขณะนั้นจะมีการปรึกษาผู้เชี่ยวชาญและหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่และจัดทำเป็นกรณีศึกษาเพื่อการเรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชน เพื่อนำไปสู่การต่อยอดและพัฒนาการท่องเที่ยวในด้านต่าง ๆ เช่น การปรับปรุงมาตรฐานสินค้า การออกแบบและพัฒนากิจกรรม *กระบวนการมีส่วนร่วมของกลุ่มโฮมสเตย์บ้านท่าขันทอง* เน้นการมีส่วนร่วมในการทำการท่องเที่ยวด้วยความสมัครใจและการบริหารจัดการ ไม่ได้เป็นรูปแบบการบังคับบัญชา *กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนตะเคียนเตี้ย* มุ่งเน้นความสำคัญของการทำงานเป็นทีม

เนื่องจากการทำท่องเที่ยวไม่สามารถทำคนเดียวได้ ดังนั้นจึงต้องมีการพูดคุยปรึกษาหารือร่วมกันของสมาชิกภายในกลุ่มท่องเที่ยวซึ่งมีมากกว่า 50 คน และเมื่อทำงานร่วมกันบ่อยครั้งก็จะเกิดความสามัคคี **กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนท่องเที่ยวบ้านหาดส้มแป้น** จากเดิมเป็นลักษณะต่างคนต่างทำ ต่อมาได้ปรับเปลี่ยนเป็นการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างกลุ่มต่างๆ ภายในชุมชน เช่น ศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญาการร่อนแร่ ศูนย์เซรามิก เป็นต้น เพื่อให้เกิดพลังความร่วมมือในการดำเนินงานการท่องเที่ยวรวมทั้งสามารถรองรับองค์การภายนอกได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งมีการกำหนดให้นักท่องเที่ยวเขียนแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อดีและข้อเสียเพื่อนำเข้าประชุมหารือร่วมกันในการแก้ไข ปรับปรุง และพัฒนาให้เกิดการท่องเที่ยวคุณภาพทุกวันๆ 10 ของทุกเดือน

6.2.3 อัตลักษณ์เด่นของพื้นที่

พบอัตลักษณ์เด่นของพื้นที่ทางภูมิปัญญาและวัฒนธรรม ตลอดจนทรัพยากรธรรมชาติที่สามารถนำมาใช้เป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวในการพัฒนากิจกรรมและเส้นทางการท่องเที่ยววิถีชนบทของแหล่งท่องเที่ยวทั้ง 5 แห่ง ดังนี้ **1) หมู่บ้านโฮมสเตย์บ้านท่าขันทอง** พบอัตลักษณ์เด่นของพื้นที่ในความเป็นชุมชน 2 วัฒนธรรมอีสาน-ล้านนา ที่นำไปใช้ในการพัฒนากิจกรรมและเส้นทางการท่องเที่ยวใน 3 รูปแบบ คือ 1.1) การท่องเที่ยวบนฐานทุนภูมิปัญญาและวัฒนธรรม เช่น บ้านทอผ้าลายตาหม่อง บ้านข้าวกล้อง ล่องเรือคูดูพระอาทิตย์ตกดิน ลานหมูปิ้ง ตาปัน และบ้านเซฟเขียว เป็นต้น 1.2) การท่องเที่ยวเพื่อศึกษาดูงานของหน่วยงานต่างๆ เนื่องจากชุมชนได้รับรางวัลจำนวนมาก โดยเฉพาะรางวัลทางด้านโฮมสเตย์ทั้งระดับประเทศและระดับนานาชาติ 1.3) การท่องเที่ยวเพื่อเรียนรู้และสัมผัสวิถีชีวิตผ่านบ้านพักโฮมสเตย์ที่มุ่งเน้นวัฒนธรรมการต้อนรับที่อบอุ่นภายใต้แนวคิด “นักท่องเที่ยวเหมือนญาติพี่น้อง ไม่ใช่ลูกค้า” **2) ชุมชนตลาดโรงพักเก่าสรรพยา** พบอัตลักษณ์ของพื้นที่ด้านประวัติศาสตร์การเป็นพื้นที่เสด็จประพาสต้นของรัชกาลที่ 5 และสถาปัตยกรรมเก่าแก่กว่า 115 ปีของโรงพักเก่าสรรพยาที่นำไปใช้ในการพัฒนากิจกรรมและเส้นทางการท่องเที่ยว 2 รูปแบบ คือ 2.1) การท่องเที่ยวตลาดย้อนยุคถนนคนเดิน “ตลาดกรีนดี: Green Market” 2.2) การท่องเที่ยวเชื่อมโยงของดีในตลาดสู่การตามหาวิถีชีวิตที่นำเรียนรู้ของคนในพื้นที่ซึ่งเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ถูกออกแบบเป็นจุด/ฐานการเรียนรู้ให้นักท่องเที่ยวเข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมร่วมกับชุมชนโดยการลงมือปฏิบัติจริง เช่น การทำน้ำตาลโตนด การทำขนมพื้นถิ่น การเก็บไข่เปิดไล่ทุ่ง การทำผ้ามัดย้อม การทำผ้าบาติก เป็นต้น **3) ชุมชนบ้านหนองสำน** พบอัตลักษณ์ของความเป็นพื้นที่ภูมิปัญญาผ้าทอย้อมครามที่นำไปใช้ในการพัฒนากิจกรรมและเส้นทางการท่องเที่ยว ดังตัวอย่างโปรแกรมการท่องเที่ยว เช่น 1) การท่องเที่ยวเรียนรู้งานผ้าหรืองานคราฟต์ โดยการนำนักท่องเที่ยวไปเรียนรู้ตั้งแต่การเก็บคราม และการย้อมสีธรรมชาติ เป็นต้น 2) การท่องเที่ยวสัมผัสประสบการณ์วิถีถิ่นทั้งในเรื่องวัฒนธรรมอาหารพื้นถิ่น และวิถีชีวิตการประกอบอาชีพด้านเกษตรกรรม **4) ชุมชนตะเคียนเตี้ย** พบอัตลักษณ์ของความเป็นพื้นที่วิถีเกษตรกรรมมะพร้าวที่นำไปใช้ในการพัฒนากิจกรรมและเส้นทางการท่องเที่ยวได้เป็น 3 รูปแบบ ได้แก่ 4.1) การเก็บผักหรือพืชสมุนไพรปลอดสารพิษมาทำเมนูอาหารพื้นถิ่นที่ขึ้นชื่อและเป็นของดีชุมชน เช่น แกงไก่กะลา กาแฟมะพร้าว เป็นต้น 4.2) การทำงานหัตถกรรมที่มุ่งเน้นงานหัตถกรรมที่ทำไม่นานและไม่ยากเกินไป เช่น การทำพวงมโหตรหอมย้อมมะพร้าว การทำผ้ามัดย้อม และการทำสบู่ น้ำม้นมะพร้าว เป็นต้น 4.3) การทำกิจกรรมภายในพื้นที่สวนมะพร้าว เช่น การดิสกอล์ฟในสวนมะพร้าว การปั่นจักรยานในสวนมะพร้าว เป็นต้น **5) กลุ่มการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านหาดส้มแป้น** พบอัตลักษณ์ของพื้นที่ในความเป็นวิถีภูมิปัญญาการร่อนแร่ที่นำไปใช้ในการพัฒนากิจกรรมและเส้นทางการท่องเที่ยวใน 2 รูปแบบ ได้แก่ 1) การท่องเที่ยว “วิถีแร่” เป็นโปรแกรมการท่องเที่ยวครึ่งวันเพื่อเรียนรู้

ภูมิปัญญาท้องถิ่นการทำเหมืองแร่และร่อนแร่ 2) การท่องเที่ยว “เรียนรู้วิถีแร่ วิถีคน วิถีชุมชน” ซึ่งเป็นโปรแกรมท่องเที่ยวเต็มวันไปตามจุดต่างๆ โดยรถสองแถวท้องถิ่น ได้แก่ กราบนมัสการหลวงพ่อด้ายและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ภายในวัดหาดส้มแป้น ชมวิวทิวทัศน์ที่อ่างเก็บน้ำหาดส้มแป้น ชมระนองแคนยอน ฟังเรื่องเล่าภูมิปัญญาการร่อนแร่ และทดลองฝึกร่อนแร่ ณ ศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญาการร่อนแร่ โรงรับซื้อแร่ และทดลองทำผลิตภัณฑ์เซรามิกที่สามารถเลือกทำแบบง่ายๆ ณ กลุ่มเซรามิกบ้านหาดส้มแป้น

6.2.4 การกำหนดกฎกติกาและมาตรฐานการท่องเที่ยว

การกำหนดกฎกติกาและมาตรฐานการท่องเที่ยวเป็นปัจจัยความสำเร็จอีกประการหนึ่งที่พบในการพัฒนาการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวทั้ง 5 แห่ง ดังนี้ 1) **การกำหนดเกณฑ์การตัดสินใจหลักในการรับนักท่องเที่ยว** อยู่บนฐานแนวคิดและหลักการ 5 ประการ คือ 1.1) นักท่องเที่ยวเหมาะสมหรือไม่ 1.2) เวลาเหมาะสมหรือไม่ 1.3) ชีตความสามารถในการรองรับได้ของพื้นที่และชุมชน 1.4) การไม่ทำให้วิถีชีวิตเดิมของคนในชุมชนต้องปรับเปลี่ยนไป และ 1.5) คนในชุมชนมีส่วนร่วมและได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวอย่างเป็นธรรม 2) **การศึกษาเกณฑ์มาตรฐานในการดำเนินการท่องเที่ยวชุมชน** เพื่อนำไปสู่การพัฒนาชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยววิถีชนบทตามเกณฑ์มาตรฐานด้านต่างๆ ที่กำหนดไว้ 3) **การกำหนดรูปแบบการบริหารจัดการอย่างชัดเจน** ได้แก่ 3.1) การบริหารในรูปแบบของคณะกรรมการที่ไม่ได้ขึ้นอยู่กับใครคนใดคนหนึ่ง แต่เป็นการร่วมกันคิด ร่วมกันทำ ร่วมกันวางแผน และร่วมกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น 3.2) การบริหารในลักษณะการกระจายอำนาจการทำงานไปยังสมาชิกภายในกลุ่มที่ดำเนินการท่องเที่ยวร่วมกันแบบ “ไม่รอคำสั่ง” โดยสมาชิกแต่ละคนจะทำหน้าที่เหมือนผู้ประกอบการรายย่อยอิสระที่มีหน้าที่ตามความรับผิดชอบที่แตกต่างกัน โดยผู้นำกลุ่มทำหน้าที่ในการกำกับดูแลและติดตามให้เป็นไปตามระบบที่วางไว้เท่านั้น 3.3) การไม่รับนักท่องเที่ยวจากรที่ไม่มี การจองหรือประสานกับชุมชนล่วงหน้า 3.4) นำหลักความยุติธรรมมาเป็นแนวทางหลักในการบริหารจัดการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นการกระจายผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม ดังนี้ (1) การจ่ายเงินค่าตอบแทนตามความรับผิดชอบในงานที่มากน้อยต่างกัน (2) ไม่มีระบบการหักเงินรายได้จากกิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นเงินส่วนกลางของชุมชน เพื่อป้องกันปัญหาความขัดแย้งจากผลประโยชน์ขัดกันจากเงินกองกลางดังกล่าว

6.2.5 ความอดทนต่ออุปสรรคของชุมชนและการพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ

ชุมชนท่องเที่ยวทั้ง 5 แห่งมีความอดทนต่อปัญหาอุปสรรคต่างๆ ในการดำเนินการท่องเที่ยวอย่างเป็นตัวเอง ไม่เน้นเรื่องรายได้เกินไป เพราะกังวลเรื่องความเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชุมชน ตลอดจนความขัดแย้งในเรื่องรายได้ที่อาจเกิดความเหลื่อมล้ำมากเกินไป จนสามารถพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนให้เป็นที่รู้จักมีชื่อเสียงไปยังพื้นที่ภายนอกและมีความยั่งยืนจนได้รับรางวัลมากมาย โดยเฉพาะรางวัลสุดยอดหมู่บ้านท่องเที่ยววิถีชนบท ประจำปี พ.ศ. 2563 ดังตัวอย่าง **กลุ่มโฮมสเตย์บ้านท่าขันทอง** ดำเนินการท่องเที่ยวอย่างมีความอดทน ความสามัคคีและความเห็นพ้องร่วมกันของคนในชุมชนที่มุ่งทำการท่องเที่ยวโดยเอาความสุขเป็นตัวตั้งแทนเงิน ดังนั้น “เงิน” จึงไม่ใช่เกณฑ์การตัดสินใจหลักในการรับนักท่องเที่ยว **ชุมชนบ้านหนองส้าน** เห็นว่าปัจจัยที่ส่งผลให้การท่องเที่ยวประสบความสำเร็จเกิดจากการที่คนในชุมชนมีความอดทน มีความกระตือรือร้น มีความเชื่อในงาน มีใจรักในงานร่วมกัน ให้เกียรติตัวเอง ให้เกียรติเพื่อนร่วมงาน จึงทำให้การพัฒนาการท่องเที่ยวเกิดคุณภาพและอยู่รอดได้อย่างยั่งยืน **ชุมชนตะเคียนเตี้ย** คนในชุมชนมีความอดทนและความสามัคคี ตลอดจนมีแนวคิดหลักการในการดำเนินการท่องเที่ยวไปในทิศทางเดียวกัน **ชุมชนตลาดโรงพักเก่าสรรพยา** ใช้ความอดทน

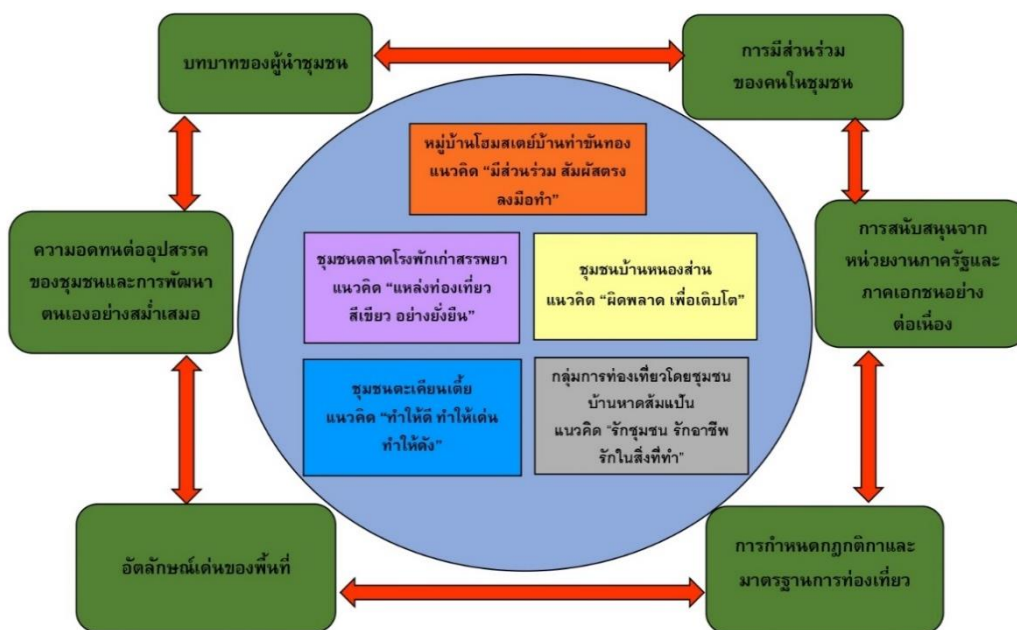
และระยะเวลาในการปรับเปลี่ยนความคิดของคนในชุมชนให้ยอมรับหลักการดำเนินการท่องเที่ยวบนฐานแนวคิดแหล่งท่องเที่ยวสีเขียว เนื่องจากทำให้มีต้นทุนเพิ่มสูงขึ้น และ**กลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนบ้านหาดส้มแป้น** ใช้ระยะเวลาและความอดทนในการเจรจาและพูดคุยเพื่อประสานประโยชน์ในการกระจายรายได้ไปสู่กลุ่มต่างๆ อย่างเป็นธรรม

นอกจากนี้ชุมชนท่องเที่ยวให้ความสำคัญกับการพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ ดังนี้ 1) การจัดทำแบบจำลองธุรกิจการท่องเที่ยว (Business Model Canvas) เพื่อเป็นแนวทางในการบริหารจัดการท่องเที่ยวร่วมกับการวิเคราะห์ผลกระทบทางสังคม (Social Impact Assessment) ให้เกิดสมดุลทั้งในมิติทางเศรษฐกิจและมิติทางสังคมและควรเป็นรูปแบบที่ไม่ตายตัว สามารถปรับเปลี่ยนได้ทุกปีเพื่อให้สอดคล้องกับบริบทและสถานการณ์ของชุมชน 2) การพัฒนาศักยภาพทางเทคโนโลยีของสมาชิกกลุ่มท่องเที่ยว ให้มีความรู้และความกล้าในการนำเทคโนโลยีการแปลภาษามาใช้สื่อสารกับนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติได้ทันทีโดยไม่ต้องใช้ล่าม เช่น ปรากฏชุมชนบ้านหนองส้านใช้เทคโนโลยีการแปลภาษามาอธิบายกระบวนการและขั้นตอนการทำผ้าม้อมครามจนเสร็จสิ้นกระบวนการ 3) การสนับสนุนให้ผู้นำและสมาชิกกลุ่มท่องเที่ยวเข้าร่วมอบรมเพื่อพัฒนาทักษะความรู้ด้านการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอและนำความรู้ที่ได้รับมาถ่ายทอดสู่กลุ่มสมาชิกเพื่อให้ทุกคนในกลุ่มได้รับความรู้ความเข้าใจในระดับเดียวกันและเท่าเทียมกัน

6.2.6 การสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนอย่างต่อเนื่อง

ปัจจัยที่สำคัญอีกประการหนึ่งของการทำการท่องเที่ยวจนประสบความสำเร็จคือการส่งเสริมและสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐอย่างต่อเนื่องในการเข้ามาเป็นพี่เลี้ยงดำเนินงานภายใต้กระบวนการลงพื้นที่และลงมือปฏิบัติจริงร่วมกับชุมชน เพื่อให้ได้ผลงานที่ทำเพื่อชุมชนออกมาอย่างสมบูรณ์ ส่งผลให้ชุมชนเข้มแข็งและยั่งยืนได้ด้วยตนเอง ดังตัวอย่างเช่น **ชุมชนตะเคียนเตี้ย** ได้รับการสนับสนุนและพัฒนาการท่องเที่ยวจากหน่วยงานพัฒนาการท่องเที่ยวทั้งจากภาครัฐและเอกชนตั้งแต่เริ่มต้นการค้นหาลักษณะเด่นของชุมชน สร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ไม่ลอกเลียนแหล่งท่องเที่ยวอื่น และการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวให้เป็นที่รู้จัก เช่นเดียวกับ **ชุมชนตลาดโรงพักเก่าสรรพยา** มีหน่วยงานของรัฐที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชน คือ เทศบาลตำบลสรรพยาที่ได้เข้ามาเป็นพี่เลี้ยงให้ตั้งแต่แรกโดยมุ่งให้ความสำคัญกับการที่ชุมชนได้รับองค์ความรู้ใหม่ๆ จึงได้มีการเชิญชวนที่ปรึกษาจากหลากหลายด้าน เช่น ประวัติศาสตร์ สถาปัตยกรรม การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน การพัฒนาผลิตภัณฑ์ และการสื่อความหมายในชุมชน เป็นต้น **ชุมชนท่องเที่ยวบ้านหาดส้มแป้น** ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับจังหวัดในการจัดงานเทศกาลวิถีแร่เป็นประจำทุกปี **กลุ่มโฮมย์สเตย์บ้านท่าขันทอง** ได้รับคำแนะนำจากหน่วยงานด้านการท่องเที่ยวให้ชุมชนดำเนินการท่องเที่ยวอย่างเป็นตัวของตัวเอง ไม่ไปลอกเลียนแบบชุมชนอื่นจนทำให้ชุมชนได้รับรางวัลจากหน่วยงานต่างๆ มากมาย ขณะที่ **ชุมชนบ้านหนองส้าน** เป็นการท่องเที่ยวที่ถึงแม้จะเกิดขึ้นด้วยชุมชนเองแต่ชุมชนก็ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานด้านการพัฒนาการท่องเที่ยว โดยเฉพาะในด้านการประชาสัมพันธ์และการตลาด

จากการถอดบทเรียนความสำเร็จการพัฒนาการท่องเที่ยววิถีชนบทของแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับรางวัลผ่านมุมมองท้องถิ่น ผู้วิจัยได้โมเดลการพัฒนาการท่องเที่ยววิถีชนบท ดังภาพ

ภาพที่ 1. โมเดลการพัฒนาการท่องเที่ยววิถีชนบทของแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับรางวัลผ่านมุมมองชุมชนท้องถิ่น

7. อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

7.1 อภิปรายผล

งานวิจัยนี้เป็นการถอดบทเรียนแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยววิถีชนบทของแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับรางวัลผ่านมุมมองชุมชนท้องถิ่น จากผลการวิจัยดังกล่าวสามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1) แนวคิดการพัฒนาการท่องเที่ยววิถีชนบทสามารถจัดกลุ่มแนวคิดตามบริบทของชุมชนได้เป็น 5 แนวคิดที่สำคัญ คือ 1) การท่องเที่ยวเพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาหรือวัฒนธรรม 2) การท่องเที่ยวเพื่อการสร้างรายได้เสริมให้กับชุมชน 3) การท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 4) การท่องเที่ยวเพื่อสร้างความภาคภูมิใจในวิถีชุมชนจากการมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จัก 5) การท่องเที่ยวเพื่อช่วยพัฒนาศักยภาพและทักษะความรู้ของคนในชุมชน ทั้งกลุ่มเด็ก เยาวชน และกลุ่มผู้ใหญ่ สอดคล้องกับงานศึกษาของชินดา วิเศษรัตน์ และชนภา นิโครธานนท์ (2564, น. 232) ที่วิเคราะห์จุดเริ่มต้นและการเข้าร่วมกันทำการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านป่าเหมี้ยง เนื่องจากชุมชนดังกล่าวเป็นชุมชนที่มีทรัพยากรการท่องเที่ยวและสภาพพื้นที่เหมาะสมกับการท่องเที่ยว ประกอบกับชาวบ้านในชุมชนเป็นผู้มีอาชีพค้าขายไม้ตรี เอื้อเพื่อเผื่อแผ่ มีความพร้อมและยินดีต้อนรับนักท่องเที่ยว จึงเกิดแนวคิดที่จะทำโฮมสเตย์ภายใต้เป้าหมายในการพัฒนาที่มุ่งสู่การที่ชุมชนสามารถบริหารจัดการการท่องเที่ยวของตนเองได้แบบยั่งยืนและดำรงอยู่ได้ตามแนวทางและเป้าหมายที่ชุมชนต้องการ ในงานศึกษาของธนวิทย์ เพียรดี และวนิดา อ่อนละมัย (2564, น. 34) กล่าวถึงการพัฒนาชุมชนบ้านเกาะเคียม จังหวัดตรังสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวสีเขียวอย่างมีความรับผิดชอบต่อ เริ่มต้นจากการจัดการความรู้ด้านการท่องเที่ยวและการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวสีเขียวก่อน จากนั้นจึงจัดทำข้อมูลเพื่อสื่อสารให้ความรู้เกี่ยวกับทรัพยากรท่องเที่ยวทางธรรมชาติซึ่งเป็นพื้นฐานที่นักท่องเที่ยวจะเข้ามาท่องเที่ยวในชุมชน ในงานศึกษาของตริยา กานต์ พรหมคำ รัดเกล้า เปรมประสิทธิ์ ฐานดา บุญวรโรจน์ และนพรัตน์ รัตนประทุม (2565, น. 33) ได้วิเคราะห์ถึงจุดเริ่มต้นของการพัฒนาการท่องเที่ยวโดย

ชุมชนบ้านร่องกล้าอันเนื่องมาจากบริบทของชุมชนที่เอื้อต่อการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว ประกอบกับรัฐมีแนวคิดที่จะทำให้ชุมชนกับรัฐอยู่ร่วมกันได้ จึงนำชุมชนเข้าร่วมอนุรักษ์ฟื้นฟูพื้นที่ป่าร่วมกัน ด้วยการปลูกต้นนางพญาเสือโคร่ง รวมถึงการมีส่วนร่วมของสถาบันการศึกษาในการลงพื้นที่วิจัยและพัฒนาเพื่อการบริหารจัดการร่วมกันระหว่างรัฐกับคนในชุมชน สามารถแสดงอัตลักษณ์ให้กับพื้นที่ชุมชนซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติจนกระทั่งกลายเป็นทุ่งนางพญาเสือโคร่งที่ใหญ่ที่สุดเพียงแห่งเดียวในประเทศไทย ส่งผลให้เกิดกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านร่องกล้าจนถึงปัจจุบัน

2) บทเรียนความสำเร็จในการพัฒนาการท่องเที่ยววิถีชนบทในมุมมองของชุมชนท้องถิ่น พบ 6 ประเด็นสำคัญ ได้แก่ 1) บทบาทของผู้นำชุมชน 2) การมีส่วนร่วมของชุมชน 3) อัตลักษณ์เด่นของชุมชนที่นำไปประยุกต์ใช้ในการสร้างกิจกรรมและเส้นทางท่องเที่ยว 4) การกำหนดกฎกติกาและมาตรฐานการท่องเที่ยว 5) ความอดทนต่ออุปสรรคของชุมชนและการพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ และ 6) การสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตามบทบาทของผู้นำชุมชนเป็นปัจจัยอันดับต้นๆ ที่ทำให้การพัฒนาการท่องเที่ยววิถีชนบทของแหล่งท่องเที่ยวทั้ง 5 แห่งเกิดคุณภาพอย่างต่อเนื่อง ดังที่จิระพงศ์ เรืองกุล และวิทยานามเสาร์ (2563, น. 60-62) วิเคราะห์สมรรถนะของผู้นำกลุ่มท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนท่องเที่ยวที่ประสบความสำเร็จในประเทศไทยมี 7 ประการ ได้แก่ (1) แรงขับเคลื่อนในการพัฒนาชุมชน (2) ความไว้วางใจจากคนในชุมชน (3) การมีวิสัยทัศน์ที่เล็งเห็นถึงประโยชน์ของการท่องเที่ยวที่มีต่อคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน (4) ความสามารถทางการบริหาร (5) ทักษะการสื่อสาร (6) ความสามารถทางการตลาด และ (7) ความสามารถในการสร้างเครือข่าย ขณะที่กอบชัย เมฆดี และศศิรินทร์ ศาสตร์สาร (2565, น. 67) พบว่าคุณลักษณะของผู้นำการท่องเที่ยวอัจฉริยะต้องเป็นผู้ที่มีคุณลักษณะทั้งกายภาพและคุณลักษณะภายในในการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน โดยสังเกตได้จากการที่ผู้นำชุมชนเป็นผู้ที่มีความน่าเชื่อถือ สามารถสร้างความไว้วางใจและการยอมรับนับถือจากคนในชุมชนได้ ซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการผลักดันให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการ กิจกรรม และการดำเนินงานต่างๆ เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชน ความไว้วางใจช่วยให้ผู้นำได้รับความช่วยเหลือและความร่วมมือจากคนในชุมชนเป็นอย่างดีและยังทำให้การประสานงานตลอดจนการแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นระหว่างการพัฒนาการท่องเที่ยวนั้นเป็นไปอย่างราบรื่น

ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานท่องเที่ยวของชุมชนทั้ง 5 แห่งที่มุ่งเน้นให้คนในชุมชนเป็น “ศูนย์กลาง” เป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่ส่งผลให้การดำเนินการท่องเที่ยวของชุมชนจนประสบความสำเร็จ สอดคล้องกับการศึกษาของณัฐพงษ์ ฉายแสงประทีป และจิรินทร์ พักประไพ (2565, น. 83) ที่ได้วิเคราะห์ถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงศาสนา วัดพระธาตุพนมวรมหาวิหาร จังหวัดนครพนม พบว่าการส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมต่างๆ เกี่ยวกับการท่องเที่ยววัดพระธาตุพนมก่อให้เกิดพลังของทุกฝ่ายในการร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมรับผลประโยชน์ตอบแทนในการดำเนินการท่องเที่ยว ส่วนงานศึกษาของสุมาวดี จินดาพล (2563, น.192) มุ่งเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อสร้างประสบการณ์ที่ดีร่วมกันของเจ้าบ้านกับแขกมากกว่าเน้นแหล่งท่องเที่ยว เจ้าบ้านทุกคนมองแขกเป็นญาติมาเที่ยวที่บ้านมากกว่าเป็นนักท่องเที่ยว จึงมีความเอาใจใส่แบบเป็นกันเอง

ด้านอัตลักษณ์เด่นของพื้นที่เป็นส่วนสำคัญในการนำมาพัฒนากิจกรรมและเส้นทางท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวทั้ง 5 แห่งจนประสบความสำเร็จ สอดคล้องกับงานศึกษาของโกมล จันทวงศ์ (2565, น. 396) ที่ได้วิเคราะห์แนวทางการนำอัตลักษณ์เด่นของพื้นที่มาพัฒนาการท่องเที่ยวจนประสบความสำเร็จใน 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านประวัติศาสตร์และบริบทพื้นที่ควรมีการชำระประวัติศาสตร์ชุมชนเพื่อนำมาพัฒนาเป็นตำนานเรื่องเล่า (Story)

2) ด้านสถานที่แหล่งท่องเที่ยว ควรพัฒนาต่อยอดแหล่งท่องเที่ยวทั้งเชิงอนุรักษ์และเชิงสร้างสรรค์ 3) ด้านความเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนที่ควรนำมาสร้างอัตลักษณ์สื่อความหมายเชิงคุณค่าและความเป็นชุมชนท้องถิ่นแบบใหม่ ขณะที่ชนิดา โชติช่วง (2565) ได้วิเคราะห์แนวทางการสร้างคุณค่าและมูลค่าของกิจกรรมและเส้นทางการท่องเที่ยวบนฐานทุนทางวัฒนธรรมที่เป็นอัตลักษณ์เด่นของพื้นที่ เช่น ประเพณี วัฒนธรรม อาหาร ความเชื่อ และศิลปหัตถกรรม เป็นต้น เป็น 4 เส้นทาง ได้แก่ 1) เส้นทางท่องเที่ยวชุมชนวิถีชาติพันธุ์ไทยเบิ้ง 2) เส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมปลาและอาหาร 3) เส้นทางท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และอาหารท้องถิ่น 4) เส้นทางท่องเที่ยวเชิงศาสนา ไหว้พระขอพระ 9 วัด งานศึกษาของสุมาวดี จินดาพล (2563, น. 191-192) ได้สรุปตัวชี้วัดความสำเร็จของการท่องเที่ยวประการหนึ่งคือการปรับแก้คุณค่าในการพัฒนาองค์กรตามสถานการณ์ซึ่งจะทำให้องค์กรมีทิศทางการพัฒนาที่ชัดเจน บ้านนาต้นจันมีแก่นคุณค่าระยะยาวคือ ชุมชนมีอาชีพสร้างรายได้ให้คนรุ่นหลังโดยเน้นการรักษาสืบทอดและสื่อสารคุณค่าอัตลักษณ์ของชุมชน งานศึกษาของภณสิทธิ์ อันยะ (2563, น. 51) ได้สรุปความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิจากองค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในการออกแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวให้แหล่งท่องเที่ยวเป็นจุดเด่น เป็นสิ่งดึงดูดและเชิญชวนนักท่องเที่ยวมากขึ้น ควรเป็นกิจกรรมที่ให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมมากขึ้นในการท่องเที่ยวซึ่งเป็นการสร้างประสบการณ์และความสัมพันธ์อันดีต่อกันระหว่างนักท่องเที่ยวกับคนในชุมชน สอดคล้องกับแนวคิดคุณค่าที่ได้รับจากประสบการณ์ แบ่งคุณค่าเป็น 5 ประเภท คือ คุณค่าด้านประโยชน์ใช้สอย คุณค่าด้านสังคม คุณค่าทางอารมณ์ คุณค่าทางความรู้ความคิด และคุณค่าภายใต้สถานการณ์ (Sheth, Newman, & Gross, 1991) แนวคิดเกี่ยวกับประเภทของประสบการณ์ 4 ประเภท ประสบการณ์เชิงการเรียนรู้ ประสบการณ์ที่ลึกหนีชีวิตประจำวัน ประสบการณ์ที่สนุกสนานบันเทิง และประสบการณ์เชิงสุนทรีย์ (Pine & Gilmore, 1998) แนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบของประสบการณ์จำแนกเป็น 2 ระดับ คือ ประสบการณ์ธรรมดากับประสบการณ์ที่แตกต่าง (Kompular, 2011)

ด้านการกำหนดกฎกติกาและมาตรฐานการท่องเที่ยวก็เป็นหนึ่งในปัจจัยสำคัญเช่นเดียวกันที่นำไปสู่ความสำเร็จของการพัฒนาการท่องเที่ยววิถีชุมชนบท ทั้งนี้ในงานศึกษาของภณสิทธิ์ อันยะ (2563, น. 45) ได้วิเคราะห์องค์ประกอบของปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวพบ 7 องค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ 1) การวางแผนผู้รับผิดชอบแหล่งท่องเที่ยว 2) การบริหารจัดการพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว 3) การบริหารจัดการด้านความสามารถในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว 4) การบริหารจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ 5) การบริหารจัดการให้เกิดคุณภาพการให้บริการในแหล่งท่องเที่ยว 6) การจัดกิจกรรมทางการท่องเที่ยว และ 7) การบริหารจัดการด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและธรรมชาติ เช่นเดียวกับงานศึกษาของเสาวภากรย์ เสาวภากรย์ (2565, น. 276-277) ได้วิเคราะห์ถึงความสำเร็จของการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มเสน่ห์วิถีชุมชน จังหวัดปทุมธานี พบว่าการบริหารจัดการประกอบด้วย การต่อยอด การเพิ่มมูลค่า การสร้างกระแสการท่องเที่ยว ทั้งนี้กระบวนการจัดการท่องเที่ยวต้องมีรูปแบบการดำเนินการที่เหมาะสมภายใต้สภาพแวดล้อมของพื้นที่นั้นๆ โกมล จันทวงศ์ (2565, น. 401) กล่าวถึงการบริหารจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ประสบความสำเร็จในรูปแบบของเวทีสภาองค์กรประชาธิปไตยในวิถีชุมชนว่าควรสร้างโอกาสให้ทุกครัวเรือนเข้าถึงการบริหารจัดการท่องเที่ยวชุมชนในมิติต่างๆ ควรสร้างวิสัยทัศน์ร่วม ภายใต้แนวคิด วิสัยทัศน์ ยุทธศาสตร์ และการขับเคลื่อนกระบวนการสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมบูรณาการครบวงจรชีวิตตั้งแต่เกิดจนตาย

7.2 ข้อเสนอแนะ

7.2.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ชุมชนท่องเที่ยวที่กำหนดเป็นพื้นที่ศึกษาและแหล่งท่องเที่ยวอื่นสามารถนำผลการวิจัยมาใช้เป็นข้อมูลในการต่อยอดพัฒนาแหล่งท่องเที่ยววิถีชนบทให้ได้มาตรฐานที่สูงขึ้นและเพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน นอกจากนี้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวสามารถนำข้อมูลมาพัฒนาและปรับปรุงยุทธศาสตร์ แผนงานหรือมาตรการต่างๆ เพื่อตอบสนองแนวคิดการพัฒนาการท่องเที่ยววิถีชนบท

7.2.2 ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

ในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไปควรมีการศึกษาเปรียบเทียบระหว่างชุมชนท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นจากการสนับสนุนโดยหน่วยงานภาครัฐกับชุมชนการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นด้วยตนเอง และต่อยอดการวิจัยโดยการศึกษาความคิดเห็นของคนในชุมชนผ่านการเก็บข้อมูลการวิจัยเชิงปริมาณในประเด็นเพิ่มเติม เช่น ผลกระทบจากการท่องเที่ยว การสนับสนุนในการพัฒนาการท่องเที่ยวของคนในชุมชน เป็นต้น

รายการอ้างอิง

- กรมการพัฒนาชุมชน. (2559). *แผนยุทธศาสตร์กรมการพัฒนาชุมชน พ.ศ. 2560-2564*. กรุงเทพฯ: กองแผนงาน กรมการพัฒนาชุมชน.
- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2563). *รายงานผลข้อมูลตามตัวชี้วัดตามแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ประเด็นการท่องเที่ยว: โครงการจัดทำข้อมูลตามตัวชี้วัด ตามแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ประเด็นการท่องเที่ยว (พ.ศ. 2561-2580)*. กรุงเทพฯ: เลเซอร์ปรีน.
- กอบชัย เมฆดี และศศิพันธ์ ศาสตรสาร. (2565). การพัฒนาสมรรถนะผู้นำเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอัจฉริยะ กรณีศึกษาชุมชนท่องเที่ยวในเขตจังหวัดภาคกลางตอนบน. *วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม*, 7(1), 60-77.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2563ก). *Destinations By Region*. สืบค้นเมื่อ 15 ตุลาคม 2565 จาก <https://www.tourismthailand.org/Destinations>.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2563ข). *Thailand Rural Tourism Award 2020: สุดยอดหมู่บ้านท่องเที่ยวชนบท*. กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- เกสสิณี ตรีพงษ์พันธ์. (2564). การบูรณาการวิศวกรรมสังคมสำหรับการท่องเที่ยววิถีชนบทของไทยสู่ความยั่งยืน. *วารสารบริหารธุรกิจและสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง*, 4(3), 16-32.
- โกมล จันทวงศ์. (2565). แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านหนองผูกเต่า ตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว. *วารสารรัชต์ภาคย์*, 16(47), 395-406.
- โกวิทย์ พวงงาม. (2553). *การจัดการตนเองของชุมชนและท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- โกวิทย์ พวงงาม. (2562). *การจัดการตนเองของชุมชนและท้องถิ่น (พิมพ์ครั้งที่ 2)*. นนทบุรี: ธรรมสาร.
- คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ. (2564). *แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2564-2565*. กรุงเทพฯ: สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.

- จิระพงศ์ เรืองกุล และวิทยา นามเสาร์. (2563). สมรรถนะผู้นำกลุ่มท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนท่องเที่ยวที่ประสบความสำเร็จในประเทศไทย. *วารสารวิชาการท่องเที่ยวไทยนานาชาติ*, 16(2), 43-70.
- ชนิดดา โชติช่วง. (2565). การใช้แนวคิดคติชนสร้างสรรค์ในการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนโดยรอบเขื่อนป่าสักชลสิทธิ์. *ศิลปศาสตร์ปริทัศน์*, 17(1), 29-46.
- ชรินดา วิเศษรัตน์ และชนากา นิโครธานนท์. (2564). การถอดบทเรียนกระบวนการจัดการท่องเที่ยวชุมชนเพื่อพัฒนาเป็นท่องเที่ยวชุมชนต้นแบบ กรณีศึกษา: ชุมชนบ้านป่าเหมี้ยง ตำบลแจ้ซ้อน อำเภอเมืองปาน จังหวัดลำปาง. *วารสารบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสวนดุสิต*, 17(3), 225-241.
- ณัฐพงษ์ ฉายแสงประทีป และจรินทร์ พักประไพ. (2565). แนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงศาสนา วัดพระธาตุพนมวรมหาวิหาร จังหวัดนครพนม. *วารสารปริทัศน์*, 35(3), 72-90.
- ตริยานันท์ พรหมคำ, รัตเกล้า เปรมประสิทธิ์, ฐานิดา บุญวโรน และนพรัตน์ รัตนประทุม. (2565). พัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนภายใต้แนวคิดวงจรชีวิตพื้นที่ท่องเที่ยวของ Richard W. Butler ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติ กรณีศึกษา: ชุมชนบ้านร่องกล้า อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก. *วารสารชุมชนวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา*, 16(4), 123-136.
- ธนะวิทย์ เพียรดี และวนิดา อ่อนละมัย. (2564). แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนไปสู่แหล่งท่องเที่ยวสีเขียวอย่างมีความรับผิดชอบ: กรณีศึกษากาญจนาภิเษก เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง จังหวัดอุทัยธานี. *วารสารรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา*, 4(1), 24-38.
- บริษัท อินทัช รีเสิร์ช แอนด์ คอนซัลแทนซี จำกัด. (2565). รายงานฉบับสมบูรณ์โครงการสำรวจพฤติกรรมการเดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทย ปี 2564. กรุงเทพฯ: กองวิจัยการตลาด การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- ประภาพรณ อุณอบ. (2552). วิทยาการกระบวนการเงื่อนไขสำคัญของการถอดบทเรียน แบบวิเคราะห์หลังการปฏิบัติ. กรุงเทพฯ: กรมสุขภาพจิต.
- ปรีชัช ดาวอุดม และเจษฎา เนตะวงศ์. (2562). การถอดบทเรียนชุมชนเพื่อการปฏิรูปกระบวนการจัดการทรัพยากร: พลวัตแห่งการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรน้ำในพื้นที่ตำบลหนองพันจันทร์ อำเภอบ้านคา จังหวัดราชบุรี (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.
- ภณสิทธิ์ อ้นยะ. (2563). การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนโดยกระบวนการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธนบุรี*, 14(2), 45-54.
- เมษธาวิณ พลโยธี, สุทธินิ หนูเนียม และสุวิชาติ สุกุลวานิชเจริญ. (2565). แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืนกรณีศึกษา ชุมชนไทดำ บ้านนาป่าหนาด อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย. *วารสารวิชาการท่องเที่ยวไทยนานาชาติ*, 18(1), 1-25.
- ราไพพรรณ แก้วสุริยะ. (2549). เอกสารเผยแพร่เรื่องรูปแบบการท่องเที่ยวในศตวรรษที่ 21 กองส่งเสริมการท่องเที่ยวการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- ศรัณย์ บุญประเสริฐ. (2560). ท่องเที่ยวชุมชนบนเส้นทางการเรียนรู้. *วารสารวัฒนธรรม*, 56(4), 4-11.
- ศศิชา หม่อมมลิน. (2562). การท่องเที่ยวโดยชุมชนวิถีสู่ความยั่งยืน. กรุงเทพฯ: หน่วยวิเคราะห์เศรษฐกิจฐานราก ส่วนเศรษฐกิจฐานราก ศูนย์วิจัยธนาคารออมสิน.
- สำนักงานประมาณของรัฐบาล. (2564). ข้อเสนอแนะทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรองเพื่อกระจายรายได้จากการท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2561). แผนปฏิบัติการขับเคลื่อนพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืนและสร้างสรรค์ พ.ศ. 2561-2565. สืบค้นเมื่อ 5 ตุลาคม 2565 จาก https://secretary.mots.go.th/news_view.php?nid=1481.

- สุนิษา กลิ่นขจร. (2561). การพัฒนารูปแบบการจัดการท่องเที่ยววิถีถิ่น วิถีไทยเพื่อสร้างอัตลักษณ์ใหม่ของเส้นทาง
การท่องเที่ยวเมืองร้อยเกาะ (วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพื้นฐานทางการศึกษา). มหาวิทยาลัยศิลปากร,
กรุงเทพฯ.
- สมาวลี จินดาพล. (2563). ถอดบทเรียนสามทศวรรษการบริหารจัดการท่องเที่ยว “บ้านนาต้นจั่น”.
วารสารวิชาการ ศิลปะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 11(1), 180-194.
- เสาวรจรรย์ เสากุลย, ศรีปริญา รูปกระจ่าง และเสาวภาคย์ กระจ่างยุทธ. (2565). การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์
เพื่อเพิ่มเสน่ห์วิถีชุมชน จังหวัดปทุมธานี. วารสารรัชต์ภาคย์, 16(48), 263-282.
- อรศรี งามวิทยาพงศ์. (2549). กระบวนการเรียนรู้ในสังคมไทยและการเปลี่ยนแปลงจากยุคชุมชนถึงยุคพัฒนาความทันสมัย.
กรุงเทพฯ: วิทยาลัยการจัดการทางสังคม.
- Choibamroong, T. (2011). A Stakeholder Approach for Sustainable Community-based Rural Tourism Development
in Thailand. In E. Laws (Eds.). *Tourism Destination Governance: Practice, Theory and Issues*
(pp. 173-186). Oxfordshire: CAB International.
- Komppula, R. (2011). *Customer value based experience design in tourism University of Eastern Finland*.
Retrieved November 24, 2020, from <https://matkailu.luc.fi/loader.aspx?id=e6f8bae0-ff62-4425-8a85-891ac5b05207>.
- Pine, B. J. II., & Gilmore, J. H. (1998). Welcome to the Experience Economy. *Harvard Business Review*, 76(4),
96-105.
- Sheth, J. N., Newman, B. I. & Gross, B. L. (1991). Why We Buy What We Buy: A Theory of Consumption Values.
Journal of Business Research, 22(2), 159-170.

การจัดการและการวิเคราะห์บทความ ในวารสารนเรศวรพะเยา และวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา

พรพรรณ จันทรแดง*

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการจัดการวารสารนเรศวรพะเยา และวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา ในด้านนโยบาย วัตถุประสงค์ คณะผู้จัดทำ งบประมาณ การจัดพิมพ์ การเผยแพร่ และเพื่อวิเคราะห์บทความที่ปรากฏในวารสารในด้านผู้พิมพ์ เนื้อหา รูปแบบของบทความที่นำเสนอและการอ้างอิง ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์บรรณาธิการ กองบรรณาธิการ ผู้ประสานงานวารสาร และข้อมูลรายละเอียดบทความจากวารสารนเรศวรพะเยาและวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา

ผลการวิจัยพบว่าการดำเนินงานวารสารของมหาวิทยาลัยพะเยาแบ่งออกเป็น 2 เล่ม คือวารสารนเรศวรพะเยาและวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา การพิจารณาบทความส่วนใหญ่ใช้ผู้ประเมิน 2 คน มีค่าตอบแทนผู้ทรงคุณวุฒิบทความละ 1,000 บาท วารสารนเรศวรพะเยา กำหนดออกปีละ 3 ฉบับ ในขณะที่วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา ออกปีละ 2 ฉบับ มหาวิทยาลัยพะเยา สนับสนุนงบประมาณจัดทำวารสารปีละ 400,000 บาท วารสารมีทั้งฉบับตีพิมพ์และฉบับออนไลน์ ซึ่งวารสารฉบับตีพิมพ์เผยแพร่โดยการมอบให้ห้องสมุดของมหาวิทยาลัยและสถาบันการศึกษาเพื่อเป็นอีกหนึ่งหนทางการบทความในวารสารตีพิมพ์ประมาณวารสารละ 30 บทความต่อปี ส่วนรูปแบบการอ้างอิงท้ายบทความยึดตามเกณฑ์การอ้างอิงของบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยพะเยา ปัญหาการดำเนินงานวารสาร ได้แก่ ปัญหาบทความรอพิจารณาตีพิมพ์จำนวนมาก ปัญหาภาระงานของกองบริหารงานวิจัย และปัญหาจำนวนการอ้างอิง (citation) บทความในวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา มีจำนวนไม่มากเพียงพอต่อการเข้าไปอยู่ในกลุ่ม 1 ตามเกณฑ์ของศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย

บทความวิจัย

บทคัดย่อ

คำสำคัญ

การจัดการวารสาร;
การวิเคราะห์วารสาร;
การวิเคราะห์บทความ;
วารสารนเรศวรพะเยา;
วารสารมนุษยศาสตร์และ
สังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยพะเยา

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำสาขาวิชาการสื่อสารสื่อใหม่ คณะบริหารธุรกิจและนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา ติดต่อได้ที่: pjandaeng@gmail.com/ phornphan.ja@up.ac.th

ผลการวิเคราะห์บทความพบว่า บทความส่วนใหญ่เป็นผลงานเดี่ยว ผู้นิพนธ์เป็นบุคลากรภายนอกมหาวิทยาลัยพะเยา เป็นบทความวิจัย เนื้อหาบทความในวารสารนเรศวรพะเยาส่วนใหญ่เกี่ยวกับสาขาเกษตรศาสตร์ ส่วนบทความในวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยาส่วนใหญ่เกี่ยวกับสาขาศึกษาศาสตร์ บทความเป็นภาษาไทย รายการอ้างอิงท้ายบทความในวารสารนเรศวรพะเยาส่วนใหญ่เป็นการอ้างอิงจากวารสาร ส่วนวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยาส่วนใหญ่เป็นการอ้างอิงจากหนังสือ

An Analysis of Naresuan Phayao Journal and Journal of Humanities and Social Sciences University of Phayao

Received: 20 May 2021

Revised: 21 September 2021

Accepted: 3 August 2023

Phornphan Jandaeng *

This research aimed to study the management of Naresuan Phayao Journal and Journal of Humanities and Social Sciences University of Phayao in terms of policy, objectives, staff, budget, publication, distribution, and to analyze the articles in these journals in terms of author, content, article format and citation. The data were obtained from 1) interviews with editors, editorial boards and coordinators and 2) extracts from the articles in Naresuan Phayao Journal and Journal of Humanities and Social Sciences University of Phayao.

The study revealed that the University of Phayao has run two journals: Naresuan Phayao Journal and Journal of Humanities and Social Sciences University of Phayao. The articles therein were reviewed by 2 peer reviewers. 1,000 Baht was paid to a reviewer per article. The former published 3 issues a year while the latter 2 issues a year. University of Phayao granted a budget of 400,000 baht per year. Both journals have published hard copies as well as provided online access. The copies have been delivered free of charge to university libraries and educational institutions. Approximately 30 articles were published per volume. Citation format is based on the graduate citation criteria of University of Phayao. The problems found were as follows: 1) the numerous articles awaiting to be published; 2) the workload of the Division of Research Administration; and 3) the insufficiency of citations from the Journal Humanities and Social Sciences University of Phayao to be classified as a Tier 1 journal per the Thai Journal Citation Index Centre's requirements.

Research Article

Abstract

Keywords

Journal management;
Journal analysis;
Article analysis;
Naresuan Phayao Journal;
Journal of Humanities and
Social Sciences University
of Phayao

* Assistant Professor, New Media Department, School of Business and Communication Arts, University of Phayao, e-mail: pjandaeng@gmail.com/ phornphan.ja@up.ac.th

For an analysis of the articles, it was found that 1) most of the articles were research papers written in Thai by a single author outside the personnel of University of Phayao. Most articles in Naresuan Phayao Journal were mostly relevant to the agriculture, whereas in the Journal of Humanities and Social Sciences University of Phayao mostly relevant to the education. The reference list in the Naresuan Phayao Journal frequently cited from the journals, whereas in Journal of Humanities and Social Sciences University of Phayao mostly cited from books.

1. บทนำ

วารสารวิชาการ (scholarly journal) เปรียบเสมือนคลังความรู้ขนาดใหญ่และใช้เป็นสื่อกลางในการเผยแพร่ผลงานของนักวิจัยและเป็นพื้นที่ในการสืบค้นข้อมูลงานวิจัยใหม่ๆ ของทุกสาขาวิชาชีพซึ่งถือเป็นข้อมูลที่สำคัญ ทันสมัย และจำเป็นสำหรับนักวิจัยเพื่อพัฒนางานวิจัยให้มีความก้าวหน้า (อิสริย์ อภิญา, 2562, น. 5) บทความวิชาการและบทความวิจัยที่ปรากฏในวารสารวิชาการเป็นสารสนเทศใหม่ที่ผู้เขียนหรือผู้วิจัยได้นำเสนอซึ่งมีลักษณะเป็นองค์ความรู้ใหม่หรือนวัตกรรมที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์หรือต่อยอดองค์ความรู้ต่อไปได้ (เทอดศักดิ์ ไม่เท่าทอง, 2562, น. 54) วารสารวิชาการมักดำเนินการจัดพิมพ์โดยสมาคมทางวิชาการแขนงต่างๆ หรือสถาบันทางการศึกษา หรือความร่วมมือระหว่างนักวิชาการและนักวิชาชีพกับสำนักพิมพ์ วารสารวิชาการนับเป็นช่องทางที่ได้รับความนิยมในการนำเสนอผลการวิจัยเรื่องใหม่ๆ หรือบทความทางวิชาการซึ่งจัดทำโดยนักวิชาการ คณาจารย์ นิสิต นักศึกษา รวมทั้งผู้เชี่ยวชาญและนักวิชาชีพ ประเด็นในวารสารวิชาการที่ผู้เขียนได้ส่งมาขอรับการพิจารณาดำเนินการตีพิมพ์เผยแพร่ มักมีความสดใหม่ ร่วมสมัยและสอดคล้องกับสถานการณ์ทางสังคม หรือเหตุการณ์ต่างๆ ตลอดจนเรื่องราวที่เฉพาะเจาะจงกับแต่ละศาสตร์หรือสาขาวิชาแขนงนั้นๆ (ปาริชาติ สถาปิตานนท์, 2557, น. 57)

วารสารวิชาการซึ่งเป็นที่ยอมรับว่ามีคุณภาพที่เชื่อถือได้นั้น นอกจากจะต้องมีกระบวนการตรวจสอบและคัดกรองโดยบรรณาธิการแล้วยังต้องมีกระบวนการประเมินบทความโดยพหุพิพม์ (peer review) ก่อนตอบรับให้ลงพิมพ์ในวารสารนั้นได้ เพื่อเป็นการควบคุมและรับประกันว่าผลงานวิจัยที่ได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่นั้นเป็นผลงานที่มีคุณภาพเชื่อถือได้ (จุรเวชา วิทยาฯ วัฒนกุล, 2556, ออนไลน์) นอกจากนี้ยังมีศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (Thailand Citation Index: TCI) ซึ่งเป็นหน่วยงานที่ทำหน้าที่ตรวจสอบและประเมินคุณภาพวารสารไทย ปัจจุบันศูนย์ TCI ได้ทำการประเมินคุณภาพวารสารไทยใน พ.ศ. 2562 และสรุปจำนวนวารสารที่ผ่านการประเมินโดยแบ่งเป็นวารสารในสาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี จำนวน 328 รายชื่อ และสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์จำนวน 461 รายชื่อ เมื่อทำการจัดกลุ่มวารสารออกเป็นวารสารกลุ่มที่ 1, 2, 3 และกลุ่มที่ถูกคัดชื่อออก จำแนกเป็นกลุ่มที่ 1 จำนวน 423 รายชื่อ กลุ่มที่ 2 จำนวน 289 รายชื่อ กลุ่มที่ 3 จำนวน 74 รายชื่อ และกลุ่มที่ถูกคัดชื่อออกจำนวน 3 รายชื่อ (ณรงค์ฤทธิ์ สมบัติสมภพ, 2562, ออนไลน์)

หน่วยงานที่ผลิตวารสารวิชาการส่วนใหญ่นั้นเป็นสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษา หรือระดับมหาวิทยาลัยซึ่งมีพันธกิจในการดำเนินการของมหาวิทยาลัยอยู่หลายพันธกิจ และหนึ่งในพันธกิจนั้นคือการผลิตผลงานวิจัยเพื่อเผยแพร่สู่สังคมวิชาการ การนำผลการวิจัยมาตีพิมพ์เผยแพร่ลงวารสาร ทั้งที่เป็นวารสารวิชาการระดับชาติและระดับนานาชาติ ดังนั้นการผลิตวารสารเป็นของตนเองจึงเป็นอีกแนวทางหนึ่งในการเผยแพร่ผลงานวิจัยได้อย่างรวดเร็วและมีความคล่องตัว สถาบันการศึกษาส่วนใหญ่นี้มีความพร้อมทางด้านบุคลากรรวมทั้งทรัพยากรอื่นที่จำเป็นในการผลิตวารสารจึงเลือกที่จะผลิตวารสารเป็นของตนเองเพื่อเผยแพร่ผลงานวิจัยของบุคลากรภายในรวมทั้งบุคลากรภายนอกด้วยเช่นกัน (นรากร พลหาญ และณัฏยา พรหมสาขา ณสกลนคร, 2561, น. 72) มหาวิทยาลัยพะเยาเป็นอีกมหาวิทยาลัยหนึ่งที่มีการผลิตและเผยแพร่วารสารวิชาการจำนวน 2 รายชื่อ ได้แก่ วารสารนเรศวรพะเยาและวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา

วารสารนเรศวรพะเยาและวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา เป็นวารสารวิชาการที่ได้รับการรับรองคุณภาพอยู่ในฐานข้อมูลของศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย ซึ่งวารสารนเรศวรพะเยาได้รับการรับรองอยู่ในกลุ่มที่ 1 ส่วนวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา ได้รับการรับรองอยู่ในกลุ่มที่

2 วารสารวิชาการของมหาวิทยาลัยพะเยาทั้งสองรายชื่อมีการพัฒนาคุณภาพ ทั้งในด้านการกำหนดนโยบายการจัดทำ วัตถุประสงค์ กำหนดออกและการนำเสนอเนื้อหาบทความอย่างต่อเนื่องมาโดยตลอด ทำให้เป็นแหล่งความรู้ ข้อมูลข่าวสารทางวิชาการทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี วิทยาศาสตร์สุขภาพ ตลอดจนมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ที่มีผู้สนใจเสนอบทความวิชาการ บทความวิจัย และบทความปริทัศน์ เพื่อตีพิมพ์ผลงานจำนวนมาก วารสารนเรศวรพะเยาผลิตและเผยแพร่ตั้งแต่ พ.ศ. 2551 จนถึงปัจจุบัน รวมเป็นระยะเวลายาวนานมากกว่า 10 ปี ส่วนวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา ผลิตและเผยแพร่มานานมากกว่า 7 ปี แต่ยังไม่ปรากฏว่ามีการศึกษาในประเด็นการจัดการวารสารและการวิเคราะห์บทความในวารสารดังกล่าว จึงเห็นสมควรศึกษาการจัดการวารสารในด้านนโยบาย ด้านการบริหารจัดการ และด้านปัญหาของการดำเนินงานวารสาร ตลอดจนศึกษาวิเคราะห์รายละเอียดบทความที่ปรากฏในวารสารในด้านผู้พิมพ์ เนื้อหา รูปแบบของบทความที่นำเสนอ การอ้างอิงของบทความและการวิเคราะห์แนวโน้มของวารสาร เพื่อนำเสนอข้อมูลที่ได้รับต่อคณะผู้จัดทำวารสารในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากการจัดทำวารสาร รวมถึงการใช้ประโยชน์ในการพัฒนาการจัดทำวารสารให้ดีขึ้น เหมาะสำหรับการศึกษาค้นคว้าของนักวิจัย นักวิชาการ นิสิตและบุคคลทั่วไปที่สนใจและเป็นการสนองต่อพันธกิจของมหาวิทยาลัยอีกด้วย

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาการจัดการวารสารนเรศวรพะเยาและวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยาในด้านนโยบาย วัตถุประสงค์ คณะผู้จัดทำ งบประมาณ การจัดพิมพ์ และการเผยแพร่

2.2 เพื่อวิเคราะห์บทความวารสารนเรศวรพะเยาและวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยาในด้านผู้พิมพ์ เนื้อหา รูปแบบของบทความที่นำเสนอและการอ้างอิงของบทความ

3. ขอบเขตของการวิจัย

3.1 หน่วยศึกษาวิเคราะห์ (Unit of Analysis)

ได้แก่ ผู้ให้ข้อมูลหลักจากการสัมภาษณ์และข้อมูลรายละเอียดบทความจากวารสารนเรศวรพะเยาและวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา ดังนี้

3.1.1 ผู้ให้ข้อมูลหลักจากการสัมภาษณ์

ประกอบด้วยบรรณาธิการวารสาร กองบรรณาธิการวารสาร และผู้ประสานงานวารสาร

3.1.2 วารสาร

ประกอบด้วย 2 กลุ่ม ได้แก่

1) วารสารนเรศวรพะเยา ตั้งแต่ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2551 ถึงปีที่ 12 ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2562 จำนวน 12 ปี รวม 36 ฉบับ 310 บทความ

2) วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา ตั้งแต่ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2556 ถึงปีที่ 7 ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2562 จำนวน 7 ปี รวม 14 ฉบับ 143 บทความ

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ได้แก่ แบบสัมภาษณ์มีโครงสร้างและแบบเก็บข้อมูลรายละเอียดบทความจากวารสาร ตามรายละเอียดดังนี้

3.2.1 แบบสัมภาษณ์มีโครงสร้าง

เพื่อใช้เก็บข้อมูลในด้านการดำเนินงานวารสาร รายละเอียดแบ่งเป็น 2 ตอน ประกอบด้วย ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์ ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ วันที่สัมภาษณ์ และตำแหน่งหน้าที่ (บรรณาธิการ กองบรรณาธิการ เลขานุการ ผู้ช่วยเลขานุการ และอื่นๆ) และปีที่ดำรงตำแหน่งในวารสาร

ตอนที่ 2 ประเด็นที่ใช้สัมภาษณ์เกี่ยวกับการดำเนินงานวารสาร 4 ด้าน ดังนี้

- 1) ด้านนโยบาย ประกอบด้วยนโยบายรูปแบบบทความ นโยบายขอบเขตของเรื่อง นโยบายการประเมินคุณภาพบทความ นโยบายกำหนดออก นโยบายค่าตอบแทน และนโยบายราคาวารสาร
- 2) ด้านการบริหารจัดการ ประกอบด้วยขั้นตอนการดำเนินงาน งบประมาณรายรับ/รายจ่าย จำนวนพิมพ์/โรงพิมพ์ การเผยแพร่
- 3) ด้านรูปแบบและเนื้อหา ประกอบด้วยขนาด/จำนวนหน้า/จำนวนเรื่อง ระบบอ้างอิง และรูปแบบหน้า
- 4) ด้านปัญหาของการดำเนินงานวารสาร

3.2.2 แบบเก็บข้อมูลรายละเอียดบทความจากวารสาร

ประกอบด้วย

- 1) ข้อมูลรายละเอียดทางบรรณานุกรมของบทความ
- 2) จำนวนผู้พิมพ์บทความ
- 3) หน่วยงานที่ผู้พิมพ์สังกัด โดยจำแนกเป็นหน่วยงานภายในมหาวิทยาลัยพะเยาและหน่วยงานภายนอก
- 4) ประเภทของบทความ จำแนกเป็นบทความบรรณาธิการ บทความวิจัย บทความวิชาการ บทความปริทัศน์ บทความวิจารณ์หนังสือ และอื่นๆ
- 5) เนื้อหาของบทความ จำแนกเป็นสาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สาขาวิทยาศาสตร์สุขภาพ และสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
- 6) ภาษาของบทความ จำแนกเป็นภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และภาษาอื่นๆ
- 7) การอ้างอิง จำแนกเป็นหนังสือ วารสาร หนังสือพิมพ์ รายงานการประชุม/การสัมมนา งานวิจัย/รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ สิ่งพิมพ์รัฐบาล การสัมภาษณ์ หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ วารสารอิเล็กทรอนิกส์ ข้อมูลจากเว็บไซต์ และอื่นๆ

3.3 การวิเคราะห์ข้อมูล

1) ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานวารสารและการศึกษาจากเอกสารต่างๆ ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลตามประเด็นที่กำหนดไว้และเขียนบรรยายในเชิงพรรณนา

2) ข้อมูลที่ได้รับจากแบบเก็บข้อมูลรายละเอียดบทความจากวารสาร ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ โดยการแปลงคำตอบเป็นตัวเลขและกรอกข้อมูลลงในโปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อแจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละ จัดทำแผนภูมิ คำนวณหาสมการเส้นแนวโน้ม โดยวิเคราะห์ความชันและหาค่าสัมประสิทธิ์ของการตัดสินใจ (Coefficient of Determination)

4. สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผล

4.1 สรุปผลการวิจัย

4.1.1 การจัดการวารสาร

แบ่งออกเป็น 4 ด้าน คือ ด้านนโยบาย ด้านการบริหารจัดการ ด้านรูปแบบและเนื้อหา และปัญหาการดำเนินงานวารสาร สรุปผลดังนี้

1) ด้านนโยบาย รูปแบบบทความยึดตามหลักเกณฑ์ของศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (TCI) วารสารของมหาวิทยาลัยพะเยาแบ่งออกเป็น 2 เล่ม คือ วารสารนเรศวรพะเยาและวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา การประเมินคุณภาพบทความส่วนใหญ่ใช้ผู้ประเมิน (peer review) จำนวน 2 คน เป็นผู้ทรงคุณวุฒิภายในมหาวิทยาลัย 1 คน และผู้ทรงคุณวุฒิจากภายนอกมหาวิทยาลัย 1 คน ค่าตอบแทนผู้ทรงคุณวุฒิที่ประเมินคุณภาพ คนละ 1,000 บาทต่อบทความ วารสารนเรศวรพะเยากำหนดออกปีละ 3 ฉบับ ฉบับละประมาณ 10 บทความ ส่วนวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา กำหนดออกปีละ 2 ฉบับ ฉบับละ 15 บทความ และเผยแพร่ไปยังหน่วยงานราชการและสถาบันการศึกษาต่างๆ เพื่อเป็นนิตินันทนาการ

2) ด้านการบริหารจัดการ กองบริหารงานวิจัย มหาวิทยาลัยพะเยา สนับสนุนเงินงบประมาณสำหรับการจัดทำวารสารปีละ 400,000 บาท เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการจัดทำวารสาร ผู้นิพนธ์บทความจะต้องเสนอต้นฉบับผ่านระบบ ThaiJo ทางออนไลน์

3) ด้านรูปแบบและเนื้อหา บทความในวารสารนเรศวรพะเยามีจำนวนหน้าประมาณ 10 หน้า วารสาร 1 ฉบับมีบทความประมาณ 10 บทความ 1 ปี ตีพิมพ์วารสาร 3 ฉบับ ดังนั้นในแต่ละปีจะมีบทความตีพิมพ์ในวารสารประมาณ 30 บทความ ส่วนบทความในวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา มีจำนวนหน้าประมาณ 15 หน้า วารสาร 1 ฉบับมีจำนวนบทความประมาณ 15 บทความ 1 ปีตีพิมพ์วารสาร 2 ฉบับ ดังนั้นในแต่ละปีจะมีบทความตีพิมพ์ในวารสารประมาณ 30 บทความเช่นเดียวกับวารสารนเรศวรพะเยา ส่วนรูปแบบการอ้างอิงท้ายบทความได้ยึดระบบตามเกณฑ์การอ้างอิงของบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา ตามคู่มือการจัดทำสารนิพนธ์ของมหาวิทยาลัยพะเยาซึ่งได้ดัดแปลงมาจากกระบวน APA (American Psychology Association)

4) ปัญหาการดำเนินงานวารสาร มี 3 ประการ ได้แก่ ปัญหาบทความรอการตีพิมพ์จำนวนมาก ปัญหาเชิงโครงสร้างของกองบริหารงานวิจัย ปัญหาจำนวนการอ้างอิง (citation) บทความในวารสาร และปัญหาการจัดทำเว็บไซต์วารสาร

4.1.2 การวิเคราะห์บทความวารสาร

แบ่งเป็น 5 ด้าน คือ ด้านผู้พิมพ์บทความ ประเภทบทความ เนื้อหาของบทความ ภาษาของบทความ และการอ้างอิงบทความ สรุปผลดังนี้

1) ผู้พิมพ์บทความ ส่วนใหญ่เขียนเพียงคนเดียวหรือเป็นผลงานเดี่ยว ส่วนใหญ่เป็นบุคลากรภายนอกมหาวิทยาลัยพะเยา

2) ประเภทบทความ เป็นบทความวิจัยมากที่สุด

3) เนื้อหาของบทความ ไม่ได้กำหนดแนวเรื่อง (theme) ของวารสารในแต่ละปีหรือแต่ละฉบับอย่างชัดเจน เนื้อหาบทความในวารสารนเรศวรพะเยาเป็นบทความที่เกี่ยวข้องกับสาขาเกษตรศาสตร์มากที่สุด ส่วนเนื้อหาบทความในวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา เป็นบทความที่เกี่ยวข้องกับสาขาศึกษาศาสตร์มากที่สุด

4) ภาษาของบทความ เป็นบทความภาษาไทยมากที่สุด

5) การอ้างอิงบทความ ในวารสารนเรศวรพะเยาเป็นการอ้างอิงจากวารสารมากที่สุด ส่วนรายการอ้างอิงท้ายบทความในวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา เป็นการอ้างอิงจากหนังสือมากที่สุด

4.2 อภิปรายผลการวิจัย

4.2.1 อภิปรายผลการจัดการวารสาร

แบ่งออกเป็น 4 ด้าน คือ ด้านนโยบาย ด้านการบริหารจัดการ ด้านรูปแบบและเนื้อหา และปัญหาการดำเนินงานวารสาร ดังนี้

1) ด้านนโยบาย

วารสารของมหาวิทยาลัยพะเยาแบ่งออกเป็น 2 เล่ม คือวารสารนเรศวรพะเยาและวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา โดยวารสารนเรศวรพะเยาเป็นวารสารฉบับแรกของมหาวิทยาลัย เริ่มต้นตีพิมพ์เผยแพร่ใน พ.ศ. 2551 และวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา เริ่มตีพิมพ์เผยแพร่ใน พ.ศ. 2556 คณะกรรมการจัดทำวารสารไม่ได้มีการกำหนดแนวเรื่อง (theme) ของวารสารแต่ละปีอย่างชัดเจน เนื่องจากบทความที่ได้รับมามีความหลากหลายและไม่ได้มีการกำหนดไว้เป็นนโยบายตั้งแต่เริ่มต้น สอดคล้องกับผลการวิจัยของณัฐพล โหตระกิตย์ ชูติมา สัจจนันท์ ชลธิชา สุทธิรินทร์กุล และกฤติกา จิวลักษณะ (2558) ที่พบว่านโยบายวารสารสุโขทัยธรรมาธิราชด้านแนวเรื่องในระยะแรก คือ พ.ศ. 2531 ถึง พ.ศ. 2545 มีการกำหนดแนวเรื่อง แต่ตั้งแต่ พ.ศ. 2546 เป็นต้นมา ไม่มีการกำหนดแนวเรื่อง เนื่องจากการกำหนดแนวเรื่องเป็นการจำกัดการตีพิมพ์บทความ จึงต้องการเปิดกว้างในการรับบทความและเพิ่มจำนวนผลงานที่ตีพิมพ์ในแต่ละฉบับ

นโยบายการประเมินคุณภาพบทความ มีแนวปฏิบัติของการพิจารณาบทความส่วนใหญ่ใช้ผู้ประเมิน (peer review) จำนวน 2 คน เป็นผู้ทรงคุณวุฒิภายในมหาวิทยาลัย 1 คน และผู้ทรงคุณวุฒิจากภายนอก

มหาวิทยาลัย 1 คน หากบทความจากผู้พิมพ์ภายในต้องได้รับการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกหน่วยงาน และไม่มีส่วนได้ส่วนเสียกับผู้พิมพ์ เพื่อความเข้มข้นในการประเมินคุณภาพบทความ โดยผู้ทรงคุณวุฒิมีการประเมินและวิจารณ์เนื้อหาเชิงวิชาการของบทความและให้ข้อคิดเห็นเชิงวิชาการ (คณิศร รักจิตร, 2561, ออนไลน์)

นโยบายค่าตอบแทน ค่าตอบแทนผู้ทรงคุณวุฒิที่ประเมินคุณภาพบทความภาษาไทยและบทความภาษาอังกฤษบทความละ 1,000 บาท ทางด้านคณะผู้จัดทำวารสารไม่ได้รับค่าตอบแทนเป็นรายได้ แต่ได้รับเป็นจำนวนชั่วโมงภาระงาน ส่วนผู้พิมพ์บทความไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายใดๆ ในการตีพิมพ์ ผลการวิจัยด้านนโยบายค่าตอบแทนสอดคล้องกับผลการวิจัยของณัฐพล โหตระกิตย์ ชุตินันท์ ชลธิชา สุทธิรัตนกุล และ กฤติกา จิवालักษณ์ (2558) ที่พบว่าค่าตอบแทนการจัดทำวารสารสุโขทัยธรรมิกราชระยะแรก ตั้งแต่ พ.ศ. 2531 วารสารให้ค่าตอบแทนผู้พิมพ์บทความ บรรณาธิการ กองบรรณาธิการ และผู้จัดการ ต่อมา พ.ศ. 2550 ให้ค่าตอบแทนเฉพาะผู้ประเมินคุณภาพบทความเท่านั้นและไม่มีนโยบายให้ค่าตอบแทนผู้พิมพ์บทความ บรรณาธิการ กองบรรณาธิการ และผู้จัดการ

นโยบายกำหนดออก วารสารนเรศวรพะเยากำหนดออกปีละ 3 ฉบับ ฉบับละประมาณ 10 บทความ ส่วนวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา กำหนดออกปีละ 2 ฉบับ ฉบับละ 15 บทความ กำหนดการเผยแพร่วารสารนเรศวรพะเยาสอดคล้องกับผลการวิจัยของนรากร พลหาญ และณัฏยา พรหมสาขา ณ สกลนคร (2561) ที่พบว่ากำหนดการเผยแพร่ของวารสารส่วนใหญ่มีกำหนดเผยแพร่ 4 เดือนต่อหนึ่งฉบับ หรือ 3 ฉบับต่อปี ซึ่งกำหนดการเผยแพร่ของวารสารในแต่ละชื่อนั้นมีหลายองค์ประกอบที่จะต้องพิจารณาและคำนึงถึงได้แก่ ปัจจัยด้านงบประมาณหรือปัจจัยด้านจำนวนบทความวิจัย/บทความวิชาการที่ส่งมายังสำนักวารสารแต่ละฉบับ หากมีจำนวนบทความที่ส่งเข้ามามาก กองบรรณาธิการก็อาจจะทำการพิจารณากำหนดการเผยแพร่ของวารสารที่เร็วขึ้น หรือวารสารที่มีจำนวนบทความที่ส่งเข้ามาเพื่อพิจารณาของลงตีพิมพ์น้อย กำหนดการเผยแพร่ก็อาจจะทิ้งช่วงหรือเว้นระยะให้เหมาะสมกับจำนวนบทความ

นโยบายราคา คณะผู้จัดทำวารสารไม่ได้พิจารณาประเด็นการจำหน่ายวารสาร เนื่องจากวัตถุประสงค์หลักของการจัดทำวารสารเพื่อนำเสนอเนื้อหาวิชาการสำหรับเผยแพร่ผลงานวิชาการและผลงานวิจัยของบุคลากรมหาวิทยาลัยพะเยาและนักวิชาการโดยทั่วไป ดังนั้นจึงเผยแพร่วารสารไปยังหน่วยงานราชการและสถาบันการศึกษาต่างๆ เพื่อเป็นนิทรรศการ ประเด็นนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยของนรากร พลหาญ และณัฏยา พรหมสาขา ณ สกลนคร (2561) ที่พบว่าวารสารทางการพยาบาลไทยส่วนใหญ่ไม่มีการเรียกเก็บค่าธรรมเนียมการตีพิมพ์ ส่วนวารสารที่เรียกเก็บค่าธรรมเนียมใช้สำหรับค่าใช้จ่ายในการประเมินคุณภาพของบทความที่ขอตีพิมพ์ลงวารสาร ซึ่งทางผู้จัดทำวารสารเมื่อได้รับบทความที่ขอลงตีพิมพ์จะดำเนินการส่งบทความไปยังผู้ทรงคุณวุฒิภายในหรือภายนอกแล้วแต่คุณลักษณะของบทความ ซึ่งค่าธรรมเนียมดังกล่าวจะเป็นค่าใช้จ่ายในการดำเนินการตีพิมพ์วารสาร

2) ด้านการบริหารจัดการ

หลังจากผู้พิมพ์ส่งบทความเพื่อการพิจารณาตีพิมพ์ผ่านระบบ ThaiJo ทางออนไลน์ เจ้าหน้าที่ประสานงานวารสารรับบทความและพิจารณารายละเอียดเบื้องต้นว่าเขียนครบตามรูปแบบและการอ้างอิงที่ตรงตามข้อกำหนดของวารสารหรือไม่ กรณีที่ไม่ตรงตามข้อกำหนดของวารสาร จะดำเนินการส่งกลับไปให้นักวิชาการแก้ไขให้ถูกต้องตามรูปแบบที่วารสารกำหนด กรณีที่ตรงตามข้อกำหนดของวารสาร จะส่งบทความต่อไปยังบรรณาธิการ ซึ่งบรรณาธิการพิจารณาว่าบทความดังกล่าวควรส่งให้ผู้ทรงคุณวุฒิท่านใดเป็นผู้พิจารณาบทความ

การดำเนินงานที่ผ่านมาผู้ทรงคุณวุฒิได้ให้ความร่วมมือกับวารสารเป็นอย่างดี เช่น ใช้เวลาอ่านไม่นาน เพราะทั้งผู้ส่งบทความเพื่อตีพิมพ์และคณะผู้จัดทำวารสารต้องการให้บทความผ่านการพิจารณาอย่างรวดเร็วเพื่อการตีพิมพ์บทความที่ทันสมัย บรรณาธิการคาดหวังว่าผู้ทรงคุณวุฒิที่อ่านบทความจะใช้เวลาพิจารณาไม่ควรเกิน 1 สัปดาห์หลังจากที่ได้รับบทความ แต่หากไม่เป็นไปตามกำหนดอาจมีการติดตามทวงถามโดยคณะผู้จัดทำวารสาร ผลการวิจัยไม่สอดคล้องกับผลการศึกษาของวิลเลียมส์ ถ้าทองพัฒนา (2562, น. 26) ที่พบว่าผู้ทรงคุณวุฒิประเมินบทความและส่งกลับมายังกองบรรณาธิการโดยใช้ระยะเวลาในการตรวจประเมินบทความนานเกินกว่า 3 สัปดาห์ซึ่งเกินกำหนดตามที่วารสารได้กำหนดไว้จึงทำให้เกิดความล่าช้าในการแจ้งผลการประเมินบทความให้ผู้วิจัยรับทราบเพื่อปรับแก้ไขบทความ ซึ่งทำให้ระยะเวลาในการดำเนินการล่าช้าออกไป

กองบริหารงานวิจัย มหาวิทยาลัยพะเยา สนับสนุนเงินงบประมาณสำหรับการจัดทำวารสารปีละ 400,000 บาท เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการจัดทำวารสารนเรศวรพะเยาและวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยาสอดคล้องกับผลการวิจัยของณัฐพล โหตระกิตย์ ชุตินา สัจจนันท์ ชลทิศา สุทธิรินทร์กุล และกฤติกา จิวาลักษณ์ (2558); กนกพร ตั้งมหาสถิตกุล (2546); เดลกาโด (Delgado, 2011) ที่ระบุว่างบประมาณในการจัดทำวารสารวิชาการส่วนใหญ่มาจากเงินงบประมาณจากหน่วยงานภายในมหาวิทยาลัย

วารสารฉบับตีพิมพ์จัดพิมพ์ฉบับละ 200 เล่ม โดยโรงพิมพ์ที่จังหวัดเชียงราย ส่วนวารสารฉบับออนไลน์เจ้าหน้าที่ประสานงานวารสารมหาวิทยาลัยพะเยาได้นำบทความทั้งหมดลงในฐานข้อมูล Thai Journals Online (ThaiJO) ซึ่งเป็นระบบฐานข้อมูลวารสารอิเล็กทรอนิกส์กลางของประเทศไทยที่เป็นแหล่งรวมวารสารวิชาการที่ผลิตในประเทศไทยทุกสาขาวิชา วารสารเผยแพร่โดยการส่งไปให้ห้องสมุดของมหาวิทยาลัยและสถาบันการศึกษาเพื่อเป็นอภิธานการ โดยไม่มีการจำหน่ายหรือเรียกเก็บค่าสมาชิกการบอกรับวารสาร ส่วนวารสารฉบับอิเล็กทรอนิกส์ (E-journal) จัดพิมพ์ควบคู่กับฉบับพิมพ์ตั้งแต่ พ.ศ. 2556 เป็นต้นมา ผู้ใช้สามารถเข้าถึงบทความได้โดยตรงที่เว็บไซต์ <https://li01.tci-thaijo.org/index.php/journalup> สำหรับวารสารนเรศวรพะเยา ส่วนวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา สามารถเข้าถึงบทความได้ที่เว็บไซต์ <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/Humanties-up/index> ประเด็นการเผยแพร่สอดคล้องกับผลการศึกษาของสุดาว เลิศวิสุทธิไพบูลย์ (2557) ที่กล่าวว่าปัจจุบันมีการผลิตและเผยแพร่วารสารแบบเสรีหรือวารสารแบบเปิด (open access journals) ครอบคลุมหลากหลายสาขาวิชาทั้งด้านวิทยาศาสตร์ สาธารณสุขศาสตร์ สังคมศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ และมนุษยศาสตร์ ฯลฯ วารสารแบบเปิดเป็นวารสารในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ที่เปิดกว้างสำหรับผู้อ่านในการเข้าถึง อ่าน ดาวน์โหลด ทำสำเนา เผยแพร่ พิมพ์ ค้นหา หรือเชื่อมโยงไปยังเนื้อหาฉบับเต็ม (full text) ได้โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย และไม่ต้องขออนุญาตจากผู้พิมพ์หรือผู้สร้างสรรค์งาน แต่ต้องอ้างอิงแหล่งที่มาภายใต้ลิขสิทธิ์ด้วย ซึ่งกฎหมายใหม่ของสหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักร (UK) และสหภาพยุโรป (EU) กำหนดว่างานวิจัยที่ได้รับการสนับสนุนทุนวิจัยจากรัฐบาลจะต้องเผยแพร่ให้สาธารณชนเข้าถึงได้โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย จึงเป็นประโยชน์สำหรับนักวิจัยในการสืบค้นข้อมูลและตีพิมพ์เผยแพร่ได้อย่างสะดวกยิ่งขึ้น

3) ด้านรูปแบบและเนื้อหา

รูปแบบการอ้างอิงท้ายบทความได้ยึดระบบตามเกณฑ์การอ้างอิงของบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา ในคู่มือการจัดทำสารนิพนธ์ของมหาวิทยาลัยพะเยาซึ่งได้ดัดแปลงมาจากระบบ APA (American Psychology Association) สอดคล้องกับเกณฑ์มาตรฐานของศูนย์การอ้างอิงดัชนีวารสารไทย (ออนไลน์) ในการประเมินคุณภาพและการคิดเกณฑ์รองข้อ 4 ที่ระบุว่า วารสารต้องมีรูปแบบการอ้างอิงที่ถูกต้องตามมาตรฐาน วิธีการพิจารณาพิจารณาจากรูปแบบการอ้างอิงของบทความโดยจะต้องมีการอ้างอิงตรงตามรูปแบบที่วารสารกำหนดไว้

ขนาดกระดาษสำหรับพิมพ์วารสารนเรศวรพะเยา เริ่มแรกใช้กระดาษขนาด A4 หรือขนาด 8 หน้ายกพิเศษ การจัดรูปแบบหน้าของวารสารใน 1 หน้าแบ่งออกเป็น 2 คอลัมน์ เพื่ออำนวยความสะดวกสบายในการอ่านและยังคงใช้ขนาดและรูปแบบดั้งเดิมตั้งแต่เริ่มผลิตจนถึงฉบับปัจจุบัน ส่วนวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา เริ่มแรกใช้ขนาดกระดาษและรูปแบบการจัดหน้าเช่นเดียวกันกับวารสารนเรศวรพะเยา แต่ต่อมาได้เปลี่ยนขนาดรูปเล่มของวารสารให้มีขนาดเล็กลงโดยใช้กระดาษขนาด A5 หรือขนาด 16 หน้ายก เพื่อแยกแยะความแตกต่างอย่างชัดเจนระหว่างวารสารนเรศวรพะเยากับวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา ตลอดจนถึงเพื่อความสะดวกในการพกพา หลังจากที่ได้เปลี่ยนขนาดรูปเล่มของวารสารแล้ว ได้เปลี่ยนรูปแบบหน้าเป็นหนึ่งคอลัมน์ เนื่องจากหน้ากระดาษไม่ใหญ่มากนัก

4) ปัญหาการดำเนินงานวารสาร

4.1) ปัญหาบทความรอการตีพิมพ์จำนวนมาก

สืบเนื่องจากนโยบายของผู้บริหารมหาวิทยาลัยพะเยาที่ไม่เรียกเก็บค่าธรรมเนียมการตีพิมพ์บทความ เพราะต้องการให้วารสารนเรศวรพะเยาและวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา เป็นบริการทางวิชาการแก่บุคลากรภายในมหาวิทยาลัย ตลอดจนบุคคลทั่วไป ทำให้มีนักวิชาการและนักวิจัยส่งบทความเพื่อเสนอตีพิมพ์ในวารสารเป็นจำนวนมาก ประกอบกับมหาวิทยาลัยพะเยามีการจัดการประชุมวิชาการพะเยาวิจัยเป็นประจำทุกปี ซึ่งจะมีบทความจากการประชุมส่วนหนึ่งที่จะได้รับการตีพิมพ์ในวารสาร ดังนั้นจึงมีวารสารตกค้างรอการตีพิมพ์เป็นจำนวนมาก ในอนาคตทางคณะผู้จัดทำวารสารอาจเพิ่มจำนวนการตีพิมพ์ให้มากขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน เพื่อตอบสนองความต้องการในการตีพิมพ์และเพื่อให้ นักวิชาการสามารถติดตามความก้าวหน้าทางวิทยาการต่าง ๆ ได้อย่างรวดเร็วทันการณ์ ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับประกาศของวารสารปาริชาติของมหาวิทยาลัยทักษิณเรื่องปิดรับบทความชั่วคราว เนื่องจาก พ.ศ. 2564 มีผู้สนใจส่งบทความเข้ารับการพิจารณาตีพิมพ์เป็นจำนวนมาก จึงทำให้วารสารมีบทความเต็มจำนวนสำหรับการเผยแพร่ใน พ.ศ. 2564 ถึง 2565 กองบรรณาธิการวารสารปาริชาติจึงปิดรับบทความชั่วคราว ตั้งแต่วันที่ 5 มีนาคม 2564 เป็นต้นไป เพื่อให้การบริหารจัดการมีคุณภาพเป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานของศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย หากมีการเปิดรับบทความเพิ่ม จะประกาศให้ทราบเป็นระยะต่อไป (กองบรรณาธิการวารสารปาริชาติ, 2564, ออนไลน์)

4.2) ปัญหาเชิงโครงสร้างของกองบริหารงานวิจัย

กองบริหารงานวิจัยมีเจ้าหน้าที่ดูแลงานวารสารนเรศวรพะเยาและวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา จำนวน 2 คน และเจ้าหน้าที่ที่ 2 คนมีภาระหน้าที่รับผิดชอบงานหลายด้าน ไม่ได้ทำงานเฉพาะด้านวารสารเท่านั้น ทำให้ผู้สนับสนุนบทความที่เสนอบทความเพื่อตีพิมพ์มองว่ากระบวนการดำเนินงานของวารสารค่อนข้างล่าช้าโดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงการประชุมวิชาการพะเยาวิจัย เจ้าหน้าที่ประสานงานวารสารต้องพักการดำเนินงานวารสารชั่วคราว เพราะต้องดำเนินการเกี่ยวกับการประชุมวิชาการพะเยาวิจัย ซึ่งต้องใช้เวลาในการดำเนินงานนานพอสมควร ตั้งแต่เริ่มวางแผนจนกระทั่งถึงวันประชุม ตลอดจนหลังจากสิ้นสุดโครงการ

4.3) ปัญหาจำนวนการอ้างอิง (citation) บทความในวารสาร

ผลการประเมินจากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทยจัดให้วารสารนเรศวรพะเยาอยู่ในกลุ่มที่ 1 (tier 1) ส่วนวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา อยู่ในกลุ่มที่ 2 (tier 2) ซึ่งประเด็นที่ทำให้ไม่ได้เข้าสู่กลุ่มที่ 1 เพราะปริมาณการอ้างอิง (citation) จากวารสารยังมีจำนวนไม่เป็นไปตามเกณฑ์ที่ศูนย์ดัชนีการ

อ้างอิงวารสารไทยได้กำหนดไว้ ดังนั้นคณะผู้จัดทำวารสารควรส่งเสริมและประชาสัมพันธ์ให้มีการอ้างอิงบทความจากวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา ให้มากขึ้น เพื่อให้เป็นไปตามเกณฑ์การเข้าสู่วารสารกลุ่มที่ 1 จำนวนรายการอ้างอิงนับว่าเป็นดัชนีชี้วัดหนึ่งในการวัดคุณภาพของผลงานทางวิชาการโดยเฉพาะผลงานวิจัย ปกตินักวิจัยส่วนมากจะมีการอ้างอิงผลงานทางวิชาการของผู้อื่น โดยจะปรากฏรายละเอียดในส่วนบรรณานุกรม ซึ่งข้อมูลเหล่านี้ถือว่ามีคุณค่าเป็นอย่างมาก การค้นคืนการอ้างอิงเป็นการค้นคืนรายการบรรณานุกรมของบทความจากฐานข้อมูล โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อค้นหาผลงานทางวิชาการของผู้นิพนธ์ใดคนหนึ่งหรือผลงานทางวิชาการเรื่องใดเรื่องหนึ่งเพื่อต้องการทราบว่าบทความนั้นมีการอ้างอิงผลงานทางวิชาการของผู้ใดบ้าง และบทความนั้นมีใครนำไปอ้างอิงถึงในผลงานทางวิชาการชิ้นอื่นๆ บ้าง ซึ่งในการค้นจะต้องทราบชื่อผู้นิพนธ์หรือชื่อผลงานทางวิชาการนั้นมาก่อน ดัชนีการอ้างอิงสามารถช่วยให้สามารถเข้าถึงบทความต่างๆ ที่มีการอ้างอิงบทความที่เกี่ยวข้องกัน (สมาน ลอยฟ้า, 2555, น. 170-171)

4.4) ปัญหาการจัดทำเว็บไซต์วารสาร

ในอดีตแรกเริ่มที่มีการตีพิมพ์วารสารนเรศวรพะเยา ยังไม่มีศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (TCI) มหาวิทยาลัยพะเยาจัดทำเว็บไซต์วารสารด้วยตนเอง ซึ่งขณะนั้นได้มอบหมายให้เจ้าหน้าที่ศูนย์บริการเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเป็นผู้ดูแลเว็บไซต์ แต่มีการเปลี่ยนเจ้าหน้าที่ที่ดูแลเว็บไซต์ของวารสารหลายครั้ง ทำให้มีการขาดช่วงของการดำเนินการหรือการส่งต่อข้อมูล ต่อมาเมื่อนำวารสารเข้าสู่ระบบฐานข้อมูล ThaiJo ทำให้การดำเนินงานวารสารสะดวกและคล่องตัวมากขึ้น ไม่มีปัญหาในเรื่องการดูแลเว็บไซต์ซึ่งสอดคล้องกับเกณฑ์การคัดเลือกวารสารเข้าฐานข้อมูล TCI และเกณฑ์การประเมินคุณภาพวารสารในฐานข้อมูล TCI ตามเกณฑ์รองข้อที่ 6 ที่ระบุว่าวารสารต้องมีเว็บไซต์ที่มีข้อมูลกติกาและรูปแบบการตีพิมพ์ และมีการปรับปรุงเนื้อหาให้ทันสมัยอย่างต่อเนื่อง และเกณฑ์รองข้อที่ 7 ที่ระบุว่า วารสารต้องมีระบบการส่งบทความแบบออนไลน์ หรือระบบ Online Journal System (OJS) ที่ไม่ใช้การส่งบทความโดยใช้อีเมล (ศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย, 2563, ออนไลน์)

4.2.2 อภิปรายผลการวิเคราะห์บทความวารสาร

แบ่งออกเป็น 5 ด้าน คือ ด้านผู้นิพนธ์บทความ ประเภทบทความ เนื้อหาของบทความ ภาษาของบทความ และการอ้างอิงบทความ ดังนี้

1) ด้านผู้นิพนธ์บทความ

1.1) จำนวนผู้นิพนธ์บทความในวารสารนเรศวรพะเยาและวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา ผู้นิพนธ์บทความส่วนใหญ่เขียนเพียงคนเดียวหรือเป็นผลงานเดี่ยว สอดคล้องกับผลการวิจัยของวัฒนา คงวัฒนานนท์ ชูติมา สัจจานันท์ พิบูลศิลป์ วัฒนพงษ์ และมัทนา แสงจินดาวงษ์ (2553); ยุพิน กาญจนรัตน์ (2554); ณัฐพล โหตระกิตย์ ชูติมา สัจจานันท์ ชลธิชา สุทธินันต์กุล และกฤติกา จิวาลักษณ์ (2558); เดชดนัย จุ้ยชุม และศิริพันธุ์ ศิริพันธุ์ (2559); จุฑามาส พัฒนวัชรกุล ชูติมา สัจจานันท์ และดุสิต เวชกิจ (2560); ปัญญา จันทโคต และจุฑารัตน์ ช่างทอง (2562) อาจจะเนื่องจากการเขียนบทความเพียงคนเดียวมีความสะดวกสบายและคล่องตัวมากกว่าการเขียนเป็นคณะ ผู้นิพนธ์สามารถบริหารจัดการเวลาในการเขียนได้ด้วยตนเอง รวมถึงความรับผิดชอบและการเป็นเจ้าของผลงานทั้งหมด ซึ่งมีความเกี่ยวเนื่องกับการใช้ผลงานเพื่อขอกำหนดตำแหน่งทางวิชาการ ที่ไม่ต้องกำหนดจำนวนร้อยละของการมีส่วนร่วมในการผลิตผลงานนั้นๆ นอกจากนี้อาจจะมี

บทความในวารสารนเรศวรพะเยาและวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยาเป็นบทความวิจัยมากที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของยุพิน กาญจนารัตน์ (2554); เดชดนัย จุ้ยชุม และศิริพันธ์ุ ศิริพันธ์ุ (2559); จุฑามาส พัฒนวัชรกุล ชุตติมา สัจจานันท์ และดุสิต เวชกิจ (2560) ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะพันธกิจที่สำคัญประการหนึ่งของมหาวิทยาลัยคือการวิจัย จึงทำให้นักวิชาการในมหาวิทยาลัยได้ผลิตผลงานวิจัยเป็นจำนวนมาก และช่องทางการเผยแพร่ผลงานวิจัยของตนเองได้รวดเร็วและเข้าถึงนักวิชาการได้อย่างกว้างขวางคือการตีพิมพ์บทความวิจัยในวารสารวิชาการ การเผยแพร่ผลงานวิจัยในรูปแบบของบทความวิจัยนั้นจะทำให้ผลงานวิจัยได้มีโอกาสเผยแพร่ได้กว้างขวางมากขึ้น วารสารจะถูกส่งไปยังที่ต่างๆ ทั่วประเทศ ผู้ที่จะอ่านงานวิจัยก็มีมากขึ้น เนื่องจากผลงานวิจัยในรูปแบบบทความจะมีความยาวไม่มากเท่ารายงานการวิจัย การเรียบเรียง การเขียนจะสั้นกะทัดรัด แต่ได้ใจความ ผู้อ่านวารสารทั่วๆ ไปซึ่งไม่ใช่ผู้วิจัยก็สามารถเข้าใจได้ ดังนั้นบทความวิจัยจึงเป็นช่องทางในการเผยแพร่ผลงานวิจัยได้ดีมากช่องทางหนึ่ง (สุมาลี สังข์ศรี, 2553, น. 159) ประกอบกับประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่องเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา พ.ศ. 2558 ที่กล่าวว่าผลงานวิทยานิพนธ์หรือส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ต้องได้รับการตีพิมพ์ในวารสารระดับชาติหรือระดับนานาชาติที่มีคุณภาพตามประกาศคณะกรรมการการอุดมศึกษา เรื่องหลักเกณฑ์การพิจารณาวารสารทางวิชาการสำหรับการเผยแพร่ผลงาน

ทางวิชาการ (ราชกิจจานุเบกษา, 2558, น. 22) ทำให้นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาต้องเขียนบทความวิจัยและตีพิมพ์เผยแพร่ด้วยวัตถุประสงค์เพื่อสำเร็จการศึกษาตามประกาศกระทรวง

3) เนื้อหาของบทความ

วารสารนเรศวรพะเยาและวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา ไม่ได้กำหนดแนวเรื่อง (theme) ของวารสารในแต่ละปีหรือแต่ละฉบับอย่างชัดเจน เนื่องจากบทความที่ได้รับมีความหลากหลายและไม่ได้มีการกำหนดนโยบายตั้งแต่ต้น เกรงว่าจะมีบทความไม่เพียงพอในแต่ละแนวเรื่อง ประกอบกับยังมีบทความบางส่วนที่ตกค้างรอการตีพิมพ์ ตลอดจนมหาวิทยาลัยมีนโยบายนำบทความจากงานพะเยาวิจัยมาตีพิมพ์ในวารสารทำให้มีบทความจากหลากหลายสาขาวิชา

เนื้อหาบทความในวารสารนเรศวรพะเยาเป็นบทความที่เกี่ยวข้องกับสาขาเกษตรศาสตร์มากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะคณะเกษตรศาสตร์และทรัพยากรธรรมชาติเป็นคณะแรกๆ ที่จัดตั้งขึ้นในมหาวิทยาลัยพะเยา มีการจัดการเรียนการสอนหลายสาขาวิชา เช่น สาขาวิชาการประมง สาขาวิชาสัตวศาสตร์ สาขาวิชาเกษตรศาสตร์ สาขาวิชาเทคโนโลยีชีวภาพ สาขาวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการอาหาร สาขาวิชาความปลอดภัยทางอาหาร เป็นต้น ทำให้นักวิจัยทางด้านเกษตรศาสตร์เป็นจำนวนมาก ประกอบกับกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้กำหนดแผนยุทธศาสตร์การวิจัย พ.ศ. 2558-2564 ด้านการเกษตรและอุตสาหกรรมเกษตร ในยุทธศาสตร์ที่ 1 ว่าด้วยการวิจัยและพัฒนาเพื่อสร้างนวัตกรรมและเพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตรและอาหารเชิงพาณิชย์ ซึ่งประกอบด้วย 4 กลยุทธ์หลัก ได้แก่ 1) การวิจัยเพื่อสร้างนวัตกรรมสินค้าเกษตรและอาหารที่มีศักยภาพในการพัฒนาเพื่อตลาดเฉพาะ 2) การวิจัยเพื่อเพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตรและอาหารเชิงพาณิชย์ 3) การวิจัยและพัฒนาเพื่อสนับสนุนการเป็นศูนย์กลางการผลิตเมล็ดพันธุ์พืช (seed hub) และ 4) จัดตั้งศูนย์ความเป็นเลิศทางการวิจัยการเกษตร (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2558, น. 5) ทำให้รัฐบาลจัดสรรงบประมาณสนับสนุนการวิจัยทางด้านเกษตรเป็นจำนวนมาก ทำให้นักวิจัยได้รับงบประมาณในการดำเนินการวิจัย ส่งผลให้มีบทความที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยตีพิมพ์เป็นจำนวนมากตามไปด้วย

ส่วนเนื้อหาบทความในวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา เป็นบทความที่เกี่ยวข้องกับสาขาศึกษาศาสตร์มากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะวิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา มีการจัดการเรียนการสอนสาขาศึกษาศาสตร์ในระดับปริญญาตรี ปริญญาโทและปริญญาเอก ประกอบกับมีการจัดการเรียนการสอนระดับบัณฑิตศึกษา สาขาศึกษาศาสตร์ที่วิทยาเขตเชียงราย และที่วิทยาลัยการจัดการ กรุงเทพมหานคร ทำให้มีนิสิตระดับบัณฑิตศึกษาจำนวนมากต้องการตีพิมพ์และเผยแพร่ผลงานการวิจัยเพื่อเป็นส่วนประกอบหนึ่งของการสำเร็จการศึกษา นอกจากนี้วารสารที่ผลิตในมหาวิทยาลัยพะเยายังไม่มีวารสารทางด้านศึกษาศาสตร์เป็นการเฉพาะเจาะจง ดังนั้นนักศึกษาและนักวิชาการจึงเลือกตีพิมพ์บทความลงในวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา ซึ่งมีนโยบายในการรับบทความทางศึกษาศาสตร์ด้วย

4) ภาษาของบทความ

บทความในวารสารนเรศวรพะเยาและวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา เป็นบทความภาษาไทยมากที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของยุพิน กาญจนรัตน์ (2554); ปัญญา จันทโคต และจุฑารัตน์ ช่างทอง (2562) ทั้งนี้เพราะภาษาไทยเป็นภาษาราชการที่ใช้ในการติดต่อสื่อสารและใช้ในการจัดการเรียนการสอนในประเทศไทย คนไทยมีความถนัดและความชำนาญภาษาไทย สามารถใช้ภาษาไทยในการพูดการเขียนได้อย่างคล่องแคล่วมากกว่าภาษาอื่นๆ ผู้นิพนธ์บทความต้องการเผยแพร่ผลงานและความรู้ให้กับผู้อ่านที่เป็นคนไทยจึง

เสนอบทความเป็นภาษาไทย หากนักวิชาการบางคนเขียนบทความเป็นภาษาอังกฤษ หรือภาษาต่างประเทศอื่นๆ มักส่งผลงานของตนเองตีพิมพ์ในวารสารระดับนานาชาติ เพื่อต้องการเผยแพร่ความรู้ทางวิชาการให้นักวิชาการในต่างประเทศได้ศึกษาค้นคว้า

5) การอ้างอิงบทความ

รายการอ้างอิงท้ายบทความในวารสารนเรศวรพะเยาเป็นการอ้างอิงจากวารสารมากที่สุด สอดคล้องกับผลการวิจัยของจุฑามาส พัฒนวัชรกุล ชุตินา สัจจามันท์ และดุสิต เวชกิจ (2560) ทั้งนี้เนื่องจากตั้งแต่ พ.ศ. 2556 เป็นต้นมา วารสารนเรศวรพะเยารับตีพิมพ์เฉพาะบทความทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รวมถึงด้านวิทยาศาสตร์สุขภาพ ซึ่งองค์ความรู้ของศาสตร์เหล่านี้ต้องติดตามความก้าวหน้าทางการศึกษาค้นคว้าวิจัยอย่างทันทั่วถึง เนื่องจากมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และการติดตามเนื้อหาสาระทางวิชาการใหม่ๆ มักหาได้จากวารสารทางวิชาการซึ่งมีกำหนดการตีพิมพ์ที่แน่นอน เช่น วารสารรายเดือน รายสองเดือน รายไตรมาส วารสารสามารถตีพิมพ์เผยแพร่ได้รวดเร็วมากกว่าสารสนเทศประเภทอื่นๆ เช่น หนังสือ ซึ่งกว่าจะตีพิมพ์แต่ละเล่มต้องใช้เวลายาวนานในการเรียบเรียง รวมถึงกระบวนการในการจัดพิมพ์ของโรงพิมพ์ที่ใช้เวลาเวลานานมากกว่าการตีพิมพ์บทความในวารสาร

ส่วนรายการอ้างอิงท้ายบทความในวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา เป็นการอ้างอิงจากหนังสือมากที่สุด สอดคล้องกับผลการวิจัยของยุพิน กาญจนารัตน์ (2554); ณัฐพล โหตระกิตย์ ชุตินา สัจจามันท์ ชลธิชา สุทธิจันทร์กุล และกฤติกา จิวาลักษณ์ (2558); เดชดนัย จัวยุม และศิริพันธุ์ ศิริพันธุ์ (2559); ปัญญา จันทโคต และจุฑารัตน์ ช่างทอง (2562) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการเขียนบทความผู้นิพนธ์ต้องใช้สารสนเทศจากหลากหลายแหล่ง เพื่อใช้ในการทบทวนแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่เขียน หนังสือเป็นสิ่งพิมพ์ที่นักวิชาการทุกคนคุ้นเคยเป็นอย่างดี เพราะหนังสือเป็นแหล่งความรู้ที่มีความน่าเชื่อถือเชิงวิชาการ นิพนธ์โดยนักวิชาการหรือผู้ที่มีความรู้ความชำนาญตลอดจนถึงประสบการณ์ในเรื่องที่แต่งหรือเขียนหนังสือ มีทั้งหนังสือที่นำเสนอความรู้พื้นฐานและความรู้ที่ลึกซึ้ง ผู้นิพนธ์บทความสามารถเลือกอ่านได้ตามความถนัดหรือความสนใจ

นอกจากนี้บทความจากการประชุมวิชาการระดับชาติพะเยาวิจัยจะได้ตีพิมพ์ในวารสารนเรศวรพะเยา และวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา วารสารละ 5 บทความ และจะได้ตีพิมพ์ในฉบับล่าสุด คณะกรรมการกลางจากงานพะเยาวิจัยจะเป็นผู้พิจารณาคัดเลือกกว่าผลงานใดจะได้รับการตีพิมพ์ในวารสาร คณะกรรมการงานพะเยาวิจัยกับคณะกรรมการจัดทำวารสารส่วนใหญ่แล้วจะเป็นคณะกรรมการชุดเดียวกัน ดังนั้นเอกสารจากงานประชุมพะเยาวิจัยในปัจจุบันใช้รูปแบบ (format) และการอ้างอิง (citation) แบบเดียวกันกับวารสารเพื่ออำนวยความสะดวกรวดเร็วและเป็นเอกภาพในการส่งบทความเข้าตีพิมพ์ในวารสาร

5. ข้อเสนอแนะ

5.1 ข้อเสนอแนะสำหรับคณะผู้จัดทำวารสาร

1. ผู้จัดทำวารสารนเรศวรพะเยาควรพัฒนากระบวนการดำเนินงานวารสารให้เป็นไปตามเกณฑ์การประเมินคุณภาพวารสารที่ผ่านการรับรองคุณภาพของศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย เพื่อผลักดันให้วารสารผ่าน

การรับรองคุณภาพจาก TCI กลุ่มที่ 1 เป็นฐานข้อมูล ASEAN Citation Index (ACI) โดยผู้จัดทำวารสารนเรศวรพะเยาควรจัดทำรูปแบบ Template ของบทความให้เป็นภาษาอังกฤษในส่วนการอ้างอิงและเอกสารอ้างอิง เพื่อให้เป็นไปตามเงื่อนไขของการเข้าสู่ฐานข้อมูล ASEAN Citation Index (ACI)

2. ผู้จัดทำวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา ควรพัฒนากระบวนการดำเนินงานวารสารให้เป็นไปตามเกณฑ์การประเมินคุณภาพวารสารที่ผ่านการรับรองคุณภาพของศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย เพื่อผลักดันให้วารสารผ่านการรับรองคุณภาพจาก TCI กลุ่มที่ 2 เป็น TCI กลุ่มที่ 1 ซึ่งวารสาร TCI กลุ่มที่ 1 ต้องผ่านเกณฑ์หลักทุกข้อและมีคะแนนในเกณฑ์รองรวมกันไม่ต่ำกว่า 16 คะแนน จากคะแนนเต็ม 20 คะแนน

3. คณะผู้บริหารมหาวิทยาลัยควรพิจารณาให้คณะกรรมการจัดทำวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยาได้ขยายวารสารจากการตีพิมพ์ปีละ 2 ฉบับเป็นปีละ 3 ฉบับ เพื่อเพิ่มอัตราการตีพิมพ์ให้มากขึ้น รวดเร็วขึ้นตามความต้องการของผู้นิพนธ์ เนื่องจากมีบทความจำนวนมากที่รอการตีพิมพ์และรอการนำผลงานที่ตีพิมพ์เผยแพร่ไปใช้ประโยชน์ทางวิชาการและวิชาชีพ

4. คณะผู้จัดทำวารสารควรค้นหาและจัดเก็บวารสารทุกฉบับที่ไม่มีในมหาวิทยาลัยพะเยา โดยการสแกนให้อยู่ในรูปแบบ PDF ไฟล์และเผยแพร่ผ่านระบบออนไลน์ เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้ที่ต้องการบทความฉบับย้อนหลังและเพื่อจัดเก็บไว้เป็นคลังสารสนเทศของสถาบัน และควรนำเสนอวารสารทุกฉบับในระบบออนไลน์ โดยเฉพาะวารสารฉบับย้อนหลังก่อนที่จะนำข้อมูลมาลงเว็บไซต์ ThaiJo

5.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาวิเคราะห์วารสารนเรศวรพะเยาและวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา อย่างต่อเนื่องเพื่อเพิ่มมาตรฐานและคุณภาพทางวิชาการให้มากยิ่งขึ้น

2. ควรศึกษาวิเคราะห์การอ้างอิงถึง (citation analysis) วารสารนเรศวรพะเยาและวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา เพื่อให้ทราบว่ามี การนำบทความไปใช้อย่างไร หรือได้รับการอ้างอิงเพื่อประกอบการศึกษาค้นคว้ามากน้อยเพียงใด

3. ควรศึกษาวิจัยแนวทางการสืบค้นและแปลผลข้อมูลหน่วยวัดคุณภาพวารสารนเรศวรพะเยาและวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา ในฐานข้อมูล TCI และฐานข้อมูลนานาชาติ

4. ควรศึกษาเปรียบเทียบวารสารวิชาการของมหาวิทยาลัยพะเยากับมหาวิทยาลัยอื่นๆ ในภาคเหนือที่มีความคล้ายคลึงกันหลายๆ ลักษณะ เพื่อให้ทราบถึงควมมีคุณภาพของวารสาร อันจะนำไปสู่การก้าวไปสู่วารสารที่มีชื่อในฐานข้อมูลวารสารที่มีคุณภาพในระดับนานาชาติ

6. กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากคณะบริหารธุรกิจและนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา ประจำปี พ.ศ. 2563

รายการอ้างอิง

- กนกพร ตังมหาสถิตกุล. (2546). *การผลิตวารสารวิชาการของมหาวิทยาลัยขอนแก่น* (รายงานการศึกษาอิสระ สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์). มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ขอนแก่น.
- กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2558). *ยุทธศาสตร์การวิจัยด้านการเกษตรและอุตสาหกรรมเกษตร* (พ.ศ. 2558-2564). กรุงเทพฯ: กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- กองบรรณาธิการวารสารปาริชาติ. (2564). *ประกาศปิดรับบทความ*. สืบค้นเมื่อ 10 เมษายน 2564 จาก <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/parichartjournal/announcement/view/1905>.
- ณิศร รักจิตร. (2561). *การประเมินคุณภาพวารสารวิชาการที่อยู่ในฐานข้อมูล TCI รอบที่ 4 พ.ศ. 2563-2567*. สืบค้นเมื่อ 8 เมษายน 2564 จาก <https://oakm.oas.psu.ac.th/index.php/blog/70>.
- จุฑามาส พัฒนวัชรกุล, ชุตติมา สัจจามันท์ และดุสิต เวชกิจ. (2560). การวิเคราะห์วารสารด้านการป่าไม้ในประเทศไทย พ.ศ. 2479-2556. *วารสารวนศาสตร์*, 36(1), 89-98.
- ณรงค์ฤทธิ์ สมบัติสมภพ. (2562). *การประเมินคุณภาพวารสารวิชาการที่อยู่ในฐานข้อมูล TCI รอบที่ 4 พ.ศ. 2563-2567*. สืบค้นเมื่อ 5 มกราคม 2563 จาก <https://tci-thailand.org/?p=1306>.
- ณัฐพล โหตระกิตย์, ชุตติมา สัจจามันท์, ชลธิชา สุทธิรัตนศิริกุล และกฤติกา จิวาลักษณ์. (2558). การวิเคราะห์วารสารสุขุทัยธรรมมาธิราช พ.ศ. 2531-2551. *วารสารบรรณศาสตร์ มศว*, 8(2), 30-41.
- เดชดนัย จัวยุข และศิริพันธ์ุ ศิริพันธ์ุ. (2559). การวิเคราะห์เนื้อหาวารสารมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์. *วารสารมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์*, 8(1), 140-154.
- เทอดศักดิ์ไม้เท้าทอง. (2562). แหล่งข้อมูลเพื่อการศึกษาค้นคว้าและวิจัย. พระนครศรีอยุธยา: ไพบูลย์พิพัฒน์.
- นรากร พลหาญ และณัฏยา พรหมสาขา ณ สกลนคร. (2561). การวิเคราะห์วารสารทางการแพทย์บาลไทย ปี พ.ศ. 2554-2559. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 37(5), 65-74.
- ปัญญา จันทโคต และจุฑารัตน์ ช่างทอง. (2562). การวิเคราะห์เนื้อหาวารสารอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร. *วารสารอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร*, 41(1), 43-60.
- ปาริชาติ สถาปิตานนท์. (2557). *ระเบียบวิธีวิจัยการสื่อสาร* (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ยุพิน กาญจนารัตน์. (2554). การวิเคราะห์เนื้อหาวารสารทางด้านจิตวิทยา ระหว่างปี พ.ศ. 2542-2551. *วารสารสารสนเทศ*, 12(2), 58-68.
- ราชกิจจานุเบกษา. (2558). *ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่องเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา พ.ศ. 2558*. เล่ม 132 ตอนพิเศษ 295 ง วันที่ 13 พฤศจิกายน 2558.
- รุจเรขา วิทยาวุฒิกุล. (2556). *ดัชนีวัดคุณภาพวารสารและผลงานวิจัยชนิดต่างๆ ที่นักสารสนเทศควรรู้จัก*. สืบค้นเมื่อ 4 มกราคม 2564 จาก <https://stang.sc.mahidol.ac.th/pdf/research/metrics.pdf>.
- วัฒนา คงวัฒนานนท์, ชุตติมา สัจจามันท์, พิบูลศิลป์ วัฒนพงษ์ และมัทนา แสงจินดาวงษ์. (2553). การวิเคราะห์เนื้อหา "วารสารการประมง". *วารสารสารสนเทศศาสตร์*, 28(2), 29-36.
- วิไลลักษณ์ ถ้ำทองพัฒนา. (2562). *คู่มือการปฏิบัติงานการจัดทำวารสารวิชาการและวิจัยสังคมศาสตร์*. นครสวรรค์: สำนักส่งเสริมวิชาการและงานทะเบียน มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.
- ศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย. (2563). *การประเมินคุณภาพวารสารวิชาการที่อยู่ในฐานข้อมูล TCI รอบที่ 4 พ.ศ. 2563-2567*. สืบค้นเมื่อ 3 กันยายน 2563 จาก <https://tci-thailand.org/?p=1306>.
- สมาน ลอยฟ้า. (2555). การค้นคืนการอ้างอิงผลงานทางวิชาการ. *มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์*, 29(3), 167-190.

สุดาว เลิศวิสุทธิไพฑูรย์ (2557). เกียรติความรู้ดี ๆ ในการเขียนบทความวิจัยภาษาอังกฤษ.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. สืบค้นเมื่อ 8 เมษายน 2564 จาก

<https://www.stou.ac.th/schools/shs/booklet/book573/KM573.pdf>.

สมาลี สังข์ศรี. (2553). การเขียนบทความวิจัย. ใน นภลัย สุวรรณธาดา, ธิดารัตน์ โมสิกรัตน์ และสมาลี สังข์ศรี.

การเขียนผลงานวิชาการและบทความ (พิมพ์ครั้งที่ 2) (น. 159-187). กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.

อิสริย์ อภิญา. (2562). แนวทางการสืบค้นและแปลผลข้อมูลหน่วยวัดคุณภาพวารสารสาขาวิชาวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม

ในฐานข้อมูล TCI และฐานข้อมูล Scopus. วารสารวิจัยและพัฒนา มจร, 42(1), 3-22.

Delgado, J. E. (2011). *Journal Publication in Chile, Colombia, and Venezuela: University Responses to Global,*

Regional, and National Pressures and Trends. Retrived May 10, 2012, from

<http://search.proquest.com/docview/908423407?accountid=44806>.

พัฒนาการทางประวัติศาสตร์การขับร้องเพลงไทย

วังบูรพาภิรมย์*

ภาณุภาค โมกษศักดิ์**

วีระ พันธุ์เสือ***

สุรศักดิ์ จำนงค์สาร****

Received: 14 June 2023

Revised: 12 July 2023

Accepted: 7 August 2023

บทความนี้มุ่งศึกษาพัฒนาการทางประวัติศาสตร์การขับร้องเพลงไทยวังบูรพาภิรมย์ โดยศึกษาผ่านการขับร้องของนักร้องวังบูรพาภิรมย์ จากการศึกษาพบนักร้องวังบูรพาภิรมย์ จำนวน 10 ท่าน แบ่งเป็น 2 กลุ่มคือ 1) กลุ่มนักร้องรับเชิญ 6 ท่าน ได้แก่ หลวงกล่อมโกศลศัพท์ (จอน สุรินทร์เทศ) พระพรหมปรีชา (กลิ่น จันทรเรือง) ขุนลิขิตสุนทรการ (หยิน มฤตะเวช), หลวงเสียงเสนาะกรรณ (พัน มุกตวาทย์) คุณหญิงรามบัณฑิตสิทธิเรณีย์ (เยี่ยม สว่างศ์) และนางทองดี ศุภะมาลัย 2) กลุ่มนักร้องประจำวังบูรพาภิรมย์ ได้แก่ นางเจือ จรรย์นาฎย์ นางเจียน จรรย์นาฎย์ นางมหาเทพกษัตรสมุห (บรรเลง สาคกริก) และนางจิมลิ้ม กุลตันท์ (ธนาคม)

การขับร้องเพลงไทยแบบฉบับวังบูรพาภิรมย์มีลักษณะเป็นพหุนิยม (Pluralism) มีความหลากหลาย เป็นประชาธิปไตย ให้เกียรติซึ่งกันและกัน มีการพัฒนาและบูรณาการแนวทางการขับร้องโดยยึดหลักพื้นฐานการขับร้องร่วมกัน แนวทางการขับร้องของนักร้องแต่ละท่านจึงมีความโดดเด่นตามศักยภาพเสียงเป็นเอกลักษณ์เฉพาะ (Uniqueness) การขับร้องของวังบูรพาภิรมย์มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อการประชัน เป็นเพลงประเภทเสภา เพลงสามชั้น และเพลงเถา ดังนั้นจึงมีการพัฒนาปรับเปลี่ยนตามกติกาของการประชันที่กำหนดและบางครั้งมีการพัฒนาการขับร้องตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชา หลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 นักดนตรีและนักร้องในสังกัดวังบูรพาภิรมย์

บทความวิจัย

บทคัดย่อ

คำสำคัญ

การขับร้องเพลงไทย;
นักร้องวังบูรพาภิรมย์;
พัฒนาการทางประวัติศาสตร์

* บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การขับร้องเพลงไทยของนักร้องวังบูรพาภิรมย์” หลักสูตรศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชามานุษยวิทยา คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

** นิสิตระดับดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชามานุษยวิทยา คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ติดต่อได้ที่: panupak.m@ku.th

*** รองศาสตราจารย์ประจำสาขาวิชาดุริยางคศาสตร์ไทยและเอเชีย คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ติดต่อได้ที่: veerap@g.swu.ac.th

**** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำสาขาวิชาดุริยางคศาสตร์ไทยและเอเชีย คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ติดต่อได้ที่: surasakja@g.swu.ac.th

ได้เข้าสังกัดในหน่วยงานราชการหลายแห่ง เช่น แผนกดุริยางค์ไทย กรมศิลปากร หน่วยงานดุริยางค์เหล่าทัพ ต่างๆ สถาบันการศึกษาด้านดนตรี เช่น โรงเรียนนาฏดุริยางค์ (วิทยาลัยนาฏศิลป์) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา ฯลฯ และส่วนหนึ่งทำการสอนดนตรีที่บ้านจนเกิดเป็นสำนักดนตรี ได้แก่ สำนักครูเพชร จรรย์นาฏย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา สำนักครูรวม พรหมบุรี จังหวัดราชบุรี ฯลฯ อีกสำนักดนตรีที่สำคัญ คือ สำนักของหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร แนวทางการขับร้องจากวังบูรพาภิรมย์มีการสืบทอดและพัฒนาปรับปรุงตามยุคสมัยอย่างต่อเนื่อง เพื่อเผยแพร่ความรู้สู่บุคคลทั่วไป จนความรู้ถ่ายทอดไปทั่วประเทศ อีกทั้งเป็นแนวทางที่ปฏิบัติง่าย เข้าใจง่าย ฟังง่าย กระทั่งเป็นที่เข้าใจตรงกันโดยทั่วไปว่าเป็นแนวทางขับร้อง “ทางฝั่งพระนคร”

The Historical Development of Thai Vocal Singing of Burapha Phirom Palace *

Received: 14 June 2023

Revised: 12 July 2023

Accepted: 7 August 2023

Panupak Mokhasak **

Veera Phansue ***

Surasuk Jamnongsarn ****

This article aimed to investigate the historical development of Thai vocal singing of Burapha Phirom Palace through the court singers. It identified 10 court singers of Burapha Phirom Palace which include 2 groups: 1) 6 guest singers namely, Luang Klomkosolsub (Chon Soonthornket), Phra Phrompreecha (Klin Chanruang), Khun Likitsunthornkam (Yin Mrigavesa), Luang Siangsanokhun (Pun Muktavaphai), Lady Rambundhit Sittiseranee (Yiam Suwong), and Mrs. Thongdee Sunamalai; and 2) 4 regular singers namely, Mrs. Juea Chanyanatya, Mrs. Jian Chanyanatya, Lady Mahathepkasatsamuha (Banleng Sagarik) and Mrs. Jimlim Kulatan (Thanakom).

Thai singing style of Burapha Phirom Palace was characterized by its pluralism in terms of diversity, democracy, and respect to one another. The development and integration of singing approaches adhered to common basics. The singing approach of each singer is thus distinct by their voice potential as uniqueness. Vocal singing of Burapha Phirom Palace has the main objective for competition especially for Phleng Sepa, Phleng Sam Chan, and Phleng Thao, so they were adjusted according to the competition rules. Sometimes their singings had been developed upon the superior's command. Since the 1932 governance reform,

Research Article

Abstract

Keywords

Thai vocal singing;
Burapha Phirom Court
singers;
historical development

* This article was conducted as part of the research project entitled "Traditional Thai Singing of Court Singer in Burapha Phirom", Doctor of Arts Program in Ethnomusicology, Faculty of Fine Arts, Srinakharinwirot University.

** Doctoral Student, Ethnomusicology Program, Faculty of Fine Arts, Srinakharinwirot University, e-mail: panupak.m@ku.th

*** Associate Professor, Thai and Asian Music Section, Faculty of Fine Arts, Srinakharinwirot University, e-mail: veerap@g.swu.ac.th

**** Assistant Professor, Thai and Asian Music Section, Faculty of Fine Arts, Srinakharinwirot University, e-mail: surasakja@g.swu.ac.th

musicians and singers of Burapha Phirom Palace were transferred to several government offices such as Thai Music Division of the Fine Arts Department, other different music divisions under the Royal Thai Army, music institutions such as School of Musical and Dramatic Performance (The College of Dramatic Arts) of Chulalongkorn University, Kasetsart University, Srinakharinwirot University, Suan Sunandha Rajabhat University, etc. Some of them taught music at home and later opened a music school which included Master Petch Chanyanatya Music School in Ayutthaya Province, Master Ruam Phromburi Music School in Rachaburi Province, for example. A significant music school belonged to Luang Pradit Pairon (Sorn Silapabanleng) in Phranakorn district of Bangkok. The singing approaches of Burapha Phirom Palace was inherited and continued to develop overtime so as to disseminate the knowledge to general people and later on all over the country as well. Their approaches are easy to practice, understand, and listen to, and lead to a common understanding as the “Phranakorn” singing style.

1. บทนำ

การขับร้องเพลงไทยเป็นศาสตร์แขนงหนึ่งที่มีเอกลักษณ์เฉพาะ มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับศาสตร์ทางด้านดนตรีและพัฒนาคู่กันมาอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน จนถือว่าการขับร้องเป็นส่วนหนึ่งในองค์ประกอบของดนตรีไทย วิธีการฝึกขับร้องเพลงไทยอย่างเป็นระบบแบบแผนในปัจจุบันเรียกว่า “หลักคีตศิลป์ไทย” แนวทางการขับร้องมีความแตกต่างกันไปตามแต่ละสำนักดนตรี นักร้องแต่ละคนมีลักษณะของเสียงที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว มีศักยภาพในการใช้เสียงไม่เท่ากัน ดังนั้นการขับร้องจึงเป็นเรื่องเฉพาะตัว มีกลวิธีที่หลากหลาย ตามความสามารถและศักยภาพของผู้ขับร้องที่ถ่ายทอดความงามของบทเพลงสู่ผู้ฟัง

การขับร้องเพลงไทยมีองค์ประกอบ 3 ส่วน คือ คำร้อง ทำนอง และจังหวะ เป็นการขับร้องตามบทประพันธ์สานกับการเอื้อนที่มีเสียงสั้น เสียงยาว เสียงดัง เสียงหนัก เสียงเบา ทำให้เกิดอารมณ์ต่างๆ อาทิ อารมณ์โกรธ อารมณ์รัก อารมณ์โศกเศร้า อารมณ์สนุกสนานดีใจ เป็นต้น การขับร้องแต่ละลักษณะจะใช้เสียงในการสื่ออารมณ์ที่แตกต่างกัน โดยอาศัยวิธีการตามแบบแผนของการขับร้องซึ่งจะทำให้การขับร้องมีความไพเราะและสื่ออารมณ์ได้งดงามตามบทเพลง (กาญจนา อินทรสุณานนท์, 2540, น. 10)

ความหลากหลายของกลวิธีการขับร้องเพลงไทยมีให้พบเห็นอยู่เสมอทั้งจากผู้ร้องแต่ละคนหรือแต่ละสำนักนับเป็นศาสตร์ที่ทำความเข้าใจได้ยากหากศึกษาแต่เพียงผิวเผิน ถ้าพิจารณาอย่างจริงจังจะพบเห็นลวดลายแห่งศิลปะการขับร้องแผ่กว้างอย่างมากมาย โดยไม่จำเป็นต้องใช้อุปกรณ์หรือเครื่องดนตรีช่วยเหลือเหมือนอย่างศิลปะอื่นๆ สิ่งสำคัญในการขับร้องคือร่างกายที่ธรรมชาติสร้างมา การขับร้องเพลงไทยจึงต้องมีหลักในการฝึกซ้อมเพื่อควบคุมให้สามารถใช้เสียงอันเป็นสิ่งที่ละเอียดอ่อนปราศจากรูปร่างให้ได้ตามใจปรารถนา (ท้วม ประสิทธิ์กุล, 2535, น. 131)

การขับร้องเป็นเรื่องของการใช้เสียง ผู้ที่มีเสียงไพเราะนั้นถือเป็นข้อได้เปรียบ เพราะแต่ละคนย่อมมีน้ำเสียงที่แตกต่างกันไปตามธรรมชาติ เสียงที่ไพเราะต้องมีความกังวานใส กระแสเสียงนุ่มนวล ไม่แหบพร่าสามารถใช้เสียงจริงขึ้นสูงลงต่ำได้โดยไม่ต้องบีบเค้นเสียง จึงจะถือว่าเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติของเสียงดี ส่วนการขับร้องเพลงไทยให้ไพเราะนั้นต้องมีการฝึกที่ถูกต้อง มีเทคนิค มีชั้นเชิงอย่างละเอียดละไมตามรูปแบบของแต่ละสำนัก (บุตรี สุขปาน, 2561, น. 39)

การขับร้องถูกนำมารวมกับดนตรีอย่างเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ดังจะเห็นได้ว่ามหรสพการเล่นของไทยใช้การขับร้องและดนตรีมาประกอบในการแสดง เกิดบทเพลงในรูปแบบของการขับร้องและดนตรีประกอบการแสดงมากมาย มหรสพนำเอาเพลงเข้ามาร่วมขับร้องบรรเลงหลายรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นการนำเอาเพลงมโหรีไปร้องบรรเลงในการละเล่นดอกสร้อย การเล่นสัทวา ร้องสลับการขับเสภา ทำให้เกิดการสร้างสรรค์เพลงแบบใหม่ขึ้น โดยเฉพาะการเล่นเสภาที่ก่อให้เกิดเพลงประเภทใหม่ ได้แก่ เพลงโหมโรงเสภา เพลงสามชั้น เพลงเถา เพลงเดี่ยว และเพลงลา ทำให้เพลงไทยมีการปรับเปลี่ยนแนวการบรรเลงไปตามสมัยนิยม (พงษ์ศิลป์ อรุณรัตน์, 2565, น. 2)

ในอดีตความสำคัญของการขับร้องร่วมกับวงดนตรีปรากฏหลักฐานสำคัญในการประชันวงปีพาทย์ในงานบำเพ็ญกุศล 100 วัน พระศพสมเด็จพระเจ้าฟ้าสุทธาทิพยรัตน์ กรมหลวงศรีรัตนโกสินทร์ พ.ศ. 2466 จัดขึ้นที่วังบางขุนพรหม โดยมีกติกาในการประชันบังคับด้วยว่าจะต้องมีเพลงร้องรับ นักร้องจะต้องเป็นคนมีเกียรติ ไม่มีพันธะทางครอบครัว นักร้องที่ประชันในครั้งนั้น ได้แก่ 1. นางสาวเทียม กรานต์เลิศ วงปีพาทย์วังบางขุนพรหม

2. เด็กหญิงเจริญใจ สุนทรวาทีน วงปีพาทย์เจ้าพระยาธรรมาธิกรณาธิบดี (ม.ร.ว.ปุ้ม มาลากุล) 3. เด็กหญิงบรรเลง ศิลปบรรเลง วงปีพาทย์วังบูรพาภิรมย์ (พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าศิริรัตนบุษบง และพูนพิศ อมาตยกุล, 2524, น. 49-51)

วังบูรพาภิรมย์เป็นสถาบันทางดนตรีที่สำคัญในอดีต สมเด็จพระราชปิตุลาบรมพงศาภิมุข เจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ กรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช ทรงสนพระทัยในการดนตรีเป็นอย่างยิ่ง ทรงอุปถัมภ์นักดนตรีที่มีฝีมือไว้ประจำวังหลายรุ่น นักดนตรีของวังบูรพาภิรมย์ที่มีชื่อเสียง เช่น พระยาประสานดุริยศัพท์ (แปลก ประสานศัพท์) ครูเพชร จรรย์นาฎย์ หลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ครูโองการ กลีบชิ้น ครูสังัด ยมะคุปต์ ครูพิมพ์ นักระนาด ครูเผือก นักระนาด ฯลฯ นักร้องของวังบูรพาภิรมย์ที่มีชื่อเสียง เช่น พระพรหมปรีชา (กลั่น จันทน์เรือง) นางทองดี สุตะมาลัย นางมหาเทพกษัตรสมุห (บรรเลง สาคริก) คุณหญิงรามบัตินทิตลธิเศรณี (เยียม สุวงศ์) และนางจัมลิ้ม กุลตันท์ (อานันท์ นาคคง และอัฐภาวรุท สาคริก, 2544, น. 33-34)

การขับร้องเพลงไทยของวังบูรพาภิรมย์ได้รับความนิยมเป็นที่แพร่หลาย นักร้องของวังบูรพาภิรมย์มีเอกลักษณ์การขับร้องเฉพาะตัว มีผลงานบันทึกแผ่นเสียงหลายชุดได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก หลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 นักดนตรีและนักร้องในสังกัดวังบูรพาภิรมย์ได้เข้าสังกัดในหน่วยงานราชการหลายแห่ง และสถาบันการศึกษาทางด้านดนตรี เช่น กรมศิลปากร กองดุริยางค์ทหารอากาศ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิทยาลัยครูสวนสุนันทา วิทยาลัยนาฏศิลป์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เป็นต้น ทำให้ทางขับร้องของวังบูรพาภิรมย์ได้สืบทอดรุ่นต่อรุ่น พัฒนาตามยุคสมัยและเปลี่ยนแปลงไปตามบริบทของสังคมจนถึงปัจจุบัน

ผู้วิจัยเล็งเห็นว่าการขับร้องของวังบูรพาภิรมย์มีพัฒนาการมาอย่างต่อเนื่อง มีอิทธิพลต่อวิธีการขับร้องเพลงไทยในปัจจุบัน นักร้องของวังบูรพาภิรมย์มีกลวิธีการขับร้องที่โดดเด่นเป็นอัตลักษณ์ ปรากฏหลักฐานการบันทึกเสียงขับร้องลงแผ่นเสียงโบราณ แถบบันทึกเสียงเป็นที่นิยมอย่างแพร่หลาย ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ทำการรวบรวมข้อมูลต่างๆ ศึกษาวิเคราะห์เป็นองค์ความรู้ เพื่อเป็นประโยชน์ทางการศึกษาด้านดนตรีไทย คีตศิลป์ไทย และการศึกษาด้านมานุษยดุริยางควิทยาต่อไป

2. วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาและงานของนักร้องวังบูรพาภิรมย์
2. เพื่อศึกษาพัฒนาการการขับร้องเพลงไทยวังบูรพาภิรมย์

3. ขอบเขตในการวิจัย

ศึกษาจากหลักฐานข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์และการสัมภาษณ์ข้อมูลเกี่ยวกับการขับร้องเพลงไทยวังบูรพาภิรมย์ ดังนี้

1. เอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการขับร้องเพลงไทยวังบูรพาภิรมย์ เป็นข้อมูลชั้นต้นเพื่ออ้างอิงว่าเป็นนักร้องวังบูรพาภิรมย์
2. แผ่นเสียงโบราณ แถบบันทึกเสียงของนักร้องวังบูรพาภิรมย์ เป็นข้อมูลเพื่อใช้ในการวิเคราะห์ลักษณะการขับร้องเพลงไทยของวังบูรพาภิรมย์
3. การสัมภาษณ์ข้อมูลบุคคล ได้แก่ ผู้ที่สืบทอดบทเพลงจากนักร้องวังบูรพาภิรมย์ ผู้เชี่ยวชาญด้านการขับร้องเพลงไทย นักดนตรีวิทยาและนักประวัติศาสตร์ดนตรี

4. แนวคิดและทฤษฎี

แนวคิดทฤษฎีเรื่องพหุนิยม หรือ Pluralism คือ แนวคิดที่เน้นแนวทางเรื่องความหลากหลายของกลุ่มคน สังคมและวัฒนธรรม เช่น ความหลากหลายของชนชั้น อาชีพ ความคิด อุดมคติ วิถีชีวิต ให้ความสำคัญแก่ความแตกต่างและบทบาทที่ถูกหลงลืมหรือละเลยในสังคม

สังคมพหุลักษณะหรือพหุสังคม (Plural Society) หมายถึงกลุ่มสังคมที่แยกย่อยออกเป็นกลุ่มภาษา กลุ่มชาติพันธุ์ กลุ่มศาสนาหรือเชื้อชาติต่างๆ และกลุ่มชุมชน ซึ่งเป็นคำเดียวกับ Multicultural society หรือสังคมหลากหลายวัฒนธรรมที่นำมาใช้กับรัฐที่มีความแตกต่างหลากหลายภายในสหรัฐอเมริกา ซึ่งแนวคิดแบบ Multiculturalism นี้เป็นการมองความหลากหลายด้านวัฒนธรรม

พหุลักษณะทางวัฒนธรรม คือการอยู่ร่วมกันของวัฒนธรรมที่หลากหลาย โดยมีทั้งวัฒนธรรมที่เป็นรูปแบบเดิมและรูปแบบที่ปรับเปลี่ยนใหม่ ไม่มีต้นแบบวัฒนธรรมเพียงอย่างเดียว มีสิทธิและเสรีภาพในการแสดงออกอย่างเท่าเทียม สร้างความเข้าใจร่วมกันหรือมีมติการยอมรับในการอยู่ร่วมกันในสังคม

แนวคิดทฤษฎีเรื่องพหุลักษณะทางวัฒนธรรมเป็นลักษณะที่สอดคล้องกับปรากฏการณ์ของการขับร้องเพลงไทยวังบูรพาภิรมย์ซึ่งเกิดขึ้นจากนักร้องของวังบูรพาภิรมย์มีความแตกต่างกันตามศักยภาพและพื้นฐานด้านการขับร้อง ความมีเสรีทางความคิดในการเลือกใช้แนวทางการขับร้องด้วยตนเอง ทางขับร้องของวังบูรพาภิรมย์จึงไม่มีต้นแบบเพียงสำนวนเดียวหรือสำนวนเฉพาะสำหรับบังคับให้นักร้องขับร้องเป็นแนวเดียวกันหรือเหมือนกันทุกคน เกิดเป็นการพัฒนาและบูรณาการแนวทางการขับร้องที่ยึดหลักการขับร้องที่เป็นพื้นฐานร่วมกันที่สนับสนุนความโดดเด่นตามศักยภาพเสียงเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว (Uniqueness) เน้นย้ำถึงความหลากหลายอย่างเป็นประชาธิปไตย เป็นลักษณะที่เรียกว่า “พหุลักษณะของการขับร้องเพลงไทยวังบูรพาภิรมย์”

5. วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยด้านมานุษยดุริยางควิทยา (Ethnomusicology) ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยอาศัยหลักการทฤษฎีทางมานุษยดุริยางควิทยา (Ethnomusicology Research) รายงานผลการวิจัยในแบบการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) มีการลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Work) มาประกอบการวิจัย โดยมีระเบียบวิธีดังนี้

1. กำหนดประเด็นในการศึกษาเรื่องพัฒนาการทางประวัติศาสตร์การขับร้องเพลงไทยวังบูรพาภิรมย์
2. รวบรวมหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับการขับร้องเพลงไทยวังบูรพาภิรมย์ เอกสาร บทความ หนังสือ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และแผ่นเสียง แอบบันทิกเสียง เพื่อเป็นการศึกษาข้อมูลขั้นต้น
3. ศึกษาค้นคว้าหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับการขับร้องเพลงไทยวังบูรพาภิรมย์ โดยใช้ข้อมูลจากขั้นตอนที่ 1 และขั้นตอนที่ 2 เป็นฐานและเพิ่มเติมข้อมูลจากการสัมภาษณ์บุคคลข้อมูล ได้แก่ผู้ที่สืบทอดบทเพลงจากนักร้องวังบูรพาภิรมย์ ผู้เชี่ยวชาญด้านการขับร้องเพลงไทย นักวิชาการด้านดนตรีและประวัติศาสตร์
4. ศึกษาค้นคว้า นำข้อมูลจากการตีความเรื่องการพัฒนาการขับร้องเพลงไทยวังบูรพาภิรมย์มาวิเคราะห์จากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 10 ท่าน ดังนี้ ครูศิริ วิชเวช ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (คีตศิลป์) ครูศิริกุล วรบุตร (นักดนตรี) ศาสตราจารย์เกียรติคุณ นายแพทย์พูนพิศ อมาตยกุล รองศาสตราจารย์ยมโดย เฟื่องพงศา เรือโทหญิงเยี่ยมลักษณ์ สังข์จ้อย ครูพัฒน์ พร้อมสมบัติ ครูสมชาย ทับพร ผู้ช่วยศาสตราจารย์ถาวร สิกขโกศล ดร.อังสนา นาคสวัสดิ์ และครูชนะ ชำนิราชกิจ
5. ศึกษาค้นคว้าข้อมูลตามหลักทฤษฎีทางมานุษยวิทยาเปรียบเทียบเป็นรายงานการวิจัย โดยแยกเป็น 2 ประเด็น คือ 1. ประวัติความเป็นมาและงานของนักร้องวังบูรพาภิรมย์ และ 2. พัฒนาการการขับร้องเพลงไทยวังบูรพาภิรมย์

6. สารัตถะที่เกี่ยวข้อง

ประวัติความเป็นมาของวังบูรพาภิรมย์

วังบูรพาภิรมย์อยู่ทางทิศตะวันออกของพระบรมมหาราชวัง ตั้งอยู่ริมถนนมหาชัย จัดอยู่ในกำแพงเมืองชั้นกลาง พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดฯ ให้สร้างพระราชทานแด่สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช ซึ่งเป็นพระอนุชาร่วมพระชนนี ออกแบบและสร้างโดยนายโจอาคิโน กราสซี (Gioachino Grassi) สถาปนิกชาวอิตาลี เป็นสถาปัตยกรรมผสมผสานแนวนีโอคลาสสิก (Neo-Classical) ยุคเรอเนซองส์ (Renaissance) สร้างแล้วเสร็จในปีพุทธศักราช 2424 เป็นวังที่ใหญ่โต มีเนื้อที่กว้างขวาง ทันสมัยที่สุดในยุคนั้น เป็นสโมสรในการจัดกิจกรรม งานเลี้ยงรับรองของพระราชวงศ์ชั้นสูง

สมเด็จพระเจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ กรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช เป็นพระราชโอรสในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ประสูติแต่สมเด็จพระเทพศิรินทราบรมราชินี เมื่อวันที่ 11 มกราคม พ.ศ. 2402 มีพระโสทรเชษฐาและพระโสทรเชษฐภคินี ร่วมกัน 3 พระองค์ ได้แก่ 1. พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว 2. สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าจันทรมณฑล โสภณภควดี กรมหลวงวิสุทธิกษัตริย์ 3. สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าจาดุรนต์ธรมิ กรมพระจักรพรรดิพงษ์ และสมเด็จพระเจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ กรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช เป็นองค์สุดท้าย

สมเด็จพระเจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ กรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช (สมเด็จวังบูรพาฯ) สนพระทัยในดนตรีตั้งแต่ทรงพระเยาว์ โดยคุ้นเคยกับปี่พาทย์ในพระราชพิธี วงมโหรีและเครื่องสายของราชสำนัก ทรงรู้จักคุ้นเคยกับนักดนตรีของราชสำนักที่มีชื่อเสียงหลายท่าน เคยนำคณะนักดนตรีชาวสยามไปแสดงถึงกรุงลอนดอน

ประเทศอังกฤษ เมื่อมาประทับ ณ วังบูรพาภิรมย์ ด้วยทรงโปรดวงปีพาทย์และการประชันวงปีพาทย์เป็นพิเศษ ได้คัดเลือกนักดนตรีที่มีฝีมือไว้ในพระอุปถัมภ์เป็นจำนวนมาก จากการศึกษารวบรวมข้อมูลพบเอกสารกล่าวถึง วงดนตรีไทยของวังบูรพาภิรมย์ สรุปได้ 4 ประเภท คือ วงเครื่องสาย วงปีพาทย์เสภา (วงปีพาทย์ประชัน) วงมโหรี และวงอังกะลุง วงดนตรีไทยของวังบูรพาภิรมย์เริ่มต้นจากวงเครื่องสายขนาดเล็กก่อนแล้วจึงตั้งวงปีพาทย์ วงปีพาทย์ของวังบูรพาภิรมย์มีชื่อเสียงในการประชันวงเป็นอย่างยิ่ง การดนตรีไทยของวังบูรพาภิรมย์เริ่มต้นราว พ.ศ. 2428 สิ้นสุดเมื่อ พ.ศ. 2471 สมเด็จพระเจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ กรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช เสด็จทิวงคต เมื่อวันที่ 13 มิถุนายน พ.ศ. 2471

ภาพที่ 1. สมเด็จพระราชปิตุลา บรมพงศาภิมุข เจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์
กรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช (สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ)
(ที่มา: ฐานันดร เทียนทองดี, 2566)

7. ผลการวิจัย

จากการศึกษาโดยอนุมานตามหลักฐานข้อมูลที่ค้นพบ พบว่านักร้องวังบูรพาภิรมย์ส่งผลให้เกิดการขับเคลื่อนพัฒนาการในการขับร้องเพลงไทย สามารถอธิบายผ่านประวัติความเป็นมาของการขับร้องเพลงไทย วังบูรพาภิรมย์ที่สะท้อนถึงบทบาทและความสำคัญของนักร้องวังบูรพาภิรมย์ ดังต่อไปนี้

7.1 ประวัติความเป็นมาและงานของนักร้องวังบูรพาภิรมย์ (ราว พ.ศ. 2428-พ.ศ. 2471)

วังบูรพาภิรมย์เปรียบเสมือนสถาบันทางด้านดนตรีในอดีต วงดนตรีไทยของวังบูรพาภิรมย์มีชื่อเสียงในการประชันวงเป็นอย่างยิ่ง มีนักดนตรีและนักร้องประจำวงหลายรุ่น จากการค้นคว้าข้อมูลเอกสารและการสัมภาษณ์ พบรายนามนักดนตรีของวังบูรพาภิรมย์จำนวน 30 ท่าน ได้แก่ พระยาประสานดุริยศัพท์ (แปลก ประสานศัพท์) ครูสังวาลย์ กุลวัลย์ ครูเพชร จรรย์นาฏย์ หลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) หลวงกัลยาณมิตตาวาส

(ทับ พาทยโกศล) ครูโองการ กลีบขึ้น ครูสังัด ยมะคุปต์ ครูรวม พรหมบุรี ครูพิมพ์ นักระนาด ครูเผือด นักระนาด ครูไพฑูรย์ จรรย์นาฏย์ ครูสุข นักดนตรี ครูละม่อม พุ่มเสนาะ นายต๋วม สาดวง นายลาภ ณ บรรเลง นายปลีก หลิตเสน นายศิริ คชมุกิ นายเสริม เพื่อนใจอ้อม นายสำราญ เริงกฤษ นายอ่อน ช่างสุพรรณ นายสงว แสงเรืองรอง นายชะล่า ริตมาก นายปรัก หลิตะเสน นายวิง (ฉายาวิงทะเลิ่ง) นายพ่วง ไม่ทราบนามสกุล นายแปลก ไม่ทราบนามสกุล นายตั้ง (ฉายา ตั้งตาแหก) นายเนตร (ครูสีห์หมี่) นายกระจำง ไม่ทราบนามสกุล และนายอ่อน ไม่ทราบนามสกุล

ภาพที่ 2. วังบูรพาภิรมย์
(ที่มา: อัมภาวรุท สาคริก, 2563)

นักร้องที่เคยร่วมขับร้องกับวังบูรพาภิรมย์ จากการค้นคว้าข้อมูลเอกสารและการสัมภาษณ์ พบรายนามนักร้องของวังบูรพาภิรมย์จำนวน 10 ท่าน แบ่งเป็น 2 กลุ่มคือ 1) กลุ่มนักร้องรับเชิญ 6 ท่าน ได้แก่ หลวงกล่อมโกศลศัพท์ (จอห์น สุนทรเทศ) พระพรหมปรีชา (กลิ่น จันทรเรือง) ขุนลิขิตสุนทรการ (หยิน มฤตะเวศ) หลวงเสียงเสนาะกรรณ (พัน มุกตวาทย์) คุณหญิงรามบัณฑิตสิทธิเรณิ (เยี่ยม สุวงศ์) และนางทองดี สุณะมัลย์ 2) กลุ่มนักร้องประจำวังบูรพาภิรมย์ จำนวน 4 ท่าน ได้แก่ นางเจือ จรรย์นาฏย์ นางเจียน จรรย์นาฏย์ นางมหาเทพกษัตริสมุห (บรรเลง สาคริก) และนางจิมลิ้ม กุลตันท์ (ธนาคม) ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. หลวงกล่อมโกศลศัพท์ (จอห์น สุนทรเทศ) (พ.ศ. 2450-พ.ศ. 2485) เป็นชาวจังหวัดสุพรรณบุรี เป็นบุตรของพระวิเศษภักดี (นุช) และนางเพื่อน ไม่ทราบว่าเรียนขับร้องจากครูท่านใด มีชื่อเสียงในการขับร้อง การแหล่ และการเทศน์ มีผลงานบันทึกแผ่นเสียงหลายชุดด้วยกัน รัชการาทหารเรือ มีหน้าที่ให้เรือในกระบวนพยุหยาตราทางชลมารคในรัชกาลที่ 5 ถึงต้นรัชกาลที่ 6 และขับร้องเพลงไทยร่วมกับแตงวงทหารเรือ มีโอกาสขับร้องให้กับวงดนตรีของเจ้านายหลายพระองค์ อาทิ วังบางขุนพรหม วังนางเลิ้ง และวังบูรพาภิรมย์ ได้พระราชทานบรรดาศักดิ์จากรัชกาลที่ 6 เป็น “หลวงกล่อมโกศลศัพท์” และพระราชทานนามสกุล “สุนทรเทศ” หลวงกล่อมโกศลศัพท์ รัชการาทหารเรืออยู่ได้บังคับบัญชาของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าจุฑาธุชธราดิลก กรมขุนเพ็ชรบูรณ์อินทราไชย จึงเป็นนักร้องรับเชิญร่วมกับวงดนตรีของวังบูรพาภิรมย์

ภาพที่ 3. หลวงกล่อมโกศลศัพท (จอห์น สุนทรเทศ)
(ที่มา: พูนพิศ อมาตยกุล อาศรมดนตรีวิทยา มูลนิธิราชสุตา, 2562)

2. นางเจือ จรรย์นาฏย์ (ไม่ทราบปีที่เกิดและปีที่ถึงแก่กรรม) เป็นบุตรสาวคนโตของนายเพชร จรรย์นาฏย์ กับนางปริก จรรย์นาฏย์ มีความสามารถทั้งปี่พาทย์ เครื่องสายและขับร้อง เรียนดนตรีและขับร้องจากบิดา ได้สืบทอดทางร้องเพลงสำคัญสูงสุดคือ เพลงทยอยเดี่ยว จากบิดา ภายหลังได้เรียนเพิ่มเติมจากหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) นางเจือ จรรย์นาฏย์ ทำหน้าที่ขับร้องกับวงปี่พาทย์วังบูรพาภิรมย์ ถวายตัวเข้ามาเป็นนักดนตรีในพระอุปถัมภ์ของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าจุฑาธุชธราดัย กรมหมื่นนครสวรรค์วรพินิต ในพระองค์พระองค์แรก

ภาพที่ 4. นางเจือ จรรย์นาฏย์
(ที่มา: พิศัย จรรย์นาฏย์, 2563)

3. นางเจียน จรรย์นาฏย์ (ไม่ทราบปีที่เกิดและปีที่ถึงแก่กรรม) เป็นบุตรสาวรองของนายเพชร จรรย์นาฏย์ กับนางปริก จรรย์นาฏย์ มีพี่น้อง 4 คน เป็นนักดนตรีทั้งหมด นางเจียน จรรย์นาฏย์ มีความสามารถทั้งปี่พาทย์ เครื่องสายและขับร้อง เรียนดนตรีขับร้องจากบิดาจนถึงเพลงทยอยเดี่ยว ภายหลังได้เรียนเพิ่มเติมจากหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) นางเจียน จรรย์นาฏย์ ทำหน้าที่ขับร้องกับวงปี่พาทย์วังบูรพาภิรมย์ ถวายตัวเข้ามาเป็นนักดนตรีในพระอุปถัมภ์ของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าจุฑาธุชธราดัย กรมหมื่นนครสวรรค์วรพินิต ทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยบิดาแต่งทางร้องในเพลงที่บิดาประพันธ์ขึ้นใหม่ ถือเป็นนักร้องประจำของวังบูรพาภิรมย์ในช่วงแรก

ภาพที่ 5. นางเจียน จรรย์นาญย์
(ที่มา: พัทธกิจ จรรย์นาญย์, 2563)

4. พระพรหมปริชา (กลิ่น จันทรเรือง) (พ.ศ. 2425-พ.ศ. 2508) เป็นชาวสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี เป็นบุตรนายเกลื่อนกับนางสารท พระพรหมปริชาเป็นข้าราชการสำนักในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รับราชการเป็นผู้พิพากษา มีความรู้ทางด้านกฎหมาย การต่างประเทศ และอักษรศาสตร์ มีนิสัยชอบดนตรีและขับร้อง มาตั้งแต่เด็ก เรียนดนตรีกับพระยาประสานดุริยศัพท์ (แปลก ประสานศัพท์) ที่วังบูรพาภิรมย์ และเรียนขับร้องกับ หม่อมส้มจิ้น ราชานุประพันธ์ พระพรหมปริชามีอายุไล่เลี่ยกับหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) จึงมีความสนิทสนมกันเป็นอย่างมาก เมื่อครั้งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จประพาสสมณทลพิษใต้ พ.ศ. 2458 พระพรหมปริชาได้ขับร้องร่วมกับวงดนตรีวังบูรพาภิรมย์ในเพลงเขมรเลียบพระนครที่แต่งขึ้นถวายในครั้งนั้น พระพรหมปริชา (กลิ่น จันทรเรือง) เป็นนักร้องรับเชิญให้กับวงดนตรีวังบูรพาภิรมย์

ภาพที่ 6. พระพรหมปริชา (กลิ่น จันทรเรือง)
(ที่มา: หนังสือจดหมายเหตุดนตรี 5 รัชกาล พุทธศักราช 2411-2549 เล่ม 1, 2550)

5. ขุนลิขิตสุนทรการ (หยิน มฤคเวศ) (พ.ศ. 2425-พ.ศ. 2480) เดิมเป็นนักสวดคฤหัสถ์ เรียนขับร้องกับ หม่อมสัมจัน ราชานุประพันธ์ ได้รับยกย่องเป็นศิษย์เอกเสียงทองหนึ่งในสามคน คือ 1. นายหยิน (ขุนลิขิตสุนทรการ) 2. นายกลั่น (พระพรหมปรีชา) 3. นายทัด (ไม่ทราบนามสกุล) เรียนดนตรีกับพระยาประสานดุริยศัพท์ (แปลก ประสานศัพท์) และเป็นสมาชิกสมาคมคณาจารย์สมาคม มีความสนิทสนมกับหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) และพระพรหมปรีชา (กลั่น จันทรเรือง) ด้วยมีอายุไล่เลี่ยกัน ขุนลิขิตสุนทรการ (หยิน มฤคเวศ) เป็นนักร้องให้กับ วงวังบูรพาภิรมย์ในการประชันปีพาทย์งานประสูติสมเด็จพระเจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ กรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช พ.ศ. 2452 ต่อมานายหยินรับราชการในกระทรวงทหารเรือ ได้เป็นศิษย์ของจางวางทั่ว พาทยโกศลและหม่อมเจริญ พาทยโกศล นายหยินเคยอัดแผ่นเสียงไว้กับวงดนตรีเคลย์ศักดิ์ของขุนสมานประหลาดกิจ (แคล้ว วัชโรบล) ช่วง ปลายรัชกาลที่ 6 นายหยินเลิกร้องเพลงไทย เข้ารับราชการในสังกัดกรมพระอาลักษณ์ ได้รับพระราชทาน บรรดาศักดิ์จากพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็น “ขุนลิขิตสุนทรการ” และพระราชทานนามสกุล “มฤคเวศ” ขุนลิขิตสุนทรการ (หยิน มฤคเวศ) เป็นนักร้องรับเชิญให้กับวงดนตรีวังบูรพาภิรมย์

6. หลวงเสียงเสนาะกรรม (พัน มุกตวาภัย) (ไม่ทราบปีที่เกิดและปีที่ถึงแก่กรรม) เป็นชาวจังหวัด นครปฐม มีความสามารถในการปฎิภาณกวีตันกลอนสด เป็นนักแหล่ นักสวดคฤหัสถ์ และนักเสภา มีลีลาการขับร้อง นุ่มนวลน่าฟัง รับราชการในกรมมหรสพ ทำหน้าที่ขับร้อง ขับเสภาและเห่เรือในขบวนพยุหยาตราทางชลมารค เรียนขับร้องจากครูอ่อน แก้วกั้ววาน พระยาประสานดุริยศัพท์ (แปลก ประสานศัพท์) หม่อมสัมจัน ราชานุประพันธ์ และหม่อมจันทร ฤกษ์ธร ณ ออยุธยา ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็น “หลวงเสียงเสนาะกรรม” ต่อมาได้โอนย้าย มาอยู่สังกัดกรมศิลปากรจนเกษียณอายุราชการ หลวงเสียงเสนาะกรรมเป็นครูขับร้องที่มีกิริยาสุภาพเรียบร้อย จึง มีโอกาสเข้าไปสอนขับร้องในวังต่างๆ เช่น วังลดาวลัย วังบูรพาภิรมย์ และวังบางคองแหลม หลวงเสียงเสนาะกรรม (พัน มุกตวาภัย) เป็นนักร้องรับเชิญให้กับวงดนตรีวังบูรพาภิรมย์

ภาพที่ 7. หลวงเสียงเสนาะกรรม (พัน มุกตวาภัย)
(ที่มา: พูนพิศ อมาตยกุล อาศรมดนตรีวิทยา มูลนิธิราชสดุฯ, 2562)

7. คุณหญิงรามบัณฑิตสิทธิเสรี (เยี่ยม สว่างค์) (พ.ศ. 2438-พ.ศ. 2493) เป็นบุตรของหลวงเทพอาญา (สิงห์ ณ นคร) กับนางเขียน เป็นชาวพระนคร ถวายตัวเข้าในราชสำนักของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นข้าหลวงของพระวิมาดาเธอ พระองค์เจ้าสายสวลีภิรมย์ กรมพระสุทธาสินีนาฏ ปิยมหาราชปดิวรัดา ที่วังสวนสุนันทา วังสวนดุสิตและวังลดาวัลย์ ทำหน้าที่ขับร้องเป็นลูกคู่ให้กับเจ้าจอมหม่อมราชวงศ์สดับ สมรสกับอำมาตย์เอก พระยารามบัณฑิตสิทธิเสรี (เซี่ยง สว่างค์) คุณหญิงรามบัณฑิตสิทธิเสรี (เยี่ยม สว่างค์) เป็นนักร้องราชสำนักที่มีชื่อเสียงในยุค ด้วยมีพลังเสียงดี เสียงสูงแหลม ร้องเพลงขัดถ้อยขัดคำ เรียนขับร้องจากหม่อมสุดบุณาค หม่อมศิลา กุญชร ณ อยุธยา หม่อมคร้าม กุญชร ณ อยุธยา หม่อมส่มจีน ราชานุประพันธ์ คุณเฒ่าแก่จิบพระยาเสนาะดุริยางค์ (แช่ม สุนทรวาทิน) พระยาประสานดุริยศัพท์ (แปลก ประสานศัพท์) และหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) หลังจากแต่งงานแล้วยังได้เป็นนักร้องรับเชิญให้กับวังลดาวัลย์ วังบูรพาภิรมย์ และวังบางคอกแหลม มีผลงานการบันทึกแผ่นเสียงกับวงปี่พาทย์วังบูรพาภิรมย์และวงดนตรีหลวงประดิษฐไพเราะเป็นจำนวนมาก คุณหญิงรามบัณฑิตสิทธิเสรี (เยี่ยม สว่างค์) ถือเป็นนักร้องรับเชิญให้กับวงดนตรีวังบูรพาภิรมย์

ภาพที่ 8. คุณหญิงรามบัณฑิตสิทธิเสรี (เยี่ยม สว่างค์)
(ที่มา: พูนพิศ อมาตยกุล อาศรมดนตรีวิทยา มูลนิธิราชสดุฯ, 2562)

8. นางทองดี ศุภะมาลัย (พ.ศ. 2444-พ.ศ. 2535) เป็นบุตรนายแก้วกับนางเปี้ย สกุลเดิม แก้วพรหม เป็นชาวธนบุรี กรุงเทพมหานคร มีความสามารถในการขับร้องมาตั้งแต่เด็ก เรียนขับร้องกับครูสิน สินธุนาค หม่อมเจริญ พาทย์โกสัล หม่อมจันทร์ กุญชร ณ อยุธยา และหม่อมคร้าม กุญชร ณ อยุธยา นางทองดีเป็นนักร้องอาชีพ ขับร้องให้กับวงดนตรีหลายวง เช่น วงครูสิน สินธุนาค วงนายชื่น วัชชีวิพัฒน์ วงของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ และวงของหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) นางทองดีมีผลงานขับร้องเพลงไทยเผยแพร่ออกวิทยุกระจายเสียงศาลาแดง สถานีวิทยุวังพญาไท และสถานีวิทยุกรมไปรษณีย์ ได้บันทึกแผ่นเสียงกับวงดนตรีคณะผดุงจิตต์ วงเครื่องสายออร์แกนของขุนสมานประหาสกิจ (แคล้ว วัชโรบล) ไว้หลายชุด นางทองดีขับร้องร่วมกับวงปี่พาทย์วังบูรพาภิรมย์ วังลดาวัลย์และวังบางคอกแหลม ในการประชันวงปี่พาทย์ที่วังบางขุนพรหม งานบำเพ็ญกุศล 100 วัน พระศพสมเด็จพระเจ้าฟ้าสุทธาทิพยรัตน์ กรมหลวงศรีรัตนโกสินทร์ พ.ศ. 2466 นางทองดี ศุภะมาลัย ได้รับหน้าที่ให้เป็นผู้ขับร้อง แต่เกิดป่วยกะทันหันไม่สามารถขับร้องได้ จึงต้องเปลี่ยนให้เด็กหญิงบรรเลง สาคริก ผู้ขับร้องแทน นางทองดี ศุภะมาลัยถือเป็นนักร้องรับเชิญให้กับวงดนตรีวังบูรพาภิรมย์

ภาพที่ 9. นางทองดี สุตะมาลัย

(ที่มา: พูนพิศ อมาตยกุล อาศรมดนตรีวิทยา มูลนิธิราชสุตา, 2562)

9. นางมหาเทพกษัตรสมุห (บรรเลง สาคริก) (พ.ศ. 2451-พ.ศ. 2545) เป็นบุตรคนที่ 2 ของหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) กับนางโชติ เกิดที่บ้านหน้าวังบูรพาภิรมย์ กรุงเทพมหานคร เรียนดนตรีและขับร้องจากบิดา ปู่ชุ่ม (นายชายของบิดา) พระยาประสานดุริยศัพท์ (แปลก ประสานศัพท์) ครูไพฑูรย์ ณ มหาชัย ครูวิเวก จุลมกร สมรสกับขุนตำรวจเอก พระมหาเทพกษัตรสมุห (เนื่อง สาคริก) นางมหาเทพกษัตรสมุห เป็นนักร้องคนสำคัญของวังบูรพาภิรมย์ มีผลงานขับร้องในการประชันวงปีพาทย์ที่วังบางขุนพรหม งานบำเพ็ญกุศล 100 วัน พระศพสมเด็จพระเจ้าฟ้าสุทธาทิพยรัตน์ กรมหลวงศรีรัตนโกสินทร์ เมื่อ พ.ศ. 2466 ถวายตัวเป็นข้าหลวง ทำหน้าที่พนักงานมโหรีหลวง ในรัชกาลที่ 7 จากนั้นรับราชการเป็นครูสอนดนตรีไทย ขับร้องเพลงไทยและภาษาอังกฤษที่โรงเรียนราชินี โรงเรียนเบญจมราชาลัย โรงเรียนฝึกหัดครูสตรีเพชรบุรีวิทยาลัยและวิทยาลัยครูสวนสุนันทาจนเกษียณอายุราชการ นางมหาเทพกษัตรสมุห (บรรเลง สาคริก) เป็นนักร้องประจำของวังบูรพาภิรมย์

ภาพที่ 10. นางมหาเทพกษัตรสมุห (บรรเลง สาคริก)

(ที่มา: อัมภาวรุฑ์ สาคริก, 2563)

10. นางจิมลิ้ม กุลตัญท์ (ธนาคม) (พ.ศ. 2454-พ.ศ. 2526) เป็นบุตรนายม้วยกับนางสุดใจ กุลตัญท์ เป็นชาวพระนคร กรุงเทพมหานคร เริ่มเรียนดนตรีและขับร้องจากหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ที่วังบูรพาภิรมย์ มีความสามารถในการขับร้องทุกประเภท เป็นนักร้องประจำวังบูรพาภิรมย์ในช่วงปลาย เมื่อมีการตั้งวงดนตรีประจำวังบางคอกแหลมจึงได้โอนย้ายไปประจำอยู่ 5 ปี มีผลงานขับร้องประชันวงปีพาทย์วงวังบางคอกแหลมที่พระราชวังบางปะอิน พ.ศ. 2471 เมื่อออกจากวังแล้วรับราชการในตำแหน่งครูสอนดนตรีและขับร้องที่วิทยาลัยนาฏศิลปกรมศิลปากร สอนวิชาขับร้องพื้นฐานให้แก่นักเรียนวิทยาลัยนาฏศิลป เป็นผู้จำกัดทางร้องต่างๆ ไว้มาก นางจิมลิ้ม กุลตัญท์ เป็นนักร้องประจำของวังบูรพาภิรมย์

ภาพที่ 11. นางจิมลิ้ม กุลตัญท์ (ธนาคม)
(ที่มา: พูนพิศ อมาตยกุล อาศรมดนตรีวิทยา มุลินีราชสุตา, 2562)

จากการศึกษาค้นคว้าข้อมูลพบเสียงขับร้องของนักร้องเพลงไทยวังบูรพาภิรมย์ จำนวน 7 ท่าน อีก 3 ท่าน ไม่พบข้อมูลเสียงขับร้องที่บันทึกไว้ คัดเลือกเพลงตัวอย่างของนักร้องทั้ง 7 ท่าน ท่านละ 5 เพลง แล้วนำเพลงมาวิเคราะห์โดยผู้เชี่ยวชาญด้านการขับร้องเพลงไทยจากหลากหลายองค์กรจำนวน 10 ท่าน พบเทคนิคที่โดดเด่นในการขับร้องของนักร้องวังบูรพาภิรมย์ทั้ง 7 ท่าน รายงานเป็นข้อมูลได้ดังนี้

- การขับร้องของหลวงกล่อมโกศลศัพท์ (จอห์น สุนทรเทศ) เป็นการขับร้องแบบเก่า มีอิทธิพลของการแหล่และการเทศน์ มีลีลาการขับร้องเฉพาะตัว ออกเสียงเอื้อน (ละลัก) ผสมระหว่างเสียงเออ เสียงเอ และเสียงแอ พบเทคนิคที่โดดเด่น 9 อย่าง ได้แก่ 1. ยืนเสียง 2. ครั้นเสียง 3. ลงทรวง 4. หางเสียง 5. กลิ้งเสียง/กลิ้งลูกคอ 6. ลักจังหวะ 7. โหนเสียง 8. บีบเสียง 9. ช้นเชิงลีลา

- การขับร้องของขุนลิขิตสุนทรการ (หยิน มฤคเวศ) เป็นการขับร้องที่มีอิทธิพลของการแหล่และการเทศน์ มีแนวทางการขับร้องที่พัฒนาเป็นสัดส่วนสละสลวย ทางร้องสัมพันธ์กับดนตรี ออกเสียงเอื้อน (ละลัก) ผสมระหว่างเสียงเออ เสียงเอ และเสียงแอ พบเทคนิคที่โดดเด่น 8 อย่าง ได้แก่ 1. ครั้นเสียง 2. หางเสียง 3. กลิ้งเสียง/กลิ้งลูกคอ 4. เอื้อนกระโดดเสียง 5. ลักจังหวะ 6. โหนเสียง 7. บีบเสียง 8. ช้นเชิงหรือเม็ดพราย

- การขับร้องของหลวงเสียงเสนาะกรรณ (พัน มุกตวาทย์) เป็นผู้ที่มีลักษณะเสียงสูง การขับร้องที่มีอิทธิพลของการแหล่และการเทศน์ ลีลาการเอื้อนนั้นมวลคล้ายเสียงผู้หญิง ออกเสียงเอื้อน (ละลัก) ผสมระหว่างเสียงเออ เสียงเอ และเสียงแอ พบเทคนิคที่โดดเด่น 9 อย่าง ได้แก่ 1. ครั้นเสียง 2. หางเสียง 3. กลิ้งเสียง/กลิ้งลูกคอ 4. เกือกเสียง 5. ลักจังหวะ 6. โหนเสียง 7. บีบเสียง 8. ช้นเชิงหรือเม็ดพราย 9. ร้องฉีกคำหรือแยกคำ

- การขับร้องที่สำคัญของคุณหญิงรามบัณฑิตสิทธิเสรี (เยี่ยม สว่างศ์) เป็นผู้ที่มีลักษณะเสียงสูงแหลม ดังกังวาน มีลีลาการขับร้องเฉพาะตัว ออกเสียงเอื้อน (ละลัก) เสียงหลักเป็นเสียง “เออ” สละสลวยเป็นระเบียบ ออกเสียงชัดถ้อยชัดคำทุกอักขระ ผันเสียงคำร้องตรงตามวรรณยุกต์ แบ่งคำถวกรวดตอนไม่ฉีกคำ พบเทคนิคที่โดดเด่น 11 อย่าง ได้แก่ 1. ครั้นเสียง 2. หางเสียง 3. กลิ้งเสียง/กลิ้งลูกคอ 4. เน้นเสียงเน้นคำ 5. บั่นเสียงบั่นคำ 6. ลักจังหวะ 7. บีบเสียง 8. ชั่นเชิงหรือเม็ดพราย 9. โหนเสียง 10. เอื้อนกระโดดเสียง 11. ร่อนผิวลม

- การขับร้องของนางทองดี สุณะมาลัย เป็นผู้ที่มีลักษณะเสียงสูงแหลม ออกเสียงเอื้อน (ละลัก) เสียงหลักเป็นเสียง “เออ” สละสลวยเป็นระเบียบ มีเทคนิคการเชื่อมเสียงเอื้อนเพื่อความไพเราะ ออกเสียงชัดถ้อยชัดคำทุกอักขระ ผันเสียงคำร้องตรงตามวรรณยุกต์ พบเทคนิคที่โดดเด่น 11 อย่าง ได้แก่ 1. ครั้นเสียง 2. หางเสียง 3. กลิ้งเสียง/กลิ้งลูกคอ 4. เน้นเสียงเน้นคำ 5. บั่นเสียงบั่นคำ 6. ลักจังหวะ 7. บีบเสียง 8. ชั่นเชิง 9. โหนเสียง 10. ทอดเสียง 11. เอื้อนกระโดดเสียง

- การขับร้องของนางมหาเทพกษัตรสมุห (บรรเลง สาคริก) เป็นผู้ที่มีลักษณะเสียงดังกังวานแจ่มใส ออกเสียงเอื้อน (ละลัก) เสียงหลักเป็นเสียง “เออ” สละสลวยเป็นระเบียบ มีเทคนิคการเชื่อมเสียงเอื้อนเพื่อความไพเราะ ออกเสียงคำร้องชัดถ้อยชัดคำทุกอักขระ ลักษณะใกล้เคียงกับการขับร้องในปัจจุบัน พบเทคนิคที่โดดเด่น 12 อย่าง ได้แก่ 1. ครั้นเสียง 2. เน้นเสียงเน้นคำ 3. บั่นเสียงบั่นคำ 4. หางเสียง 5. กลิ้งเสียง/กลิ้งลูกคอ 6. ลักจังหวะ 7. ชั่นเชิงหรือเม็ดพราย 8. โหนเสียง 9. ทอดเสียง 10. ผันเสียง 11. ผ่อนเสียง 12. ลอยจังหวะ

- การขับร้องของนางจิมลิม กุลตัญท์ (ธนาคม) เป็นผู้ที่มีลักษณะเสียงสูงแหลม ดังกังวานแจ่มใส ออกเสียงเอื้อน (ละลัก) เสียงหลักเป็นเสียง “เออ” สละสลวยเป็นระเบียบ มีเทคนิคการเชื่อมเสียงเอื้อนเพื่อความไพเราะ ออกเสียงคำร้องชัดถ้อยชัดคำทุกอักขระ ลักษณะใกล้เคียงกับการขับร้องในปัจจุบัน พบเทคนิคที่โดดเด่น จำนวน 9 อย่าง ได้แก่ 1. ครั้นเสียง 2. บีบเสียง 3. หางเสียง 4. เน้นเสียงเน้นคำ 5. กลิ้งเสียง/กลิ้งลูกคอ 6. บั่นเสียง บั่นคำ 7. ผันเสียง 8. ชั่นเชิง 9. ทอดเสียง

จากการวิเคราะห์เสียงขับร้องของนักร้องวังบูรพาภิรมย์ จำนวน 7 ท่าน พบลักษณะสำคัญที่ถือเป็นอัตลักษณ์ร่วมกันของการขับร้องแบบฉบับวังบูรพาภิรมย์ สามารถสรุปได้ดังนี้

1. ทางร้องมีลักษณะการเอื้อนตรงๆ ทำนองร้องกับทำนองดนตรีมีเสียงลูกตกตรงกันเป็นส่วนใหญ่ แนวทำนองของเอื้อนไปในทางเดียวกับดนตรี เน้นการเอื้อนตามสำนวนเพลง ไม่ปรุงแต่งการเอื้อนมากนัก จังหวะกระชับไม่นิยมร้องให้จังหวะย้อยยิดช้า หรือฉายออกไปมากนัก ตัวอย่างเพลงสารถี สามชั้น ท่อน 1 จากเสียงขับร้องของนางมหาเทพกษัตรสมุห (บรรเลง สาคริก) จะเห็นได้ว่าโน้ตมีลักษณะตรงเสียงลูกตกตามทำนองหลัก สังเกตได้ชัดเจนในเครื่องหมายสัญลักษณ์วงกลม

----	-- ล	-- ดัล	ซล - ซฟ	-- ซฟ	มรด - ฟ	--- ซ	ลซฟ - ล
----	-- ด	- ท - ด	ทรด - ด	----	ช่างนา - ด - ฟ	- ซ - ล	ซฟล - ลด

ภาพที่ 12. โน้ตตัวอย่างลักษณะการเอื้อนตรงๆ
(ที่มา: ภาณุภาค โมกขศักดิ์)

2. นักร้องส่วนใหญ่ที่มีเสียงสูงแหลม กังวานใส มีช่วงเสียงกว้าง ไพเราะเป็นธรรมชาติ ไม่ใช้เทคนิคการขับร้องที่ปรุงแต่งเสียงหรือดัดเสียง ตัวอย่างเพลงฉิ่งกลาง ท่อน 2 เสียงขับร้องของนางจิมลัม กุลตันท์ (ธนาคม) ร้องเสียงขึ้นสูงแต่เป็นธรรมชาติไม่มีบีบเสียงตลอดทั้ง 2 บรรทัด

----	หลป -- ลร	มฟ - ลฟ	ไถล มรฟ-มม	-- ลม	ฟมร - มช	แล --- ล	ละลาน -- ลล
----	--- ฟ	-- ลฟ	มฟม-ลม	ฟมร --	----	เป็นนาน - ร - ร	ร ดรม - ม

ภาพที่ 13. โน้ตตัวอย่างลักษณะการร้องช่วงที่มีเสียงสูงแหลม
(ที่มา: ภาณุภัค โมกขศักดิ์)

3. เทคนิคการขับร้องนิยมเลียนลีลาของเสียงปี่ใน คือการเปล่งเสียงให้มีลักษณะแบนแหลมคล้ายกับเสียงของปี่ใน ซึ่งเป็นวิธีที่นักร้องในช่วงรัชกาลที่ 4-6 นิยมทำกัน เช่น การครั้น การกระทบ การโหนเสียง การลอยจังหวะ การร่อนผิบลม การไปรายเสียง ฯลฯ ตัวอย่างเพลงพญาโศก เสียงขับร้องของคุณหญิงรามบัณฑิต สิทธิเศรณี (เปี่ยม สุวงศ์) ในสัญลักษณ์วงกลมแสดงเทคนิคการขับร้องที่ทำเสียงเหมือนปี่ใน ใช้เทคนิคแบบปี่ใน

ลชท - ร	--- ม	--- ซม	มมร - ม	มมมรท	--- ท	-- รท	ลทล - ท
- ทลช	--- ร	มรชช	มรด - ร	ดล --	----	แคบิน - ร - ท	หยา --- ลร

ภาพที่ 14. โน้ตตัวอย่างเทคนิคการขับร้องที่ทำเสียงเหมือนปี่
(ที่มา: ภาณุภัค โมกขศักดิ์)

4. ทางขับร้องส่วนใหญ่ปฏิบัติง่าย ฟังง่าย เป็นหลักการขับร้องแบบพื้นฐาน แต่มีเทคนิคการเอื้อนที่แสดงเอกลักษณ์เฉพาะของแต่ละเพลง เช่น การเอื้อนนอกสำเนียงลาวในเพลงลาวเสียงเทียน เพลงลาวแพน การเอื้อนเป็นสำเนียงเขมรในเพลงเขมรเลียบพระนคร เพลงเขมรพวง การเอื้อนเป็นสำเนียงมอญในเพลงแขกมอญ เพลงทะแย การเอื้อนเป็นสำเนียงแขกในเพลงแขกขาว เพลงแขกสาหร่าย ฯลฯ ตัวอย่างเพลงลาวแพนจากเสียงขับร้องของนางทองดี สุตะมาลัย ในสัญลักษณ์วงกลมแสดงเทคนิคการขับร้องเอื้อนสำเนียงลาว

----	น้ำ --- ลช	กา --- ล	หลง ไส ลต - ลต	ด - ร	ดล - รดล	- ช - ล	ชล - ลชฟ
ไหล --- ร	หลัง ดลรด - ล	คะ คว้ง - ฟ - ดล	คว้ง --- ช	----	--- ฟ	--- ช	ฟช ชฟร

ภาพที่ 15. โน้ตตัวอย่างเทคนิคการขับร้องเอื้อนสำเนียงลาว
(ที่มา: ภาณุภัค โมกขศักดิ์)

5. นักร้องแต่ละท่านมีเทคนิคการขับร้องที่แตกต่างกันไปตามศักยภาพของแต่ละท่าน แนวทางการขับร้องมีการพัฒนาตามยุคสมัย ทำให้นักร้องแต่ละท่านมีเอกลักษณ์เฉพาะเป็นของตนเอง ตัวอย่างทางขับร้องเพลงสารถีสามชั้น ท่อน 3 เปรียบเทียบกับทางร้องหลวงเสียงเสนาะกรรม (พัน มุกตวากัย) นางมหาเทพกษัตริสุมุห (บรรเลง สาคริก) และนางอุงัน บัวเอี่ยม (ทางร้องที่นิยมในปัจจุบัน)

ตัวอย่างที่ 1 เพลงสารถีสามชั้น ท่อน 3 ทางร้องหลวงเสียงเสนาะกรรม (พัน มุกตวากัย)

----	--- ม	--- ร	ชม - ม	--- ร	มรด - ม	--- ร	ชม - ม
---	---	---	---	---	---	แม่นชาย	ไ
ด	ร	ม	ช	ช	ลช -	- ช - ม	รด - ร
---	---	---	---	---	---	---	---
ร	ด	---	รด - ม	---	มรด - ม	---	ชม - ม
---	---	---	---	---	ได้	---	อยู่
ด	ร	ม	ช	ช	ลช - ด	---	- ด - ด

ภาพที่ 16. โน้ตเพลงสารถีสามชั้น ท่อน 3 ทางร้องหลวงเสียงเสนาะกรรม (พัน มุกตวากัย)
(ที่มา: ภาณุภาค โมกขศักดิ์)

ตัวอย่างที่ 2 เพลงสารถีสามชั้น ท่อน 3 ทางร้องนางมหาเทพกษัตริสุมุห (บรรเลง สาคริก)

----	--- ม	มรด - ร	รมม - ม	--- ร	---	มรด - ร	รมม - ม
---	---	---	---	---	---	เสียดาย	เอ๋ย
ชด	ร	ม	ช	ดช	ชล -	- ช - ม	---
---	---	---	---	---	---	---	---
ช	ม	มรด - ร	รมม - ม	---	---	มรด - ร	รมม - ม
---	---	---	---	---	---	เสียดาย	หนอ
ชด	ร	ม	ช	ดช	ชล -	- ช - ม	---

ภาพที่ 17. โน้ตเพลงสารถีสามชั้น ท่อน 3 ทางร้องนางมหาเทพกษัตริสุมุห (บรรเลง สาคริก)
(ที่มา: ภาณุภาค โมกขศักดิ์)

ตัวอย่างที่ 3 เพลงสารถิ สามชั้น ท่อน 3 ทางร้องของนางอ่องน บัวเอี่ยม ตรงกับทางร้องที่นิยมปัจจุบัน

----	แม่นชาย	-- คม	ไค	----	----	ได้	อยู่
- ม - ค	- ช - ม	ร - ม	ม - ม	----	----	--- ช	- ค - ร
----	----	----	----	----	----	เป็นคู่	ครอง
- ม - ค	---- ร	---- ม	---- ช	-- คล	ชลช -	- ม - ม	รด - ร
----	จะแนบ	น่อง	----	----	----	เชย	ชิด
- ม - ค	- ม - ม	ร - คม	ร - ช	---- ล	-- ชม	---- ม	---- ช
----	----	----	----	----	----	สนิท	สนม
---- ค	---- ร	---- ม	---- ช	-- คล	ชลช -	- ม - ร	- ม - ม

ภาพที่ 18. โฉดเพลงสารถิ สามชั้น ท่อน 3 นางอ่องน บัวเอี่ยม
(ที่มา: ภาณุภัค โมกขศักดิ์)

6. บทเพลงทางด้านขับร้องที่ถือว่าสำคัญที่สุดของนักร้องวังบูรพาภิรมย์ คือเพลงทยอยเดี่ยว สืบทอดมาจากจำเณรผยองยิ่ง (โคม) โดยตั้งก้านลค่าเรียนเพลงทยอยเดี่ยวไว้ 100 บาท (ราคาทองคำบาทละ 40 บาท)

7. นักร้องวังบูรพาภิรมย์มีความอิสระทางสุนทรียศาสตร์ ครุขับร้องเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการคิดประดิษฐ์ทางขับร้อง ประดิษฐ์คำร้อง และสอนหลักวิธีการประดิษฐ์ทางขับร้อง ดังจะเห็นแนวทางการขับร้องของนักร้องวังบูรพาภิรมย์ว่ามีความหลากหลายเป็นพหุนิยม

7.2 พัฒนาการการขับร้องเพลงไทยวังบูรพาภิรมย์

วังบูรพาภิรมย์เป็นสถาบันดนตรีที่มีเสรีทางความคิด เป็นแหล่งผลิตนักดนตรีและนักร้องที่มีชื่อเสียงของประเทศ เปรียบได้กับสังคมหนึ่งที่เป็นสังคมดนตรีไทย การขับร้องเพลงไทยแบบฉบับวังบูรพาภิรมย์มีลักษณะที่เป็นพหุนิยม (Pluralism) แนวทางการขับร้องเพลงไทยของนักร้องวังบูรพาภิรมย์มีความหลากหลายเป็นประชาธิปไตย มีการพัฒนาและบูรณาการแนวทางการขับร้องโดยยึดหลักการขับร้องที่เป็นพื้นฐานร่วมกัน แนวทางการขับร้องของแต่ละคนจึงมีความโดดเด่นตามศักยภาพเสียงเป็นเอกลักษณ์เฉพาะ (Uniqueness)

นักร้องของวังบูรพาภิรมย์ส่วนใหญ่เป็นนักร้องที่มีชื่อเสียงรับเชิญมาร่วมกับวงดนตรีวังบูรพาภิรมย์ แนวทางปฏิบัติ คือ ปรับทางร้องในบทเพลงที่ใช้ในการประชันวง เพิ่มเติมเรียนรู้เพลงที่แต่งขึ้นใหม่ โดยเฉพาะเพลงสามชั้นประเภทเสภา และเพลงเถา ดังนั้นแนวทางการขับร้องจึงมีการพัฒนาปรับเปลี่ยนไปตามกติกากการประชันวง พัฒนาปรับเปลี่ยนตามศักยภาพเสียงของนักร้องแต่ละคน มองเห็นภาพแนวทางการขับร้องเพลงไทยของวังบูรพาภิรมย์ว่ามีความหลากหลาย เป็นพหุลักษณะของการขับร้องแบบฉบับวังบูรพาภิรมย์ การขับร้องของวังบูรพาภิรมย์เกิดปรากฏการณ์การกลืนกลายทางดนตรี (Assimilation) ที่เป็นกระบวนการสำคัญในการหลอมรวมวัฒนธรรมการขับร้องที่เป็นกลุ่มย่อยให้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการขับร้องวังบูรพาภิรมย์ที่ถือเป็นสังคมส่วนใหญ่ที่อยู่ร่วมกันบนพื้นฐานของความเข้าใจและก้าวข้ามความขัดแย้งทางดนตรี จนสามารถอยู่ร่วมกับสังคมดนตรีไทยภายนอกในรูปแบบสมัยนิยมได้ สามารถแบ่งช่วงเวลาของพัฒนาการการขับร้องเพลงไทยวังบูรพาภิรมย์ได้ดังนี้

1. การขับร้องเพลงไทย ช่วงเริ่มตั้งวงเครื่องสายวังบูรพาภิรมย์

ยุคเริ่มตั้งวงเครื่องสายวังบูรพาภิรมย์ยังไม่สามารถอธิบายลักษณะการขับร้องของนักร้องวังบูรพาภิรมย์ได้ชัดเจน สันนิษฐานว่าการขับร้องในช่วงนี้คงจะเป็นการขับร้องแบบเก่าที่นิยมในช่วงรัชกาลที่ 4-รัชกาลที่ 5 ทางเพลงเป็นของครูสังวาลย์ กุลวัลย์

2. พัฒนาการของการขับร้องเพลงไทย ช่วงตั้งวงปี่พาทย์ประจำวังบูรพาภิรมย์ ประมาณ พ.ศ. 2428

การขับร้องเพลงไทยในยุคตั้งวงปี่พาทย์ประจำวังบูรพาภิรมย์ใช้ทางการขับร้องของเดิมที่ได้สืบทอดมาจากสำนักของครูซ้อย สุนทรวาทิน ครูเพชร จรรย์นาฎย์ ผู้เป็นศิษย์และครอบครัวที่เข้ามาเป็นนักดนตรีประจำวังบูรพาภิรมย์เป็นกลุ่มแรก นักร้องที่สำคัญในช่วงนี้ คือ นางเจือ จรรย์นาฎย์ และนางเจียน จรรย์นาฎย์ บุตรสาวครูเพชร จรรย์นาฎย์ ครูขับร้องของวังบูรพาภิรมย์ในช่วงนี้ คือ หลวงกล่อมโกศลศัพท์ (จอห์น สุนทรเทศ) มีลีลาการขับร้องเฉพาะตน ได้รับความนิยมมากในช่วงรัชกาลที่ 5-6

3. พัฒนาการของการขับร้องเพลงไทย ช่วงพระยาประสานดุริยศัพท์ (แปลก ประสานศัพท์) ควบคุมวง รว พ.ศ. 2443

วงปี่พาทย์ของวังบูรพาภิรมย์ในช่วงนี้ถือว่ามีชื่อเสียงมากที่สุด มีนักดนตรีและนักร้องที่มีฝีมือเข้ามาร่วมวงหลายท่าน โดยเฉพาะจางวางศรี ศิลปบรรเลง ในช่วงนี้การประชันวงปี่พาทย์และผู้ฟังเพลงนิยมเพลงประเภทสามชั้นเป็นอย่างมาก จึงมีการปรับปรุงทางเพลงและแต่งขยายเพลงสามชั้นขึ้นเป็นทางเฉพาะของวังบูรพาภิรมย์ วิธีการขับร้องจึงได้พัฒนาเปลี่ยนแปลงลีลาจากการแหล่และการสวดเป็นแนวทางร้องที่มีความสัมพันธ์กลมกลืนกับดนตรี กำหนดวรรคตอน สัดส่วนเป็นระเบียบ โดยพระยาประสานดุริยศัพท์ (แปลก ประสานศัพท์) ทางร้องดังกล่าวได้รับความนิยมว่าทันสมัยมีความแปลกใหม่ในยุคนั้น นักร้องที่มาร่วมกับวังบูรพาภิรมย์ในช่วงนี้ ได้แก่ พระพรหมปรีชา (กลิ่น จันทรเรือง) ขุนลิขิตสุนทรการ (หยิน มฤคเวศ) และหลวงเสียงเสนากรรม (พัน มุกตาวาภัย)

4. พัฒนาการของการขับร้องเพลงไทย ช่วงหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ควบคุมวง รว พ.ศ. 2452

ยุคที่จางวางศรีหรือหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) รับหน้าที่เป็นครูผู้ควบคุมวงดนตรี ในช่วงนี้วังบูรพาภิรมย์เป็นเสมือนสถาบันดนตรี มีนักดนตรีและนักร้องเข้ามาเพื่อมาแลกเปลี่ยนความรู้จำนวนมาก เกิดการคิดค้นกลวิธีการบรรเลงที่แตกต่างจากรูปแบบเดิม มีการประพันธ์เพลงลักษณะใหม่ เช่น เพลงไหมโรง เพลงทางกรอ เพลงทางเปลี่ยนนอกสำเนียง เพลงเถา เพลงหกชั้น และเพลงเดี่ยวในเครื่องมือต่าง ๆ เป็นต้น การขับร้องเป็นไปตามแนวทางของจางวางศรี ศิลปบรรเลง ที่ได้พัฒนาต่อยอดจากของเดิมให้มีความทันสมัยตามความนิยมของผู้ฟัง มีกลวิธีการขับร้องที่หลากหลายตามศักยภาพของนักร้อง เกิดแนวทางการขับร้องที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของแต่ละท่าน นักร้องวังบูรพาภิรมย์ในช่วงนี้ ได้แก่ คุณหญิงรามบัณฑิตสิทธิเสรี (เยี่ยม สุวงศ์) นางทองดี สุณะมาลัย นางมหาเทพกษัตริสมุห (บรรเลง สาคริก) และนางจิมลิ้ม กุลตันท์ (ธนาคม)

5. พัฒนาการของการขับร้องเพลงไทย ช่วงหลังจากสมเด็จพระราชปิตุลา บรมพงศาภิมุข เจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ กรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช เสด็จทิวงคต พ.ศ. 2471

หลังจากสมเด็จพระราชปิตุลา บรมพงศาภิมุข เจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ กรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช เสด็จทิวงคต เมื่อ พ.ศ. 2471 นักดนตรีและนักร้องของวังบูรพาภิรมย์บางส่วนได้อพยพย้ายมาอยู่ในสังกัดวังบางคอกแหลมซึ่งเดิมที่วังทั้งสองได้ใช้นักดนตรีและนักร้องร่วมกันอยู่แล้ว ประจำได้ประมาณ 5 ปี สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ายุคลทิฆัมพร กรมหลวงลพบุรีราเมศวร์สิ้นพระชนม์ พ.ศ. 2475 นักดนตรีและนักร้องในพระอุปถัมภ์ของ

วังบางคองแหลมได้แยกย้ายกันอีกครั้ง องค์ความรู้จากวังบูรพาภิรมย์และวังบางคองแหลมถูกถ่ายโอนสู่ 3 สำนักดนตรีใหญ่ คือ 1) สำนักของครูเพชร จรรย์นาฎย์ ที่ย้ายไปตั้งวงฝึกลูกศิษย์อยู่ที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 2) สำนักดนตรีของครูรวม พรหมบุรี จังหวัดราชบุรี 3) สำนักของหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ที่ย้ายมาตั้งวงฝึกลูกศิษย์ที่บ้านบาตร เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร รูปแบบทางดนตรีและขับร้องจึงมีการพัฒนาปรับปรุงไปตามแนวทางของแต่ละสำนักและสมัยนิยมของสังคมที่เป็นยุคเริ่มต้นการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครอง

6. พัฒนาการของการขับร้องเพลงไทยจากวังบูรพาภิรมย์สู่กรมศิลปากร พ.ศ. 2475

หลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ได้มีการยุบปรับเปลี่ยนหน่วยงานราชการต่างๆ กรมปศุสัตว์และกรมโฆษณาในรัชกาลที่ 7 ได้ถูกโอนย้ายจากกระทรวงวังมาขึ้นอยู่กับกรมศิลปากร หลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ย้ายมาเป็นหัวหน้าแผนกดุริยางค์ไทย ระหว่างที่รับราชการที่กรมศิลปากรได้ถ่ายทอดองค์ความรู้จากวังบูรพาภิรมย์และกรมมหรสพไว้เป็นแบบแผนที่แผนกดุริยางค์ไทย กรมศิลปากร และวางรากฐานให้แก่โรงเรียนนาฏดุริยางค์ในยุคก่อตั้ง พ.ศ. 2477 คณะจารย์ของโรงเรียนนาฏดุริยางค์และนักดนตรีนักร้องของแผนกดุริยางค์ไทยส่วนใหญ่เป็นศิษย์ของหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) และนักดนตรีนักร้องที่มาจากวังบูรพาภิรมย์ ได้แก่ คุณหญิงชื่น ศิลปบรรเลง เรืออากาศเอกโองการ กลีบชื่น ครูสงัด ยมะคุปต์ ครูพิมพ์ นักระนาด ครูเผือก นักระนาด หลวงเสียงเสนาะกรรม (พัน มุกตวาภัย) และครูจิมลิ้ม กุลตันท์ (ธนาคม) แนวทางการขับร้องจากวังบูรพาภิรมย์จึงได้สืบทอดสู่องค์กรใหม่ ปรับเปลี่ยนรูปแบบไปตามนโยบายของผู้บังคับบัญชาผู้บริหาร และปรับเปลี่ยนตามความนิยมของผู้ฟังในสังคม ปัจจุบันแนวทางการขับร้องในกรมศิลปากรได้รับอิทธิพลแนวทางการขับร้องของพระยาเสนาะดุริยางค์ (แช่ม สุนทรวาทิน) เป็นอย่างมาก ลูกศิษย์ที่สำคัญ คือครูท้วม ประสิทธิ์กุล ครูเหนียว ดุริยพันธุ์ ครูแช่มช้อย ดุริยพันธุ์ ครูสุดา เขียววิจิตร และครูโชติ ดุริยประณีต ที่เป็นต้นแบบการขับร้องที่ใช้ในกรมศิลปากรสืบทอดมาจนทุกวันนี้

7. พัฒนาการทางดนตรีและการขับร้องเพลงไทยจากวังบูรพาภิรมย์สู่สถาบันทางด้านดนตรีในปัจจุบัน

หลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 สถานะดนตรีไทยจากการอุปถัมภ์ของเจ้านายถูกโอนย้ายไปอยู่กรมกองต่างๆ และอีกส่วนได้ออกจากสังกัดราชการไปตั้งสำนักดนตรีของตนเอง องค์ความรู้ได้ติดตัวไปกับนักดนตรีนักร้อง ถูกเผยแพร่และสืบทอดสู่องค์กรใหม่ รูปแบบของดนตรีดั้งเดิมได้ส่งต่อให้แก่คนรุ่นใหม่ มีการพัฒนาปรับปรุงตามบทบาทหน้าที่ในองค์กรใหม่ซึ่งเปลี่ยนแปลงตามอิทธิพลของผู้บังคับบัญชา ความเจริญของเทคโนโลยี การเข้ามาของวัฒนธรรมต่างชาติและความนิยมของคนในสังคมปัจจุบัน สถาบันทางด้านดนตรีและสถาบันการศึกษาในประเทศไทยที่มีความเชื่อมโยงถ่ายทอดองค์ความรู้จากวังบูรพาภิรมย์ ได้แก่

1. กองดุริยางค์ 4 เหล่าทัพ กองดุริยางค์ทหารบก กองดุริยางค์ทหารเรือ กองดุริยางค์ทหารอากาศ ดุริยางค์กรมตำรวจ สืบทอดแนวทางจากนักดนตรีวังบูรพาภิรมย์และศิษย์ของหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) เช่น เรืออากาศเอกโองการ กลีบชื่น พันโทเสนาะ หลวงสุนทร ร้อยตรีประมวล อรรถสิทธิ์ เรือเอกแสง วิเศษสุด จำสิบตำรวจหญิง บัวเอี่ยม พันตำรวจโทปน วานมวง นาวาโทอรุณ พาทย์กุล พันจ่าเอกกั้ง พลอยเพชร ฯลฯ

2. กองการสังคีต สำนักวัฒนธรรม กีฬาและการท่องเที่ยว กรุงเทพมหานคร สืบทอดแนวทางจากนักดนตรีและนักร้องที่เป็นศิษย์ของหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) และศิษย์สำนักครูเพชร จรรย์นาฎย์ เช่น ครูบุญยงค์ เกตุคง ครูสำราญ งามชุ่ม ครูหยด ผลเกิด ครูบุญยัง เกตุคง ครูช่อ อากาศโปร่ง ครูเทิม สมานมิตร ฯลฯ

3. แผนกดนตรีไทย กรมประชาสัมพันธ์ เป็นสถาบันหนึ่งที่มีนักดนตรีนักร้อง ลูกศิษย์ หลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) จากสำนักบ้านบาตรและลูกศิษย์ของครูเพชร จรรย์นาฎย์ เข้ามารับ ราชการส่งต่อองค์ความรู้แนวทางจากวังบูรพาภิรมย์ ได้แก่ จมื่นมานิตยัณเรศ (เฉลิม เศวตนันท์) ครูบุญยังค์ เกตุคง ครูศิริ นักดนตรี ครูเชื้อ ดนตรีรส ครูสุดจิตต์ ดุริยประณีต ครูกิตติพงษ์ มีป้อม ฯลฯ

4. สถาบันการศึกษาทางด้านดนตรี ได้แก่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร มหาวิทยาลัยบูรพา มหาวิทยาลัยมหิดล มหาวิทยาลัยราชภัฏ พระนคร มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จ เจ้าพระยา ครูอาจารย์ที่วางรากฐานทางการศึกษาด้านดนตรีไทยและการขับร้องเพลงไทยในรุ่นบุกเบิกมาจาก นักดนตรีและนักร้องจากวังบูรพาภิรมย์ส่วนหนึ่ง เป็นศิษย์ของหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) และศิษย์ จากสำนักครูเพชร จรรย์นาฎย์ ส่วนหนึ่ง เช่น คุณหญิงชิ้น ศิลปบรรเลง นางมหาเทพกษัตริสมุห (บรรเลง สาคริก) เรืออากาศเอกโองการ กลีบชิ้น ครูเชื้อ ดนตรีรส ครูสงัด ยมะคุปต์ ครูประสิทธิ์ ถาวร ครูอุ่ง บัวเอี่ยม ครูประชิด ขำประเสริฐ ครูเจริญ แรงเพชร ครูสมภพ ขำประเสริฐ ครูศิริกุล วรบุตร ครูสุบิน จันท์แก้ว ครูอุทัย แก้วละเอียด ครูฉลาก โพธิ์สามต้น ครูกาหลง ฟุ้งทองคำ ครูชฎิล นักดนตรี ศาสตราจารย์ ดร.อุทิศ นาคสวัสดิ์ ครูสุคนธ์ พุ่มสุข ฯลฯ

แผนผังพหุลักษณะการขับร้องเพลงไทยของวังบูรพาภิรมย์ แนวทางการขับร้องจากแหล่งต่าง ๆ สู่ทางร้องวังบูรพาภิรมย์

ภาพที่ 19. แผนผังพหุลักษณะการขับร้องเพลงไทยของวังบูรพาภิรมย์
(ที่มา: ภานุภักดิ์ โมกขศักดิ์)

8. หมายเหตุชื่อเต็มและชื่อตามราชทินนาม

หลวงเสียงเสนาะกรรณ (พัน มุกตวาภัย) หม่อมส้มจีน ราชานุประพันธ์ (บุณาค) ขุนลิขิตสุนทรการ (หยิน มฤคะเวศ) พระพรหมปรีชา (กลิ่น จันทรเรือง) ครูทองดี ศุภะมัลย์ ครูช้อย สุนทรวาทิน พระยาประสานดุริยศัพท์ (แปลก ประสานศัพท์) ครูเพชร จรรย์นาฏย์ ครูเจือ จรรย์นาฏย์ ครูเจียน จรรย์นาฏย์ พระยาเสนาะดุริยางค์ (แช่ม สุนทรวาทิน) คุณหญิงรามบัณฑิตสิทธิเสรีณี (เยี่ยม สว่างค์) หลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) นางบรรเลง สาคริก นางจิมลิ้ม กุลตันท์ (ธนาคม)

9. สรุปและอภิปรายผล

การศึกษาเรื่องพัฒนาการทางประวัติศาสตร์การขับร้องเพลงไทยวังบูรพาภิรมย์ในครั้งนี้เป็นการปะติดปะต่อประวัติดนตรีไทยที่เกี่ยวกับวังบูรพาภิรมย์โดยอ้างอิงจากหลักฐานข้อมูลที่พบ เน้นย้ำเรื่องราวต่างๆ โดยศึกษาผ่านนักร้องวังบูรพาภิรมย์ ซึ่งให้เห็นความสำคัญของการขับร้องเพลงไทยวังบูรพาภิรมย์ที่มีอิทธิพลต่อพัฒนาการการขับร้องเพลงไทย แสดงให้เห็นถึงลักษณะที่เป็นพหุลักษณะของการขับร้องเพลงไทยวังบูรพาภิรมย์ที่มีความหลากหลายของแนวทางการขับร้องที่ใช้ในวังบูรพาภิรมย์ ไม่มีต้นแบบเพียงอย่างเดียว สอดคล้องกับแนวคิดเรื่องพหุนิยมเบื้องต้นของมูลนิธิลีก-ประไพ วิริยะพันธุ์ (มูลนิธิลีก-ประไพ วิริยะพันธุ์, 28 มกราคม 2559) ที่อธิบายว่าพหุนิยมทางวัฒนธรรม คือการอยู่ร่วมกันของวัฒนธรรมความหลากหลาย โดยมีทั้งวัฒนธรรมที่เป็นรูปแบบเดิมและรูปแบบที่ปรับเปลี่ยนใหม่ ไม่มีต้นแบบวัฒนธรรมเพียงอย่างเดียว มีสิทธิและเสรีในการแสดงออกอย่างเท่าเทียม สร้างความเข้าใจร่วมกันหรือมีมติการยอมรับในการอยู่ร่วมกันในสังคมหรือกลุ่มชน

ร่องรอยของรูปแบบการขับร้องเพลงไทยของวังบูรพาภิรมย์ยังปรากฏมาจนถึงปัจจุบันในสถาบันการศึกษา ดนตรี สถาบันดนตรี และสำนักดนตรีไทย โดยเฉพาะสำนักของหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) เป็นผู้ที่พัฒนาต่อยอดองค์ความรู้เดิมจากวังบูรพาภิรมย์สู่วิธีการขับร้องตามสมัยนิยม มีความเหมาะสมในระบบการศึกษา และกลุ่มผู้ฟังสมัยใหม่ แนวทางการขับร้องของสำนักนี้จึงมีความเป็นพื้นฐาน ขับร้องง่าย เข้าใจง่าย เน้นความไพเราะเป็นธรรมชาติตามศักยภาพของผู้ขับร้อง เป็นแนวทางที่นิยมปฏิบัติกันโดยทั่วไป โดยเฉพาะใช้เป็นพื้นฐานในระบบการศึกษาด้านการขับร้องเพลงไทยและเป็นที่เข้าใจโดยทั่วไปในฐานะแนวทางขับร้อง “ทางฝั่งพระนคร”

10. ข้อเสนอแนะ

1. บทเพลงสำคัญของนักร้องวังบูรพาภิรมย์ที่ได้บันทึกแผ่นเสียงไว้มีเป็นจำนวนมาก ควรที่จะศึกษารวบรวม บันทึกข้อมูลเป็นการเฉพาะ เพื่อนำไปสู่การศึกษา อนุรักษ์ฟื้นฟูต่อไป
2. นอกจากข้อมูลด้านการขับร้องเพลงไทยวังบูรพาภิรมย์แล้ว ข้อมูลทางด้านดนตรีวังบูรพาภิรมย์ก็เป็นเรื่องที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่งที่ควรจะทำการศึกษาค้นคว้าหาข้อมูลต่อไป

รายการอ้างอิง

- กาญจนา อินทรสุณานนท์. (2540). *เทคนิคการขับร้องเพลงไทย*. กรุงเทพฯ: ภาควิชาดุริยางคศาสตร์ไทย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- ท้วม ประสิทธิ์กุล. (2535). *วิธีขับร้องเพลงไทยให้ไพเราะ*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป.
- บุตรี สุขปาน. (2561). *การขับร้องเพลงไทย: เพลงตับ*. ขอนแก่น: คลังน่านาวิทยา.
- พงษ์ศิลป์ อรุณรัตน์. (2565). *สังคีตวิเคราะห์*. นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- พูนพิศ อมาตยกุล. (2551). *จดหมายเหตุดนตรี 5 รัชกาล งานวิจัยเอกสารและลำดับเหตุการณ์ พุทธศักราช 2411-2549*. กรุงเทพฯ: เตือนตุลา.
- มูลนิธิลีก-ประไพ วิริยะพันธุ์. (2559, 28 มกราคม). *แนวคิดเรื่องพหุนิยมเบื้องต้น*. สืบค้นเมื่อ 9 กรกฎาคม 2566 จาก <https://lek-prapai.org/home/view.php?id=443>.

ศิริตันบุษบง, พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้า และพูนพิศ อมาตยกุล. (2524). *ทูลกระหม่อมบริพัตรกับการดนตรี*.
กรุงเทพฯ: จันวณิชย์.

อานันท์ นาคคง และอัษฎาวุธ สาคริก. (2544). *หลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) มหาดุริยกุลี่ลุ่มเจ้าพระยา*
แห่งอุษาคเนย์. กรุงเทพฯ: มติชน.

กรับในพระราชพิธี

Received: 20 May 2020

Revised: 18 September 2021

Accepted: 25 May 2023

นพพล ไชยสน*

วัฒนธรรมการตีกรับนอกจากจะปรากฏหลักฐานในการใช้เล่นประกอบจังหวะดนตรีและการขับร้องในราชสำนักมาตั้งแต่สมัยทวารวดีแล้ว กรับยังมีบทบาทสำคัญในพระราชพิธีที่เกี่ยวข้องกับพระราชกรณียกิจของพระมหากษัตริย์มาแต่ครั้งโบราณ ดังปรากฏหลักฐานภาพสลักพราหมณ์ตีกรับประโคมในริ้วกระบวนเสด็จพระราชดำเนินทางสถลมารคที่ผนังระเบียงคดปราสาทนครวัด ในสมัยพระเจ้าสุริยวรมันที่ 2 การตีกรับในพระราชพิธีปัจจุบันปรากฏธรรมเนียมเฉพาะในราชสำนักไทย กรับที่ใช้เรียกว่า “กรับพวง” ปรากฏในพระราชพิธีที่เกี่ยวข้องกับสถาบันพระมหากษัตริย์ในการเสด็จออกมหาสมาคมและพระราชพิธีที่เกี่ยวข้องกับขบวนพยุหยาตรา ใช้ตีบ่งบอกอาณาเขตสัญญาณในงานพระราชพิธีนั้นๆ ว่าพระราชพิธีกำลังจะเริ่มต้นขึ้น การร่วกรับประโคมให้สัญญาณจึงจัดเป็นเครื่องประกอบพระบรมราชอิสริยยศอย่างหนึ่งของพระมหากษัตริย์ ใช้เชิดชูพระเกียรติยศ ตลอดทั้งเป็นเครื่องเสริมสร้างความยิ่งใหญ่ให้กับพระราชพิธีนั้นๆ บ่งบอกถึงพระราชฐานะ พระราชอำนาจ และแสดงถึงพระบรมเดชานุภาพอันเกรียงไกรซึ่งหาผู้ใดเสมอเหมือนมิได้

บทความวิชาการ

บทคัดย่อ

คำสำคัญ

กรับ;
ดนตรีไทย;
พระราชพิธี;
ราชสำนักไทย

* อาจารย์ประจำภาควิชาดุริยางคศาสตร์ วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ติดต่อได้ที่: noppon.c

A Clappers in the Royal Ceremony of Thailand

Received: 20 May 2020

Revised: 18 September 2021

Accepted: 25 May 2023

Noppon Chaiyason *

There is evidence that clappers have been used to accompany music and singing since the Dvaravati Period. Clappers have also played an important role in ceremonies in connection with the royal duties of the King since ancient times. There is for example an engraved image of a Brahman playing clappers on the road on the wall of the porch of Angkor Wat in the era Suryavarman II in the 12th century. Nowadays, the tradition appears only in the Thai royal court. The clappers used are called "Krap Puang". This appeared in the royal ceremonies where the King came to join the congregation and the ceremonies related to the procession. Clappers were used as an instrument to give signals that royal ceremonies were about to begin. Clappers can therefore be classified as one of the regalia used to honor the king, as well as to build up the grandeur of such royal ceremonies. They indicate the royal status, royal power and represent the mighty sovereignty, which can find no equal.

Academic Article

Abstract

Keywords

clappers;
Thai music;
royal ceremony;
Thai royal court

* Lecturer, Department of Music, College of Music, Mahasarakham University, e-mail: noppon.c @msu.ac.th

1. บทนำ

วัฒนธรรมการตีไม้ประกอบจังหวะมีพัฒนาการมาจากเครื่องตีสำหรับใช้ส่งสัญญาณของมนุษย์ในยุคโบราณ เช่น เกราะ โกร่ง จากนั้นเริ่มนำเข้ามาตีเคาะประกอบพิธีกรรมและการขับร้อง ไม้จึงเป็นเครื่องดนตรีชนิดแรกๆ ของมนุษย์และเป็นต้นแบบในการพัฒนามาเป็นเครื่องดนตรีที่สามารถดำเนินทำนองได้ในเวลาต่อมา การขับร้องของมนุษย์ในยุคแรกนั้นต้องอาศัยจังหวะเป็นตัวควบคุม “ตบไม้ ตบมือ” การเคาะไม้ประกอบการขับร้องเพื่อควบคุมจังหวะจึงเป็นลักษณะของเครื่องดนตรีชนิดแรกของมนุษย์ ซึ่งสังคมในภูมิภาคเอเชียเกือบทุกวัฒนธรรมล้วนมีเครื่องดนตรีประเภทตีที่ทำด้วยไม้ประเภท “กรับ” เช่นเดียวกับในวัฒนธรรมภาคกลางของไทย กรับมีปรากฏให้เห็นทั่วไปทั้งในกลุ่มดนตรีชั้นสูงและดนตรีพื้นบ้าน ใช้เล่นประกอบจังหวะดนตรี ประกอบการขับร้อง ประกอบการแสดง และประกอบพิธีกรรม ส่วนในพระราชพิธีที่เกี่ยวข้องกับสถาบันพระมหากษัตริย์ นอกจากกรับจะเป็นเครื่องดนตรีประกอบตามวงประโคมต่างๆ หรือใช้เล่นประกอบกิจกรรมเพื่อความบันเทิงแล้ว ยังถูกนำมาใช้เป็นเครื่องส่งสัญญาณในพระราชพิธีหลวง ซึ่งปัจจุบันปรากฏเฉพาะในราชสำนักไทยเท่านั้น เรียกว่า “การร่ำกรับ” เพื่อใช้เป็นอาณัติสัญญาณการเปิดการประชุม การเสด็จออกมหาสมาคมของพระมหากษัตริย์ ใช้ประกอบริ้วขบวน พยุหยาตราพระบรมราชอิสริยยศในการเสด็จพระราชดำเนินทั้งทางสถลมารคและทางชลมารค

2. กรับในพระราชพิธีสมัยโบราณ

กรับปรากฏหลักฐานทางโบราณคดีมาตั้งแต่ยุคโบราณอายุนับพันปี มีบทบาทในการใช้ประกอบกิจกรรมเพื่อความบันเทิงและในทางพิธีกรรมของราชสำนัก โดยหลักฐานสำคัญที่มีอิทธิพลปรากฏในวัฒนธรรมภูมิภาคแถบนี้เก่าแก่ที่สุด คือ ในสมัยทวารวดี สมัยเมืองพระนคร (กัมพูชา) สมัยสุโขทัย สมัยอยุธยา และสมัยรัตนโกสินทร์ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.1 สมัยทวารวดี

หลักฐานทางโบราณคดีที่สำคัญที่เกี่ยวข้องกับเครื่องดนตรีประเภทตีกระทบที่ทำด้วยไม้ประกอบจังหวะ ปรากฏหลักฐานรุ่นแรกมาตั้งแต่สมัยทวารวดี ดังภาพประติมากรรมปูนปั้นประดับสถาปัตยกรรมรูปนักดนตรีสตรี สูงศักดิ์ อายุราวพุทธศตวรรษที่ 13-14 (1,200-1,300 ปี) พบที่เมืองโบราณคูบัว อำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี ประติมากรรมปูนปั้นสำหรับประดับสถาปัตยกรรมดังกล่าวแสดงภาพนักดนตรีผู้หญิงจำนวน 5 คน นั่งพับเพียบ มีสไบพาดบ่า กำลังบรรเลงดนตรี คนแรกจากซ้ายไปขวาสันนิษฐานว่าน่าจะตีกรับ คนที่สองนั่งอยู่ในท่าเท้าแขน โดยไม้ถือเครื่องดนตรีชนิดใด น่าจะเป็นผู้ขับร้อง คนที่สามถือเครื่องดนตรีห้าสายที่มีลักษณะคล้ายพิณของอินเดีย คนที่สี่กำลังตีฉิ่ง ส่วนคนสุดท้ายกำลังตีพิณน้ำเต้า (ณรงค์ เขียนทองกุล และฉัตรติยา เกียรตินาวิ, ม.ป.ป.) จากลักษณะรูปแบบเครื่องดนตรีที่สตรีเหล่านี้กำลังบรรเลงประสมวงอยู่ สามารถบ่งบอกถึงลักษณะของวงดนตรีที่เรียกว่า “วงขับไม้บรรเลงพิณ” สุจิตต์ วงษ์เทศ (2532) ได้อธิบายเกี่ยวกับการขับไม้บรรเลงพิณไว้ว่า เป็นขนบประเพณีการเล่นดนตรีขับลำนำเรอถวายเป็นพิธีกรรมของราชสำนัก ปรากฏหลักฐานชัดเจนในเขตบริเวณแคว้นราชลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งการบรรเลงดนตรีในราชสำนักนั้นเป็นหน้าที่ของสตรี ห้ามผู้ชายเล่น

ภาพที่ 1. ประติมากรรมปูนปั้นประดับสถาปัตยกรรม ภาพสตรีสูงศักดิ์บรรเลงดนตรี
(ซ้ายไปขวา) ตีกรับ ขับร้อง ตีตพิณ ตีฉิ่ง ตีตพิณน้ำเต้า อายุราวพุทธศตวรรษที่ 13-14
พบที่เมืองโบราณคูบัว อำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี
(ที่มา: นพพล ไชยสน)

จากภาพประติมากรรมปูนปั้นประดับสถาปัตยกรรม ศิลปะสมัยทวารวดี อายุราว 1,200-1,300 ปี แสดงภาพการบรรเลงดนตรีของสตรีสูงศักดิ์นั้น เป็นเครื่องชี้ให้เห็นถึงความเจริญรุ่งเรืองทางด้านอารยธรรมดนตรีสมัยทวารวดีในอดีต โดยเฉพาะอย่างยิ่งวัฒนธรรมการตีกรับ จากลักษณะของการตีกรับที่ปรากฏในภาพประติมากรรม ผู้เขียนสันนิษฐานว่าน่าจะเป็น “กรับคู่” โดยกรับประเภทนี้แพร่หลายในพื้นที่ภาคกลางของไทย ลักษณะวงดนตรีที่ปรากฏในภาพประติมากรรมนั้นสันนิษฐานว่าเป็นวง “ขับไม้บรรเลงพิณ” โดยนำเอาพิณ 5 สาย หรือใช้พิณน้ำเต้า (พิณสายเดียว) มาบรรเลงประสมกับการร้องและมีการเคาะไม้ประกอบไปตามจังหวะคำ หรือถ้าหากผู้ที่ตีตพิณทำหน้าที่เป็นผู้ขับร้องไปด้วย เรียกการบรรเลงในลักษณะนี้ว่า “การขับลำนำบรรเลงพิณ” ดังนั้นภาพประติมากรรมดังกล่าวจึงเป็นการขับไม้บรรเลงพิณ โดยนำเอาการขับลำนำบรรเลงพิณมาผสมกับการร้องประกอบการนำไม้มาเคาะ เครื่องดนตรีในสมัยทวารวดีส่วนมากเน้นไปที่เครื่องตีและเครื่องสายจำพวกเครื่องตีต ส่วนเครื่องสายประเภทเครื่องสืออาจเพิ่งจะมีหลักฐานปรากฏในยุคหลัง วัฒนธรรมดนตรีในยุคทวารวดีรับขนบธรรมเนียมแบบแผนการดนตรีมาจากอินเดียค่อนข้างสูง โดยเฉพาะประเภทเครื่องตีต เครื่องเป่า และเครื่องตี เช่น พิณ สังข์ บัณเฑาะว์ แตร กรับ เป็นต้น โดยขยายอิทธิพลเข้ามาพร้อมกับศาสนาและการค้า ศาสนาพราหมณ์ฮินดูเป็นศาสนาที่เก่าแก่ที่สุดศาสนาหนึ่งของโลก มีอิทธิพลต่อระบบการเมืองการปกครองของสังคมในภูมิภาคแถบนี้ค่อนข้างสูง ซึ่งได้เข้ามามีบทบาทในแผ่นดินสุวรรณภูมิร่วมสมัยกันกับศาสนาพุทธ นักบวชฮินดูเดียวในศาสนาพุทธที่เข้ามาเผยแผ่ศาสนาจึงมีพื้นฐานประเพณีปฏิบัติแบบแผนมาจากศาสนาพราหมณ์ฮินดู ดังนั้นการเดินทางของนักบวชพราหมณ์ฮินดูและพุทธที่เข้ามายังดินแดนสุวรรณภูมิจึงนำเอาศิลปะและประเพณีหลายอย่างติดตามตัวมา โดยเฉพาะด้านดนตรีและวรรณกรรมที่ถือเป็นรากเหง้าสำคัญของสังคมอินเดีย

2.2 สมัยเมืองพระนคร (กัมพูชา)

วัฒนธรรมการตีกรับในสมัยเมืองพระนครปรากฏหลักฐานเป็นภาพแกะสลักนูนต่ำในหมู่ปราสาทหินหลายแห่ง เช่น ภาพสลักที่ผนังระเบียงคดชั้นนอกของปราสาทนครวัดที่ถูกสร้างขึ้นในรัชกาลพระเจ้าสุริยวรมันที่ 2 ในพุทธศตวรรษที่ 17 ปรากฏบนผนังระเบียงคดบริเวณทางด้านทิศใต้ อันเป็นที่ที่เล่าเรื่องเกี่ยวกับกองทัพและพระราชกรณียกิจสำคัญของพระเจ้าสุริยวรมันที่ 2 รวมทั้งเรื่องราวเกี่ยวกับแดนนรก สวรรค์ ภาพในรั้วขบวนเสด็จพระราชดำเนินทางสถลมารคของพระเจ้าสุริยวรมันที่ 2 แสดงรายละเอียดการบรรเลงดนตรีประกอบริ้วกระบวนใน

พระราชกรณียกิจหลายชั้น หนึ่งในนั้นคือภาพสลักคนเล่นกรับ โดยสันนิษฐานว่าเป็นเจ้าพนักงานตีกรับใน
ริ้วกระบวน พร้อมพนักงานลั่นกระดิ่งและตีกังสดาล เครื่องดนตรีเหล่านี้ล้วนเป็นเครื่องดนตรีประเภทใช้ตีส่งอาณัติ
สัญญาณหรือใช้ประกอบในพระราชพิธีหลวง

ภาพที่ 2. ภาพสลักริ้วกระบวนเสด็จพระราชดำเนินทางสถลมารคของพระเจ้าสุริยวงษ์ที่ 2
ที่ผนังระเบียงคด ปราสาทนครวัด พุทธศตวรรษที่ 17 (ซ้ายไปขวา) ตีกรับคู่ ลั่นกระดิ่ง ลั่นกระดิ่ง ตีกังสดาล
(ที่มา: นพพล ไชยสน)

ลักษณะการเล่นดนตรีประกอบริ้วกระบวนในภาพสลักบนผนังระเบียงปราสาทนครวัดนั้น (ภาพที่ 2) แสดง
ให้เห็นถึงการนำเครื่องดนตรีประเภทเครื่องตีประกอบมาบรรเลงประกอบริ้วกระบวน โดยมีภาพสลักพราหมณ์แคะ
กับเหล่าหมู่พราหมณ์กำลังทำหน้าที่ประกอบดนตรีในริ้วกระบวน สันนิษฐานว่าลักษณะของพราหมณ์แคะที่ใช้มือ
ขวาจับวัตถุ หากพิจารณาจากการวางนิ้วแล้ว น่าจะเป็นลักษณะของการจับเครื่องดนตรี เนื่องจากวัตถุที่อยู่ในมือมี
ลักษณะเรียวกะทัดรัด จึงสันนิษฐานว่าเป็น “กรับคู่” ส่วนมือขวาที่แบกสิ่งของไว้บนบ่าสันนิษฐานว่าน่าจะเป็นของ
หนัก โดยมีลักษณะคล้ายคอกพินหรือมัดหวาย พราหมณ์อีกสองคนกำลังลั่นกระดิ่ง เครื่องดนตรีเหล่านี้ล้วนเป็น
เครื่องมงคลอย่างหนึ่งของศาสนาพราหมณ์ฮินดู ใช้สำหรับประกอบพิธีกรรมเพื่อสักการะเทพเจ้าในพิธีกรรมศักดิ์สิทธิ์
ส่วนพราหมณ์อีกคนกำลังตีกังสดาล เพื่อใช้ขับบอกอาณัติสัญญาณประกอบพิธีกรรม การตีกรับคู่ของพราหมณ์ ยัง
ปรากฏคล้ายกับการละเล่นในวัฒนธรรมอินเดียที่เรียกว่า “การตำ” (Khartal หรือ Kartal) ซึ่งเป็นเครื่องตีกระทบ
โบราณของอินเดีย มีลักษณะคล้ายกรับคู่ ใช้เล่นประกอบการขับร้องสรรเสริญสักการบูชาที่เกี่ยวข้องกับศาสนา
เป็นเครื่องดนตรีโบราณและเป็นที่โปรดปรานของบรรดานักบุญและผู้นำทางจิตวิญญาณ พบมากในรัฐราชสถานของประเทศ
อินเดีย การตำยังปรากฏในตำนานวรรณกรรมคลาสสิกของอินเดีย อย่างมหากาพย์เรื่อง “มหาภารตะ” และเรื่อง
“รามเกียรติ์” ที่กล่าวถึงฤๅษีนาเรทมนี (Narad Muni) ผู้เป็นบุตรของพระพรหม เป็นสาวกคนแรกของพระนารายณ์
และเป็นผู้ที่นำเรื่องราวบนโลกมนุษย์ขึ้นมาถวายรายงานแด่พระศิวะบนสวรรค์ รวมทั้งยังมีบทบาทสำคัญในเรื่อง
มหาภารตะและรามายณะเป็นอย่างมาก ซึ่งมีเครื่องดนตรีประจำกาย คือ “การตำ” และ “วิณา” (Siddharth Mehta,
2013)

การตีกรับคู่ประกอบริ้วกระบวน ปัจจุบันยังปรากฏการใช้เครื่องดนตรีลักษณะนี้ประกอบในริ้วกระบวน
เสด็จของราชสำนักไทย เรียกว่า “การรัวกรับพวง” ผู้เขียนเห็นว่าลักษณะการร้องประกอบการเคาะไม้หรือตีไม้
อาจมีการรับมาจากวัฒนธรรมอินเดีย โดยเกิดจากคติศาสนาพราหมณ์ฮินดูที่เข้ามามีบทบาทพร้อมกับการเข้ามา
ของนักบวชและการค้า โดยเฉพาะด้านการศาสนาและด้านวรรณกรรมคลาสสิก ราชสำนักในแถบสุวรรณภูมิจึงรับ

วัฒนธรรมดนตรีอินเดียมาค่อนข้างสูง ลักษณะของพิธีกรรมในศาสนาพราหมณ์ฮินดูจึงมักใช้เครื่องดนตรีประกอบบรรเลงประกอบการบูชาเทพเจ้า โดยมีความเชื่อว่าดนตรีเป็นอาณัติสัญญาณแห่งสวรรค์ ใช้เป็นตัวกลางในการสื่อสารระหว่างมนุษย์กับเทพเจ้า เครื่องประกอบของอินเดียที่สำคัญได้แก่ กระดัง สังข์ แตร บัณเฑาะว์ เป็นต้น นอกจากนี้เทพเจ้าในศาสนาพราหมณ์ฮินดูยังมีเครื่องดนตรีประจำกายมากมาย เช่น พระอิศวรทรงบัณเฑาะว์ พระนารายณ์ทรงสังข์ พระสุรัสวดีเทวีทรงพิณ และฤาษีนารทมนีถือพิณและกรับ ศิลปะดนตรีในสมัยอาณาจักรพระนครนั้นมีความรุ่งเรืองเป็นอย่างมาก โดยพบภาพสลักเครื่องดนตรีจำนวนมากตามปราสาทต่างๆ เช่นเดียวกับภาพแกะสลักบนผนังระเบียงคดของปราสาทบายน ที่แสดงเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับดนตรีไว้เป็นจำนวนมาก หนึ่งในนั้นปรากฏภาพสลักรูปสตรีในราชสำนักกำลังนั่งเคาะไม้ขับร้องประกอบจังหวะและระบำ

ภาพที่ 3. ภาพสลักการเคาะไม้ประกอบจังหวะการขับร้องและระบำที่ผนังระเบียงคดปราสาทบายน
ในสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 พุทธศตวรรษที่ 18 (ซ้ายไปขวา) เคาะไม้ (ขับไม้) ขับร้อง ระบำ ระบำ
(ที่มา: นพพล ไชยสน)

จากภาพแสดงให้เห็นถึงการระบำประกอบการร้อง (ภาพที่ 3) ผู้เล่นล้วนเป็นสตรีในราชสำนัก การบรรเลงเครื่องดนตรีที่ปรากฏในภาพนี้เป็นลักษณะของการเคาะไม้เพื่อควบคุมจังหวะในการขับร้องและระบำ โดยพิจารณาจากลักษณะของการจับไม้ คือ วิธีจับไม้มีมือขวา ลักษณะของไม้มีขนาดเล็กและสั้น วิธีจับแสดงลักษณะการกำไม้ ส่วนมือซ้ายกำไม้ที่มีขนาดใหญ่และยาวกว่ามือขวา โดยกำไม้ให้ชันลงมา และใช้ไม้ข้างขวาเคาะไม้ อีกด้าน ใช้ตีควบคุมจังหวะของการขับร้อง เรียกว่า “การขับไม้” คือการร้องที่ผู้ร้องนำไม้มาเคาะไปตามจังหวะคำ จากการสันนิษฐาน ลักษณะการบรรเลงที่ปรากฏในภาพสลักบนผนังระเบียงคดปราสาทบายนสอดคล้องกับการศึกษาของแพทริก เคอร์ซาล (Patrick Kersale, 1998) นักโบราณคดีและนักมานุษยดนตรีวิทยาชาวฝรั่งเศสที่เข้ามาดำเนินโครงการศึกษาเกี่ยวกับเครื่องดนตรีที่ปรากฏในยุคสมัยอาณาจักรเมืองพระนคร รวมทั้งเข้ามามีบทบาทในการรื้อฟื้นเครื่องดนตรีโบราณที่ปรากฏอยู่ในภาพสลักหินให้กลับคืนมามีชีวิตขึ้นใหม่อีกครั้ง เช่น การรื้อฟื้นเครื่องดนตรีพิณคอยาว (Angkorin Harp) ที่มีลักษณะโค้งเหมือนคันธนู คล้ายกับพิณพม่า โดยได้สันนิษฐานว่า ภาพสลักดังกล่าวเป็นเครื่องดนตรีประเภทเครื่องตีที่ทำด้วยไม้ จำพวกที่ใช้ไม้เคาะกัน การเคาะไม้ในลักษณะนี้ ยังปรากฏบนภาพสลักที่ปราสาทบันทายฉมาร์ (Banteay Chhmar) หนึ่งในศาสนสถานสำคัญนอกเมืองพระนคร ตั้งอยู่ที่จังหวัดบันทายมีชัยหรือบอนเตียย์เมียนเจีย ปราสาทบันทายฉมาร์ถูกสร้างขึ้นในสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ในพุทธศตวรรษที่ 18 สร้างร่วมสมัยกันกับปราสาทบายน ภาพสลักการเคาะไม้ที่ระเบียงคดปราสาทบันทายฉมาร์นั้นมีลักษณะเป็นการละเล่นเหมือนกันกับภาพสลักบนผนังระเบียงคดของปราสาทบายน คือ ปรากฏผู้เล่นพิณ ผู้เคาะไม้ และผู้ระบำ ลักษณะ

การเคาะไม้ประกอบจังหวะดนตรีในลักษณะนี้ ปัจจุบันยังคงปรากฏให้เห็นในประเทศกัมพูชา ภาษาเขมรในปัจจุบันเรียกการเคาะไม้ในลักษณะนี้ว่า “กรับก๊วะ” (กรับเคาะ) หากพิจารณาลักษณะการประสมวงแล้วมีลักษณะคล้ายคลึงกันกับภาพประติมากรรมปูนปั้นในสมัยทวารวดีที่ใช้พิณมาร่วมบรรเลงประสมวง เรียกว่า “ขัปไม้บรรเลงพิณ”

2.3 สมัยสุโขทัย

วัฒนธรรมการตีกรับในสมัยสุโขทัย เดิมทีบริเวณพื้นที่ตอนกลางของประเทศไทยมีการเล่นกรับขัปไม้มาตั้งแต่สมัยทวารวดีแล้ว ในยุคสุโขทัยนี้ได้ปรากฏหลักฐานในศิลาจารึก พอจะสันนิษฐานและคาดคะเนได้ว่า วัฒนธรรมการเล่นกรับขัปไม้ไม่มีปรากฏในราชสำนักมาทุกยุคทุกสมัย นับตั้งแต่หลักฐานที่ปรากฏในยุคทวารวดีเป็นต้นมา หลักฐานจากวรรณคดีเรื่องไตรภูมิอภินิหาร พระราชนิพนธ์ในพระมหากษัตริย์ราชที่ 1 หรือพระยาสิทธิไท ในสมัยสุโขทัย ประมาณ พ.ศ. 1891-1912 โดยพระราชดำริของพระยาสิทธิไท มีเนื้อหาเกี่ยวกับขนบธรรมเนียมวิถีชีวิตและศิลปวัฒนธรรมสาขาต่างๆ เดิมเรียกว่า เถภูมิอภินิหาร หรือไตรภูมิอภินิหาร ต่อมาสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงเปลี่ยนชื่อหนังสือเล่มนี้เป็น “ไตรภูมิพระร่วง” เพื่อยกย่องเกียรติพระร่วงเจ้าแห่งสุโขทัยให้คู่กับหนังสือสุภาสิตพระร่วง ต้นฉบับไตรภูมิพระร่วงนั้นเป็นใบลานจำนวน 10 ผูก จารด้วยอักษรขอมไทยสุโขทัย พระมหาช่วยวัดปากน้ำ (ปัจจุบันคือวัดกลาง จังหวัดสมุทรปราการ) ได้จารขึ้นในสมัยกรุงธนบุรี เมื่อพุทธศักราช 2321 ในใบลานนี้มีการกล่าวถึงเครื่องดนตรีที่เกิดขึ้นในยุคสุโขทัยไว้หลายชนิด เช่น ในจารึกใบลานผูกที่ 7 (เลขที่ 6057) ตอนความหนึ่งว่า “บ้างดีด บ้างสี บ้างตี บ้างเป่า บ้างขับ บ้างรำ ตีกลอง แลฉิ่งฉาบ” (กรมศิลปากร, 2555)

ในไตรภูมิพระร่วง (เถภูมิอภินิหาร หรือไตรภูมิอภินิหาร) ที่จารไว้ในใบลานจำนวน 10 ผูก ปรากฏลักษณะข้อความที่พรรณนาเกี่ยวกับการดนตรีไว้เป็นจำนวนมาก รวมทั้งนาฏศิลป์และการขับร้อง สำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร ได้ถอดเนื้อหาของไตรภูมิพระร่วง โดยนำเนื้อหา มาจัดประเภทหมวดหมู่ แล้วจัดแบ่งเนื้อหาได้ทั้งหมด 11 บท หนึ่งในนั้นคือบทที่ 5 บทแดนมนุษย์ เรื่องจักรรัตน (จักรแก้ว) ที่ได้กล่าวถึงเครื่องดนตรีไว้ค่อนข้างหลากหลายและครบทุกประเภท ดังเนื้อความว่า “ชนทั้งหลายต่างมีใจแช่มชื่นรื่นเริงยิ่งนัก มีการแต่งตัวมาชมวงจักรแก้วนั้น แล้วขับร้อง และมีเสียงพาทย์ เสียงพิณ แตร สังข์ กลองใหญ่ น้อย ฉิ่ง ฉาบ บัณเฑาะว์ ทังไพเราะ และวังเวง บางคนตีกลอง ตีพาทย์ ตีฆ้อง ตีกรับ บางพวกตีตีพิณ สีซอ ตีฉิ่ง จับระบำรำเต้น เสียงสรรพดนตรีดังครื้นเครง กึกก้องดังแผ่นดินจะถล่มทลาย คนทั้งหลายผู้เป็นบริวารตามเสด็จพระยามหาจักรพรรดิราชไปในกลางอากาศนั้น นามนักหนาตั้งเทวดาทั้งหลายผู้เป็นบริวารของพระอินทร์” (กรมศิลปากร, 2555)

จากไตรภูมิพระร่วงที่แต่งขึ้นในสมัยพระมหากษัตริย์ราชที่ 1 หรือพระยาสิทธิไท แห่งสุโขทัย ประมาณพุทธศักราช 1891-1912 โดยในจารึกได้ปรากฏข้อความที่พรรณนาเกี่ยวกับศิลปการดนตรีไว้เป็นจำนวนมาก พอจะสรุปประเภทได้ดังนี้ 1) เกี่ยวกับนาฏศิลป์ ปรากฏคำว่า ระบำรำเต้น 2) เกี่ยวกับการร้อง ปรากฏคำว่า ขัป 3) เกี่ยวกับเครื่องดนตรีประเภทตีดี สี ดี เป่า ปรากฏคำว่า เสียงพิณ แตร สังข์ กลองใหญ่ น้อย ฉิ่ง ฉาบ บัณเฑาะว์ ตีพาทย์ ตีฆ้อง ตีกรับ ตีตีพิณ สีซอ ตีฉิ่ง โดยเฉพาะประเภทที่เกิดเสียงจากการกระทบไม้ ได้แก่ กรับ ลักษณะของการประสมวงดนตรีที่เกิดขึ้นในยุคสมัยสุโขทัยมีลักษณะการประสมวงที่หลากหลาย บางส่วนอาจรับมาจากของเดิมที่มีอยู่แล้ว และเครื่องดนตรีบางอย่างอาจรับเพิ่มมาจากวัฒนธรรมอื่นอย่างเมืองพระนคร ลักษณะของการประสมวงนั้นมีทั้งวงเล็กและวงใหญ่ วงเล็กนับตั้งแต่ 2-3 คน ส่วนวงใหญ่มีตั้งแต่ประมาณ 5 คนขึ้นไป ซึ่งพอจะสันนิษฐานรูปแบบของวงดนตรีในยุคสุโขทัยจากเครื่องดนตรีที่ปรากฏทั้งในศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงหลักที่ 1 ด้านที่ 2 และ

ในไตรภูมิพระร่วงได้ว่า ในยุคสุโขทัยนั้น รูปแบบของวงดนตรีน่าจะมีปรากฏอยู่ไม่กี่ประเภท เช่น 1) วงขับไม้ 2) วงบรรเลงพิณ 3) วงประโคม และ 4) วงพิณพาทย์

2.4 สมัยอยุธยาถึงรัตนโกสินทร์

อาณาจักรอยุธยาเป็นอาณาจักรหนึ่งที่มีความเจริญรุ่งเรือง มีอำนาจทางการเมืองการปกครองและมีความมั่งคั่งทางด้านเศรษฐกิจสูงแห่งหนึ่งในภูมิภาคสุวรรณภูมิ ถือได้ว่าเป็นศูนย์กลางทางการค้านานาชาติที่สำคัญแห่งหนึ่งของโลก การเติบโตอย่างรวดเร็วของกรุงศรีอยุธยาทำให้อิทธิพลทางวัฒนธรรมขยายไปตามแคว้นต่าง ๆ ก่อนข้างมาก โดยเฉพาะแบบแผนด้านวัฒนธรรมดนตรี หลักฐานวัฒนธรรมการเล่นกรับในสมัยอยุธยามีปรากฏหลักฐานชัดเจนมากขึ้น ทั้งปรากฏในกฎหมายตราสามดวง จดหมายเหตุ ตลอดจนปรากฏในวรรณกรรมต่าง ๆ ดังปรากฏข้อความในกฎหมายตราสามดวงในแผ่นดินของสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ พระมหากษัตริย์พระองค์ที่ 8 แห่งกรุงศรีอยุธยา ครองราชย์ใน พ.ศ. 1991-2031 ได้บันทึกไว้ในพระราชกิจจานุกิจที่กล่าวถึงพระราชกิจของพระมหากษัตริย์ในแต่ละวันที่จะต้องปฏิบัติ ดังความตอนหนึ่งว่า “หกทุ่มเบิกเสภาดนตรี เจ็ดทุ่มเบิกนิยาย” สันนิษฐานว่า “หกทุ่มเบิกเสภาดนตรี” คำว่า “เสภา” หมายถึง บุคคลที่ขับร้องขับกล่อมเป็นทำนอง โดยมีกรับเป็นเครื่องประกอบจังหวะ เนื้อหาในการขับร้องจะเกี่ยวกับการยกยอสรรเสริญพระเกียรติยศของพระเจ้าแผ่นดินและเล่านิทานโดยนำเอานิทานมาผูกเป็นบทกลอน ลักษณะของการขับร้องประกอบจังหวะไม้นี้ปรากฏหลักฐานทั้งในภาพประติมากรรมปูนปั้นประดับสถาปัตยกรรมในสมัยทวารวดีและในภาพสลักผนังระเบียงคดของปราสาทบายน และปราสาทบันทายฉมาร์ที่เมืองเขมร การร้องประกอบจังหวะไม้นี้จึงมีปรากฏในพื้นที่แถบนี้มานานแล้วและยังมีการละเล่นประเภทนี้ปรากฏกระจายอยู่ตามภูมิภาคต่าง ๆ เช่นในประเทศจีนเรียกว่า “ไควเบน” (Kuai ban) การละเล่น “หมอลำแมงต๊อบเต่า” ในภาคอีสาน การละเล่น “เพลงขอทาน” ในภาคกลางของไทย เวลาเล่นจะเล่าเรื่องเป็นทำนองพร้อมกับตีกรับประกอบไปตามจังหวะคำ

กรุงศรีอยุธยามีความเจริญรุ่งเรืองถึงขีดสุดในสมัยแผ่นดินรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ในยุคนี้ถือว่ามีความเฟื่องฟูทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง การทหาร การต่างประเทศ การศึกษา การศาสนา และศิลปวัฒนธรรมเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะด้านการดนตรี นาฏศิลป์ และวรรณกรรม หลักฐานที่เป็นจดหมายเหตุพงศาวดารของชาวต่างชาติที่กล่าวถึงเครื่องดนตรีของชาวสยามปรากฏในจดหมายเหตุลาลูแบร์ โดยซิมง เดอ ลาลูแบร์ (Simon de La Loubere) ว่าด้วย “ราชอาณาจักรสยาม” (Du Royaume de Siam, 1691) ที่กล่าวถึงราชอาณาจักรสยามในช่วงปลายรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ราวพุทธศักราช 2230 ซิมง เดอ ลาลูแบร์เป็นราชทูตของพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 แห่งประเทศฝรั่งเศส ได้เดินทางเข้ามาในสยามพร้อมกับเจ้าพระยาโกษาธิบดี (ปาน) หลังจากสมเด็จพระนารายณ์มหาราชส่งเจ้าพระยาโกษาธิบดี (ปาน) เป็นเอกอัครราชทูตไปเจริญสัมพันธไมตรีกับราชสำนักฝรั่งเศสเมื่อพุทธศักราช 2229 ซิมง เดอ ลาลูแบร์ได้เข้ามาทูลพระราชสาส์นต่อสมเด็จพระนารายณ์มหาราชแห่งกรุงสยาม และได้พรรณนาถึงเรื่องราวที่พบเห็นในกรุงศรีอยุธยาไว้อย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะด้านศิลปการดนตรี จดหมายเหตุลาลูแบร์ฉบับแปลในประเทศไทยมีอยู่ 2 ฉบับ หนึ่งในนั้นคือ ฉบับของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนริศประพันธ์พงศ์ที่ทรงพระนิพนธ์แปลมาจากฉบับภาษาอังกฤษ ต่อมากรมศิลปากรได้นำมาตีพิมพ์และเผยแพร่เป็น “จดหมายเหตุลาลูแบร์ พงศาวดารสยามครั้งกรุงศรีอยุธยา แผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราชเจ้า” ในเล่มที่ 3 ตอนที่ 12 (ดนตรีและประลองกายกรรม) ความว่า “ดนตรีสยามนั้น บางทีมีเสียงไม้สั้นสองอัน ขยับเป็นจังหวะ ชาวสยามเรียกว่า “กรับ” เอากรับสองอันเคาะกัน คนที่ร้องกับคนที่ขยับกรับเป็นคนคนเดียวกัน

ผู้ร้องเรียกว่า “ช่างขับ” คือ การร้องโดยการนำไม้มาเคาะประกอบไปตามจังหวะคำ (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์, 2457)

จากหลักฐานจดหมายเหตุลาลูแบร์ โดยซิมง เดอ ลา ลูแบร์ ว่าด้วย “ราชอาณาจักรสยาม” ที่กล่าวถึงเครื่องดนตรีของชาวสยามว่าชาวสยามนั้นใช้ไม้สั่นสองอันขยับเป็นจังหวะ ชาวสยามเรียกสิ่งนี้ว่า “กรับ” การตีความจากบันทึกของซิมง เดอ ลา ลูแบร์ สรุปได้ว่า มีไม้สั่นสองอันใช้ตีกระทบกันประกอบการขับร้อง จากบันทึกดังกล่าวนี้พอจะสันนิษฐานได้ว่ากรับที่ใช้เล่นประกอบการขับร้องในสมัยอยุธยา มีทั้งกรับสันแบบ 1 คู่ และแบบ 2 คู่ ผู้เล่นสามารถเลือกเล่นทั้งแบบ 1 คู่ หรือ 2 คู่ ก็ได้ การเล่นกรับ 1 คู่ ใช้มือข้างหนึ่งขยับกรับคู่ให้กระทบกัน หรือใช้มือสองข้างจับไม้กรับข้างละอันแล้วตีกรับให้กระทบกัน คล้ายกับลักษณะการตบมือ วิธีการใช้มือสองข้างจับไม้กรับข้างละอันแล้วตีกรับกระทบกัน นอกจากจะใช้ตีประกอบการขับร้องแล้ว ยังใช้ในการตีประสมวงดนตรีทั้งในดนตรีพื้นบ้านและดนตรีในราชสำนัก รวมทั้งการใช้ตีส่งสัญญาณต่างๆ ส่วนการตีกรับแบบ 2 คู่ คือใช้มือทั้งสองข้างขยับกรับแต่ละคู่ให้กระทบกัน

หลักฐานที่ปรากฏในจดหมายเหตุพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าศิลปะการขับร้องในสมัยกรุงศรีอยุธยานั้นนิยมการขับร้องประกอบจังหวะไม้ หรือที่เรียกว่า “การขับไม้” แต่เดิมโบราณนั้นผู้ขับลำนำจะทำหน้าที่เคาะไม้ประกอบจังหวะไปด้วย เป็นการละเล่นชั้นสูง มักใช้บรรเลงประกอบในพระราชพิธีหลวงสำคัญๆ เช่น ประกอบพระราชพิธีสมโภชพระมหาเศวตฉัตร พระราชพิธีสมโภชเจ้าฟ้า พระราชพิธีกล่อมช้าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งใช้บรรเลงประกอบพระราชพิธีปฐมดินม่าน (แห่กล่อมช้างพระแท่นบรรทมพระเจ้าแผ่นดิน) นักดนตรีเป็นสตรีสาว จำพวกนางสนม กำนัน หรือเจ้าจอม หม่อมห้าม มีผู้เล่นตั้งแต่หนึ่งคนขึ้นไป ต่อมา มีการนำเครื่องดนตรีประเภทอื่นเข้ามาร่วมบรรเลงผสม คือ มีผู้สีซอสามสายและไกวบัณเฑาะว์ การตีไม้ประกอบการขับร้องจึงถูกลดสถานะบทบาทลง สาเหตุหนึ่งสันนิษฐานว่าอาจเป็นเพราะให้เสียงดังเกินไปหรือผู้ขับลำนำสามารถจำจังหวะได้โดยไม่ต้องพึ่งการเคาะไม้ การตีไม้ประกอบการร้องในวงขับไม้จึงถูกนำออกในเวลาต่อมาเป็นที่มาของคำว่า “ขับไม้” หรือ “วงขับไม้” ปัจจุบันนี้ไม่มีการใช้กรับตีประกอบในวงขับไม้แล้ว เนื่องจากมีพัฒนาการเปลี่ยนมาใช้กรับพวงแทน โดยกรับพวงนั้นให้เสียงหนักและเบาว่าการตีหรือเคาะไม้ที่มีเสียงสูงและแหลม

การตีกรับพวงสันนิษฐานว่าน่าจะเกิดขึ้นในช่วงยุคกลางถึงปลายกรุงศรีอยุธยาเป็นต้นมา ดังปรากฏหลักฐานบนภาพจิตรกรรมฝาผนังในพระที่นั่งพุทไธสวรรย์ เป็นภาพสตรีในราชสำนักบรรเลงดนตรี มีพิณ ซอสามสาย ขลุ่ย ทับ รำมะนา ฉิ่ง และหนึ่งในนั้นคือมีผู้เล่นกรับพวง ภาพจิตรกรรมฝาผนังดังกล่าวเขียนขึ้นเมื่อครั้งแรกสร้างพระที่นั่งพุทไธสวรรย์ ในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช รัชกาลที่ 1 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ เมื่อ พ.ศ. 2338 รูปแบบทางศิลปะบนจิตรกรรมฝาผนังจึงเป็นรูปแบบศิลปกรรมในสมัยอยุธยาที่ถูกถ่ายทอดลงมาถึงสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ ส่วนการเล่นกรับคู่ประกอบการขับร้องที่เรียกว่า “ขับเสภา” สันนิษฐานว่ามีความเป็นไปได้สูงที่ได้รับพัฒนาการมาจากวงขับไม้หรืออาจอยู่ในประเภทเดียวกัน ส่วนไม้เคาะ (กรับเคาะ) ถูกแยกออกมาเล่นต่างหาก โดยทำหน้าที่เป็นเครื่องเคาะประกอบการร้องในการฝึกซ้อม รวมถึงใช้ตีควบคุมจังหวะการเล่นละครโขน นอกจากนี้การตีไม้ประกอบการร้องยังปรากฏเป็นการละเล่นหลวงในสมัยอยุธยา เรียกว่า “กุลาตีไม้” ซึ่งคล้ายกับการละเล่นพื้นเมืองของอินเดียที่เรียกว่า “ทันทรัส” ทั้งนี้อาจรับอิทธิพลมาจากขอมเมืองพระนคร ดังเช่นปรากฏหลักฐานเป็นภาพสลักการละเล่นเคาะไม้บนผนังระเบียงคดปราสาทบายนและปราสาทบันทายฉมาร์

ภายหลังการขึ้นครองราชย์ของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชแห่งอาณาจักรธนบุรี ใน พ.ศ. 2310 ยุคนี้เป็นยุคแห่งการฟื้นฟูราชธานี เนื่องจากผลพวงของการล่มสลายทางการเมืองการปกครองในแผ่นดินรัชกาลก่อน ทำให้กิจการบ้านเมืองหลายอย่างอยู่ในสภาวะต้องเร่งฟื้นฟูให้กลับคืนมาอีกครั้ง ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง

การทหาร การต่างประเทศ การศึกษา การศาสนา รวมถึงด้านดนตรีนาฏศิลป์และวรรณกรรม ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ฟื้นฟูศิลปการดนตรีและนาฏศิลป์ขึ้นอีกครั้ง เพื่อสร้างราชธานีให้มีความรื่นเริงครึกครื้นเหมือนดังครั้งสมัยแผ่นดินกรุงศรีอยุธยา ภายหลังการเสด็จสวรรคตของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ใน พ.ศ. 2325 พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชทรงปราบดาภิเษกพระองค์ขึ้นเป็นปฐมกษัตริย์แห่งราชวงศ์จักรี วัฒนธรรมการเล่นกรับในสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์นั้นมีบันทึกทั้งที่เป็นพระราชพงศาวดาร บทวรรณคดี บทละคร และพระราชนิพนธ์ต่างๆ ที่บันทึกไว้ค่อนข้างละเอียดและชัดเจน หนึ่งในนั้นปรากฏในบทละครเรื่องรามเกียรติ์ พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช รัชกาลที่ 1 ซึ่งนับเป็นผลงานวรรณคดีชิ้นเอกของสยามเรื่องหนึ่งที่มีต้นกำเนิดมาจากคัมภีร์มหากาพย์รามายณะของอินเดีย พระราชนิพนธ์นี้เป็นบทละครที่มีเนื้อหาที่สมบูรณ์กว่าฉบับอื่นๆ โดยมีเนื้อหานับตั้งแต่หิรันตยักษม้วนปฐมพี อโนมาตน์ ต้นพงศ์พันธุ์พระนารายณ์ วงศ์กษัตริย์แห่งกรุงโยธยา ในบทละครพระราชนิพนธ์เรื่องรามเกียรติ์นี้ได้ปรากฏเครื่องดนตรีประเภทกรับไว้เป็นจำนวนมาก หนึ่งในนั้นคือปรากฏในสมุดไทยเล่มที่ 5 ความตอนหนึ่งว่า “นางฟ้าอุ้มจูงเทวบุตร อุตลุดไปทั้งสรวงสวรรค์ อันฉิ่ง “กรับ” ทับโทนทั้งนั้น สารพันแตกสั่นไม่สมประดิษฐ์” (หอพระสมุดวชิรญาณ, 2458)

ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 4 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงนิพนธ์บทละครพระราชนิพนธ์บทเสภา โดยปรากฏเครื่องดนตรีประเภทกรับ ดังตอนความหนึ่งว่า “เคยนอนเตียงเสียงประโคมด้วย แตรสังข์ มาดกไร้ได้ฟังแต่เสียงกรับ” (พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย, 2472)

3. กรับในพระราชพิธีในปัจจุบัน

การ “ตีกรับ” หรือ “ร่ำกรับ” ในพระราชพิธีของไทย กรับที่ใช้ในนั้นเรียกว่า “กรับพวง” เป็นกรับหนึ่งในสามชนิด นอกเหนือจากกรับคู่และกรับเสภา ตอนกลางของกรับพวงทำจากไม้บางๆ หรือแผ่นทองเหลือง เจาะรูตอนหัวและร้อยเชือกประกบกัน มีลักษณะคล้ายด้ามพัด มีความยาวประมาณ 23-25 เซนติเมตร กว้าง 10-12 เซนติเมตร และหนา 3-4 เซนติเมตร เวลาตีใช้มือหนึ่งถือตรงหัวทางเชือกร้อย แล้วฟาดลงไปในอีกฝ่ามือหนึ่ง จะเกิดเป็นเสียงกรับขึ้นหลายเสียง จึงเรียกว่ากรับพวง ใช้ตีในพระราชพิธีสำคัญต่างๆ อันเป็นเครื่องบ่งบอกอาณัติสัญญาณในงานพระราชพิธีนั้นๆ ว่าพระราชพิธีกำลังจะเริ่มขึ้น กรับถือเป็นเครื่องดนตรีที่มีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างให้พระราชพิธีนั้นมีความสมบูรณ์ตามโบราณขัตติยราชประเพณี ดนตรีในพระราชพิธีจึงเป็นเสมือนสื่อกลางในการประสานระหว่างจิตมนุษย์และเป็นอาณัติสัญญาณแห่งสวรรค์และสิ่งที่มองไม่เห็นหรืออำนาจเหนือธรรมชาติ บุญตา เขียนทองกุล (2548, น. 1) ได้อธิบายว่า เครื่องดนตรีหรือวงดนตรีที่ใช้บรรเลงประโคมสอดแทรกอยู่ในพิธีของพระมหากษัตริย์หรือพระบรมวงศานุวงศ์ถือเป็นเครื่องประกอบบรมขัตติยราชประเพณีที่กำหนดไว้ในกฎหมายเฑียรบาลที่พระมหากษัตริย์ทรงยึดถือปฏิบัติเป็นพระราชกรณียกิจ สืบต่อกันมาตั้งแต่ครั้งสมัยกรุงสุโขทัยเป็นราชธานีจวบจนถึงปัจจุบัน และการตีกรับเป็นสัญญาณในพระราชพิธี ปัจจุบันได้ปรากฏเฉพาะในราชสำนักไทยเท่านั้น ใช้ตีเพื่อเป็นการส่งสัญญาณให้รับรู้โดยทั่วกันว่างานพระราชพิธีนั้นๆ กำลังจะเริ่มเข้าสู่พิธีการ โดยสามารถพบเห็นการ “ร่ำกรับ” ในงานพระราชพิธีได้ 2 ประเภท คือ งานพระราชพิธีที่พระมหากษัตริย์เสด็จออกมหาสมาคม และพระราชพิธีที่เกี่ยวข้องกับขบวนพยุหยาตราเสด็จพระราชดำเนิน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

3.1 “กรับ” สัญลักษณ์ในการเสด็จออกมหาสมาคม

พระราชพิธีที่พระมหากษัตริย์เสด็จออกมหาสมาคม หมายถึงการเสด็จออกที่ประชุมใหญ่ในพระราชพิธีหรือรัฐพิธีสำคัญ เช่น พระราชพิธีวันฉัตรมงคล พระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา การเสด็จออกรับการถวายพระพรชัยมงคล รัฐพิธีเสด็จพระราชดำเนินพระราชทานรัฐธรรมนูญ รัฐพิธีเสด็จพระราชดำเนินเปิดประชุมรัฐสภา เป็นต้น (บุหลง ศรีกนก และคณะ, 2546) ในการเสด็จออกมหาสมาคมของพระมหากษัตริย์ในครั้งอดีต เมื่อเหล่าขุนนางที่มาเฝ้าฯ ณ ท้องพระโรงพร้อมหน้าแล้ว เจ้าพนักงานจะทำการไขพระวิสูตรไว้ (เปิดผ้า幔) แสดงให้เห็นพระราชบัลลังก์ของพระมหากษัตริย์ เมื่อพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินมาถึงจะเสด็จเข้าทางพระทวารหลังของพระที่นั่ง แล้วเสด็จขึ้นไปประทับบนพระแท่นราชบัลลังก์ภายใต้พระนพปฎลมหาเศวตฉัตร รายล้อมไปด้วยต้นไม้เงิน ต้นไม้ทอง เมื่อถึงเวลาเปิดประชุม มหาเถลิงจะทำการ “ตีกรับ” หรือ “ร่ำกรับ” เพื่อเป็นการส่งสัญญาณแห่งการเริ่มพระราชพิธี ขาวพนักงานจะประโคมฆ้องชัย สังข์ แตร บัณเฑาะว์ ปี่พาทย์ ขาว幔ไขพระวิสูตรเผยให้เห็นองค์พระมหากษัตริย์นั่งบนพระแท่นราชบัลลังก์ ปรากฏพระองค์อย่างน่าอัศจรรย์แก่บรรดาขุนนางและเหล่าข้าราชการที่มาเฝ้าฯ การกันพระวิสูตรระหว่างพระมหากษัตริย์กับเหล่าขุนนางข้าราชการนั้นแสดงให้เห็นถึงความเชื่อเรื่องสมมติเทวราช พระวิสูตรจึงเปรียบเสมือนฉากกั้นเขตแดนระหว่างโลกมนุษย์กับโลกสวรรค์ตามคติความเชื่อเรื่องพระมหากษัตริย์ทรงเป็นองค์สมมติเทพอวตาร โดยการจำลองคติความเชื่อเรื่องไตรภูมิที่ว่าจักรวาลแบ่งออกเป็นชั้นๆ

ธรรมเนียมการเปิดพระวิสูตรในครั้งอดีตนั้น ก่อนที่พระมหากษัตริย์จะเสด็จพระราชดำเนินมาถึง เจ้าพนักงานจะทำการเปิดพระวิสูตรไว้ เมื่อพระมหากษัตริย์ใกล้จะเสด็จพระราชดำเนินมาถึง จะทำการปิดพระวิสูตรอีกครั้ง ซึ่งตอนนี้พระมหากษัตริย์จะทรงเสด็จขึ้นไปประทับบนพระราชบัลลังก์ จากนั้นมหาเถลิงจะทำการร่ำกรับให้สัญญาณ เจ้าพนักงานจะทำการเปิดพระวิสูตรอีกครั้ง เผยให้เห็นว่าองค์พระมหากษัตริย์ได้ปรากฏพระองค์ขึ้นเหนือพระแท่นราชบัลลังก์ เป็นที่น่าอัศจรรย์ใจแก่ผู้มาเฝ้าฯ ทูลละอองธุลีพระบาท เมื่อสิ้นสุดการประชุมหรือสิ้นสุดพระบรมราโชวาทถึงคราวจะเสด็จพระราชดำเนินกลับ มหาเถลิงจะทำการ “ตีกรับ” หรือ “ร่ำกรับ” อีกครั้ง ขาว幔จะทำการปิดพระวิสูตร ขาวพนักงานประโคมฆ้องชัย สังข์ แตร บัณเฑาะว์ ปี่พาทย์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินกลับ จากนั้นเจ้าพนักงานจะทำการไขพระวิสูตรอีกครั้ง เผยให้เห็นองค์พระมหากษัตริย์นั้นได้ทรงหายพระองค์ไปด้วยพระบุญญาภินิหารอันเป็นที่อัศจรรย์ใจ ปัจจุบันธรรมเนียมการเผยพระวิสูตรจะเผยเพียงครั้งเดียว คือเมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินมาถึง และปิดพระวิสูตรเมื่อเสด็จพระราชดำเนินกลับและจะไม่มีการเปิดอีก พระวิสูตรจึงเปรียบเสมือนฉากกั้นเขตแดนระหว่างโลกมนุษย์กับสวรรค์ตามคติความเชื่อเรื่องพระมหากษัตริย์ทรงเป็นองค์สมมติเทพ การตีกรับในพระราชพิธีเสด็จออกนั้น ผู้เขียนสันนิษฐานว่า ครั้งโบราณน่าจะใช้ “กรับเสภา” หรือ “กรับคู่” ตีกระทบกันสองข้างหรือใช้มือขยับกรอให้กระทบกัน ภายหลังจึงได้เปลี่ยนมาใช้ “กรับพวง” ในการตีแทน

การตีกรับให้สัญญาณในพระราชพิธีที่พระมหากษัตริย์เสด็จออกมหาสมาคมปรากฏในพระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ พ.ศ. 2394-2411 ฉบับเจ้าพระยาทิพากรวงศ์ กล่าวถึงพระราชพิธีบรมราชาภิเษกของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 ในวันพฤหัสบดี เดือน 6 ขึ้น 15 ค่ำ (15 พฤษภาคม พ.ศ. 2394) ตอนความหนึ่งว่า

บรรดาแขกเมืองต่างประเทศ เขมร ลาว ลื้อ ลาวเมืองหลวงพระบาง เมืองน่าน อันเป็นเมืองมาอ่อนน้อม ถวายต้นไม้ทองเงินเป็นเครื่องราชบรรณาการ ซึ่งเข้ามาค้างอยู่ในกรุงเทพมหานคร กับพวกอังกฤษ อเมริกัน วิลันดา โปรตุเกส แขกเทศมลายู ซึ่งเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารอยู่ ณ กรุงเทพมหานคร แต่ก่อนมิได้มีธรรมเนียมที่จะให้เข้าประชุมเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทในเวลานี้ แต่ทรงพระมหากรุณาเมตตาแก่คนต่างประเทศ จึงโปรดฯ ให้เข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทด้วยจะได้เชยชม ในการพระบรมราชาภิเษก ขาววังไซพระวิสูตร แล้ว เสด็จพระราชดำเนินออกมาขึ้นบนพระที่นั่งใต้พระมหาบรรพตฉัตร 9 ชั้น เหนือพระบรมราชรัตนารณพิจิตรสุพรรณบัฏลังก์ จึงประโคมแตรสังข์ มโหรี พิณพาทย์ กลองมโหระทึก กึกก้อง กลองชนะ ช้องชัย หลวงราชมนูชูปุ่มดอกไม้ทอง จางวางมหาดเล็ก “ตีกรับ” เป็นสัญญาณให้ข้าทูลละอองธุลีพระบาทกราบถวายบังคมพร้อมกัน ครั้นสุดเสียงประโคมแล้ว พราหมณ์อ่านวิษณุเวทีสถูมนต์ เป่าพระมหาสังข์ถวายไชยมงคล พระศรีภริยาปรีชา เสนาบดีศรีสารลักษณ์ เจ้าพนักงานซึ่งได้นำความกราบทูลก่อนเสนาบดีทั้งปวง ขอถวายอัญชลีบังคมประณมน์นม ศิโรตมางค์ แต่พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว อันได้เสด็จเกลิงถวัลย์ราชย์บรมราชาภิเษก จากนั้น สิ้นคำอภิลักษณ์กราบทูลเบิกแล้ว จึงมีพระบรมราชโองการดำรัสสั่งว่า บรรดาเสนาบดีขุนมนตรีนุมาตย์ซึ่งมีบรรดาศักดิ์ จะได้เข้ามาเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทในที่เฉพาะพระพักตร์ทั้งปวงตั้งแต่วันนี้ไป จึงได้โอกาสเพื่อจะกราบทูลเหตุการณ์อันสมควรตามอรรถาธิบายในเวลาอันควร อย่าให้ป่วยการเนิ่นช้าด้วยจะหาผู้กราบทูลแทนตัวเลย จึงมีความสะดวกใจในที่จะกราบทูลพระกรุณาด้วยวาจาของตนทุกคนนั้นเกิดอาลักษณ์ผู้กราบทูลเบิกขอรับพระบรมราชโองการ มานพระบัณฑูรสุรสิงหนาทด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม (“มาน” เป็นภาษาเขมร แปลว่า “มี”) ดังนี้ จึงจางวางมหาดเล็ก “ตีกรับ” เป็นสัญญาณให้ข้าทูลละอองธุลีพระบาทกราบถวายบังคมให้พร้อมกันอีกครั้ง 1 เสนาบดีจตุสดมภ์กราบบังคมทูล (เจ้าพระยาทิพากรวงศ์, 2477)

และตัวอย่างในหมายกำหนดการพระราชพิธีบรมราชาภิเษก วันเสาร์ที่ 4 พฤษภาคม พุทธศักราช 2562 ในการเสด็จออกมหาสมาคมรับการถวายพระพรชัยมงคล ดังความตอนหนึ่งว่า

เวลา 14.00 น. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเครื่องบรมขัตติยราชภูษิตาภรณ์ ทรงฉลองพระองค์ครุย สายสะพายนพรัตน์ราชวรภรณ์ สายสร้อยจุลจอมเกล้า เสด็จออกพระทวารเทวราชมเหศวรมายังพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย ประทับเหนือพระที่นั่งพุดตานกาญจนสิงหาสน์บนพระราชนบัลลังก์ภายใต้พระนพปฎลมหาเศวตฉัตร ทรงพระมหาพิชัยมงกุฎ มีมหาดเล็กเชิญราชกกุธภัณฑ์ พระแสงรายตีนทองพระแสงอัฐฎาฐ และถวายอย่างนพตโปก “เจ้าพนักงานรัวกรับ” และเปิดพระวิสูตร เจ้าพนักงานชูปุ่มดอกไม้ทองให้สัญญาณ ชาวพนักงานประโคมกระทั่งแตร มโหระทึก ทหารกองเกียรติยศถวายความเคารพ วงดุริยางค์บรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี ขณะนั้น ทหารบก ทหารเรือ ทหารอากาศ ยิงปืนใหญ่เฉลิมพระเกียรติ ฝ่ายละ 21 นัด โดยสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินี พระบรมวงศานุวงศ์ คณะองคมนตรี คณะบดีทูตและคณะทูตานุทูตต่างประเทศประจำประเทศไทย นายกรัฐมนตรี ประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาติ และคณะ ประธานศาลฎีกาและคณะ ประธานองค์กรอิสระและคณะ ข้าราชการทหาร ตำรวจ พลเรือน และสมาชิกจุลจอมเกล้าเฝ้า ฯ...จบแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำรัส

ตอบแล้ว “เจ้าพนักงานรื้อกรับ” และปิดพระวิสูตร เจ้าพนักงานชูพุ่มดอกไม้ทองให้สัญญาณ
ชาวพนักงานประโคมกระทั่ง แตร มโหระทึก ทหารกองเกียรติยศถวายความเคารพ วงดุริยางค์
บรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี (ราชกิจจานุเบกษา, 2562)

จะเห็นได้ว่าการเสด็จออกมหาสมาคมนั้น กรับจะทำหน้าที่เป็นเครื่องให้อาณัติสัญญาณว่าพิธีการนั้น
กำลังเริ่มต้นขึ้นและกำลังจะเสร็จสิ้นลง ครั้นเมื่อสิ้นสุดเสียงกรับ พระวิสูตรจะค่อยๆ ถูกเปิดออก เจ้าพนักงานชูพุ่ม
ดอกไม้ทอง พร้อมกับเสียงประโคมกระทั่ง แตร มโหระทึก และเมื่อสิ้นสุดพระบรมราชาโชวาท หรือจะเสด็จขึ้นที่บน
กรับก็จะทำหน้าที่ให้อาณัติสัญญาณอีกครั้ง เมื่อเสียงกรับสิ้นสุดลง พระวิสูตรจะค่อยๆ ปิดเข้า เจ้าพนักงานชูพุ่ม
ดอกไม้ทอง พร้อมกับเสียงประโคมกระทั่ง แตร มโหระทึก เป็นสัญญาณว่าพิธีการนั้นได้สิ้นสุดลงแล้ว

3.2 “กรับ” สัญญาณในริ้วขบวนพยุหยาตราพระบรมราชอิสริยยศ

ในพระราชพิธีที่เกี่ยวข้องกับริ้วขบวนพยุหยาตราพระบรมราชอิสริยยศ ขบวนพระราชอิสริยยศจะมีทั้ง
เสด็จพระราชดำเนินโดยกระบวนพยุหยาตราสถลมารค (ทางบก) และกระบวนพยุหยาตราชลมารค (ทางน้ำ)
อันเป็นพระราชประเพณีที่สืบทอดมาตั้งแต่โบราณ โดยกระบวนพยุหยาตราที่มีทั้งการเสด็จพระราชดำเนินเป็นการ
ส่วนพระองค์และในการเสด็จไปทรงประกอบพระราชพิธีต่างๆ ตามราชประเพณีกำหนด เช่น พระราชพิธีอัญเชิญ
พระพุทธรูปสำคัญ พระราชพิธีรับพระราชสาส์นและราชทูต เสด็จเลียบพระนคร พระราชพิธีถวายผ้าพระกฐิน
รวมทั้งในริ้วขบวนพระบรมราชอิสริยยศในพระราชพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพ พระราชพิธีอัญเชิญพระบรมราช
สรีรางคาร เป็นต้น ในการเสด็จโดยกระบวนพยุหยาตราสถลมารคจะทรงประทับ “พระราชยาน” ถ้าเสด็จในกระบวน
พยุหยาตราชลมารคจะทรงประทับเรือพระที่นั่ง โดยจะจัดเป็นกระบวนพยุหยาตราอย่างมโหฬาร ด้วยเครื่องอภิรุม
ขมสาย เพียบพร้อมด้วยกำลังทหารเหล่าต่างๆ อย่างสมพระเกียรติตามพระราชฐานะของกระบวนเสด็จนั้นๆ
(ธานินทร์ จิตุหะศรี, 2555)

การรื้อกรับในพระราชพิธีที่เกี่ยวข้องกับริ้วขบวนพยุหยาตราประกอบพระบรมราชอิสริยยศ ผู้รื้อกรับให้
สัญญาณจะมีชื่อเรียกต่างกัน หากในริ้วขบวนเสด็จพระราชดำเนินโดยกระบวนพยุหยาตราสถลมารค จะเรียกว่า
มหาดเล็กหรือเจ้าพนักงานรื้อกรับ ส่วนกระบวนพยุหยาตราชลมารค จะเรียกผู้รื้อกรับว่า นายเรือพระที่นั่ง ในการ
เสด็จทางสถลมารคพระมหากษัตริย์จะทรงประทับพระราชรถ พระราชยานเพียบพร้อมด้วยกำลังทหารกอง
เกียรติยศและเครื่องสูงต่างๆ ที่เข้าในกระบวนแห่ห้อมล้อมพระราชรถ พระราชยาน เช่น บังสุรุย์ บังแทรก พัดโบก
จามร พุ่มดอกไม้ทอง พุ่มดอกไม้เงิน ตลอดจนเครื่องประโคมต่างๆ ล้วนกล่าวว่าเป็นการจำลองภาพของริ้วขบวน
เสด็จของพระอินทร์ ตามคติความเชื่อเรื่องสมมติเทพ การเสด็จพระราชดำเนินทางสถลมารคพระมหากษัตริย์จะทรง
ประทับพระยานมาศคานหามไปในงานพระราชพิธีหรือในการเสด็จพระราชดำเนินเป็นการส่วนพระองค์ เช่น
การเสด็จพระราชดำเนินเลียบพระนคร เสด็จในริ้วขบวนพระบรมราชอิสริยยศอัญเชิญพระบรมศพไปยังท้องพระเมรุ
รวมทั้งริ้วขบวนอัญเชิญพระพุทธรูปสำคัญต่างๆ เป็นต้น (ณัฐฐภัทร จันทวิช, 2531)

การให้สัญญาณกรับในขบวนพยุหยาตราเสด็จพระราชดำเนินทางสถลมารค มหาดเล็กจะรื้อกรับทั้งหมด 3
ครั้ง ประกอบด้วย ครั้งแรก เป็นการบ่งบอกให้เจ้าพนักงานเตรียมตัวพร้อมในการออกยাত্রาขบวน ครั้งที่ 2 เป็น
การบอกให้ขบวนเริ่มแบกเชือกหรืออาวรุ และครั้งที่ 3 เป็นสัญญาณในการเริ่มเคลื่อนริ้วขบวน โดยผู้ตีกรับจะนุ่งผ้า
สนับเพลาเชิงงอน สวมถุงเท้าขาว รองเท้าดำ นุ่งผ้าเยียรบับหรือผ้ายกทอง ทับสนับเพลา สวมเสื้อเยียรบับ ประดับ

เครื่องราชอิสริยาภรณ์ มีรัตประคตหัวทองคำตรามงกุฏ ตามฝักทองสะพายขัดหลัง สวมหมวกทรงประพาสตามสีเสื้อ มือถือกรับพวง

ภาพที่ 5. การรับให้สัญญา ณ การเสด็จพระราชดำเนินเลียบพระนคร โดยขบวนพยุหยาตราทางชลมารค
ในพระราชพิธีบรมราชาภิเษก 5 พฤษภาคม พุทธศักราช 2562
(ที่มา: สถานีโทรทัศน์รวมการเฉพาะกิจแห่งประเทศไทย, 2562)

การเสด็จพระราชดำเนินโดยกระบวนพยุหยาตราทางชลมารคเป็นริ้วกระบวนเรือที่จัดขึ้นสำหรับพระมหากษัตริย์เสด็จพระราชดำเนินไปในการพระราชพิธีสำคัญต่างๆ สายน้ำถือเป็นเส้นทางคมนาคมที่สำคัญมาตั้งแต่ครั้งสมัยโบราณ ดังในสมัยพระยาธิไทได้ทรงจัดกระบวนเรือพระที่นั่งออกไปรับพระศรีศรัทธาธาราจุพามณีผู้เป็นหลานพ่อขุนผาเมืองที่ไปบวชเรียนอยู่เมืองลังกาคกลับสู่กรุงสุโขทัย ส่วนในสมัยกรุงศรีอยุธยาได้ปรากฏหลักฐานเกี่ยวกับเรือพระที่นั่งมาตั้งแต่รัชกาลสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ คือ เรือพระที่นั่งศรีสุพรรณหงส์ รัชกาลสมเด็จพระนเรศวรมหาราช มีเรือพระที่นั่งสุพรรษวิมานนาวา และปรากฏภาพวาดริ้วกระบวนเสด็จพระราชดำเนินพยุหยาตราทางชลมารคในจดหมายเหตุของลาลูแบร์ เอกอัครราชทูตของสมเด็จพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 ที่พรรณนาถึงกระบวนเรือพยุหยาตราในการเสด็จพระราชดำเนินทางชลมารคของสมเด็จพระนารายณ์อย่างยิ่งใหญ่วิจิตรพิสดาร นอกจากนี้ยังมีการเสด็จยatraทางชลมารคในพระราชพิธีอื่นๆ เช่น เสด็จพระราชดำเนินเลียบพระนคร ในพระราชพิธีบรมราชาภิเษก เสด็จพระราชดำเนินไปทรงบำเพ็ญพระราชกุศลถวายผ้าพระกฐิน พระราชพิธีรับพระราชสาส์นและราชทูตของพระเจ้าแผ่นดินประเทศอื่น เสด็จพระราชดำเนินไปทรงนมัสการรอยพระพุทธรูป เสด็จพระราชดำเนินไปคล้องช้าง เป็นต้น การคมนาคมทางเรือของพระมหากษัตริย์นอกจากจะเป็นสิ่งเสริมสร้างพระบรมราชอิสริยยศระดับพระบารมีแล้ว ยังเป็นการแสดงให้เห็นถึงแสนยานุภาพของกองทัพเรืออีกด้วย (ณัฐภัทร จันทวิช, 2531)

ภาพที่ 6. มหาเสวกโท พระยาเสถียรสุรประเพณี นายเรือพระที่นั่งกระบวนพยุหยาตราทางชลมารค สมัยรัชกาลที่ 6
ภาพที่ 7-8. นายเรือพระที่นั่งในกระบวนพยุหยาตราทางชลมารค พ.ศ. 2555
(ที่มา: หอจดหมายเหตุแห่งชาติ, 2560)

การให้สัญญาแก่พระที่นั่งกระบวนพยุหยาตราเสด็จพระราชดำเนินทางชลมารค ภายในพระแท่นบัลลังก์ ัญญาพระที่นั่งทรงของพระมหากษัตริย์นั้น ผู้บัญชาการเรือพระที่นั่งทรงจะขอพระราชทานกราบบังคมทูลรายงาน กำลังพล จากนั้นนายเรือพระที่นั่งจะรายงานสถานะความพร้อมของเรือพระที่นั่งและขอพระราชทานพระบรม ราชานุญาตออกเรือพระที่นั่ง เมื่อนั้นนายเรือพระที่นั่งจะทำการรับส่งสัญญา ในการเริ่มเคลื่อนริ้วขบวน โดย ผู้ตีกรับจะนั่งผ้าสนับเพลาชิงนอน สวมถุงเท้าขาว รองเท้าดำ นุ่งผ้าเยียรบับหรือผ้ายกทอง ทับสับเพล สวมเสื้อ เยียรบับ ประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ มีรัดประคดหัวทองคำตรามงกุฏ ดาบฝักทองสะพายขัดหลัง สวมหมวกทรง ประพาสตามสี่เสื่อ มือถือกรับพวง

4. สรุปและอภิปรายผล

เครื่องดนตรีประเภทเครื่องตีประกอบจังหวะที่ทำด้วยไม้จัดได้ว่าเป็นเครื่องดนตรีที่เก่าแก่ที่สุดของโลก มนุษย์ในยุคแรกนั้นใช้ไม้ในการตีหรือเคาะร่วมกับวัสดุอื่นเพื่อให้เกิดเสียงแทนการใช้ฝ่ามือ อย่างเช่นการเคาะไม้ เพื่อเป็นการให้สัญญาณสื่อสารบอกเหตุการณ์ในลักษณะต่างๆ เช่นการเคาะไม้ในจังหวะช้าๆ สื่อความหมายถึงการ ส่งสัญญาณเรียกรวมตัวหรือประชุม ตลอดจนการบอกกล่าวเวลา การเคาะในลักษณะที่เร็วและรัวสื่อความหมายถึง การส่งสัญญาณบอกเหตุเตือนภัย ทั้งภัยจากทางธรรมชาติและภัยจากผู้รุกราน ดังนั้นการตีไม้หรือเคาะไม้จึงค่อยๆ ถูกพัฒนามาเป็นเครื่องดนตรีและนำมาใช้ประกอบพิธีกรรมและกิจกรรมเพื่อความบันเทิงของมนุษย์ตามลำดับ การตีกรับในราชสำนักที่เกี่ยวข้องกับสถาบันพระมหากษัตริย์นั้นปรากฏหลักฐานทางโบราณคดีมาตั้งแต่ยุคโบราณ นอกจากจะใช้ตีประกอบจังหวะการขับร้อง ประกอบจังหวะดนตรีแล้วนั้น ในทางพิธีกรรมกรับถือเป็นเครื่องดนตรีที่ มีบทบาทสำคัญอย่างมากในพระราชพิธีสำคัญต่างๆ เช่น ใช้ตีขับกล่อมในพระราชพิธีปฐมดินมาน พระราชพิธี กล่อมช้าง และพระราชพิธีสมโภช ตลอดจนเป็นใช้เครื่องประโคมบงบอกอาณัติสัญญาณในงานพระราชพิธี เป็นต้น

กรับที่ใช้ในสมัยโบราณนั้นเดิมใช้กรับคู่ ทำจากไม้ไผ่หรือไม้เนื้อแข็ง ผู้เล่นใช้มือข้างใดข้างหนึ่งขยับกรับ ให้กระทบกัน หรือใช้มือสองข้างจับไม้กรับข้างละอันแล้วตีกระทบกันให้เกิดเสียง ต่อมาพัฒนามาใช้เป็นกรับพวง แทน กรับพวงนั้นปรากฏหลักฐานภาพจิตรกรรมฝาผนังศิลปะอยุธยาในพระที่นั่งพุทไธสวรรย์ที่สร้างขึ้นในสมัย

รัชกาลที่ 1 สันนิษฐานว่ารับพวงนำจะเกิดขึ้นในช่วงยุคกลางถึงปลายกรุงศรีอยุธยาเป็นต้นมา รับพวงมีลักษณะโครงสร้างคล้ายคลึงกับกรับของจีน เรียกว่า “ไควเบน” (Kuai Ban) เป็นเครื่องดนตรีประเภทตีกระทบ ทำด้วยไม้เนื้อแข็ง ไม้ไผ่ หรือกระดูกสัตว์ มีลักษณะเป็นแผ่นไม้คล้ายกรับพวงของไทย โดยนำแผ่นไม้มาประกบกันตั้งแต่สองแผ่นขึ้นไป ร้อยด้วยเชือกเป็นพวงเข้าด้วยกัน เวลาเล่นผู้เล่นจะเล่าเรื่องเป็นทำนองพร้อมกับตีไควเบนไปด้วย ซึ่งคล้ายกับการเล่นกรับเสภาของไทย นอกจากนี้กรับพวงยังมีวิธีการตีเหมือนกับกรับของพม่าและอินเดีย กรับในประเทศพม่า นั้น เรียกว่า “วรากุกะ” (Warlekko) ทำด้วยไม้ไผ่ขนาดความยาวสามปล้องไม้ไผ่ เวลาเล่นจะง้างไม้ให้อ้าออกจากกัน แล้วปล่อยไม้ให้กระทบกัน หรือใช้ตีกับหัวเข่า ฝ่ามือ ไหล่ และข้อศอก ให้เข้ากับจังหวะของดนตรี วรากุกะเป็นเครื่องดนตรีที่สามารถพบเห็นได้ทั่วไป โดยมีลักษณะคล้ายกับเครื่องดนตรีของชาวไทยใหญ่ในเขตรัฐฉานและบริเวณเขตพื้นที่ชายแดนไทยเมียนมา ที่เรียกว่า “ไม้ขี้ขาว” และยังมีความคล้ายคลึงกับ “โทคา” (Toka) ในรัฐอัสสัมทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศอินเดีย ซึ่งเป็นหนึ่งในแปดของเครื่องดนตรีศักดิ์สิทธิ์ที่ใช้เล่นในเทศกาล “บิฮู” (Bihu)

กรับพวงของไทยจึงเป็นผลผลิตมาจากการพัฒนา ต่อยอด และปรับเปลี่ยนรูปแบบการสร้างสรรค์ผ่านยุคสมัยต่างๆ จนกลายเป็นเครื่องดนตรีประเภทตีกระทบที่มีบทบาทสำคัญในพระราชพิธีสืบเนื่องมาตั้งแต่ครั้งอดีต ใช้ตีบงบอกอาณัติสัญญาณในงานพระราชพิธีว่ากำลังจะเริ่มหรือกำลังจะเริ่มเข้าสู่พิธีการ ดังปรากฏหลักฐานเป็นภาพสลักพราหมณ์ตีกรับประกอบในรั้วกระบวนเสด็จพระราชดำเนินทางสถลมารคที่ผนังระเบียงคดของปราสาทนครวัดในสมัยพระเจ้าสุริยวรมันที่ 2 ธรรมเนียมการตีกรับให้สัญญาณในพระราชพิธีในปัจจุบันปรากฏเฉพาะในราชสำนักไทยเท่านั้น โดยจะปรากฏในงานพระราชพิธีที่พระมหากษัตริย์เสด็จออกมหาสมาคมและพระราชพิธีที่เกี่ยวข้องกับขบวนพยุหยาตราพระบรมราชอิสริยยศเสด็จพระราชดำเนิน กระบวนเสด็จออกของสมมติเทวราช จำต้องมีเครื่องดนตรีประเภทประกอบพร้อมทุกครั้ง โดยมีความเชื่อว่าดนตรีเป็นอาณัติสัญญาณแห่งสวรรค์ เมื่อพระมหากษัตริย์ทรงเสด็จหรือยาตราออกไปที่ใด มักจะมีเสียงดนตรีประเภทบรรเลงรับส่งเสด็จทุกครั้ง เจกเช่นรั้วขบวนพระบรมราชอิสริยยศของอินทเทพ เมื่อเสด็จพระราชดำเนินไปแห่งหนใด จะมีเหล่าทวยเทพเทวดาประกอบดนตรีประกอบดังกึกก้อง ห้อมล้อมด้วยเครื่องอภิมหามุขมลาย เครื่องสูงแผ่ทองแผ่ลวดอย่างวิจิตรพิสดาร การร่วกรับให้สัญญาณจึงจัดได้ว่าเป็นเครื่องประกอบพระราชอิสริยยศอย่างหนึ่งของพระมหากษัตริย์ ใช้เชิดชูพระเกียรติยศ ตลอดจนทั้งเป็นเครื่องเสริมสร้างความยิ่งใหญ่ให้กับพระราชพิธีนั้นๆ บ่งบอกถึงพระราชฐานะ พระราชอำนาจ และแสดงถึงพระบรมเดชานุภาพอันเกรียงไกรซึ่งหาผู้ใดเสมอเหมือนมิได้

รายการอ้างอิง

กรมศิลปากร. (2458). *บทละครเรื่องรามเกียรติ์ พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช*.

สืบค้นเมื่อ 21 พฤศจิกายน 2561 จาก <http://vajirayana.org/บทละครเรื่องรามเกียรติ์/สมุดไทยเล่มที่-๕>.

กรมศิลปากร. (2472). *พระราชนิพนธ์บทละครนอกเรื่องสังข์ทองตอนที่ 6 พระสังข์ได้นางจนา*. สืบค้นเมื่อ 21 พฤศจิกายน 2561

จาก <http://vajirayana.org/บทละครนอกเรื่องสังข์ทอง/ตอนที่-๖-พระสังข์ได้นางจนา>.

กรมศิลปากร. (2555). *ไตรภูมิพิภพ พระราชนิพนธ์พญาลิไทยของพระมหาช่วย 2321*.

เอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการเรื่อง “คติไตรภูมิ: อิทธิพลต่อวิถีสังคมไทย”

28-29 มิถุนายน 2555 ณ โรงแรม เอส. ดี. อเวนิว กรุงเทพมหานคร.

ณรงค์ เขียนทองกุล และฉัตรดิยา เกียรติธานี. (ม.ป.ป.). *ไทยศึกษา ดนตรีไทย*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

- ณัฐภัทร จันทวิช. (2531). พระราชพิธีบรมราชาภิเษก. *ศิลปวัฒนธรรม*, 9(7), 16-32.
- ทิพากรวงศ์, เจ้าพระยา. (2477). *พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 4 พ.ศ. 2394-2411 ฉบับเจ้าพระยาทิพากรวงศ์*. พระนคร: โรงพิมพ์พระจันทร์. (พิมพ์เป็นที่ระลึกในงานพระราชทานเพลิงศพ คุณหญิงธรรมสารเนติ (อบ บุนนาค) วันที่ 17 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2477 ณ วัดประยูรวงศาวาส).
- ธานีรัตน์ จตุทะศรี. (2555). ลิลิตกระบวนพยุหยาตราสถลมารคและชลมารค: จากพระราชพิธีสู่วรรณคดีเฉลิมพระเกียรติ. *วารสารมนุษยศาสตร์*, 19(1), 39-62.
- นราธิปประพันธ์พงศ์, กรมพระ. (2457). *จดหมายเหตุลาลูแบร์ พงศาวดารครั้งกรุงศรีอยุธยา แผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราชเจ้า*. พระนคร: ปรีดาลัย.
- บุญตา เขียนทองกุล. (2548). *ดนตรีในพระราชพิธี*. กรุงเทพฯ: สำนักการสังคีต กรมศิลปากร.
- บุหลง ศรีนก และคณะ. (2546). *ประมวลจดหมายเหตุพระราชพิธีในรัชกาลปัจจุบัน: การศึกษาเชิงพัฒนาการและความเปลี่ยนแปลง*. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).
- พุทธเลิศหล้านภาลัย, พระบาทสมเด็จพระ. (2465). *บทละครนอก พระราชนิพนธ์รัชกาลที่ 2 รวม 6 เรื่อง ฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ*. พระนคร: โรงพิมพ์ไท. (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระดำรงราชานุภาพโปรดให้พิมพ์ในงานฉลองพระชันษาครบ 60 ทศ เมื่อปีจอ พ.ศ. 2465).
- พุทธเลิศหล้านภาลัย, พระบาทสมเด็จพระ. (2472). *พระราชนิพนธ์บทละครนอกเรื่องสังข์ทอง ตอนที่ 6 พระสังข์ได้นางจนา*. สืบค้นเมื่อ 21 พฤศจิกายน 2561 จาก <https://vajirayana.org/บทละครนอกเรื่องสังข์ทอง/ตอนที่-๖-พระสังข์ได้นางจนา>.
- ราชกิจจานุเบกษา. (2562). *หมยกำหนดการพระราชพิธีบรมราชาภิเษก พุทธศักราช 2562*. สืบค้นเมื่อ 21 มกราคม 2564 จาก http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2526/B/013/T_0001.PDF.
- สถานีโทรทัศน์รวมการเฉพาะกิจแห่งประเทศไทย. (2562, 5 พฤษภาคม). *เสด็จพระราชดำเนินเลียบพระนคร โดยขบวนพยุหยาตราสถลมารค*. สืบค้นเมื่อ 22 มกราคม 2563 จาก <https://www.youtube.com/watch=U7XQtSQUtk&t=27860s>.
- สุจิตต์ วงษ์เทศ. (2532). *ร้องรำทำเพลง: ดนตรีและนาฏศิลป์ชาวสยาม*. กรุงเทพฯ: มติชน.
- หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. (2560, 5 มกราคม). *มหาเสวกโท พระยาเสถียรสุรประเพณี นายเรือพระที่นั่ง กระบวนพยุหยาตราทางชลมารค สมัยรัชกาลที่ 6 นายเรือพระที่นั่งในกระบวนพยุหยาตราสถลมารค พ.ศ. 2555*. สืบค้นเมื่อ 22 เมษายน 2562 จาก <https://archives.nat.go.th/th-th/>.
- หอพระสมุดวชิรญาณ. (2458). *บทละครชุดเบ็ดเตล็ดในเรื่องรามเกียรติ์ พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 1 ที่ 2 ที่ 4 ที่ 5 และพระราชนิพนธ์กรมพระราชวังบวรมหาดัศดุพลเสพ กับบาญชีรายชื่อพระยาอินชิงช้า*. พระนคร: ไสภณพิพรรฒนากร. (พระยาราชนกุล (อวบ เปาโรหิตย์) พิมพ์แจกเป็นของชำร่วยเมื่อยืนชิงช้า พ.ศ. 2458).
- Kersale, P. (1998). *Sounds of Angkor*. Retrieved October 23, 2020 from <https://www.soundsofangkor.org/english/old-instruments/scraper/>.
- Mehta, S. (2013). *Art of Khartal*. Indian: Surya.

ดนตรีล้านนาศึกษา: เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่

Received: 12 July 2021

Revised: 15 September 2021

Accepted: 26 May 2023

ปรเมศวร์ สรรพศรี*

เพียงแพน สรรพศรี**

บทความนี้ได้นำเสนอชีวประวัติของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ในมิติ ดนตรีล้านนาศึกษา ท่านเป็นผู้มีคุณูปการทำคุณประโยชน์ให้กับวงการดนตรี ล้านนา การเติบโตท่ามกลางศิลปวัฒนธรรมล้านนาและเรียนรู้ศาสตร์ด้าน ดนตรีไทยคู่ขนานมาทำให้เจ้าสุนทรมีความรู้ความเชี่ยวชาญ การเป็นผู้มี วิสัยทัศน์ทางการศึกษายาวไกลทำให้เจ้าสุนทรริเริ่มรูปแบบต่างๆ ของดนตรี ล้านนาให้มีความเป็นระเบียบแบบแผนมากขึ้น โดยการบันทึกโน้ตเพลงเพื่อใช้ ในการศึกษา การกำหนดรูปแบบวงดนตรีและการดัดแปลงเครื่องดนตรีให้มี ขนาดและระบบเสียงที่มีความเป็นมาตรฐาน มีการนำหน้าทับดนตรีไทยมา ปรับใช้ในการบรรเลงในวงดนตรีที่บ้านล้านนา ถ่ายทอดองค์ความรู้ให้แก่ ผู้เรียนอย่างเท่าเทียม และพัฒนานวัตกรรมทางดนตรีเพื่อใช้ประโยชน์ต่อ วงการดนตรีล้านนาศึกษา

บทความวิชาการ

บทคัดย่อ

คำสำคัญ

ล้านนา;
ดนตรีศึกษา;
ดนตรีล้านนาศึกษา;
เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่

* อาจารย์ประจำสาขาวิชาดุริยางค์ไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่, ติดต่อได้ที่: poramase_sub@cmru.ac.th (ผู้ประพันธ์บทความ)

** นักวิชาการอิสระ ติดต่อได้ที่: piangpan.ps@gmail.com

Lanna Music Education: Chaw Sunthorn Na Chiang Mai

Received: 12 July 2021

Revised: 15 September 2021

Accepted: 26 May 2023

Poramase Subphasri *

Piangpan Sabpasri **

This article presents the biography of Chaw Sunthorn Na Chiang Mai in the dimension of Lanna music education. He is a contributor to the Lanna music industry. Having grown up in the midst of Lanna culture and also having learned Thai traditional music made him proficient. An educational visionary, he has initiated more orderly forms of Lanna music. He has recorded music notes for application in music classroom, standardized the size and the sound system of both the band format the and instruments themselves, and taken the rhythmic pattern in Thai traditional music and adapted to Lanna folk band. He is a Lanna music teacher who teaches all learners equally, and he develops musical innovations to benefit the Lanna music education.

Academic Article

Abstract

Keywords

Lanna;
music education;
Lanna music education;
Chaw Sunthorn Na
Chiang Mai

* Lecturer, Faculty of Humanities and Socail Sciences, Chiang Mai Rajabhat University, e-mail: poramase_sub@cmru.ac.th (corresponding author)

** Independent Researcher, e-mail: piangpan.ps@gmail.com

1. บทนำ

จากการสืบค้นข้อมูลทางประวัติศาสตร์พบว่ารากฐานวัฒนธรรมล้านนาเริ่มปรากฏประวัติศาสตร์ที่แน่ชัดในราวพุทธศตวรรษที่ 18 เป็นต้นมา (ศักดิ์ชัย สายสิงห์, 2551) โดยการสถาปนาเมืองหลวงแห่งใหม่ของพญามังรายบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำปิงนามว่า “นพบุรีศรีนครพิงค์เชียงใหม่” ในปีพุทธศักราช 1839 เป็นเมืองแห่งปฐมอาณาจักรล้านนา มีความเจริญทางด้านการเมืองการปกครอง ศาสนา ภาษาและวรรณกรรม รวมถึงด้านศิลปวัฒนธรรมซึ่งเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงความเจริญรุ่งเรืองของชาวล้านนา (ชนิสานาคน้อย, 2556) ดนตรีเป็นศาสตร์ทางศิลปะแขนงหนึ่งที่เติบโตคู่สังคมล้านนามาโดยตลอด โดยชาวล้านนามีดนตรีไว้เพื่อผ่อนคลายอารมณ์และใช้เป็นสื่อในการ 애้วสาว (เกี้ยวสาว) อีกทั้งใช้ในการประกอบพิธีกรรมอีกด้วย กลไกสำคัญในการส่งต่อองค์ความรู้ดนตรีล้านนาผ่านรุ่นสู่รุ่นนั้นล้วนต้องผ่านกระบวนการเรียนการสอนทั้งสิ้นซึ่งประกอบไปด้วยองค์ประกอบทางการศึกษา ได้แก่ ผู้สอน (T) ผู้เรียน (S) เนื้อหาสาระ (C) และการเรียนการสอน (X) (Steiner, 1988) เมื่อพิจารณาจากองค์ประกอบทางการศึกษาข้างต้น ผู้เขียนให้น้ำหนักไปที่ผู้สอน หรือครู (T) ว่าเป็นส่วนที่มีความสำคัญเปรียบเป็นด้านหน้าของการจัดเรียนการสอน เนื่องจากผู้สอนส่งอิทธิพลต่อผู้เรียนโดยตรง ทั้งผู้เรียนบางส่วนที่อาจมีความสนใจและอยากเรียนเป็นทุนเดิมอยู่แล้วและผู้เรียนที่ไม่มีความสนใจเรียน แต่เมื่อผ่านกระบวนการสอนของครูอาจเกิดความเปลี่ยนแปลงได้ สอดคล้องกับที่องค์การเพื่อการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO, 1996) ได้ระบุว่าคุณภาพการศึกษาขึ้นอยู่กับครูเป็นหลัก

จากการศึกษางานวิจัยและงานวิชาการด้านดนตรีศึกษาในมิติบุคคล หากกล่าวถึงครูดนตรีล้านนาได้มีผู้ศึกษาและถอดองค์ความรู้ต่าง ๆ ไว้เพื่อเก็บเป็นสมบัติทางปัญญาของล้านนาไว้มากมายหลายท่าน อาทิ อัมภวรุชพลอยเขียว (2560) ศึกษาการขับซอของแม่ครูพยอม ถิ่นถา พรชนก สุทนต์ (2559) ศึกษาแม่ครูบัวชุม จันท์ทิพย์เพ็ญแพน สรรพศรี (2562) ศึกษาความเป็นครูต้นแบบดนตรีพื้นบ้านล้านนาของครูพรหมเมศวร์ สรรพศรี ทั้งนี้ผู้เขียนยังไม่พบงานวิชาการใดที่ศึกษาในกรณีของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ในมิติดนตรีล้านนาศึกษามาก่อน ซึ่งท่านถือเป็นบุคคลหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญต่อวงการดนตรีล้านนาอย่างมากในการอนุรักษ์และต่อยอดพัฒนาจนทำให้เครื่องดนตรีและวงดนตรีของล้านนาเริ่มมีระเบียบแบบแผนและใช้รูปแบบของท่านเป็นหลักจนถึงทุกวันนี้ เจ้าสุนทรได้รับรางวัลศิลปินพื้นบ้านดีเด่น สาขาดุริยางคศิลป์ พ.ศ. 2529 จากสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เป็นสิ่งยืนยันถึงความรู้ความสามารถของเจ้าสุนทร ประกอบกับผลงานที่ท่านได้สร้างสรรค์ไว้ ชาวดนตรีล้านนามักจะคุ้นเคยเรียกท่านด้วยความเคารพว่า “เจ้าลุง” และภาพบทบาทใหญ่ของท่าน คือ สล่า (ช่าง) แต่สิ่งที่ท่านทำมาตลอดชีวิตนั้นล้วนส่งผลต่อวงการดนตรีล้านนาศึกษาโดยตรง ทำให้ผู้เขียนมีความสนใจที่จะศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ เพื่อเก็บเป็นองค์ความรู้และเห็นถึงคุณูปการของเจ้าสุนทรที่มีต่อวงการดนตรีล้านนาศึกษาและองค์ความรู้ที่ถูกถอดมานี้สามารถใช้เป็นแนวคิดในการพัฒนาบุคลากรทางด้านดนตรีได้ต่อไป

2. เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ กับดนตรีล้านนา

เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ เป็นบุตรคนโตของเจ้าสิงห์ทนต์และเจ้าบุญนำ ณ เชียงใหม่ เหตุที่มีคำว่า “เจ้า” นำหน้าเนื่องจากบิดาและมารดานามสกุล “ณ เชียงใหม่” อันสืบเชื้อสายมาจากเจ้ากาวิละ เจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ เจ้าสุนทรเป็นหลานเจ้าราชบุตรคำตื้อ ซึ่งเป็นบุตรของเจ้าอุปราชบุญทวงศ์ อนุชาของพระเจ้าอินทวิชยานนท์ (เจ้าหลวงเชียงใหม่องค์ที่ 7 พระบิดาของพระราชชายาเจ้าดารารัศมีในรัชกาลที่ 5) ซึ่งถือว่าเจ้าสุนทรมีศักดิ์เป็นหลานของพระราชชายาเจ้าดารารัศมี อีกทั้งเป็นบุคคลสำคัญที่สุดท่านหนึ่งของวงการดนตรีพื้นเมืองล้านนาในช่วงต้นพุทธศตวรรษที่ 25 เป็นต้นมา เมื่อครั้งยังเด็กนั้นเจ้าสุนทรมีความชื่นชอบดนตรีพื้นเมืองล้านนาเป็นอย่างมาก ท่านได้ฝึกหัดตีตุงและเป่าปี่จุม (เครื่องดนตรีประเภทเป่าชนิดหนึ่งของล้านนา) กับบิดา เป็นเหตุให้ต่อมามีโอกาสได้เข้าถวายตัวฝึกฝนอยู่ในคุ้มของพระราชชายา ดังนั้นตั้งแต่เยาว์วัย จึงได้รับการอบรมสั่งสมความรู้ในด้านดนตรีไทยและดนตรีพื้นเมืองล้านนาจากครูดนตรีไทยและดนตรีพื้นเมืองที่สอนอยู่ในคุ้ม ซึ่งให้ทั้งความรู้ในด้านวิชาการและด้านการปฏิบัติ ทำให้ท่านมีความรู้ความสามารถอยู่ในระดับที่เชี่ยวชาญรอบรู้มาก นอกจากนั้นเจ้าสุนทรมีความสามารถพิเศษเฉพาะตัวในเชิงสลา (ช่าง) ด้านการสร้างเครื่องดนตรีไทยและดนตรีพื้นเมืองล้านนา จนสามารถพัฒนารูปแบบเครื่องดนตรีพื้นเมืองล้านนาให้มีความเป็นมาตรฐานและเกิดความนิยมอย่างแพร่หลายในเวลาต่อมา จนถือว่าท่านเป็นบรมครูแห่งการดนตรีพื้นเมืองล้านนา สะล้อ ซอ ซึง ในราชสำนักเมืองเชียงใหม่และองค์ความรู้นี้ได้เผยแพร่สู่จังหวัดน่านใหญ่ทางภาคเหนือทั้งหมดก็ว่าได้ (ปรเมศวร์ สรรพศรี, 2555)

ถึงแม้ต่อมาหลังจากยุคเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ด้วยสถานการณ์ทางการเมืองส่งผลให้วงการดนตรีทั้งภาคกลางและล้านนาที่ได้รับการพัฒนามาเป็นลำดับเริ่มมีชะงักงัน ชบเซา สำหรับเชียงใหม่ก็นับว่าคุ่มต่างๆ ที่เคยมีนักดนตรีประจำคุ้ม นักดนตรีและช่างฟ้อนก็แยกย้ายกระจัดกระจายห่างหายเพราะไม่มีผู้อุปถัมภ์ ทำให้ในช่วงระยะเวลานั้นถือเป็นช่วงวิกฤตของวงการดนตรีไทยและดนตรีพื้นเมืองล้านนา แต่ถึงอย่างไรก็ตาม เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ก็ไม่ได้ทอดทิ้งหรือละเลิกในการดนตรี ยังคงพยายามรวบรวมพรรคพวกเล่นดนตรีและพัฒนาก่อสร้างเครื่องดนตรีเรื่อยมา เพื่อหวังให้ผู้คนหันกลับมาสนใจดนตรีอีกครั้ง จนทำให้ท่านเป็นผู้ที่มีชื่อเสียงและได้รับการยอมรับในราชสำนักเชียงใหม่ นอกจากนั้นท่านยังได้รับการยกย่องจากวิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ ให้เป็นครูผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ทางด้านศาสตร์ดนตรีพื้นเมืองล้านนาแก่นักเรียนเพื่อเผยแพร่แก่สาธารณชนโดยทั่วไปอย่างกว้างขวาง ด้วยฝีมืออันเป็นเลิศของท่านทำให้ท่านมีผลงานดีเด่นจำนวนมากจนเป็นที่ประจักษ์โดยทั่วไป

เจ้าสุนทรเคยได้รับเกียรติให้บรรเลงดนตรีพื้นเมืองล้านนาถวายหน้าพระที่นั่งสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในงานสายใจไทย พ.ศ. 2527 ณ ค่ายกาวิละ จังหวัดเชียงใหม่ โดยท่านได้รับแรงบันดาลใจจากการแสดงวงมหาดุริยางค์ของอาจารย์ประสิทธิ์ ถาวร (ลูกศิษย์หลวงประดิษฐไพเราะ) มาสร้างวงล้านนามหาดุริยางค์ขึ้น อันประกอบด้วยเครื่องดนตรีล้านนาซึ่งมีสะล้อ ซึง ปี่จุม และเครื่องดนตรีไทยประเภทเครื่องสาย ซอฮู้ ซอด้วง จะเข้ และเครื่องประกอบจังหวะ มีเครื่องดนตรีและผู้บรรเลงมากกว่า 350 คน โดยใช้นักเรียนจากวิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ทั้งหมดเป็นผู้บรรเลง ด้วยหวังว่าจะแสดงศักยภาพของดนตรีล้านนาว่าสามารถเล่นได้เป็นวงให้มีระเบียบแบบแผนได้เหมือนอย่างดนตรีไทย จากการแสดงหน้าพระที่นั่งในครั้งนั้น เป็นการจุดประกายให้ผู้คนมีจิตสำนึกรักและต้องการที่จะอนุรักษ์ฟื้นฟูดนตรีพื้นเมืองล้านนา ทำให้ดนตรีพื้นเมืองล้านนาในจังหวัดเชียงใหม่ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางแพร่หลายมากขึ้น มีการถ่ายทอดกันตามชุมชนต่างๆ ตลอดจนเริ่มมีการบรรจุเข้าไว้ในหลักสูตรของสถาบันการศึกษาต่างๆ เช่น ในโรงเรียนระดับประถม มัธยม และในวิทยาลัยนาฏศิลป์ เป็นต้น ทั้งยังขยายไปในสถาบันการศึกษาจังหวัดใกล้เคียง

เช่น เชียงราย ลำปาง พะเยา ในเวลาต่อมา ทั้งนี้ก็เนื่องด้วยความมุ่งมั่นและผลงานของท่านเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่ง จากการเปลี่ยนแปลงวงดนตรีพื้นเมืองล้านนาของท่านทำให้ท่านต้องเผชิญกับอุปสรรคต่างๆ ทั้งปัญหาในด้านขนบจารีต การต่อสู้กับสภาพแวดล้อมจากการยอมรับของกลุ่มที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วย แต่ท่านก็มิได้ย่อท้อต่อความยากลำบาก เพียรพยายามสร้างผลงานให้เป็นที่ปรากฏและยกระดับดนตรีล้านนาสู่การเรียนการสอนในสถาบันการศึกษาจนประสบความสำเร็จในที่สุด (สุริย์ ฌ เชียงใหม่, สัมภาษณ์, 2554)

ภาพที่ 1. เจ้าสุนทร ฌ เชียงใหม่
(ที่มา: ประเมศวร์ สรรพศรี, 2555)

3. เจ้าสุนทร ฌ เชียงใหม่ กับดนตรีล้านนาศึกษา

จากการศึกษาชีวประวัติของเจ้าสุนทรและวิเคราะห์ในมิติด้านดนตรีล้านนาศึกษา ผู้เขียนจึงตั้งต้นหัวข้อการวิเคราะห์โดยใช้ทฤษฎีองค์ประกอบทางการศึกษาของสไตเนอร์ (Steiner) ได้แก่ ผู้สอน (T) ผู้เรียน (S) เนื้อหาสาระ (C) และบริบท (Steiner, 1988) ซึ่งผู้เขียนจะนำเสนอข้อมูลเจ้าสุนทรในบทบาทต่างๆ ของดนตรีล้านนาศึกษาดังนี้

3.1 ผู้เรียน (Student-S)

เจ้าสุนทร ฌ เชียงใหม่ เมื่อครั้งเป็นผู้เรียนนั้นได้เริ่มตั้งแต่ในวัยเด็กที่เจ้าสุนทรมีความสนใจในด้านดนตรีล้านนา เนื่องจากบิดาของท่านชอบเล่นดนตรีพื้นเมืองอยู่แล้ว เจ้าสุนทรจึงได้เรียนดนตรีพื้นเมืองจากบิดามาตั้งแต่เด็ก โดยเจ้าสุนทรมีความสนใจเรียนซึงและเรียนเป่าปี่จุมกับบิดาเมื่ออายุ 8 ขวบ บิดาเห็นว่าเจ้าสุนทรมีความสามารถทางด้านนี้ จึงส่งตัวเจ้าสุนทรเข้าไปฝึกฝนดนตรีในคุ้มแก้วนารัฐของพระราชชายาเจ้าดารารัศมี ผู้เป็นพระญาติ ท่านได้ร่ำเรียนดนตรีโดยเริ่มเรียนซอฮู้จากครูซอ สุนทรวาทิน เป็นเครื่องดนตรีชนิดแรก รวมถึง

เครื่องสายไทยอีกหลายชนิดจากครูในคุ้มหลายท่าน เช่น ครูรอด ครูชั้น อักษรทับ ทำให้เจ้าสุนทรได้รับการอบรมสั่งสอนความรู้ในวิชาการดนตรีไทยทั้งทฤษฎีและปฏิบัติ ส่งผลให้ท่านเป็นนักดนตรีล้านนาที่เข้าใจการจัดระเบียบแบบแผนเพลงไทยเป็นอย่างดี เช่น เพลงไหมโรง เพลงเถา เพลงตับ เป็นต้น ท่านมีโอกาสศึกษาดนตรีไทยในคุ้มประมาณ 6-7 ปี ก็เกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครองใน พ.ศ. 2475 อีกทั้งพระราชชายาเจ้าดารารัศมีได้สิ้นพระชนม์ใน พ.ศ. 2476 การดนตรีในคุ้มต่างๆ ก็ได้ยุติบทบาทลง เวลานั้นครูและนักดนตรีตามคุ้มต่างๆ ในจังหวัดเชียงใหม่ขาดผู้อุปถัมภ์จึงต้องแยกย้ายกันไปประกอบอาชีพอื่น ๆ เจ้าสุนทรก็เป็นผู้หนึ่งที่ได้รับผลกระทบ แต่ท่านก็มีได้หยุดเรียนรู้ทางด้านดนตรีและยังคงเฝ้าหาความรู้อยู่เสมอ หลังจากที่คุณพระราชชายาเจ้าดารารัศมีได้สิ้นสลดลง เจ้าสุนทรก็ยังหาความรู้เพิ่มเติมควบคู่ไปกับการเรียนชั้นประถมศึกษาที่โรงเรียนวัฒโนทัยพายัพ จังหวัดเชียงใหม่ และสำเร็จการศึกษาชั้นสูงสุดในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 จากโรงเรียนยุพราชวิทยาลัย

3.2 ผู้สอน (Teacher-T)

พ.ศ. 2514 มีการจัดตั้งวิทยาลัยนาฏศิลป์ขึ้น โดยมีอาจารย์ประนอม ทองสมบุญ เป็นผู้อำนวยการวิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่คนแรก และด้วยความเห็นชอบของนายเชื้อ สาริมาณ อธิบดีกรมศิลปากรในขณะนั้น จึงได้ชักชวนให้เจ้าสุนทรมาเป็นอาจารย์สอนดนตรีพื้นเมืองให้กับนักเรียนวิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ ด้วยเห็นว่าเป็นผู้มีความรู้ความสามารถด้านดนตรีล้านนาทั้งด้านทฤษฎีและปฏิบัติ เจ้าสุนทรได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนและเรียนรู้จากครูดนตรีหลายท่านในระหว่างที่สอนที่วิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ โดยเป็นทั้งครูและเพื่อนที่ให้ความรู้และให้การสนับสนุนทางด้านดนตรีตลอดชีวิตของเจ้าสุนทร ผู้เขียนได้สรุปรายนามมีดังต่อไปนี้ 1) เจ้าสิงห์หนนท์ ณ เชียงใหม่ 2) ครูประเวช กุมุท 3) ครูซ้อ สุนทรวาทิน 4) ครูฉัตร สุนทรวาทิน 5) ครูรอด อักษรทับ 6) ครูชั้น อักษรทับ 7) ครูอินทร์หล่อ สรรพศรี 8) ครูประหยัด ศิริ मिलินทร์ 9) ครูมนตรี ตราโมท 10) ครูธีรยุทธ ยวงศรี 11) ครูประนอม ทองสมบุญ 12) ครูภาวาส บุนนาค 13) ครูมงคล บุญวงศ์ 14) ครูประสิทธิ์ ถาวร เจ้าสุนทรในบทบาทของการเป็นครูนั้นเป็นที่รักและเคารพของบรรดาลูกศิษย์ เพื่อนร่วมงานและบุคลากรในวงการดนตรีอย่างกว้างขวาง ผู้คนมักเรียกเจ้าสุนทรว่า “เจ้าลุง” อย่างที่อนันต์ สบฤกษ์ ได้กล่าวว่า

ใน พ.ศ. 2516 ตอนที่ย้ายไปสอนวิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ ได้พบกับเจ้าลุงสุนทร ทางกรมศิลปากรได้ยกย่องให้ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญและเป็นอาจารย์พิเศษสอนดนตรีพื้นเมืองประจำวิทยาลัย เจ้าสุนทรมีความรู้และมีทักษะในการถ่ายทอดความรู้ให้แก่ลูกศิษย์ด้วยจิตวิญญาณของความเป็นครู ไม่หวงวิชา ใจกว้างและให้ความรักความเมตตาแก่ศิษย์โดยเท่าเทียมกัน เห็นหลายคนตั้งแต่ผู้อำนวยการ ครูอาจารย์ นักศึกษาและบุคลากรของวิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่มักเรียกท่านว่า “เจ้าลุงๆ” เราก็เรียกตาม ซึ่งที่เรียกก็เพราะเป็นการให้ความเคารพนับถือ ประดุจญาติผู้ใหญ่ ช่วงที่สอนอยู่เชียงใหม่ ก็ยังเคยไปเล่นดนตรีบ้านท่าน ไปกินข้าวพูดคุยเรื่องดนตรีกับท่าน เจ้าลุงเป็นคนใจดี ชอบยิ้มและหัวเราะสนุกสนานตลอดเวลา มีธรรมาศัยกับทุกคน
(อนันต์ สบฤกษ์, สัมภาษณ์, 2554)

นอกจากนี้ สุรศักดิ์ ณ เชียงใหม่ ทายาทของเจ้าสุนทร ได้กล่าวถึงความเป็นครูของผู้เป็นพ่อว่า

เจ้าป้อเป็นหัวหน้าครอบครัวที่ดีสำหรับแม่แสงหล้าและลูกๆ หลานๆ รวมไปถึงลูกศิษย์ทุกคนมาโดยตลอดตั้งแต่ลุงยังเด็กจนโต เห็นนิสัยเจ้าป้อขี้เล่น ร่าเริง แต่ถ้าเวลาทำงานจะทำหน้าเคร่ง เป็นคนขยัน ชอบทำงาน ไม่เคยอยู่นิ่ง ชอบคลุกตัวอยู่กับการสร้างเครื่องดนตรี ประดิษฐ์นู่นนี่ ชอบไปวัด เอาลวดลายสิ่งก่อสร้างต่างๆ มาตกแต่งเครื่องดนตรี... ตอนเย็นทุกวัน ที่บ้านไม่เคยเงียบ เพราะจะมีคนเข้าออกบ้านตลอด ทั้งลูกศิษย์ เด็กนักเรียน อาจารย์ นักดนตรี ที่บ้านจะมีข้าวและของกินเตรียมไว้ในกระติบข้าวและในตู้เย็นเสมอ ชีวิตของเจ้าป้อเป็นคนที่ชอบสอนและรักดนตรีเป็นอย่างมาก แม้กระทั่งช่วงบั้นปลายชีวิต ตอนที่ท่านป่วยเป็นโรคหอบหืดก็ยังใส่หน้ากากออกซิเจนไปสอนหนังสือ ไปคุมซ้อมวงดนตรี จนสุดท้ายเจ้าป้อก็ได้จากเราไป ลุงเป็นลูกชายคนเดียวจึงอยากสานต่อสิ่งที่ท่านได้ทำมา จึงยึดอาชีพนี้ต่อจากเจ้าป้อ และสืบต่อมาถึงปัจจุบัน

(สุรศักดิ์ ฌ เชียงใหม่, สัมภาษณ์, 2554)

จากข้อความข้างต้นจะเห็นได้ว่าเจ้าสุนทรได้ทุ่มเทให้กับการสอนดนตรีล้านนาอย่างมาก มีความรู้และทักษะในการถ่ายทอดความรู้ให้แก่ลูกศิษย์ด้วยจิตวิญญาณของความเป็นครู ไม่หวงวิชา ใจกว้างและให้ความรักความเมตตาแก่ศิษย์โดยเท่าเทียมกัน ทั้งนี้ตั้งแต่ผู้อำนวยการ ครูอาจารย์ นักศึกษา และบุคลากรของวิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่มักเรียกท่านติดปากว่า “เจ้าลุง” หรือ “เจ้าลุงสุนทร” ซึ่งเป็นการให้ความเคารพนับถือประดุจญาติผู้ใหญ่ เจ้าสุนทรเป็นผู้ริเริ่มในการรวบรวมโน้ตเพลงพื้นบ้านล้านนาให้มีความเป็นปึกแผ่นโดยกำหนดเป็นหลักสูตรดนตรีพื้นเมืองของวิทยาลัยนาฏศิลป์จนถึงปัจจุบัน นอกจากการถ่ายทอดความรู้ด้านการปฏิบัติเครื่องดนตรีแล้ว โรงงานของเจ้าสุนทรยังเป็นที่ศึกษาดูงานของสถานศึกษาและบุคคลผู้สนใจทั่วไปในด้านการผลิตเครื่องดนตรีอีกด้วย ดังจะเห็นว่ามิใช่ช่างผลิตเครื่องดนตรีที่ได้รับการถ่ายทอดความรู้และสร้างสละและซึงตามแบบของเจ้าสุนทรออกจำหน่ายอย่างแพร่หลายเพื่อรองรับตามความต้องการของสถาบันการศึกษาต่างๆ ในเขตจังหวัดภาคเหนือตอนบน จากความสามารถความเชี่ยวชาญของเจ้าสุนทรทำให้องค์ความรู้ดนตรีล้านนานั้นแพร่หลายและเข้าถึงผู้เรียนได้อย่างกว้างขวางมากขึ้น ไม่เฉพาะการสอนที่เกิดขึ้นในสถานศึกษาคือวิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่เท่านั้น แต่ด้วยเครือข่ายและการรู้จักกับครู เพื่อนนักดนตรีอื่นๆ ทำให้เจ้าสุนทรได้ทำหน้าที่เป็นผู้ให้ความรู้ด้านดนตรีล้านนาอย่างแพร่หลายในหลากหลายบริบทด้วยกัน

3.3 เนื้อหา (Content-C)

จากการที่เจ้าสุนทร ฌ เชียงใหม่ ได้เข้าไปมีบทบาทเป็นครูที่วิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ เจ้าสุนทรมีแนวความคิดว่าควรรวบรวมเพลงพื้นบ้านล้านนาซึ่งมีการบรรเลงมาแต่โบราณให้เป็นระเบียบแบบแผนมากยิ่งขึ้น เจ้าสุนทรจึงรวบรวมเพลงพื้นบ้านล้านนาโดยบันทึกเป็นโน้ตตัวเลขแล้วนำมาใช้ประกอบการเรียนการสอน ดังรายชื่อเพลงพื้นเมืองจำนวน 12 เพลงในขณะนั้น ได้แก่

- 1) เพลงปราสาทไหว
- 2) เพลงล่องแม่ปิง
- 3) เพลงล่องน่าน
- 4) เพลงตั้งเชียงใหม่

- 5) เพลงจะป
- 6) เพลงละม้าย
- 7) เพลงเซียงแสน
- 8) เพลงฤๅษีหลงถ้ำ
- 9) เพลงสาวไหม
- 10) เพลงพม่า
- 11) เพลงไทยใหญ่
- 12) เพลงอื้อ

ความน่าสนใจคือการรวบรวมจัดทำโน้ตเพลงพื้นบ้านล้านนาครั้งนี้ถือเป็นการผลักดันให้เกิดตำราเรียนดนตรีล้านนาขึ้นอย่างเป็นลายลักษณ์อักษร แต่เดิมนั้นการถ่ายทอดองค์ความรู้ดนตรีล้านนาได้ถ่ายทอดในรูปแบบมุขปาฐะเช่นเดียวกับการถ่ายทอดดนตรีไทย (เพ็ญแพน สรรพศรี, 2562)

3.4 บริบท (Context-X)

จากที่กล่าวมาข้างต้นว่าเจ้าสุนทรนั้นเติบโตและอยู่ท่ามกลางยุคสมัยที่ยังมีเจ้านายฝ่ายเหนือกระทั่งถึงวันที่บริบทในสังคมล้านนาเปลี่ยนแปลงไป มีโอกาสได้เรียนดนตรีล้านนาทั้งในระบบคุ้ม (วัง) และได้ศึกษาในระบบโรงเรียน ได้เห็นถึงความแตกต่างและความเป็นไปของสังคมล้านนา ในฐานะของความเป็นครูนั้นสิ่งสำคัญคือต้องจัดการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนได้อย่างเหมาะสมกับบริบท ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของสภาพเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (ยุทธนา ฉัพพรรณรัตน์ และคณะ, 2559) และจากการได้คลุกคลีกับครูดนตรีไทย ดนตรีล้านนา ทำให้เจ้าสุนทรได้ซึมซับองค์ความรู้ทางด้านดนตรีไทยควบคู่ไปด้วย จนสามารถนำมาปรับใช้ในการวางรากฐานด้านคุณภาพเสียงและระเบียบของวงดนตรีพื้นเมืองให้มีแบบแผนยิ่งขึ้นเพื่อสามารถจัดการศึกษาได้อย่างเป็นขั้นเป็นตอนและเป็นระบบ หนึ่งในผลงานชิ้นเอกด้านดนตรีศึกษาของเจ้าสุนทร คือ การทำวงล้านนามหาดุริยางค์ ซึ่งเป็นการนำแนวคิดผสมผสานของหลักการประสมวงดนตรีไทยมาปรับใช้กับวงดนตรีพื้นเมือง โดยเจ้าสุนทรได้นำหลักการใช้น้ำทับของดนตรีไทยมาทำกับเพื่อจัดความสั้นยาวของเพลงพื้นเมืองให้เป็นแบบแผนซึ่งถือเป็นจุดเปลี่ยนและก้าวสู่ยุคสมัยของดนตรีล้านนาศึกษาอย่างเต็มรูปแบบ ด้วยหลักการบรรเลงทั้งด้านทฤษฎีและปฏิบัติเริ่มมีรูปแบบชัดเจนยิ่งขึ้น เนื้อหาการเรียนการสอนจนถึงการวัดประเมินผลมีกรอบแนวคิดที่เป็นหลักการมากยิ่งขึ้น

3.5 วงล้านนามหาดุริยางค์

ใน พ.ศ. 2527 วิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ได้จัดตั้งวงล้านนามหาดุริยางค์ขึ้น ทั้งนี้ในบรรดาเพลงพื้นบ้านล้านนายังไม่ปรากฏหลักฐานว่ามีผู้ใดประพันธ์เพลงประเภทโหมโรงหรือมีแบบแผนเพลงโหมโรงมาก่อน ดังนั้นเจ้าสุนทรจึงได้ประพันธ์เพลงโหมโรงเพื่อใช้บรรเลงสำหรับวงดนตรีพื้นบ้านล้านนาขึ้นเป็นคนแรก โดยได้รับคำแนะนำจากอาจารย์มนตรี ตราโมท ผู้เชี่ยวชาญดนตรีไทย กรมศิลปากร โดยเพลงนี้สามารถบรรเลงด้วยเครื่องดนตรีพื้นเมืองภาคเหนือ ท่านประพันธ์เพลงเสร็จเมื่อวันที่ 21 มกราคม 2528 และให้ชื่อเพลงว่า “โหมโรงเอื้องเงิน” บรรเลงครั้งแรกในงานพระราชทานเลี้ยงและทูลเกล้าฯ ถวายเงินโดยเสด็จพระราชกุศลสมทบทุนมูลนิธิสายใจไทยแด่สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ณ ค่ายกาวิละ

จังหวัดเชียงใหม่ เป็นการผสมระหว่างเครื่องดนตรีไทยกับดนตรีพื้นเมือง ใช้ผู้บรรเลงซึ่งเป็นนักศึกษาวิทยาลัยนาฏศิลป์มากกว่า 350 คน การแสดงครั้งนั้นสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี เป็นที่ชื่นชมจากผู้มีโอกาสดูรับชมรับฟังในครั้งนั้นและเป็นการจุดประกายให้ดนตรีพื้นเมืองหวนกลับมามีบทบาทต่อสังคมอีกครั้ง นับว่าเป็นผลงานที่เจ้าสุนทรภาคภูมิใจเป็นอย่างยิ่ง เจ้าสุนทรมีความแตกต่างจากครูดนตรีในยุคท่านจึงทำให้ท่านมีความโดดเด่น ท่านเป็นผู้ที่มีความกล้าริเริ่มทำสิ่งใหม่ ไม่ยึดติดกับขนบธรรมเนียมจารีตเดิมของดนตรีพื้นบ้านล้านนา ในการผสมเครื่องสายดนตรีล้านนากับเครื่องสายดนตรีไทย นับเป็นครั้งแรกของการประสมวงในลักษณะนี้ ซึ่งไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน ด้วยเหตุผลที่ว่าท่านมีความเชื่อและต้องการแสดงให้ผู้คนเห็นว่า เครื่องดนตรีพื้นเมืองสามารถนำมาประสมและเล่นรวมวงด้วยกันได้ไม่แพ้ดนตรีไทย ในการแสดงครั้งนั้นจึงถือเป็นจุดเปลี่ยนที่ทำให้วงการดนตรีพื้นเมืองล้านนาได้รับความสนใจและกลับมาเฟื่องฟูอีกครั้ง

ภาพที่ 2. วงล้านนามหาดุริยางค์
(ที่มา: ประเมศวร์ สรรพศรี, 2555)

4. เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ กับนวัตกรรมดนตรีล้านนา

จากที่ผู้เขียนนำเสนอมาทั้งหมดจะเห็นเจ้าสุนทรในมุมของความเป็นครูคนหนึ่งที่มีความสามารถ และจากการวิเคราะห์ผลงานของเจ้าสุนทรนั้น ผู้เขียนเห็นว่านอกจากความเป็นครูแล้ว เจ้าสุนทรยังมีความเป็นนักนวัตกรรมอีกด้วย เห็นได้จากการสร้างสรรค์พัฒนาทั้งรูปแบบขององค์ความรู้และเครื่องดนตรี วงดนตรี จนทำให้ดนตรีล้านนาเติบโตขึ้นอย่างต่อเนื่องและตอบสนองต่อความต้องการของระบบการศึกษา ดังที่สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ (2549) ได้ให้ความหมายของนวัตกรรม (Innovation) ไว้ว่า “นวัตกรรมกรรมคือสิ่งใหม่ที่เกิดจากการใช้ความรู้และความคิดสร้างสรรค์ที่มีประโยชน์ต่อเศรษฐกิจและสังคม” ซึ่งเจ้าสุนทรถือว่าเป็นสลา (ช่าง) ที่สร้างสรรค์นวัตกรรมใหม่แก่ดนตรีล้านนาเป็นอย่างมาก ได้ประยุกต์ใช้เทคโนโลยีใหม่ในการผลิตเครื่องดนตรีสละและซึ่งดัดแปลงรูปลักษณะของเครื่องดนตรีให้ใช้งานง่าย เช่น การใส่ลูกบิดเสริมเข้าไปในซิงเพื่อขึ้นสายปรับเสียงอย่างสะดวกแทนการปรับเสียงแบบดั้งเดิมที่ต้องใช้การดอกรหรือเคาะ ทำให้ต้องใช้เวลาพอสมควรก่อนที่จะเครื่องดนตรีจะพร้อมบรรเลง ใช้เครื่องกลึงไม้มากลึงคันทะสละแทนการขัดด้วยมือซึ่งทำให้คันทะสละมีความเรียบไม่หยาบเหมือนแต่

เดิม แต่ยังคงลวดลายเอกลักษณ์ของงานศิลปะแบบล้านนา การนำเทคโนโลยีมาใช้แทนการผลิตดั้งเดิมด้วยมือนี้ทำให้การสร้างเครื่องดนตรีล้านนามีมาตรฐานยิ่งขึ้น เจ้าสุนทรได้จำแนกขนาดของซึงและสะล้อเป็น 3 ขนาด คือ ขนาดเล็ก กลาง ใหญ่ ซึ่งต่อมาได้กลายเป็นแบบแผนสำหรับเครื่องดนตรีสองชนิดนี้สืบมาจนปัจจุบัน (บุญรัตน์ ทิพย์รัตน์, สัมภาษณ์, 2554) หนึ่งในนวัตกรรมเครื่องดนตรีผลงานของเจ้าสุนทรคือ ได้สร้างสะล้อซอสามสายประกอบด้วยงา ทูลเกล้าถวายแด่สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี รวมถึงเกียรติประวัติที่นายกองคือ ท่านได้รับใช้งานด้านดนตรีไทยและดนตรีพื้นเมืองแก่ราชสำนักเรื่อยมา

ภาพที่ 3. สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
ทรงสะล้อของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่
(ที่มา: ประเมศวร์ สรรพศรี, 2555)

5. สรุป

เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ เป็นผู้มีความรู้ความสามารถด้านการดนตรีล้านนาศึกษา กล่าวได้ว่าเป็นผู้วางรากฐานการเรียนการสอนดนตรีล้านนาอย่างเป็นระบบ ด้วยการมีกระบวนการทางการศึกษาที่คำนึงถึงการปรับเนื้อหาให้ตรงต่อบริบททางสังคม จะเห็นได้ว่าเจ้าสุนทรมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล แนวคิดที่เจ้าสุนทรคิดและสิ่งที่เจ้าสุนทรทำเป็นสิ่งที่ไม่มีครูดนตรีล้านนาท่านใดในยุคนั้นทำ ตั้งแต่การปรับ ดัดแปลงเครื่องดนตรี เพื่อเพิ่มความสะดวกและความรวดเร็วในการบรรเลงเป็นวงซึ่งเหมาะกับบริบทการเรียนการสอนในระบบการศึกษาอย่างมาก เนื่องจากในสถานศึกษามีจำนวนผู้เรียนที่มากกว่าการเข้าไปเรียนในระบบบ้าน การริเริ่มบรรจุโน้ตเพลงพื้นบ้านล้านนาเพื่อใช้เป็นเอกสารประกอบการเรียนการสอนดนตรี ทำให้เนื้อหา/ บทเพลง การบรรเลงเป็นไปในทิศทางเดียวกัน การกำหนดรูปแบบวงดนตรีและการนำหน้าทับดนตรีไทยมาปรับใช้กับดนตรีพื้นเมืองเพื่อกำหนดและทำให้ดนตรีพื้นเมืองมีความเป็นมาตรฐานยิ่งขึ้น รูปแบบวงดนตรีและการบรรเลงรวมถึงเครื่องดนตรีล้านนาในปัจจุบันนี้ล้วนมาจากแนวคิดของเจ้าสุนทรทั้งสิ้น การเป็นครูดนตรีนั้นผู้เขียนเห็นว่าการคิดรูปแบบวิธีการใหม่ๆ เป็นสิ่งสำคัญที่คนเป็นครูต้องคอยปรับตัวเพื่ออำนวยความสะดวกให้กับผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ สิ่งสำคัญของ

ความเป็นครูดนตรีในวัฒนธรรมนั้นแม้จะต้องยึดมั่นในการดำรงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ แต่บทบาทความเป็นครูล้วนเจอกับผู้เรียนที่มีความหลากหลายและสภาพบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา ดังนั้นครูอาจต้องพร้อมที่จะเปิดใจและมีความยืดหยุ่น ไม่ยึดติดในขอบจารีตจนเกินไป ดังจะเห็นได้จากการที่เจ้าสุนทรได้ทลายกำแพงและไม่ยึดติดในอดีต พร้อมที่จะเรียนรู้และนำองค์ความรู้ใหม่มาปรับใช้กับสิ่งเดิมที่มีอยู่เพื่อให้งานดนตรีล้านนาศึกษาพัฒนาเจริญรุ่งเรืองและเข้าถึงผู้คนได้อย่างกว้างขวางจวบจนทุกวันนี้

รายการอ้างอิง

- ชนิสาน นาคน้อย. (2556). พระพุทธรูปล้านนาที่มีจารึกกับการแปลความทางด้านประวัติศาสตร์และ
ความสัมพันธ์ทางด้านศิลปกรรม (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ).
มหาวิทยาลัยศิลปากร, กรุงเทพฯ.
- บุญรัตน์ ทิพย์รัตน์. (2554, 7 มิถุนายน). ครูภูมิปัญญาไทยด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม. [บทสัมภาษณ์].
- ปรเมศวร์ สรรพศรี. (2555). เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่: การสืบทอดภูมิปัญญาการสร้างสล้อและซึง
(วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมและการพัฒนา). มหาวิทยาลัยมหิดล, นครปฐม.
- พรชนก สุทนต์. (2559). การขับซอพื้นบ้านล้านนา: กรณีศึกษา แม่ครูบัวชุม จันทร์ทิพย์. โครงการประชุมวิชาการ
ระดับชาติ: ศิลปกรรมวิชาการ ครั้งที่ 2: ศิลปะ 4.0: ศิลปะเพื่อการสร้างสรรค์และศิลปะเพื่อการศึกษา,
176-190.
- เพ็ญแพน สรรพศรี. (2562). การศึกษาต้นแบบความเป็นครูดนตรีพื้นบ้านล้านนา: กรณีศึกษา
ครูพรหมสวรรค์ สรรพศรี. วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี, 8(2), 90-103.
- ยุทนา จัฟพวรรณรัตน์ และคณะ. (2559). กรอบมโนทัศน์และทักษะจำเป็นของครูศิลปะ ดนตรีและนาฏศิลป์ศึกษา
ในการจัดการวัฒนธรรมบุรุษภายในและนอกประชาคมอาเซียน: กรณีศึกษาประเทศไทย
และสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว. กรุงเทพฯ: กองทุนรัชดาภิเษกสมโภช
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศักดิ์ชัย สายสิงห์. (2551). ศิลปะเมืองเชียงใหม่: วิเคราะห์งานศิลปกรรมร่วมกับหลักฐานทางโบราณคดีและ
เอกสารทางประวัติศาสตร์. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.
- สำนักงานวัฒนธรรมแห่งชาติ. (2549). สุตยอนดนตรีกรรมไทย. กรุงเทพฯ: สำนักงานวัฒนธรรมแห่งชาติ
กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี.
- สุรศักดิ์ ณ เชียงใหม่. (2554, 12 เมษายน). ทายาทเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่. [บทสัมภาษณ์].
- สุรีย์ ณ เชียงใหม่. (2554, 10 เมษายน). ทายาทเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่. [บทสัมภาษณ์].
- อนันต์ สบฤกษ์. (2554, 22 มิถุนายน). อาจารย์สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย จังหวัดนครปฐม.
[บทสัมภาษณ์].
- อัมภาวรุณ พลอยเขียว. (2560). การศึกษาการขับซอของแม่ครูพยอม ถิ่นตา อำเภอเมือง จังหวัดแพร่.
วารสารวิจัยรำไพพรรณี, 11(2), 34-41.
- Steiner, E. (1988). *Methodology of Theory Building*. Sydney: Educology Research Associates.
- UNESCO. (1996). *Learning: The Treasure within: Report to UNESCO of The International Commission on
Education for The Twenty-First Century*. Paris: UNESCO.

ทักษะสำคัญและการป้องกันความเสี่ยงบนออนไลน์ ในการประเมินข่าวปลอมสำหรับเยาวชน

Received: 4 April 2023

Revised: 19 June 2023

Accepted: 29 August 2023

วราพรรณ อภิศุภะโชค*
กิตตินาถ เรขาลิลา**
พ้องอำไพ คงเจริญ***
ทักษยา วัชรสารทรัพย์****

ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศในศตวรรษที่ 21 และการเปลี่ยนแปลงรูปแบบสื่อสารข้อมูลในรูปแบบสื่อสังคมออนไลน์ที่เผยแพร่ข้อมูลได้อย่างรวดเร็วส่งผลให้การนำเสนอข้อมูลมีทั้งที่ถูกต้องและข้อมูลที่เป็นเท็จหรือข่าวปลอม (Fake News) ซึ่งหมายถึงข่าวที่สร้างขึ้นเพื่อสร้างความเข้าใจผิดให้แก่คนจำนวนมาก ข้อมูลเท็จเหล่านั้นส่งผลกระทบต่อบุคคล สังคมและประเทศ โดยเฉพาะกลุ่มเยาวชนเป็นกลุ่มเสี่ยงที่มีโอกาสถูกหลอกลวงจากข่าวปลอมได้ง่าย บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสังเคราะห์แนวคิด 1) องค์ประกอบของทักษะสำคัญ ได้แก่ ทักษะการรู้เท่าทันสื่อ ทักษะการรู้สารสนเทศ และทักษะการรู้ดิจิทัล 2) ความเสี่ยงบนออนไลน์สำหรับเยาวชน และ 3) วิธีการประเมินข่าวปลอม เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบของทักษะสำคัญและการป้องกันความเสี่ยงบนออนไลน์ในการประเมินข่าวปลอมสำหรับเยาวชน พร้อมทั้งนำเสนอแนวทางการประยุกต์ใช้

บทความวิชาการ

บทคัดย่อ

คำสำคัญ

ทักษะศตวรรษที่ 21;
ความเสี่ยงบนออนไลน์;
ข่าวปลอม

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำภาควิชานิเทศศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ติดต่อได้ที่: warapan.a@ku.th (ผู้ประพันธ์บรรณกิจ)

** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำภาควิชาภาษาต่างประเทศ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ติดต่อได้ที่: kittinata.r@ku.th

*** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำภาควิชาภาษาต่างประเทศ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ติดต่อได้ที่: pongampai.k@ku.th

**** อาจารย์ประจำภาควิชานิเทศศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ติดต่อได้ที่: taksaya.w@gmail.com

The Important Skills and Online Risk Prevention in Fake News Evaluation for Adolescents

Received: 4 April 2023

Revised: 19 June 2023

Accepted: 29 August 2023

Warapan Apisuphachok^{*}Kittinata Rhekhalilit^{**}Pong-ampai Kongcharoen^{***}Taksaya Watcharasarnsap^{****}

The advancement of information technology in the twenty-first century, along with changes in communication such as social media, has led to rapid information dissemination. Unfortunately, a significant portion of the presented information may be incorrect or false. This type of information is known as fake news, and it is intended to deceive many people. The impact of fake news is widespread, affecting people, society, and nations, including adolescents who are particularly vulnerable. To address this issue, the author proposes "The Model of Key Skills and Online Risk Prevention in Fake News Assessment for Adolescents," which consists of three parts: 1) a synthesis of key skill components, specifically media literacy skills, information literacy skills, and digital literacy skills; 2) online risks for youth; 3) fake news assessment. This model aims to equip adolescents with the necessary skills to identify and prevent online risks associated with fake news.

Academic Article

Abstract

Keywords

21st-century skills;
online risk;
fake news

^{*} Assistant Professor, Department of Communication Arts and Information Sciences, Faculty of Humanities, Kasetsart University, e-mail: warapan.a@ku.th (corresponding author)

^{**} Assistant Professor, Department of Foreign Languages, Faculty of Humanities, Kasetsart University, e-mail: kittinata.r@ku.th

^{***} Assistant Professor, Department of Foreign Languages, Faculty of Humanities, Kasetsart University, e-mail: pongampai.k@ku.th

^{****} Lecturer, Department of Communication Arts and Information Sciences, Faculty of Humanities, Kasetsart University, e-mail: taksaya.w@gmail.com

1. บทนำ

ปัจจุบันความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศส่งผลต่อรูปแบบการผลิตสื่อจากเดิมสื่อสิ่งพิมพ์เป็นเผยแพร่ผ่านสื่อออนไลน์ที่สามารถสื่อสารในวงกว้างยิ่งขึ้น นอกจากนี้การพัฒนาของเทคโนโลยีสารสนเทศยังส่งผลต่อการเปลี่ยนผ่านภูมิทัศน์สื่อ (Media Landscape) ทั้งด้านรูปแบบการสื่อสารจากเดิมเริ่มจากผู้ส่งสาร (Sender) เป็นการสื่อสารรูปแบบใหม่ที่เริ่มจากผู้ใช้งานเป็นผู้สร้างเนื้อหา (User Generated Content) ด้านเป้าหมายของการสื่อสารมีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมที่ผู้รับสารเป็นกลุ่มมวลชนที่มีลักษณะเหมือนกัน เป็นการสื่อสารผ่านสื่อใหม่ถึงผู้รับสารที่มีพฤติกรรมแตกต่างกันไป มีความสนใจและความต้องการแตกต่างกัน และด้านช่องทางการสื่อสาร หรือแพลตฟอร์มที่มีการหลอมรวมสื่อ (Media Convergence) เข้าด้วยกัน (Positioning, 2014) ส่งผลให้เกิดสื่อใหม่ (New Media) ที่มีการหลอมรวมเทคโนโลยี เช่น เว็บไซต์ สื่อสังคมออนไลน์ เป็นต้น

สื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) เป็นสื่อกลางในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ที่ทำให้บุคคลมีส่วนร่วมในการนำเสนอและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นต่าง ๆ ผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตได้ นอกจากนี้ยังเป็นสื่อกลางที่ผู้ส่งสารสามารถแบ่งปันสารหรือเนื้อหาไปยังผู้รับผ่านเครือข่ายออนไลน์ โดยสามารถโต้ตอบกันระหว่างผู้ส่งสารกับผู้รับสารด้วยกันเอง (พิชิต วิจิตรบุญรักษ์, 2554; ราชบัณฑิตยสถาน, 2554) หากกล่าวถึงประโยชน์ของสื่อสังคมออนไลน์ที่มีต่อองค์กรในด้านการโฆษณา การประชาสัมพันธ์ และการติดต่อสื่อสารกับลูกค้า และยังทำให้เกิดอาชีพใหม่ๆ เช่น อาชีพนักสร้างคอนเทนต์ (Content Creator) สตรีมเมอร์ (Streamer) เป็นต้น ถึงแม้ว่าการนำเสนอข้อมูลข่าวสารบนสื่อสังคมออนไลน์จะทำได้อย่างรวดเร็ว แต่ก็นำมาซึ่งข้อมูลที่ไม่ถูกต้องในรูปแบบข่าวปลอม (Fake News) จำนวนมาก

ข่าวปลอมเป็นข่าวที่เป็นเท็จหรือข่าวที่ถูกสร้างขึ้น เพื่อเจตนาให้ผู้รับสารเกิดความเข้าใจผิด หรือเป็นการโฆษณาชวนเชื่อ ข่าวปลอมเป็นประเภทหนึ่งของการหลอกลวงหรือการกระจายข่าวสารที่ไม่ถูกต้อง (Jaster & Lanis, 2018) จากงานวิจัยของนักทฤษฎี และวิโรจน์ สุทธิสีมา (2560) และงานวิจัยของ วิเศษ ฤกษ์ฤกษ์ และคณะ (2561) พบว่า คนไทยส่วนใหญ่มีทักษะด้านสื่อในระดับปานกลางและจะเลือกเชื่อถือข้อมูลที่อยู่บนสื่อสังคมออนไลน์ รวมทั้งมีทัศนคติเชิงบวกต่อสื่อออนไลน์ ซึ่งจะเลือกอ่านแบบไม่คำนึงถึงหลักความเป็นวิชาการ โดยกลุ่มเยาวชนเป็นกลุ่มที่ได้รับผลกระทบจากข่าวปลอมมากที่สุด จากการศึกษาของอัลบาเรซ (Alvarez, 2021) เกี่ยวกับการรับมือข่าวปลอมของเยาวชนอายุ 15 ปีจากทั่วโลกพบว่าเยาวชนในประเทศที่ได้เปรียบทางเศรษฐกิจและสังคม เช่น อังกฤษ ญี่ปุ่น เยอรมัน เนเธอร์แลนด์ และเดนมาร์ก จะมีระดับความรู้เกี่ยวกับกลยุทธ์การอ่านและการประเมินความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูลที่สูงกว่ากลุ่มประเทศที่ด้อยโอกาส โดยการวิจัยยังพบว่าประเทศไทยอยู่ในกลุ่มประเทศด้อยโอกาสและมีการให้ความรู้กับเยาวชนในประเทศดังกล่าวในระดับที่ต่ำมาก ในลำดับที่ 77 จากกลุ่มประเทศ OECD ทั้งหมด 78 ประเทศ

นอกจากนี้ผลงานวิจัยในต่างประเทศยังกล่าวว่าเยาวชนไม่สามารถประเมินข่าวที่ให้ข้อมูลแบบผิดๆ (Misinformation) และข่าวหลอกลวง (Hoaxes) ได้ (Loos, Ivan & Leu, 2018; Dumitru, 2020) โดยการศึกษาของ ซู, สเตอร์แมน และยัง (Xu, Shtulman, & Young, 2022) พบอีกว่าเยาวชนจะไม่สามารถแยกแยะได้ว่าข่าวใดเป็นข่าวหลอกลวงจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงและไม่สามารถคัดกรองข่าวปลอมได้ นอกจากนี้เยาวชนแยกแยะข่าวปลอมได้แยกว้าผู้ใหญ่ และจากงานวิจัยของเบทแมน (Bateman, 2021) แสดงให้เห็นว่าเยาวชนกลุ่มตัวอย่างกว่า 2,000 คนที่มีอายุระหว่าง 8 ถึง 17 ปี ในประเทศอังกฤษ พบว่าร้อยละ 48 พบข้อมูลที่ไม่ถูกต้องบนออนไลน์ทุกวัน และ 1 ใน 10 คนยังพบข้อมูลดังกล่าวมากกว่า 10 ครั้ง ร้อยละ 43 ยังพบว่าเพื่อนและคนรอบข้างมีการแบ่งปันเนื้อหาที่ทำให้

เกิดความเข้าใจผิด และร้อยละ 35 ยังกล่าวว่าพวกเขาเคยเห็นกลุ่มผู้ทรงอิทธิพล (Influencers) บล็อกเกอร์ (Bloggers) คนดัง (Celebrities) แชร์ข้อมูลดังกล่าว และร้อยละ 63 มีแนวโน้มที่จะเชื่อเนื้อหาดังกล่าว

จากประเด็นปัญหาดังกล่าวพบว่าเยาวชนเป็นกลุ่มที่มีโอกาสหลงเชื่อข่าวปลอมบนออนไลน์ได้ง่าย ผู้เขียนจึงขอเสนอรูปแบบของทักษะสำคัญและการป้องกันความเสี่ยงบนออนไลน์ในการประเมินข่าวปลอมสำหรับเยาวชนโดยสังเคราะห์แนวคิด 1) องค์ประกอบของทักษะสำคัญ ได้แก่ ทักษะการรู้เท่าทันสื่อ ทักษะการรู้สารสนเทศ และทักษะการรู้ดิจิทัล 2) ความเสี่ยงบนออนไลน์สำหรับเยาวชน และ 3) วิธีการประเมินข่าวปลอม เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบของทักษะสำคัญและการป้องกันความเสี่ยงบนออนไลน์ในการประเมินข่าวปลอมสำหรับเยาวชน พร้อมทั้งนำเสนอแนวทางการประยุกต์ใช้

2. ทักษะสำคัญเพื่อการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีในศตวรรษที่ 21 (ค.ศ. 2000-ค.ศ. 2100) ส่งผลต่อสังคม เศรษฐกิจ และประเทศชาติ มนุษย์จึงจำเป็นต้องเรียนรู้และพัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลาเพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีสารสนเทศ การพัฒนาทักษะจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะส่งเสริมให้บุคคลสามารถดำรงชีวิตประจำวัน ทำงาน หรือสื่อสารร่วมกับผู้อื่นได้ อีกทั้งยังสามารถใช้เทคโนโลยีให้เกิดประโยชน์สูงสุด นอกจากนี้บุคคลยังจำเป็นต้องมีทักษะสำคัญเพื่อการเรียนรู้ 3 ทักษะ ได้แก่ 1) ทักษะการรู้เท่าทันสื่อ (Media Literacy Skills) 2) ทักษะการรู้สารสนเทศ (Information Literacy Skills) และ 3) ทักษะการรู้ดิจิทัล (Digital Literacy Skills) ซึ่งทั้งสามทักษะนี้จะช่วยให้บุคคลสามารถประเมินและใช้สื่อสมัยใหม่ได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม

การรู้เท่าทันสื่อ หมายถึงความสามารถในการเข้าถึง วิเคราะห์ ประเมินและสร้างสื่อในรูปแบบต่างๆ ได้ เป็นความสามารถในการประเมินประเด็นแต่ละประเด็นว่าสิ่งใดดี ไม่ดี และการมีส่วนร่วมในการสื่อสารกับผู้อื่นซึ่งครอบคลุมทักษะและความสามารถที่จำเป็นสำหรับการประเมินสื่อในสภาพแวดล้อมของการสื่อสารรูปแบบใหม่ในโลกของดิจิทัลและการใช้สื่อมัลติมีเดียในการสื่อสาร (Aspen Media Literacy Leadership Institute, 1992; Tornero, 2004) การรู้เท่าทันสื่อเป็นทักษะและความสามารถในการเข้าถึง วิเคราะห์ ประเมินและสร้างเนื้อหาสื่อในบริบทที่หลากหลาย ซึ่งองค์ประกอบทั้ง 4 ประการสามารถใช้ในเข้าถึงสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อโทรทัศน์ และอินเทอร์เน็ต (Livingstone, 2004) สำหรับโครงสร้างการรู้เท่าทันสื่อมี 2 มิติ คือ 1) ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมที่แต่ละบุคคลเชื่อมโยงเข้าถึงสื่อและมีบริบทการรู้เท่าทันสื่อ และ 2) ความสามารถส่วนบุคคล ประกอบด้วยทักษะในการใช้สื่อ การทำความเข้าใจสื่ออย่างมีวิจารณญาณ และมีทักษะในการสื่อสาร โดยการรู้เท่าทันสื่อของยุโรปเป็น ชาร์เตอร์ (European Charter of Media Literacy, n.d. Cited in Tornero, 2008) จำแนกออกเป็น 7 สมรรถนะหลัก ดังนี้

1. การใช้เทคโนโลยีสื่ออย่างมีประสิทธิภาพเพื่อเข้าถึง จัดเก็บ ค้นคืน และแบ่งปันเนื้อหาเพื่อตอบสนองความต้องการและความสนใจของบุคคลและชุมชน
2. การเข้าถึงและการตัดสินใจเลือกข้อมูลข่าวสารจากสื่อในรูปแบบที่หลากหลายและเลือกเนื้อหาจากแหล่งวัฒนธรรมและแหล่งสถาบันที่แตกต่างกันได้
3. มีความเข้าใจเกี่ยวกับเนื้อหาของสื่อที่ถูกเผยแพร่ว่าต้องการสื่อสารอะไรกับใคร
4. สามารถวิเคราะห์ถึงเทคนิค ภาษาและแบบแผนที่ใช้ในสื่อสาร รวมถึงข้อมูลที่ต้องการถ่ายทอดได้
5. สามารถใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์เพื่อแสดงออกและสื่อความคิด ข้อมูล และความคิดเห็นได้

6. สามารถระบุ หลักแหล่ง และ/หรือรู้ถึงความแตกต่างของเนื้อหาสื่อและบริการซึ่งอาจจะเป็นสิ่งที่ไม่พึงประสงค์ ทำให้ไม่พอใจ และเป็นอันตราย

7. สามารถใช้สื่อได้อย่างมีประสิทธิภาพให้เป็นไปตามระบอบประชาธิปไตยและมีความรับผิดชอบในฐานะพลเมืองได้

การรู้สารสนเทศเป็นการกำหนดทักษะที่ต้องการเพื่อให้สามารถกำหนด ค้นหา เข้าถึง วิเคราะห์ และสามารถนำสารสนเทศไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (American Library Association, 2000) เป็นการผสมผสานทักษะด้านการค้นคว้า การประเมินความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ โดยมีความสามารถในการเชื่อมโยงการเรียนรู้ที่มีอยู่เดิมและสามารถใช้สารสนเทศให้ตรงตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ผสมผสานความเข้าใจเกี่ยวกับเศรษฐกิจ วัฒนธรรม กฎหมายและการเมือง โดยสมาคมห้องสมุดอเมริกัน (American Association of School Libraries, 1998) ได้กำหนดมาตรฐานในการพัฒนาทักษะการรู้สารสนเทศสำหรับเยาวชน 9 มาตรฐาน ดังนี้

1. ผู้เรียนจะต้องเข้าถึงสารสนเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น สามารถระบุแหล่งสารสนเทศ มีกลยุทธ์ในการสืบค้นสารสนเทศ เป็นต้น
2. ผู้เรียนสามารถประเมินสารสนเทศได้อย่างมีหลักการ เช่น สามารถกำหนดเนื้อหาที่ถูกต้อง ตรงประเด็นและครอบคลุมสิ่งที่ต้องการ รู้ถึงความแตกต่างระหว่างข้อเท็จจริงกับความคิดเห็น เป็นต้น
3. ผู้เรียนสามารถใช้สารสนเทศได้อย่างถูกต้องและสร้างสรรค์ เช่น สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหา สามารถสร้างและเผยแพร่ในรูปแบบที่เหมาะสมได้ เป็นต้น
4. ผู้เรียนนำความรู้และทักษะไปใช้ในการศึกษาตามความถนัดและความสนใจของแต่ละบุคคล
5. ผู้เรียนทำความเข้าใจและเห็นคุณค่าของวรรณกรรมและนำเสนอสารสนเทศได้อย่างสร้างสรรค์
6. ผู้เรียนเป็นผู้เฝ้าหาความเป็นเลิศทางสารสนเทศ เช่น สามารถกำหนดกระบวนการสืบค้นที่ทำให้การค้นสารสนเทศได้ดี รวมไปถึงการแก้ไขปรับปรุงวิธีการให้ทันสมัยอยู่เสมอ เป็นต้น
7. ผู้เรียนเข้าใจความสำคัญของสารสนเทศในสังคมประชาธิปไตยและใช้สารสนเทศให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม
8. ผู้เรียนมีพฤติกรรมที่เหมาะสมและมีจริยธรรมในการใช้เทคโนโลยีและสารสนเทศ
9. ผู้เรียนเข้าร่วมชุมชนและสังคมเพื่อการสื่อสารและสร้างความรู้

สมาคมห้องสมุดอเมริกัน (American Library Association, 2013) ให้ความหมายของการรู้ดิจิทัลไว้ว่าเป็นความสามารถในการใช้สารสนเทศและเทคโนโลยีการสื่อสารเพื่อค้นหา ประเมิน สร้างสรรค์ และสื่อสารสารสนเทศ ซึ่งต้องการทั้งทักษะทางเทคนิคและทักษะทางการคิด ราชสมาคม (The Royal Society, 2012) กล่าวถึงการรู้ดิจิทัลว่าเป็นทักษะขั้นพื้นฐานหรือความสามารถในการใช้คอมพิวเตอร์อย่างมั่นใจ ปลอดภัยและมีประสิทธิภาพซึ่งรวมไปถึงความสามารถในการใช้ซอฟต์แวร์สำนักงานต่างๆ เช่น Word และอีเมล ความสามารถแก้ไขภาพ ตัดต่อเสียง และภาพเคลื่อนไหว ความสามารถในการใช้เว็บไซต์ค้นหาข้อมูลบนอินเทอร์เน็ต เป็นต้น นอกจากนี้ สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (2565) ยังกล่าวถึงทักษะในการนำเครื่องมืออุปกรณ์และเทคโนโลยีดิจิทัลที่มีอยู่ในปัจจุบัน อาทิ คอมพิวเตอร์ โทรศัพท์ แท็บเล็ต โปรแกรมคอมพิวเตอร์ และสื่อออนไลน์มาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด เพื่อตอบสนองการใช้ชีวิตประจำวัน การศึกษาหาความรู้ การทำงานในยุคสังคมดิจิทัล (Nelson, 2022) โดย คอร์ดเดล (Cordell, 2013) กล่าวถึงการรู้ดิจิทัลระดับบุคคล (A Digitally Literacy Person) ไว้ 5 ประการ ดังนี้

1. มีทักษะที่หลากหลาย รวมถึงกระบวนการคิดและเทคนิคที่จำเป็นต้องใช้ในการค้นหา การทำความเข้าใจ การประเมิน การสร้างและการสื่อสารสารสนเทศดิจิทัล
2. สามารถใช้เทคโนโลยีที่หลากหลายและสามารถเลือกใช้ได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพในการสืบค้นและเข้าถึงข้อมูล สามารถตีความผลการสืบค้นที่ได้ รวมถึงสามารถตัดสินใจในเรื่องคุณภาพของสารสนเทศที่ค้นคืนมาได้
3. มีความเข้าใจในความสัมพันธ์ของกลุ่มเทคโนโลยีสารสนเทศ การเรียนรู้ตลอดชีวิต มีความรู้เรื่องสิทธิส่วนบุคคลและการใช้สารสนเทศที่เหมาะสม (Appropriate Stewardship of Information)
4. สามารถใช้ทักษะและเลือกใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมในการสื่อสารและการทำงานร่วมกับเพื่อน เพื่อนร่วมงาน ครอบครัวและกลุ่มสาธารณะทั่วไป
5. สามารถใช้ทักษะการรู้ดิจิทัลการเข้าร่วมกิจกรรมประชาคมและมีส่วนทำให้เกิดความเคลื่อนไหว แจ้งข่าวสารและการเข้าร่วมในชุมชนอย่างรับผิดชอบ

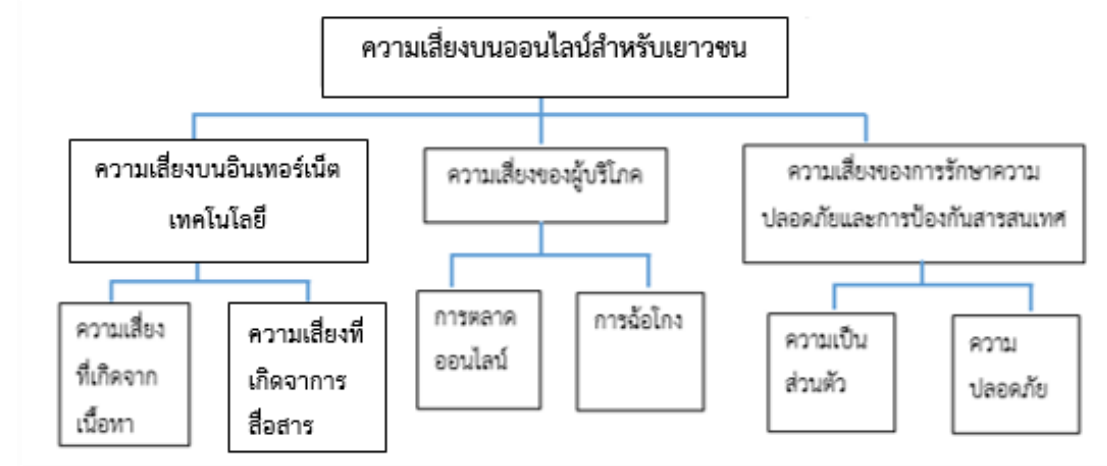
จากความหมายของทักษะสำคัญเพื่อการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ซึ่งให้ เห็นว่าการรู้เท่าทันสื่อ การรู้สารสนเทศ และการรู้ดิจิทัลเน้นที่การใช้สื่อออนไลน์และเทคโนโลยีดิจิทัล นอกจากนี้ผู้เขียนยังมีความคิดเห็นว่ายานามีส่วนที่เหมือนหรือคล้ายคลึงกัน คือ เรื่องของการค้นหา การเข้าถึง การประเมิน และการนำมาใช้ แต่อาจจะมีบางส่วนที่แตกต่างกัน โดยการรู้เท่าทันสื่อมีความคล้ายกับคำว่าทักษะการรู้สารสนเทศ ซึ่งการรู้เท่าทันสื่อจะเน้นที่การประเมินสื่อมากกว่า ส่วนทักษะการรู้สารสนเทศจะช่วยส่งเสริมให้ผู้อ่านมีความเข้าใจและความรู้ในการประเมินสื่อในรูปแบบที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น ซึ่งทั้งสองทักษะจะช่วยในการประเมินสื่อในรูปแบบออนไลน์ที่มีอิทธิพลต่อการสื่อสารในยุคปัจจุบันเป็นอย่างมาก ส่วนการรู้ดิจิทัลจะเน้นการพัฒนาทักษะในการใช้เครื่องมือคอมพิวเตอร์เป็นหลัก

นอกจากนี้ จากวรรณกรรมข้างต้นผู้เขียนได้สังเคราะห์องค์ประกอบของทักษะสำคัญ ได้แก่ ทักษะการรู้เท่าทันสื่อ ทักษะการรู้สารสนเทศ และทักษะการรู้ดิจิทัลที่สำคัญสำหรับเยาวชนในศตวรรษที่ 21 จำแนกออกเป็น 4 ด้าน ดังนี้

1. การเรียนรู้เทคโนโลยีและสื่อสมัยใหม่ เช่น การทำความรู้จักเกี่ยวกับรูปแบบของสื่อและแหล่งของสื่อ ทราบเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ของแหล่งที่เผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร เป็นต้น
2. การเรียนรู้วิธีการใช้เทคโนโลยีและสื่อสมัยใหม่ เช่น การเรียนรู้วิธีการใช้ การเข้าถึง กลยุทธ์การสืบค้น รวมถึงการเรียนรู้เรื่องการใช้เครื่องมืออุปกรณ์ต่างๆ เป็นต้น
3. การเรียนรู้การประเมิน เช่น การเรียนรู้ข้อมูลข่าวสารที่น่าเสนอมีความน่าเชื่อถือ มีแหล่งอ้างอิงที่ชัดเจน มีผู้รับผิดชอบในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร มีความทันสมัย สามารถตรวจสอบข้อมูลข่าวสารที่น่าเสนอได้ รู้ว่าข้อมูลข่าวสารนั้นไม่ใช่ข่าวปลอม รวมถึงสามารถเลือกใช้ได้อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ เป็นต้น
4. การเรียนรู้การใช้สื่อ การใช้สารสนเทศ และการใช้เทคโนโลยีอย่างมีจริยธรรม เช่น เมื่อผู้เรียนนำข้อมูลข่าวสารมาใช้จะต้องตระหนักถึงประเด็นกฎหมายและจริยธรรม สามารถประเมินสื่อก่อนนำสารสนเทศมาใช้โดยไม่ผิดกฎหมายและจริยธรรม เป็นต้น

3. ความเสี่ยงบนออนไลน์สำหรับเด็ก

องค์กรเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและพัฒนา (Organization for Economic Co-operation and Development, 2011) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของความเสี่ยงบนออนไลน์สำหรับเด็ก (Online Risks for Children) ที่กำหนดขึ้นโดย Organization for Economic Co-operation and Development (OECD), Working Party on Information Security and Privacy (WPISP) และ Committee on Consumer Policy (CCP) จำแนกเป็น 3 กลุ่ม ประกอบด้วย 1) ความเสี่ยงบนเทคโนโลยีอินเทอร์เน็ต (Internet Technology Risks) 2) ความเสี่ยงของผู้บริโภค (Consumer-related Risks) และ 3) ความเสี่ยงของการรักษาความปลอดภัยและการป้องกันสารสนเทศ (Information Privacy and Security Risks) รายละเอียด ดังภาพประกอบที่ 1

ภาพที่ 1. ประเภทของความเสี่ยงบนออนไลน์ที่มีผลกระทบต่อเด็กและเยาวชน
องค์กรเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและพัฒนา
(ที่มา: Organization for Economic Co-operation and Development, 2011)

จากภาพที่ 1 ประเภทของความเสี่ยงบนออนไลน์ที่มีผลกระทบต่อเด็กและเยาวชนมีดังนี้ (Organization for Economic Co-operation and Development, 2011)

1. ความเสี่ยงบนเทคโนโลยีอินเทอร์เน็ต (Internet Technology Risks) ปัจจุบันเด็กเป็นกลุ่มที่ถูกมองว่าเป็นชาวดิจิทัล (Digital Natives) เพราะเป็นกลุ่มที่เติบโตมาพร้อมกับอินเทอร์เน็ตและใช้อินเทอร์เน็ตเป็นประจำซึ่งสามารถพบความเสี่ยงในด้านเนื้อหา (Content Risks) และความเสี่ยงจากการติดต่อสื่อสารกับคน (Contact Risks)

1.1 ความเสี่ยงที่เกิดจากเนื้อหา (Content Risks) ประกอบด้วย 1) เนื้อหาที่ผิดกฎหมาย (Illegal Content) 2) เนื้อหาที่เป็นอันตราย (Harmful Content) และ 3) การนำเสนอเรื่องราวที่เป็นอันตราย (Harmful Advice)

1.2 ความเสี่ยงจากการติดต่อสื่อสาร (Contact Risks) เป็นความเสี่ยงเมื่อเด็กได้มีการโต้ตอบออนไลน์หรือเมื่อเด็กได้เข้าร่วมสนทนาแบบออนไลน์ สามารถจำแนกเป็น 1) การสนทนาโต้ตอบแบบมีเจตนาทำร้ายเด็ก เช่น การหลอกล่อ ล่อลวงเพื่อหวังผลประโยชน์ทางเพศ (Cyber Grooming) เป็นต้น 2) การสื่อสารออนไลน์ที่แสดง

ถึงความเกลียดชัง และ 3) เด็กเกิดอันตรายต่อตนเองจากการกระทำของเขาหรือเธอ เช่น การแชร์ไฟล์ที่ผิดกฎหมาย การแชร์ข้อมูลที่ส่งผลกระทบต่อผู้อื่น เป็นต้น

2. ความเสี่ยงของผู้บริโภค โดยเด็กจะเผชิญความเสี่ยงเมื่อ 1) ได้รับข้อความทางการตลาดออนไลน์ และ 2) ได้รับข้อความเชิงพาณิชย์ที่ไม่ได้ระบุถึงเพศและวัย ข้อความเหล่านี้อาจทำให้เด็กที่ไม่มีความรู้และประสบการณ์ถูกเอาเปรียบและได้รับความเสียหายได้ (Organization for Economic Co-operation and Development, 2011)

3. ความเสี่ยงของการรักษาความปลอดภัยและการป้องกันสารสนเทศ (Information Privacy and Security Risks) ในด้านความเป็นส่วนตัวและความปลอดภัย ประกอบด้วย 1) ความเป็นส่วนตัว (Information Privacy) เช่น ถูกกักหรือตามคำขออนุญาตเพื่อเข้าใช้งานหรือใช้บริการ การยืนยันเพื่อทำการสมัครสมาชิกในการใช้บริการ ซึ่งการสมัครสมาชิกสำหรับเด็กควรได้รับความยินยอมจากผู้ปกครองก่อน (Fielder, Gardner, Nairn, & Pitt, 2007; Dooley, Cross, Hearn, & Treyvaud., 2009) และ 2) ความปลอดภัย (Information Security) เช่น มัลแวร์ (Malware) และสปายแวร์ (Spyware) ซึ่งมัลแวร์เป็นโปรแกรมที่เขียนขึ้นเพื่อทำอันตรายต่อข้อมูลในระบบ เช่น ทำให้เครื่องคอมพิวเตอร์ทำงานผิดปกติ ขโมยหรือทำลายข้อมูลหรืออาจจะเปิดช่องทางให้ผู้ไม่หวังดีเข้ามาควบคุมเครื่องของเราได้ ส่วนสปายแวร์จะคอยดูพฤติกรรมการใช้คอมพิวเตอร์และยังขโมยข้อมูลส่วนตัวของเราไปด้วย (สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์, 2563)

จากแนวคิดความเสี่ยงบนออนไลน์ที่มีผลกระทบกับเยาวชนจำแนกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) ความเสี่ยงบนเทคโนโลยีอินเทอร์เน็ต ปัจจุบันเยาวชนเติบโตและมีการใช้เทคโนโลยีทุกวัน 2) ความเสี่ยงของผู้บริโภค เยาวชนอาจถูกหลอกลวงให้หลงเชื่อจากการตลาดออนไลน์ และ 3) ความเสี่ยงของการรักษาความปลอดภัยและการป้องกันสารสนเทศ หากเยาวชนไม่รู้จักวิธีการป้องกันความเป็นส่วนตัวและการป้องกันไวรัสที่มากจากการใช้เทคโนโลยีก็อาจส่งผลให้เกิดอันตรายและเกิดอาชญากรรมบนออนไลน์ได้

4. การประเมินข่าวปลอม (Fake News)

ข่าวปลอมเป็นข่าวที่เป็นเท็จหรือข่าวที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อเจตนาให้ผู้รับสารเกิดความเข้าใจผิด เป็นเรื่องราวที่ถูกสร้างขึ้นโดยไม่มีความจริง เพื่อเป็นการโฆษณาชวนเชื่อ ข่าวปลอมเป็นการหลอกลวงหรือการกระจายข่าวสารที่ไม่ถูกต้อง โดยอาศัยช่องทางการสื่อสารรูปแบบต่างๆ เพื่อสร้างความเข้าใจผิดแก่คนหมู่มาก และตั้งใจที่จะเผยแพร่เป็นข้อมูลแบบหลอกลวง (Desai, Mooney, & Oehrli, 2018; Jaster & Lanis, 2018) รวมไปถึงข่าวที่อาจเกิดขึ้นโดยเจตนาในการสร้างข่าวเท็จที่สามารถตรวจสอบได้และจริงใจ (Allcott & Getzkow, 2017) ประกอบไปด้วย

1. ข่าวที่ให้ข้อมูลแบบผิดๆ (Misinformation) เป็นข้อมูลที่ไม่ถูกต้อง ทำให้เข้าใจผิด และอาจถูกเผยแพร่โดยไม่ตั้งใจ เนื่องจากความผิดพลาดในการนำเสนอ รวมไปถึงการตีความที่ไม่ถูกต้องด้วย ในทางตรงกันข้าม คำว่าข้อมูลเท็จ (Disinformation) เป็นการบิดเบือนข้อมูลโดยเจตนา อาจจะเป็นการมุ่งหวังประโยชน์บางอย่าง เช่น การแสวงหารายได้และสร้างปัญหาต่างๆ ซึ่งคำที่มีความหมายใกล้เคียงกับคำว่าข้อมูลเท็จก็คือ การหลอกลวง (Hoaxes) ที่มีเจตนาที่จะหลอกลวงผู้อ่านให้หลงเชื่อ ในบางครั้งอาจถูกแฝงมากับไวรัสคอมพิวเตอร์ (Fernandez & Alani, 2018; Lazer et al., 2018)

2. ข่าวเหน็บแนม (Satirical News) หรือข่าวเสียดสี (Parody News) เขียนขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อความบันเทิง เพื่อสร้างอารมณ์ขันให้แก่ผู้อ่าน แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับข่าวเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงด้วยการเขียนข่าวเชิงล้อเลียนและเสียดสี (Rubin, Conry, Chen, & Cornwell, 2016) ซึ่งข่าวเหล่านี้อาจจะเป็นอันตราย หากถูกแชร์นอกบริบท (Rubin, Chen & Conroy, 2015)

3. การโฆษณาชวนเชื่อ (Propaganda) เป็นข้อมูลที่เผยแพร่เพื่อปรับเปลี่ยนความคิด มุมมอง อารมณ์ ความคิดเห็นของกลุ่มเป้าหมายด้วยวิธีการหลอกลวง ทำให้ผู้อ่านรู้สึกคล้อยตาม โดยนำเสนอเนื้อหาบิดเบือนจากความจริงเพื่อปิดบังบางอย่าง เพียงเพื่อการหาประโยชน์ตามที่ได้มีการคาดการณ์ไว้ล่วงหน้าเพียงด้านเดียว เช่น การเมือง อุดมการณ์ หรือศาสนา (Volkova & Jang, 2018)

4. คลิกเบท (Clickbait) เป็นการกระตุ้นให้ผู้สนใจคลิกเข้าไปดูเนื้อหาเพื่อเป็นการเพิ่มรายได้จากการโฆษณา ส่วนใหญ่เป็นข่าวที่ใช้คำหรือรูปภาพพาดหัวที่ทำให้ดูชวนสงสัย หรือดึงดูดใจให้ผู้ใช้งานอินเทอร์เน็ตทั่วไปคลิกเข้าไปอ่าน (Volkova, Shaffer, Jang, & Hodas, 2017)

5. ข่าวขยะ (Junk News) เป็นการรวบรวมข้อมูลหลายประเภท ตั้งแต่การโฆษณาชวนเชื่อ ข่าวแบ่งฝักฝ่าย (Hyperpartisan) หรือข่าวสมคบคิด (Conspiratorial) เป็นข่าวที่เชื่อมโยงข้อมูลแบบไม่มีเหตุผลเพื่อประโยชน์แก่กลุ่มบุคคลใดบุคคลหนึ่งและให้โทษแก่บุคคลอื่น อย่างไรก็ตามทฤษฎีสมคบคิดยังมีเนื้อหาที่ต้องอยู่บ้าง หรือมีอยู่บางส่วน (Wooley & Howard, 2018)

6. ข่าวลือ (Rumor) เป็นลักษณะของข่าวที่นำเสนอโดยกล่าวอ้างว่าการได้มาซึ่งเหตุการณ์ข่าวยังไม่ได้ได้รับการยืนยัน แต่มีการเผยแพร่ออกไปก่อน (Sunstein, 2007)

ปัจจุบันข่าวปลอมในรูปแบบต่างๆ มีการนำเสนอผ่านสื่อสังคมออนไลน์เพื่อให้สังคมเกิดความวุ่นวาย หรืออาจเขียนขึ้นเพื่อล้อเลียน เสียดสี หากเยาวชนไม่รู้จักการประเมินข่าวปลอมก็อาจจะถูกเกลียดชังจนกลายเป็นการกลั่นแกล้งหรือระรานบนออนไลน์ได้ (Cyberbullying) ดังนั้นหากเยาวชนเรียนรู้ถึงวิธีการประเมินข่าวปลอมเบื้องต้นก็จะเป็นการป้องกันตนเองได้ ดังนี้ (สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์, 2563; ศูนย์ประสานการรักษาความมั่นคงปลอดภัยระบบคอมพิวเตอร์ประเทศไทย, 2563)

1. การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของผู้จัดทำ/ แหล่งที่นำเสนอข้อมูล เช่น เยาวชนอาจตรวจสอบสำนักข่าว หน่วยงาน องค์กร หรือชื่อหน่วยงานผู้จัดทำ

2. การตรวจสอบแหล่งข้อมูลอื่นๆ เช่น การตรวจสอบจากแหล่งข่าวหน่วยงานราชการหรือหน่วยงานอื่นๆ เป็นผู้นำเสนอข้อมูลและจะต้องมีความเกี่ยวข้องกับข่าวนั้นๆ

3. การตรวจสอบที่มาของข่าว หากเป็นข่าวเก่าที่เคยนำเสนอมาแล้ว แล้วนำมาเขียนใหม่เพื่อให้เกิดความแตกตื่นในสังคม ควรค้นหาข้อมูลข่าวเก่ามาเปรียบเทียบกับดูก่อน หรือหาแหล่งข่าวอ้างอิงแหล่งอื่นๆ

4. การสอบถามแหล่งข่าวโดยตรง หรือเขียนสอบถามในเพจหรือแหล่งข่าวนั้นโดยตรง หากไม่ได้รับการตอบกลับก็ไม่ควรเลือกเชื่อข่าวนั้น นอกจากนี้ควรตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาและการอ้างอิง ข่าวที่นำเสนอควรมีแหล่งที่มาของข้อมูลที่ชัดเจน เช่น ใคร ทำอะไร ที่ไหน อย่างไร

5. การนำเอาประเด็นข่าวไปค้นหาในโปรแกรมค้นหา (Search Engine) เพื่อหาข้อมูลเพิ่มเติมมาสนับสนุนความน่าเชื่อถือของข่าวก่อน และตรวจสอบวันที่เผยแพร่ข่าว ข่าวปลอมจะระบุวันที่ เวลาเผยแพร่ข้อมูลไม่สมเหตุสมผล เช่น นำข่าวเก่ามาแก้ไขเป็นสถานการณ์ใหม่

การประเมินข่าวปลอมมีความสำคัญกับเยาวชนเพื่อไม่ให้ถูกหลอกและหลงเชื่อง่าย เพราะเนื้อหาข่าวปลอมบางข่าวถูกสร้างขึ้นอย่างน่าเชื่อถือ มีการอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อมูล หรืออาจนำเสนอข้อมูลเพียงบางส่วน

ทำให้ผู้อ่านเข้าใจผิดได้ ดังนั้นการมีทักษะในการประเมินและตรวจสอบเพื่อที่จะได้ข้อมูลที่ถูกต้องก็จะทำให้เยาวชนเลือกใช้ข้อมูลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5. รูปแบบของทักษะสำคัญและการป้องกันความเสี่ยงบนออนไลน์ ในการประเมินข่าวปลอมสำหรับเยาวชน

ปัจจุบันข่าวปลอมยังเป็นประเด็นที่สำคัญเนื่องจากเยาวชนส่วนใหญ่ติดตามข้อมูลข่าวสารผ่านสื่อสังคมออนไลน์ หากไม่มีการเตรียมความพร้อมและเรียนรู้ถึงวิธีการประเมินก็อาจถูกหลอกได้ ผู้เขียนขอเสนอรูปแบบของทักษะสำคัญและการป้องกันความเสี่ยงบนออนไลน์ในการประเมินข่าวปลอมสำหรับเยาวชน โดยเล็งเห็นว่าสิ่งที่เยาวชนควรเรียนรู้ประกอบด้วย 1) การป้องกัน ในที่นี้คือ ทักษะสำคัญในศตวรรษที่ 21 และความเสี่ยงบนออนไลน์สำหรับเยาวชน 2) การประเมินข่าวปลอม ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2. รูปแบบของทักษะสำคัญและการป้องกันความเสี่ยงบนออนไลน์
ในการประเมินข่าวปลอมสำหรับเยาวชน

จากภาพที่ 2 รูปแบบของทักษะสำคัญและการป้องกันความเสี่ยงบนออนไลน์ในการประเมินข่าวปลอมสำหรับเยาวชนประกอบด้วย 2 ส่วนหลัก ดังนี้

1. เรียนรู้การป้องกัน (Protection) เยาวชนสามารถเรียนรู้ถึงการป้องกันข่าวปลอมจากการศึกษาในหลักสูตร สื่อมวลชน และผู้ปกครอง โดยการป้องกันมีรายละเอียดดังนี้

1.1 ทักษะสำคัญในศตวรรษที่ 21 (21st-Century Skills) เป็นการพัฒนาทักษะเยาวชนให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีสารสนเทศและรู้จักเลือกใช้เทคโนโลยีให้ถูกต้องเหมาะสม ประกอบด้วย 1) การเรียนรู้เทคโนโลยีและสื่อสมัยใหม่ 2) การเรียนรู้วิธีการใช้เทคโนโลยีและสื่อสมัยใหม่ 3) การเรียนรู้การประเมิน และ 4) การเรียนรู้การใช้สื่ออย่างมีจริยธรรม

1.2 ความเสี่ยงบนออนไลน์สำหรับเยาวชน (Online Risks for Children) ทำให้เยาวชนเรียนรู้ถึงประเด็นความเสี่ยงที่อาจได้รับการใช้สื่อออนไลน์ ประกอบด้วย 1) ความเสี่ยงบนเทคโนโลยีอินเทอร์เน็ต 2) ความเสี่ยงของผู้บริโภค และ 3) ความเสี่ยงของการรักษาความปลอดภัยและการป้องกันสารสนเทศ ในประเด็นนี้ สื่อมวลชนน่าจะเป็นอีกหนึ่งช่องทางที่จะช่วยเผยแพร่เรื่องการป้องกันความเสี่ยงบนออนไลน์ให้แก่เยาวชนได้ทราบ

ถึงความเสี่ยงบนออนไลน์จากการกระทำความผิด การลงโทษ และแนวทางการป้องกัน และในส่วนนี้กลุ่มผู้ปกครองอาจจะคอยดูแลบุตรหลานในการใช้สื่อออนไลน์ก็น่าจะลดความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นจากการหลงเชื่อข่าวปลอมของเยาวชนได้

2. การประเมินข่าวปลอม (Fake News) เยาวชนจำเป็นต้องเรียนรู้ถึงวิธีการประเมินข่าวปลอม ได้แก่ 1) ตรวจสอบความน่าเชื่อถือของผู้จัดทำ/ แหล่งที่นำเสนอข้อมูล 2) ตรวจสอบแหล่งข้อมูล 3) ตรวจสอบที่มาของข่าว 4) สอบถามผู้เชี่ยวชาญในเรื่องนั้นๆ 5) ตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาและการอ้างอิง 6) ตรวจสอบประเด็นข่าวจากการค้นหาในโปรแกรมค้นหา 7) ตรวจสอบวันที่เผยแพร่ข่าว และ 8) ตรวจสอบโดเมนเนม หรือยูอาร์แอลของเว็บไซต์ที่เผยแพร่ข่าว

6. แนวทางการนำรูปแบบของทักษะสำคัญและการป้องกันความเสี่ยงบนออนไลน์ ในการประเมินข่าวปลอมสำหรับเยาวชนไปประยุกต์ใช้

ตัวอย่างการนำรูปแบบไปประยุกต์ใช้มีดังนี้

ตารางที่ 1

การนำรูปแบบของทักษะสำคัญและการป้องกันความเสี่ยงบนออนไลน์
ในการประเมินข่าวปลอมสำหรับเยาวชนไปประยุกต์ใช้

ตัวอย่างข่าวปลอม	การประยุกต์ใช้	
	การเรียนรู้การป้องกัน	การประเมินข่าวปลอม
 ภาพที่ 3. ข้อความคลิกเบตทาง SMS เนื้อหาข่าวปลอม: รับสิทธิ์ยื่นสินเชื่อ (KTB) 250,000 บาท	1) ทักษะสำคัญในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย 1.1) การเรียนรู้เทคโนโลยีและสื่อสมัยใหม่ ทำให้เยาวชนทราบถึงเป้าหมายของสื่อ เช่น ถ้าหากไม่ได้ยื่นขอสินเชื่อกับทางธนาคารก็ไม่น่าจะมีการส่ง SMS เพื่อให้รับสิทธิ์ในการยื่นขอสินเชื่อจากทางธนาคาร 1.2) การเรียนรู้วิธีการใช้เทคโนโลยีและสื่อสมัยใหม่ เช่น การใช้เครื่องมือในการตรวจสอบแหล่งที่มาของข้อมูล 1.3) การเรียนรู้การประเมิน เช่น ใครเป็นผู้รับผิดชอบในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร 2) ความเสี่ยงบนออนไลน์ เป็นความเสี่ยงของการรักษาความปลอดภัยและการป้องกัน	การประเมินข่าวปลอม โดยการตรวจสอบแหล่งข้อมูล ธนาคารกรุงไทย และสอบถามข้อมูลกับทางธนาคารโดยตรง

	สารสนเทศทำให้ทราบว่าหากมีการเชื่อมโยงตามลิงก์ อาจทำให้เกิดการโจรกรรมข้อมูลส่วนตัว ส่งผลเสีย เช่น เงินในบัญชีหาย การสร้างบัญชีปลอมไปทำธุรกรรมอื่นๆ	

ตัวอย่างข่าวปลอม	การประยุกต์ใช้	
	การเรียนรู้การป้องกัน	การประเมินข่าวปลอม
 ภาพที่ 4. ข่าวปลอมเหน็บแนมรัฐบาล เนื้อหาข่าวปลอม: บิ๊กตู่ ควาอันดับ 1 หน้าด้านที่สุด	1) ทักษะสำคัญในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย 1.1) การเรียนรู้เทคโนโลยีและสื่อสมัยใหม่ ทำให้เยาวชนทราบถึงเป้าหมายของสื่อ เช่น ข้อความที่นำเสนอเป็นเท็จ น่าจะเป็นความตั้งใจให้เกิดความเข้าใจผิดและต้องการโจมตีรัฐบาล 1.2) การเรียนรู้การประเมิน เช่น ชื่อสำนักข่าวสะกดผิด SPPING และไม่มีสำนักข่าวดังกล่าว 1.3) การเรียนรู้การใช้สื่ออย่างมีจริยธรรม เช่น หากแชร์ข่าวต่อ อาจทำให้ผู้อื่นเข้าใจผิดได้ 2) ความเสี่ยงบนออนไลน์ เป็นความเสี่ยงด้านเนื้อหา หากมีการแชร์ อาจส่งผลกระทบต่อบุคคลอื่น และอาจเข้าข่ายการกระทำความผิดตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ได้	การประเมินข่าวปลอม โดยการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของเนื้อหาข่าว การเขียนสะกดผิด และอาจนำข้อมูลไปค้นหาจากโปรแกรมค้นหา เพื่อตรวจสอบจากแหล่งข่าวอื่น

ตัวอย่างข่าวปลอม	การประยุกต์ใช้	
	การเรียนรู้การป้องกัน	การประเมินข่าวปลอม
 ภาพที่ 5. ข่าวที่ให้ข้อมูลแบบผิดๆ เนื้อหาข่าวปลอม: รัฐบาลปรับเพิ่มการ จัดเก็บ VAT หรือภาษีมูลค่าเพิ่มเป็น 10%	1) ทักษะสำคัญในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย 1.1) การเรียนรู้เทคโนโลยีและสื่อสมัยใหม่ ทำให้เยาวชนทราบถึงเป้าหมายของสื่อ เช่น การเพิ่มภาษีมูลค่าเพิ่มจากเดิม 7% เป็น 10% ส่งผลกระทบต่อค่าครองชีพและราคาสินค้าต่างๆ ในตลาด 1.2) การเรียนรู้วิธีการใช้เทคโนโลยีและสื่อสมัยใหม่ เช่น การใช้เครื่องมือในการตรวจสอบแหล่งที่มาของข้อมูล 1.3) การเรียนรู้การประเมิน เช่น ไม่มีแหล่งข้อมูลที่ชัดเจนว่ามาจากแหล่งข่าวใด 1.4) การเรียนรู้การใช้สื่ออย่างมีจริยธรรม เช่น หากแชร์ข่าวต่ออาจทำให้ผู้อื่นเข้าใจผิด 2) ความเสี่ยงบนออนไลน์ เป็นความเสี่ยงของการรักษาความปลอดภัยและการป้องกันสารสนเทศ ทำให้ทราบว่าหากนำไปแชร์ต่อควรตรวจสอบที่มาของข้อมูลก่อน และหากแชร์ข้อมูลก็อาจส่งผลกระทบต่อนักเรียน และอาจเข้าข่ายการกระทำผิดตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ได้	การประเมินข่าวปลอม โดยการตรวจสอบแหล่งที่มาจากแหล่งข้อมูล เช่น การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของแหล่งข่าว ที่มาของข่าว และสอบถามข้อมูลจากแหล่งข่าว เป็นต้น

ตัวอย่างข่าวปลอม	การประยุกต์ใช้	
	การเรียนรู้การป้องกัน	การประเมินข่าวปลอม
 ภาพที่ 6. ข่าวปลอมแบบการโฆษณาชวนเชื่อ เนื้อหาข่าวปลอม: ผลิตภัณฑ์เซรั่มที่ทำให้ดั่งได้ได้อย่างรวดเร็วภายใน 7 วัน	1) ทักษะสำคัญในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย 1.1) การเรียนรู้เทคโนโลยีและสื่อสมัยใหม่ ทำให้เยาวชนทราบถึงเป้าหมายของสื่อ เช่น เป็นผลิตภัณฑ์ที่อวดอ้างสรรพคุณเกินจริง เนื่องจากเซรั่มเป็นผลิตภัณฑ์ใช้ภายนอก ไม่มีทางจะปรับเปลี่ยนโครงสร้างร่างกายได้ 1.2) การเรียนรู้การประเมิน เช่น ไม่มีแหล่งข้อมูลทางการแพทย์หรือสำนักคณะกรรมการอาหารและยาที่ยืนยันว่าใช้เซรั่มดังกล่าวแล้วทำให้ดั่งได้ 2) ความเสี่ยงบนออนไลน์ เป็นความเสี่ยงของผู้บริโภคทำให้ทราบว่าอาจตกเป็นเหยื่อทางการตลาดได้	การประเมินข่าวปลอม โดยการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของแหล่งที่นำเสนอข้อมูล ตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา และการอ้างอิงก่อน หรือสอบถามผู้เชี่ยวชาญในเรื่องนั้นๆ

จากตารางที่ 1 ตัวอย่างการประยุกต์ใช้รูปแบบของทักษะสำคัญและการป้องกันความเสี่ยงบนออนไลน์ในการประเมินข่าวปลอมสำหรับเยาวชน ประกอบด้วยตัวอย่างข่าวปลอมบนสื่อสังคมออนไลน์ที่เห็นได้บ่อย ได้แก่ ข้อความคลิกเบตทาง SMS ข่าวปลอมเหน็บแนมรัฐบาล ข่าวที่ให้ข้อมูลแบบผิดๆ และข่าวปลอมแบบการโฆษณาชวนเชื่อ ซึ่งเป็นข้อความหรือข่าวที่ไม่มีแหล่งอ้างอิงที่มาของข้อมูล อวดอ้างเกินความจริง หรือต้องการกลั่นแกล้งเพื่อให้เกิดความเข้าใจผิด ในส่วนการประยุกต์ใช้ผู้เขียนนำเสนอเป็น 2 ส่วนตามรูปแบบของทักษะสำคัญและการป้องกันความเสี่ยงบนออนไลน์ในการประเมินข่าวปลอมสำหรับเยาวชน จำแนกเป็น 1) การป้องกัน ได้แก่ 1.1) ทักษะสำคัญในศตวรรษที่ 21 แบ่งเป็นการเรียนรู้เทคโนโลยีและสื่อสมัยใหม่ การเรียนรู้วิธีการใช้เทคโนโลยีและสื่อสมัยใหม่ การเรียนรู้การประเมิน และการเรียนรู้การใช้สื่ออย่างมีจริยธรรม และ 1.2) การป้องกันความเสี่ยงบนออนไลน์ ทั้งความเสี่ยงบนเทคโนโลยีอินเทอร์เน็ต ความเสี่ยงของผู้บริโภค และความเสี่ยงของการรักษาความปลอดภัยและการป้องกันสารสนเทศ และ 2) การประเมินข่าวปลอม เช่น ตรวจสอบความน่าเชื่อถือของผู้จัดทำ/แหล่งที่นำเสนอข้อมูล และตรวจสอบที่มาของข่าว เป็นต้น

7. บทสรุป

ปัจจุบันข่าวปลอมที่นำเสนอผ่านสื่อออนไลน์ซึ่งเป็นสื่อที่เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารไปในวงกว้างและส่งผ่านข้อมูลได้รวดเร็วที่สุด โดยข่าวปลอมส่วนใหญ่ที่มีการเผยแพร่ข้อมูลแบบข่าวลือที่เป็นเท็จ ข่าวปลอมถูกสร้างขึ้นโดยไม่มีมูลความจริงหรือข้อเท็จจริงเลย ส่วนใหญ่เป็นการยั่วยุให้คลิกเพื่อเป้าหมายในการเพิ่มยอดคลิกและการโฆษณาชวนเชื่อ นอกจากนี้หากเชื่อมโยงข้อมูลไปยังแอปพลิเคชันที่หลอกลวงอาจถูกขโมยข้อมูลส่วนตัวได้ ทำให้เกิดความเสียหายในด้านต่างๆ ตามมา ถ้าหากเยาวชนไม่รู้จักวิธีการป้องกันและการประเมินข่าวปลอมเลยก็อาจทำให้เกิดความเข้าใจผิดและนำเอาข่าวที่ไม่ถูกต้องนี้ไปเผยแพร่ต่อ ทำให้เกิดความเข้าใจผิดในระดับสังคมและประเทศได้ เนื่องจากกลุ่มเยาวชนมีวุฒิภาวะในด้านการตัดสินใจในระดับน้อย อีกทั้งเป็นกลุ่มเปราะบางที่อาจถูกล่อลวง หลอกลวงง่าย การนำรูปแบบของทักษะสำคัญและการป้องกันความเสี่ยงบนออนไลน์ในการประเมินข่าวปลอมสำหรับเยาวชนไปประยุกต์ใช้จะช่วยให้ความรู้ที่สำคัญทั้งในด้านการป้องกันและการประเมินข่าวปลอม ในส่วนการพัฒนาทักษะสำคัญในศตวรรษที่ 21 ให้สอดคล้องและเป็นไปตามการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี ทั้งการเรียนรู้เทคโนโลยีและสื่อสมัยใหม่ การเรียนรู้วิธีการใช้เทคโนโลยีและสื่อสมัยใหม่ การเรียนรู้การประเมิน และการเรียนรู้การใช้สื่ออย่างมีจริยธรรม จะช่วยให้เยาวชนมีความรู้ความเข้าใจข้อมูลข่าวที่นำเสนอว่าต้องการสื่อสารเรื่องใด มีเป้าหมายเพื่ออะไร รู้จักใช้เครื่องมือในการค้นหาข้อมูล รู้จักการประเมินแหล่งข่าว และใช้สื่ออย่างถูกต้อง ไม่ส่งผลกระทบต่อตนเองและสังคม เมื่อเยาวชนใช้สื่อออนไลน์ทุกๆ วันย่อมมีโอกาสเสี่ยงทั้งความเสี่ยงจากการใช้งาน การตกเป็นเหยื่อทางการตลาด และความเสี่ยงในด้านความปลอดภัยส่วนบุคคล รวมถึงการเรียนรู้วิธีการประเมินข่าวปลอมจะทำให้เยาวชนพร้อมรับมือกับข่าวปลอมและไม่ตกเป็นเหยื่อข้อมูลข่าวสารที่ไม่ถูกต้องจากสื่อต่างๆ

รายการอ้างอิง

- นันทิกา หนูสม และวิโรจน์ สุทธิสีมา. (2560). ลักษณะของข่าวปลอมในประเทศไทยและระดับความรู้เท่าทันข่าวปลอมบนเฟซบุ๊กของผู้รับสารในเขตกรุงเทพมหานคร. *Journal of Communication Arts*, 37(1), 37-48.
- พิชิต วิจิตรบุญรักษ์. (2554). สื่อสังคมออนไลน์: สื่อแห่งอนาคต. *วารสารนักบริหาร*, 31(4), 99-103.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2554). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554*. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- วิศิษฐ์ เกตุรัตนกุล และคณะ. (2561). บอกต่อสุขภาพดีในสังคมไทยยุคปลอมปลอม. ใน *Fake News วิกฤตสื่อในยุคดิจิทัล*. (น. 23-27). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ศูนย์ประสานการรักษาความมั่นคงปลอดภัยระบบคอมพิวเตอร์ประเทศไทย. (2563). *ข่าวปลอมออนไลน์สังเกตอย่างไร ก่อนเชื่อและแชร์*. สืบค้นเมื่อ 22 พฤศจิกายน 2565 จาก www.antifakenewscenter.com.
- สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน. (2565). *Digital Literacy คืออะไร*. สืบค้นเมื่อ 22 พฤศจิกายน 2565 จาก <https://www.ocsc.go.th/DLProject/mean-dlp>.
- สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์. (2563). *Fake News ลงให้เชื่อหลอกให้แชร์*. สืบค้นเมื่อ 22 พฤศจิกายน 2565 จาก <https://www.etda.or.th/content/living-in-the-fake-news-era.html>.
- Allcott, H., & Gentzkow, M. (2017). Social media and fake news in the 2016 election. *Journal of Economic Perspectives*, 31(2), 211-236.

- Alvarez, J. S. (2021). *Are 15-year-olds prepared to deal with fake news and misinformation?*
Retrieved December 1, 2022, from <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/6ad5395e-en.pdf?expires=1671161553&id=id&accname=guest&checksum=5054C16EE02719F6293E43BB2D9364B9>.
- American Association of School Libraries. (1998). *Information power: Building partnerships for learning*. Chicago: American Library Association.
- American Library Association. (2000). *Information Literacy Competency Standards for Higher Education*.
Retrieved December 1, 2022, from <https://alair.ala.org/bitstream/handle/11213/7668/ACRL%20Information%20Literacy%20Competency%20Standards%20for%20Higher%20Education.pdf?sequence=1>.
- American Library Association. (2013). *Digital literacy, libraries, and public policy: Report of the Office for Information Technology Policy's Digital Literacy Task Force*. American Library Association (ALA).
Retrieved December 1, 2022, from http://www.districtdispatch.org/wp-content/uploads/2013/01/2012_OITP_digitalreport_1_22_13.pdf.
- Aspen Media Literacy Leadership Institute. (1992). *Media Literacy: A Definition and More*.
Retrieved December 1, 2022, from <http://www.medialit.org/media-literacy-definition>.
- Bateman, C. (2021). *Fake news: Half of UK kids saw more online misinformation in 2020, survey finds*.
Retrieved December 1, 2022, from <https://news.sky.com/story/fake-news-half-of-uk-kids-saw-more-online-misinformation-in-2020-survey-finds-12213722>.
- Cordell, R. (2013). Information literacy and digital literacy: Competing or complementary?.
Communication in Information Literacy, 7(2), 177-183.
- Desai, S., Mooney, H., & Oehrl, J. A. (2018). *Fake News, Lies, and Propaganda: How to Sort Fact from Fiction*.
Retrieved December 1, 2022, from <https://www.projectcora.org/assignment/fake-news-lies-and-propaganda-how-sort-fact-fiction>.
- Dooley, J. J., Cross, D., Hearn, L. and Treyvaud, R. (2009). *Review of existing Australian and international cyber-safety research*. Child Health Promotion Research Centre, Edith Cowan University, Perth.
Retrieved December 10, 2022, from www.dbcde.gov.au/__data/assets/pdf_file/0004/119416/ECU_Review_of_existing_Australian_and_international_cyber-safety_research.pdf.
- Dumitru, E. A. (2020). Testing children and adolescents' ability to identify fake news: A combined design of quasiexperiment and group discussions. *Societies*, 10, 71.
- Fernandez, M., & Alani, H. (2018). Online Misinformation: Challenges and future directions. In Companion of the The Web Conference 2018. In *International World Wide Web Conferences Steering Committee*, 595–602.
- Fielder, A., Gardner, W., Nairn, A., & Pitt, J. (2007). *Fair game? Assessing commercial activity on children's favourite Web sites and online environments*. Retrieved December 10, 2022, from www.agnesnairn.co.uk/policy_reports/fair_game_final.pdf.
- Jaster, R. & Lanius, D. (2018). What is Fake News?. *Versus* 2(127), 207-227.
- Lazer, D. M. et al. (2018). The science of fake news. *Science*, 359(6380), 1094-1096.
- Livingstone, S. (2004). What is Media Literacy?. Retrieved December 10, 2022, from https://www.researchgate.net/publication/30521219_What_is_media_literacy.

- Loos, E., Ivan, L., & Leu, D. (2018). Save the Pacific Northwest Tree Octopus: A hoax revisited. *Information and Learning Science*, 119, 514-528.
- Nelson, C. (2022). *What is Digital Literacy?*. Retrieved December 10, 2022, from <https://decodingdigitalliteracy.org/>.
- Organization for Economic Co-operation and Develop. (2011). *The Protection of Children Online*. Retrieved December 10, 2022, from <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/5kgcjf71pl28en.pdf?expires=1673146859&id=id&accname=guest&checksum=77916026204C8E551484F0C416E96416>.
- Positioning, (2014, August 13). *User-generated content*. Retrieved November 15, 2022, from <https://positioningmag.com/58244>.
- Rubin, V., Chen, Y., & Conroy, N. J. (2015). Deception detection for news: three types of fakes. In *Proceedings of the 78th ASIS&T Annual Meeting: Information Science with Impact: Research in and for the Community*, 83.
- Rubin, V., Conroy, N., Chen, Y., & Cornwell, S. (2016). Fake news or truth? using satirical cues to detect potentially misleading news. In *Proceedings of the Second Workshop on Computational Approaches to Deception Detection*, 7-17.
- Sunstein, C. (2007). *On Rumors: How Falsehoods Spread, Why We Believe Them, What Can Be Done*. New Haven: Yale University Press.
- The Royal Society. (2012). *Forward for Computing in UK Schools*. Retrieved December 10, 2022, from <https://royalsociety.org/topics-policy/projects/computing-in-schools/report/>.
- Tornero, J. (2004). *Promoting Digital Literacy*. Retrieved December 10, 2022, from https://www.researchgate.net/publication/271505720_Jose_Manuel_Perez_Tornero_Promoting_Digital_Literacy.
- Tornero, J. (2008). *Media Literacy: New conceptualization, New Approach*. Retrieved December 10, 2022, from <https://core.ac.uk/download/pdf/288483471.pdf>.
- Volkova, S., & Jang, J. Y. (2018). Misleading or falsification: Inferring deceptive strategies and types in online news and social media. In *Companion Proceedings of the The Web Conference*, 575-583.
- Volkova, S., Shaffer, K. Jang, J. Y., & Hodas, N. (2017). Separating facts from fiction: Linguistic models to classify suspicious and trusted news posts on twitter. In *Proceedings of the 55th Annual Meeting of the Association for Computational Linguistics*, 647-653.
- Wooley, S. C., & Howard, P. N. (2018). *Computational Propaganda: Political Parties, Politicians, and Political Manipulation on Social Media*. Oxford: Oxford University Press.
- Xu, S., Shtulman, A., & Young, A. G. (2022). Can Children Detect Fake News?. In *Proceedings of the Annual Meeting of Cognitive Science Society*, 2988-2993.

จริยธรรมการตีพิมพ์ผลงานในวารสารมนุษยศาสตร์วิชาการ

(Publication Ethics)

1. บทบาทและหน้าที่ของผู้เขียน

1. ผู้เขียนต้องรับรองว่าผลงานที่ส่งมาเพื่อเสนอพิจารณาตีพิมพ์เป็นผลงานใหม่ ไม่เคยตีพิมพ์ที่ไหนมาก่อน และไม่อยู่ระหว่างส่งให้วารสารอื่นพิจารณาในเวลาเดียวกัน
2. ผู้เขียนต้องรายงานข้อมูลตามข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นจริง ไม่บิดเบือนข้อมูล หรือให้ข้อมูลเท็จ
3. ผู้เขียนต้องอ้างอิงผลงานของผู้อื่นและผลงานของตนเอง หากมีการนำผลงานเหล่านั้นมาใช้ในผลงานของตน รวมทั้งระบุในรายการอ้างอิงท้ายบทความ
4. ผู้เขียนต้องเขียนบทความให้ถูกต้องตามรูปแบบที่กำหนดไว้ใน “ข้อแนะนำในการส่งบทความเพื่อตีพิมพ์ในวารสารมนุษยศาสตร์วิชาการ”
5. ผู้เขียนที่มีชื่อปรากฏในบทความทุกคนต้องเป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินการจริง
6. ผู้เขียนต้องระบุแหล่งทุนที่สนับสนุนการวิจัย (หากมี) โดยระบุมาพร้อมกับบทความที่เสนอพิจารณาตีพิมพ์
7. ผู้เขียนต้องระบุผลประโยชน์ทับซ้อน (หากมี) โดยระบุมาพร้อมกับบทความที่เสนอพิจารณาตีพิมพ์

2. บทบาทและหน้าที่ของผู้ประเมินบทความ

1. ผู้ประเมินบทความต้องรักษาความลับและไม่เปิดเผยข้อมูลของบทความที่ส่งมาเพื่อเสนอพิจารณาตีพิมพ์แก่บุคคลอื่นๆ ที่ไม่เกี่ยวข้อง ในช่วงระยะเวลาของการประเมินบทความ
2. หลังจากได้รับบทความจากกองบรรณาธิการวารสาร หากผู้ประเมินบทความตระหนักว่าอาจมีผลประโยชน์ทับซ้อนกับผู้เขียน เช่น เป็นผู้ร่วมโครงการ รู้จักผู้เขียนเป็นการส่วนตัว หรือเหตุผลอื่นๆ ที่ทำให้ไม่สามารถให้ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะอย่างเป็นอิสระได้ ผู้ประเมินบทความควรแจ้งให้บรรณาธิการวารสารทราบ และปฏิเสธการประเมินบทความนั้นๆ
3. ผู้ประเมินบทความควรประเมินบทความในสาขาวิชาที่ตนมีความเชี่ยวชาญ โดยพิจารณาความสำคัญของเนื้อหาในบทความที่จะมีต่อสาขานั้นๆ องค์กรความรู้ใหม่ คุณภาพของการวิเคราะห์และความเข้มข้นของผลงาน ไม่ควรใช้ข้อคิดเห็นส่วนตัวมาเป็นเกณฑ์ในการประเมินบทความ
4. ผู้ประเมินบทความควรระบุผลงานที่สอดคล้องกับบทความที่กำลังประเมิน แต่ผู้เขียนไม่ได้อ้างถึงเข้าไปในการประเมินบทความด้วย นอกจากนี้หากมีส่วนใดของบทความที่มีความซ้ำซ้อนกับผลงานอื่นๆ ผู้ประเมินบทความควรแจ้งให้บรรณาธิการวารสารทราบด้วย

3. บทบาทและหน้าที่ของบรรณาธิการวารสาร

1. บรรณาธิการวารสารมีหน้าที่พิจารณาคุณภาพของบทความเพื่อตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารที่ตนรับผิดชอบ
2. บรรณาธิการวารสารต้องไม่เปิดเผยข้อมูลของผู้เขียนและผู้ประเมินบทความแก่บุคคลอื่นๆ ที่ไม่เกี่ยวข้อง ในช่วงระยะเวลาของการประเมินบทความ
3. บรรณาธิการวารสารต้องตัดสินใจคัดเลือกบทความมาตีพิมพ์หลังจากผ่านกระบวนการประเมินบทความแล้ว โดยพิจารณาจากความสำคัญ ความใหม่ ความชัดเจน และความสอดคล้องกับเนื้อหาและนโยบายของวารสารเป็นสำคัญ
4. บรรณาธิการวารสารต้องไม่ตีพิมพ์บทความที่เคยตีพิมพ์ในวารสารอื่นมาแล้ว
5. บรรณาธิการวารสารต้องไม่ปฏิเสธการตีพิมพ์บทความ เพราะความสงสัยหรือไม่แน่ใจ โดยให้ผู้เขียนหาหลักฐานมาพิสูจน์ข้อสงสัยนั้นๆ ก่อน
6. บรรณาธิการต้องไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อนกับผู้เขียน ผู้ประเมินบทความ และผู้บริหาร
7. บรรณาธิการต้องตรวจสอบบทความในด้านการคัดลอกผลงานผู้อื่น (plagiarism) อย่างจริงจัง เพื่อให้แน่ใจว่าบทความที่ลงตีพิมพ์ในวารสารไม่มีการคัดลอกผลงานของผู้อื่น หากตรวจพบการคัดลอกผลงานของผู้อื่น บรรณาธิการวารสารต้องหยุดกระบวนการประเมินและติดต่อผู้เขียนเพื่อขอคำชี้แจง เพื่อประกอบการพิจารณา “ตอบรับ” หรือ “ปฏิเสธ” การตีพิมพ์บทความนั้นๆ

ข้อแนะนำในการส่งบทความเพื่อตีพิมพ์ในวารสารมนุษยศาสตร์วิชาการ

1. การจัดเตรียมต้นฉบับ

บทความที่จะเสนอตีพิมพ์ในวารสารมนุษยศาสตร์วิชาการต้องเป็นบทความวิจัย (research article) บทความวิชาการที่ไม่ใช่งานวิจัย (non-research academic article) บทความปริทรรศน์ (review article) หรือบทวิจารณ์หนังสือ (book review) เนื้อหาของบทความต้องเกี่ยวกับสาขาวิชามนุษยศาสตร์หรือสาขาวิชาอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง อาทิ ภาษา ภาษาศาสตร์ การเรียนการสอนภาษา การแปล วรรณคดี คติชนวิทยา ประวัติศาสตร์ ปรัชญาและศาสนา นิเทศศาสตร์ สารสนเทศศาสตร์ ดนตรี ศิลปะการแสดง ทัศนศิลป์และการท่องเที่ยว

บทความต้องเขียนเป็นภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษ หากผู้เขียนบทความไม่ใช่เจ้าของภาษา บทความต้องได้รับการตรวจทานและแก้ไขภาษาจากผู้อ่านที่เป็นเจ้าของภาษาก่อนส่งมายังกองบรรณาธิการ ความยาวของต้นฉบับไม่ควรเกิน 20 หน้ากระดาษ A4

บทความที่ส่งมาเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ต้องระบุข้อมูล ชื่อบทความ บทคัดย่อ คำสำคัญอย่างน้อย 3 คำ ชื่อผู้เขียน และหน่วยงานต้นสังกัด ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ การอ้างอิงในบทความต้องทำตามระบบ APA อย่างเคร่งครัด (สามารถดูรายละเอียดได้ที่ American Psychological Association. (2010). Publication manual of the American Psychological Association (6th ed.). Washington, DC: Author. หรือดูรายละเอียดที่ นันทพร ฐานะกุลบริรักษ์ (2558). การอ้างอิงและการเขียนรายการเอกสารอ้างอิงตามแบบ APA ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

2. การอ้างอิงและการเขียนเอกสารอ้างอิง

กรณีที่ผู้เขียนต้องระบุแหล่งที่มาของข้อมูลในเนื้อเรื่อง ให้ใช้วิธีการอ้างอิงในส่วนเนื้อเรื่องแบบนาม-ปี (author-date in-text citation) โดยระบุชื่อผู้แต่ง ปีพิมพ์ของเอกสารและเลขหน้าของเอกสารที่อ้าง เพื่อบอกแหล่งที่มาของข้อความนั้น หากผู้เขียนผลงานที่อ้างอิงเป็นชาวไทย ให้ระบุชื่อและนามสกุล ส่วนผู้เขียนผลงานที่อ้างอิงเป็นชาวต่างประเทศให้ระบุเฉพาะนามสกุล เช่น

วิทยา ศักยาภินันท์ (2548, น. 34) กล่าวไว้ว่า... หรือ

ลักษณะดังกล่าวพบได้ในการอนุมานแบบนิรนัย (วิทยา ศักยาภินันท์, 2548, น. 34)

ซาอิด (Said, 1978, p. 15) มีข้อเสนอทางวิชาการในประเด็นนี้ว่า...

ทั้งนี้ให้มีการอ้างอิงส่วนท้ายเล่ม (reference citation) ในรูปแบบของเอกสารอ้างอิง (References) โดยจัดเรียงรายการเอกสารตามลำดับอักษร และแสดงรายการอ้างอิงภาษาไทยก่อนรายการอ้างอิงภาษาอังกฤษ โดยมีตัวอย่างการเขียนรายการเอกสาร อ้างอิงดังนี้

2.1 หนังสือ

- กฤษดาวรรณ หงส์ลดารมภ์ และจันทิมา เอี่ยมมานนท์ (บ.ก.). (2549). *มองสังคมผ่านวาทกรรม*.
กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นันทพร ชนะกุลปรีภรณ์. (2558). *การอ้างอิงและการเขียนรายการเอกสารอ้างอิงตามแบบ APA ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 6*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2550). *หลักเกณฑ์การทับศัพท์ภาษาจีนและภาษาฮินดี*. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- American Psychological Association. (2010). *Publication manual of the American Psychological Association* (6th ed.). Washington, DC: Author.
- Bressler, Charles E. (2011). *Literary criticism: An introduction theory and practice* (5th ed.). Boston: Pearson Education.
- Comrie, B. (Ed.). (1990). *Major languages of East and South-East Asia*. London: Routledge.
- Lakoff, G., & Johnson, M. (1980). *Metaphors we live by*. Chicago & London: The University of Chicago Press.

2.2 หนังสือแปล

- คิโยซากิ, โรเบิร์ต ที. (2545). *พอร์วอยสอนลูก 5: โรงเรียนสอนธุรกิจ* (พิบูลย์ ดิษฐ์อุดม, ผู้แปล). กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดดูเคชั่น.
- Laplace, P. S. (1951). *A philosophical essay on probabilities* (F. W. Truscott, & F. L. Emory, Trans.). New York, NY: Dover.

2.3 บทหรือบทความในหนังสือ

- จันทิมา เอี่ยมมานนท์. (2549). ปฏิสัมพันธ์ระหว่างภาษา วาทกรรม และอัตลักษณ์ของผู้ติดเชื้อ/ผู้ป่วยเอดส์: การศึกษาเชิงปฏิสัมพันธ์วิเคราะห์. ใน กฤษดาวรรณ หงส์ลดารมภ์ และจันทิมา เอี่ยมมานนท์ (บ.ก.), *มองสังคมผ่านวาทกรรม* (น. 49-76). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Fairclough, N. (1997). Technologisation of discourse. In C. R. Caldas-Coulthard & M. Coulthard (Eds.), *Texts and practices: Readings in critical discourse analysis* (pp. 71-83). London: Routledge.

2.4 บทความในวารสาร

วุฒินันท์ แก้วจันทร์เกตุ. (2546). กิเลส: การศึกษาอุปลักษณะเชิงมโนทัศน์ในภาษาไทย. *วารสารมนุษยศาสตร์*, 19(2), 24-41.

Robertson, S. (2005). What law got to do with it?. *Journal of the History of Sexuality*, 14(1), 161-185.

2.5 บทความในหนังสือพิมพ์

โสภณ ทองปาน. (2544, 15 มกราคม). การพัฒนาชนบทในอดีต. *มติชน*, น. 6.

Schwartz, J. (1993, September 30). Obesity affects economic, social status. *The Washington Post*, pp. A1, A4.

2.6 วิทยานิพนธ์

จารุวรรณ พุ่มพฤษ. (2536). การวิเคราะห์กลอนกลบทไทยด้วยระเบียบวิธีวิจัยทางภาษาศาสตร์ (วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาศาสตร์). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.

Nelsol, M. A. (2000). *Corpus-based study of business English and business English teaching materials* (Unpublished doctoral dissertation). University of Manchester, Manchester.

2.7 ข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต

สถาบันไทใหญ่ศึกษา. (2559, 21 ธันวาคม). ประวัติความเป็นมาของชนชาติไทโดยสังเขป. สืบค้นเมื่อ 29 เมษายน 2559 จาก <http://www.taiyai.org/2011/index.php?page=4c2378500328311c7354592d47cc700d&r=3&id=284>.

Ahom. (2016). Retrieved April 29, 2016, from <http://omniglot.com/writing/ahom.htm>.

2.8 บทสัมภาษณ์

แดง จันทรสีบ. (2560, 7 มีนาคม). แม่เพลงบ้านวัดบางน้อย ตำบลเจ๊ะเห
อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส. [บทสัมภาษณ์].

Ross, R. (1980, 5 May) Associate Director, Cornell University Libraries. [Interview].

3. ตัวอักษรและรูปแบบการพิมพ์

3.1 ระยะขอบ

การตั้งระยะขอบกระดาษ ให้ดังดังนี้

ด้านบน	1 นิ้ว	ด้านล่าง	1 นิ้ว
ด้านซ้าย	1.5 นิ้ว	ด้านขวา	1 นิ้ว

3.2 รูปแบบและขนาดตัวอักษร

ส่วนของบทความ	การจัดขีดขอบ	ลักษณะตัวอักษร	แบบอักษร	ขนาดอักษร (พอยต์)
ชื่อบทความ	กลางหน้ากระดาษ	ตัวหนา	Browallia New	18
หัวข้อ	ขีดซ้าย	ตัวหนา	Browallia New	17
เนื้อความ	จัดพอดีหน้า	ปกติ	Browallia New	15
การเน้นความ	-	ตัวเอียง	Browallia New	15

3.3 การนำเสนอข้อมูลด้วยตาราง (table)

ข้อความในตารางใช้รูปแบบอักษร Browallia New ขนาด 14 พอยต์ หรือสามารถปรับขนาดตัวอักษรให้เหมาะสมกับข้อมูล ใส่เลขลำดับตารางและชื่อตารางไว้ด้านบนตาราง และจัดระยะขีดซ้าย โดยจัดรูปแบบอักษรดังนี้ เลขลำดับตารางใช้อักษรตัวปกติ และชื่อตารางใช้อักษรตัวเอียง (italic) เช่น

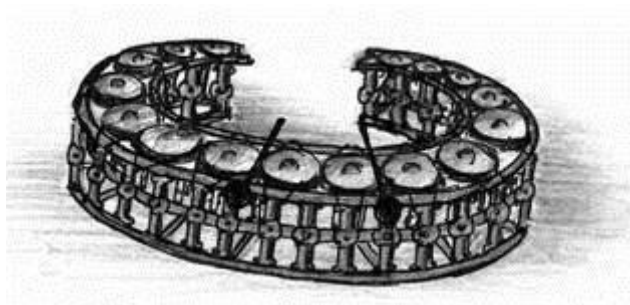
ตารางที่ 2

การเปลี่ยนแปลงด้านคำศัพท์การประกอบอาหารไทยถิ่นเหนือในกลุ่มศัพท์ที่ยังคงใช้ทั้ง 3 ช่วงอายุ

คำศัพท์การประกอบอาหารไทย ถิ่นเหนือ	คำศัพท์อื่นที่พบจากการสัมภาษณ์		
	ช่วงอายุที่ 1	ช่วงอายุที่ 2	ช่วงอายุที่ 3
อ่อง	ข้าว	ข้าว	ข้าว
	-	ผัด	ผัด

3.4 การนำเสนอข้อมูลด้วยรูปภาพ (figure) ได้แก่ กราฟ (graph) แผนผัง/ ผังภูมิ (chart) แผนที่ (map) ภาพวาด (drawing) ภาพถ่าย/ รูปภาพ (photograph/ picture)

ระบุนหมายเลขรูปภาพและชื่อรูปภาพไว้ได้รูปภาพ โดยใช้รูปแบบอักษร Browallia New ขนาด 14 และจัดระยะแบบกลางหน้ารูปภาพหรือกลางรูปภาพ โดยจัดรูปแบบอักษรดังนี้ เลขลำดับภาพใช้อักษรตัวเอียง (italic) และชื่อภาพใช้อักษรตัวปกติ เช่น

ภาพที่ 2. ฆ้อง (ดัดแปลงจากสำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2559)

4. การแบ่งหัวข้อในบทความ

ต้นฉบับบทความควรแบ่งหัวข้อหลักเป็นสัดส่วน และกำกับหัวข้อหลักและหัวข้อย่อยด้วยระบบตัวเลข โดยจัดรูปแบบให้เป็นไปตามรูปแบบดังนี้

1. หัวข้อลำดับที่ 1

หัวข้อลำดับที่ 1 พิมพ์ด้วยอักษรตัวหนา (bold) ขนาด 17 พอยต์ จัดชิดซ้าย เว้นบรรทัดด้านบนสองบรรทัดและเว้นบรรทัดด้านล่างหนึ่งบรรทัด

1.1 หัวข้อลำดับที่ 1.1

หัวข้อลำดับที่ 1.1 พิมพ์ด้วยอักษรตัวหนา (bold) ขนาด 16 พอยต์ จัดชิดซ้าย เว้นบรรทัดด้านบนหนึ่งบรรทัด และเว้นบรรทัดด้านล่างหนึ่งบรรทัด

1.1.1 หัวข้อลำดับที่ 1.1.1

หัวข้อลำดับที่ 1.1.1 พิมพ์ด้วยอักษรตัวปกติ ขนาด 15 พอยต์ จัดชิดซ้าย เว้นบรรทัดด้านบนหนึ่งบรรทัดและบรรทัดด้านล่างตามด้วยเนื้อความทันที

5. การส่งต้นฉบับ

ผู้สนใจสามารถส่งบทความออนไลน์ผ่านระบบฐานข้อมูลวารสารอิเล็กทรอนิกส์กลางของประเทศไทย (Thai Journals Online) ได้ที่ <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/abc>

